

శ్రీ రామ సృసింహ మూర్తులు

శ్రీవ ద్భద్రకృ దార్తిసంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
 లోకారాధనతత్పరౌ ఖలజనవ్యాపాదసవ్యావృతౌ
 లోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సుమహితౌ శాంతోగ్రరూపౌ చ యౌ
 తౌ శ్రీరామ సృసింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞౌ జయేతే తరామ॥

స మి త్త.

ర చ యి త లు:— శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు, “శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు” అను శ్రీ గంధం శ్రీరామ మూర్తి, శ్రీ ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులు.

శ్రీ గంధం శ్రీరామమూర్తిగారు:— జననము: (క్రీ॥శ॥) 1904. జన్మస్థలము: ఉప్పలూరు. తల్లిదండ్రులు: వెంకటనర్సమాంబా నారాయణులు. అధ్యయనము: 1912 మొ॥ 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ వారణాసి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు.

శ్రీ ఇట్టింకి నరసింహమూర్తిగారు:— జననము: 1900. జన్మస్థలము: తోలేరు. తల్లిదండ్రులు: శేషమాంబా నారాయణస్వాములు. అధ్యయనము: 1912 మొ॥ 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ శనివారపు కనకయ్యశాస్త్రిగారు. అల్లవారి యూరు: ఉప్పలూరు.

1928 నుంచి వీరు ‘శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు’. వీరి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ “ఉభయభాషాప్రవీణ పట్టబిరుదము 1933. పండితోపాధ్యాయవృత్తి ప్రారంభము 1934. శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానప్రవేశము 1945. మణిరత్నమాల, ఆంధ్ర పుష్పబాణవిలాసము, శతావధానములు, మూర్తికవుల చాటువులు, మొదలగు సద్గ్రంథ ప్రకటనము 1951. భాగవత రచన ప్రారంభము 1951 (ఖర సం॥ రయుగాది). ప్రకటనము 1955. ఇరువురుఁ బవిత్రమగు పేదరైతుకుటుంబమున జన్మించి సుమారు 12 సం॥ సంస్కృతాంధ్రభాషలఁ గ్రమబద్ధమగు కృషినల్పి గౌరవ ప్రదమగు పండితోపాధ్యాయవృత్తిచేఁ గుటుంబపోషణముఁ గావించుకొనుచు నిరాడంబరులై దైవప్రేరణ నీ సద్గ్రంథరచనకుఁ బూనుకొని కృతకృత్యులుఁ జరితార్థులునైరి. కేవల శాస్త్రజన్యజ్ఞానమేకాక దేశాటనాదుల లోకజ్ఞానమును, బాల్యప్రభృతి యాధ్యాత్మికచింతనచే ననుభవజ్ఞానమును సంపాదించిరి.

సుమారు రైదువేల సంవత్సరములక్రిందట “అచతుర్వదనోబ్రహ్మ, ద్విభాషా రసరోహరిః, అఫాలలోచనశృంభుః, భగవాన్ బాదరాయణః” అను వ్యాస భగవానుఁడు సంస్కృత భారతమురచించి మనశ్శాంతి నొందక భాగవతము నారదోపదేశమునరచించి నిర్మలచిత్తుఁడాయె నందుకు. అట్టి భాగవతమును సుమారు దువందల సంవత్సరములక్రిందట ఏకశిలానగరవాసి, బమ్మిరపోతనామాత్యుఁ డాంధ్రు

లకు భక్తిప్రదాతయై యాంధ్రీకరించెను. దానినే యాంధ్రులిప్పటివరకు భక్తి ప్రపత్తులఁబఠించి యానందించుచుండిరి. పోతనామాత్యప్రణీత భాగవతగ్రంథము అంకిత మొసంగ నిరాకరించినందున నప్పటి ప్రభువగు సర్వజ్ఞ సింగభూపాలునిచే భూస్థాపితము చేయించఁబడి యుత్సన్నమైనదని కొందఱును, దేవతార్చనపేటికనుంచి పోతన పూజించువాడనియు, నతఁడు పరమపదించిన పిమ్మట నదిచూడ శిథిలావస్థ నొందియుండెనని మఱికొందఱు నందురు. ఆ శిథిలభాగముల శ్రీవారి శిష్యులు వెలిగందలనారయ్య, ఏర్పూరి సింగన, గంగన్నలనువారు పూరించినట్లు తెలియుచున్నది. పోతన భాగవతగ్రంథ మాంధ్రులచే గీర్తింపఁబడి పూజింపఁబడుచున్నను, కవిత్రయభారతమువలె ఆంధ్రవాఙ్మయరంగమున గౌరవముఁ బొందఁజాలకుండుట విశదమే. మఱెవరును నా లోపముఁ దీర్పఁజాలకుండిరి. భాషయందు, భావములందుఁ బూర్వాపరసమన్వయముల, ననుభవముల, సంస్కృతభాగవత విదులకు ననుభవశాలురకుఁ జాలఁ దికమక కల్గుచున్నది.

ఈ జంటకవులచే రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁజూడ పోతనయే యీ యిరురూపముల నా భాగవతలోపములఁ దీర్చెనా యన్నట్లున్నది. నాకుఁ బోతనామాత్యుడన్నను భాగవతమన్నను జాలనిష్టము. కాని మందలి సందేహములు మనస్సును గలతఁజెందించెడివి. ఈ శ్రీరామస్మసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము దశమస్కంధ మొక్కటి తక్క మిగిలిన 11 స్కంధములను జూచితి. పోతనభాగవతమందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పు, వాని ప్రయోజనము దీని స్పష్టమగుచున్నది. సందేహనివృత్తియు నగుచున్నది. అట్టి ఘట్టములు నీ దిగువఁ గొన్నిటి నుదహరించుచుంటిని బుధులు గమనింతురు గాక.

పోతన కర్నకుండై చిదానందయోగిచేనైన తారకమంత్రోపదేశమునను, నన సహజపాండిత్య విశేషమునను సంవత్సరత్రయము క్షీరమును మాత్రము గ్రోలుచుఁ దదేకదీక్షతో భాగవత మాంధ్రీకరించెనందురు. ఈ శ్రీరామస్మసింహమూర్తులును బవిత్రమగు కర్న కకుటుంబముననే జన్మించి జన్మాంతరసుకృత విశేషమున సహజబుధమగు నాధ్యాత్మికజ్ఞానముఁగల్గి బాల్యప్రభృతి వేదాంతానుభవమునఁ బుటమునీర సహజ సంస్కరణ, పాండిత్య, ప్రతిభలతో నిగూఢజ్ఞానవిద్యా సవిమర్శసంబునఁ బూర్వార్థ మనుభవమునేకరించి యపరార్థమున నుత్తమగ్రంథరచనమునకుఁ బూనుకొని సంవత్సరత్రయమున నుద్యోగముఁ గుటుంబము నిర్వహించుకొనుచు సవిలాసంబుగ నీ శ్రీమదాంధ్రభాగవతము రచించి ప్రకృతిపరీక్షలఁ దను యాత్మశక్తిప్రభావంబున నుత్తీర్ణులై ప్రకటింపఁగలిగిరి. ఈ దిగువ నుదహరించు విషయముల నా లోపము లేవేనియున్న బుధులు తమింతురు గాక.

శ్లో. నైమిశేఽనిమిషక్షేత్రే, మునయ శౌనకాదయః

సత్రం స్వగ్ధాయ లోకాయ, సహస్రసమ మాసతః॥

గీ. అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశశాఖ్యవనిని, శౌనకాదిముసీందుర్లుకస్వర్గలోక
సముపలభిక్తినై ఘనశత్రయాగ, మర్థిగావించిరి సహస్రహాయనములు.

శ్రీ- 1సకం- 1అ- 4వ.

‘అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశారణ్యమందు’ అనిమూలమునఁ గొలఁదిగనుండఁ
మధువైరిమందిరంబునునుంబోలె మాధవీమన్మధమహితంబై, బ్రహ్మగేహంబునుం
బోలె శారదాన్వితంబై, ఇట్లు ముప్పదిరెండు పోలికలఁ బోతనామాత్యభాగవత
మున సుదీర్ఘతమవచనము కల్పింపఁబడినది. అట్లే గ్రంథమందంతట సరణ్యాది
వర్ణనసమయములఁ గల్పింపఁబడి పాండిత్యప్రకర్షను జూటుచున్నది. కాని వేదాంత
ఘట్టములఁ దగ్గింపుకానవచ్చుచున్నది. ఏకాదశస్కంధమున శ్రీకృష్ణభగ
వానుఁడు పరిపక్వజ్ఞానియగు సుధవునకు బోధించిన యంత్యోపదేశము (నివృత్తి
గీత) 20 అధ్యాయములు లేనేలేవు. శిథిలభాగములఁ బూరించినవారును వానిని
విడిచిరా? భాగవతమువంటి తత్త్వశాస్త్రముననే వేదాంతఘట్టముల యవసర
ములేకుండెనా; ఈ భాగవతము 11వ స్కంధమున సుమారు 800 పద్యములుండఁ
బోతనామాత్య భాగవతమున 100 పద్యములు మాత్రమే కనఁబడుచున్నవి.
గమనింపుఁడు. పెంపు, తగ్గింపు, మార్పుల ప్రయోజనమును గుర్తింపుఁడు.

శ్లో. సరహస్యంబగు చాపవేదమును నిశస్తంద్రప్రయోగోపసం

అస్త్రగ్రామశ్చ భవతా, శిక్షితో యదనుగ్రహత్

సవష భగవాన్ దోషాః, ప్రజారూపేణ వర్తతే

మ. సరహస్యంబగు చాపవేదమును నిశస్తంద్రప్రయోగోపసం

హరణోపేతమహాస్త్రకోటియు యదీశయానుగ్రహ ప్రాప్తిఁ జా

తురిమై నేర్చితో నీవు పూజ్యుఁడగు నాశ్రద్దోణుండు పుత్రాకృతిన్

బరఁగెం జూ మనమోలినేడిచట నశ్వత్థామనామంబునన్. శ్రీ. 1. 7. 212

మ. పరఁగన్ మా మగవారిలందఱును మునీశబాణప్రయోగోప సం

హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసించి

చిరి పుత్రాకృతినున్న ద్రోణుఁడవు నీశచిత్తంబులో లేశమున్

గరుణాసంగము లేక శిష్యసుతులన్ శ్రమింపఁగఁ బాడియే. (పోతన)

వ్యాసమహర్షి యష్టనునితో జాగ్రహి చెప్పచున్నట్లు రచింపఁ బోతన యశ్వ
త్థామతో జాగ్రహి మాట్లాడునట్లు మార్పుగ వ్రాయు ప్రయోజన మూహింపుఁడు.

శ్లో. సఉచ్చకాశే ధవళోదరోదరోఽప్యుకృమ స్యాధరశోణశోణిమా
దధ్మాయమానః కరకంజనంపుటే, యథాబ్జపండే కలహంస ఉత్స్వనః॥

చ. ఉరురవకారియాచు ధవళోదరమైన దరంబు శ్రీధరా
ధరమణిరాగ రక్తిమ యుతంబయి తత్కమనీయ పాణి తో
యరుహపుటంబునం బరగిరయత్తటి శోభిలె నబ్జపండ మం
దరుదుగఁ గూయుచున్న కలహంసవతంసమువోలె లీలమై. శ్రీ. 1. 11. 342

మత్తకోకిల:- అన్యసన్నతసాహసుండు మురారియొత్తె యదూత్తముల్

ధన్యులై వినఁ బాంచజన్యమురదారి తాళుల జంతు చై

తన్యమున్ భువనై కమాన్యమురదారుణస్వనభీత రా

జన్యమున్ బరిమూర్చితాళులశత్రుదానవ పైన్యమున్. (పోతన)

ఇట్టి మూలశ్లోకముల గంభీరభావము లాంధ్రీకరింపఁబడక గ్రంథమంతయు
వంత్వప్రాసలఁ గేవల శబ్దాడంబరమున నిండియుండు ప్రయోజనమును గమనింపుడు.

శ్లో. ఉద్దామభావ పిశునామలవల్లుహాస, వ్రీడావలోకనిహతో మదనోఽపి యాసాం
సంముహ్యా చాప మజహా శ్రమమదో త్తమాస్తా, యన్యేంద్రియం విమధితుం
కుహకై ర్న శేకుః॥

శా. ఏ పూఁబోండ్ల గంభీరభావపిశునాహాసోల్ల సద్ధాసల

జ్జోపేతాక్షి విలాసపాతమున మోహోద్రిక్తుడై కంతుడున్

జాపంబున్ విడనాడి లోబడునొ యాచంద్రాస్యలుం గృత్రిమ

వ్యాపారంబులఁ గృష్ణుడెందము మధింపంజాలరై రింతయున్. శ్రీ. 1. 11. 367

మత్తకోకిల:- పంచబాణుని నీటుచేసినభర్గునిం దనువల్లి వం

చించి మూర్ఛిలఁ జేయఁ జాలు విశేషహాస విలోకనో

దంచితాకృతులయ్యఁ గాంతలురదంభచేష్టల మాధవుం

జంచలింపఁగఁ జేయనేరుయురజాలరైరి బుధోత్తమా! (పోతన)

అందఱిని మోహింపఁజేయు మన్మథుడే యాస్త్రీలనుజూచి మోహపరవశత్వ
మున ధనుస్సును జారవిడిచెనని మూలముననుండ మన్మథుని జంపినను తుదకు వానికి
లోబడి పార్వతి కర్ధశరీరమొసఁగినట్టియు జగన్మోహినీ విలాసమునకుఁ జిక్కినట్టియు
శివుఁడిట నుదహరింపఁబడుట యెంతవరకు సమంజసమో గమనింపుడు. మన్మథుఁడు
దహింపఁబడెనుగాని యెవరిచేతను మోహింపఁబడలేదు కదా.

శ్లో. సవషలోకే విఖ్యాతః, పరీక్షిదితి యత్ప్రభుః

గర్భదృష్ట మభిధ్యాయ, స్పరీక్షేత నరేష్విహ॥

గీ. తాను గర్భదృష్టుని నాత్మదలఁచికొనుచు, నిందు నరులనెల్లరను బరీక్షఁ జేసెఁ
గానఁ దలఁపఁ బరీక్షిత్తురనా నితఁడు న, మస్తలోకమునందు విశ్వాతుఁడయ్యె.
శ్రీ. 1. 12. 385

క. తనతల్లి కడుపులోపల, మునునూచిన విభుఁడు విశ్వముననెల్లఁ గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్న రేంద్రుఁడందు) మునీంద్రా!
(పోతన)

“తాను గర్భమందుఁజూచిన పురుషుఁడు జన్మించిన పిమ్మట నచటి నరులలో
నెవఁడాయని పరీక్షించెను గాన పరీక్షిత్తునిరి.” అని మూలముననుండ విశ్వ
మంతయు నున్నాఁడని పరీక్షించుటఁ బరీక్షిత్తునిరి, యని పోతనగారనుట అది
వీక్షించుటయగుగాని పరీక్షించుటయగునా ?

శ్లో. ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన, తత్సర్వం సమవర్ణయత్
యథానుభూతం క్రమశో, వినా యదుకులక్షయం
నన్వప్రియం దుర్విషహం, నృణాం స్వయ ముపస్థితం
నావేదయ త్సకరుణో, దుఃఖతాన్ ద్రష్టుమక్షమః॥

గీ. అని యుధిష్ఠిరుచే నిట్టురాలుగఁబడి య, థానుభూతముగాఁగఁ దత్సర్వముఁ గ్రమ
సరణివర్ణించె యదుకులక్షయముతక్క, వివిధదురితాదిభిదురుండునవిదురుఁడంత.

ఆ. సదయహృదయుఁడై నరవిదురుండు తా దుఃఖ, తాత్ములం గనంగనక్షముఁడయి
స్వయ ముపస్థితం బరనహ్యమునగు యాద, పులకునై న క్షయముఁదెలుపఁడయ్యె.
శ్రీ. 1. 13. 400

ఆ. మేలు సెప్పెనేనిరమేలందు) లోకులు, చెట్టయందు) కీడురచెప్పెనేని
నంతమీద శూద్రుఁడై నకతంబున, శిష్టమరణ మతఁడురసెప్పఁడయ్యె. (పోతన)

విదురుఁడు మంచివాఁడు దయాభువుకాన బంధునాశనమువిని దుఃఖించు ధర్మ
జాదులఁజూడఁజాలక అకారణము, అనహ్యమునగు యదుకులక్షయముఁ జెప్పఁ
జాలక పోయెనని మూలముననుండ యాదపులుశిష్టులనియు బ్రహ్మవేత్తయగు
విదురుఁడు శూద్రుఁడగుటఁ జెప్పలేదనియు ననుట యెట్టిదో గమనింపుఁడు.

శ్లో. మధురామాం తథావజ్రిం, శూరనేనసుతం తతః
ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టి, మగ్నీన పిబ దీశ్వరః॥

గీ. అట్లే మధురాపురంబునననా నృపుండు, శూరనేనకుమారు వశజ్రిని నిలిపియు
నేమమలరఁ బ్రాజాపత్యునామ కేష్టి, జేసి తనయందు నగ్నులఁజేర్చికొనియె.

శ్రీ. 1. 15. 496

సీ. అనిరుద్ధనందనుడై న వజ్రుని దెచ్చి, మధురఁ బట్టముఁగట్టిరమమతఁబాసి (పోతన)
 (రాజ్యాధికారముగల భోజనంతతిలోని) శూరసేనసుతుడగు వజ్రుని, అని
 మూలమున నుండ రాజ్యాధికారములేని యాదవసంతతిలోని అనిరుద్ధపుత్రుడగు
 వజ్రుని, యనుట యెంతవరకు సమంజసము ?

శ్లో. నందంచమోక్ష్యతి భయా ద్వరుణస్యపాశా
 ద్గోపాన్ బిలేషు పిహితాన్మయసూనునాచ॥

ఉ. వారక నందునిన్ వరుణపాశభయార్తి విముక్తుఁ జేసెడున్
 శూరతగోపకాళి మయసూనునిచే బిలపాతితంబుకా

శ్రీ. 2. 7. 132

మ. హయసూనుండగు దానవుండు నిజమాయన్ గోపరాజిన్ గుహ (పోతన)

మయసూనుడని మూలముననుండ సరిగాయతిలోనే హయసూనుడని ప్రయో
 గింపఁబడుట గమనింపుడు. పక్షాంతరములు, పాఠాంతరములు పెక్కులున్నను
 మయుడు, మయసూనుడు మాయకుఁ బ్రసిద్ధులుకాని హయసూనుఁ డెచటను
 గానరాడు.

శ్లో. అధాతః కీర్తయేవంశం, పుణ్యకీర్తేః కురూద్వహా!
 స్వాయంభువస్యాపిమనో, ర్హరే రంశాంశజన్మనః॥
 ప్రియవ్రతోత్తానపాదా, శతరూపాపతే స్సుతౌ
 వాసుదేవస్యకలయా, రక్షాయాం జగతస్థితౌ॥

మ. వినుకీర్తించెదఁ బుణ్యకీర్తియును శ్రీవిష్ణుంశసంభూతుడను

గీ. ప్రథితయశుడును శతరూపరపతియునై న
 యా నృపతికిఁబ్రియవ్రతోత్తానపాదు
 లనెడుపుత్రులు వాసుదేవవాంశమునను
 జననమందిరి భువనరక్షణముకొఱకు. శ్రీ. 4. 8 (ధ్రువ)

క. విను నిఖిలభువనపరిపాలనమునకై చంద్రధరకృతాకలితుండై (పోతన)

మనువు విష్ణుంశసంభూతుడని మూలముననుండ నీ శివప్రసక్తి యేలకో
 తెలియఁబడదు.

శ్లో. దైతేయచందనవనే, జాతోయం కంటకద్రుమః

యన్మూలోన్మూలపరశో, ర్విష్ణో రాక్షాసైర్భకః

శా. ఆలోకింపఁగ దైత్యచందనవనంబందున్ దురాత్ముండు వా

చాటుం డీతఁడు కంటకద్రుమము నోజన్ సంభవంబయ్యెఁ ద

న్యూలోన్యూలకు తారుడై న హరికిన్ బోల్పంగ నాళంబుగా
బాలుం డీతడు తోచెగాదె తనదారవంశంబుఖండింపగన్. శ్రీ. 7. 5. 173

చ. తనయుడుగాఁడు శాత్రువుఁడుదానవభర్తకుపేడు దైత్యచం
దనవనమందుఁ గంటకయ్యతక్షితిజాతముభంగిఁ బుట్టినాఁ
డనవరతంబు రాక్షసకురలాంతకుఁబ్రస్తుతిసేయుచుండు దం
డమునఁగాని శిక్షలకురదాయఁడు పట్టుడు కొట్టుడుఘటిన్. (పోతన)

పూర్వార్థముననున్న యర్థమున్నదికాని ఉత్తరార్థముననున్న చక్కని యర్థ
మేల తొలఁగింపఁబడెనో తెలియకున్నది.

శ్లో. బాలస్యనేహశరణం పితరౌ నృసింహా! నార్తస్య చాగదముదన్వతిమజ్జతోనాః
తప్తస్య తత్రప్తివిధిర్యణహంజనేప్తః, తావత్ప్రభో! తనుభృతాం త్వదుపేక్షితానాం॥

చ. జలనిధిమగ్నునౌకయు రుజాపరిపీడితునౌషధంబు ని
మ్మలఁ దలితండులర్భకునిఁబ్రోచుటకుం బరికింపఁగా నశ
క్తులెకద నేవ!తత్రప్తివిధిధుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహాధా
రులకును నంతమాత్రమగురూఢిగఁద్రాతవునీవ యెల్లకున్. శ్రీ. 7. 9. 358

వ. బాలుని దల్లితండులును, రోగిని వైద్యదక్షింజైన యౌషధంబును, సమద్రంబున
మునుంగువాని నావయును నక్కొరులు రక్షింపనేరనితెలుంగున (పోతన)

నీచే నుపేక్షింపఁబడినవారికి సాధనములు నిరుపయోగములు. నీచే రక్షకుఁడవు
లను మూలమందలి భావమునకు నితరాధారములకు బలమిచ్చుట గమనింపుడు.

శ్లో. యావద్భియేతజతరం, తావత్ప్రత్వంహి దేహినామ్
అధికం యోధిమస్యేత, సస్తేనో దండ మర్హతి॥

గీ. ఎంతమాత్రానఁ గుక్షి భరంపఁబడునొ, యంత దేహులకున్ సత్త్వమాదలంప
నంతకెక్కుడు వాంఛించునాత్మనెవ్వఁడతఁడు పాటచ్చుచుండు దండార్హుఁడునగు.
శ్రీ. 7. 14. 503

వ. ఉదరపూరణమాత్రంబు దొంగిలినవాని దండింపక (పోతన)

ఎక్కువ నిల్వచేసికొనుట దొంగతన మనిపించుకొను ననుదాని! పైవాక్యము
దొంగతనమునకుఁ బురికొల్పుమాటగా మార్పుజెందుట గుర్తింపుడు—

ఇక మూలవిరుద్ధంబుగ నష్టమస్కంధమునఁ జాలచోట్లఁ గల్పింపఁబడినవి
గమనింపుడు. గజేంద్రమోక్షణ కథాఘట్టమున “దశలక్షకోటికరిణీనాథుండనై”
ఈ సంఖ్యవలని ప్రయోజనముకనబడదు. కరిణీసముదాయముతో నవవచ్చునుగదా.

శ్లో. ఏవం గజేంద్ర ముపవర్ణితనిర్విశేషం, బ్రహ్మదయో వివిధలింగభిదాభిమానాః
నై తేయదోషసస్పృశ్చ ర్నిఖలాత్మగత్వాత్, తత్రాఖిలామరమయోహారిరావిరాసీత్ ॥

శా. దంతీంద్రుండిటు నిర్విశేషపరతత్త్వరబున్ బ్రశంసింపఁగా
నంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతింబూని త
గత్వాంతర్వోణికిఁ జేరరైరపుడు విశ్వాత్ముండు విష్ణుండు న
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరియంబావిర్భవించెన్ వెనన్. శ్రీ. 8. 3. 65

విశ్వమయుఁడగు భగవంతుని గజేంద్రుఁడు ప్రార్థింప నా భగవంతుఁడచటనే
యావిర్భవించి గజేంద్రుని రక్షించెనని మూలముననుండ “అల నై కుంతపురంబులో
నగరిలో నామూల” అని విశ్వమయుఁడగు భగవంతుని మూలనుంచి రప్పింపవలసిన
యవసరమును, ఈపద్యపూర్తికే యిష్టదైవమగు శ్రీరామచంద్రప్రభువు గంటము
పట్టుకొని వ్రాయవలసిననవసరమునేల కల్పింపఁబడినవో తెలియకున్నవి. శ్రీనాథ
కవిసార్వభౌముఁడీవిషయముననే పోతన నాక్షేపించెననియునందురు. ఇంకను నీనందర్భ
ముననే మూలమునలేని “సిరికింజెప్పఁడు” అను పద్యమున “శ్రీకుచోపరి చేలాంచల
మైన చక్కవీడఁడు” అను శృంగారవాక్యము, గజేంద్రుని రక్షించి వచ్చునపుడు
“బాలా నావెనువెంటను, హేలన్ వినువీధినుండిరయే తెంచుచు నీ, చేలాంచలమును
బట్టుట, కాలోనేమంటినన్ను న సంభోజముఖి!” ఇట్టి భగవంతుని కుశలప్రశ్నలఁ
గల్పించుటెంత సమంజసమో గమనింపుఁడు.

వామనునికి బలి దానమొనఁగు సందర్భమున.

“ఆదిన్ శ్రీసతికొప్పపై తనువుపై నంసోత్తరీయంబుపై
పాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ బాబలిండ్లపై నూత్న మ
ర్యాదంజెందుకరంబు గ్రిందగుట మీఁదదై నా కరంబుంట మేల్
గాదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమేకాయంబు నాపాయమే. (పోతన)
“కమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమ్యాకాంతాకుచోపాస్తమున్
విమలశ్రీకుచశాతచూచుకతటీరవిన్యస్తమున్ హస్తమున్. (పోతన)

అని కల్పింపఁబడినది— భగవంతుని హస్తమిట్టి శృంగార విలాసమునకేనా
యుపకరించునది, ఇట్టివే పాత్యభాగములుగను నిర్ణయించుచుండిరి. ఈనాటి బాల
బాలికలకెట్లు పాథ్యాయులు బోధింప ననువుపడునో గమనింపుఁడు.

శ్లో. ప్రీతు నర్హ వివాహేచ, వృత్తధే ప్రాణసంకటే
గోబ్రాహ్మణార్థే హింసాయాం, నాన్యం స్యా జ్ఞగుస్సితమ్ ॥

క. పరిణయ వృత్తి స్త్రీజన, పరిహాసప్రాణభంగరవై శనగతులన్

వర గో విప్రహితార్థము, ధరబొంకుట యది జగుప్సితముగా దధిపా!

(శ్రీ. 8. 19. 506)

ఆ. వారిజాక్షులందుర్వైవాహికములందుఁ, బ్రాణ విత్త మానభంగమందుఁ

జకిత గోకులాగ్రజన్మరక్షణమందు, బొంకవచ్చు నఘమురవొంద దధిప!(పోతన)

పై పద్యమున నర్థ, వృత్తి హింసావిషయంబులులేక విత్త, మానభంగములు ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుట గమనింపుఁడు.

శ్లో. దృఢం పండితమాన్య జ్ఞ, స్తబ్ధోఽప్యస్మ దుపేక్షయా

మచ్చాసనాతిగోయ స్త్వ, మచిరా ద్రభశ్యసే శ్రియః॥

ఉ. పండితమాని వజ్జడపురపాల్పడిమమ్ము నుపేక్షఁజేయుచున్

దండితనంబుఁగోల్పడినర స్తబ్ధుడవిప్పుడు మా నిదేశ మొ

క్కండునిరాకరించితివిర కావున స్వీయపదంబునుండి భ

వ్వుండపుకమ్ము నర్వులునుకజూచుచునుండ వదాన్యడాంబికా! (శ్రీ. 8. 20. 522)

ఆ. నీరధారబడగరనీకయడ్డంబుగాఁ, గలశరంద్రమాపత్రగానుదెలిసి

హరియుఁగావ్యునేత్రమటఁ గుశాగ్రంబున, నడువ నేకనేత్రుడయ్యె నతఁడు.

(పోతన)

మూలమునలేని దీన శుక్రపాత్ర గంభీరత నశించుచున్నది. ఇట్టి వెచట నుండియో గ్రహింపఁబడి ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుచున్నవి.

శ్లో. నాహమాత్మాన మాశాసే,మద్భక్తై స్సాధుభిర్విదా

శ్రియంచాత్యంతికీం బ్రహ్మన్,యేషాం గతి రహంపరా॥

గీ. నాకునై నేను గోరనెనన్నచును మదిని,నీవె దిక్కని యితరమున్రవిడిచి నన్ను

గోరికొల్చు మద్భక్తులకొఱకెకాని,నకలసౌభాగ్యలక్ష్మలన్రసంయమింద్ర!

(శ్రీ 9. 4. 126)

ఆ. నాకు మేలుఁగోరనాభక్తులకకాని, భక్తజనులకేనరపరమగతియు

భక్తుఁడెందుఁజనినరబటతెంతు వెనువెంట, గోవువెంటఁదగులుకొడభంగి(పోతన)

ఆవువెంటఁబడు నాఁబోతువిధముగ భక్తునికూడపడుదునను ఉపమానవాక్యము

కవికి రుచియని లోకము హితవుఁజేసికొనునా? ఈ విధమున శ్రీరామ నృసింహ

మూర్తుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము, మూలముఁజూచిన పోతనానూత్య భాగవత

మందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పులు వాని ప్రయోజనము స్పష్టముకాఁగలదు. ఈ

కాలమున శ్రీరామ నృసింహమూర్తికవులచే నిట్టి పవిత్రవాణి వెలువడుట నీ యిరువ

దవ శతాబ్దమును ధన్యత్వముఁ జెందినదనవచ్చును. పవిత్రమూర్తులగు నీ శ్రీరామ
స్మరింహమూర్తికవులకు సర్వేశ్వరుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యశేముషీ సంపదలొసంగి
యెల్లవేళల సంరక్షించుచు నితోఽధిక సద్గ్రంథరచనకు దోహదమొనర్చి లోక
కల్యాణమును జేకూర్చుఁగాక.

వీరవాసరం,
1 అక్టోబరు, 1955. }

జి. భోగేశ్వరరావు (భాషాప్రవీణ)
ప్రథమశ్రేణి ప్రధానాంధోపాధ్యాయులు
స్థానికోన్నతపాఠశాల, వీరవాసరం.

అభిప్రాయములు.

మన మాతృభాషయగు ఆంధ్రభాషయందు పూర్వకాలమున భారతము,
భాగవతము, రామాయణము మొదలగు ఉత్తమగ్రంథములు మహాకవులచే రచింపఁ
బడి ఆంధ్రప్రజలను నేటికిని విజ్ఞానధనులనుగాఁ జేయుచున్నవి. నేటి నవీనయుగములో
ఆంధ్రయువకవులు అనేకమంది పెక్కు ఖండకావ్యములువ్రాసి ఆంధ్రభాషామతల్లిని
అలంకరించిరి. మహాకావ్యములు వ్రాయు ప్రతిభ జాతిలో క్షీణించినది. ఈయుగ
ములో మహాకావ్యములు రచించుటకు పూనుకొని ఆంధ్రజాతి మన్ననలఁబడసినవారు
యిప్పటికి శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారొక్కరే. వీరికితోడు ఇప్పుడు వ్యాస
మహర్షి రచిత సంస్కృతభాగవతమును పశ్చిమగోదావరీమండల వాస్తవ్యులు,
గద్వాలసంస్థానాస్థాన కవిపుంగవులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, భగవద్భక్తులు నగు
'శ్రీ శ్రీరామస్మరింహమూర్తి కవులు' తెనిగించిరి. వీరి భాగవతగ్రంథరత్నమును
జూచి తన్నయుఁడనైతిని. పోతనవలె స్వతంత్రించక ప్రతిశ్లోకమునకు సరియగు
అనువాదమునకుఁ బూనుకొనుట సంతనము. అనువాదములో కష్టమెరితగలనో
మనకుఁ దెలియనిదికాదు. వీరి కవిత్వము సరళము, మధురము. ఇంకను వీరిట్టిమహా
కావ్యముల రచించి రసమయమైన కవిత్వముతో ఆంధ్రమహాజనుల మన్ననలకుఁ
బాత్రులగునట్లు సర్వలోకకల్యాణమునుజేకూర్చు భగవానుఁడు ఆశీర్వాదించుఁగాక.

అమృతలారు,
6-8-55. }

శరణురాచుస్వామిచౌదరి (చైతన్)
గుంటూరుజిల్లా గ్రంథాలయ అధికారి మాజీకార్యదర్శి,
ఆంధ్రప్రదేశ్ కారగ్రామ సమితి.

శ్రీరామ నృసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁ జూచితి. అందు వీరికిఁ గల పాండిత్యప్రకర్షయు ననన్యసామాన్యమగు నాధ్యాత్మికానుభవమును ద్యోతక మగుచున్నవి. మూలానుసరణముగ నుండుట, మక్కికిమక్కిగగాక తెలుఁగు నుడికారమునకు భంగపాటులేని చక్కనిభాష కలిగియుండుట, సలక్షణముగ లక్ష్య గ్రంథముగనుండుట, ఏపద్యమున కాపద్యమే సంపూర్ణార్థబోధకముగనుండుట, దురభిమానపూర్వక పద్యములఁ జొప్పింపకుండుట, తిక్కనశైలివలె సదమధ్య యతులు, వచనరూపకపద్యములుఁ గలిగియుండుట, భాషాడంబరమున భాషలోప ములఁ గప్పిపూచ్చుకుండుట, యసభ్యశృంగారవర్ణనలు గలచోట్లనే లేకుండుట మొదలగు మంచివిషయములెన్నేని కన్పించుచున్నవి. ఇట్టి పవిత్రవాణి వెలువడు పుణ్యమూర్తు లగు శ్రీరామనృసింహమూర్తులకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యములఁ జేకూర్చి పవిత్ర గ్రంథరచనకితోఁదికోతాహము నొసంగుఁగాక.

విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి.

‘శ్రీమదాంధ్రభాగవతము’ దీనిని గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు ‘శ్రీరామ నృసింహమూర్తికవులు’ గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్లంటి నృసింహమూర్తులను జంటకవులు రచించి ప్రకటించియున్నారు. అందు మొదటి మూలను స్కంధములు గల ప్రథమసంపుటయుఁజూచితి. పోతన భాగవతము విఖ్యాతమగుచుండ మఱియుక రెవ్వరును భాగవత మాంధ్రీకరింపఁబూనుకొనుటకు భయపడుచుండువాగు. ఇప్పుడట్టి భయమువిడిచి తత్ప్రయత్నమునం దుత్సాహసాహసములు చూపుచుండుట మిక్కిలి ముదావహము. ఈ భాగవతానువాదమెట్లున్నదో విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి గారు వ్రాసిన సమీక్ష వీక్షించినఁ దెలియకమానదు. మఱియే నేనిట వ్రాయుట పునరుక్తియేయగును. ‘అనగననగరాగ మతిశయిల్లుచునుండు’ అనునట్టి సర్వము నకుఁ గాలమే ప్రమాణమై సమీచీనతఁ గల్గించునని నా నిశ్చయము.

ఈ యిద్దఱు కవులును దాయభాగములేని సోదరులనలెనుండి సర్వవిషయము లొకరినొకరు సంప్రదించుకొనుచుఁ దమకుఁ దెలియనిసంగతుల నితరులనడిగి తెలిసి కొనుచు సంస్కృతప్రతులలోనుండు పాఠభేదములు కనిపెట్టి యేదియుక్తమో దానిని గ్రహించుచు నిట్లే సగ్రంథరచనఁ గావించి యతిలోకఖ్యాతిఁ గాంచుదురగా ననుని కోరుచు వారికి నాయురారోగ్యశ్రవ్యము లొసంగుంగాక మన సరమేర్పరునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

రాజమహేంద్రవరము.

కవిసార్వభౌమ.

శ్రీ పాద కృష్ణ మూర్తి శాస్త్రి.
అంధ్రప్రభుత్వాధికారి.

కావ్యము లిరు తెలుగులు. ఖండకావ్యములు, మహాకావ్యములు. చిన్న కావ్యములు చెలువము పెద్దవానికిలేదు. పెద్దకావ్యముల గాంభీర్యము చిన్నవానికి రాదు. చిన్నలకు ముద్దులు, పెద్దలకు నమస్కారములు. ఇది లోక మర్యాద. బృహత్కావ్యనిర్మాణమునకు నిరుపమానదీక్షయు, నిరంతర పరిశ్రమయు, నోపికయు నవసరములు. కావ్యరచనమునకుఁ దపోనిష్ఠ ఆవశ్యకము. అందునను భాగవతము వంటి మహాకావ్యనిర్మాణము అంతింతల కొనసాగునదికాదు. ఆధునిక యుగము వారి అభిరుచి ఖండకావ్యములకేగాని మహాకావ్యరచన కనుకూలమయినదికాదు. ఇట్టివేళలో నీ జంటకవు లిమ్మహాకావ్యము వ్రాయఁబూనుట సాహసమే. అయినను పరమభాగవతులకు సాధ్యముకాని కార్యమేది? మహాకావ్యనిర్మాణమున వీరు విజయ శీలురుగావుట అస్మదాదుల కానందదాయకము. గ్రంథకర్త లిరువురు నేకోదరులు కారు కాని కవిసోదరులు. ఏకవంశీయులు కారుకాని ఏకకులజులు. బంధుమిత్రులు. మీదుమిక్కిలి మేలిమిత్రులు. నెయ్యమునకు వియ్యమునకు నమత వలయుననుట వీరియెడ సార్థకమైనది. గద్వాలసంస్థానాస్థానకవుల పాండిత్య కవితాప్రతిభలఁగూర్చి ప్రసంగించుట అనవసరమేకాదు, అధికప్రసంగము. వీరిరువురు సరసకవితాసంపన్నులు, శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, ఉపాధ్యాయశేఖరులు, ఉత్సాహపూరితులు. వీరి భాగవత మహాకావ్య మిక్కాలమున ప్రచురించుట విశ్వశ్రేయమును గోరికాని అన్యాయపేక్షవలనఁగాదు. 'బమ్మెరవారి కమ్మనికావ్యము కలదుకదా! ఇది యేల' అని కొందఱనవచ్చును. కాని పోతనామాత్యుని భాగవతము మూలమును మన్నింపమి లోక మెఱిగినదేకదా. ముఖ్యముగ మూలానుసారిగావుట వీరి కావ్యవైశిష్ట్యము. సరసము మధురము నగు నీ మహాకావ్యము చిరప్రసిద్ధిని వీరికిఁ జేకూర్చి జగత్కల్యాణకారకమగుననుటలో నాకు సందియములేదు. శ్రీ దేవకీనందనుఁడు వీరికి చిరాయురున్నతినొసంగి సారస్వతసేవ వీరిచే నినుమిక్కిలిగ గావింపఁజేయుఁగాక.

ఏ లూ రు,
30—5—1955

అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు, విద్వాన్, బి.ఎ; బి.యల్.
మెంబరు, పి. ఇ. ఎస్.

మీరు దయతోపంపిన మీ భాగవత ప్రథమసంపుటమందినది. కృతజ్ఞత. గ్రంథ మామూలాగ్గముగ గాకున్నను అచ్చటచ్చట కొన్ని భాగములు చదివితిని. మీ పరిశ్రమకెంతో సంతసించితిని. మీ పూనికి నాకు ఆశ్చర్యము కల్గించినది.

వి జ య వా డ,
27—6—1955.

పింగళి లక్ష్మీకాంతం, ఎమ్. ఎ.
లిటరరీ ఎడ్యుకర్, ఆరిండ్రియా రేడియో, విజయవాడ.

హృదయపూర్వక సమస్సులు,

తమరుపంపిన తమ భాగవత ప్రథమసంపుట నుందినది. చదివి యానందించితి. కవులకు కళాకారులకు దేశములో నేమాత్రము ఆదరణలేక క్రుంగి కృశించుచున్న ఈకాలములో గురుతరమైన బాధ్యతను తలపెట్టి సమర్థతతో నిర్వహించుచున్న తమకు నా జోహార్లు. ఆంధ్రప్రజానీకం తమకు జాల ఋణపడియున్నది. భాషాసరస్వతికిఁ దమభాగవతమొకప్రత్యేక అలంకరణము. భగవంతుఁడు తమకు సదా అభ్యుదయమును జేకూర్చుఁగాక.

త్యాగరాయనగర్,

మ దా సు 17

10—5—1955.

నమస్సులతో భవదీయుఁడు,

చిత్తూరి వి. నాగయ్య.

కోమల వాగ్విలాసములఁగోటివరా వెగఁబోయుచున్న శ్రీ
రామనృసింహమూర్తులు చిరస్మరణీయులు విశ్వకావ్య గీ
తామృతసారసంస్కృతి సమన్విత భాగవతంబు వ్యాసవా
ణీమణి మొక్కవోనికరణిన్ రచించిరి తెల్గుభాసలోన్.

కవితాసంస్థానము

తాడేపల్లిగూడెం,

9—3—1955.

వే దాంతకవి,

(ఆంధ్ర పర్వతము)

ఉత్పలమాలిక:

మూర్తులమూపురందు నొక,మూర్తిగ నుండెడు విష్ణుమూర్తి తా
మూర్తులఁగొన్నిటిన్ సరఁగ,మున్ను ధరించి సముద్ధరించె లో
కార్తుల; నిష్ఠ తానయయి, యాంధ్రభువిన్ జనియించి లోకులన్
బూర్తిగ భక్తితత్పరతఁ, బొందునటుల్ సలుపంగనెంచి యీ
మూర్తుల రెంటి నొక్కటను, మోదముతో ధరియించి లోక స
ద్వర్తనఁగూర్చ స్వీయకథ, భాగవతంబనుపేర మీఱ మే
ల్మూర్తమునన్ రచించుటకుఁ, బూనెనొకో యనఁ దెల్గుభాసలోఁ
గీర్తినిగాంచునట్లులు లిఖించిరి రామనృసింహమూర్తులున్.

జి. భోగేశ్వరరావు, (భాషాప్రవీణ)

ఉత్పలమాలిక:

బమ్మెరపోతరాజకృత భాగవతంబు జగద్ధితార్థమై
ముమ్మహి రాగతాళలయహిండిమమై నటించుచుండఁగాఁ
గ్రమ్మఱ మూర్తినత్కవులు వ్రాసిరి భాగవతంబుఁ దెల్లులో
అమృతచెల్ల! పూర్వకృతమైన యఖండతపఃఫలాప్తిచే.....

శ్రీ విక్రమవిలాసము,

త ణ కు,

20—3—1955.

విద్వాన్, పండిత

పెనుమొచ్చ సత్యనారాయణరాజు,

(జయపుర సంస్థానాధిపతి)

శ్రీ రామ నృసింహ గ్రంథ రత్నమాల

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ మద్దాట రామకృష్ణమృనాయుడుగారు	భూస్వాములు	వీరవాసరం
„ పచ్చిగోళ్ల అచ్యుతరామయ్యగారు	„	„
„ గ్రంథి వెంకట్రావుగారు	„	„
„ వేగేశన సూరపరాజుగారు	„	శివదేవునిచిక్కాల
„ వడ్డె రంగయ్యనాయుడుగారు	„	„
„ కట్రెడ్డి కుసుమేశ్వరరావుగారు	„	పెనకాపవరము
„ యరా మన్యాలుగారు	„	ఉప్పలూరు
„ యరా శేషయ్యగారు	„	„
„ యరా సూర్యారావుగారు	„	„
„ యరా చంద్రారావుగారు	„	„
„ యరా కేశవరావుగారు	„	„
„ యరా మాణిక్యంగారు (శ్రీ రాములుగారికు)	„	„
„ మద్దుకూరిసీతారామస్వామిగారు(సీతారామాంజనేయస్వామిగారు)నవాబుపాలెం	„	„
పొప్పయిటరు.		
„ నూకల స్వామినాయుడుగారు	వర్తకులు	తాడేపల్లి గూడెము
„ రావూరి అప్పారావుగారు	„	„
„ పసల సూర్యచంద్రారావుగారు	కళారాధకులు	„
„ తిరుమలశెట్టి సూర్యనారాయణగారు	భూస్వాములు	విప్పట్టు
„ జవ్వాది లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు ఎమ్. ఎల్. ఎ, కవికులాలంకారులు, పెనుగొండ		
„ గన్నాబత్తుల రంగారావుగారు	భూస్వాములు	భీమవరం
„ చెన్నంశెట్టి ఆదినారాయణమూర్తిగారు, పంచాయితీబోర్డుప్రతినిధులు, ఉండి		
„ యత్రా సత్యనారాయణగారు (చిన శేషయ్యగారి కుమార్తె)		ఉండి
„ వి. సత్యనారాయణగారు		
„ వర్ధినీడి చిట్టబాబ్బయ్యగారు	భూస్వాములు	పూళ్ళ
„ వర్ధినీడి కృష్ణమూర్తిగారు బి. యె.	„	„
„ కళ్ళి వెంకటేశ్వరరావుగారు బి.యె.,బి.యల్.,	„	„
„ కళ్ళి రాజారావుగారు బి. కాం.	„	„
„ పెరవలి అప్పారావుగారు బి.యె.,బి.యల్.,	„	„
„ యరా పార్థసారథిగారు బి. యె.	„	„

శ్రీ పెద్దిరెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎమ్.ఎ.ఎల్.ఎల్.బి.భూస్వాములు, కై కరం		
„ శేనం భూషయ్యగారు	భూస్వాములు	కై కరం
„ పోళింశెట్టి రామమూర్తిగారు	„	అడవికొల్లు
„ నిమ్మల నర్సయ్యగారు	„	„
„ మల్లారెడ్డి శేషగిరిరావుగారు ఎమ్. ఎ. ఎల్. ఎల్. బి.		తరలావ
„ పులపర్తి సుబ్బారావు జమిందారుగారు		ఆకివీడు
„ పాపోలు వెంకట్రాజుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు,		„
„ కల్దిండి పుల్లంరాజుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు,		తోలేరు

పోషకులు.

శ్రీ వర్ధినీడి వీరరాఘవులుగారు	భూస్వాములు	వీరవాసరం
„ వర్ధినీడి సూర్యారావుగారు	„	„
„ గుద్దటి నరసింహమూర్తిగారు	„	„
„ గుద్దటి కృష్ణమూర్తిగారు బి. యె., బి. యల్.,	„	„
„ మద్దాల బాలాజీరావుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు,		„
„ మద్దాల రంగనాయకులుగారు బి. యె.	భూస్వాములు	„
„ మద్దాల చల్లేశ్వరరావుగారు	„	„
„ మద్దాల అప్పన్నగారు	„	„
„ నక్కెళ్ళ వెంకట్రావుగారు	„	„
„ యిరింకి కృష్ణమూర్తిగారు (రాజయ్యగారి కు॥)	„	తోలేరు
„ యిరింకి చిననరసింహమూర్తిగారు	„	„
„ యిరింకి వరదరాజులుగారు	„	„
„ యిరింకి రామమూర్తిగారు(కనకయ్యగారి కు॥)	„	„
„ నూకల రాజారావుగారు	వర్తకులు	„
„ చవాకుల సూర్యప్రకాశరావుగారు	భూస్వాములు	„
„ చవాకుల చక్రపాణిరావుగారు	„	„
„ తోలేటి అప్పారావుగారు (ఫిజికల్ ఇన్ స్పెక్టర్)	„	„
„ ఆకెళ్ళ శ్రీరామమూర్తిగారు	„	„
„ ఆకెళ్ళ కృష్ణమూర్తిగారు	„	„
„ ఆకెళ్ళ రామమూర్తిగారు	„	„
„ యిరింకి మాణిక్యాలరావుగారు	„	„
„ పెద్దేటి రామానుజులుగారు	వర్తకులు	గణపవరం

శ్రీ బళ్ళ అప్పారావుగారు	వర్తకులు	గణపవరం
„ చెన్నంశెట్టి నరసింహస్వామిగారు (మాజీపోస్టు మాస్టరు)		ఉండి
„ చెన్నంశెట్టి సత్యనారాయణమూర్తిగారు, భూస్వాములు		ఉండి
„ యెలకా రామమూర్తిగారు		తాడేపల్లిగూడెం
„ వెలిశెట్టి నారాయణమూర్తిగారు	భూస్వాములు	„
„ ముద్దం వెంకటస్వామిగారు	„	„
„ బోణం వరదరాజులుగారు	„	బూరుగపల్లి
„ నల్లం బ్రహ్మన్నగారు	„	గునుపూడి
„ నల్లం సోమసుందరంగారు	„	„
„ నల్లం రామారావుగారు	„	„
„ నిమ్మల వెంకటరత్నంగారు	„	ఆగర్తిపాలెం
„ యాసా సీతారామయ్యగారు	„	పూళ్ళ
„ మహమ్మద్ గౌస్ మొహిద్దీన్ గారు	„	బావాయిపాలెం
„ పైడిమర్రి రోషయ్యగారు	„	ఆకివీడు
„ దెందుకూరి సుబ్బరాజుగారు	„	దువ్వ
„ గ్రంథి సీతన్నగారు	„	సూర్యారావుపాలెం
„ పెనుమెచ్చ రామకృష్ణంరాజుగారు బి.ఏ.,బి.ఇ.డి,		ఉండి
„ యాళ్ళబండి గోపాలస్వామిగారు	„	కాకరపల్లు
„ లొల్ల అప్పారావుగారు	„	ఆరవల్లి
„ మంగెన గంగన్నగారు	„	పాలమూరు
„ ఉప్పలూరి కృష్ణమూర్తిగారు	„	నిడదవోలు
„ పల్లా పాపారావుగారు	„	పాలకోడేరు
„ పొత్తూరి వెంకట్రాజుగారు	భూస్వాములు	అలంపురం
„ ములగాల గంగరాజుగారు	„	రావిపాడు
„ కోటగిరి అప్పారావుగారు	„	„
„ వంకాయల సూరయ్యగారు	వర్తకులు	ముద్దాపురం
„ చింతలపాటి పుల్లయ్యగారు	భూస్వాములు	అయిభీమవరం
„ వేగేశన రామరాజుగారు	„	ఎండగండి
„ నరహరిశెట్టి రామారావుగారు	„	బుట్టాయిగూడెం
„ వడ్డి వెంకట్రామయ్యగారు	„	అజ్జమూరు
„ పులపర్తి మాధవరాయుడుగారు	„	చినగొల్లపాలెం

శ్రీ మదాంధ భాగవతము

(సప్తమ, అష్టమ, నవమ స్కంధములు)

సప్తమ స్కంధము

క థా స ం గ్ర హ ము

ప్ర హ్లా ద చ రి త్ర.

భగవంతుఁడు సర్వసముఁడుకదా! సర్వసమగ్నఁడగునాతనికి రాక్షసులవలన భయముకాని సంపూర్ణకాముఁడగుట దేవతలవలనలాభముకాని లేదుకదా! మ శీల దేవతలకొఱకై రాక్షసులను జెనకి వెదకి చంపె నని పరీక్షిస్తూహారాజు తనకుఁ గల్గిన సందియంబు శుకమహర్షి నడుగ నాతం డిట్లుచెప్పె.

రాజా! భగవంతుఁడు గుణముల కతీతుఁడు, సత్త్వరజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబులు, అవి యొక్కొక్కప్పుడు వృద్ధిక్షయముల నొందుచుండును, వాత, పిత్త, క్లేష్మముల నే దేహాక గుణప్రకృతి పమున దేహమునకు నస్తము వాటిల్లినప్పుడు దానిని సరిజూచుకొనునవసరము జీవునకు గలుగునట్లు రజస్తమంబుల (రాక్షసుల) ప్రకోపంబునఁ బ్రకృతికి హాని కలుగునప్పుడు సత్త్వగుణప్రభావంబున (దేవతలవలన) భగవంతుఁడును దాని సరిజూచుకొనవలసియుండును. ఈ యగ్రమునే ధర్మమందు రాజ సూయయాగమున దుర్మాగ్నఁడగు శిశుపాలుఁడు శ్రీకృష్ణునిచే నిహతుఁడై తేజోదూపమున శ్రీకృష్ణు నందుఁజొచ్చుట కాశ్చర్యపడి దుష్టుఁ డెట్లు భగవంతుఁ జేరం గల్గె నని ప్రశ్నింప వారనుఁ డీ కథ చెప్పందొడంగె.

ఏ గుణంబుచేతనైన భగవంతునియందు మనస్సు లగ్నమైన భగవంతుఁ జేరనగును. వేను దు భగవత్సంబంధి కాకుండుట నరకకూపమునఁ బడె. కామమున గోపికలు, భయమునఁ గగిసుఁడు, స్వర మున శిశుపాలాదులు, సంబంధంబున వృష్ణులు, ప్రేమచే మీరు, భక్తిచే మేము భగవంతుఁ జేరమంటా మికదా! ఈ శిశుపాల దతవత్తులును భగవత్సన్నిధానమున నుండువారలయ్యు, కాపంబున నిట్లు జనించి వైరానుబంధంబున శ్రీహరిఁ జేరికొనిరి. అటుకత్యులు గాటినను నేడవకత్యు నీ యహం కార, మమకారములను జయవిజయుల యటకాయంపు నుండకపోదు. అచ్చటనే ప్రమాదము, పతనావస్థ తటస్థించుచున్నది. సనక సనంద నాదులు చోలరవలె భైరవంబున కరిగి అటుకత్యులు గాటి యేడవకత్యు నీ జయవిజయులచే నటకాయంబుఁడై కోపోద్రిక్తు డైరి. ద్వారపాలు గన్లు కూడనిమహర్షుల నడ్డుటచే జయవిజయులును, భైరవంబునను నహంకారయుగులగుట సనక సనంద నా దులును, ఇట్టి ప్రదేశమునకు యజమానియగుట భగవంతుఁడును మర్త్యసాధఁజొందవలసి వచ్చెను. అందువలన నొకపుట్టువున జయవిజయులు, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులుగను, సనక సనంద నాదులు ప్రహ్లాద అనుష్ఠాదాదులుగను, భగవంతుఁడు, యజ్ఞవరాహ నృసింహమూర్తులుగను జనించిరి. మఱి

యొక పుట్టువున, జయవిజయులు రావణకుంభకర్ణులుగను, సనకాదులు విభీషణాదులుగను, భగవంతుడు శ్రీరామచంద్రుడుగను జనించె. ఇప్పు డా జయవిజయులే శిశుపాల దంతవక్త్రులుగను, సనకాదులే అకూరాదులుగను, భగవంతుడే ఐక్యష్ణుడుగను జనించె. ప్రథమమున హిరణ్యాక్షుని హరి నూకరాకారంబున నిర్జించె. దానికి హిరణ్యకశిపుడు రోషవిషాదములు పెనగొన హిరణ్యాక్షుని భార్యాపుత్రులను (కుటుంబమును) ఓదార్చి చావులేకుండునట్లుగను, అస్వతంత్రత యెఱుంగకుండు నట్లుగను, దైవమునియొకడు తనపైనుండనట్లుగను గోరి ఘోరతపంబున నట్టి ప్రభావము సంపాదించె. ఇంక తాను స్థిరుడననియు, తనపైన వేటుదైవము లేడనియు, తానే సమర్థుడననియుఁ దలంచి సోదరుని జంపిన పగఁదీర్చుకొనుటకుఁ దాను విరోధులుగ భావించువారి నెల్ల హతమొనర్చుచుండెను.

హిరణ్యకశిపుడు గర్భవతియగు తనభార్యలీలావతిని నాశ్రమంబునపీడి తపస్సుజేయు చుండ నింద్రుడు వీనికి జనించుపుత్రుఁ డింతకంటెఘాతుకుడౌనని యామెనుగాని జనించుపుత్రునిగాని సంహరింపవలె నని లీలావతిని గొంపోవుచుండ నారదుఁ డడ్డుపడి తనయాశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోయి గర్భస్థశిశువునకు భగవన్మహిమతోఁగూడిన జ్ఞానోపదేశముఁ జేసెను. ఆ శిశువున కుపాధితోపాటు జ్ఞానమును నభివృద్ధి కాఁదొడంగెను. అట్టిబాలుని హిరణ్యకశిపుడు శుక్రపుత్రులగు చండామార్కులయొద్ద మఱికొందఱ బాలురతోపాటు చదివించెను. ప్రహ్లాదుడు గురువులు తన కుపదేశించు త్రివర్గము అజ్ఞానుల కుపకరించునదగుట తన కహితముగనున్నను నుదాసీనభావమున మెలఁగుచుండెను. తండ్రి తనవిద్యఁ బరీక్షించుటకుఁ బిలిపించెను. తానును దనకు దృఢముగఁ దోచుచున్నది చెప్పెను. హిరణ్యకశిపుడు కోపించి నన్ను మెచ్చుకొనుటకాని నాశత్రువుల దునుము సంకల్పము కాని లేక నాకంటె నెవఁడో మఱియొక దైవ మున్నాడని పలవించి నన్ను న్యూనతపఱచుచుంటివి. సరిదిగ్గు కొను మని యదలించి బెదరించి యుపాయచతుష్టయ ముపయోగించి చూచెను. గడువొసంగెను. ఎక్కడచెప్పిన నెప్పుడుచెప్పిన నెవరితోఁజెప్పిన నేమిచేసిన ప్రహ్లాదుడు తన విశ్వాసమునుండి మాఱు లేదు. పైగా తండ్రి పొరబడుచుండెనని తలంచి భగవంతుడు లేనిస్థలము లేనేలేదు. అతండు సర్వశక్తిసంపన్నుడు. తండ్రి! వానిని ధిక్కరించుటకు మన కేమిశక్తి కలదు? మనము కించితల్లలము, పొరబడుచున్నావని ముద్దులొలుకు తొక్కుపలుకుల దృఢముగఁ బలుకుచుండెను. అనేక విధముల తండ్రి తనపెద్దతనమునే భావించుచు బెదరించెను. ప్రహ్లాదుడు చలించలేదు. ఏమిచేసినను భయపడలేదు. బాధ నొందలేదు. 'ఎక్కడరాదేవుడు?' 'అంతట' 'ఈ స్తంభమున?' 'ఊ.' 'చూపించు' స్తంభమునుగొట్టెను. అందు దన వరముల కతీతమగు రూపము, అదేనరసింహమూర్తి. అదివానిని సంహరించి ప్రహ్లాదుఁ గాపాడెను. 'ప్రహ్లాదా! వరము గోరుకొనుము.' 'కోరిక లేకుండుటయే నాకువరము.' 'సేభాన్!'

ప్రహ్లాదుఁ డొకసారి కావేరీతీరమున సహ్యాపర్వతతటంబున నజగరవ్రతనిష్ఠ నుండు నొకయోగిం గాంచెను. అతడు నాకు కొండచిలువ తేనెటీగ గురువులు. తేనెటీగ యాతన, కొండచిలువ సుఖముఁ జూచి యిటుల నజగరవ్రతమున నుంటి నని చెప్పెను. ప్రహ్లాదుఁడిట్లు కొంతకాలము రాజ్య పాలనముఁ గావించి భక్తియోగమున నిమగ్నుండాయెను.

అష్టమ స్కంధము

గ జే ం ద్ర మోక్ష ము.

చతుర్థమనువగు తానుసుని మన్వంతరమునఁ గేతు, వృష, నర, భ్యాతాదులతనిపుత్రు లుపమను వులు. సత్యక, హరివీర, సంజ్ఞలు వేల్పులు, త్రిశిఖుఁడనువాఁ డింద్రుఁడు. జ్యోతి ర్వ్యోమముఖులు మునులు. హరిమేధుఁడనువానికి హరిణియందు భగవదవతారంబుగ హరి జన్మించె. ఇట్టి కాలంబున ద్రవిళాధీశుండగు నింద్రద్యుముఁడనుపుణ్యాత్ముఁ డొకశైలాగ్రంబున భగవద్భాసనిస్థాగరిష్టుండై మానవ్రతంబున నుండ నగస్త్యమహాముని యట కరువెంచె. అట్టి యగస్త్యమహర్షిం గాంచి యతఁడు వ్రతనిష్ఠామదాంధత నతని నాదరింపక పూజింపక మిన్నకుండె. దాని కలిగి యగస్త్యుఁడు రాజా! మదాంధుఁడ వగుట మదపుటేనుఁగుపై జనింతువని పలికెను. ఆ మద కాగణంబున నింద్రద్యుముందు మదగజేంద్రుండై జనించెను. తత్సంబంధులును మదయుతు లగుటఁ గరిణులుగ జనించిరి.

క్షీరసముద్రంబునఁ ద్రికూటంబును నొకసర్వతముకలదు. అది యొకయోజనము పొడవును నంతియ విస్తృతంబునుగలిగి రజితము, లోహము, బంగారములతోఁగూడిన మూఁడుశృంగములుగల్గి విరాజిల్లుచుండెను. అం దనేకవృక్షలతాగుల్మసముదయంబులును, సెలయేటి మొత్తములును, దివ్య విమానములఁ జరించుకిన్నర యంబును, శ్రీడానుకూలంబులగు గిరికందరంబులును, వివిధమృగపక్షి సంకులంబులగు ప్రదేశంబులు నగాధిబులగు సరోవరంబులును గల్గి శోభిల్లుచుండెను. అం దింద్ర ద్యుముఁడు మదకరీంద్రముగఁ దత్సంబంధులు కరిణులుగ విహరించుచు నొకనాఁడు పిసాసాయత్త చిత్తంబునఁ దెన్నతప్పి యొక కాసాగంబుఁ జేరె. అందు తోడి కరిణులతో దిగి జలంబుఁ గొని జల శ్రీడఁ గావించుచుండె. అంతఁ బూర్వంబున నగస్త్యునిచే నింద్రద్యుముఁడువలె దేవలకాపత్రుండైన హూహూనామగంధర్వుఁడు మకరంబై యాసరోవరంబున నుండి యిగ్గజేంద్రుని హుంకరించి ప్లుకొని జలములు తననివాసస్థానమగుట స్థానబలమున నగ్గజేంద్రు శిధిరీకృత ధైర్యసాయం గావించె. ఇట్లా నీరాటవనాటములకుఁ బెక్కిండ్లు పోదు ఘోరంబుగ సాగె.

గజేంద్రుఁడు విగతాహంకారవంశుడై పూర్వజన్మస్మృతిఁ దన ప్రయత్నంబునం దవిశ్వాసుండై భగవంతుఁడై తనయాపదఁ దొలగించి రక్షింపఁగలవాఁ డని విశ్వసించి యిట్లు స్తుతించె. ఎవనియం దెవ్వనినుండి యెవనిచేత నీజగము పుట్టి పెరిగి లయించుచున్నదో, ఎవనివలన దేహాదికప్రపంచమెల్లఁ జదాత్మకంబై ప్రకాశించుచున్నదో, ఎవఁడీలోకములఁ గూర్మవయవంబులుంబోలె నొక్కొక్కపరి బహిర్వాప్తముఁ గావించుచు మఱి సుపిహితముఁ గావించుచుండునో, ఎవఁడు కాలగతి లోకం బులు లోకస్థులు, లోకపాలురు నొక్కమొగి లయంబుఁ గాఁగ దుస్తరమగు తమంబున కాలల ప్రకాశించునో, ఎవ నిపదము దేవతలు మునులు నెఱుంగఁజాలరో, ఎవఁడు నామ, గూఢ, క్రియా, గుణంబులులేక తుదకన్నియుఁ దానగునో, ఎవనిమాయచే హతబుద్ధిని నన్ను నే నెఱుంగ కకపోదనో అట్టి నిర్వికార, నిరంజన, నిర్వికల్ప, తేజోమూర్తిని, సర్వవ్యాపకు, నవంతు, నాది మహ్యంతరహితు నాశ్రయింతునని యిట్లు నిర్విశేషపరతత్త్వంబును ధ్యానింప మూర్తిభిదాభిమానులగుటఁ దత్రాప్తమనకు బ్రహ్మమను జేరవలె రి.

అంత విశ్వాత్ముడు, విష్ణుడు, సర్వాంతర్యామి, పరాత్పరుడు, తత్కాలభగవదవతారమునగు శ్రీహరి తత్తత్తత్త యచటనె యావిర్భవించె. ఛందోమయోద్భట పక్షిప్రవరోహ్యమానుఁడయి కాలచక్రింబు హస్తంబునఁ దోప మింట శ్రీహరి పొడనూపఁ గాలిచి గజేంద్రుఁడు “అపదుద్ధారకా! అనాథరక్షకా! దీనబాంధవా! పాహి, పాహి” అని దుర్బలుండై దీనముగ నెట్టుకేల కని తడెక్ ధ్యానంబున నేత్రముల నానందబాష్పములు స్రవింప నట్టె చూచుచుండె. శ్రీహరి తత్తత్తత్త ఆవక్రింబగు చక్రంబున నక్రింబును దునిమి గజేంద్రుని బంధవిముక్తుఁ గావించె. నక్రమును శాపమోచనంబుఁగాఁగ పూర్వరూపంబున హూహూనామగంధర్వుండై హరిని ధ్యానించుచు గంధర్వలోకంబునకుఁ జనె. ప్రభువులకు, మనువులకు, దేవతలకును స్వాధీనముఁగాని యిట్టి కృత్యము తత్కాల భగవదవతారమగు హరి తత్తత్తత్త యచటనె యావిర్భవించి కావించి గజేంద్రుని నిమిరి భయం బుడిపి యదృశ్యుఁ డయ్యె. గజేంద్రుఁడును వీతభయుండై మదమాత్సర్యాదులకు మనంబున దా వీయక మదగజత్వముఁ బాసి భగవద్ధ్యానంబున ముక్తిఁ గాంచె.

ర సా గ ర మ థ న ము

(५५)

కూర్మావతారచరిత్రము.

అటవమనువగు చాక్షుషునిమన్వంతరమున పురుఃపురుషసుద్యుమ్నాదు లతనిపుత్రు లుపమనువులు. మంత్రీద్యుమాఖ్యుఁడైందుండు. అప్యాదిక గణ మమర్త్యులు, హవిష్మదీర్వాకాదిఘనులుమునులు. శైరాజునకు సంభూతికి భగవదవతారముగ నజితుండు జన్మించె. ఇట్టి కాలంబున దుర్వాసుశాపంబున నింద్రియ సంపదఁ గోల్పోయి పదభ్రష్టుండై దేవసహితుండై వేల్పుపెద్దయగు విధాతంగాంచి తనవృత్తాంతము నివేదించె. అంత వేల్పుపెద్ద సురసమేతుండై నియతుండై దైవికవచనంబుల భగవంతుని స్తుతించె. అంత పరమేష్ఠియందుఁ గరుణించి దయాగరిష్ఠుండగు విశ్వగర్భుఁ డావిర్భవించె. సహస్రసూర్యసంకాశుం డగు నా దివ్యతేజోమూర్తిని గానలేక దేవతలును దికమకఁజెందిరి. భగవంతుండు వేల్పుపెద్దం గాంచి “యో విరించీ! క్షీరసముద్రంబున సర్వదివ్యౌషధులువైచి మందరపర్వతంబు కవ్వముగ వాసుకి తరిత్రాడుగ మథించి యమృతము సంపాదించుఁడు. అమృతముఁద్రావినజంతు వమరత్వముఁజెందు. దీనికి రాక్షససహాయంబును గావలయు. ఎప్పుడు తనకు బలము కలుగు నంతదనుక రిపులకును తాను “మూషికమునకుఁ బాము పొంచియున్నకరణిఁ బొంచియున్నను దోషంబులేదు. అమృతోత్పత్తికిముందు విషము జనించు, భయపడి నిరుత్సాహముఁ జెందఁజనదు. వస్తువులయందుఁ గామరోషంబులఁ బూనఁదగదు” అని యాదేశించి హరి యంతర్ధానముఁ జెంచె. అంత సురపతి దేవసహితుండై యసురపతియగు బలిసార్వభౌముని నేవించుచు వానిమైత్రిసంపాదించె. దానవముఖ్యులఁ బుండరీకాక్షు ననుమతిని వశీకృతులఁ గాపించుకొని యమృతజలమథనప్రాసంగికములను దెలియఁజెప్పె.

అంత సురాసురు లమృతోత్పాదన ప్రయత్నంబున సుత్సాహవంతులై మందరము కష్టసాధ్యం
బునఁ గొనితెచ్చి సముద్రంబుచేరువ మోయలేకఁ బడవైచిరి. అం దహంకారభూయిష్టులగు దాన
వులు పెక్కుఁలు క్రిందంబడి మడిసిరి. నిరుత్సాహంబున దేవదానవులు గుందుచుండ భగవంతుఁడు
గరుడస్కంధంబున మందరంబిడి సముద్రంబునఁ బాతవైచి యదృశ్యుండయ్యె. అంతదేవదానవులు
వాసుకిచేంతకరిగి మంచిపలికి యజ్ఞహవిర్భాగ మాతని కిచ్చుటకును నతఁడు తరిత్రాడుగ నుండుటకును
నియ్యకొలిపి పాలకడలిఁ ద్రచ్చ నారంభించిరి. దేవతలు వాసుకితలలు పట్ట దానవులు పుచ్చంబుఁ

బట్ట నిరాకరించిరి. అంత దైవప్రేరణంబున దేవతలే పుచ్చుంబును దానవులే వాసుకితలలునుబట్టిరి. త్రచ్చుసమయంబున వాసుకి ఘణాగ్రములనుండి బయలుపెడలువిషంబునఁ గొందఱు దానవులు మడియఁ దొడంగిరి. అంత మందరంబును నిరాధారంబగుట సముద్రంబున మునింగె. దేవప్రార్థనచే భగవంతుఁడు కూర్మంబై మందరం బుద్ధరించి మరలఁద్రొచ్చునవకాశంబుఁ గల్గించె. ఇట్లు దేవదానవ సమాకర్షితం బగు మందరము కఠోరవృష్టంబుగల కూర్మమునకు వీపుతీటఁ దీర్చునదిగనయ్యె. ఇంతలో జలధినుండి హాలాహలం బుద్భవింపె. దాని దొలఁగించు నుపాయంబుఁ గానక పరమశివునిరేఖేరి ప్రార్థించిరి. భవుండును భవానీప్రేరణంబున విషభక్షణంబున కియ్యకొని విషము దోసిట గ్రహించి కుక్షింగల జగంబులకుఁ బ్రమాదంబువాటిల్లకుండ కంఠమున నిల్పె. అది మహేశు కంఠము నలుపుఁజేసె, కంఠము నలుపెక్కినను నదియు పరోపకారచిహ్నముగా నా నీలకంఠునకు కంఠాధరణభూషణం బయ్యె. దోసిట హరుఁడు విషముఁద్రాగుసమయమునఁ బడినబిందువుల సర్పవృక్షి కాదులు గ్రహించి విషకీట కంబులయ్యె, మఱియుండ్రచ్చుఁ గామధేను వుద్భవిల్లె, పావిర్భాగంబులకొఱ కా సురభిని దేవస్థులు గ్రహించిరి. అంత నుచ్చైశ్శ్రవంబున నశ్వంబు జనింప నద్దాని హరిప్రేరణంబున నిండ్రుఁడు గైకొనకున్న బలి కైకొనియె, అంత నాల్గుదంతములతో నైరావతంబును తెల్లయేనుఁగును, పిదప కల్పవృక్షంబు, ననంతర మప్సరోజనంబును, పిమ్మట సుధాకరుండును, నటుపై లక్ష్మీయు జనించె. అట్టిలక్ష్మీదేవింగని యామె కటాక్ష మెవరియందుఁ బ్రసరించునో యని దేవదానవాది సమస్తప్రముఖ జీవజాలంబును నుద్విగ్లాదుచుండె. అంతవారలఁ గాంచి లక్ష్మీ తపశ్శాలియుఁ గ్రోధంబును, జ్ఞానియు సంగంబును, ప్రభావసంపన్నుండును గామవికారంబును, ద్రోయఁజాలకయుండిరన్న నితరాశ్రయులఁ దడవనేల యని మానసంబున నవ్వారల నిరసించి, ధర్మమున్నభూతమైత్రి సున్న; త్యగమున్న ముక్తికారణమై నదిగ నుండదు. విక్రమంబును కాలవేగంబున క్షీణించు, శీలసౌభాగ్య మున్న నిరాయువు గనఁబడదు. కాన నెచ్చటను సంపూర్ణత్వములేదు. అన్నిలక్షణంబులుగల శ్రీహరి న న్నుపేక్షఁజేయుచుండె, ఇత నెవ్వరిని వరింపఁదగు నని తనమానసంబున విమర్శించి, నిరపేక్షుండైనను శ్రీహరియే తగిన వరుడని యాతనినే వరించె. మఱల వార్ధిఁ దరువ నంను వానిజన్మింప. అద్దాని దానవులు గైకొనిరి. మఱియుఁ దరువ నమృతకలశహస్తుండై ధన్వంతరిజనించె. అయ్యమృతకలశంబును గాంచి దానవులు శీఘ్రంబ లాగికొని పఱవం దొడంగిరి. చిర కాలకష్టార్జితమగు నమృతభాండము వైదులచేఁజిక్కి దేవతలు చేయునది లేక పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించిరి.

అంత నద్దేవుఁడు జగన్మోహినియై తన లీలావిలాసహాసంబుల దనుబుల భ్రమియింపఁజేసి వాని లచేఁ గోరంబడి యమృతము దేవదానవులకుఁ బంచ నియమితుడయ్యె. దేవదానవులు సుహృదులై ధవళపరిధానులై ప్రాగగ్రకుశపీఠంబులఁ బూర్వదిశాభిముఖులై పంక్తులుదీరి యమృతముఁ గ్రోలఁ గూర్చుండిరి. అంత శ్రీహరి పాములకుఁ బాలుపోయందగనిమాడ్కి రాక్షసుల కమృతగోమూదగ దని తనవిలాసంబుల దనుబుల భ్రమియింపఁజేయుచు దేవతల కమృతంబు పోసి. అంత దేవసంక్తి రాహువు కూర్చుండి యమృతముఁ ద్రావ నిర్ధపడ దానిని మూర్యచంద్రులు హరికి సంభ్రమే ము చక్రం బున నతని శిరముఁచునిమె. అమృతము కుక్కుకదిగుట తలయుఁ గలంధమును సజీనమై రాహుశిరస్సులుగ న్నిగులై పర్వదినంబుల నాబైరంబున మూర్యచంద్రుల గ్రసించుచుండిరి. ఆమూర్యచంద్రులును సగవ త్కృప మఱల వృద్ధి నొందుచుండిరి. ఇట్లుపూర్తిగ నమృతంబు దేవతలచేఁ గ్రాగింది హరి యుత్తమ తుండయ్యె. ఇదియంతయు దేవతలమోసమని దానవులు పెచ్చుపిరిగి దేవతలనో యుక్తమునకు దీగొనిరి. అంత నిందుగ్రిందు వబ్రధారియై రాక్షసులనాశంబుఁ గావించుచుండ నావబ్రహ్మణ్యము సమచిరార్థంబున నిష్ఫలంబయ్యె. అప్పుడశరీరవాణివాక్యంబున నతనికి నాద్వము శుష్కము కానిదానగాని మృత్యువు

లేదని తెలిసికొని యట్టిది ఘేనమని యెఱింగి దానిసహాయంబున నతనిఁ దున్నె. ఇట్లు దేవతలు బలి దానవేంద్రుని నీర్జించి యింకను విజృంభించునెడ నారదుం డరుదెంచి సురలారా! కార్యసిద్ధివడసియు నేల యీ యాయాసంబు. యుద్ధముమాని స్వస్థలంబులకుఁ జనుండన వారును నట్లుఁగావించిరి. దాన వులు విషణ్ణులై మూర్ఛదొఱచిన బలిదానవేంద్రుఁ బశ్చిమశిఖరిశిఖరంబునకుఁ జేర్చిరి. శుక్రుఁడు తన మృతసంజీవని విద్యాప్రభావంబున విధ్వంసమానకంధరుల, వినష్టదేహుల రాత్రించరుల నందఱ బ్రతి కించె. బలిసార్వభౌముండును భార్గవానుగ్రహంబున విగతశరీరవేదనుండై పరాజితుండయ్యు దేశ కాలపరిస్థితుల గుఱైఱింగినవాఁడుగాన దుఃఖపడకయుండె.

పరమేశ్వరుండు భవానీదేవితోఁ గైలాసశిఖరంబున సుఖంబుండి శ్రీహరి జగన్మోహి న్యవ తారమువిని తాను గామజేతనను గర్వంబున నయ్యవతారంబు వీక్షింప యైహరిం జేరి 'చుహాత్మా! యెప్పుడును నీ మగపోడుములగాంచితిఁగాని నీ యాడుచుండంబుఁగానను; ఆ జగన్మోహినీరూపంబు మఱొక్కసారి ధరించి చూపింపు' మన నతం డియ్యకొని చనె. అట నొకసుందరాంగి హరునకుఁ బ్రత్యక్షంబయ్యె, హరుఁడు దానివెంటఁబడి మాయగ్రహింపనేరక తికమకఁబడి గాఢాభిలాషను స్ఫులిత వీర్యుడై శ్రీహరిని గుర్తించె. ఆ శుక్లంబై రజతస్వర్ణంబుల ధరణి వ్యాప్తంబయ్యె. హరుఁడు తన గర్వంబుడిగి మృత్యువుజయించితి, హాలాహలముగ్రహించితిఁ గాని స్త్రీ క్రీగంటిప్రసారవీక్షణబాణ పరంపర జయింపఁజాలకుంటినని సిగ్గుపడుచుండ యైహరి 'గరళకంఠా! నీవుగాన యింతవరకు తట్టుకొన గల్గితివి. మఱొకడెవఁ డైనను నిలువనేరడు. గుర్తించి మగుడ నేరఁడు' అని బుజ్జగించి పంపెను. ఇట్లు యైహరి దేవతలచే క్షీరజలధిఁ దరింపఁజేసి, కూర్మంబై మందరంబుద్ధరించి, జగన్మోహినియై యమృ తంబు దేవతలకుఁబోసి, లక్ష్మీసహితుండై వైకుంఠంబునకరిగె.

వా మ న చ రి త్ర ము.

సప్తమమనువగు వైవస్వత మన్వంతరమున నిత్యుకుఁడు, నభగుఁడు, ధృష్టుఁడు, శర్యాతి. అరిష్ట్యంతుఁడు, నాభాగుఁడు, దిష్టుఁడు, కరూశకుఁడు, పృషద్రుఁడు, వసుమంతుఁడు అను పదుగురు ప్రభువులు. పురందరుఁడనువాఁ డింద్రుఁడు. ఆదిత్య, మరుదశ్వకసు, రుద్ర సంజ్ఞలుగలవారు దేవతలు. కశ్యప, అత్రి, భరద్వాజ, విశ్వామిత్ర, గౌతమ, వసిష్ఠ, జమదగ్నులు సప్తర్షులు. కశ్యపు నకు దితిగర్భమున భగవదవతారముగ వామనుఁడు జన్మించె.

బలిదానవేంద్రుఁడు దేవేంద్రునిచే నొచ్చి భార్గవునిచే నెట్టకేలకు బ్రతికి భార్గవుల శుశ్రూష లచే మెప్పించి విశ్వజిద్యాగంబుఁ జేయమొదలిడె. శిష్యవాత్సల్యంబున శుక్రుండు విశ్వజిద్యాగం బిట్లు చేయించుచుండ నా హోమగుండమున దివ్యాయుధసమన్వితంబగు బంగారురథం బుద్భవిం చె. అద్దాన మహాతేజోవిరాజితుండై యజ్ఞదక్షిణల ఋత్విక్కులఁదనిపి సురలోకంబుపై దాడిసలిపె. అంత వాని సమరసముత్సాహంబుఁ దిలకించి యింద్రుఁడు భయపడి దేవతలకు గురువును మంత్రియు నగు బృహస్పతిని సమీపించి బలి యుద్భృతంబు విన్నవింప నాతం డిట్లనియె 'ఇంద్రా! గురువులగు భృగువుల శుశ్రూషచే వీఁడింత పెచ్చుపెరిగె. వీని నిప్పుడు జయింప నేరికిని శక్యంబుకాదు. కొంతకాలంబు పొంచియుండిన సమయంబు రాగలదు, అప్పుడు జయింపవచ్చు' ననిన బృహస్పతివాక్యంబులు విని కామరూపులై దేవతలు స్వర్గంబు దిగనాడి యెందేనిఁ జనిరి. బలియు నిశ్శత్రుండై జగత్ప్రియంబుఁ దనవశముఁ జేసికొని విశ్వవిజయుండై పెద్ద

కాలంబు రాజ్యంబుఁ జేసె. భార్గవులును వానిచే శతాశ్వమేధంబులఁ జేయించిరి. ఇట్లు రాక్షసులు విజృంభించుటయుఁ, దన కొమరులగు నింద్రాదిదేవతలు డాగి నికృష్టజీవయాత్ర నెఱపుటయుఁ గాంచి దేవమాతయగు నదితి తన స్వాంతంబునఁ గుందుచుండె.

అంత నొక్కనాఁడు కశ్యపబ్రహ్మ నిజసతియగు నదితి గృహంబునకుఁ జని యామె నిర్వేద కారణం బడిగి యామెవలన నావృత్తాంతముఁ దెలిసికొని విజ్ఞానదృష్టి నవలంబించి భావికాల కార్యంబు విచారించి 'మగువా! యేలగుంచెదవు? కాకున్నది కాకమానదు. అయినను ; కాలోచిత కార్యంబు నుడివెద నాలకింపుము. ఈ ఘాల్గుణశుద్ధ పాడ్యమిఁ దొరకొని పండ్రెండుదినంబులు హరిసమర్పణంబుగఁ బయోభక్షణవ్రతం బాచరింపుము. దాన నవ్వాసుదేవుండు పీఠుండై నీకోరిక నెరవేర్చు'నని యావ్రతవిధానం బెఱింగించె. అదితియు భర్తచెప్పిన పద్ధతిని నియమపురస్సరంబుగా నావ్రతం బాచరించె. అంత భగవంతుం డవ్వ్రతంబున సంతసించి శంఖచక్రగదాధరుండుఁ జను ర్బాహుండు బీతకాశేయుండుఁ నగుచు నగోచరుండగు హరి గోచరుండై యదితిచేత స్తుతింపఁబడి యిట్లనియె. అవ్వా! నీ మనోరథం బేనెఱుంగుదు. మీ దంపతుల సేవలకు సంతసించితి. నీపతి నారాధింపుము. మీకు కుమారుడనై జనించి బలిరాజ్యంబు సామంబునఁ గైకొని పురందరున కొసంగుదు. బలిమిని బలిని జయింప నిప్పు డేరికిని శత్రుంబు గాదు. ప్రాజ్ఞుడగు కార్యసాధ కుఁడు సమయజ్ఞుండై యుండవలయు నని పలికి యదృశ్యుం డయ్యె. అదితి కశ్యపు నాశ్రయించె. అదితి గర్భంబు ధరించి నవమాసంబులుమోసి శుద్ధద్వాదశి శ్రవణానక్షత్రయుక్త యభిజిల్లగ్నంబున వామనుని గనె. దేవతలు నానందపరవశులైరి.

ఋషులు కశ్యపుఁ బురస్కరించుకొని యథాకాలంబుల సమచితకర్మకలాపంబుల నిర్వర్తించిరి. ఇట్లు వామనుఁడు బ్రహ్మచారియై లోకజనాకర్షణీయచుగు సుందరరూపంబు ధరించి పాదచారియై సర్మదానదిం దాటి బలి యజ్ఞశాలం జేరి, బలిచే నాదరింపఁబడెను. బలియు నాతనిఁ గాంచి యెద్దియైన నిచ్చుటకు సిద్ధముగనున్నవాడ నీ వాంఛితం బెద్దియన వామనుఁడు బుధులఁ డయ్యె, నాతని పూర్వుల వితరణాదివృత్తాంతములఁ బొగడి నేను వఱుడను. పదత్రయధూమి మాత్రము తపంబునకై యాచించెద ననెను. బలియు నా త్రివిక్రముని గుర్తింపనేరక యజ్ఞానియై యా దానము కొంచెమనియు, తాను నెఱదాతననియు నింకను వేడు మనియు, పొలుపడి నిర్మంధింప జొచ్చె. అది శుక్రుఁడెఱింగి బలిసార్వభౌమా! ఈతఁడు సాధారణవఱుఁడు కాదు, త్రివిక్రముఁడు. వీని కా పదత్రయధరణియు నీయలేవు. అజ్ఞానంబునఁ దెలిసికొనలేకపోతివి. ఇప్పుడైనను దప్పించు కొమ్ము, లేజేని సర్వనాశంబు కాఁగలదు. ఈ ధరణి నీయది కాదు. ప్రజలది. అందఱిని నవ్వ పరచి దీని వీని కొసంగుట యుచితము కాదు; అర్హతయును లేదు. అని గురువుగాన యథార్థమును శ్రుతపరచెను. బలి సర్వంబును గుర్తించి జ్ఞానియై యిచ్చెదనని యీకున్న కీర్తి నవ్వము. ఇచ్చిన ధరణికి నవ్వము. ఎవడగుఁగాక. అశాశ్వతమగు నీధరణి నవ్వమైనను శాశ్వతమగు కీర్తి గడించుటయే తన కర్తవ్యమని యప్పుడు భావించెను. శుక్రుండును దేశ కాల పరిస్థితుల గమనించి కీర్తుంబ పదభ్రష్టుడ వగుదువు. ఆలోచించుకొ మ్మని హెచ్చరించెను. బలి సర్వంబును తెలిసికొనియుఁ దన్నుకూడ త్రివిక్రమునకు సమర్పించుకొనుటకే నిశ్చయించుకొనెను. త్రిపదంబుల ధారపోసి త్రివిక్రముని సంతసింపఁజేసి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

అప్పుడు వామనుఁడు బలిని వారణపాశంబులఁ గట్టించి రసాశలంబున నుండె. బలి భార్య యగు వింధ్యావళియు వామనునిఁ జేరి 'దేవా! అంతయు నీవ. సర్వంబును నీయదియ. నిన్ను

చిన్నగ గుర్తించి నీవు కొంచె మడిగి యెక్కువ కొంటి వనియు, మేము గొప్పగ నిచ్చి నెఱదాతల మైతిమనుకొనుటయు నజ్ఞానవిలసితంబులే. మా యజ్ఞానంబుఁ దొలగించి విజ్ఞానలఁగావించి మహాపకారుడవైతివి. ఇది నిన్ను సర్వాంతర్యామిగ గుర్తించక రాజ్యమదంబునఁ ద్యాగమదంబున కుఱుచవానిగ గుర్తించిన మా యజ్ఞానంబ కాని వేటొందుగాదు. త్నమింపుమని పొర్థించెను. బలితాతయగు ప్రహ్లాదుండును, బ్రహ్మాదులును నా భగవంతుని స్తుతించిరి. వామనుండును శుక్రుని గాంచి భృగువర్యా! యజ్ఞశేషంబుఁ బూర్తిఁ గావింపుము. మీరు కలఁచుకొనిన జేయరానిదేది యుండును అని శుక్రునిచే యజ్ఞముఁ బూర్తిఁ జేయించి శుక్రుని స్తుతులంది రాజ్యము పురందరున కొసంగి ప్రహ్లాదాదులకుఁ దాను నిత్యదర్శనంబున రసాతలంబున నివసించుచు త్యాగధనియగు నా బలి సార్వభౌము భవిష్యద్దేవేంద్రునిగ రసాతలంబునఁ గాపాడుచుండె.

మ త్స్య వ తా ర చ రి త్ర ము

(లేక)

స త్య వ్ర తో పా ఖ్యా న ము.

“కృతమాలిక” యను నదీతీరమునఁ గల్పాంతవేళ ద్రవిళదేశపు రాజగు సత్యవ్రతుఁడు కేవలము జలముమాత్ర మాహారముగఁ గొనుచు హరినిగూర్చి ధ్యానించుచుండె. అతఁడా నదీజలము దోయిటఁదాల్చి హరికిఁ దర్పణమిడుచుండ నందొకచేపపిల్ల కానంబడె. అంత నది దోసిలినిండె. పాపమాసత్యవ్రతుఁడు దానినొక శరావమున నునిచె. అదియును నిండునట్లు పెద్దదియయ్యె. దాని మర్మమెఱుంగఁజాలక యొకసరస్సున విడిచె. అదియును త్నమాత్రమున నిండె. ఇక విసిగి దాని సముద్రంబునవైచి యత్యాశ్చర్యంబున ‘నిదేమి దైవమాయయో’ అని నివ్వెఱపడి భగవద్విలసిత మని తుదకు నిశ్చయముఁజేసికొని విశ్వసించి ‘దేవా! యేల యిట్లు మత్స్యరూపంబుభరించి నాకుఁ బ్రత్యక్షమైతివి? నిన్నుఁ కలియ నేరని నా యజ్ఞానంబు త్నమింపుము. నావలనఁ గాదగు కృత్యంబేది?’ అని పరిపరివిధంబుల నా మత్స్యరూపభగవంతునిఁ బ్రార్థించె. అంత నా మత్స్యరూప భగవంతుఁడు ‘సత్యవ్రతా! నీ నియమనిష్ఠలకు నాయుండలి భక్తికిఁమెచ్చి నీకుఁ బ్రత్యక్షమైతి. ఈరాత్రి కేడవదినంబునకు బ్రహ్మదేవునకొక పగలు నిండును. అంత రాత్రికాఁగ నతఁడు నిద్రించును. భూర్భువాదిక జగంబులు మూఁడును విలయాబ్ధిలో మునుంగును. ఆ వార్ధిలో నొకపెద్ద నావ చేరవచ్చును. నీవు సర్వాషధీతతులు బీజరాసులు చేకూర్చుకొని యానావనెక్కి పయోరాశిలో విహరింపుము. ఆ నావయందు సప్తర్షులుందురు. చీకటిలో మొదట నెదుటగానఁబడని యానావ మునుల శరీరకాంతులు మిణుకుమిణుకుమనుచుండ నీకు గోచరంబగు. దాని ప్రక్క నేనును సంచరించుచుండును. నాయాజ్ఞఁ బెనుబామొకటి యాప్రక్కననుండు. సుడిగాడ్పుల కతంబున భంగ పాటుఁ జెందకుండ సప్తర్షులతోఁగూడిన యానావ బీజౌషధీతతులఁ గైకొని నీవెక్కి యాపాముచే నానను నాకొమ్మునకుఁ గట్టుము. నావకుఁ బ్రమాదము వాటిల్లకుండ, నీకుఁ దపసులకు నలజడి కలుగకుండ నామున్నీటఁ బద్మభవుఁడు రేయి నిద్రనుండి వేగునంతకు మెలంగెద. అది కారణంబుగ నీ మత్స్యరూపంబుఁ గైకొంటి. నిన్నునుగ్రహించితి; అని మత్స్యరూపభగవంతుఁ డదృశ్యుండయ్యె.

అంత సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుని ధ్యానించుచుఁ గాలము నిరీక్షించుచు దర్భశయ్యఁ దూర్పు శిరస్సుగాఁ బండియుండె. అప్పుడు కల్పాంతంబుదాసిన మేఘపంక్తులు వృష్టింగురిసి జలమయంబుఁ

గావించె. బ్రహ్మ పగలంతయు సృష్టి గావించికావించి విశ్రాంతి నొందఁదలంచి సృష్టిమాని నిద్రించె. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుఁ డాదేశించినకరణిఁ దప్పక యాచరించి యామత్స్యరూపు నితోసహా ప్రళయభోధి విహరించుచుండె.

ఇట్లు నిద్రించు పరమేష్ఠి ముఖంబునుండి వేదంబుల హయగ్రీవుండను చోరుండు హరించి మున్నీటం జొచ్చె. అంత మత్స్యవతారుండు ఋషుల నోషధీబీజంబుల సత్యవ్రతునిఁ గాపాడుచు నా ప్రాఁజదువులదొంగను సంహరించి వేకువ నిద్రమేల్కొని భారతీయుఁడై సృష్టిగావింప దొఱకొను నా విధాతకుఁ జిక్కుకెడలించి వేదంబుల నప్పగించె. సత్యవ్రతుఁడిట్లు హరికి జలతర్పణం బిడుట నా ప్రళయంబున బ్రతికి ప్రళయభోధి విహరించి యీ కల్పంబున వివస్వతుఁడగు సూర్య భగవానునకు శ్రాద్ధదేవుండన జన్మించి శ్రీహరి కృపావశంబున వైవస్వతుఁడను వేదవసువయ్యె. మత్స్యరూపభగవంతుఁ డిట్లు నిద్రావస్థఁ బోగొట్టుకొన్న వేదంబుల వేగునంతకుఁగాపాడి ప్రాతః కాలమున నతనికిడి మరల నతనిసృష్టికున్ముఖుఁగావించి సత్యవ్రతు నాశీర్వదించి యంతర్హతుఁడయ్యె.

నవమ స్కందము

రా జ వ ం శే తి హా న ము.

సూ ర్య వ ం శ ము.

సు ద్య మ్ను చ రి త్ర.

బ్రహ్మకుఁ గళ్యపుఁడువుట్టె. ఆ కళ్యపువకు దత్తతృజనైన యదితీయందు సూర్యుండుద్భవించె సూర్యునకు సంజ్ఞయందు శ్రాద్ధదేవుండను మనువుజరించె. అతఁడే వైవస్వతమనువు. వైవస్వతుఁడు పుత్రసంతానకాంక్షియై వసిష్ఠప్రోత్సాహంబున నొకయజ్ఞంబుఁజేసె. తాని వీనిభార్యయగు శ్రాద్ధ పుత్రికయందలిమక్కువ హోతనాశ్రయించె. ఆ హోత శ్రద్ధాదేవికోరిక ననుసరించి పుత్రికకలుగు మంత్రంబులయజించె. అంత శ్రద్ధకు నిలయనుకన్యక యుద్భవించె, వైవస్వతమనువు పుత్రునియందలి కాంక్ష వసిష్ఠునిజేరి 'దేవా! పుత్రునికొఱకుయజింపఁ బుత్రికయేలకలిగి? మీరు బ్రహ్మవాదులు, మంత్ర వేత్తలుగదా! యిట్లు జరుగనగునా?' యన వసిష్ఠుఁడది హోతృవ్యభిచారమని తెలిసికొని 'రాజా! సంకల్పవైషమ్యంబున హోతృకృత్యంబునఁ బుత్రికజనించె. వివసేమి? పురుషునిగావించెద'నని తన ప్రభావంబున నిలను సుద్యమ్నుడను పుత్రునిగామార్చెను. ఆ సుద్యమ్నుఁడు పెరిగి పెద్దవాఁడై వేటకుఁబోయి యుత్తరదిశను మేరుపుపాంతఁ గుమారవనముఁజేరి మరల యాడుదియయ్యె. గుఱ్ఱము పరిజనులు మొదలగువారందఱును స్త్రీత్వమునొందరి. దాని కచ్చెరువంది అది సౌంద్యతీపరమీశ్వ గుల నివాసస్థానమనియు, వారుండుచోటునకుఁ బురుషులు వచ్చుచుండుటచే భవానీదేవి యిట్లుకా శపించెననియు నద్దాన స్త్రీత్వముకల్గెనని తెలిసికొని సుద్యమ్నుఁడు స్త్రీగ్గు పరిజనులు చెలికత్తెలుగా సోమసుతుండగు బుధుని యాశ్రమమునకుఁజేరి యాతనివరించెను. అప్పు డా యువిదకు బుధునకుఁ బుత్రుఁడయిజనించె. సుద్యమ్నుఁడు మరల తాను పురుషుఁడు కాఁగోరి వసిష్ఠునాశ్రయించె. అవసిష్ఠుఁడు పరమశివునిబ్రాగ్ధిం చె. పరమేశ్వరుఁడు కరుణించి భవానీవాక్యమును వసిష్ఠునికోరిక యుఁ డీటునటుల

నొకనెల స్త్రీయు మఱి యొకనెల పురుషుడుగ మారుచుండునట్లు వరంబొసంగె. సుద్యుమ్నుడు పురుషుడుగనుండునప్పుడు ఉత్కలుడు, గయుడు, విమలుడునను కొడుకులు మువ్వరు పుట్టిరి. వా రుత్తరాపథరాజులైరి. సుద్యుమ్నుడు ముదుసలియై ప్రతిష్ఠానపురమునడిచి పురూరవునకు రాజ్యం బొసంగి వనంబునకుఁజనియె.

పృషధృచరిత్ర.

వైవస్వతుడు తన కుమారుడగు సుద్యుమ్నుఁడెట్లుపోవ నూశేండ్లు వారింగూర్చి యమునలోఁ బుత్రకాంక్షియై తప మాచరించె. అంత శ్రీహరికృప నతనికి ఇచ్చెను. పృషధుడు నృగుడు శర్యాతి ధిష్టుడు దృష్టుడు కరూళకుడు నరిష్యంగుడు నిధగుడు కవి యను పదుగురుపుత్రులు కలిగిరి. అందు పృషధుఁడు ధర్మంబుడప్పుక పిత్రాజ్ఞ గోపరిపాలనంబుఁ గావించుచుండె. ఒకనాఁడు బోరునవర్షంబుకురియసాగె. అతఁడు నడిరేయి మందఁ గ్రూగచ్చుగంబులు చొరకుండ జాగ్రత్తగఁజూచుచుండె, కాని యొకబెబ్బలి మందఁజేరి యొకగోవును బిచ్చుకొనెను. గోవు “అంబా”యని యఱచెను. ఆ పెంజీఁకటిఁ బృషధుఁడొక బాణంబునఁ బరింగొట్టె. ఆ బాణఘాతంబున గోవు మరణించె. బెబ్బలి పాటిపోయె. అతఁడప్పుడు పులియే మరణించినదని భావించి వేరున యథా ర్థంబు గుర్తించి చింతించె. అందువలన నతఁడు రాజ్యపాలనంబున కనర్హుడై వసిష్ఠువాఁడు వనంబున కేగి శ్రీహరిని ధ్యానించుచు నొకదావాగ్నిమడసి బ్రహ్మంబుఁజేరి.

శర్యాతిచరిత్ర.

వైవస్వతుకొమరులలో నొకఁడగు శర్యాతికి సుకన్యయను కుమార్తెకలదు. ఆమె తగడ్రితో వనంబునకరుదెంచి యొకపుట్టలో రెండుజ్యోతులఁగాంచి మిణుగురులని వాడియుంటివే. చూడిచె. అంత శర్యాతిభటసముదాయమునకు మలమూత్రములుబంధించి మొగంబుల నెక్కులుపడఁజొచ్చె. శర్యాతి భయకంపితుడై యెవరో యేదో యపరాధ మేనువాత్మునకోచేసిననిభావించి ముగ్ధుడై నడిగె. సుకన్య తనకృత్యంబుఁజెప్ప శర్యాతి తత్తరంబునఁ గుమార్తెకలదొక్కని చక్కెరంబుఁజేరి తపంబుఁజేయు చ్యవనుని గాంచి తననేర్పున నతనిఁబ్రసన్నుఁగావించి ఋషిచిత్తమునెఱిగి సుకన్య వాతని కొనంగి పట్టణంబునకరిగె. ముక్కోపియగు చ్యవనునకు సుకన్య పరమశాంతంబున శుక్రూషణనర్పమండె. అంతనొకనాఁ డశ్వినీదేవతలచటికి వచ్చిరి. చ్యవనుండు వాగలఁ బూజించి మీరు కైదులగుకతన యజ్ఞ భాగంబులేకుండిరి. నేనుమీకు యజ్ఞ భాగంబుఁగల్పింతు, మీరు వాముదిమి బోగొట్టుడనెను. అశ్వినీదేవతలును సంతసించిరి. నెద్దనిర్మితహృదంబున వాతనిబట్టిమించిరి. మువ్వగునొకేవిధంబున బయటకురా సుకన్య తనపాతివ్రత్యప్రభావంబున భర్తనుగుర్తించి సుఖంబుండె. అశ్వినీదేవతలు స్వర్గంబు నకుఁజనిరి. శర్యాతియజ్ఞంబుసేయ సంకల్పించి కుమార్తెనుగొంపోవఁ జ్యవను వాత్రమంబునకువచ్చెను. సుందరరూపునిప్రక్కనున్న సుకన్యఁగాంచి శంకించి కుమార్తె వృద్ధపతినిఁదోసివచ్చి సుందరుడగు జారుని గవగూడెనని కోపించి నిఘరములాడఁచొడఁగె, సుకన్య తండ్రియుద్వేగ్య మెఱింగి చిపనవ్వు నవ్వుచు “తండ్రి! యితఁడు నీయల్లుడగు చ్యవనుమహర్షియే” అని తన్వృత్తాంతమంతయు విశదీకరించె. శర్యాతియుసంతసించి యా దంపతులవలన సత్కారంబులఁగాంచి యభ్యర్థమువారల తన పురికిఁగొంపోయి యాచ్యవనుమహర్షి చే యజ్ఞంబు నిర్వర్తింపజేసె. చ్యవనుండును తనవాగ్దానము ననుసరించి యా యాగంబున నశ్వినీదేవతలకు సోమపాత్రనందిచ్చె. దానఁగోపించి యిందుగఁడు మునింబంప

వజ్రంబైతై. చ్యవనప్రభావంబున నాయంద్రబాహు వట్లై స్తంభించె. ఇంద్రుండంత భయంబుఁజేంది యంతసుండి యశ్వినీదేవతలకును సోమభాగంబుండునట్లంగీకరించి చ్యవను శాంతచిత్తుఁగావించి వాని యనుగ్రహంబున నెప్పటివాడై స్వర్గంబునకుఁజనె. ఆ శర్యాతికి నానర్తుఁడును, వానికి రైవతుఁడును పుట్టిరి. ఆ రైవతుఁడు తనకుమార్తెయగు శేవతిని “ఈమెపతియొకఁడు!” అని యడుగుటకు గానుబ్రహ్మ లోకంబునకుఁ జని ఊణంబుండునంత భూలోకంబున తరతరంబులుగడిచె. రైవతుఁడు బ్రహ్మనుమతి నాకాలమున బలిష్ఠుఁడగు బలరామున కా శేవతినొసంగె.

నా భా గు చ రి త్ర.

వైవస్వతుకొమరుఁడగు నభంగునకు నాభాగుఁడను కొమరుండుగలఁడు. అతఁడు బ్రహ్మచారియని సోదరులు భాగముఁబెట్టరైరి. “నా భాగమే” ధనఁ దండ్రునడుగుమనిరి. తండ్రినిఁడుగ “సోదరులు చేసిన దన్యాయమేయైనను దానితోఁబనియేమి! అంగిరులు సత్రయాగముఁజేయుచున్నార. అం దాటవ నాటికర్మ వారికిఁజెలియదు. దానికనువగునీరెండు వైశ్వదేవసూక్తులు నచటఁబడువుము. వారలొ యజ్ఞ పరిశిష్టధనమునీకిడి స్వర్గమునకుఁబోవుదు” రనెను. నాభాగుఁడట్లే కావించెను. ధనము చేజిక్కిను. కాని యొకనీలశరీరుఁడడుతగిలి “యజ్ఞ పరిశిష్టధనము నాయది” అనెను. ఋషులు నాకిడిరని నాభాగుఁ డనెను. మీతండ్రి నడుగు మతఁడుచెప్పినట్లు మన ముభయులము నడచుకొందమని నీలశరీరుఁడనెను. నాభాగుఁడు తండ్రినడిగెను. నభగుఁడు యజ్ఞ పరిశిష్ట ముచ్చిష్టముకాన నది రుద్రునిదేయని పెద్దలందు రనెను. నాభాగుఁడు పోయి యాతనిధనముఁ గైకొనునునెను. ఆ రుద్రుఁడతని ఋషులర్చనమునకును బిత్తుభక్తికిని సంతసించి ధనమొసంగి తత్త్వసంహిత నుపదేశించి విజ్ఞానధనునిఁగావించెను.

అం బ రీ షో పా థ్యా న ము.

నాభాగునిపుత్రుఁ డంబరీషుఁడు, ఇతఁడు తండ్రియనంతరము సప్తద్వీప పరీతభూవలయం బేకచ్ఛత్రంబుగఁ బాలించుచు సర్వజగతిస్థుండై దుర్గణంబుల కేములుపాటునందైన నెడమీయక సతత శ్రీహరిధ్యాన నిమగ్నిస్థుండై యుపాముచుండె. హరిభక్తికలంబున రాజ్యపరిపాలనముఁ జేయు చున్నను సామాన్య జైభవంబుల నతనికి నీహ వొడమకుండె. శ్రీహరికాలచక్రప్రభావంబును నతనికి గోచరించె.

ఇట్లుండి తనకునురూపపత్నియగు భార్యతో ద్వాదశీత్రతమొకవత్సరము శ్రీహరిఁగూర్చిసలిపె. వ్రతాంతమునఁ గార్తికమాసంబున మూడురాత్రు లుపవసించి కాళిందీజలంబుల నున్నాతుండై మధు వనమున శ్రీహరిని యథోచితంబుగఁ బుష్పమలఁబూజించి లెక్కనుమిక్కిలిగఁ బాఁడియావుల మొత్తముల నుత్తమద్విజాలకు దానంబొసంగి మధురాన్నంబుల బ్రాహ్మణసమాధానంబుఁగావించి తానిక వ్రతాంతభోజనముఁగావించ నుద్యుక్తుండుఁగాఁగ దుర్వాసుండశిష్యుడవచ్చె. ఇట్లువచ్చిన యతి శినిబూజించి భోజనమునకు దయచేయుండనెను. దుర్వాసుండును సంతసించి భోజనమునకియ్యకొని స్నానంబుఁజేయఁ గాళిందికిఁజనియె. ఆ కాళిందీనిర్మలతోయంబుల మునిగి పరమాత్మధ్యానంబున లీనుండై బాహ్యంబుమఱచి లోకజవుల సొక్కుచుండె. ఇట నంబరీషుండును దుర్వాసుండు రాక తవ్వు నేసిన ముహూర్తార్ధావస్థయగు ద్వాదశీయందుఁ బారణసేయవలయుటఁ జింతించి బ్రాహ్మణాతి క్రిమణ దోషంబునకుశంకించి ధర్మవిరుద్ధంబుగాకుండ సలిలభక్షణంబుఁగావించె, ఇట్లు సంవత్సరంబు యజమాత్రులుగ గడువ దుర్వాసుండయ్యించి రాజుచే నత్కృతుండయ్యు నాతని కృత్యంబింటి

కొద్దభూయిష్ఠుడై దుర్భాషలుపలుకుచుఁ దన జటఁబెరికి నేలంగొట్టె. అద్దాన భయంకరమగునొక కృత్య'రాక్షసి' యావిర్భవించి భీకరశూలాయుధసమేతయై రాజుంగవసె. అంబరీషుండును బ్రశాంత హృదయంబున భగవంతునిధ్యానించుచుండె. భగవత్ప్రేరితమగు కాలచక్రము తత్త ణమకృత్యను హత్యఁ గావించి మునిందాకె. చక్రానలదండహ్యమానదేహుండగుచు దుర్వాసుండును దన్నివారణో పాయంబెఱుంగఁజాలకయు, నెదుర్కొనశక్తిలేకయు, దత్తరంబునఁ బ్రపంచంబంతయుఁ గలయఁ దిరిగె. చక్రంబంతటను వ్యాపించియుంట నెటకేగిననుబాధించుచు నేయుండెను. అంత దుర్వాసుండు బ్రహ్మలోకంబునకుఁజని బ్రహ్మకును చక్రంబునుఱింప సామర్థ్యములేమి నాతనిచేఁ దిరస్కృతుండయ్యె. కైలాసంబునకుఁజని మహేశ్వరుండును నట్టివాడగుటమఱివచ్చె. ఇతఁ శ్రీజగంబులఁదన్నుఁ గాపాడువాఁ డొండొకఁడులేడని యా శ్రీహరిశరణుఁజొచ్చె. శ్రీహరియుఁ దాను భక్తపరాధీనుడ ననియు నీ వితఁ యా యంబరీషునే శరణుఁజొచ్చిన లాభముండుననియు వాక్రుచ్చె. దుర్వాసుండుఁ జేయునదిలేక మగిడి యంబరీషుని పాదంబులఁబడె, అంబరీషుండు దుర్వాసుండు తన పాదంబంటుటకుఁ దత్తరంబుఁజెంది యాతనిహస్తంబులు తొలగించిపట్టుకొని 'మహాత్మా! నిర్భయుండవుకమ్ము. మదిఁ గుదురపరచుకొమ్ము' అని యభయంబొసంగి శ్రీహరిచక్రంబును "నేను ధర్మముఁదప్పక చరించెడి వాడనేని శ్రీహరిభక్తుడనేని సాధుజనులనాదరించువాడనేని యీ దుర్వాసునియందు వికృతిం బొందని మనంబుగలవాడనేని శాంతింపుము. ఇమ్మునిపుంగవుని రక్షింపుము. నీకిదె సహస్రాధిక వందనములర్పింతు'ననిప్రార్థించెను. అంత దుర్వాసుండు చక్రానలబాధానివృత్తుండై భగవద్భక్తుండగు నంబరీషుని ప్రభావంబుఁదెలిసికొని 'మహాత్మా! నీ ప్రభావంబిదివరకే వినియున్న వాడ. కనులార నిపుడునిన్నుఁగాంచితి. మనసార నీ చరణంబంటి పవిత్రుడనైతి, భగవంతుని భక్తియోగప్రభావంబును నెఱింగితి. నెలవొసంగుము. పోయివచ్చెన'న నెను. అంబరీషుండును దుర్వాసునకు సాష్టాంగనమస్కారం బొనర్చి యిష్టమృష్టాన్నంబుఁగుడువందెట్టి భుక్తశేషముఁదానుభుజించి యిదియంతయు శ్రీహరికరుణా క్షటాక్షప్రభావంబనియెఱింగి రాజసంబుపొంతఁబోక నిర్మలుండై ప్రశాంతుడయ్యె. దుర్వాసుండును నంబరీషుని దీవించి కీర్తించుచు మిఁటితెరువున బ్రహ్మలోకంబునకుఁ జనియె.

అంబరీషుండును వ్రతసమాప్త్యనంతరము రాజ్యముతోడి తగులంబుమాని విరక్తుండై తనతో సమానులగు తనయులరావించి రాజ్యభారమునప్పగించి కాననంబునకుఁజని నిర్మలచిత్తంబున శ్రీహరిని ధ్యానించుచు ముక్తింబొందె.

ఇ ట్లొ కు చ రి త్ర.

పై వస్వతమనువు తుమ్మిన నతనిఘ్రాణరంధ్రమునుండి యిత్వాకుఁడుపుట్టె. ఆ యిత్వాకునకునూర్వు రుకుమారులు. ఇత్వాకుఁడొకనాఁ డప్తకశ్రాద్ధముఁగావించుచు నగ్రసుతుండగు వికుక్షిని వేటకుఁ బోయి శ్రాద్ధమునకనువగు మాంసఖండముఁదెమ్మనిపనిచె, ఆ వికుక్షియుఁ బితౄజ్ఞ వనమున కరు దెంచి వేట నలసటఁజెంది తుదకొక శశమునుబట్టుకొని యాఁకలిమిక్కుటముగాఁగ నద్దాన సగమురిని శేషముతండికొసంగె. వసిష్ఠుడది తెలిసికొని "యెంగిలి పైతృకమునకెట్లుపనికివచ్చు" నని యిత్వాకు నకా యుదంతంబుఁదెల్పె. ఇత్వాకుండు వికుక్షిదుష్టుడని యాతనిరాజ్యమునుండి నిష్కాసితుఁగావించె. ఇత్వాకుండు కొంత కాలమురాజ్యమేలి దివంగతుడయ్యె. అంత వికుక్షి శశమునుదినుట శశాదుడను పేరఁబరఁగి మఱల రాజ్యమున కరుదెంచి ధర్మమార్గంబున రాజ్యంబుఁ జేయుచుఁగక్కున్ముడనుకుమారుఁ గాంచె. కక్కున్మునకురాజ్యమొసఁగి శశాదుడుముక్తిఁగాంచె. దేవదానవులకు జరిగిన సంగరంబున దేవప్రార్థితుండై వికుక్షిపుత్రుండు దానవులపైఁ గవియునప్పుడింద్రుండు వృషభమై యాతని మోస-

‘కకుత్స్థః’ అన యెద్దుమూపురము. దానియందితఁడుండెఁగాన కకుత్స్థుఁడను నామంబితనికిఁ జరితార్థం బయ్యె. దానవపురంబుల జయించుటఁ బురంజయుఁడను నామంబునుబొందె. ఇట్లు శకాదపుత్రుఁడు కకుత్స్థుఁడను విఖ్యాతపురుషుండయ్యె.

మాంధాతృచరిత్ర.

ఆట్టి కకుత్స్థవంశంబున యువనాశ్వుఁడనురాజు నూర్వురుభార్యలతో సంసారసుఖంబు లనుభవించుచు సంతతిలేక నివ్వెఱఁబడియుండె. అంత మునులు దయగలవారై యింద్రప్రీతికొఱకు నైంద్రయాగముఁజేయించిరి. ఆ యాగంబునఁ గలశంబున మంత్రించినజలంబుంచి వేకువ నతనిభార్యచేఁ ద్రావింప భావించి ఋత్విజులారేయి నిద్రించిరి. యువనాశ్వుఁ డర్థరాత్రంబున మేల్కొంచి పిపాసార్దితుఁడై యజ్ఞశాలాభ్యంతరమునకుఁజని కలశంబుననున్న మంత్రపూరితజలంబుఁద్రావె. వేకువ ఋత్విజులారాశూన్యజలకలశంబునుగాంచి దానివృత్తాంతముఁజెలిసికొని విధిజైపరీణ్యమున కచ్చెరువుఁజేయఁచుచుండిరి. అంత నద్దాన యువనాశ్వుకడుపువ్రక్కలించుకొని చక్రవర్తిచిహ్నములుగల కుమారుఁడు జన్మించి తల్లిలేని కతంబునపాలులేక యేడ్చుచుండ నిందుఁడొకచిహ్నమున ప్రేలఁదిచ్చెను. దాన నతఁ డేడ్చుడిగ. ఇతఁడు నన్నునురక్షించుననుట నాశిశువు మాంధాతనామంబునఁబరఁగె. యువనాశ్వుకడుపు మునులు సరిజేయ నాతండునుబ్రతికి కుమారుని ముద్దుముచ్చటలుగాంచఁగలిగె. యువనాశ్వుఁడు మాంధాత చక్రవర్తికి రాజ్యమునప్పగించి తపస్సిచ్చినొందె. మాంధాతయు సూర్యకిరణములు ప్రసరించు నంత దనుకఁ గల ప్రదేశంబుఁ బాలించుచు శశిబిందుకుమార్తెయగు బిందుమతియందు ముగ్ధులగుడుకులను నేబండుకూతులను గనె.

సౌభరిమహర్షి యమునానదీజలంబునఁ దసంబుఁజేయుచు నందలి మీనసంసారంబునుగాంచి తానునుగృహస్థుఁడుగా మదింగోరి యొక్కకుమార్తెను నాకొనఁగుమని మాంధాతనుగోరను. అతండు స్వయంవరమున నాకన్నెలు నిన్నుఁగోరుకొనిన నాయుభ్యంతరములేదనెను. సౌభరి యూవనవతులు ముదుసల్లినైన నన్నెట్లువరింతురని కటకటంబడి తనతపోధనముఁజెప్పించి యువకుఁడు సాలంకృతుఁడై యెదుటనిలఁబడిన మాంధాత సౌభరిని కన్యాంతఃపురంబున కనిచ. అంత నా యేబండుకన్యలును సౌభరియందంబుఁగాంచి ముగ్ధులై యందఱు నతని వరించిరి. మాంధాతవారినందఱును సౌభరికొసంగ. సౌభరియింకను తనతపోధనమువ్యయపఱచి భోగభాగ్యంబులఁదులదూఁగుచు ఘృతధారలనగ్నితృప్తిఁజేందక పెచ్చుపెరుగుచందంబునఁ గామోపభోగంబుల నుపరతిఁజేందక విషయాభిలాషల విబృంభించుచుండె. మాంధాత కుమార్తలేమైహోయని పరితపించుచు వనంబునకుఁజని తన్నుమించిన రాజభోగంబులనుభవించుచున్న సౌభరినిఁగాంచి వెఱఁగుపడి కూఁగులవలన సత్కరింపఁబడి వారియానందమునకుసంతసించి పురికేగె. సౌభరియు మీనసంసారవీక్షణంబునఁ గల్గిన తనసంసార కాంక్షయుఁ దపోవ్యయమును గుర్తించి తన్నుఁదా నిందించుకొనుచు గృహస్థాశ్రమంబునిడిచి వానప్రస్థమున్వీకరించి మఱల ఘోరతపంబుఁ గావించి పరబ్రహ్మంబుసాచ్చె. సౌభరిభార్యలు నగ్నితో శిఖలంతరించు విధంబున భర్త ననుగమించిరి.

హరిశ్చంద్రచరిత్ర.

మాంధాతరెండవకొడుకగు పురుకుత్సుఁడు నర్మవయసు నాగవ్యక్తిమ పఁటయందై తన్ను ధ్యానించువారికి నాగభయంబులేకుండవరంబునొందె. ఆపురుకుత్సునకుఁ ద్రసుదమ్యుఁడు, వాసికి ననర

ణుడు, వానికి హర్యశ్వడు, వానికి నరుణుడు, వానికి ద్రిబంధనుడు, వానికి సత్యవ్రతుడును గలిగిరి. ఆ సత్యవ్రతుడే త్రిశంకుడు. ఇతడు గురుశాపంబున చండాలుడై బొంబెతోస్వర్గమునకుబోవ విశ్వామిత్రుపేరణమున యజ్ఞంబుఁగావించె. ఆ విశ్వామిత్రప్రభావమునఁ ద్రిశంకుడు స్వర్గమునకుబొంబెతోడేరుచుండ దేవతలటనుండినెట్టివేసిరి. తలకిందుగ భూమిబడుచుఁ ద్రిశంకుడు విశ్వామిత్రునిరక్షింపుమని పార్థింప నాతడు తనపరీభావంబున నాకాశంబుననిలిపె. ఇప్పుటికిని త్రిశంకుడట్లుతలకిందుగ నాకాశంబునఁ గన్పట్టును. ఆ త్రిశంకునిపుత్రుడు హరిశ్చంద్రుడు. వసిష్ఠునియందలి యాగ్రహంబున విశ్వామిత్రుడుహరిశ్చంద్రుబాధింపఁబడంగెను. అది కని వసిష్ఠుడు విశ్వామిత్రునిగృధ్రమవుకమ్మనిశపించె. వసిష్ఠుని విశ్వామిత్రుడు బకముకమ్మని పత్రిశాపంబొసంగఁ ఇట్లు వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు పక్షిరూపులయ్యుఁ బూర్వజైరంబుకతన వట్లేకలహించుకొనుచుండిరి. హరిశ్చంద్రుడు సంతానము లేక వరుణుని యజించె. తనకు వరుణునిదయచే సంతానముకలిగిన నాపుత్రునే యజ్ఞ పశువుగఁజేసి మరలయజింతుననియుఁ బార్థింపె. అంతపుత్రుం డుద్భవించె. వరుణుడు వాద్దానమునెరవేర్చుమన హరిశ్చంద్రుడుపుత్రమోహంబున నెప్పటికప్పుడేవో సాకులుచెప్పి తప్పించుకొనుచుండె. ఆపుత్రునకు రోహితుడను నామకరణంబుఁగావించి యల్లారుముద్దుగ బెంచుచుండ నతడుపెద్దవాడై వరుణునివృత్తాంతము తెలిసి వనంబునకుభీతిచేఁబాటిపోయె. ఇట హరిశ్చంద్రుడు వరుణుని యాగ్రహంబున జలోదరరోగంబునబాధనొందుచుండె. అది తెలిసి పురికి రోహితుడు చనుడెంచుచుండ నెప్పటికప్పుడిందుండి డంతరాయముఁ గల్పించుచుండె. తుదకు పురికివచ్చుమార్గంబున నజీగర్తమధ్యమపుత్రు శునశ్శేపు విలిచితెచ్చి తండ్రికొసంగి యానందించె. హరిశ్చంద్రుడు పురుషమేధముఁగావించి వరుణుడృష్టిపఱచి రోగవిముక్తుండయ్యె. హరిశ్చంద్రునివలన వసిష్ఠవిశ్వామిత్రు లిరువురు సంతసించిరి. వసిష్ఠుడు హిరణ్మయరథంబొసంగె. విశ్వామిత్రుడు విజ్ఞానముఁ బ్రసాదించె. హరిశ్చంద్రుఁ డిట్లు విజ్ఞానంబాజ్ఞించి సంసారపాతువైన ప్రకృతింబాసి బంధవిముక్తుడై యవాఙ్మానసగోచరంబై స్వస్వరూపంబునఁ బ్రకాశించె.

స గ ర చ క్ర వ ర్తి చ రి త్ర.

అట్టి రోహితుని సంతతీయందలి బాహుకుడు వైరులచే రాజ్యముఁగోల్పోయి భార్యలతో నగణ్యంబునకుఁ జని ముడుసలియై యచటమరణించె. వానియగ్రమహిషిభగ్తననుగమింపనుంకింప నౌగ్యమహర్షి యామెగర్భవతియగుట గుర్తించి మఱిలించె. మిగిలినబాహుకునిభార్య లామెగర్భవతియగుట కనూయఁ జెంది విషమిడిరి, ఆయినను నామె సురక్షితముగఁ బుత్రునిఁగనె. ఆబాలకుడు గరముతోఁబుట్టినవాడుగాన సగరుడనఁబరంగె. ఆ సగరుడుపెరిగి తనతండ్రి నడవులపాలుగాఁపించిన వైరులనందఱజయించి చక్రవర్తియయ్యె. సగరునకుఁ గేశినియందు నసమంజసుడను పుత్రుండు పుట్టె. వానియందు సమంజసగుణములు లేకపోవుట నసమంజసుడయ్యె. అతడు పూర్వజన్మంబున యోగియై సంగంబున యోగభ్రష్టుండై సగరునకుఁబుట్టి జాతిస్మరణజ్ఞానంబుఁగలిగి యెవ్వరుఁడనుజేగకుండున ట్లసమంజసముగ వర్తించుచుండె. ఒకనాడయోధ్యయందలిబాలకుల సరయూనదిలోనికి విసరివైచుచుండె. దానికలిగితండ్రి వీనినిపట్టణబహిష్కృతుఁగావించె, అసమంజసుడు గన యోగ ప్రభావంబున గొన్నాళ్ళకాబాలరఁబురంబునఁ గనఁబఱచి నిన్వేణఁబడఁజేసె. అట్టియసమంజసునిపుత్రుఁడంశుమంతుడు, సగరునకు మఱొక భార్యయగు సుమతీయం దఱువదివేలమంది సేనయులు జనించిరి. భార్యమహర్షి యాజ్ఞ సగరుడనేకాశ్వమేధంబులు గావించె. ఒక యశ్వమేధంబున విడువఁజేసెయశ్వము నింద్రుడు హరించి నాగలోకంబున కపిలునిచెంత బంధించి చనియె. అయ్యశ్వంబును దెవకుటకు

బెత్తాజ్ఞ సుమతికొడుకు లఱువదివేపురు బయలుదేరితుదకు భూమిద్రవి నాగలోకంబున గపిలునిచెంత గుట్టమును గాంచి యతఁడే యశ్వచోరుడని దూషించి తద్వోషంబున భస్మీభూతులైరి. సగరనియ మితఁడై యంశుమంతుఁడు గుట్టముకొఱకుఁజని కపిలునిగాంచి వినుతించె. కపిలుండును బ్రశాంతచిత్త మున నతనిదీపించి గుట్టమునుగొనిపోయి గంగాజలంబుల నీ పితరులనూర్ధ్వగతిఁ బొందింపుమని బుజ్జ గించెను. అంశుమంతుఁడు తెచ్చిన యశ్వంబున యాగంబుపూర్తిగావించి సగరుఁడాయంశుమంతునకు రాజ్యంబొసంగి యారోవోపదిష్టమార్గంబున నుత్తమగతిం జెంచె.

సౌదాసుచరిత్ర.

అంశుమంతుఁడు గంగకొఱకునడవించపంబొనరించి మడిసె. అతనికొడుకు దిలీపుండునునట్లయ్యె. దిలీపునికొడుకు భగీరథుఁడుగంగనుగాంచి తనకొరికవిన్నవించె. గంగ తనవేగము సహించువానిగ నీశ్వరు వేడుమనెను. భగీరథుఁడప్రాగ్ధనచే నీశ్వరుఁడియ్యకొన గంగభూమికిదిగి భగీరథుకొరికఁదీర్చె. ఇట్టి భగీరథునకు శ్రుతుఁడు, వానికి నాభావరుఁడు, వానికి సింధుద్వీపుఁడు, వానికి నయుతాయువు, వానికి ఋతుపర్ణుఁడును జనించిరి. ఆ ఋతుపర్ణుఁడే నలచక్రవర్తితోన్నహంబొనరించి యక్షహృద యమతనికిడి యశ్వవిద్యతాను నేర్చెను. ఆ ఋతుపర్ణునకు సర్వకాముఁడు, వానికి సుదాసుండును, వానికి నుదయంతీవల్లభుఁడైన సౌదాసుండును బుట్టిరి. వీనినే కల్మాషపాదుఁడనియుఁబండురు. సౌదాసుఁడొకనాఁడడవికిఁ జని రాక్షసునొకని సంహరించె. వానిసోదరుఁడు సోదగుఁజంపినపగఁదీర్చుకొన సౌదాసునింట వంటవాఁడుగఁజేరె అది సౌదాసుఁడెఱుగఁడు. వసిష్ఠుఁడొకనాఁడు సౌదాసునింటఁగడువ నీవంటవాఁడావసిష్ఠునకు మానవమాంసమువండివడ్డించె. అది వసిష్ఠుఁడు గుర్తించి కోపంబున సౌదాసునిరాక్షసుఁడవుకమ్మని శపించి పిదప సౌదాసుఁడెఱుగమి తెలిసికొని పండ్రిందేండ్లు మాత్రమా రాక్షసత్వముండునని నిర్ణయించెను. సౌదాసుండును గురువును మఱలశపింశునని దోసిటజలంబుఁబట్టి భార్యమదయంతివారింప నాజలంబెటజల్లినను జీవరాశిదగ్గమగునని తనపాదములందెజల్లుకొనె. పాదంబులు కంచె. కల్మాష వర్ణముగలపాదములగలవాఁడు గాన నతఁడు కల్మాషపాదుండయ్యె. అంగ సౌదాసుండు రాక్షసభావమావహింప నడవి నాఁటఁదిగుగుచు నొక బ్రాహ్మణమిధునమందుఁ బుగు ఘనిమింగె. బ్రాహ్మణునిభార్య పరిపరివిధంబుల విలపించి భార్యఁగూడిన పక్షి యను నున్నదని శపించి భర్తశల్యంబుల నన్నిప్రవేశంబుఁగావించె. సౌదాసుండు కాపమిమ్మఁజెంది భార్యతోఁ గూడుటకుంకింప విప్రసతికాపంబెఱుంగుకతన మదయంతి యంగీకరింపవయ్యె. అందువలన సౌదాసుండు సంతానవిహీనుడయ్యె.

సౌదాసుననుమతి వసిష్ఠుఁడు మదయంతికి గర్భంబుఁగావించె. ఆ గర్భమాయంతి యేడేండ్లు మోసి నీళ్ళాడసంకటపడుచుండ వసిష్ఠుఁడువాడియగు నశ్వంబున గర్భంబుఁజీరి శిశువును మదయంతిని ప్రాణభయంబులేకుండఁ గాపాడి. అశ్వమనఁజీరఁబడిన గర్భమనఁబుట్టినపుశ్రుండుగాన నాతఁ డశ్వకుండయ్యె. ఆ యశ్వకునకు మూలకుఁడుపుట్టె. పరశురాముఁడు త్పత్రియులఁజంపునవసరంబున స్త్రీలితనిఁగాపాడిరి గాన నారీకవచుండనుపేరు కలిగె. పరశురామునివలన నిర్మూలమగు రహవంశ మునకు మూలంబగుట నీతఁడు మూలకుండయ్యె. మూలకునకు విశ్వసహుఁడు, వానికి ఖట్వాంగుఁడును బుట్టిరి. ఆ ఖట్వాంగుఁడే దేవదానవయుద్ధమున దేవతలకు సహాయమొనర్చి వరంబుల దన యాయువు మహూర్తమాత్రంబని యెఱింగి యంతలో ముక్తిమార్గమును సాధించె. ఆ ఖట్వాంగుపుత్రుఁడు దీర్ఘబాహుఁడు. వాని పుత్రుఁడు రఘువు, వానిపుత్రుఁడు పృథ్వీవ్రతుఁడు, వానిపుత్రుఁడబాహుఁడు, వాని పుత్రుఁడు దశరథుఁడు, వానిపుత్రుఁడు సురపార్థిరుఁడగు క్రిమహావిష్ణువు శ్రీరామదండ్రమూర్తి.

శ్రీ రామ చ రి త్ర.

దశరథునకు భగవంతుడు నాల్గుభాగములుగ శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులయి జనించె. విశ్వామిత్రుడు సవనరత్నశార్థము దశరథునడిగి రామలక్ష్మణులఁగొంపోయె. వారుమాగ్గ మధ్యమునఁదాటకనిజంపి యామెపుత్రులలోనొకఁడగు సుబాహువధించి మఱియొకఁడగు మారీచునము ద్రంబునఁబడఁగొట్టిరి. ఇట్లువిశ్వామిత్రయగంబుఁగాపాడి యహల్యాశాపవిమోచనంబుఁ గావించి మిథిలకరిగి శివుని విల్లువిఱచి శ్రీరామచంద్రుఁడు నీతను బెండ్లాడె. ఆయోధ్యకుసీతాబంధుసమేసుండై వచ్చుచు మార్గంబునఁ బరశురామునోడించె, దశరథుని కైక పూర్వముతనకీమబడిన రెండువరములకు మారుగనొకటి భరతరాజ్యపాలనముగను మఱియొకటి శ్రీరామవనవాసముగను కోర శ్రీరామచంద్రుడదైన సీతలక్ష్మణసమేతుడై చిత్రకూటంబునకరిగె. దశరథుడు పుత్రశోకంబునమరణించె. పిదప భరతుడు తల్లి యకృత్యంబువిని చిత్రకూటంబునకరిగి రాజ్యపాలనకు శ్రీరామనర్థించె. అతఁడు తనపాదుకలనిడె. భరతుఁడాశ్రీరామపాదుకలపక్షమున ప్రతినిధిగ రాజ్యపాలనముఁ గావించుచుండె. రాముఁడుసీతలక్ష్మణసమేతుడై దండకారణ్యమునకరిగి గోదావరీతటంబునఁ బుష్కళానిర్మించుకొని, వసించుచుండె. రావణునిచెల్లెలు శూర్పణఖ రాముఁగామించి వైషరీత్యంబు గఁసంచరింపలక్ష్మణుఁడాపె ముక్కుచెవులంగోసిపంపె. దాన జనసాననివాసులు ఖరదూషణాదులు పదునాల్గువేలమందిరాక్షసులు రా శ్రీరామండొక్కక్షణంబున నందఱుమడియించె, అది శూర్పణఖవలన రావణుండెఱిగి మారీచసహాయంబున రామలక్ష్మణుల నెడబాసిన నీతనుగొంపోయిలంకనునిచె. మారీచసంహరణాంతరము రామలక్ష్మణులు జటాయువు సుగ్రీవులవలన సీతజాడఁజెలిసికొని తనకుమిత్రుఁడగు సుగ్రీవుని శత్రువగు వాలి నొక్కబాణమునదున్ని సుగ్రీవాజ్ఞ సీతనులంకలోఁ బొడఁగాంచినచ్చిన శూనుమంతునివలన యావద్వృత్తాంతమెఱిగి కపిసైన్యముతో సముద్రంబు దరిఁజేరి విభీషణునకు శరణిడెను. అంతసముద్రంబునకు సేన, పు నిర్మించి లంకఁజొచ్చి పుత్రమిత్రసహితంబుగ రావణువధించి విభీషణునకు లంకారాజ్యమొసఁగి యగ్నిప్రవేశమువలనఁ బరమపావనత్వము వెలిబుచ్చిన సీతతోఁబుష్పకవిమానమెక్కి యయోధ్యకు వచ్చి పట్టాభిషిక్తుడై యానందదాయకంబుగ పదునొకొండువేలవత్సరంబులు రాజ్యపాలనంబు గావించె. మాటువేషంబున దాను ప్రజలొడుకొనుమాటలువిని గర్భవతియగు సీతనువాల్మీక్యాశ్రమమునవిడిచె. అచట సీత కుశలపులఁగెనె. వాల్మీకి యాకుశలపులకు రామాయణముచెప్పి యజ్ఞముఁ జేయు రామునకు వినిపింపజేసి సీతాపాతివ్రత్యమును వెల్లడించె. ఆయినను సీతయాలోకముననుండ నొల్లక భూవివరంబున వైకుంఠంబునకరిగె. రాముండునుకుశలపులకు రాజ్యపట్టాభిషేకముఁగావించి లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులతోను, తనతోకలిసి మెలసితిరిగిన సను కాలికులైన యయోధ్యాపురవాసుల తోను వైకుంఠంబునకరిగె.

జ న కు చ రి త్ర.

ఆ కుశసంతతి మరువనురాజువరకువచ్చె ఆ మరువనురాజుశ్రేష్ఠుఁడు రాజయోగియై కలాపగ్రామముననున్నవాఁడు, కలియుగాంతముననష్టమైన సూర్యవంశమునుగ్రమ్మజనతఁడు పుట్టింపఁగలవాడని యందురు. ఇత్యౌకుండాదిగ బృహదృబుడంత్యముగ సూర్యవంశమిప్పటివరకుసాగె. ఇతఁడుందు సుమిత్రునివరకు సూర్యవంశముసాగె గలదు. ఇత్యౌకుతనయుడగు నిమి యజ్ఞముసేయఁగోరి వసిష్ఠ ఋత్విజునిగఁగొరెను. వసిష్ఠుఁడొంద్రునిచే యజ్ఞముసేయింప నంగీకరింపఁబడితిననియుఁ బిమ్మట నీయజ్ఞమునకు వత్తుననియుఁ బలికెను. నిమి సంసారము త్తణభంగురమని మఱియొక ఋత్విజునాశ్రయించి

యజ్ఞము నెరవేర్చెను. వసిష్ఠుడందులకుఁ గోపించి “నీ దేహముపడుఁగాక” యని శపించెను. దానికి నిమియు “నీ శరీరము పడుఁగాక” యని వసిష్ఠునకుఁ బ్రతిశాపమిచ్చెను. వసిష్ఠుడు మిత్రావరుణులవలన నూర్వశియందుబుట్టి దేహియయ్యె. మునులు నిమి దేహముఁ గాపాడి ప్రహరంభించిన యజ్ఞముఁబూర్తిఁ జేసిరి. హవిర్భాగములకువచ్చినదేవతలు నిమిని బ్రతికించిరి. కాని నిమి యాశరీరము తనకు వలదని నిరసించె. దేవతలు వానియందలి కృతజ్ఞతకు మారుగ శరీరులఁజెప్పపాటున నిమి యుండునని వరం బిచ్చి చనిరి. రాజులేకుండుటవలన నిమిశరీరమును మునులుద్రచ్చి యం దొక పుత్రు నుద్భవింపఁజేసిరి. అతఁడే జనకుడు. విగతదేహుఁడుకాన నైదేహుఁడనియు, మథనజాతుఁడుగాన మిథిలుండనియు వానికి నామములుకలిగె. ఆ మిథిలునిచేనిర్మితమైనదే మిథిలానగరము. ఆ వంశస్థులందఱు జనకులనియే పిలువంబడిరి. అందు నీరధ్వజుడను జనకుడు యజ్ఞమునేయ భూమిదున్నింప లాంగలఁబుగొన నీత యుద్భవించె. ఆ నీతనే రామునకిచ్చి వివాహంబుఁగావించె. వీరందఱు మైథిలులనఁబరఁగిరి. యోగీ శ్వరుప్రసాదంబున నీ జనకవంశస్థులు గృహస్థులయ్యు బంధనిర్ముక్తులై యాత్మజ్ఞానముకలిగి నిరంతర బ్రహ్మనుసంధానముఁ జేయుచుందురు.

పు రూ ర వు చ రి త్ర (చ ం ద్ర వ ం శ ము)

జగన్నాథు నాభికమలంబున బ్రహ్మపుత్రై. ఆ బ్రహ్మ కత్రి జనించ. అత్రి క్రీగంటి చూపుల చంద్రుఁ డుదయించి బ్రహ్మజ్ఞు ను నక్షత్రనాథుడయ్యె. చంద్రుఁడు రాజమాంబుఁజేసి ముల్లోకములజయించి మొఱకుడనంబున బృహస్పతిపెండ్లాము శారనువగూడి గురుఁడగు బృహస్పతి బ్రతిమాలుకొన్నను విడువడయ్యె. బృహస్పతితోడివిరోధంబున శుక్రుఁడును రాక్షసులును చంద్రునిజేపట్టిరి. ఇంద్రాదులు బృహస్పతి పక్షమువహించిరి. ఇట్లు తారనుగుఱించి దేవదానపుత్రు పోరుఘోగంబయ్యె. అంత బృహస్పతిండ్రి యంగిగుడు బ్రహ్మకు నీ రిగవుల చంద్రుని మఱచ లించి గర్భిణియగుతారను బృహస్పతికి నప్పగించె. ఆ గురుండునుతారను దిట్టి గర్భిణిఁబోగొట్టి కొమ్మనునంత బంగారుచాయగల కుమారుఁడామెవఁబుట్టె. ఆ కుటుంబానియందమునకు మోహంబుఁ జేంది గురుచంద్రులొపుత్రుఁగొన వామలాడిరి. మఱలబ్రహ్మవచ్చి యే కాంతమునతారవలన నా పుత్రుఁడు చంద్రునకుఁబుట్టవాఁడేయని తెలిసికొని బుధుడను నామకరణంబుఁజేసి చంద్రునకిచ్చిననె. అబుధు నకు నిలయనుకన్యకకుఁ బురూరవుండుజన్మించెనని యిదివరకేవెప్పుఁజెనెడిది. ఆపురూరవుని సౌందర్య గుణగణాదులు నారదునివలన నూర్వశిని మిత్రావరుణశాపంబున మనుష్యరూపంబుఁదాల్చి పురూర వునిఁజేరి యాతండుకామింప “ఓ చంద్రవంశోద్భవా! ఇవె నా రెండుమేకలు. నీనిని నీవు కాపాడిన, వివస్తుండవుగాక యున్న నీ మేకనేయి నీమహితజైన నీతోనుండు ననెను. పురూరవుండు దానికి యకొనె. ఇట్లువారుసుఖంబుండిరి. అంతనింద్రలోకంబున నూర్వశిలేకుండుట నింపుడవలెఁగి యూర్వశిఁ గొనిరా గంధర్వులఁ బనిచ. వా రూర్వశిమేకల నపహరింప నని యుచుచె. యూర్వశి నిద్రావస్థనున్న పురూరవునకెఱిగించె. అతఁడు రక్తరంబున నా దొంగలపధించి మేకలవిడిపించ. కాని వస్త్ర విహీనుడయ్యె. అద్దాన నూర్వశియుఁజనె. పురూరవుఁ యూర్వశియందలి మోహంబున నామిను వెనకును సరస్వతీసదీరటంబున నామెఁగాంచి రమ్మని ప్రార్థించ. ఆమెయు “నాని యేడుండిగన్ను. పుత్రునితోవచ్చెన” ననెను. ఆమెగర్భవతియని యెఱింగి సంవర్సరమాగి పోయెను. గంధర్వులు వానికి నూర్వశినిగాక యగ్నిస్థాలియనుదాని నొసంగి. కొన్నాళ్లకది యూర్వశికావని యెఱిగిని విడిచె. అంతపురూరవుఁడు శమిగర్భభారంబున మర్మిర్మయమబాచి దానిచే నరణులు రెండుగావించి యొక మరణితాను గాను రంజవ మరణి యూర్వశిగాను మర్య కావ్యంబు పుత్రుఁడుగానుభవించి

మధించె. అద్దాన జాతవేడుడను నగ్నిజనించె. ఆ జాతవేడుని కారణమున నతఁడూర్ధ్వలోకంబులకుఁ జని యూర్వశినిఁగాంచె. ఆమెయతి దార్వరుపుత్రులుజనించిరి. వారిసంతతియందు గంగనుపుక్కి టబట్టిన జహ్నుండును పుట్టె. ఆ జహ్నునకుఁ బూరుడును, వానికి బాలకుండును, వానికి నజ కుండును, వానికిఁ గుళాంబుడును, వానికి గాధియుఁగలిగిరి. గాధిరాజు కుమార్తెయగు సత్యవతిని విప్రుఁడగు ఋచికుఁడడుగ నాతనికిచ్చుట కిష్టపడక తెల్లనిశరీరము నల్లనిచెవులుఁగల వేయి గుఱ్ఱముల నిచ్చిన నిత్తుననె. ఆ ఋచికుఁడును వరుణునియాచించియట్టి గుఱ్ఱములఁదెచ్చి యిచ్చె. చేయునదిలేక గాధి సత్యవతినిచ్చె. ఆఋచికుని భార్యయగుసత్యవతియు నత్తయగు గాధిసతియు సంతానము లేక పుత్రులఁగోరి ఋచికు నాశ్రయింపనతఁడు విప్రమంత్రంబుల నొకచరువును, క్షత్రియమంత్రంబుల నొక చరువునుగావించి వారలకొసంగె. వారలుపొఱపడి క్షత్రియమంత్రచరువు సత్యవతియు, విప్రమంత్ర చరువు గాధిసతియు భక్షించిరి. అదితెలిసి ఋచికుఁడు తనకుకూరుఁడగు క్షత్రియుఁడును దనయత్తకు బ్రహ్మవాదియగు బ్రాహ్మణుండును పుట్టుటకు భయమంది తనకు క్షత్రియుఁడు పుత్రుఁడుగా గాక, మనుమఁడుగా గలుగునట్లు గావించుకొనెను. అందువలనవానికి జమదగ్నియు, నా జమదగ్నికే బరశు రాముడును, వానియత్త గాధిసతికి బ్రహ్మవాదియగు విశ్వామిత్రుఁడును జనించిరి.

ప ర శు రా ము ని చ రి త్ర.

జమదగ్నికి రేణుకయందు వసుమనాదికుమారులు నల్వురుదయించిరి. హైహయప్రభువగు కార్తవీర్యార్జునుఁడు దత్తాత్రేయు నారాధించి శత్రుజయము, బాహుసహస్రము, నణిమాడిసిద్ధులుఁ బొంది గాల్చికైవడి విశృంఖలముగ నంతట వీరవిహారముఁగావించుచుండె, రావణుడంతవాఁడు దిగ్విజయమునకురా నర్జునుఁడు స్త్రీలతో జలకేళిఁగావించుచు రేవానదికిఁ దనభుజముల నడ్డగట్టుఁగావింప నడపొంగి రావణునైన్యమునుముంచెను. రావణుఁడు యుద్ధమునకురాగ అతని జయించి బందీ గావించి మందలించి పంపె. అట్టి కార్తవీర్యార్జునుఁ డొకదినంబున నడచికివేటకుఁబోయి కామధేనువు సహాయంబున జమదగ్నితమకు విందుసేయ నాగోవు నపహరింప బుద్ధిజనించి భటులచే దానిని హరింపఁజేసె. ఇట్లు మాహిష్మతీపురంబుననున్న కార్తవీర్యార్జునుని బరశురాముఁ డాశ్రమవృత్తాంతముఁ తెలిసికొని వచ్చి తాకి యగ్జనువేయిచేతుల దలఁ నైన్యములనఱికి కామధేనువుఁగొనివచ్చి తండ్రికిచ్చె. జమదగ్నియు శాంతంబున నాతనిమందలించె. ఆ పాపపరిహారమున కొకవత్సరము తీర్థాటనముఁగావింపుచునె. అతండును నట్లుగావించె. రేణుకయొకనాఁడు జలంబునకుఁబోయి యప్పరసలతో జలకేళిఁగావించు చిత్రరథుఁగాంచి మోహవివశయై తడవుఁజేసె. అది జమదగ్ని తెలిసికొని దానిరలనఱకుఁడన ముగ్గుగు పుత్రులును సందేహించిరి, ఆమువ్వరను తల్లినిగూడవఱుకుమన బరశురాముండునఱికి నారల బ్రతికించుటవరముగాగొనె, జమదగ్నియు వారలబ్రతికించె. కార్తవీర్యార్జును పుత్రులు తండ్రిపగదీగ్గు కొన రాముఁడును నన్నలును నాశ్రమమున లేనితటి నిశ్చలసమాధినున్న జమదగ్నిని రేణుకయడ్డుపడుచున్నను, మానకతలనఱికి కొనిపోయిరి. జమదగ్నికొమరు లరుదెంచి విలపించుచుండ రేణుక యిరువదియొక్కపటి రొమ్ముఁ బాదుకొనుచువిలపించె. రాముఁడు మాహిష్మతికరిగి యగ్జనపుత్రులనందఱు నఱికి మిగిలినక్షత్రియుల నిరువదియొక్కపటి వెదకివెదకిచంపి శమంతపంచకంబున క్షత్రియ రక్తంబునఁ దొమ్మిదిమడుగులుగావించి తండ్రిశరంబుఁదెచ్చి శరీరంబుతోసంధించి, యజ్ఞంబుఁగావించి భూమియంతయు ఋత్విజులకు దానంబొసంగి సరస్వతీనది నవభృథస్నానుండై విగతకల్మషుండయ్యె. జమదగ్నిబ్రతికి తపోబలంబున సప్తర్షిమండలము నాశ్రయించె. పరశురాముఁడు విది మన్వంతరమున సప్తఋషులలో నొకఁడు కాఁగఁడు. పరశురాముఁడు శాంతచిత్తుడై మహేంద్ర

చర్వతంబునఁ దపంబాచరించు కొనుచుండె, విశ్వామిత్రుఁడు తపోబలంబున త్కత్రియ ధర్మము దిగవిడిచి బ్రహ్మర్షియై నూర్వరకొడుకులఁగ నె, భృగుకులజాతుఁడగు నజీగర్తుకొమరుఁడు శున శ్శేపుఁడు హరిశ్చంద్రయాగపశువుగ నమ్ముడుపడ దేవతలదృష్టిపఱచి యాతనిరక్షించె. ఆ శునశ్శేపు దనపెద్దకొడుకుగభావించె, కొడుకులందులకుఁ గటకటంబడిరి. ఏబదిమందియంగీకరింపక న్నేచ్చులుగ శపింపఁబడిరి. మధుచ్ఛందుండాది యేబం ద్రంగీకరించిరి. ఆ శునశ్శేపుఁడే దేవతలచే విడువఁబడిన వాఁడుగాన దేవరాతుఁడనఁబరఁగె.

య యా తి చ రి త్ర.

పురూరవునకు నాయువు, వానికి నహుషుఁడును జన్మించిరి. ఈనహుషుఁడే నూఱశ్వ మేధంబులఁ జేసి యింద్రపదవిసొంది యింద్రాణిగోరి యగ స్త్యశాపంబున నజగరంబయ్యె. నహుషసంతతియందు గువలయాశ్వండును, వానికి నలర్కుఁడును గలిగిరి. అలర్కుఁ డఱువదియాఱు వేలేండ్లు ధరణిఁ బాలించె. అంతకాలము మఱివ్వరునుబాలింపలేదు. ఆ సంతతియందు రజియనువాని కేనూఱుగరు కొడుకులు కల్గిరి. అతఁడు దానవులజయించి యింద్రునకు స్వర్గంబొసంగె. ఇంద్రుఁడైనాని దిరిగి రజిశే యొసంగె. కొన్నాళ్లకు రజి మృతుండయ్యె, వానిపుత్రులు మదంబున స్వర్గంబుఁబాలింప నింద్రుఁడు వజ్రంబున నందఱసంహరించి మఱలస్వర్గంబుఁగైకొనె. నహుషునకు యతి యయాతిమొదలగు నూర్వురు పుత్రులు దేహీ కింద్రియంబుల చందంబునఁగలిగిరి. అందు పెద్దకొడుగునకు గాజ్యంబొసంగె. కాని యతండు గైకొనడయ్యె. తండ్రియు నన్నయు మృతినొంద యయాతి రాజ్యంబుఁబాలించె.

దానవరాజగు వృషపర్వునికుమార్తె శర్మిష్ఠ వేపుగుచెలికత్తెలతోను, గురుపుత్రుకయగు దేవయాని తోను విహరించుచు వలువలూడ్చి జలకేళిసల్పి యచటికి భవానీసహితుఁడై పరమేశ్వరుండు రా సిగ్గు పడి తత్తరంబున వలువలూదాల్చునవసరంబున దేవయానివలువ శర్మిష్ఠ ధరించె. దానికి దేవయానిమండి పడె. శర్మిష్ఠయుఁగోపించి చెలికత్తెలతో నామెను పాడునూతఁడ్రోయించి పోయె. అచటికి వేట కొఱకువచ్చిన యయాతిమహారాజుచేరె, నూతనున్న దేవయానిమొఱవిని పైబట్టకట్టనిచ్చి చేతినందు కొని బయటకులాగె. ఆమెపాణిగ్రహణనిమిత్తమున నీవెనాభగ్రవ నె. దానికి యయాతి శంకించె. దేవ యాని తాను శుక్రనికుమార్తెననియుఁ గనుఁడు మృతసంజీవనివిద్య మాతండ్రికడ నేర్చుకొనునప్పుడు నేనుప్రేమింప నతఁడువలదన మృతసంజీవనివిద్యయతనికిఁ బట్టుపడకుండునట్లు నేనుశపింప బ్రాహ్మ ణుఁడు నన్ను పెండ్లియాడకుండునట్లతఁడుశపించె. కాన నీవె నాభగ్రవని నిర్బంధింప నత డనిష్టంబున సంగీ కరించె. యయాతిచనినయనంతరము దేవయాని తండ్రితో శ్ర్మిష్ఠకృత్యంబుచెప్పి విలపించె. శుక్రుఁడు వృషపర్వునితో నావృత్తాంతముచెప్పి సహస్రసభీజవ పరిష్కృతయగు నీకుమార్తె శర్మిష్ఠను నాకుమార్తె యగు దేవయానికి దానిగ నియమింపుమన భయంబున నాతఁడంగీకరించె. అట్టి శర్మిష్ఠంగూడిన దేవయానిని యయాతికిఁ బరిణయంబొనర్చి, శర్మిష్ఠం గూడవలదని కట్టడియుఁజేసె, యయాతి దేవయాని యందు యదుదుర్వసులఁగాంచె. దేవయాని వెలుపలనున్నతటి శర్మిష్ఠ యయాతి దాని తన కోరిక చెల్పె. యయాతియు దాని కంగీకరించె. ఇట్లు ప్రేమంబునశర్మిష్ఠ యయాతి వలన ద్రుహ్యుఁడు ననువు పూరువను మువ్వరతనయులఁగాంచె. అంత దేవయానిగుర్తించి శుక్రునకు నివేదింప గ్రోధమూర్చి తయగుచుఁజనె. యయాతియువెన్వంటఁజని బ్రతిమాలెఁగాని యామె యియ్యకొనడయ్యె. శుక్రుండు యయాతిని వృద్ధుఁడవుకమ్మని శపించె. అతఁడు పురంబునకుఁజని తనకుమానుల యదు, దుర్వసు, ద్రుహ్యులను ననువును ముదిమిడిసికొని మీయావనమిడినఁ గొంతకాలమునుభించి మఱల మీయావ నముమీడి నాముదిమిత్తీకొనుననియడిగి విఫలంబయ్యె. అంతశర్మిష్ఠకడగొట్టుబిడ్డఁడగు పూరువకుగ

నాతోడొసంగె. అంతయావనంబున జాలకాలమునుఖించి తృప్తిగాంచక దేవయానికే దనచరిత్రయే
మేకనెపంబున చెప్పి దేవయానీ! అన్నియు ముదిసినవి. కాని విషయాభిలాష, బ్రతికడుటేసి యివి
రెండునుమాత్రము ముదియుటలేదు. అంగనాసంగమంబు సంసారకారణంబు. నే నికవిషయంబుల
జోలికిపోక బ్రహ్మధ్యాననిష్ఠమెలంగెదనని పూరునకు యావనంబిడి తానుముదిమిధరించి మిగిలినకొడు
కులకు నాలుగుదిక్కులరాజ్యమునొసంగి పూరునకు భరతఖండంబొసంగి, సంగంబులపిడి భాగవతగతిం
జెంచె. దేవయానియు సంగంబులఁబాసి ముక్తిగాంచె.

భ ర తు ని చ రి త్య.

ఇట్టి పూరువంశంబున రైభ్యునకు దుష్యంతుడుపుట్టె, దుష్యంతుడువేట కడవికేజుని వ్రావ
యోగంబునఁ గన్వ్యాశ్రమంబుఁజేరె. అందు శకుంతలఁగాంచి యామెయందుఁ దన మనంబు లగ్నంబు
కాఁగ నామెరాజకన్యయనిభావించి తనకోరికఁజెలిపె. శకుంతలయు విశ్వామిత్రునకు మేనకనుఁ
బుట్టిన దానననియు, వారలచేవిడువఁబడి శకుంతంబులు కాపాడుటకతన శకుంతలనైతిననియుఁ
గణ్వండు పెంచుచుండెననియుఁజెప్పెను. దుష్యంతుఁడా శకుంతలను గాంధర్వవిద్వాంశునియొ.
అంత శకుంతల గర్భవతియై కుమారుఁగాంచె. కణ్వండుసంతసించి చక్రవర్తిలక్షణములుగల యా
బాలకుడీవించి జాతకర్మాదులఁగావించె. ఆ బాలకుఁడు వీరోచితకృత్యంబులు గావింపుచుండఁ
గణ్వండు శకుంతలను గుమారసహితంబుగ మహారాజుపాలికేజనుమని పంపించెను. అత్యుదృశా
కారుఁడగు బాలకుని, శకుంతలనుజూచి దుష్యంతుఁడుమిన్నకుండె. అంతటనశరీరవాణి 'వీఁడు నీపుత్రుడొ
వీనిధరింపుమనుట నతఁడుభరతుండయ్యె. దుష్యంతుఁడును నంగీకరించె. భరతుఁడు పెద్దవాఁడు కాఁగ
దుష్యంతుఁడువానిని రాజ్యమందునిలిపి దివంబునకరిగె. భరతుఁడు రాజ్యముఁబాలించుచు యమునా
తటంబున దీర్ఘతపుడు పురోహితుఁడుగా డెబ్బదియేనిమిదియు, గంగాతటంబున నేబడేను మొత్తము
నూటముప్పది మూడశ్వమేధంబులగావించె, 1384 మందలొకద్వంద్వము, అట్టివేయిద్వంద్వ
ముల పాఁడిమొదవుల దక్షిణలనిచ్చె, ధనశోదంతంబులుగల నల్లనియేనుఁగుల 14 లక్షలనొసంగె. రాక్ష
సులజయించి రసాతలంబుననున్న దేవకాంతలవారలకొసంగె. త్రిపురదానవులజయించి నిర్జరుల నిజ
మందిరములనునిచ్చె. అతనిరాజ్యమున భూమ్యా కాశంబులు కోరినకోరికలొసగుచుండె. ఇట్లు 27 వేల
యేండ్లు ధరణిఁబాలించె. భరతునకు విదర్భరాజపుత్రికలు మువ్వరుభార్యలు, వారలు సంతానముఁ
గాంచియుఁదండ్రకితగిన సంతానముకాదని వారలఁజంపివేసిరి. భరతుఁడపుత్రుఁడై మరుత్ స్త్రీమంబును
యాగంబు పుత్కారియైచేసి దేవతలమెప్పించె.

గర్భిణియు నన్నయగు నుతధ్యుని భార్యయునగు మమతపై సురతమునకు బృహస్పతిపడియె.
గర్భస్థుఁడగు బాలుఁడు మొఱవెట్టి యావీర్యంబును వెలుపలికినెట్టె. తనసుఖమున కంతరాయముఁ
గల్గించినవాఁడని యా గర్భస్థశిశువును నందంబుడవుగమ్మని బృహస్పతి శపించె. బయటవీర్యంబున
నొకవిడ్డయ్యె. గర్భస్థశిశువును జనించె. ఈయిద్దఱు నీవిడ్డలుగ నే పోషింపుమని మమతను
బృహస్పతికోరి. కాని మమత నాబిడ్డనేకాని నీవిడ్డను నేను పోషింపలేనని యాబిడ్డను దిగవిడిచి
తనబిడ్డనుగొంపోయె. బృహస్పతి శాపంబున నాబిడ్డ అంధతముండయ్యె. మిగిలినబిడ్డ యిద్దరికి
సంబంధించి పుట్టుట నతఁడు ద్వ్యాజుండయ్యె. 'నీవు భరింపుము, నీవు భరింపుమని' వారు వాడులాడుట
నతఁడు భరద్వాజుండయ్యె. అబిడ్డను బృహస్పతియు, మమతయు విడిచిచిన మరుత్తులు పోషించి
తమ్ము యజ్ఞమున సంతోషపెట్టిన నీ భరతునకు పుత్రునిగ నొసంగిరి. వితథంబైన భరతువంశమున

కాతడు వంశకర్తయగుటచే వితథుడనియు విఖ్యాతిగాంచె. ఆ వితథునకు పున్యువు, వానికి నరుడు, వానికి సంకృతి, వానికి రంతిదేవుడును జనించిరి.

రంతిదేవుని చరిత్ర.

రంతిదేవుడు రాజ్యంబేలుచుఁ దనకుఁగల సంపదలన్నియు దీనులకుఁ బంచియిచ్చి నిరాహార్యుడై నలువదియెనిమిదిదివసంబు లెంచేని సంచరించె. అంత నొక్కదినంబునఁ గుటుంబయుతుడై పుడుచుటకుఁ గొంత నెయ్యి, పాయసము, నీరు సమకూర్చుకొనె. అంతలో నతిథిరా సగం బొసంగె. మిగిలినది తినఁజూడ నొకశూద్రుఁ డన్నాతురుడై వేష నందు సగంబొసంగె. మఱి తినఁబోవఁ గుక్కలతో నొకఁడువచ్చి తోర నీరుతప్ప మిగిలినదంతయు వానికొసంగె. ఆ నీరైనను ద్రాగ నుంకింప నొక చండాలుఁడువచ్చి దీనుడై యానీటిని యాచింపఁ దనకు భగవంతుఁడేయున్నాడని యానీటి నొసంగె. అంత బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రత్యక్షమై యిదియంతయుఁ బరీక్షింపఁ మేము కల్పించినదే. నీకు కావలయు వరంబు వేడుమనిరి. తనకేమియు వలదని భగవద్భక్తి సేమఱుకుండునట్లునగ్రహింపుడని తోచెను. ఇట్లారంతిదేవుడు పరమపనమనొందె. ఇట్టి భరద్వాజకులంబున బుట్టిన పెక్కుఁబ్రాహ్మణులై చనిరి. ఈ వంశజుడగు సత్యభృతి యూర్వశింగని మోహింప వీర్యస్థలనంబయ్యె. అది శరస్తంభంబునఁబడి రెండుగాచీలె. అందువలన నది స్త్రీపురుషవ్యయంబయ్యె. శంతనుఁ డడవికివచ్చి వారలఁ గృపతోఁగాపాడెఁగాన వారలు కృపుఁడుఁ గృపియు ననఁ బరఁగిరి. కృపి ద్రోణుని భార్యయయ్యె. ఈ భరద్వాజవంశము దేవాపివరకు కొనసాగ. దేవాపి కలియుగాంతమున క్షీణించిన చంద్రవంశము నుద్ధరింప నిలిచె.

యదుచరిత్ర.

యయాతి పెద్దకొడుకగు యదువంశమువారే యాదవులు. ఈ యదువంశమున జనించిన బభ్రువు మహిమాన్వితుఁడు. దూరమునుండి విననది దగ్గఱక జూచెడివాఁడు (ఔలివిజ్ఞా). వీని యుపదేశమున 1465 గురు ముక్తికొందిరి. ఇట్టి యదువంశసంభూతుండగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు నరునకుఁ బ్రవృత్తిమార్గంబున విజయంబును, ఉద్ధవునకు నివృత్తిమార్గంబున మోక్షంబును బ్రసాదించి దుష్టసంహారంబు శిష్టసంరక్షణంబుఁ గావించి వైకుంఠంబునకరిగె.

I have the pleasure to enrol Sri. Gandham Sreeramamurty and Sri. Irrinki Narasimhamurty who are popularly known as " Sreerama Narasimha Murty Kavulu " as our Court Poets. Hereafter they are entitled to the privileges of our Court.

Gadwal,
1-3-1945.

Youvaraja Saheb of Gadwal.
(For Maharani Saheba of Gadwal)

శ్రీ రామ స్మరింహ మూర్తిలు

శ్రీవ ద్భద్రకృ దార్తిసంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
 లోకారాధనతత్పరౌ ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాప్యతౌ
 లోకేఽస్మి స్మృవతేరలు సుమహిమౌ శాంతోగ్రహపౌ చ యౌ
 తౌ శ్రీరామ స్మరింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞౌ జయే తేతరామ్॥

విషయసూచిక

సప్తమ స్కంధము.

అధ్యాయము.

విషయము.

పుట.

1	జయవిజయశాసోదంతము	1
2	సుయజ్ఞోపాఖ్యానము	6
3	హిరణ్యకశిపు తపోనిష్ఠ - పరప్రాప్తి	11
4	హిరణ్యకశిపు విజృంభణము - ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రారంభము	15
5	హిరణ్యకశిపుకృతప్రహ్లాదతర్జన భర్తృనాద్యభివర్ణనము	19
6	ప్రహ్లాదోక్తదైత్యబాలక హతబోధ	25
7	నారదోపదేశ కథనము	28
8	శ్రీమన్నృసింహమూర్త్యవతారఘట్టము - హిరణ్యకశిపు వధ	33
9	ప్రహ్లాదకృత నృసింహస్తుతి	40
10	త్రిపురాసుర సంహారఘట్టము	46
11	పర్షదర్మోపదేశము	53
12	ఆశ్రమధర్మోపదేశము	55
13	ప్రహ్లాదాజగర సంవాదము	58
14	గృహస్థధర్మోపదేశము	61
15	మోక్షలక్షణ కథనము	65

అష్టమ స్కంధము.

1	స్వాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము	71
2	గజేంద్రమోక్షణ కథాప్రారంభము	74
3	గజేంద్రకృత హరిస్తుతి	77
4	కరిమకర శాపవిమోచనము	81
5	క్షీరసాగరమథన కథనము	83
6	అమృతోత్పాదనోద్యమము	88
7	కూర్మావతారకథ - శివకృత హాలాహలభక్షణము	92
8	ఐరావతాద్యుత్పత్తి కథనము	96
9	జగన్మోహినీ వేషధారణము	100
10	దేవాసురయుద్ధ ప్రారంభము	103
11	దేవ విజయము	107
12	మోహినీ దర్శనజాత్యశివమనో విభ్రమము	112
13	వైవస్వతాది మనుష్యతంత్రము	116
14	జగత్పరిపాలన కృమము	119
15	బలియుద్ధయాత్ర - వామనావతారకథా ప్రారంభము	120
16	అదితిప్రార్థనము	123

అధ్యాయము.

విషయము.

పుట.

17	పయోవ్రత విధానము	127
18	వామనమూర్త్యావిర్భావ ఘట్టము	130
19	యాజ్ఞ	133
20	బలి నిశ్చయము	138
21	త్రివిక్రమ విజృంభణము	142
22	బలి సుతలప్రవేశము	145
23	ఇంద్రోపేంద్ర స్వర్లోక గమనము	149
24	మత్స్యావతార కథాప్రారంభ ఘట్టము	152

నవమ స్కంధము.

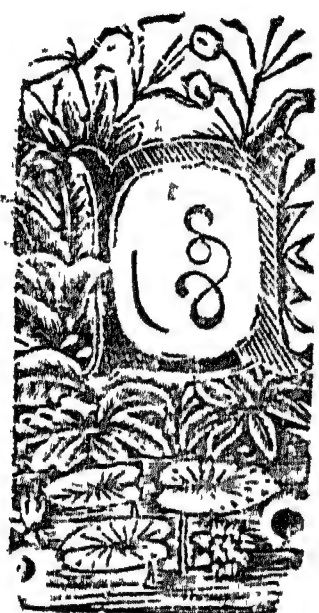
1	సూర్యవంశాభివర్ణనము - సుద్యుమ్నాపాఖ్యానము	159
2	పృషధ చరిత్రము	163
3	శర్యాతిచరిత్రము - సౌకన్యోపాఖ్యానము	166
4	అంబరీషాపాఖ్యానము	169
5	దుర్వాసా గర్వభంగము	176
6	ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమము - మాంధాతృప్రభృతిక చరిత్రము	179
7	హరిశ్చంద్రాపాఖ్యానము	184
8	సగరచక్రవర్తి కథాప్రారంభము	186
9	గంగావతరణము - ఖట్వాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము	189
10	శ్రీరామచరిత్రము	194
11	శ్రీరామ కృతాశ్వమేధయాగవర్ణనము	201
12	శ్రీరామపుత్ర కుశాన్వయాభి వర్ణనము	205
13	నిమివంశానుక్రమణిక (జనకచరిత్రము)	206
14	చంద్రవంశేతిహాసము (పురూరవశ్చరిత్రము)	208
15	పరశురామచరిత్ర	213
16	విశ్వామిత్ర చరిత్ర	217
17	రజి చరిత్ర	220
18	యయాతి చరిత్ర	222
19	బస్రాపాఖ్యానము	226
20	భరత చరిత్ర	229
21	రంతిదేవ చరిత్ర	232
22	కురువంశ కథనము	235
23	యదువంశ చరిత్రము	239
24	పసుదేవ వంశానుక్రమణిక	242

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దాంధ్ర భా గ వ త ము

శ్రీరామ నృసింహమూర్తి కవులు:—

—ఊఊ వి జ య దుం దు బి ఊఊ—

వ ద్భద్రాకృ దార్తినంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
లోకారాధనతత్పరా ఖిలజనవ్యాపాదనవ్యాసృతౌ
లోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సుమహితౌ శాంతోగ్రహాపే చ యా
తౌ శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞా జయే తేతరామ్॥

సప్తమ స్కంధము

అ ధ్యాయము 1.

—ఊఊ జయ విజయ శాపోదంతము ఊఊ—

రాజు:—

క. యమివర! సముద్రును భూతచ,యములకుఁ బ్రియసఖుఁడునై నరహారి భగవంతుం
డమరవిరోధుల దాను వి,షముఁడుంబలె నేలఁ దునిమెశశక్తార్థంబై. 1

శా. ఎన్నన్ లేశముఁగూడ నిర్జరులతో నేయర్థమున్ లేదు సా
క్షాన్ని శ్చేయసరూపకుండుఁ ద్రిజగత్కల్యాణదుండైన శ్రీ
మన్నారాయణమూర్తికిన్ మునివతంశసా! లేవు దై త్యాభితో
విన్నాణంబుననొప్పు నా హరికి విశద్యేషచ్ఛు నుద్యేగమున్. 2

గీ. ఓమహాభాగ! యో శుకశయోగివర్య! ప్రణుతిసాత్రనారాయణగుణములయెడ
నిట్టి పెనుసందియంబు మాశ్చర్యదయసీమఁ, గలిగె నద్దాని ఛేదింపశవలతి వీవ. 3
ఓ శుకుఁడు:—

చ. స్ఫురదురుభాగధేయ! నృపశపుంగవ! యహ్భుతరూపమైన శ్రీ
హరిచరితంబు నీవడిగిరతయ్యది లెస్సగదయ్య భక్తి శ్రీ

- . వరునెడఁబెచ్చు భాగవతవర్మ మహామహిమంబు పుణ్యమున్
బరమమునై నుతింపఁబడునారదముఖ్య తపోధనాభిచేన్. 4
- వ. కావునఁ గృష్ణద్వైపాయన మునికి నమస్కరించి హరికథావిశేషంబు నుడివెద
నాకర్ణింపుము. 5
- సీ. ప్రకృతికింబరుఁడగుభగవంతుఁడౌహరి, యవ్యయుఁడు నజుండునగుఁడయ్యు
స్వీయమాయాగుణావప్తుఁడై తా బాధ్య, బాధకతాహేతుభావమొందుఁ
బ్రకృతిగుణంబులై సవరఁగు సత్త్వరజస్త, మంబులుఁ దలఁప నాత్మ కవి తేవు
వృద్ధి వినాశంబురలేకకాలంబున, వానికిఁ గలుఁగవురపార్థివేంద్ర!
- గీ. సత్త్వజయకాలమందునిర్జర్జరులఋషుల, రజముఁ బెంపొందననురులశ్రగ్మతదమము
బెరుగయక్షరక్షస్సులన్ రవిభుఁడుతాను, గూడుచుండుఁదత్కాలానుభవగుణ్యముగను.
- క. జ్యోతిఃప్రభృతులువలె సంఘాతంబుననుండి విభుఁడుకాఁ డెపుడు పృథ
గ్భూతుఁడు మధించి యాత్మను, జాతురి నాత్మస్థుఁ డెలియఁజాలుదురు బుధుల్.
- ఉ. జీవులకుం బురంబుల సృజింపఁ బరేశ్వరుఁ డాత్మమాయ ని
చ్చావిధి సృష్టిజేయును రజంబును జిత్రములై నయందు బ
ల్చేవ రమింప సత్త్వము సృజించును వానిని సంహరింపఁగా
భావముగల్గుడున్ దమముఁబొగ్గి సృజించును వేఱువేఱుగన్. 8
- వ. నరేంద్రా! సత్యకరుండగు పరమేశ్వరుండు ప్రకృతి పురుషుల కాశ్రయంబై
ప్రవర్తమానంబగు కాలంబు సృజించు. అందందు సతం దుభయస్థిం బొందు.
లింగరూపుఁడగు న య్యాశునకుఁ దద్గుణంబులుం గలవు. రాజేంద్రా! ఈ
కాలంబు సత్యసంవర్ధకంబైనది కావునఁ బరమేశ్వరుండు సురానీకమునకు జయో
త్సేకంబుఁగల్గించు. సురప్రీతికరుండై పృథుయశుండగు నా య్యాశుండు తస్మితి
పక్షులగు ననురులఁ గసిమసంగు. స్వసృష్టంబగు విశ్వంబునకు స్థితిరక్షావిధానా
ర్థంబు పౌనఃపున్యంబున సత్త్వగుణంబును సురగుణంబును బెంపొందించు. 9
- మత్తకోకిల. రాజచంద్రుఁ డజాతవైరి సురర్షినస్తము నారచున్
రాజసూయమహాధ్వరంబుఁడబ్రశ్నమిట్లై యొనర్చ న
వ్యాజసత్కృపఁ బావనం బితిహాసమొక్కఁడుసెప్పె వి
భ్రాజమానయశోవిశాల! ధరరావరా! విను దానినిన్. 10
- మ. క్రతురాజంబగు రాజసూయమున లోకకాధీశ్వరుండైన య
చ్యుతునం దద్భుతరూపచేదిసృపసాయజ్యంబు నీక్షించి పాం
డుతనూజుం డటనున్న నారదమునీంద్రుఁగొంచి యత్యంత వి
స్మితచిత్తుండయి యిట్లు ప్రశ్న మొనరించెన్ మాను లాలింపఁగన్. 11

ధర్మరాజు:—

మ. ఇది యత్యద్భుతమయ్యెఁగాదె యహహా! యెన్నంగ నేకాంత భ
క్త దురాపంబగు వాసుదేవ పరతత్త్వప్రాప్తి విద్వేషియున్
మదసంయుక్తుఁడనై న చేదిపతికింబ్రాపించె మాసింద్ర! యే
త దుదంతంబు నెఱుంగ మాకు మది నుత్సాహంబు రేకెత్తెడిన్. 12

క. తాపనవర! భగవన్నిం, దాపరతంబరఁగు వేనఠధరణీజానిన్
గోపించి ద్విజులు నారక, కూప పతితుఁగా సలుపరొకో! మున్నెన్నన్. 13

గీ. నారదా! తొక్కుపల్కులనాటఁగోలె, మూఢచిత్తుఁడు దమ ఘోషశ్రుత్రకుండు
పాపమతి దంతవక్త్రుఁడున్ వాసుదేవు, నందు నేడును మత్సరాశయస్తులుగద. 14

గీ. అవ్యయున్ విష్ణుదేవు బ్రహ్మస్వగూఢు, సారెకున్ దూఱుచుండు నాశజాల్ములకును
శ్వేతకుష్మంబు పుట్టదుఃఖిహ్వాయంబు, నంధతామిప్రమేనియునలముకొనదు. 15

ఉ. పాపులు వీరలేల భగవంతుఁడు దుర్గహధాముడై న యా
శ్రీపతియం దిటుల్ లయముఁజెందిరి? లోకములెల్లఁ జూడ నం
చీ పగిదిన్ గలంగి భ్రమియించెడు నాదగు బుద్ధి గాలిచే
దీపపు టర్చియుంబలెనుదీనికి హేతు వదేమొ తెల్పుమా. 16

క. సురముని నారదుఁడు యుధిష్ఠిరు నుడి నాలించి ప్రీతఁచిత్తుండగుచున్
పరమాదరయుతుండగు నా, ధరణీపతి కిట్టులను సదస్యులు వినఁగన్. 17

నారదుఁడు:—

వ. నిందయును స్తుతియును సత్కారంబును ధిక్కారంబును గళేబరవిషయంబులె. ఇవి
యవివేకంబున నాత్మకుఁ గల్పింపఁబడు. భూతంబులకు సహమ్మనుశ్వరూపకం
బగు బుద్ధివైషమ్యంబు తదభిమానంబున జనించు. దానంజేసి దండపారుష్యంబును
నిందయుఁ గలుగు. అభిమానంబునంజేసియ కళేబరనాశంబుఁ బ్రాణినాశంబుగాఁ
దలంపంబడు. అభిమాన రహితుండగు పరమాత్మకు వైషమ్యాభావంబున
నిందాస్తుతులు కలుగకుండు. 18

గీ. కానఁ బగనై న భక్తియోగముననై న
భయముచేనై న స్నేహంబునవలననై నఁ
గామముననై న మనము యుక్తంబుఁజేయ
నగును హరియందు దాన సత్యంబుఁగనఁడు. 19

క. వైరానుబంధమున నరుఁడేగీతిన్ దన్మయత వశహించునొ పొంగన్
నేరఁడలు భక్తి యుక్తి మ, హారాజా! మద్వినిశ్చయం బిదివింటే? 20

చ. భ్రమరముచేతఁ గుడ్యమునరబల్మినిఁ బ్రత్యవరుద్ధమాచుఁ గీ
టము భయవైరయుక్తిని నెడంద స్మరించుచు దానిఁ దత్స్వరూ
పముఁ గొనున ట్లజుండు భగవంతుఁడనై న ముకుందునందు ద్వే
షమునఁ బ్రపూతులై యతనిశసంస్కృతి వారలుఁ బొంది రా హరిన్, 21

ఉ. గొందఱు కామయోగమునఁగొందఱు ద్వేషమునన్ భయంబునన్
గొందఱు భక్తియోగమునఁగొందఱు స్నేహమునన్ మనంబు గో
విందునియందు నె క్కొలిపిరపెక్కు రిటుల్ త దఘంబుడించి యా
నంద నికేతనంబయి తనరెచ్చెడు తద్గతిఁ బొంది రిమ్ములన్. 22

ఉ. కామమునన్ వ్రజాంగనలుఁగంనుఁడు భీతిని జైద్యముఖ్యులౌ
భూమిపతుల్ విరోధమునభూధవ! నృష్టులు బాంధవంబునన్
మే మురుభక్తియోగమునఁగొందఱు స్నేహముచేత నా పరం
ధాముని గేళిమర్త్యుని సరదా స్మరియింతుము వాసుదేవునిన్. 23

క. ఏవురిలో వేనుఁడుకాఁ, డేవాఁడును బురుషుఁడైన న యీశువిషయమై
కావున మనంబుఁజొనుపఁగ, నొ విష్ణునియం దెదే నుకపాయముచేతన్. 24

గీ. పాండవా! చైద్యుఁడున్ దంత్రవక్త్రుఁడుఁ దల
పోయఁగా మీకు మాతృష్వరసేయులుగద
విప్రశాపంబునన్ బదరవీచ్యుతులగు
విష్ణుపార్ష దముఖ్యులురవీరు సుమ్ము.
ధర్మరాజు:— 25

ఉ. పరమమునీంద్ర! యల్ల హరిరపార్షదులన్ స్పృశియించు శాప మె
వ్వరిదది యెట్టిదయ్య? హరిరపాదపయోజములన్ భజించుచున్
నిరతము నవ్వికుంతపురినిన్వసించెడు శుద్ధసత్త్వ భా
స్వరులకు నట్టిశాప మెటురసంభవమయ్యె? నెఱుంగఁ జెప్పుమా.
నారదుఁడు:— 26

చ. వినుము యుధిష్ఠిరాఖ్య పృథివీరమణా! యల బ్రహ్మదేవు నం
దనులు సనందనాదిమునినాయకు లిక్కుల నీ జగత్త్రయం
బునఁ జరియించుచుండి యలరవోక నొకానొకనాఁడు విష్ణుడే
వునిదగు నవ్వికుంతపురమున్ దరిసింపఁగఁ బోయి రుమ్మడిన్. 27

గీ. తలఁపఁ బూర్వులకుం బూర్వరజులును బంచ, పాబ్దడింభకనములు దిగంబరులగు
వారి బాలురఁగా నెంచిరద్వారపాలు, రడ్డగించిరి లోనికిరనరుగకుండ. 28

- ఉ. పాండవ! కుర్మిండ్లై మునులగువారికి శాపము నిచ్చిరంత ను
 'ద్దండ రజస్తమోవిరహితంబగు శ్రీహరి పాదమూలమం
 దుండఁగరాదు మీర లిక్కనో జడులార! బిరాస నిష్ఠ యిం
 దుండి దురంతమా యసురరయోని జనింపుఁడు పాండ'టం చిటుక్. 29
- క. అనియిట్లు శక్తులై స్వభ, వనముననుండి సతితులగువారిని గృహ న
 మ్మును లనిరి 'మూఁడుజన్మలఁ, బునస్స్వపదలభిమీకుఁడబాసఁగు న'టంచున్. 30
- గీ. వారలిరువురు దితికిఁ గుఱమారులగుచు, దైత్యదానవలోక సంక్తుత్యులైరి
 జ్యేష్ఠుఁడు హిరణ్యకశిపుఁడుక్షిణితలేశ!, యవరజుండు హిరణ్యాక్షుఁడయ్యెనందు.
- క. సరసింహయాపుడగు శ్రీ, హరిచంపె హిరణ్యకశిపురనవసేభాగో
 ధరణంబుఁ జేయ మాయా,కిరియైనయతఁడె కసిమనఁగె హిరణ్యాక్షున్. 32
- గీ. అచ్యుతప్రియుఁడైన ప్రహ్లాదుఁబుత్రుఁ, గూరితరముగ హింసింపఁగోరి యా హి
 రణ్యకశిపుఁడు బహుప్రకారంబులైన, యాతనలఁబెట్టె నిజమృత్యురహేతుఁబుత్రు.
- గీ. సర్వభూతాత్మభూతుఁ బ్రశాంతుని సమ, దర్శనున్ విష్ణుతేజోభిరనుగ్రహిం
 దనయుఁబ్రహ్లాదు నానావిధంబులైన, ముద్యమములదైత్యుఁడుజంపఁగోపఁడయ్యె.
- గీ. విదపఁబాడమిరారాక్షసుల్ శవిశ్రవునకుఁ, బుత్రకులయ్యుకై కసియనుగ్రహింపఁతియందు
 సర్వలోకోపతాపంబునల్పుచుం బ్ర, కాస్త్రిగొనిరి రావణకుంభకర్ణులనఁగ. 35
- గీ. అందు రాఘవుఁడై హరిశయవతరించి, శాపముక్తికినై వారిశనంహరించె
 వినఁగలవు నీవుశ్రీరాముగ్రవిక్రమంబు, భూవరేణ్య! మార్కండేయగ్రముఖమునుండి.
- క. జగతీశ్వర! వారే యర,యఁగ నీమాతృష్వసేయులగుక్షత్రియులై
 రి గదాధరచక్రహతిన్, దెగ సఘములు శాపముక్తినిం బొంది రిటుల్. 37
- గీ. ప్రబలవై రానుబంధ తీరప్రతరమైన, ధ్యానమున వాసుదేవ సాగమృత్యు మిట్లు
 వీరు పొందింపఁబడి వెండితెచ్చుదేవు, సార్వముంజేరి రల విష్ణుగర్వాదు లొగి. 38
- ధర్మరాజు: —
- గీ. విబుధమాన! మహాత్ముఁడుంబ్రయుఁడునైన, పుత్రునందువిద్వేషంబుఁగబూసనేల
 అచ్యుతాత్మత దేనఁ బ్రహ్లాదునకది, యెటుకలిగెనా నాకు వశచింపుమయ్య. 39

అధ్యాయము 2.

శుభ్ర సుయజ్ఞోపాఖ్యానము శుభ్ర

నారదుడు:—

- క. ప్రకటితకోపుడు హరి వీర, గక తన భ్రాతను వధింపఁగఁ దెలిసి హిర
ణ్యకశిపుడు రోషశోకము, లకు గుఱియై మనమున మిగులఁబరితపించెన్.
- సీ. పృథులరోషమున ఘూర్ణరిల్లుచు నందప్త, దంతచ్ఛదుండై యురదగ్రకోప
జాజ్వల్యమానలోకచనయుగళమున ధూ, మ్రంబైన యభ్రభ్రాగంబుఁ గనుచు
భీషణదంష్ట్రీలర బెగడుఁ బుట్టించెడు, దృష్టిచే గడు దుర్నిరీక్ష్యుఁ డగుచుఁ
గుటిలకరాళ భుక్కుటియుక్తముఖుడయి, భయదోగ్రీశూలంబుఁబైకి నెత్తి
- గీ. కొల్వుకూటంబునంగలరక్రూరదాన, పులను గలయంగఁ గనుగొనినచలముమీఱ
నితైఱంగునఁ బల్కె భ్రాతృవధజనిత, శోకరోషమ్ముల మనంబురవ్యాకులపడ. 41
- ప. త్రిమూర్ధ, త్ర్యక్ష, శంబర, శతబాహు, హయగ్రీవ, నముచి, పాక, ఇల్వల, విప్ర
చిత్తి, పులోమ, శకునాది దానవదై తేయులారా! నావచనంబు వినుఁడు. శ్రీవణా
నంతరం బెల్లరును వైశంబ మ దనుశాసన స్రకారంబుఁ గావింపుడు. పార్శ్వ గ్రాహుం
డగు హరి సహాయంబునంజేసి యుద్రిలైన శాత్రువులచే నాకుఁ బ్రియుండును,
నఖుండును, భ్రాతయునగు హిరణ్యాక్షుఁడు వధింపఁబడియె. 42
- చ. అనిశము బాలకుండువలె న సస్థిరచిత్తుఁడు భూరితేజః డ
య్యును గుహనాస్వరూప కిటి న యున్ దనుఁ గొల్చెడువారిఁగొల్పు వాఁ
డు నగు వికుంఠ మామక ప న టూజ్వలశూలముచేతఁ గంఠమున్
దునిమి తదీయశోణితము న తో రుధిరప్రియు భ్రాతఁ దన్నుదున్. 43
- మ. అహితుండున్ గవటుండునైన హరి యి న ట్లంతంబునొందన్ దమం
త హరిప్రాణులుకాన వేలుపులు తో న నన్ గృతమూలావసీ
రుహశాఖాపటలంబులుంబలెను ని న రూటుల్ నిరాలంబులై
బహుశక్లేశములంది శోషిలుగు రే న భంగిన్ విలోకించినన్. 44
- సీ. అరుగుఁడీ మీరుబ్ర న హృత్తత్రసంవర్ధితమయి పరంగు భూఁ న తలముఁజేర
సమయింపుఁడీ తప న స్వాధ్యాయ యజ్ఞ దా, నవ్రతపన్నులై త న నరెడు వారి
సచ్యుతుండు ద్విజక్రీయామూలభూతుఁడున్, యజ్ఞధర్మమయిండునగుపురుషుఁడు
సతతంబుదేవర్షి న పితృభూతములకును, ధర్మంబునకు నాస్ప న దంబుకాన
- గీ. ద్విజతతులుగోగణంబులు న వేదములును, దలఁపవర్ణాశ్రమాచార న ధర్మములును
నెనయునెందెందు నాయయి న జనపదముల, బుగ్గిజేయుఁడు పెల్లిగిం న పుండు

క. అని ముదలయిడిన తమ యొడ, యని యాదేశంబు దైత్యుల లాదృతిని శిరం
బునఁదాల్చి రణప్రియులౌ, టను గావించి రపుడు జగత డమ్ముఁ బ్రజలతోన్. 46

సీ. గ్రామపురవ్రజాత రామాశ్రమోపవ, నాకరక్షేత్రకోత ద్యానములను
పట్టణభేటకత ర్పరఘోషముల దహించిరి కొందఱు నిత శ్శేషముగను
గొందఱు ప్రాకారత గోపురనేతువుల్, త్రవ్వివైచిరి ఖనిత త్రములతోడఁ
గొందఱు పెనుగండ్రగొడ్డల్ల ఛేదించి, రుపజీవ్యవృక్షనత ముత్కరములఁ

గీ. గొందఱు యుద్ధతి మండెడుత కొఱపులఁగొని
దహనమునరించి రొగిఁ బ్రజాత గృహచయముల
నిట్లు దైత్యులకు లోకత మిడుచులుఁబడ
సురలు దివివీడి కనరాకత తిరిగిరి భువి. 47

గీ. అంతట హిరణ్యకశిపుఁడత త్యంతదుఃఖ
తాత్కుండై మృతుండైన భ్రాతకుఁ దిలోద
కాదుల నొసంగియున్ దనత సోదరాత్మ
జలను సాంత్యనవాక్కులఁత గలఁకఁదేర్చె. 48

వ. మఱియు శకుని, శంబర, ధార్మి, వృక, కాలనాభ, మహానాభ, హరిశ్చంద్ర,
మదోత్కచులను, దన్వాతయగు వృషద్యానువును, స్వమాతయగు దితిని మధుర
వ్యాకంబుల దేశకాలజ్ఞుండగు ననురేశ్వరుం డూరడించుచు నిట్లుపలికె. 49

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

మ. జనయిత్రీ! సుతులార! యోమరదల! త స్యాంతంబులన్ వీరవ
ర్యునకై శోకముఁబొందఁబోకుఁ డిదియున్తయు క్తంబుఁగా దెన్నఁగన్
వినుడీ! శూరుల కీప్సితంబెయగు విత ద్వేష్యాభిముఖ్యంబునన్
ఘన సంగ్రామతలంబునన్ వధము జ్ఞాత ఘృణాజ్ఞానఁడీ యెంతయున్. 50

చ. భ్రమ విడువుండు మీరు చలిరపందిలియందలి పాంథులట్లు దై
వముకతనన్ స్వకర్మములఁత బట్టియెకా జనులొక్కచో సుయో
గము నొకచో వియోగమును త గ్రన్ననఁబొందుచు నుండ్రు చూడ నీ
రమతులు దీనికై కలవరంపడ రించుకయేని నాత్మలన్. 51

గీ. ఆత్మ నిత్యుండు సర్వజ్ఞఁడవ్యయుండు, సర్వమయుఁడును శుద్ధఁడీశ్వరుఁడువరుఁడు
స్వీయమాయన్ గుణములస్మరజించుచు గుణ,సంగమునఁజేసి తాలుచు

- చ. తిరిగెడుకంటితో వసుమతీ వలయంబదియెల్ల దిద్దిరం
దిరిగెడునట్లుదోచెడు గతినన్ గదలాడుజలంబుతోడ లోఁ
దరువులు సంచరించెడు పితృధంబునఁ దోచెడుభంగి భ్రాంతి సం
సరణపరీవృతుండయిన శ చాడ్చున నాత్మయుఁ దోచుచుండెడున్. 53
- గీ. మనమిటు గుణములన్ భ్రామ్యమాణమగుడు
నవికలుండయి పురుషుఁడోయంబ! వింటె
లింగయు క్తుండువోలె నశ్రిలింగుడయ్య
నా మనము తోడసామ్యంబునందుచుండు. 54
- గీ. లింగవిహితుడయ్యునశ్రిలింగదేహ, భావనమె యాత్మకై యవివర్యయంబు
నొగిఁ బ్రియాప్రియయోగ వియోగరూప, మైనదియ కర్మసంస్మృతి
యనఁగఁబడును. 55
- చ. అమ్మా! సంభవంబును, వినాశంబును, శోకంబును, అవివేకంబును, చింతయు,
వివేకస్మృతియు బహువిధంబులై యుండు. 56
- క. వినుఁ డుదహరింతు రిట బుధ, జనులు యమప్రేతబంధునంవాదాత్మం
బనవద్యమునై న పురాతనేతి హాసమును మీకురదానిదెలిపెదన్. 57
- క. అలఘూశీసరదేశం, బులనొప్పు సుయజ్ఞుడ నెడిభూపాలుఁడు శ
తులచే నిహతుండయ్యెన్, గలనన్ దదృజ్ఞాతు లతనికడఁ జేరి రటన్. 58
- సీ. రత్నవర్మము విశీర్ణతఁజెంద సర్వాభరణములు న్రజములుభ్రంశ మొంద
హృదయంబు శరవినిర్భిన్నంబుఁగాఁగ దేహంబు నన్మగ్నిలితప్తంబుఁగాఁగ
స్తబ్ధలోచనుడయ్యిసరభసదప్తదం, తచ్చదుండగుచు మూర్ఛజములెల్లఁ
జెదరంగఁబెంధూల్కిచే ముఖాంభోజంబు, ముసుఁగువడన్ భుజంబును గయిచువు
- గీ. దునిసివడ నాహవక్షోణిర్దుర్విధివటు, సల్పఁబడ్డ యుశీనరేశ్వరుని బతినిఁ
జూచి దుఃఖితలై మహిషులు కరముల, నురము బాదుకొనుచు నేడ్చిరుమ్మలికల.
- సీ. అక్కటక్కట! నాథ! శ్రహతులమైతిమటంచుఁ, గరముల నారీతిరనురముబాదు
కొనుచును సారెకాశతనివదంబులఁబడి, బిట్టేచ్చుచున్ దైన్యముట్టిపడఁగ
కుచతటీసంలి ప్తకంకుమారుణబాష్పముల నాఘ పాదకర్మలముఁ దడుపు
చాక్రందన ధ్వనులకనమంటఁ బ్రేక్షకజనులకును దుఃఖముఁగొలుపుచు
- గీ. నడవదయి కేశపాశంబురలాభరణము, లెల్ల వీడ్పాటుఁజెందఁగనితైఱఁగున
న య్యశీసరనాఘప్రేయసులు కుమిలి, కుమిలి విలపించి రయ్యెడఁగఘోరగతిని.
- చ. అవుర! యుశీసరప్రజలకందఱ కింతకుమున్ను వృత్తిమం
డవయి తనర్పు నీ విపుడిరటన్ బెరుశోకభరంబుఁగూర్చు వాఁ

డవుగ నిటుల్ కృపారహితుడౌ విధిచే నొనరింపబడ్డవాఁ
డ వకట! మా కగోచరుడనైతివి దృష్టికిఁ బ్రాణనాయకా!

61

చ. దయితుఁడవున్ విభుండవుఁ గృతజ్ఞుఁడవున్ సుహృదుండవౌదు వీ
వ యధిప! మాకు నిన్నువిడనాడి క్షణంబిట నిల్వనేర్తు మె
ట్లయయ్యె! భవత్పదాంబుజ స్రవర్చులుఁ జేసెడిమమ్ము దండితా
రి! యనుగమింపఁగాఁ గనికరంపుము నీ చనుచోటికింబ్రభూ!.

62

గీ. అనియిటుల్ మృతుఁడైననాశ్రమనివయిఁబడి, బిట్టు విలపించుచు దహనశ్రవిధికినైన
నిచ్చగింపక వలవంతననింతులుండు, నంతలో నర్కభగవానుడస్తమించె.

63

గీ. ప్రేతభూమిని విలపించుప్రేత బాంధ, వావళుల పరిదేవనమాలకించి
బాలకుండయి స్వయముగ్రవచ్చియముండు, వారినెల్లరఁ బాడఁగాంచిరపలికెన్ని.

చ. అకట! సతంబు లోకగతిశనారయుచుండెనునట్టి యీ వయో
ధికుల విమోహమెట్టిదో మరతిన్ బరికింప సధగ్గులయ్యుఁ బా
యక యెట నుద్భవించెఁ దొలిగనచ్చటికేచను మర్త్యుఁగూర్చి యూ
రక పృథుశోకతప్తులయ్యిరాయడిఁ బొందుచునుండి రీగతిన్.

65

చ. పితరులచేఁ ద్యజింపఁబడినన్నలమయ్యును గుండఁబోము ధ
న్యతముల మేముగాదె యహ్యాహా! బలహీనులమైన మమ్ము ను
గ్రతరవృకాదిజంతునికరంబులు బల్గి గ్రసింపకుండ స
మృతిమెయి గర్భమం దెవఁడుమానకప్రోచు సతండ ప్రోవఁడే?

66

ఉ. ఏ విధుఁ డీ జగంబు నృజిరయించును జెంచును సంహరించు మా
యావిధి నింతులార! వినుఁడౌ భగవంతునకున్ జరాచరం
బై విలసిల్లు విశ్వమిదియాటపదార్థముగాఁ దలంపుఁడీ
యే విధిగన్న వాఁడొకఁడైయీశుండు నిగ్రహ సంగ్రహంబులన్.

67

ఉ. దైవ సురక్షితం బది వ్యథంబున వీడిన నుండు లెస్సెగన్
దైవహాసంబు గేహమునశదాచినదయ్యు వినాశమొందెడున్
దా వనినైనను బ్రతుకునదైవసమీక్ష సనాథజీవియన్
దైవహతిన్నశించు బహుళా పరిరక్షితుఁడయ్యు లోఁగిటన్.

68

ఉ. ఆయయి లింగదేహజమ్మలై పెరుపొందెడునట్టి కర్మలన్
గాయములెల్ల నుపృతిలుఁగలవశంబున నాశమొందు నిం
తే యిదియెన్న నాత్మ ప్రకృతిస్థితమయ్యును దద్గుణంబులం
దోయ విలక్షణంబగుచునున్గి నిబద్ధముకాదు వింటిరే?

69

- చ. పురుషునకుం దలంపఁ బృథుఁమోహజమైన శరీరమిది యో
వరసతులార! భిన్నమగుభౌతికగేహముగా నెఱుంగనా
నరసి కనంగ దేహమిదియౌదక పార్థివ తైజసంబులన్
బరువడి సంభవించి యట్రపై వికృతంబగుచున్ దుదిన్ జెడున్. 70
- చ. అనలము దారుసంస్థితమయ్యు నెటుల్ దనరారు భిన్నమై
యనిలము సర్వదేహగతమయ్యుఁ బృథగ్గతినొప్పు నెట్లు లా
య్య నభమునెట్లు సర్వగతమయ్యును సక్తము కాకయుండు స్వే
చ్ఛ నటులె యాత్మ సర్వగుణసంశ్రితుడయ్యు సనక్తుడయ్యెడున్. 71
- చ. ఎవనికినై విమూఢలయ్యియారలు శోకము నందుచుండిరో
ధవుడు సుయజ్ఞనామకుఁ డతం డిచటం బడియుండెగాని దా
నెవఁడు ధ్రువంబుగా వినూతనయెవ్వఁడొగిన్ బ్రతివాక్యమిచ్చునో
శ్రీవణసుఖంబుగా నతఁడుప్రపాగ్గతి నిప్పుడు లేడు చూడఁగన్. 72
- క. శ్రోతయుఁ బ్రతివక్తయుఁగా, దాతతమున్ మిగుల ముఖ్యమగు ప్రాణ మహా!
ఈ తన్వసువులకుం బరుఁడై తద్దృష్టయగు నాత్మ్యయఖిలవిభుడగున్. 73
- వ. భూతేంద్రియ మనోలక్ష్మితంబులగు నానావిధదేహంబులం బరమపురుషుండు స్వతే
జంబున భజించు. వినర్జించు. ఎంతవర్యంతం బాత్మలింగదేహాన్వితంబగు సంతవర్యం
తంబు గర్మబంధంబగు. దానంజేసి దేహాత్మభ్రమ క్లేశరూపంబగు మాయాయో
గం బనువర్తించు. అనర్థంబులగు గుణాత్మక దేహంబులందు సర్థదృష్టియుండద్విషయ
కోక్తియు ననునిది మిథ్యారూపంబగు సభినివేశంబు. మనోరథంబుకరణి స్వప్నంబు
పగిదిని సర్వంబగు నైంద్రియకవిషయంబు ననిత్యంబె. నిత్యంబగు నాత్మ్యగుణుఁడని
కాని యనిత్యంబగు దేహంబును గుఱించికాని తన్నిత్యానిత్యవిదులు శోకింపరా.
శోకించియు స్వభావం బన్యధీకరింప శక్యంబు కాదుగదా! 74
- చ. ఖగనమవాయమారకుఁడుగ భగవంతునిచే నియోజితం
డగు నొకలుబ్ధకుండు వనిత్యం దురులొడ్డి ప్రలోభనం బటన్
దగ నిడియెన్ గుళింగమిథునంబట దిగ్గుచుఁ గాననయ్యె నా
యుగశమునన్ గుళింగి వెరనొప్పుఁ బ్రలోభిత యయ్యె బోయచేక్. 75
- క. ఉరుకాలనియంత్రితయై, యరిత్రాటం జక్కుకొన్నయగ్గలి నాప
త్పరిభన్ గాంచి పొరిం, బారి దుఃఖించెన్ గుళింగము హృదయసీనున్. 76
- క. దీనుఁ డశక్తుఁడనై స్నేహానఁ గుళింగంబు మహిషిక్తై విలపించెన్
దా నిష్కరుణుఁడు దేవుడు, దీనన్ పతిని విపదంబురధిన్ ముందె నిటుల్. 77

మ. కడుదీనుండ సతీవియుక్తుడను మోఠఘాయుష్కుడన్ మందభా
గ్యుడనై దుఃఖముతోడ నొంటరిగ నశయ్యో! యెట్లు జీవించు ని
ప్పు డింకన్ తెక్కలురాని శాబకగణంబున్ మాతృహీనంబు నే
వడిఁ బోషింపఁగలాడ దీను నను చేరవా! వేగఁ గొంపోఁగదే. 78

గీ. అక్కటా! మందభాగ్యయుతలై నయట్టి, నా నిసుఁగులు కులాయంబునందునుండి
మాతృదేవతకొఱకునై శ్రమనుతహెచ్చు, నెదురుజూచుచు నున్నవశవె యడియాస.

ఉ. ఇమ్మెయి నశ్రుకంఠమయిరయెంతయు దుర్భరమకా ప్రియావియో
గమ్మున నుమ్మలించుచునుగదగిదికన్ విలపించు నా కుళిం
గమ్మును బొంచియుండి యటఁగలసమీరితుఁడొచుఁ దేజితా
గ్రమ్ముగు నొక్క భీషణశరమ్మునఁ గొట్టెను వ్యాధుఁ డత్తటిన్. 80

గీ. ఇటుల మీరు నాతో పాఠ్యమెఱుఁగ కకట!, బుద్ధిమాలినవారయిరముగుడలార!
పనవి విలపించుచుండి హాసయనశతముల, నై నను స్వనాథునిన్ బడరయంగలేరు. 81
హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. బుడుతం దుడుగక యపు డీ, నడువున నుడువుడును జ్ఞాతివర్గములు గడుం
గడు వెఱఁగుపడుచు నెంచిరి, నడుమం బొడమునదియుఁ జెనుకన దిదని యెదలన్.

క. అంతర్ధానముఁజెందె గృతాంతుండిది తెల్పి యప్పుడ నుయ్యధరా
కాంతునకు జ్ఞాతు లొనరిచి, రంతన్ వెనఁ బారతాకికార్హక్రియలన్. 83

చ. ఎడఁదల మీరలున్ బరులకేనియు నాత్మకునేని నార్తిమై
నడలఁబోకుఁ డెన్న నెవఁడారత్మ యెవండు పరుం డెవండు స్వీ
యుఁడు పరకీయుఁడెవ్వఁ డయరయో! స్వపరాభినివేశరూపమై
గడుకొను జ్ఞానమే ప్రబలకారణ మిచ్చట దేహికోటికిన్, 84
నారదుఁడు:—

క. అని తెలిపిన దైత్యాధ్య, యుని నుడి విని దితియుఁ దేతీకొని సన్నుషమై
ఘనపుత్రశోక మాక్షణ, మున విడి తత్త్వమునఁ జిత్తమును నెలకొలిపెన్. 85

అ ధ్యాయ ము 3.

—హిరణ్యకశిపు తపోనిష్ఠ - పరప్రాప్తి—

నారదుఁడు:—

క. నరవర! హిరణ్యకశిపుఁడు, తిరముగఁ దన్నెందు నప్రతీద్వంధ్యునిగా
నెరి నేకరాజుఁ గాఁగ న, జరామరుగఁ జేసికొనఁగనంకల్పించెన్. 86

- క. ఆదై త్యేంద్రుడు సలిపె మ, హాదారుణ తపము మందరరాద్రిద్రోణిన్
పాదాంగుష్ఠధృతమహి న, భోద్భుష్టియు నిశ్చలోర్ధ్వభుజుడును నగుచున్. 87
- ఉ. భానుపరంపరన్ విలయభానుని కై వడి దైత్యనాథుఁ డ
న్యూనజటాచ్ఛటాంశువులనొప్పెసలారె సుదుర్నిరీక్ష్యుడై
పూనికతోడ నిట్లతఁడుభూరితపం బొనరించుచుండ స్వ
స్థానములన్ దివౌకసులురచయ్యనఁ జేరిరి విహ్వలాత్ములై. 88
- చ. నదులు పయోధులున్ ధరణీనాయక! సంక్షుభితంబులయ్యె న
య్యదనున భూమి ద్వీప విహీనాద్రీసమేతముగాఁ జలించె బి
ట్టదవదలై పడెన్ గలయనంతటఁ దారలు సగ్రహంబులై
పదియగు దిక్కులొక్క మొగిరభగ్గునమండె భయప్రదంబులై. 89
- క. ఆతని మూర్ధమున నము, ద్భూతమయి తపోమయము సకధామాగ్ని జగ
ద్వాతములఁ గ్రింద మీఁదన్, వే తిర్యగ్గతిని బరిధరవిల్లెన్ బెలుచన్. 90
- క. దానఁ బరితప్తులై స్వస్థానము విడనాడి బ్రహ్మరథామంబునకున్
దోనఁ జని బ్రహ్మదేవుని, తో నిట్లు వచించి రాకృతభుజులు వినతిన్. 91
- మత్తకోకిల. దేవదేవ! జగత్పతీ! యతిరదీప్త దైత్యతపఃప్రభా
వావధీరితమున్ సుతాపితమైన స్వర్గమునందు మే
మో విభూ! నిలువంగ సుంతయ్యునోపకుంటిమి దీనికిన్
నీవు శాంతినిఁ గూర్చఁ గాఁగదెరసి క దీప్సితమైనచోన్. 92
- వ. దేవా! నీకు నిత్యంబు బలిదానంబులొసంగు లోకంబులు నాశనంబు నొందక
మున్న యిందులకుఁ దగిన వెర వూహింపుము. 93
- గీ. అబ్జగర్భ! సుదుశ్చరమగుతపంబు, సల్పు నా దైత్యనాథు సంతకల్పమిద్ది
నీకుఁ దెలియనియదికాదురనిక్కువంబ, మైననున్ విన్నవింతు మేరమవధరింపు. 94
- గీ. నిరుపమాన తపోయోగరనిష్ఠను సృజి, యించి సచరాచరంబగునీజగంబు
నెల్లపదవులకంటె నుత్కృష్టమైన, సత్యలోకం బధిష్ఠించెరజలజభవుఁడు. 95
- క. ఏధిత సుతపోయోగన, మాధిన్ గాలాత్మమును యరథార్థమునగుటన్
సాధించెద నేనును నెం, తే ధృతిఁ దనరంగఁ బారరమేష్ఠ్యపదంబున్. 96
- క. మునుపటివలెఁ గా కిద్దా, నిని దార్మారుగ నొనర్తు నేఁ గల్పాంత
మ్మునఁ గాలవినిఘాతము, లను వైష్ణవముఖ్యపదముల నుడువ నేలా? 97
- క. అని యాతని సంకల్పం, బనివిందు మతండు దీనిరకై యుగ్రతపం
బొనరించుఁగాన నందుల, కనువగు విధి నలుపు మయ్య! ర యఖిలాధీశా! 98

ఉ. దేవ! జగత్పతీ! శతధృతీ! కరుణార్ద్రమతీ! శుభాకృతీ!

తావక పారమేష్ఠ్య మహితాసన మారయ గో ద్విజాళికిన్
వావిరి నెల్లకాలము భరవంబును శ్రేయము భూతి క్షేమమున్
శ్రీ విజయంబునుం గలుగఁగజేయుట కేగద తేజరిల్లెడిన్.

99

ఉ. క్షౌపలలామ! యీపగిదిశసర్వ సుపర్వగణంబుచేత వి

జ్ఞాపితుఁడౌచుఁ దత్త్వణమునన్ భృగుదక్షముఖాన్వితుండునై
యాపరమేష్ఠి యాత్మవిభుఁడంతట నేగె మహాతపోబలౌ
త్రాపిత లోకజాలుఁడగురదై త్యవరేణ్యుని యాశ్రమోర్వికిన్.

100

క. ప్రకటంబుగ నజుఁడు తృణా, దిక కీచక వల్మిక ప్రతిచ్ఛన్నుఁ బిపీ

లికలు పలలానచర్మా, దికములఁ దినఁ దెలియకుండురదితిజుఁ గనఁడటన్.

101

క. తపమున ముల్లోకంబులఁ, దపించు దైత్యవిభు సంబురధరపిహితుండు

తపనుగతి నెఱిఁగి యా దై, త్యపతికి ననె హంసవాహుఁడగు ద్రుహిణుఁడిటుల్.

బ్రహ్మ:—

క. లెమ్మింకలెమ్ము నీకు శు, భమ్మగు నో కాశ్యపా! తపస్సిన్ధుఁడనై

తిమ్మెయి వరదుఁడ వచ్చితి, జు మ్మిష్టవరమ్ముగోరునరుచిర ఫణితిన్.

103

మ. దితిపుత్రా! పరమాద్భుతంబగు భవరద్ధృత్సారము నేను జూ

చితి వహ్వారె! పిపీలికానముదయాశ్చచ్ఛిలాంబులగుండవై

ధృతిఁ దూలింపక యొప్పు నీ యసువు లరస్థిశ్రేణులం బండియుం

డి తిరోధానముఁ జెందకున్నవి యహో!ననీమేనఁ జిత్రంబుగన్.

104

శా. చేయన్ లేదుగదయ్య యిట్టి తపమున్ శసిధార్ధ పూర్వక్షులున్

జేయన్ బోరిక భావిమానివరులున్ శజిత్రంబెకా యారయన్

వేయేలా? శతదివ్యవత్సరములున్ శనీరేనియున్ గ్రోలకే

తా యోగంబునఁ బ్రాణమున్ నిలుపఁగారదత్తుం డెవం డిద్ధరన్.

105

గీ. కాశ్యప! మనస్సులకును ముగ్ధులకును నేమహోద్యమమున నేజిత్రయింపఁబడితి

స్థిర తపోనిష్ఠుఁడవగు నీశచేతమతియుఁ, గెలువఁబడితిని దితిపుత్ర! శకేవలముగ.

గీ. కావునన్ సకలాశీర్షికాయములను, నీకు నొనఁగెద నసురోత్తరమా! కయికొను

మర్త్యజన్ముఁడవగు నీ కరమర్త్యుఁడనగు, నాదు దర్శన మఫలంబుకాదుచూపె.

నారదుఁడు:—

క. అని యాత్మభవుఁడు లోకా, వనపరుఁడు పిపీలికాదిశభక్షితతను దై

త్యుని సతిమహిమము దివ్యం, బు నగు కమండలు గతజలరమునఁ బ్రోక్షించెన్.

108

ఆ. అంత వెదురుపుట్టరయందుండి యోజస్స, హోబలాన్వితుఁడునుశయువయు వజ్ర
సంహసనుఁడు పుష్పరసర్వావయవ సుసం, పన్నుఁడగుచును దితికొరమరుఁడులేచె.

గీ. తప్తకార్త స్వరాభుఁడేరథఃప్రవర్ధి, తాగ్నిసదృశుఁడునై హిరణ్యకశిపుఁడపు
డంబరస్థుని దేవునిరహంసవాహు, సంబరంబునఁ జూచె సరజాత్మవేరి! 110

ఉ. కాంచి సలోచనోత్సవముగఁగ శిరఃప్రణతుల్ ధరిత్రిఁ గా
వించియు వెండిలేచి వినయేరిత దృక్కుల నవ్విభున్ సమీ
క్షించుచు నమ్మదాశ్రులు మెరయిన్ బులకల్ జనియింప నల్లనన్
వంచినమేన గద్గదికరవాక్కుల దోయిలియొగ్గి యిట్లనున్. 111

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

వ. దేవా! కల్పాంతమునఁ గాలసృష్టాంధతమశ్చటావృతంబగు నీజగంబు నెవ్వఁడు
స్వయంప్రకాశమానుండై యాత్మతేజంబున నభివ్యక్తంబుఁగావించు సృష్ట్యాదిశక్తి
త్రయవంతంబగు నాత్మంబున నెవ్వండీజగంబు సృజించు, బెంచు, నణంచు నట్టి
రజస్సత్త్వధాముఁడవు పరాత్పరుఁడవు నగు నీకు నమోవాకంబులు. ఆద్యుండవు
బీజభూతుండవు, విజ్ఞానరూపుఁడవు, ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధి వికారంబులఁ గార్య
రూపుఁడవునగు నీకుఁ బ్రణామంబులు. నీవే ముఖ్యమగు ప్రాణరూపంబున స్థావర
జంగమంబులకు నియంతవు, ప్రజాసతివి, చిత్తబుద్ధింద్రియమనంబులకు నీశుండవు,
భూతగణాశయంబులకు నధీశుండవు. నీవేచాతుర్హిత్రకవిద్యయగు వేదత్రయంబును
సప్తతంత్రువులను విస్తరింపఁజేయుదువు, నీవేకరూపుఁడవు. ఆత్మవంతులకాత్ముఁ
డవు, అనాదివి, అనంతుఁడవు, అపారుఁడవు, కవివి, అంతరాత్ముఁడవు. నీవే యని
మిషంబగు కాలంబవు, లవాద్యవయవంబులన్ జనంబులయాయువుల క్షయింపఁ
జేయుదువు. మతియు నీవు కూటస్థుండవు, పరమేష్ఠివి, అజుండవు, మహాద్రూపుఁ
డవు, జీవలోకంబునకు జీవాత్మవు. నీకంటఁ బరంబైన దొండెద్దియును లేదు.
త్వద్వ్యతిరిక్తంబు స్థావరజంగమంబులేశంబును గానరాదు. విద్యయుఁగళలును,
సర్వంబును నీతనువులు. నీవు హిరణ్యగర్భుఁడవు, త్రిగుణాత్మక ప్రధానాతీతుఁడవు.
ప్రభూ! పారమేష్ఠ్యధామస్థితుండవై యేదేహంబున నింద్రియ ప్రాణమనో
గుణంబుల నుపభోగింతు వా యీ స్థూలశరీరం బిప్పుడిట్లు వ్యక్తంబయ్యె. దేవా!
నీ వవ్యక్తుఁడవై న పరమాత్మవు, పురాణపురుషుండవు, విస్తృతమైన యీ యఖిల
జగంబును అనంతావ్యక్తరూపుఁడగు నెవ్వనిచే వ్యాప్తంబయ్యెనట్టి చిదచిచ్ఛక్తి
యుక్తుఁడవై న భగవంతునకు నీకు జోహార్లు. 112

క. వరదోత్తమ! నా కభిమత, వరముల నిపుడొనఁగుదేనిరద్యత్సృష్టములై
పరగెడు భూతమ్ములచే, మరణమొదవకుండుఁగాత్రమతీనాకుఁ బ్రభూ! 113

ఆ. విను మఱొంటఁగానిరవెలుపలన్ లోపలన్, బగలురేయిఁబుడమిరగగనముసను
గయిదువులను నరులకతనను మృగముల, కతనఁ గలుగకుండుఁగావుత మృతి.

క. ప్రాణులచేనేనియు, నప్రాణులచేనేనియున్ సురరాసురనాగ
శ్రేణులచేనేనియు మ,త్పాణాపాయంబు తొలఁగుతన్ బరమేష్ఠీ! 115

గీ. బవరమున నాకు నప్రతిద్యంద్యతయును, నఖిలదేహితతులకు నేకాధిపత్య
మోలి నీయట్లఖిలలోకరపాలమహిమ, సిద్ధయోగులయణిమాదిరసిద్ధియగుత. 116

అ ధ్యాయము 4.

—ఊహ పారణ్యకశిపు విజృంభణము—ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రారంభము —

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియిట్లు కోరఁబడి మ,న్ననమీఱ పారణ్యకశిపురనకుమెచ్చి యొనం
గెను దుర్లభమగు వరముల, వనరుహగర్భండుఁ దత్తరపఃప్రీతుండై. 117

బ్రహ్మ:—

క. ఏ వరములు ననుగోరితొ, నీవవి దుర్లభములంచురనెఱుఁగుము వత్సా!
ధీవినుతా! యట్లయ్యున్, నే వెన నిచ్చితిని వానిరనీకుఁబ్రియమునన్. 118

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అంత నమోఘదయుఁడు భగ,వంతుఁడు లోకేశుఁ డనురవరపూజితుండై
చెంతఁ బ్రజాపతులపు డత్యంతము నుతియింపఁజనె స్వరథామంబునకున్. 119

క. ఈతెఱుఁగున వరములఁగొని, దై తేయాధిపుఁడు హైమతనుధరుండై స్వ
భాతృవధముస్మరియించుచు, నాతఱి ద్వేషమువహించెనచ్యుతునందున్. 120

సీ. అ య్యసురాధిపుఁడఖిలదిక్పతులను, మూఁడులోకముల వేరల్పుల ననురుల
సరులను గంధర్వరగరుడోరగులసిద్ధ, చారణపితృపతిరసాధ్యమునులఁ
ప్రేతంబుల ఋషులరభూతపతులయక్ష, రక్షఃపిశాచులరరాజనమున
నిఖిల సత్త్వపతులరనిర్జించి స్వవశులఁ, జేసి యీగతి విశ్వరజేతయగుచు

గీ. లోకపాలుర స్థానమురలును దదీయ, తేజములతో హరించె నాదీతిజవరుఁడు
దైవతోద్యాననవ్యలక్షివలసిత,మగు త్రివిష్టపస్థానరమధివసించె. 121

.. ఎల్లవృద్ధులెసఁగరముల్లోకముల సిరి, కాయతనమయి తనరారు విశ్వ
కర్మచే స్వయంవిరనిర్మితమగు మహేం, ద్రాలయంబు దితిజఁడాక్రమించె. 122

౩. అనఘ! మహామనస్వియు మరహాబలుఁడున్ జితలోకుఁ డేకరా
జునగుచుఁ బెంపుమీఱు దితిరజుండు మహేంద్రుని.మందిరంబుసం

దనిమిష ముఖ్యవందిత పరదాంబురుహద్వయుఁడున్ బ్రచండశా
సనుఁడుఁ బ్రభాన్వితుండునయిశ్లాఘ్యగతిన్ విహరించె నుద్ధతిన్.

123

మ. ఉరుగంధాసవపానమత్తు ఖలునశత్యుద్రిక్తతామ్రాక్షునిన్

సరసోపాయనపాణులై కొలిచి రోజున్ సర్వదిక్పాలురున్

హరి యీశుండు నజుండు నీ ముగురుతరక్కన్యల్ భయభ్రాంతిఁ ద
త్కరుణాపాంగ లవోపలబ్ధికయి నిశత్యం బాత్మ వాంఛించుచున్.

124

మ. ఘనతేజఃప్రతిభావిశేషము చెలంగన్ శ్రీమహేంద్రాసనం

బు నధిష్ఠించిన దైత్యనాథు జయదశ్రోహ్నాదు విశ్వావసుం

డు నొగిందుంబురుఁ డస్మదాదులును మూలమల్ సిద్ధవిద్యాధరుల్

ఘనగంధర్వులు నచ్చరల్ స్తనములన్ గావించి రొక్కుమ్మడిన్.

125

గీ. సకలవర్ణాశ్రమస్థులునరగ భూరి, దక్షిణములగు క్రతువులందగ యజింప

స్వీయతేజంబుతోడ దైత్యతేయవిభుఁడు, బలిమిమీఱ హవిర్భాగములగ్రహించె.

గీ. దున్నకయ యేడుదీవులతోడఁబుడమి, తిన్నగ ఫలించునదియయ్యెదతిసుతునకు

దివముకామదుఘంబయ్యెదీప్తియెసఁగ, బహువిధాశ్చర్యదంబు నశభంబునయ్యె.

వ. ట్టార, సీధు, ట్టాద్ర, ఘృత, దధి, క్షీర, అమృతోదకంబులగు రత్నాకరంబు

లును దత్పత్నులగువాహినులును దరంగహస్తంబుల రత్నోఘంబుల వహించి

యా దైత్యవిభునకు నివేదించె. శైలంబుల దోణులు క్రీడాస్థానంబులయ్యె.

సర్వర్తువులు స్వగుణయుతంబులగు ద్రుమాదులధరియించె. ఆదైత్యుండును సర్వ

లోకపాలురపృథగ్గుణంబునెల్లఁ దానొక్కరుండతాల్చె.

128

చ. సకల కకుబ్ధిజేత ఘనశత్రుఁడు నేకవిభుండు దైత్యనా

యకుఁడు ప్రియంబులైన విషయంబులనెల్ల నిజేచ్ఛ నిట్లు పా

య కనుభవించుచుండి యనయంబును దా నజితేంద్రియాత్ముఁడై

వికృతినిజెంది నుంత తనిరవింగొనఁడయ్యె స్వమానసంబునన్.

129

గీ. ఇట్లు లైశ్వర్యమత్తుండు శ దృప్తుఁడునయి, శాస్త్రములమించి వర్తించుశౌర్యరతికి

బ్రహ్మశాపంబుఁబొందినశపాపమతికిఁ, దద్దయంబెద్దకాల ముద్దవడిగడచె.

130

గీ. లోకపాలకయుతములౌ శ లోకము లపు, డతని యుగ్రదండంబున శ వ్యాకులపడి

ఎందుశరణంబుఁగానకశహీనములయి, శరణముంబొందెఁ ద్రిభువనేశ్వరుని హరిని.

క. అలఘుఁడు హరి యీశ్వరుఁడెట, నలరునొ యాదిశకు మానోహరులివె విని

ర్మలులును శాంతులునగు యో, గులు రారుగదె మగిడి యటశుం జని యటకున్.

క. అని యావేల్పులు సంయత, మనస్కులున్ సములు శాంతశమతులు ననిల భో

జనులు వినిద్రులు నగుచున్, గొనియాడిరిటుల్ శుభాశ్మకకు హృషీకేశున్.

131

- క. అభయప్రదుఁడు విశుద్ధా, నుభవానందనిలయుం డ్రనూనమహిముఁడున్
విభుఁడునగు వాసుదేవున, కు భగవదాకృతికిఁ బరునశకున్ వందనముల్. 134
- క. ఘననిస్సనమున దశదిశ, లను నులియించుచును సాధుశలకు నభయముచొ
ప్పిల నా బృందారక విత, తుల కపుఁ డశరీరవాణి శ తోతెంచె నిటుల్. 135
- క. డెందముల వెఱవకుఁడిఁకం, బృందారకవర్యులార! శ మీరెల్ల శుభం
బందుదురు మేలునకె నా, సందర్శనమగును భూత శ సంతతి కెపుడున్. 136
- శా. దై తేయాపనదుండు క్రూరుఁడగు నాశదర్పిష్ఠు డౌష్ట్యంబు వి
జ్ఞాతంబయ్యెనుజుండు సర్వమును విశస్పష్టంబుగామున్న నా
చేతన్ దై వతకోటులార! మదిలోఁగ్రజింతింపకుండింకపై
నేతచ్ఛాంతిని నల్పువాఁడను బ్రతీక్షింపుండు తత్కాలమున్. 137
- క. ఏవాఁడిటు వేదంబుల, దేవతలన్ సాధువులను శ ద్విజ గోతతులన్
బావనమగు ధర్మంబును, వావిరి ద్వేషించుఁ జెడునుశవాఁడు ద్రుతగతిన్. 138
- గీ. స్వతనయుండు నిర్వైరుఁడున్ శాంతుఁడున్ మ, హాత్ముఁడున్ ధీరుఁడునగు
ప్రశస్తాదునకయి
ఎపుడుద్రోహంబుఁజేయ నుంఁకించునపుడ, వరబలోర్జితు వీని జంఁగపంగలాఁడ. 139
- క. లోకగురుండై నట్టి హృషీకేశునిచేత నిట్లు శ చెప్పంబడి ని
ర్భీకులయి యతని కెఱిగి ది, వాకసులరిగిరి తలంచు శ చనురు హతునిగన్. 140
- క. జనియించిరి యాదై త్యేం, ద్రునకున్ బరమాద్భుతులు సుశతులు నల్వరు స
జ్జనసంసేవియు సద్గుణ,ఘనుఁడగు ప్రశ్లాదుఁడొప్పె శ గడు వారలలోన్. 141
- సీ. సత్యసంధుఁడు శీలసంపన్నుఁడున్ జితేం, ద్రియుఁడు బ్రహ్మణ్యుఁడై శ నెగడువాఁడు
అఖిలభూతముల కారత్మోపమ్యమునఁ బ్రియుం, డును సుహృత్తముఁడునై శ
యెనయువాఁడు
దాసుండువోలె బెరద్దలయడ్కుఁదోయికి, సతము నమస్కృతుల్ శ నలుపువాఁడు
జనకుండువలె దీనశ్రజనములయందు న, స్తోకవాత్సల్యంబు శ జూపువాఁడు
- గీ. సోదరునిభంగి నాదరశ మేదురుండు, గురువులందు నిశ్వరభావశగుంభితుండు
విత్త, విద్యా, సురూప, సంఘస్థులం ద, మానియు నదంభి ప్రశ్లాదుఁడొన రేంద్ర!
మ. విను రాజా! వ్యనసంబులం దతఁ డనురద్విగుం డవస్తుత్వ బు
ద్ధిని వీతస్పృహఁడై మెలంగు శ్రుతముల్ శ దృష్టంబులై నట్టి యీ
ఘనభోగంబులయందు నా యసుర యుత్తప్రాణబుద్ధింఁదియుం
డును శాంతాత్ముఁడనొచు నాసురత వీరడున్ సాధుసేవారతిన్. 143

- ఆ. కపులచేతఁ దొలుతఁ శ గానంగఁబడిన ప్ర, వ్లాదవిమలతర మశహాగుణములు
నేఁడు నవ్వి వాని శ నిఖలేశ్వరుండగు, విష్ణుదేవుఁబోలె శ విడిచి చనవు. 144
- క. ప్రత్యర్థులయ్యు న య్యా, దితులు సాధుప్రసంగ శ ధిష్టితసభ నా
దై త్యవరుం బొగడుదు కా, చిత్వజ్జల మిమ్ముబోంట్లఁ శ జెప్పఁగనేలా. 145
- క. గణుతింపరాని యాతని, గుణముల సూచించిచా ల్కురకుందు నసాధా
రణ సహజభ క్తిఁగొల్పు ని, పుణు మాహాత్మ్యంబు పుణ్యమున్ గణ్యంబున్. 146
- క. బాలుండయ్యుం గ్రీడన, కాలివిడిచి తన్ననసుఁ శ డగుటన్ జడుడుం
బోలెన్ గృష్ణగ్రహ నం, కీలితచిత్తుఁడయి జగమొరగిం గనకుండున్. 147
- క. హరిపరిరంభితుఁడగుచు న, సురబాలుఁడతండు గూరురచుండినఁ దినినన్
దిరిగినఁ ద్రావినఁ బలికినఁ, బరుండినన్ దెలియకుండె శ వాని నరేంద్రా! 148
- మ. ఒకచో నేడ్చు ముకుందుసంస్కృతికిఁ బ్రత్యూహంబువాటిల్లఁగా
నొకచో నవ్వుఁ దదీయచింతన వినోదోద్ధృద్భూతాహ్లాదుఁడై
ఒకచోఁ బాడును ముక్తకంఠమున నశత్యుత్కంఠ నిర్లజ్జఁడై
ఒకచో నాడు మఱొక్కచోట హరిచేరయ్యుల్ చేయుఁ దద్భావనన్. 149
- క. ఒకచో మిన్నకయుండున్, ముకుంద సంస్పర్శలాభమున నిర్వృతుఁడై
ఒకచోఁ బ్రణయానందో, దక మీలితనయనుఁ డుద్గతపులకుఁడు నగున్. 150
- చ. అమలినసాధుసంగ సమురపాత్త ముకుంద పదారవిందయు
గ్న మహితసేవచేతఁ బరమంబగు నిర్వృతి నాత్మనున్ బ్రశ
స్తముగ నొనర్చుచున్ మఱి యశసంగమునన్ గడు భ్రష్టుఁడైన దీ
న మతికిఁగూడ నొయ్యన మశనశ్శమ మా మహితుండు గూరిచెన్. 151
- గీ. పరమభాగవతుఁడు మహాభాగుఁడు మహి, తాత్మకుఁడునైన యాత్మజు
నందు నా హి
రణ్యకశిపుఁడు క్రూరుఁడై శరాజతిలక!, యఘమునొనరించెనయ్య నెశయ్యంబుడించి.
ధర్మరాజు :—
- చ. సురమునిసత్తమా! సుపరిశుద్ధుఁడు సాధువు సద్గుణాతిభా
సురతనుఁడైన యట్టి నిజసూనునికై యఘమాచరించె ని
ష్ఠురతను దైత్యనాయకుఁడు శ చోద్యముగా నిది తోఁచెఁ గానఁ జె
చ్చెరఁ దెలియంగనుంటి మిదిశచెప్పుమ సువ్రత! లోకవిశ్రుతా! 153
- క. సుతవత్సలులగు పితరులు, ప్రతికూలురనైన సుతుల శ బాధింపరుగా
హితమును గలుపుఁ దలంపున, యతివర్యా! మూఁదలింతు శ రంతియకాదే. 154

- క. అనుకూలుర నతిసాధువు, లను గురుదైవతులఁ బుత్రులను దండ్రులు పె
న్గినుకన్ బీడింపరటం, చని వేటుగఁజెప్పనేల శ నమరమునీంద్రా! 155
- క. పితృకృత విద్వేషము నుతు, మృతికిఁ బ్రయుక్తమయి యురవశడించు టదివినన్
మతిఁ గౌతూహలమయ్యెన్, యతివర! యద్దానిఁ దీర్పురమయ్యా! మాకున్. 156

అ ధ్యాయము 5.

హిరణ్యకశిపుకృత ప్రహ్లాదతర్జనభర్తనా ద్యభివర్ణనము

నారదుఁడు:—

- మ. జగతీనాథ! పురోహితత్వమునకున్ శ సర్వాసురశ్రేణిచే
భగవంతుండగు భార్గవుండు వరియింకపంబడ్డవాఁడయ్యెఁ జం
డగభస్తి ప్రతిమానతత్పుతులు చండామార్కు లా దైత్యనా
థగృహంబందున రాజపుత్రునకు విశద్యల్ నేర్పి రాదిష్టులై. 157

- గీ. బాలు నచ్చీలు సత్కియారలోలు నద్గు, కాలవాలుని బ్రహ్మాదురనన్యులై న
యసురబాలుర దండనీరత్యాదిపాఠ్యములు గఱపిరి చండామార్కులలఘుఫణితి.

- క. గురువులుచెప్పినయది సుస్థిరబుద్ధిన్ వినియె నాగశతీన్ బరియించెన్
నరనాథ! న్వపరభేదము, బారిఁగఱపెడు నది యసాధురపుగ భావించెన్. 159

- మ. ఒకనాఁడాయసురాధినాథుఁడెదలోరనుత్కంఠదీపింపఁ బు
త్రకునిన్ జేరఁగఁజీరి మక్కువ నిజోత్సంగంబునంజేర్చి, 'వ
త్సక! నీకెయ్యదిభద్రమో తెలుపుమానంప్రీతి నా'కంచుఁ బొం
దిక ప్రహ్లాదకుమారసత్తముని బ్రశ్నించెన్ నరేంద్రోత్తమా! 160

ప్రహ్లాదుఁడు:—

- మ. అసురేంద్రా! పలుమాటలేమిటికి గాఢాహంమమత్వాభి మా
న సముద్వేజితులైన దేహులకు నెరన్నన్ హానినం బంధకూ
ప సమంబైన గృహంబువీడి ధృతియొరప్పన్ గానకుంబోయి న
ర్వసమున్ శ్రీహరి నాశ్రయించు టదియేభద్రంబుగా నెంచెదన్. 161

నారదుఁడు:—

- క. పరపక్షనిష్ఠితములై, పరగెడు పుత్రకు గభీరకవాక్కులువిని బా
లుర బుద్ధులు భిన్నములగుఁ, బరబుద్ధుల ననుచుఁడండ్రీరపక్కున నవ్వెన్. 162
- ఆ. వీనిబుద్ధి యింకరవిష్ణుపక్షులుఁబ్రతి, చ్చన్నులునగునట్టిరజనులు భేద
పఱచకుండునట్లురబ్రాహ్మణులార! మీ, భవనమందు భద్రపఱపుఁడయ్య! 163

ఆ. అంత యాజకులు గృహహీతుఁ బ్రహ్లాదుఁ, బిలిచి మధురవాక్యములఁ బ్రశంస
నలిపి నయముమెఱయసాంత్యనరీతుల, నా కుమారవద్యునడిగి రిట్లు. 164

గీ. 'వత్స! ప్రహ్లాద! నీకు శుభంబు నిజము, చెప్పు మన్మతంబొకింత వ్యచింపరాదు
బాలురనుమించిబుద్ధివిశ్వరూపిది, ప్రాప్తమయ్యెను నీకు నెవ్వారినుండి? 165

క. పరకృతమొ స్యతస్సిద్ధమొ, గురువులమగుమేమది వినఁగోరెద మనురే
శ్వరనందన! కులవర్ధన, యరుదయ్యెన్ దీనిఁదెలుపురమా నయమారన్. 166
ప్రహ్లాదుడు:—

క. తానని పరుఁడని భేదము, మానవులకు నెవనిభూరికమాయనగునొ యె
వ్వానివలన మోహంబగు, జ్ఞానాత్మున కా పరేశ్వరనకు నా మ్రొక్కుల్. 167

క. వినుఁడీ యా భగవంతుం, డనుకూలుండగుడు దామరనన్యండను నొ
ప్పని పశుబుద్ధి విభిన్నమ, గును దలపోయన్ బురుషులరకును దనయంతన్. 168

తరల. పరుఁడు తానను భేదబుద్ధినిభ్రాంతిమునెడవారిచే
నరయ నా పరమాత్మయే దెలియంబడున్ బలుభంగు లే
పరమపూరుష మార్గమందునఁబ్రహ్మముఖ్యులు వేదవి
ద్వరులు మోహముఁ గొంద్రొ గూర్చె నశతంఁడె మన్మతి భేదమున్. 169

గీ. ఇనుమయస్కాంతనన్ని ధిన్ శ్రదనకుఁదాన, యెట్లుచలియించుచుండునోయట్లుగురువ
తంసమా! శార్ఙ్గధరునన్నిధానమున మ, దీయ మనము యదృచ్ఛ భేదంపఁబడెడు.
నారదుడు:—

క. అని యింతవట్టు ద్విజులకు, నని మిన్నకయుండె నమృతహామతి యల్లం
తనఁబలికె రాజసేవకుఁ, డును దీనుఁడనై న యాతఁడె కుపితమతియై. 171

క. ఓరీ! బెత్తముఁదెండిటు, లూరక మా కప్రతిష్ఠనొదవించు కులాం
గారునకుం దుర్బుద్ధికి, నారయ నాలవయుపాయమగు దమమె తగున్. 172

శా. ఆలోకింపఁగ దైత్యచందనవనంబందున్ దురాత్ముండు వా,
చాలుం డీతఁడు కంటకద్రుమము నోశజన్ సంభవంబయ్యెఁ ద
న్మాలోన్మాదులకుతారుడైన హరికిన్ బోల్పంగ నాశంబుగా
బాలుండితఁడు తోచెఁ గాదె తనద్రావంశంబు ఖండింపఁగన్. 173

మ. అని యాబాలుని సాధుశీలుని నమంబదాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదు ని
ట్లనువౌ తర్జనభర్జనాది వివిధోపాయంబులన్ బన్ని పె
ల్లన గద్దించుచు శుక్రనందనులు విశ్వామిత్రవర్గోపపా
దనమున్ మెల్లగ్రహింపఁజేసి రిరవొందనె బాండురాణ్ణందనా! 174

- క. జాతోపాయచతుష్టయుఁ, డీతండని గురుఁడెఱింగిరయిటు ప్రహ్లాదున్
మాతృప్రహితు నలంకృతు, దై తేయకులోత్తమునకుఁదా నగపఱచెన్. 175
- క. అడుగులకును మ్రొక్కిన యా,బుడుతని కాశీస్సు లొసఁగిభుజయుగళమునన్
గడుదడవు గొంగలించి య,పుడు పరమసుఖంబు దైత్యముఖ్యుఁడుపొందెన్. 176
- క. ఒడిఁజేర్చి శిరముమూర్కొని, పొడమెడు నానందబాష్పములఁ దచ్చిరమున్
దడుపుచు వికసితవక్త్రా, ఙ్గుడగుచుఁ బలికెన్ దితిజవిభుఁడు పుత్రునకున్. 177
- హిరణ్యకశిపుఁడు:—
- క. తగ నింతకాలమును నీ,వు గురువుకడ నేమి శిక్షఁబొందితొ వత్సా!
నిగదింపుము నాకున్ స,మ్య గధీతము నుత్తమమగునది ప్రహ్లాదా! 178
- ప్రహ్లాదుఁడు:—
- చ. శ్రవణము నిత్యకీర్తనము శ సంస్మరణంబును బాదసేవన
వ్యవహృతి యర్చనంబు నభివందన మాపయి దాస్య సఖ్యముల్
వివరముగాఁగ నాత్మసునిరవేదన మ న్నవలక్షణాన్వితం
బవు దృఢభక్తి విష్ణుపయిరనైన స్వధామము నుత్తమం బదా. 179
- నారదుఁడు:—
- క. నరనాథ! సుతుని యీ నుడి, హిరణ్యకశిపుఁ డపు డాలరకించియు రోష
స్ఫురితాధరపల్లవుడై, గురుపుత్రుం జూచి పల్కెఁగొనకొని యిట్టుల్. 180
- హిరణ్యకశిపుఁడు:—
- ఉ. నాయెడ నాదరంబు విడనాడి ఖలాత్ముఁడవౌచు బ్రహ్మబం
ధూ! యిదియేమిగా నలిపిరతోయి!విపక్షుని పక్షమూని య
న్యాయముగాఁగ బాలకునినారడివెట్టి యసారగ్రాహిఁగాఁ
జేయఁగ నిచ్చగించితి విరసీ! నినువంటి కృతఘ్నులుందురే? 181
- గీ. కలరు లోకమునం దసారధులును గపట, వేషులగు దుష్టమిత్రులు పెక్కుమంది
వారలకుఁగాలగతిని బ్రాశస్త్యమగుఁగా య,ఘంబు పాతకులకును రోగగంబువోలె.
గురుపుత్రులు:—
- మ. అమరేంద్రాహిత! మత్ప్రబోధితము నశన్యప్రోక్తముంగా ది ద
న్యమసీషల్ గొనఁడయ్య నీకొడుకు తత్సన్నైసర్గికంబే యగున్
జుమి యీబుద్ధి తలంప రాజ! మతి సంక్షోభంబుఁగల్గించు కో
పముఁ దగ్గింపుము మమ్ముఁ గుత్సితులఁగారభావింప కీ వాత్మలోన్. 183
- గీ. గురువిట్లు బదులువలుక న,సురపతి రభసమున నాత్మసుతునకు ననియెన్
గురుముఖమునఁగాదే నే,కరణిని నీవెడఁగుబుద్ధిరకలిగె న్నీకున్. 184

ప్రహ్లాదుడు:—

- చ. అనుపర తేంద్రియంబుల గృహవ్రతులౌచుఁ దమిన్రమున్ జొరం
జనుచుఁ బునఃపున స్తవమునఁగజర్వితచర్మణులైనవారికిన్
ఘనుడగు కృష్ణునందు మతిగల్గదుగా యొకయప్పుడున్ దమం
తనయిననేని యన్యుల కశతంబుననేని మిధఃప్రవృత్తిసేన్. 185
- చ. ఖలమతులై బహిర్విషయకాములనే గురులంచు నాత్మలోఁ
దలఁచెడు నా గృహవృతులుతప్పక యంధజనోపనీయమా
నులయిన యంధు లుద్దవడినూతను గూలినయట్లు మోహవి
హ్వలతను గర్మబద్ధులయ్యిస్వార్థరతిన్ గనఁబో రొకింతయున్. 186
- చ. పశ్చిమలులైన భాగవతశ్రవయ్యల పాదరజోభిషేక మెం
తవరకు మూర్ధభాగములఁదాల్చుఁ గడంగరొ యెంచిచూడ నం
తవరకు వీరి బుద్ధియు నశనర్థ నివారకమైనయట్టి కే
శవుచరణారనిందమునూననస్పృశియింపను జాల దెన్నఁగన్. 187
- క. అనిపల్కి మిన్నకుండిన, తన తనయుని భీషణకుగ్రధాంధీకృతచే
తనుడగు హిరణ్యకశిపుఁడు, తన యుత్సంగంబునుండిగ్రధరణికి దోచెన్. 188
- గీ. అనియె నిట్టులు రోషతామ్రాక్షుడగుచు, వీని నిటనుండి న్నెట్టుండీరవెలికి నిపుడు
వీడు వధ్యుడు రాక్షసవీరులార! వేగిరమ సంహరింపుఁడురవీనిఁబట్టి. 189
- క. ఈ యధముడె భ్రాతృఘ్నుడు, స్వీయుల సుహృదులను మమ్ముగవిడిచి పితృవృన్
మాయించిన హరియడుగులఁ, బాయక గొల్చెడిని దాసుకవగిది ననిశమున్. 190
- క. త్యజియించె వీడు దా, దుస్త్వజ పిశృసాహృదముఁ బంచశహాయనుఁ డి కథో
క్షజనుకనునేని నననుకూలజనుడు వీఁ డొనరుపంగ్రలండే బాగున్. 191
- మ. హితకారుండగునేని వైరియు సుతుండే యాషధంబుంబలెన్
స్వతనూసంభవునేనిఁ బుత్రు సహితున్ శ్రవణింపనా రోగమ
ట్లతిదైర్యంబున దేనినిన్ విడువ శేషాంగంబు బెంపారు సం
చితమై యట్టి నిజాంగమున్ వికలమున్ శ్రేణింపనా వ్రేల్చిడిన్. 192
- గీ. యతివరునకును దుష్టేంద్రియంబుగతిని, రిపువగుచుఁ బుత్రవేషధారియగువీడు
శయన భోజ నాసనములనర్పవిధము, లగు నుపాయములం జంపఁగదగినవాఁడు. 193
- మ. అని యారీతిని దైత్యవల్లభునిచేనాదిష్టులై రాక్షసుల్
సునిశాతోగ్రకరాశదంష్ట్రధయదాశస్యుల్ లోహితశ్మశ్రుకే
శనికాయుల్ ఘనశూలపాణులగుచున్ శశాంతాత్మ నాసీనుఁ బా
వనిఁ బ్రహ్లాదునిఁ జట్టుముట్టిరి మహారాట్టంబు దీపింపఁగన్. 194

క. చేదించుడు భేదించుడు, బాదుడు మోడుం డటంచుభయజనక మహా
నాదంబులు నలుపుచు, బ్రహ్మాదుని మర్మములఁగొట్టిరా దైత్యభటుల్. 195

చ. అవిషయుడున్ బరుండు నఖిలాత్ముడు బ్రహ్మమయుం డజుండు స
ర్వవిభుడునై నయట్టి భగవంతునియందు నియోజితాత్ముడై
యవిశ్రుతినున్న బాలకునియం దివి యెల్లను నిష్ఫలంబు ల
య్యె వెన నభాగ్యు సత్కియ లభవెట్లులయ్యెడ వింటె ధర్మజా! 196

క. తనదు ప్రయాసములీవడు, వున విఫలములగుడు దైత్యపుంగవుఁ డుల్లం
బునఁ బరిశంకితుడై బె, క్కొనరిచెజలముమెయిఁ దద్వ్యధోపాయములన్. 197

చ. దిగిభవదాభిఘాతములఁగదీండ్లపు మారణహోమకర్మలన్
నగళిఖరావపాతనమునన్నవరంధ్ర నిరోధవృత్తిఁ బ
న్నగవరఘోరదంశనమునన్ విషదానమున న్నిరన్నతన్
ద్విగుణితకోపుఁడై వెతలఁబెట్టె సుతుం బిత పెక్కుమాయలన్. 198

చ. చలముఁదలిర్ప వెండి దితిశజప్రవరుండు సుతున్ హిమానిలా
నలనలిలంబులందుఁ గత్తినత్వముదోపఁగఁ గూలఁగొచ్చియున్
బలితపుఁగొండఁ దత్తనువృత్తిపైనిడి యిట్లులు బాములెన్నియేన్
నలిపియు బాలు నిష్కలుషశుభంప నశక్తతనండు నెంతయున్. 199

వ. ఇతైఃసంగున మోఘోద్యముడై దైత్యవల్లభుండు దురంతదీర్ఘచింతా నిమగ్నుం
డగుచుఁ దనమనంబున, 200

ఉ. మాయురే వీనినిన్ గఱకురమాటల దూటితి ఘోరమారణో
పాయము లెన్నియేనియు బలలాన్వితులైన నిశాచరాళిచేఁ
జేయఁగఁ బంచినాడ నతిశయితుఁడగు న్నవీయశక్తిచే
నాయయి పాపకార్యములనన్నిట వీడు విముక్తుడయ్యెడున్. 201

గీ. దాపునమెలంగునెటకేనిదాగఁబోడు, బాలుఁడయ్యునొప్పెడు ధీరభావుఁడగుచు
నాదగు సకార్యమేని మనసమ్మునన్ స్మరింపఁబోడు శునశ్చేపురీతి వీడు. 202

గీ. అమరుఁ డకుతోభయుండునునప్రమేయ, సుప్రభావుండు నెయ్యెవ్వఁజూడ వీడు
తప్పకింక నేతద్విరోధముననాకు, నకట! మృత్యువు సంప్రాప్తమగునాయేమో!

మ. క్షితిపా!యిట్లు లభోముఖుండగుచుఁ గింఛిన్నానతేజస్కుడై
సుతసంబంధ దురంతచింతమెయి రక్షింనాథుఁ డుండంగ న
ష్టతితేజుండగు కావ్యపుత్రకులు చందామార్కులిర్వూర్ వివి
క్తతలంబం దనురేంద్రుఁగాంచి యిరవొందంబల్కిరీ రీతిగన్. 204

- చ. ఒకడవె మూడులోకములనుద్ధతిగల్గిన దిట్టవీవు త్వ
ద్రుభుకుటి విజృంభణంబునననప్రో వెఱఁజెందిరి సర్వలోక పా
లకులును రాజ! నీ వలబలంబునుజెందఁ గతంబుఁగాన మ
ర్చకుల మనఃప్రవృత్తి నిలువంబడునే? గుణదోషచర్చకున్. 205
- చ. ప్రసభముతోడుతన్ వరుణాపాశములన్ బిగియించియుంచుఁ డీ
నిసువును భీతినెమ్మది జగనించి పలాయన మొందకుండఁగన్
బొనఁగునుగాదె పూరుషునిబుద్ధి వయస్సున వృద్ధనేవచే
నసురవరా! భృగుప్రవరుడంతటిలో నిట కేగుదెంచెడున్. 206
- ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా దితిజశవల్లభుఁ డా గురునందనోదితం
బెల్లను సన్ముతించి యపురడిట్లనియెన్ గృహమేధులై విరా
జల్లెడు నట్టి రాజులకుఁజెల్లెడు ధర్మములెల్ల వీనికిన్
దెల్లముగాఁగ మీర లుపశదేశముఁజేయుఁడు బుద్ధిచాతురిన్. 207
- క. వినయావసతుండగు నా, ఘనునకుఁ బ్రహ్లాదునకున్యగఱపిరి గురునం
దను లానుపూర్వికంబుగ, మునుకొని ధర్మార్థకామకములు రాజేంద్రా! 208
- క. అనఘుఁడు ప్రహ్లాదుం డా, త్మను స్వీయ గురూపశిక్షితమగు త్రివర్గం
బునుగాని విషయపరులై, గునిసెడు తచ్చిక్షుఁగానిగొనఁడు హితముగన్. 209
- వ. మఱియు వ్యవహారప్రసిద్ధి కొఱకునై నరులచే నిట్లు వికల్పంబు చేయంబడియె. లేని
యర్థం బున్నట్లు తోచినయెడల నా ప్రత్యాభాసంబు దిగ్రభమంబ యగుననియు
నతండు తలంచుచుండ. 210
- మ. జననాథా! విను మొక్కనాఁడు తమ యారచార్యుండు గాఝాస్థ్య క
ర్మనిమగ్నుండయి యుండఁజూచి పొలుపారన్ దద్వయస్యుల్ ప్రయో
జనముం గోరుచుఁ గొంద తా సదవకాశంబుం దగంబొంది యొ
య్యన నాహ్వనముఁజేసి రయ్యెడకుఁ బ్రహ్లాదున్ సదాహ్లాదునిన్. 211
- క. అగణితమతి విద్వాంసుఁడు, నగు ప్రహ్లాదుండు వారిశనతిమధురోక్తిన్
దగఁ బిలుచుచుఁ దన్నిష్ఠన్, నగుచుంబలెఁ గరుణ మదిఁ దననర వాక్రుచ్చెన్. 212
- ఆ. వారలెల్ల రతనిశగౌరవంబునఁ బేర్చె, జెలఁగి యాటవస్తువులఁ ద్యజించి
విషయలాలసజనప్రవేరి తేహితములఁ, గలతఁబడని మతులఁజెలఁగి రపుడు. 213
- ఆ. అతనియందె హృదయమక్షులు న్నిగిడించి, కువలయేళ! వారుఁగొల్చియుండ్రీ
అనియె వారి కట మరహాభాగవతుండగు, దనుజసుతుఁడు మైత్రిదయయుఁ దనర.

అ ధ్యాయ ము 6.

—ఐఐఐ ప్రహ్లాదోక్త దైత్యబాలక హితబోధ ఐఐఐ—

ప్రహ్లాదుడు:—

మ. అకటా! బాలకులార! నాదు వచనంబాలింపుడి మీకు భ
ద్రకరం బయ్యదినుండు గన్గొనుడు వీరతప్రాణులౌ తోడి య
ర్భకులన్ గ్రీడల నేమటిల్లకు డికన్రవాంఛింపుఁ డాత్మోప ల
బ్ధి కనర్థంబున కర్థకల్పనముఁ గావించున్ గురుం డొప్పునే? 215

గీ. దేని నాలించినంత యశ్జ్ఞాననిద్ర, సుప్తుఁడు ప్రబోధమందఁడోశుహృదులార!
నమ్మఁగారాకు సుంతయున్రదన్మతంబు, నంధనాయకుడేనియశనంధుఁడెకద? 216

గీ. ఎవఁడు శత్రుఁ డుదాసీనుఁడెవ్వఁడాత్మ, యెవఁడు మిత్రము మఱి యర్థమేది తలఁప
బహుశసంపత్ప్రదంబు విరపత్ప్రదమగు, దైవమన నెద్ది మనమునఁరదలఁచి చూడ.

సీ. తనకు నితరులకురధర్మకామంబుల, కేది హానిని జేయకెనగుచుండు
ఏది జగములకురహేతువౌ నట్టి య, ర్థంబు మిగుల దుర్లభంబుచుండు
మనుజు జన్మమునఁ గౌమారదశన్ భాగ, వతధర్మములు నల్పవలెఁ బురుషుఁడు
మానుషజన్మంబునమఱి దుర్లభంబగు, నధువంబయ్యునునర్థదంబు

గీ. అఖిలభూతములకుఁ బ్రియుఁడాత్మవల్ల, భుండు సుహృదుండునొను విశ్ణుండు కాన
పురుషునకునిందు నయ్యాదిపురుషుఁడైన, హరిచరణ భజనంబె ముఖ్యంబుదలఁప.

చ. జతనములేకయే యెటులనంభవమా నిట దుఃఖమట్టులే
ధృతియుతులార! దేహులకురదేహముఁబట్టియె నర్వజంతుసం
తతికి లభించుచుండుఁగదెతప్పక ప్రాక్తన కర్మయుక్తిచే
జతపడి నిత్యమైందిరియకరసౌఖ్యముకూడ తలంచి చూడఁగన్. 219

క. ఆ యింద్రియసుఖమునకై, యాయుర్వ్యయకారియగు ప్రయానంబెపుడున్
జేయఁదగుదు హరిపాదా, రాఘవైక్తియె త్నేను మొనఁగురజరుగ దిఁకొంటన్. 220

గీ. కాన సుస్మృతిఁ బొందినశ్రమారవుండు, పురుషరూపమా దేహమురపుష్కలమయి
ఆపదం బొరయకయుండునంతదన్క, నిపుణుఁడై త్నేనుమునకు యశస్సింపనగును.

సీ. హానశతమాత్రమామృతపు పురుషున, కందు సగం బజితతాత్మనకును
విఫలమగున్ రేయిరవీడంధతమనఁబ్బు, నొందించఁబడి పడిరయుండుఁగాన
మూఢతచే బాల్యమునను గీడారతా, త్ముండాటఁ గౌమారమున గతించు
వింశతివర్ష ముల్రపుధు జరాగ్రస్తుఁడై, యనమఁడ్కుడై యుండునవసరమున

- గీ. నిరువదేండ్లు గతించెడునొక దుఃఖి, పూర్ణమగుకామమునఁ బెనురమోహమునను
గృహరతుఁడుఁబ్రమత్తుఁడునయ్యియహరహంబుఁ, దిరుగువానికి శేషంబరతిక్రమించు.
- క. శ్రేయోవిఘాతకంబగు, నాయాసమ్మున భవాభీరనల్లాడెడు నా
త్మీయులగు కుటుంబీకుల, యా యవివేకంబుఁజూడుఁడర్భకులారా! 223
- ఆ. వినుఁడు బాలకులార! రవివిధయోనులను గ, రాభద్యవస్థలం బ్రయాసపడుచు
వపువుఁ దాల్చుచుండిరపతనపర్యంత మే, మనుభవించు రాజేరయైనఁగాని. 224
- గీ. కాలము క్రియాపణంబౌటఁగర్మమునకు, దుష్టతయు శిష్టతయునేదిరతూర్ణ గతిని
గర్మమునఁజేసి క్షణమునఁగల్గెడునది, జన్మశతములచేనై నశనమసిపోదు. 225
- గీ. అవిజితేంద్రియుఁడగుజనుంఁడెవఁడు స్నేహ, పాశములచేత దృఢతరబద్ధమగుచు
గృహరతంబై న మనమునురగేవలంబు, సాహించును దద్విమోఛనముఁజేయ? 226
- గీ. వణిజుఁడును దన్కరుండు సేవకుఁడుదేనిఁ, బ్రియతరప్రాణముల నేనిరవిలుచునట్టి
ప్రాణములకు మిన్నయగు నర్థంబునందుఁ, దృష్ట నెవ్వఁడు దా విసర్జింపఁగలఁడు?
- సీ. అనుకూలయైన ప్రేమయసి రహస్యంగంబు, రుచిరమంత్రముల సేర్పున వచించు
సుహృదులచెల్చి నిశువుల యవ్యక్తభా, షణములయందు నాశనక్తి మఱియుఁ
దనయుల సుతల భారతలను జెల్లెండ్రను, గృపణులౌ పితరుల ర గేహములను
కమనీయ భోగోపకరణంబులను జీవి, కలఁ బశుభృత్స్ వర్గములనెట్లు
- గీ. విడుచుఁ గామములన్ దృష్టివడక కోశ, కారియా కీటమటు మోహకలితుఁ
డగుచు

- జనుఁడు సతము జిహ్వోపస్థస్సౌఖ్యములఁ గ, రంబుమెచ్చుచు నెట్లువిరక్తిఁబొందు?
- చ. అమిత కుటుంబపోషణకురైనై తన యాయువు చెల్లుచుండ ను
త్తమపురుషార్థముం బ్రతిహృతంబగుచుండఁ బ్రమత్తుడై జనుం
డు మది నెఱుంగకుండు స్వకుఁటుంబ రతుండగుచున్ ద్రితాపదుః
ఖములను మ్రొక్కుచుండియును ర గానఁడుగా విసువున్ రవంతయున్. 229
- చ. పరధనముల్ హరించిన యరభాగ్యునకున్ సతతం బిహంబునన్
బరమున సంభవెల్లెడు విశపత్తి నెఱింగినవాఁడై యయ్యు దు
స్తరతరకామముల్ విడువఁజాలక యింద్రియలాలసాత్ముడై
పరధనముల్ హరించుటకై ర పాల్పడుచుండుఁ గుటుంబి వ్యగుడై. 230
- తరల. దనుజబాలకులార! గేస్తుఁడు ర తానెఱింగియు నివ్విధం
బున స్వకీయకుటుంబపోషణ ర బుద్ధియాచు స్వలోకద
ర్శనసమర్థుఁడుగాఁడు మూఢునిరచాడ్పునన్ బరకీయుఁడం
చును స్వకీయుఁడటంచు భ్రాంతినిఁ ర జొచ్చు నారకకూపమున్. 231

- శా. సాపాయంబగు కాయమందు మది సత్తాసక్తుడై శృంఖలా
హాపాపత్య నిమిత్త భూతలగు సురభ్రుశ్శేణి కేళీమృగ
వ్యాపారంబుననున్న దన్ను విడిపింపంగా నెవండేనిఁ దా
నోపం డెందు మఱెప్పుడున్ విబుధుండ్రయ్యున్ గేస్తు దీనాత్ముడై . 232
- మ. అటులౌటన్ విషయాభిరక్తులగు దైత్యవ్రాతమందున్ సము
త్కటమౌ సంగము దవ్వుదవ్వులఁ దొలంగంద్రోచి మీరెల్లఁ బ్ర
స్ఫుటభక్తున్నతి నాదిదేవుండగు విశ్ణున్ నిచ్చలున్ గొల్పుఁడీ
యిటు సేవించినవారి కౌతఁడు మనోభీష్టాపవర్గం బిడున్. 233
- ఆ. అఖిలభూతములకు శ నాత్మభూతుండౌటఁ, దలఁప నిందు సర్వ శ సులభుడౌట
అసురపుత్రులార! శ యచ్యుతుఁడనిపెడు, జనులకేప్రయాసశమును గలుఁగదు. 234
- వ. బ్రహ్మాంతస్థావరాదికంబులగు పరాపరభూతంబులందును, భౌతికవికారంబుల
యందును, మహాభూతంబులయందును, గుణంబులయందును, గుణవ్యతికరంబుల
యందును భగవంతుఁడు నీశ్వరుండు నవ్యయుండు నగు పరమాత్ముం డొక్కండె
వెలుంగుచుండు. ప్రత్యగాత్మస్వరూపంబునను, దృశ్యరూపంబునను, వ్యాప్య
వ్యాపకనిర్దేశ్యుండు ననిర్దేశ్యుండునై యవికల్పితుండగుచుఁ బరమాత్మ భాసిల్లు
చుండు. కేవలానుభవానంద స్వరూపుండగు పరమేశ్వరుండు స్వమాయాంతర్హి
తైశ్వర్యుండై గుణసర్గభూతయగు మాయం గూడియుండు. 235
- క. కావున మీరిక నాసుర, భావముఁ ద్యజియించి భూతశవర్గమున నుహృ
ద్భావము దయయునుబూనుం, డావిష్టుఁడు దాన హృష్టుఁడగు డెందమునన్. 236
- మ. పరమాత్ముండు ననంతుఁ డాద్యుఁడు జగదృద్ధద్రానుసంధాయి యా
హరి తుష్టుండగుడున్ జగమ్మున నలశభ్యంబున్నె యేదేనిఁ ద
చ్చరణాబ్జామృతసారమున్ దవిలి యాశస్వాదించు మే మెన్నఁడున్
బురుషార్థంబులు లభ్యమైనను గొనంబో మల్లఁ గైవల్యమేన్. 237
- సీ. అర్భకులార! గుర్రర్వభిహిత ధర్మార్థ, కామంబులను ద్రివర్గమ్ము నీక్ష
త్రయియును వివిధవార్తయు నయ దమములు, నా యీ సమస్తపరదార్థజాల
మల పురుషోత్తముఁ శ డాత్మనఖుండునౌ, యచ్యుతునకును స్వాతంత్ర్యణంబు
సలుపంగఁజాలిన శ సత్యమౌనట్టులు, కాకున్న నిదియెల్లఁ శ గల్గయగును
- గీ. నారదునకు నీ దుర్లభశ్రజ్ఞానమొసఁగె, ననఘుండగు నరసఖుఁడు నాశరాయణుండు
హరిపదాబ్జ రజఃపూతుశలై యకించ, నులగు నద్భక్తవరులకున్ శదొరకునిద్ది. 238
- క. నే నో బాలకులార! య, నూనము భాగవతధర్మ శ యోజితమును వి
జ్ఞానసమేతమునగు నీ, జ్ఞానంబును దొల్లి వింటి శ నారదునలనన్. 239

బాలకులు :—

- క. మేమును నీవును నీ చం, డామార్కులకంటె నెఱుంగ శ మన్యగురుని వీ
రే మనకు బాల్యమాదిగఁ, దాము గురులుగఁ బరఁగిరిగదా? ప్రహ్లాదా ! 240
- గీ. అంతిపురముననుండెడి శ యర్థకులకు, దుర్బటమ్ము మహాత్ములతోడి సంగ
మనఘ! యీ సంశయము మాకు శ నపనయింపుఁ, దెలుపు విశ్వాసహేతువుఁ శ
గలిగెనేని. 241

అ ధ్యాయము 7.

— శ్లో నారదోపదేశ కథనము శ్లో —

నారదుఁడు :—

- క. భాగవతుఁడు ప్రహ్లాదుం, డీగతినిన్ దనుజతనుజ శ పృష్టుఁడయి మహా
భాగ! మదుక్తముఁ దలఁచుచు, నే గౌరవమొప్పఁ బలికెనెలనవ్వాలయన్. 242
- ప్రహ్లాదుఁడు :—

- ఉ. మా జనకుండు దీక్షమెయి శ మందరశైలమునన్ మహాతపం
బోజ నొనర్పఁబోవుఁడు రథణోద్యమముంబొనరించి రప్పు డో
రాజవతంస! దైత్యనికరంబులపై నసమానసత్త్వ వి
భ్రాజితమూర్తులౌచు నల శ వాసవసంయుతులౌ దివౌకసుల్. 243

- క. చీమలచే దప్తంబగు, పాముగతిన్ వీఁడు లోకశబాధాకరుఁ డు
ద్దాముఁడు స్వకీయపాపము, చే మెసవంబడియె నని వశచించిరి వేల్పుల్. 244

- తరల. అసురబాలకులార! ఘోరతరార్భటిన్ మఘవాది స
ర్వసురబృందములెల్లనుం దమశపై ని దాడులు నల్పుచున్
గసిమసంగుచునుండ నయ్యది శ గాంచి భీతిపరీతులై
యసురయూధపులష్టా పాటిరి శ యన్నిదిక్కుల కందఱున్. 245

- ఆ. దారపుత్రమిత్ర శ ధనగృహపశుపరి, చ్ఛదములం దపేక్ష శ వదల్చివై చి
యసురులెల్లరట్టు శ లసువులదక్కించు, కొనఁగఁ ద్వరితమగుగతని బఱచిరి. 246

- చ. విజయవిరాజమానులయిరవేల్పు లనల్పబలంబుతోడ న
క్కజముగఁగొల్లగొట్టి రధికంబగు రాజగృహంబునంత నా
దు జననియైన రాణ్మహిషిఁదూర్ణగతిన్ గ్రహియించె నిర్జర
ప్రజపరిపాలకుండయినశవాసవుఁ డర్థకులార! వింటిరే? 247

- చ. సురపతినీయమానయగుశచున్ భయకంపపరీవృతాంగియై
కురరియనం బరంగు పులుశగుంబలెఁ బెన్మొఱఁబెట్టుచున్న యా

వరసతి నిచ్చ నచ్చటికివచ్చిన నారదమాని కాంచి ని
ర్జరవిభుతోడ నిట్లనియెనక్రమపద్ధతితోఁ బథంబునన్.

248

ఆ. అమరసార్వభౌమ! శ్రయనపరాధినియైన, మగువను గొనిపోవఁగదగవుఁగాదు
పరకళత్రమైనవతసతి నోమహా, భాగ! విడువు విడువుపరమకృపను.

249

ఇంద్రుడు:—

క. అవిషహ్యమగు సురద్యే, పివీర్య మీలేమ గర్భరసీమంగల దీ
యువిద ప్రసవించిన పదప,డి విడుతుఁ దజ్జాతుసుతు మృడియఁజేసి వెసన్.

250

నారదుడు:—

క. ఈ గర్భస్థుండు మహా, భాగవతుండును స్వయంప్రభావుఁ డసఘుఁడున్
ద్యాగి పారిభక్తుఁ డమలో, ద్యోగి సురాధీశ! యంత్రమొందఁడు నీచేన్.

251

క. అనిచెప్పఁబడి సురర్షి వ, చనములుమన్నించుచు దివిశషన్నాయకుఁ డిం
పున హరిప్రియభక్తిన్ నా, జననికి వలగొని బిరానఁజనియెన్ దివికిన్.

252

గీ. అంత నాజనయితి నాయమరముని ని, జాశ్రమంబునఁజేర్చి సకమాశ్వసించి
వత్సరో! నీవు నీభర్తృవచ్చునంతఁ, దనుక నిట నుండుమనుచు మృన్నన వచించె.

గీ. వల్లె యనుచు నాసాధ్వి దేవర్షివయ్య, నంతికమ్మున నకుతోభయాయాత్మయగుచు
దైత్యలోకాధినాథుండుతపమునుండి, మరలి రానంతదనుక సేమముననుండె.

254

క. గర్భవతియైన సతి నిజ, గర్భక్షేమంబు మఱి సుఖప్రసవంబున్
నిర్భయమును మదిఁ గోరుచు, నిర్భరభక్తిన్ భజించెనర్జరమానిన్.

255

క. కరుణాశీలుండగు నిర్జరమాని సమర్థుఁడగుచు సాధ్వికిఁ దెలిపెన్
గురుధర్మ తత్త్వమున్ సు, స్థిరమగు జ్ఞానంబు నాకుఁదెలుపు తలఁపునన్.

256

గీ. దీర్ఘకాలంబగుట మఱిశ్రీయగుటను, దల్లికిన్ జ్ఞానమది తిరోధానమందె
ఋషినరేణ్యుచేత ననుగృహీతు నన్ను, జ్ఞానమది యిప్పుడున్ విడనాడకుండె.

ఉ. మీరలు నాదు వాక్యములకేమేకొని ప్రత్యయముంతురేని నై
శారదియైన బుద్ధియునుశ్రద్ధయుఁగైకొనుఁడయ్యలార! సాం
పారఁగ నిద్రిస్త్రీలకును బాలురకున్ గ్రహణీయమే సుడి
యారయ నేనుఁ జెప్పినదియంతయుఁ దథ్యము విశ్వసింపుఁడి.

258

క. వావిరి జన్మాదిక ష, డ్భావ వికారములు గానఁబడు తనువునకే
లేనాత్మకుఁ గాలగతి మ, హావృక్షమునందు ఫలములట్లగుఁ దనువున్.

259

వ. ఆత్మ నిత్యంబు, అవ్యయంబు, శుద్ధంబు, ఏకంబు, క్షేత్రజ్ఞంబు, ఆశ్రయంబు, అవి
క్రియంబు, స్వయంప్రకాశంబు, హేతువు, వ్యాపకంబు, అసంగి, అనావృతంబు

అను ద్వాదశపరమలక్షణంబుల నెఱింగి యహంమమరూపకంబైన దేహాదియందు
మోహజనితంబగు నసద్భావముం ద్యజింపవలయు. 260

సీ. స్వర్ణకారుండు గ్రామములందుఁ దదభిజ్ఞుఁడై యోగముల హిరణ్యంబు వడయు
నట్టులే క్షేత్రంబులైన దేహంబులం, దాత్మయోగమున నశభ్యాత్మవిదుఁడు
బ్రహ్మగతింబొందుఁరబ్రకృతులష్టవిధముల్, మూడగుఁ దన్మణ్యములు వికృతులు
పదునాఱుగా మున్నఁరబలికిరాచాశ్వులు, పురుషుఁ డొకండెనుండరసిచూడ

గీ. అఖిల సంఘాతమైనదేహంబది ద్వివిధంబు స్థావరమని జంగమంబనియును
నేతినేతివాక్యంబులరనిపుణతమెయిఁ, బోవిడుచుచు మృగ్యుండగుఁరబురుషుడిందు.

వ. అన్వయవ్యతిరేకంబగు వివేకంబునను విశుద్ధంబగుమనంబున విమర్శితములు ననత్వ
రములునగు సృష్టిస్థితిలయంబులను నా పురుషుండిట్లు గవేషణీయుండగు. బుద్ధికి
జాగరణంబు స్వప్నంబు సుషుప్తియను మూడువృత్తులుగలవు. ఆవృత్తు లెవ్వనిచే
ననుభూతంబులగుచుండు నాతండ. యధ్యక్షుండు, పరమపురుషుండనంబడు. (తిగు
ణాత్మకంబులుఁ బరిక్షిప్తంబులుఁ గర్మజన్యంబులునగు బుద్ధిభేదంబుల గంధంబు
లచే వాయువుంబోలె నాత్మస్వరూపంబు సన్వయంబున నెఱుంగనగు. బుద్ధిద్వారంబైన
సంసారంబు గుణకర్మనిబంధనంబై యజ్ఞానమూలంబై యపార్థంబై
పురుషునకు స్వప్నంబుఁబోలెఁ గన్పట్టుచుండు. సర్వార్థంబులును, స్వప్నజాగర
తుల్యంబులై మనోమయంబులగుట దృష్టంబులు నష్టంబులునయ్యు ధ్యాతకు
శోకమోహభయప్రదంబులగుచుండు. పరుండు నిర్గుణుండునయ్యును గుణసంగంబు
వలనఁ బురుషునకు ననిర్వృత్యుగ. ఈసంసారప్రవృత్తునకు జన్మాత్యయంబులు
వ్యక్తంబగుచుండుంగాని స్వతస్సిద్ధంబులుకావు. కావునఁ ద్రిగుణాత్మకంబులగు
కర్మములకు బీజదహనంబను యోగంబు మీచేతఁ గర్తవ్యంబు. ఆ యోగంబె
బుద్ధిప్రవాహంబుగాఁ దలంపంబడు. 262

క. భగవంతుఁడు పరమేశుఁడు, నగు విష్ణునియందో భక్తియలవఱచెడు నీ
నుగమోపాయము భగవ,న్నిగదితమై యన్నిట నవిరనిందితమయ్యెన్. 263

సీ. బాలకులార! పాశవసగురుశుశ్రూష, భక్తిని సర్వలాభభార్పణమున
సాధులౌ భక్తులసంగంబుకతన నిరంతర మీశ్వరాశ్రాధనమునఁ
దత్కథాశ్రద్ధసురదద్గుణకర్మకీర్తనమునఁ దత్పదశభ్యానమునను
దచ్చుభమూర్తినందర్శనాదికముల, భగవంతుఁ డీశుఁడునగు హరి తగ

గీ. నెల్లభూతములందు వ్రసించు ననుచుఁ, దన మనంబున భూతవిశ్రాంతములను
సామ్యభావంబుఁదోపంగ్రసంతతంబు, సర్వవిధముల మన్న సరసలుపవలయు. 264

గీ. బాలులార! కామాదిషర్వర్ణమునొగి, గెలువఁజాలినవారె కేరవలమగురతిఁ
గలుగఁజేసెడు భక్తి నర్గళికమెఱయ, విష్ణుదేవునియందుఁ గారవించుచుండ్రు. 265

ఉ. కేళి తనూకృతంబులగుర కేశపుకర్మ గుణోరువీర్యముల్
మాలిమి నాలకించి తమిర్మమైఁ బులకల్ మొలువంగ బాష్పముల్
జాలుకొనంగ గద్గదికరలన్ నయమొప్పఁగ ముక్తకంఠుడై
బాలకులార! యా జనుఁడురపాడును నృత్యముఁజేయు నేడుచున్. 266

మ. కడు నావేశముతోడ నాతఁడు గ్రహగ్రస్తుండునుంబోలె నొ
క్కఁడె తానేడుచు నొక్కచో మిగుల నాశ్రయించిండు ధ్యానించు నొ
క్కఁడ లోకంబునుజూచి మ్రొక్కును గతశ్రీహికుండునె యో ముకుం
దుడ! నారాయణ! లోకనాథ! హరియంత్రచుం బల్కు నిష్ఠనూర్చుచున్. 267

వ. అప్పుడు నరుండు ముక్తసమస్తబంధనుండై భగవచ్ఛేష్టిత భావనాధీనమనస్కుండై
నిర్దగ్ధకర్మవాసనుండగుచు మహత్తరభక్తిప్రభావంబున సద్ధోక్షజుంజేరు. అశుభ
రాగాది యుక్తాత్ముడగు శరీరికి సంసారచక్ర నివర్తకంబగు సద్ధోక్షజావలంబంబ
బ్రహ్మనిర్వాణ సుఖంబని బుధులెఱింగిరి. కావున హృదీశుండగు భగవంతు
హృదయంబున భజింపుఁడు. అసురబాలకులారా! యంతరిక్షంబుఁబోలె సత్స్వ
రూపుడగు శ్రీ విష్ణుదేవుని యుపాసనంబున సతిప్రయాసంబేమియగు? సత్యా
త్ముఁడును సమస్తదేహులకు సఖుండునగు సద్ధోక్షజునకు సామాన్యవిషయోప
పాదనంబుల నేమిప్రయోజనంబగు? 268

ఉ. విత్త కళత్ర పుత్ర పశురవేశ్మ మహీ ద్విప కోశరూప సం
పత్తి విశేషముల్ సకలభాగ్యములున్ నిఖిలార్థ కామముల్
మొత్తమివెల్ల నెంతఁబ్రయత్నముంబొనరింపఁగఁ గల్గు నక్కటా!
మిత్తికుఱంగటన్ సతమురమెల్లెడు మర్త్యున కెంచిచూడఁగన్. 269

తరల. అమలినంబులుగాక స్వాతిశయములై కనుపట్టు లో
కములు యజ్ఞకృతంబులారయఁగా క్షయిస్తువులే నుండి
యమలు నశ్రిత దృష్టదోషునినాత్మరూపుఁ బరేశునిన్
గొమరుమీఱ ననన్యభక్తినిఁగొల్పుఁ డాత్మసులభిక్త. 270

మ. వినుఁడో దైత్యతనూజులార! యిచటనీరవిద్వాంసుఁడున్ మాన్యుడో
జనుఁ డే సౌఖ్యముఁగోరి కర్మచయమునీరనల్పుం దలంపంగఁ బొం
దునుగా తద్విపరీతమైన ఫలమునీరమఃఖంబు వీడన్ సుఖం
బును బొందంగ యతించుఁగాని పడయుంధవో మఃఖము న్నిచ్చులున్. 271

- గీ. తాను బూరుషుఁడిందు నెఱద్దానికినయి, కామ్యకర్మలచేత భోగములఁగోరు
భంగురము పరకీయమై పరఁగునట్టి, తనువుకల్లుచునుండునుదలఁగుచుండు. 272
- గీ. దైత్యసుతులార! కడు మమకృతాస్పదులయి, పరగునీతను వ్యవహితాపత్యదార
విత్తగృహరాష్ట్రబలకోశభృత్యసచివ, హితులఁ బరకీయులనిచెప్పరనేల నేర. 273
- గీ. అవిరతానందసాగరుఁడై సయాత్మ, కర్థములవలెఁదోచు చరనర్థములయి
తనువుతోన నశించు నేతత్సమస్త, తుచ్ఛతరవిషయంబులతోఁబనేమి? 274
- గీ. తెల్పుఁ డీ దైత్యసుతులార! దేహికిందుఁ, బరవశతను నిషేకా ద్యవస్థలందుఁ
గష్టములఁబొందువానికిఁగర్మములను, స్వార్థమనునది యెంతసంతప్రాప్తమగునో?
- గీ. దేహి యాత్మానువర్తియౌ దేహమునను, గర్మములను బ్రారంభించుఁగర్మకుండయి
కర్మములచేత దేహంబుఁ, గల్గుచుండుఁబొడమునుభయంబునవివేకమునన తెలియ.
- గీ. కావునను మీరు ధర్మార్థకామములివి, యెవ్వని యధీనములయి వర్తిల్లుచుండు
నట్టి పరమాత్ము నీశ్వరుఁడహరి నసీహు, హృదయమున భజియింపుఁడీతృప్తవిడిచి.
- గీ. ఎల్లభూతములకును నాశ త్మేశ్వరుండు, ప్రియుఁడునై నట్టి హరియాత్మకృతములై ప
రగు మహాభూతముల నొనర్పంగఁబడిన, ప్రాణులకు జీవసంజ్ఞఁడై నవరలుచుండు.
- గీ. దైత్యబాలకులార! యాశదిత్యుఁడైన, దానవుండునైన మానవుండునైనగాని
యవలగంధర్వుఁడైనఁ ద, దన్యుఁడైన న హరిచరణము భజించుచునందుశుభము.
- ఉ. చాలదు దేవతాత్వము ద్విరజత్వము నేని ఋషిత్వమేనియున్
బాలకులార! వృత్తమును బ్రజ్ఞత దాన తపో వ్రతేష్టులున్
జాలవు విద్యయున్ వ్రతముశౌచము శ్రీహరిఁ బ్రీతుఁడేయ వే
యేల? సుభక్తిఁ బ్రీతుఁడగునీశుఁ డిఁకొండు విడంబనంబగున్. 280
- గీ. సర్వభూతాత్మకుండునీశ్వరుఁడును భగవంతుఁ డాత్మరూపుఁడునయి పరగెడుహరి
యందు నీ కారణంబున ననవరతము, భక్తి నొనరింపుఁ డోదైత్యబాలులార!
- క. పాయక దైతేయులు ర, క్షోయక్షగణమ్ము స్త్రీలుశూమ్రులు గోవుల్
వేయేల? ఖగమృగంబులు, నోయన నఘజీవులుఁదగ నొందిరిముక్తిన్. 282
- క. పురుషునకున్ లోకంబున, బరమంబగు స్వార్థమింతవచ్చె తెలియుఁడీ
హరియందు నియతభక్తియు, నెరి సకలమునన్ ముకుందుఁడనిం గొంచుటయున్.

అ ధ్యాయము 8.

—అథ శ్రీమన్నృసింహమూర్త్యవతారఘట్టము—హరణ్యకశిపు వధ —

నారదుడు:—

గీ. పదఁపడి యుధిష్ఠిరా! దైత్యభాలును నిర, వద్యమగుట ప్రహ్లాదాభిరవర్ణితమగు
భవ్యనిష్ఠను స్వీకరింపఁ గడంగి, యుల్లముల గురుశిక్షితత మొల్లరైరి. 284

క. అంతట వారలమతి యే, కాంతస్థితమగుటఁ జెలిసిరయాచార్యసుతుం
డెంతయు భీతిలి యయ్యది, సాంతముగా రాజునకు వెరస నివేదించెన్. 285

క. తనసుతు నప్రియమైన య, వినయంబును గురుసుతుండురవినరింపఁగ నా
దనుజేంద్రుడు విని కినుకన్, దనువు వణంకన్ వధింపరదలఁచెన్ సుతునిన్. 286

మ. పరుషోక్తిన్ దదనర్హుడైన తనయున్ బ్రహ్లాదునిన్ ధిక్కరిం
చి రుషావేశకరాశవశా కుటిలదృశ్టిన్ బిట్టు వీక్షించుచున్
చరణప్రాహతమైన పన్నగము నోరజన్ రోజుచున్ రాజు దు
ర్భరుడై యిట్లనె ప్రశ్రయావనతునిన్ బద్ధాంజలిన్ బాలునిన్. 287

హరణ్యకశిపుడు:—

గీ. దుర్విసీత! కులాంగార! రదుష్టహృదయ!, బ్రనుసి మచ్చాననోల్లంఘనము సలిపిన
నిన్నునిట్టై కృతాంతుమందీరమునకును, బంపువాడను జూడుమర తెంపుమీఱ.

గీ. పాలకయుతంబులైన జరగాలుమూడు, నెవఁ డలిగినఁ గంపంబు వశహించునట్టి
బలియుడను నాదునా జనేరబలముఁగలి, గిమీతితి వభీతుడవుబోలెనెంచిమూఢ!
ప్రహ్లాదుడు:—

గీ. నాక కాదు కేవలమునురనీకుమతియు, బలియురగు నన్యులకుఁగూడరబలమతండ్రి
పరము లపరంబులుం జరారచరములు మఱి, బ్రహ్మముఖ్యులు సతనికిరవశులుకారె.

ఉ. ఆతఁడె కాలుఁడున్ బహుపరరాకముఁ డీశ్వరుఁ డోజమున్ సహం
బాతతస శ్వమున్ బలమునాదిగ శక్తులుఁ గల్గువాఁడు ను
మ్మాతఁడె స్వీయమాయను సీరంతరమున్ ద్రగుణేశుడై పటు
ఖ్యాతి సృజించుఁ బెంచు నణారగార్చును గాదె సనుస్తవిశ్వమున్. 291

చ. అమలినబుద్ధి నీవు నీకరరాసుర భావమునుం బరిత్యజిం
పుము సమతన్ జెలంగ మనశ్శున్ గుహయింపుము సంతోషం బహూ
ర్గమున వసించుచున్ పశమురకాక మెలంగు మనంబుదక్క వి
శ్వమునను లేదు వైరు లదిరసామ్యమునొందుట యీశు నర్చయా. 292

ఉ. ఆదినినెల్లఁ గొల్లఁగొనునసార్వర దన్యుల గెల్వలేక యు
ష్మాదృశులైన గొండలు దిశలే పదిగెల్చితి మంచు నెఱు స

మోదముతోడ సాధువునుభూతసముండు హితాత్ముడైన జ్ఞానోదయ శాలికిన్ గలుగునొక్కొ విమోహజులైన శాత్రువుల్. 293

హిరణ్యకశిపుడు:—

క. సీవోమూఢ! ధ్రువముగన్, జావఁదెగించితి వికత్తనము నల్ప దిటుల్ గావున మరణోన్ముఖులకు, వేవిధములఁ బొడము నిట్లెరవిస్తుత వాక్కుల్. 294

ఉ. 'ఎన్నఁగ మందభాగ్య! యిపుడీవు వచించిన యట్టివాఁడు నా కన్ననుమిన్నయై తగు జగద్విభుఁ డన్యుఁడు కలె నేని వాఁడున్న స్థలంబుఁ జూపుమి' 'యశహో! యతఁడంతట నున్నవాఁడుగా' 'క్రన్నన మేటికంబమునఁగన్నడఁడే' 'కననయ్యె వాఁడుగో.' 295

ఉ. ఓయి దురాత్మ! యీపగిదిశనూరకప్రేలుచు నున్నయట్టి నీ కాయమునుండి శీర్షమునుగ్రన్నన భిన్నముఁ జేయువాఁడఁజ మీ యిక సీవు భృత్యుగతియెవ్వనినిన్ శరణంబు నొందితో యోయనవచ్చి నిన్నుమరణోన్ముఖు నా హరి ప్రోచుఁ గావుతన్. 296

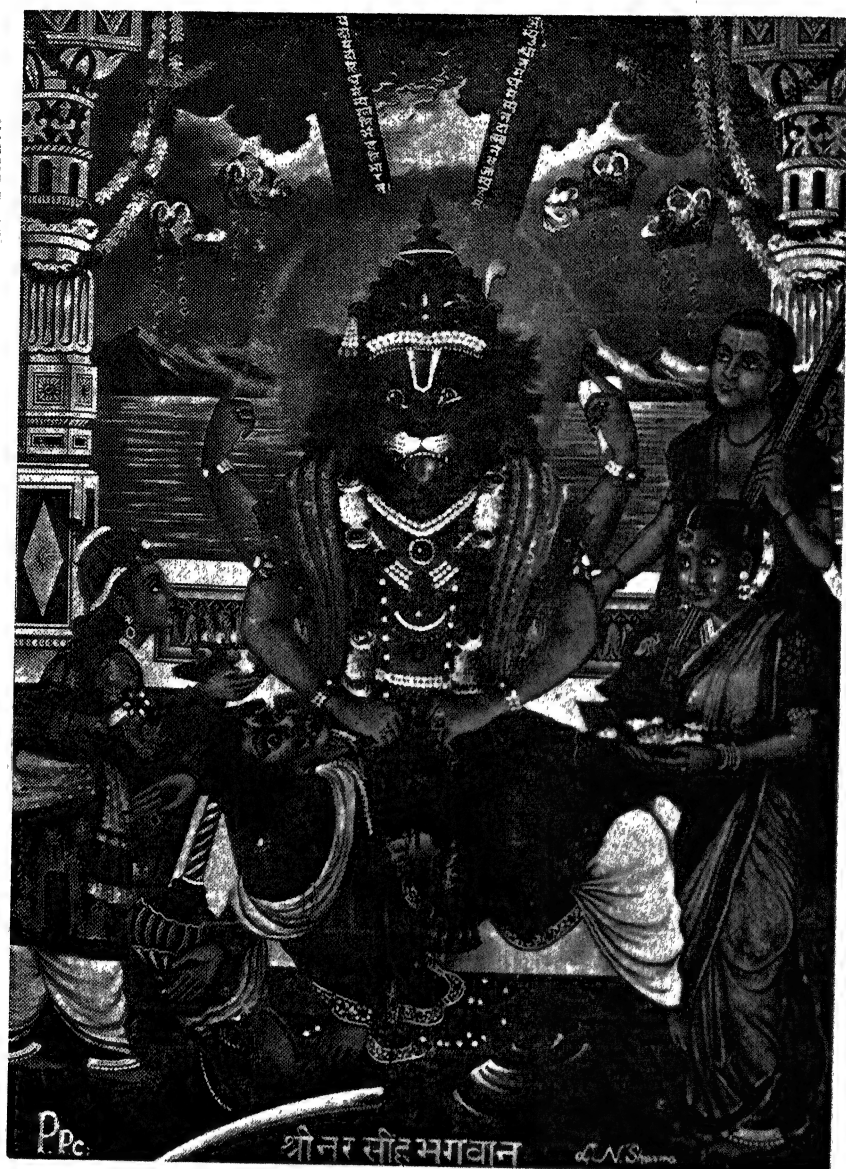
ఉ. ఈగతినిన్ దురుక్తులఁ గ్రురధేరితమానసుడౌచు నమ్మహా భాగవతున్ సుతున్ విషమభావము దోఁపగ నొవ్వఁజేయుచున్ దాఁగొని ఖడ్గమున్ సుమహితానసభాగమునుండి లేచి వే వేగ మహాబలుం డనురగపేర్చి స్వముష్టినిఁ గొట్టె స్తంభమున్. 297

—ఇతి శ్రీమద్భువింహమూర్త్యవతార పుట్టము ఇతి—

శా. ఆ కంబంబుననుండిపుట్టె రవ మశ్రత్యంతంబు భీతిప్రదం బై కంజాతభవాండ కర్పరము చరయ్యన్ వ్రయ్యతానల్లుగాన్ లోకేశాదులు స్వీయలోకముల యందున్ వ్యాప్తవశా తద్రవం బాకర్ణించి స్వకీయధామ లయమకానంచెంచి రప్పట్టునన్. 298

చ. తనుజునిఁ జంపుతెంపునఁ గ్రురధాకలితుండయి దాపుఁ జేరు నా దనుజుఁ డపూర్వమద్భుత మురదాత్మమునైన మహానిదమున్ విని ఘనదై త్నయాధపులకభీతిపరీతులఁ జేసినట్టి యా ధ్వనికిని నెందుఁ జూచిన సరభాస్థలి హేతువుఁ గానఁడయ్యె దాన్. 299

మ. అవసీశా! నిజభృత్యభాషితము సశ్రత్యంబుంబొనర్పంగ భూ తవితానంబులయందు నెల్లెడల నాశ్రమ్యాప్తి రూపింపఁ జే య విభుండంత మృగంబు మానుషముఁగారకత్యద్భుతాపాదకం బవు రూపంబును దాల్చి స్తంభమున దృశ్యశ్రవ్యంబు నొందెన్ సభన్. 300

శ్రీ సృ స ం హ మూ ర్తి

మ. దనుజాధీశ్వరుఁ డత్తఱిన్ ద్రుతగతిన్ దత్తుంభ మధ్యంబునం
దు నిటుల్ దోచిన సత్త్వముం గనియు నెంతో భ్రాంతిఁ దర్కించెఁ గాఁ
డు నరుండున్ మృగమేని కాదిది మహాత్తోపంబు దీపింపఁ బొ
ల్చె నృసింహాకృతిఁ దాల్చి బాపురె! కడున్ జిత్రంబటం చాత్మలో. 301

శా. అత్యంతంబు భయానకంబగు నృసింహాకారమున్ భ్రాంతి నా
దైత్యాధీశుఁడు కాంచి యీతెఱుఁగునన్ దర్కించుచుండన్ దదా
ద్ధత్యంబెల్ల నణంగ సాధ్వభిమతార్థంబెల్లఁ జెల్లంగఁ దా
నత్యాశ్చర్యముఁ గాఁగఁ గట్టెమటఁ జరయ్యన్నిల్చె శ్రీవిష్ణుఁడున్. 302

సీ. స్ఫురితజటాళి కేశసర లసద్వదనంబు, సంతప్తకాంచ నోజ్జ్వలనయనము
నాభీల దంష్ట్రంబుననసించలక్షురాం, తాతినిశాత జిహ్వోంచలంబు
భ్రుకుటీముఖోల్బణంబునునిశ్చలార్థ క, ర్ణంబును గిరికందరరాద్భుతంబు
వ్యాతాస్యనానంబునహనుభేదభీషణ, మంబరచుంబి కారయంబు మఱియు
గీ. హ్రస్వపీఠ గీవమ్మునతివిశాల, మహితవక్షస్కమున్ దనునమధ్యమంబు
చంద్రకర గౌరవోమతీర్ణము నఖాయు, ధమ్ము నభిశోభుజాళిశ్రతమ్మునగుచు.

క. దురవాపము సర్వనిజే, తరాయుధవరాభి భూతర్దైత్యగణమునై
పరగుచు నపుడానరసిం, హరూపమొప్పారె విస్మయవాహ మగుచున్. 304

శా. ఏవం రూపవధంబు నాకునయి దానిల్లెంచెఁ గానోపు మా
యావిశ్రేష్ఠుఁడు విష్ణుఁడైనను జడుండ్ల వీనిచే నేమగున్
భావింపంగ నటంచు నెంచి చలమొరప్పన్ దైత్యముఖ్యండు న
ద్దేవున్ మానవకేసరిన్ గవిసె నురద్వృత్తిన్ గదాపాణియై. 305

చ. జ్వలదుట పహ్నియందు శలభంబు క్రియన్ దితిజేశ్వరుండు స
ద్విలసితుఁడౌ నృసింహు ఘనతేజమునందు నదృష్టుడయ్యె మున్
ప్రళయమునందుఁ బెద్దమముఁ బానముఁ జేసియు సత్త్వధాముఁడై
యలరెడు దేవుతేజముననా దితిపుత్రుఁ డడంగు టబ్రమే? 306

చ. పిదప మహాసురుండు పృథురవేగసమన్వితమైతలిర్చు పె
న్దను ధరించి భీషణముగా నెదురించె మృషానృసింహు భీ
ప్రదమగు పన్నగంబును సురపల్లుఁడు వోలె గదాధరుండు ను
న్దమఁడయి విక్రమించు పెనుదానవనాథునిఁ బట్టె వ్రేల్చిడిన్. 307

మ. లలిఁగ్రీడించు సుషణ్ణునుండి యల వ్యాశంబట్లు మాయానృసిం
హలసద్ధస్తమునుండి జారిపడె దైత్యాధీశ్వరుం డప్పు వ్యా

కులులై యట్టివిధం బసాధువనుచున్ శ్రోణీశ! భావించి రా
త్మల లోకాధిపతుల్ ఘనాంతరితులై శతద్భితి నాయన్తులై.

308

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డత్తజినిఁడత్కరమందుననుండి ముక్తుఁడై
ఘననిజవీర్య శంకితునిఁగ నరకేసరినిం దలంచుచున్
దనపృథుఖిన్ద చర్మములఁదాలించి క్రమ్మఱ నా నృసింహు నే
పునఁ గవిసెన్ గతశ్రముఁడురవోలె జవాతిశయంబుఁ దోఁపఁగన్.

309

ఉ. అమ్మెయి శ్యేనవేగుఁడయి శ యాదితిపుత్రుఁడు ఖడ్గచర్మమా
ర్గమ్ములఁ గ్రొన్ననన్ నిరవశకాశత మీఁదికిఁ గిందికిన్ వడిన్
గ్రుమ్మఱ మీలితాక్షు ససురరున్ ఖర భూరిరవోల్బణాట్టహా
సమ్మొనరించి తా సరభశసమ్ముగఁబట్టె నృసింహుఁ డుద్ధతిన్.

310

ఉ. వ్యాళము మూషికమ్మువలెఁబల్మినిఁబట్టి మహాహిఁదార్ష్యుఁడున్
బోలె నృసింహనూపుఁడు విశభుం డిటునట్టుచు గుంజలాడు దం
భోళిముఖాక్షతత్వచుని శ ముష్కరు దైత్యుని ద్వారభూమినిన్
హేల నిజోరువం దునిచి శ యేర్పడఁ జీల్చెఁ గన న్నఖంబులన్.

311

సీ. పృథులసంరంభ మశ్రప్రేక్ష్యభీషణలోచ, నుండును వ్యాప్తానశనుండు సమిత
రుధిరవసాస్లుతాశరుణ కేసరాస్యఁడై, నాకుచు నెడనెడం శ దనదు జిహ్వా
ద్విరదరాజమును జంఘస మృగేంద్రము భంగి, ప్రేక్షకులకు నతిశభీషణుఁడయి
ప్రేవులప్రోవులు శ పేరులుగా మెడ, నిండఁ దాలించి కడు శ నిష్ఠురతను

గీ. పృథునఖాంకురోత్పాటితశహృత్సరోజు, ససురనాథుని విడిచి యురదాయుధులగు
దదనుయాయులఁ దత్తుల్యశదర్పయుతులఁ, బెక్కుర నఖాయుధమ్ములశనుక్కడంచె.

చ. నృహరి సటావధూతమయి శ నీరదపంక్తి వికీర్ణమయ్యె వే
గ్రహములు దీప్తిమాసె రుచిరరంబగు నవ్విభునృష్టిఁజేసి శ్వా
సహతములొచు ధ్రోణిలెను శ సాగరముల్ దిగిభవ్రజంబు దు
స్సహరవ భర్త్సితంబులయి శ చయ్య మదంబును డించె దీనతన్.

313

మ. నృవరేణ్యా! కుహనానృకేసరిసటాశనిస్సారిశవ్యోమయా
నవితానాధికసంకులంబగుచుఁ గశస్పజ్ఞైన్ సభోభాగ మ
ష్టవనీభాగమునయ్యెఁ దత్పృథుల పాశదాఘాతనిష్పిష్టమై
జవయుక్తి న్నెగసెన్ గిరుల్ మెఱయ వాశశావ్యోమముల్ తత్ప్రభన్.

314

ఉ. ఆ సమయంబునన్ గొలుపునందు సమున్నతరాజమాస సిం
హాసతలోపవిష్టుఁడగు శ నక్షతతేజు బ్రచండవక్త్రు సం

తానకరోగ్రిహపునిఁ గ్రుఱఁగాయును సప్రతిమాను నవ్విభున్
దా సవిధంబుఁజేరుటకు న దక్షుఁడుకాఁ డొకఁడేని యచ్చటన్.

315

మ. తలయేరుంబలె ముజ్జగంబులకు బాధంఁగూర్చియున్నట్టి యా
ఖలచిత్తుండగు నాదిదైత్యు రణరంగగఱ్ఱోణి బోకార్చె న
త్యలఘుం డా హరియంచు నిర్జరనతుల్ న హర్షప్రభులౌనై
పాలుపాప్పుం గురియించి రాతనిపయిం న బుజ్జీరువృష్టుల్ తమిన్.

316

శా. ఉర్వీనాయక! తద్దిదృక్ష యెదలం న దువ్విశ్మగొల్పన్ దివిన్
సర్వామర్త్యులు మూగిరప్పడు విమాననశ్రేణితో నందడిన్
ముర్త్యై యానకదుందుభుల్ క్రమగతిన్ న మ్రోసెన్ ముదంబొప్ప గం
ధర్వుల్ పాడిరి యాడి రప్పరనలు న నైపుణ్య మేపారఁగన్.

317

సీ. బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదిరబద్ధిర్మృఖుల్ పిత, రులు ఋషుల్ విద్యాధరరులు నురగులు
మనువులు గంధర్వు న లును బ్రజాపతులును, యక్షులు చారణు న లప్పరనలు
కిన్నరుల్ సిద్ధులుఁ న గింపురుషులు భూత, భేతాశగణములుఁబ్రీతిఁదనర
విష్ణుపార్షదులయివెలుగొందెడు నునంద, కుముదప్రభృతులు మూర్ధములయందు
గీ. వినిహితాంజలిపుటులయి న వేటువేఱ, నమిత తేజస్వియగుచు సిం న హాసనమునఁ
గూరుచుండిన పటురంహు న నారసింహుఁ, బ్రస్తుతించిరి నాతిదూరస్థులగుచు.

బ్రహ్మ:—

తరల. నతుఁడనొదు దురంతశక్తి య నతుఁడున్ శుభకర్ము డ
దృఢతపరాక్రముఁడై స్వమాయను న బూని విశ్వసముదృఢ
స్థితిలయంబులు స్తవ్యరీతినిఁ న జేయు నవ్యయమూర్తికిన్
గృతకమానవసింహరూపునశక్తి తేజనకున్ సదా.

319

రుద్రుఁడు:—

గీ. కోపకాలము తలఁప నీరకున్ యుగాంత, మల్పుఁ డీయసురుండునుశ్రహతుఁడెయ్యె
గావునం గావు మో దేవ! రకరుణ నీదు, భక్తుఁడైన ప్రహ్లాదునిరథ శైలులభ!

320

ఇంద్రుఁడు:—

సగ్రర. ప్రత్యాసీతంబులయ్యెం న బరమపురుష మా న భాగముల్ దేవ నీచే
దైత్యాక్రాంతంబు త్వత్స న దృమగు హృదయప న దృమ్ము నుదృఢమయ్యెన్
నిత్యంబున్నీకుఁబూజల్ న నెఱపు బుధులకున్ న వింతయే యిద్ది వేద
స్తుత్యా! మోక్షంబునేనినొడరాడరగుగానఁ బ్రాశ్నాత్ దదన్యంబులేలా?

321

ముఖులు :—

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుష! యే తపంబున శ నాత్మలీనజగంబుఁ గ
ల్పాది సల్పితో యా తపంబునె శ యాత్మతేజము నట్టు ల
త్యాదరంబున మా కొసంగితి శ వద్ది యీఖలుచేతఁ బెం
పేది లుప్తముఁగాఁగ వెండియుశనిచ్చితిప్పుడు త్రాతవై.

322

పితరులు :—

కవిరాజవిరాజితము. ప్రసభగతిన్ సుతదత్తములై తగుశ్రాద్ధములన్ భుజియించెను దీ
ర్ఘసమయమందుఁ దిలాంబువులన్ మఱి శ ద్రావెను వీడిపు డచ్యుత! ర
క్కసునుదరంబు నఖంబులఁ జీలిచి శ క్ర న్న వపాదికమెల్లఁగడున్
వెన హరియించితి ధర్మవిధాతకు శ నీకు జోహార్లు నృసింహవిభూ!

323

సిద్ధులు :—

ఉ. యోగతపోబలంబున మ శ దోద్ధతుఁ డీ దనుజేశ్వరుండు మా
యోగసుసిద్ధసద్గతిని శ నోజ హరించెను దేవదేవ! యా
యాగడమెల్ల నిప్పు డణ శ గార్చి నఖంబులఁజీల్చి యీ దురు
ద్యోగినిఁబట్టి చంపితి య శ ధోక్షజ ! నీకు నివే నమస్కృతుత్.

324

విద్యాధరులు :—

ఉ. దారుణవిక్రముండు బల శ దర్పయుతుండగు వీడు దాఁ బృథ
గ్ధారణఁబ్రాప్తమైన నము శ దంచిత విద్యను ధిక్కరించెఁ గే
ళీరతి నీతనిం బశువు శ లీల నురమ్మును వ్రక్కలించి సం
హరముఁ జేసినాడవు మ శ హాత్మ! నృకేశరి! నీకు మా నతుత్.

325

నాగులు :—

క. మా కాంతామణుల మణుల, నీకర్కశహృదయుండు హరిశ్రియించెన్ వీనిన్
బోకార్చి తదానందముఁ జేకూర్చితి ప్రణతులివె నృసింహా! నీకున్.

326

మనువులు :—

క. మనువులమేము త్వదాజ్ఞన్, బొనరింతుము ధర్మసేతువులఁజెరచిన యీ
దనుజు దునిమి మేల్పేసితి, పనువుము భృత్యులను వలయుఁబనికి మముఁబ్రభూ!

ప్రజాపతులు :—

ఉ. ఈవు మముం బ్రజాపతులనెల్ల సృజించితివైనఁ గాని బ
ల్చేవను వీనిచేతఁబ్రతిరషిద్ధులమై ప్రజలన్ సృజింపలే
కీ విధినుంటి మీ కుమతీరయిన్లు భవన్నఖభిన్ననత్నుడై
తా వెనఁగూలె లోకశుభరదంబగు నీ యవతారమో ప్రభూ!

328

గంధర్వులు:—

క. ఓయీశ! నీకు నటులము, గాయకులము మమ్ము వీడుశ్రమనవీర్యబలా
జేయుడు లోఁగొనె వీని గ, తాయునిజేసితివి కుశలమగునె ఖలుచకున్. 329

చారణులు:—

చ. వరద! దయాస్పదా! భవ నిశవర్తకమైన త్వదీయ పాదతో
యరుహము నాశ్రయించి యనయమ్ము నయమ్మున సంచరించు కిం
కరులము చారణాఖ్యులమురకర్కశచిత్తుడు వీడు సాధుశే
ఖరులకు బాధజేసెను జగత్పతి! చంపితి వీని నుద్ధతిన్. 330

యక్షులు:—

ఉ. నేము ప్రధానభృత్యులమునీకు వినీతులమౌచు నిచ్చలున్
స్వామి! మనోజ్ఞకర్మల నొనర్చుచునుందుముగా దయాసమ
గ్రా! మము వీడు వాహకులయగా నియమించెను లోకభీషణున్
దామసచిత్తునిం దగ వశధం బొనరించితిగా నృకేసరీ! 331

కింపురుషులు:—

క. స్వామి! వినుము కింపురుషుల, మేము మహాపురుషుడవు పరరేకుడ వీ
తామసుడు నిహతుడయ్యె ను,ధీమండన! సాధులోకశనికృతుడగుటన్. 332

పైతాళికులు:—

చ. వరసభలందు సత్రములయబావనమైన భవద్యశంబు భా
స్వరగతిఁ బాడి యంచితసకపర్యలఁగొందుము మేము దేవ! కా
పురుషుడు వీడు లోఁగొనె మశమున్ బ్రసభంబున నిష్టు నీవు సం
హరణ మొనర్చియుంటిగదశయామయముంబలె దైవయుక్తికిన్. 333

కిన్నరులు:—

గీ. కిన్నరులమేముదేవ! నీరకింకరులము, వెట్టి సేయింపఁబడితిమిరవీనిచేత
నిట్టి పాపాత్ముఁబోకార్చితనట్టినీవు, మాకు నిశ్శ్రేయసముఁగూర్చుమా నృసింహ!

విష్ణుపార్షదులు:—

చ. శరణవిధాయకా! భువనసౌఖ్యద మద్భుతమై తనర్చు నీ
నరహరిరూపమున్ ముదముతనం గనినారము వీడు నీదు కిం
కరుడల విప్రశాపమునయగాదె? యిటుల్ ప్రభవించె నోప్రభూ!
అరయ ననుగ్రహంబునకెయకా నిధనంబిది వీని కీగతిన్. 335

అధ్యాయము 9.

ప్రహ్లాదకృత నృసింహస్తుతి ఛండా

నారదుఁడు:—

- గీ. ఈగతిం బ్రహ్మరుద్రపురోగములగు, నాదితేయాదులెల్లరునధికకోప
సంభ్రమావిష్టు దురవాపురజగదధీశు, నానృసింహునిఁ జేరలేరరైరి క్షితివ! 336
- మ. వినుతత్పాంతముఁ జేరఁగాఁ దలకు చరవ్వేల్పుల్ నృసింహున్ బ్రన
న్నని గావింపఁగఁ బంచి రా హరికి వింధుంజేయు సాక్షాత్తు ల
క్షి నదృష్టాశ్రుతపూర్వమాట నపుడాశ్రీదేవి యయ్యుద్భుతం
బును వీక్షించియు జంకుతోడ దరియంబోజాలదయ్య న్నృపా! 337
- ఉ. ఆదటఁ బద్మయోని తనయంతిక భాగమునందునున్న ప్ర
హ్లాదునిఁజూచి నీవు చనునయ్య భవత్పితకై ప్రకోపితుం
డై దరిఁజేరరాక చటులార్భటి నొప్పెడు నీ నృసింహునిన్
శ్రీదుఁ బ్రశాంతుఁజేయుమనిరచెప్పి తగన్ బనిచెన్ యుధిష్ఠిరా! 338
- ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా పరమభాగవతుండగు నర్భకుండు దా
నల్లన శ్రీనృసింహుని సమక్షము మెల్లఁగఁజేరి ప్రీతినం
పుల్లముఖాంబుజుండగుచాత్రబూనికిఁ గృతాంజలియై తనూలతా
వేల్లితభూమిభాగుఁడయిరవేళకఁమొక్కె వసుంధరావరా! 339
- మ. నరసింహుండు స్వపాదమూలమున దంధడంబుంబలెంబడ్డ భ
క్తిరతున్ బాలకు లేవనెత్తి కరుణార్ద్రీభూతచేతస్కుండై
యురుకాలాహివిభీతబుద్ధులకు సరద్యోనిర్భయాపాదిన
త్కరపద్మంబును వాని మూర్ధమునమోదంబొప్ప నుంచె న్నృపా! 340
- శా. బాలుం డంత నృసింహదేవు కరసంస్పర్శంబునం బాపముల్
దూలం దత్క్షణ మాత్మజ్ఞానము సముద్రదూభతంబుఁగాఁగన్ మదిన్
జాలన్ సౌఖ్యముజెంది యార్ద్రమతి హృష్యద్ధాత్రుఁడున్ మోదబా
స్పాలోలాక్షుఁడు నాచుఁ దచ్చరణకంఠజాతంబు నిల్పెన్ హృదిన్. 341
- గీ. అంతనేకాగ్రమతిసుసమహితుఁడయి, హృదయమునవీక్షణంబులునృహరియందు
నునిచి ప్రేమాతిశయగద్గరదోక్తులనిటు, స్తోత్రమొనరించె నచ్యుతస్తోత్రపాత్రు.
- ప్రహ్లాదుఁడు:—
- చ. అనుపమసత్త్వనిష్ఠులగునంబుజసంభవముఖ్య నిర్జరుల్
మునులును సిద్ధులున్ నిరతరమున్ హుహూహవచఃప్రవాహ గుం

భనల మహాగుణంబుల సమర్థులుగా రెవనిన్ భజింప నా
ఘను హరిఁ బ్రీతిఁజేయుటకుఁగా నెటులోర్తును నుగ్రజన్ముడన్.

343

మ. బలముం దేజము నోజమున్ శ్రుతము రూపంబుం బ్రభావంబు స
త్కులమున్ విత్తము బుద్ధి పౌరుషము వైశద్యంబు యోగంబు ని
ర్మలభావుండగు విష్ణుదేవుఁ దనియింపంజాల వంచెంతుఁ గే
వలమా భక్తి నె తుష్టుడయ్యె హరి భావంబందు దంతింద్రుకై.

344

చ. అనుపమరీతి ద్వాదశగుణాన్వితుడయ్యు సరోరుహోదరాం
ఘ్రీనలినదూరుడౌ ద్విజవరరేణ్యునికంటె శ్వపాకుడేనిఁ దా
ననయము వాఙ్మనఃక్రియలునర్థముఁ బ్రాణము నీశ్వరార్పణం
బొనరుప శ్రేష్టుడౌఁ గులమునోము మదాన్వితుఁ డట్లు కాదుగా.

345

తరలః- అభిలషింపఁడు పూజలం దనకాత్మలాభ సుపూర్ణుడౌ
ప్రభుఁడు మూఢజనంబునుండి కృతపాశుడైకొను నే నప
ర్య భగవంతునకున్ జనుండిదుశనద్దియకాఁదనకే సుదీ
ప్తిభరితాననశోభ తత్ప్రతిభింబసంగత మానటుల్.

346

ఉ. కావున నోపినట్లు మదిఁగల్గిన విక్లబతం ద్యజించి యీ
దేవు మహత్వసంపద నుతించెద నీచుడనయ్యు నెట్లొ మా
యావృతి ఘోరసంసరణమందు నిపాతితుడైన పూరుషుం
డీ విభు భూరిశక్తి నుతియించిన మాత్ర పునీతుఁ డయ్యెడున్.

347

సీ. దేవ! యీ బ్రహ్మాదిదేవత లెల్లరు, సత్త్వధాముడవై యెనంగు సీదు
నాజ్ఞాకరులు కాదే? యసురులమైన మా, భంగి నిన్ ద్వేషించునవారుకారు
భవదీయ భయదరూపంబును బొడఁగాంచి, భీతిల్లుచుండిరి వెఱపుఁ దీర్పు
తగ భగవంతుడతవగు నీ శుభావతా, రంబులనగు విహార క్రమంబు

గీ. లీ సమస్తవిశ్వంబునకెల్ల వేళ, క్షేమమునకును సంపత్తికిని వినిర్మ
లాత్మసుఖమునకును బొలుకొనరుచుండు, గాని భయదాయకంబులుకావుగాదె.

ఉ. కోధము సంహరింపు మనుకరుండు నిటుల్ హతుడయ్యె నాత్మలన్
సాధులు మోదమందిరి వెనక్ ఫణివృశ్చిక హత్యచే బలెన్
బాధ తొలంగె లోకము లకపారసుఖంబునఁ బొంగె నో జగ
న్నాథ! నృసింహ! రూపిది జనంబు న్మరింప భయాపహంబగున్.

349

మ. అరుణాక్షంబుఁ గరాళజిహ్వాము నితాంతాభీలవక్త్రంబు భీ
కరదంష్ట్రంబు సముత్కటభ్రుకుటి యుత్తం బాంత్రమాలాయుతం

బరిభిచ్చాతనఖంబు ఘోరరవభీతాశేభమున్ రక్తకే

సరమా నీ సరసింహరూపమున నేరసంత్రాసమందం బ్రభూ!

350

మత్తకోకిల. నారసింహ! విభీతిఁ జెందుదురనామనంబున ఘోర సం

సారచక్రసముత్కటార్తి నృశంసకావళిలోనఁ దెం

పారఁ గర్మ నిబద్ధచిత్తుడనైతి నెన్నఁడు నన్ను వి

స్ఫారమోక్షదమైన నీ పదరపద్మమూలముఁ జేర్తువో?

351

వ. ప్రియవియోగా ప్రియసంయోగ సంభవశోకపావకంబున సమస్తయోనులం దహ్యా

మానుడనైతి. తద్దుఃఖప్రతీకారంబును దుఃఖంబయగు. ప్రభూ! దేహద్యభిమానం

బున మూఢచిత్తుడనై భ్రమించుచుంటినిగాన భవద్దాస్యయోగంబును బ్రసాదిం

పుము. ప్రియుండవు సుహృదుండవు పరమదైవతంబవగు నీదు బ్రహ్మగీతంబు

లగు కథావిశేషంబుల నభివర్ణించుచు గుణవిప్రయుక్తుండనై భగవత్పాదభక్తు

లగు పరమహంసల సంగంబునంజేసి దుఃఖంబుల నిస్మరింతు.

352

చ. జలనిధిమగ్ను నౌకయు రురజాపరిపీడితు నౌషధంబు ని

మ్ములఁ దలితండు లర్భకునిఁగ బోచుటకుం బరికింపఁగా నశ

క్తులెగద దేవ! తత్ప్రతివిరుధుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహధా

రులకును సంతమాత్రమగురూఢిగఁద్రాతవు నీవ యెల్లకున్.

353

వ. ఈ విశ్వంబున నెవ్వఁడెవ్వనిచేఁ బ్రేరితుండై పితౌద్యపరంబును, బ్రహ్మాదిసరంబు

నగు భావంబున నెద్దానియందు దేనివలన నే సమయంబున నే ప్రదేశంబున దేని

కొరకు నే కతంబున నెట్లు దేనిని నుత్పాదించి రూపాంతరంబునొందించునదియెల్ల

భగవంతుండవగు నీ స్వరూపంబ. పురుషానుమతంబగుకాలంబునఁ బ్రేరితగుణ

యగు మాయ కర్మమయంబును బలీయంబునగు మనంబును సృజించు. అవిద్యా

కృతఘోడశారసంసారచక్రంబగు ఛందోమయంబైన మనంబును ద్వదాశ్రితుండు

గాక తదన్యుండేవం డతిక్రమింపఁ గలండు. దేవా! నీవు స్వశక్తి నిజ్జితబుద్ధిగుణుం

డవు. వశీకృతకార్యకారణ శక్తిసంపన్నుండవు. కాలాత్మకుండవు. కావున మా

యాకృతంబగు ఘోడశారసంసారచక్రంబున నిష్ప్రిడ్యమానుండనగు నన్ను భవత్స

న్నిధానంబునకు నాకర్షింపుము.

354

చ. కుతుకముఁ గూర్చుచున్ జనులకున్ స్పృహణీయములైన సర్వది

క్పతులయు నాయువున్ సిరియునై భవముంగని యొంటివారు మ

త్పితృకుపితాష్టహాస సమురదీర్ణతరభ్రుకుటీ విజృంభ నా

శితులయి రట్టి దైత్యవరుఁజచ్చితి వీవు నఖంబులం దృటిన్.

355

ఉ. కావున నేను బ్రహ్మదనుకంగల దేహుల యాయు రర్థముల్
శ్రీవిభవంబులాదిగ నశశేషములై న ప్రకృష్ట భోగముల్
భావమునందుఁ గోర నవిశ్వర్థములై చెడుఁ గాలరూపుడౌ
దేవునిచేత న న్ననుమతింపుము తావక సేవకాళిలోన్.

356

మ. మృగతృష్ణాప్రతిమానభోగముల నర్థింగోరుచున్ సర్వరో
గ గృహంబైన కళేబరంబుపయి సకత్త్వంబునుం బొంది పెం
షగు కామాగ్నిని దుఃఖసాధ్య సుఖలేశావాప్తిఁ జల్లార్చుచున్
విగతజ్ఞానుఁడు దీనుడై కనఁడు నిశ్చేదంబు విద్వాంసుఁడున్.

357

చ. సరవిఁ దమోధికంబును రశజఃప్రతిపన్నమునై న యీ సురే
తరకులమందుఁ బుట్టిన యశధన్యుడనేడ? తలంచి చూడఁ ద్వ
త్కరుణ యదేడ? నిల్పితివిశగా పరమేష్టికి శూలికిన్ రమా
తరుణి కలభ్యమైన కరతామరసంబును నాశిరంబునన్.

358

చ. జగముల కాత్మమిత్రుడవుశంతువుకుంబలె నుచ్చసీచ బు
ద్ధి గలుగఁబోదు నీకు గణుకతింపఁ బ్రసాదము సేవఁబట్టియే
తగఁ బ్రభవించుచుండును గరదా? సురశాఖికిఁ బోలె సేవచే
నగుఁ దగువృద్ధి కాదిటఁ బరరావరభేదము హేతువెన్నఁగన్.

359

చ. అరయ భవాహికూప పతితాత్ములుఁ గామవిమూఢులై న పా
పరతుల దుష్టసంగమునఁబట్టి నశింపఁగనున్న నన్ను ని
ర్జరముని స్వీకరించుటనుకనమ్మతి నీవు ననుగ్రహించి తో
వరద! సృసింహ! యేపగిదిఁబాయుదుఁ దావక భృత్య సేవలన్.

360

మ. కరవాలంబుధరించి పాపమతి నాశకంఠెన్ బరుండెవ్వఁ డీ
శ్వరుఁ డి ప్లాతఁడు నిన్నుఁగాచుతను శీర్షంబున్ వెసన్ ద్రుంతునాన్
గరిమంబొప్పఁగ నన్నుఁగాచుట మఱిన్రసాతండ్రిఁబోకార్చు శు
న్న రమేశా! నిజభృత్యవాక్కు ఋతమున్రగావింపసేకాదొకో!

361

వ. ఈ విశ్వం బేకరూపుడవగునీవ. నీవ యీవిశ్వంబునకాది మధ్యాంతంబులం బృథ
గ్భావంబునఁ బర్యవసితండ్లవై సత్తామాత్రంబున వెలుంగుచుందువు. స్వమా
యచే గుణపరిణామాత్మకంబగువిశ్వంబునుసృజించియందుఁజొచ్చినానావిధంబులం
బ్రతీయమానుండవగుదువు. పరమేశా! సదసదాత్మకంబగు నీజగంబెల్లనీవ; తద
స్యంబగు నాత్మపరాత్మకంబగుబుద్ధి యపార్థంబగు మాయయగు. బీజవృక్షంబు
లకు వస్తుకాలంబులుంబోలె జగంబులకు సృష్టిస్థితిలయంబులగు. మఱియు నీ

జగంబు నాత్మంబుననిల్చి విలయాంబుమధ్యంబున నిస్తమస్కు నిజసుఖానుభవండువు, నిరీహుండవునై శయనింతువు. యోగనిమిలిత దృష్టివి, ఆత్మనివీత నిద్రుండవునగుచుఁ దుర్యావస్థయందుండి తమంబునుగాని గుణంబులనుగాని గూడకుందువు. విలయంబునందు స్వకాలశక్తి సమీరితప్రకృతి ధర్ముడవై యనంతశయనంబునుండి సమాధినిరతుండవగు నీ నాభితలంబునుండి యాత్మ గూఢంబగు లోకపద్మంబు వటబీజంబునుండి మహావటవృక్షముంబోలెఁ బ్రభూతంబయ్యె. తత్పద్మనంభవుండైన బ్రహ్మదేవుండుఁ దదన్యంబెద్దియుంగానక బీజరూపుండవు, నాత్మవ్యాప్తుండవు నగు నిన్ను వెలి నంతట నెమకుచు హాసనశతంబుల జలంబుల నిమజ్జమానుండై నిన్నుఁబడయంజాలఁడయ్యె. అంకురంబుత్పన్నంబగుడుఁ దద్బీజంబెట్లులభ్యంబగు? ఆ పద్మగర్భం డతి విస్మితంబై మగుడఁ బద్మంబునాశ్రయించి తద్దయుంబెద్దకాలంబునఁ దీవతపంబునఁ బరిశుద్ధభావుండై భూమియందు గంధంబువలె నతిసూక్ష్మరూపుండవును భూతేంద్రియాశయమయంబగు నాత్మంబున వ్యాప్తుండవునగు నిన్నుఁజూచె.

362

చ. అజుడు నిటుల్ సహస్రవదనాంఘ్రిశిరఃకరకర్ణ నాసికా
భుజనయనోరువక్త్రమాణిభూషణకోటి విరాజమానుఁ డ
క్కజనుగు మాయలాఁడుఁ ద్రిజగన్మయుడై తనరారు న య్యధో
క్షుజుఁ బురుషోత్తముంగని ప్రకామ ముదంబునుబొందె నాత్మలోన్.

363.

చ. అల హయశీర్షరూపమునననా పరమేష్ఠికి నిచ్చితీపు ని
స్తులబలశాలులున్ నిగమనచోరులునై న రజస్తమస్వరూ
పుల మధుకైటభాఖ్యులనుబోరనఁద్రొంచి శ్రుతివ్రజంబులన్
బాలుపగు సత్త్వరూపతనువుల్ బ్రయమందురు నీకుఁ గోవిదుల్.

364.

ఉ. దేవ! యిటుల్ నృతిర్యగృప్తి దేవరుషాద్యవతారలీలలన్
నీవు జగంబుఁబ్రోతు వధిరయింతువు లోకవిరోధులన్ లన
దాభవ! యుగార్హధర్మపరితపాలనముం బొనరిం తటుల్ కలిన్
గావు వసింతు ఛన్నతనుకగావుననే త్రియుగాఖ్య నీకగున్.

365.

సీ. దుర్భరంబును పాపద్రుష్టం బసాధువు, హర్షశోకభయైషణార్తియుతము
కామాతురమునగునామనం బది తావ, కీలకధానునంశకీర్తనమున
ఆప్యాయనముఁబొందరదచ్యుత!, వైకుంఠనాథ! నిర్మలకరుణాసనాథ!
అట్టి మనమున నేరనతిదీనుడ విభుంశ,వగు నీదు గతి నెట్టులరయువాడ

గీ. జిహ్వా యుదరంబు ఘ్రాణంబుశిశ్నము శ్రవణంబుజంచలదృష్టియన్ శగర్మశక్తు
లన్నియును నన్నిచోట్లకునన్నునీడ్చు, బల్వురగునవతుల్ గేహాశతినిబోలె.

366.

- చ. జని మృతి రోగపీడితమురస్వాన్యతనూగతమైత్రవైరమున్
స్వనియతకర్మకోటి భవభవై తరణీపతితంబునై న యీ
జనమునుగాంచి యుద్ధరణసల్పుము పారచరుండవీపుఁ గా
వున సదనుగ్రహంబునఁబ్రభూ! తొలఁగింపు తదీయమశాఢ్యమున్. 367
- మ. భువనశ్రేణికి సృష్టినంస్థితిలయంబుల్ సేయ నెంతే వలం
తివిగా సర్వజగద్గురూ! నరహరీ! నీ కీ జనోత్తారణ
ప్రవణత్వంబున నే ప్రయాసమగు? దేరవా! దీనమందార! సా
ధ్యవనా! నీ ప్రియభక్తులంగొలుచు మారకద్దాస నే మారయన్. 368
- మ. చతురత్వంబునఁ దావకీన సముదంతచద్విర్యగానామృతా
ప్లుతచిత్తుండ భవోగ్రవై తరణికిన్ బొందన్ మహోద్వేగమున్
బతితత్వంబున నిచ్చఁ దద్విముఖులై శ్రమాయేంద్రియాగ్ధోత్థసా
ఖ్యతతిక్లేశితులై న మూఢులకు సతత్యంతంబు శోకించెదన్. 369
- ఉ. మానవకేసరీ! సతమురమానివరుల్ స్వవిముక్తకాములై
మానమునం జరింతు పరశ్రమార్థపరాయణతన్ రహస్థస్థలిన్
దీనజనంబులన్ విడిచిరదేవ! మనంబునఁ గోర మోక్షమున్
నేనుఁ ద్వదన్యఁడెవ్వఁడు గ్రణింప శరణ్యుఁడు లేడు వీరికిన్. 370
- మ. కరకంఠాయనతుల్యమై తుదిని దుఃఖాపాదియై తుచ్ఛమా
తరుణీసంగమ మాదిగాగల గృహశ్రవిత సౌఖ్యంబునన్
బరతంత్రత్వమునన్ నిమగ్నులయి యాత్మన్ దృష్టినింబొంద ర
ద్దిర! కంఠాతినిబోలెనై చెడును దాశధీరుండు కామంబులన్. 371
- ఉ. మాసతపోవ్రత శ్చితసశ్రమాధి జపాధ్యయనస్వధర్మ సు
జ్ఞాన వివిక్తవాసము లనంబడు నీపది మోక్షహేతువుల్
ఐన నన్ని తేంద్రియులకయ్యవి నృత్తి కరంబులౌను దు
ర్మానుల కప్పి వృత్తులకుశ్రమార్గములై విఫలంబులయ్యెడున్. 372
- సీ. అరయ నరూపుడశ్రవగు నీకు బీజాంకు, రములట్లు కార్యకారణములై న
శ్రుతిదృష్టములు రెండురూపముల్ వెలుగొందు, నీరెంట యుక్తులై ధీరమతులు
దారువులందు మరధనమున వహించు, దమున సద్భక్తియోగమున నిన్నుఁ
బొడఁగాంచుచుండురువురుపోతమ! మఱొంట, జ్ఞానంబు లభ్యంబురగాదుచూపె
ఆ. పంచభూతములుచురబ్రాణేంద్రియములుఁ ద, స్మాత్రలును దలంపరమన మనుగ్ర
హంబుఁ జిత్తమివ్విరయఖిలంబు నీవెకా, సగుణుడవును నీవశయగుణుడవును. 373

వ. మనోవచఃప్రకాశితంబు నీకంటె నన్యమెద్దియులేదు. ఆద్యంతవంతంబులు గుణానుగుణ్యంబులగు నీ మహదాదులును మనఃప్రభృతులును, దేవమర్త్యులును ననాది నిధనుండనైన నిన్ను నెఱుంగఁజాలరు. ఇట్లు విమర్శించి విద్వాంసు లధ్యయనాదికంబునుండి విరమించి సమాధియోగంబున నుపాసించుదురు. 374

గీ. నమనమును స్తుతి కర్మార్పణము సపర్య, చరణసంస్మృతి సత్కథాశ్రవణము ననదనరెడు షడంగ సేవనుదక్కజనుఁడు, పరమహంసగతిం దానుబడయు నెట్లు? 375
నారదుఁడు:—

ఉ. త్మాదయితా! యుధిష్ఠిర! యశచంచలభక్తిని భక్తుఁడైన ప్రహ్లాదునిచే నిటుల్ వినుతుఁడై యగుణుండగు నయ్యధోక్షజండాదర మొప్పఁగాఁ బ్రణతుఁడైన నయాన్విత బాలుఁ జూచి యాహ్లాదపరీతచిత్తుఁడయ్యెనుల్కును డించి వచించె నర్మిలిన్. 376

భగవానుఁడు:—

గీ. భద్రచరిత! ప్రహ్లాద! శుభంబు నీకు, నర్భకా! యెదఁ బ్రీతుఁడనైనైతి నేను ప్రీతి నభిమతవరముఁ గోరికొనుమయ్య, జనులకుం బూర్ణ కామం బొనఁగుదునేన.

క. ననుఁ బ్రీతుంజేయని వ్యర్థునకున్ నా దర్శనము సురదుర్లభముసుమా విను మాయుష్మంతుఁడ! ననుఁ, గనిజంతువు దుఃఖమొందఁగఁ దగదు మగుడన్.

ఆ. సర్వవరదు నన్ను సాధుసత్తములు మ, హామహుల్ సుభద్రకాములగుచు సర్వభావములను సర్వవిధంబులఁ, బ్రీతిఁ జేయుచుండ్రువింటె? వత్స! 379
నారదుఁడు:—

క. ఈభంగిన్ లోకములన్, లోభపఱచు వరములం బ్రలోభితుఁడయ్యున్ దా భగవద్రతుఁడగుట మ, హాభక్తుం డాతఁడొల్లఁడయ్యె వరములన్. 380

అధ్యాయము 10.

—ॐॐ త్రిపురాసుర సంహారఘట్టము ॐॐ—

నారదుఁడు:—

గీ. దైత్యరాజతనూజుఁ డేతత్సకలము, భక్తియోగంబునకుఁ బ్రత్యేకవాచనమగుట నెదఁ దలంచుచు నా హృషీకేశుచకును, లేనగన్మోడ నిట్లు వ్రల్కె న్నరేంద్ర! ప్రహ్లాదుఁడు:—

మ. సరగన్ బుట్టినదాది కామముల నారసక్తుండఁ గానట్టి నన్వరదానంబున లోభపెట్టకుము దేరవా! యుల్ల సద్భావ! వా

- విరిఁ దత్సంగ విభీతబుద్ధినయి నిర్విణ్ణత్వముం జెందినీ
చరణాబ్జంబుల నాశ్రయించితిని మోక్షాపేక్ష సంధిల్లఁగన్. 382
- క. తలఁపఁగ సంస్మృతి బీజం, బులు హృద్ధృంధులగు కామశ్రమలయందున్ భృ
త్యులఁ బ్రేరేపుదుఁగా భృ, త్యలక్షణమ్ముల నెఱుంగురదలఁపున దేవా! 383
- క. కాకున్నఁ గృపాళునకున్, నీకొండొక బుద్ధియున్నె? శనీ వొకఁడవ య
స్తోకాంధతమోనష్టా, లోకునకున్ దృష్టి నీగ్రలుగుదు నృసింహా! 384
- గీ. ఎవఁడుకోర్కులుకోరునోభవననాథ!, వాఁడుభృత్యుఁడు కాఁడుచూరవణిజుఁడెయగు
కాముకులుకాక గుణలుబ్ధులై మెలఁగెడు, వారెస్వామిభృత్యులనంగఁగబరఁగుచుండు. 385
- క. ఊరక స్వామినిఁ గోర్కులు, కోరెడి వాఁ డొక్క నేవరకుఁడుకాఁ డరయన్
కోరికలు భృత్యుపై నధి, కారమునకు నొసఁగ స్వామికాఁడతఁడు ప్రభూ! 386
- గీ. ఈశ! నిష్కామభక్తుఁడైనఁ బ్రయోజన రహితుఁడవగు స్వామి వీరవరసిచూడ
రాజభృత్యులకుఁ బలె నర్థంబెదియును, మనకు నేవిధమగు ప్రయోజనములేదు. 387
- క. ఐనను వరదోత్తమ! దే, వా! నాకిపు డొసఁగుదేనిశనభిమతనరమున్
నే నెడఁ గామములకు నెడ, మీని వరముఁ గోరుమం బ్రరేశా! నిన్నున్. 388
- వ. ప్రాణేంద్రియమనంబులును, ధర్మంబు, ధృతియు, మతియు, హ్రీయు, శ్రీయుఁ,
దేజంబు, స్మృతియు, సత్యంబు, జన్మంబుననే యెవ్వనికినశించు నెప్పుడు మాన
వుండు మనస్సంభవంబులగు కామంబులఁ ద్యజించు నప్పుడ యతండు సాక్షాద్భగ
వత్స్వరూపుఁడగు. 389
- గీ. ప్రణవరూపుఁడవున్ భగవంతుఁడవును, పరమపురుషుఁడవును బరకబ్రహ్మ మవును
నద్భుత సృసింహుఁడవు పరమాత్మవునగు, నీకువిష్ణునకున్ నమోవాకములివె.
భగవంతుఁడు:—
- సీ. కాంక్షింపఁ దొడరరుకామంబులను భవా, దృశులు నా యేకాంతశ్రుతిండునందు
నాయందునెన్నఁడై శనన్దైత్యపతుల భో, గంబు లీ మన్వంతరంబు నీవు
ననుభవింపుము మత్ప్రియ కథామృతంబు నా, స్వాదించు చేకాత్మనత్స్వరూపు
నను మదింజొనిసి యశ్శుభతి నీకు యజింపు, మఖిలభూతంబులశ్రయందు నీవు
- గీ. యోగమునఁగర్మముజయింపుభోగమునను
బుణ్యమును త్నేమమునఁబాపము నురుకాల
గతినిఁ దనువును విడిచిన్లొక్మ్యుతరకీర్తి
బెనిచి ముక్తబంధుఁడవౌచుశనఁబడయుము. 391
- గీ. నాకునై నీవు గానమొననర్చిపట్టి, దీని నెప్పుడు గీర్తించురధృతిదలిర్ప
డెందమున వాఁడు నిన్ను నశన్నుండలఁచుచు, గర్మబంధవిముక్తుఁడౌశాలగతిని.

ప్రహ్లాదుడు:—

- సీ. పరమేశ! నిన్ను నేరవరముఁ గాంక్షింతు న, బుద్ధుడై నాతండ్రిబద్ధవైరుఁ
డగుచు నెఱుంగమిగనఖిలజగద్గురు, నధినాథు నిను భ్రాతృహంత యనుచుఁ
దెగడుచు వంచితృప్తిఁ దృద్భక్తుఁడ, నైన నాయందు ద్రోహంబుఁ జేసెఁ
గావున నోదేవదేవా! లనద్భావ! పతితపావన! లోకకథద్రదాయి!
- గీ. దుస్తరమ్ము దురంతమ్ముగదస్సహమ్ము, నైన పాపకూపమునుండియసురవిభుడుఁ
నీదు పావనదృష్టిఁ బునీతుఁడయ్యె, మఱియుఁ బూతాత్ముఁడగుఁగాకకమనుజసింహ!

శ్రీభగవానుడు:—

- క. కులపావనండ వీతని, కులమున నీ పుద్భవంబగుట నీ జనకుం
డెలమిన్ ముయ్యెడుతర, మ్ముల పితరులతోడఁగూడఁబూతుఁడగుఁ జూచి. 394
- క. సమదర్శులుఁ బ్రశాంతులు, సమలాచారులును సాధులగు మద్భక్తో
త్తములు పునీతములుగ వా, టముగా నొనరింతు కీకృటంబులనైనన్. 395
- క. దైతేయవర్య! బహువిధ, భూతగ్రామములయందుఁబూసరు హింసన్
వీతస్పృహలున్ మద్యా, వాతతచిత్తులయి నా దశయన్ మద్భక్తుల్. 396
- క. ధీవర! ప్రహ్లాదా! ప్ర, జ్ఞావినుత! మదీయభక్తజనులందఱలోన్
నీవ యతిశ్రేష్ఠుండవు, చూవె యనన్యమగు భక్తిచొప్పిలు కతనన్. 397
- క. వేతెఱగులఁ బూతుండగు, నీతండ్రికిఁ బ్రేతకార్యనిర్వహణము వి
ఖ్యాతిసలుపు సద్గతి దు, ఋతులుగందురు మదంగ్రసంస్పర్శమునన్. 398

వారదుడు:—

- మ. భగవంతుండు నృసింహుఁ డీవిధమునన్ శవాక్రవ్వ నాచంద మొ
ప్పగఁ బ్రహ్లాదుడు తండ్రికిన్ సలిపె భూతా! యార్హ్యదైహక్రియల్
దుగినుంబోలు ద్విజాళిచేత సభిషిక్తుండౌచుఁ ప్రహ్లాదుఁ డిం
పుగ రాజన్వతిఁజేసె నీవసుమతిన్ శమోదంబుఁ జేకూర్చుచున్. 399
- చ. కుర్రయ్యుడుగం బ్రసాదసుముఖుండగు నా సరకేసరిన్ హరిన్
విధిత్రిదివేశకోటి పరిశవేష్టితుడై యనువొప్పఁ గాంచి వే
విధములుగా గడుంగడుఁ బరవిత్రవిచిత్రగభీరవాక్కుధా
మధురముగా స్తుతించి పెనురమన్న స దోష వచించె నీక్రియన్. 400

బ్రహ్మ:—

- సీ. దేవదేవ! యఖిలార్థశ! భూతాత్మ! కా, రణభృతజన్మ! పురరాణపురుష!
పాపుడు లోకసంగ్రతాపనుడునగు నీ, యసుర నీచేత భాగ్యంబుకతనఁ

- బ్రతిహతుడయ్యె నావలనన వీడు సం, పాప్తవరుండయ్యి బలియుడయ్యె .
 మత్స్యప్తములగు సకమస్తభూతంబుల, చేత వధ్యుడుకాడుశ్రీనివాస!
 గీ. యరుతపోయోగబలదర్పయ క్తుడగుచు, ధర్మముల నెల్లవీడు ధ్వస్తములఁజేసెఁ
 గ్రూరపితృరూపమృత్యువుర బారినుండి, బాలువిడిపించి తీ మహాభాగవతుని. 401
- క. యతచిత్తుండగుచున్ సం, తతమున్ ధ్యానించు భక్తునకుఁ గూరవధో
 ద్యతమృత్యువునుండియు నా, దృతిమెయి నీ యీస్వరూప మెలమింబ్రోచున్. 402
- మ. సకలామ్నాయమయస్వరూపమును సాక్షాత్సర్వ యజ్ఞాత్మమున్
 సకలోదాత్తతపోమయంబు నతిభాస్వత్సర్వతీర్థంబునా
 ప్రకటోత్సంగమునందుఁ బావకమునన్ సర్వర్థంబునుంబోలె బొం
 దిక స్నాతుండయి పూతుడౌట నితఁడెంతే ధన్యుడున్ మాన్యుడున్. 403
- శ్రీభగవానుడు:—
- క. సారసభవ! నీవెప్పుడు, క్రూరాశ్మకులగు సురాసురరుల కిట్లు వరం
 బీరాదు సర్పములకు న్ను, ధారనముంబోలెఁ బ్రజకుఁడాపకరముగన్. 404
- నారదుడు:—
- క. అనిచెప్పి యో యుధిష్ఠిర, జనపాలా! గిరిశవద్మరజార్చితుండై చ
 య్యన హరి యంతర్హితుండ, య్యె నఖిలభూతంబులకు సకద్భక్తుండగుచున్. 405
- క. అంతటఁ బ్రహ్లాదుండు పు,రాంతకుఁబూజించి బ్రహ్మకర్ణి నెఱిగి య
 ల్లంతన విష్ణుశంకలకుఁ, బొంతనమున దేవతలకుఁ మొక్కిన్ భక్తి. 406
- క. ఆదటఁ బరమేష్ఠియుఁ గా, వ్యాధిముని ప్రవరయు క్తుఁడై యనఘం బ్ర
 హ్లాదునిఁ బఠింఁగఁజేసెను, మోదంబున దైత్యదాసకవులకెల్ల నృపా! 407
- క. ఆదరయుతులై యాప్రిహ్లాదుఁబ్రశంసించి యొనఁగియాశీస్సులఁ బ్ర
 హ్లాదులగుదేవతలు వసు, ధాదయితా! ననిరి స్వస్వరూపంబులకున్. 408
- గీ. విష్ణుపార్వతులగు జయవిజయుల్లిల్లి, దితికి నందనత్వంబుఁ బొందెంపఁబడిరి
 వారు హృదయస్థమగు వైరభావమునను, దెంపరులగుచు హరిచే వరధంపఁబడిరి.
- గీ. వారలిరువురు విప్రశాపమునఁజేసి, క్రమ్మూన్ గుంభకన్ఠంశురావఘుఁడను
 నామములరాక్షసులయి జనన్దంబునొంది, రామునిపరాక్రమంబునఁబ్రహ్మతులైరి.
- గీ. శ్రీరఘూద్వపాబాణ నిరర్థిన్న హృదయు, నై నవారు రణోద్వ శరయాములై యు
 ధిష్ఠిరా! తన్మనస్కతన్ శదేహము విడ, నాడి రుపూర్వజన్మమురచుచువోలె. 411
- గీ. వారలిర్వురు నిట శిశురూపాలదంత, వక్త్రులను పేర్లఁ గ్రమ్మఱిన్ బ్రభవమైరి
 పరఁగ హరియందు వైరానురంభకలన, నీవ్రజుడఁదాదాశ్మయమొదిరి నృపాల!

- క. జగదీశ! కృష్ణశాత్రువులగు నృపులెల్లన్ దదాత్తురై యఘములఁ బూర్తిగవిడిచి వైచిరటుయు, క్తిగ భ్రమరధ్యానముననుగీటములక్రియన్. 413
- గీ. భేదదర్శనశూన్యమౌ విమలభక్తి, భాగవతవర్ణ్యలెట్లెట్లునడసిరట్లు
చేదిన్మపతి ప్రభృతులు తరచ్చింతతోన, నయ్యధోక్షజ సాయుజ్యరమందిరి నృప!
- క. తమి నీ యడిగినదెల్లన్, గ్రుమ మొప్పుగఁదెల్పినాడ్రరాజోత్తమ! వ్యక్తముఁజేసితి తద్రుపులగు, దమఘోషనుతాదుల హరితాదాత్మ్యంబున్. 415
- గీ. ఆదిదైత్యవధంబెందురనమరియుండు, నట్టి బ్రహ్మణ్యపతియు మరహాత్ముడజుడు
నచ్యుతుఁడునగు విష్ణుపురణ్యావతార, గాధ రాజేంద్ర! నీకునాభ్యాతమయ్యె. 416
- సీ. పరమభాగవతుడొకప్రహ్లాదుచరితంబు, భక్తిజ్ఞానంబు విరక్తిమఱియు
హరియందునతని తాదాత్మ్యంబునృప్తిసి, తిలయేశుడైన యరదేవుని గుణ
కర్మవర్ణనము సాకల్యముగాఁగ దే, వాసురస్థాన విరవర్యయంబు
భగవత్ప్రబోధకకృతభాగవతసుధర్మ, మఖిలంబునైన యాధ్యాత్మికంబు
- గీ. అధిప! యాఖ్యాత మీ శుభాభ్యాసమందు, విష్ణుదేవుని వీర్యోపకరణంహితమగు
నీ మహాభ్యాసమెలమిఁగీర్తింప వినన,జనుఁడు ముక్తుడొక గర్భపాశములనుండి.
- మ. ప్రయతుండై యెవఁడాదిపూరుషుని యీరపంచాన్యలీలం గకు
జ్జయలక్ష్మీయుతదైత్యయాధవవధరవ్యాపారమున్ భక్తియు
క్తియెనంగన్ బరియించు సాధువరదైత్యతేయాత్మజోద్యద్గణో
దయ మాలించు నతండు పొందు నభయంబైయొప్పు కైవల్యమున్. 418
- మ. నరదేహంబున గూఢరూపుఁడగుచున్రసాక్షాత్పరబ్రహ్మచూ
హరి నీకేహమునన్వసించెనని పురణ్యాత్ముల్ జగత్పావనుల్
వరమానుల్ చనుదెంతు నిచ్చలుచుభూతా! కాపునన్ మీర లీ
నరలోకంబున నెంచిచూడఁగఁ గడున్రథన్యల్ మహాభాగులున్. 419
- చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సురహృత్తముఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియునయి మీకునే హరి చరించు నతండె యుధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుపాధి కేవల సుఖానుభవంబు మహద్విమృగ్య మ
వ్యయము సఖిండుమై పరగురబ్రహ్మముగాఁగ మదిం దలంపునూ. 420
- చ. ఎవని సమగ్రరూప మిద్రమిత్థమటంచును కేవలంబు నా
భవపరమేష్ఠిముఖ్యులునురవర్ణనముం బొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేము మానమునరశాంతిని భక్తిని నువ్వినన్నఁగా
నెవనినిఁ జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చులున్. 421

నారదుడు:—

క. ఈ యచ్యుతుండె రాజా!, మాయావివరేణ్యుడైన నమయుని కతమునన్
మాయంపఁబడిన రుద్రును, హాసముంజేసె మగుడనతివితముగన్ 422

ధర్మరాజు:—

క. ఏ కర్మమునందుమయుడు, శ్రీకంఠనియశము మాయఁజేసెన్? మగుడన్
శ్రీకృష్ణుఁ డెత్తెఱంగున, నాకీర్తిం బెనిచెఁ దెల్పురమా యది సారిచిన్. 423

నారదుడు:—

క. శ్రీవిష్ణు సముపవర్ధితు, తా వేల్పులచేత విజితులై యసురులు మా
యావివరున్ గురు మయునిన్, భూవర! భీతిమెయి శరణుఁబొందిరివింటే. 424

గీ. రాకపోకలఁగానఁగారా కలక్ష్య
ఘనపరిచ్ఛదయతములై శతనరు హైమ
రాజతాయనములగు పురములు మూడు
మయుడు నిర్మించె నపుడు విశ్వయముఁగాఁగ. 425

గీ. ఆ పురంబులతోఁ గూడియసురయాధ, పతులు పూర్వనైరమ్ముచునుతిఁదలఁచుచు
వీకమైఁబాలకసమేత్రలోకములను, నాశనమొనర్చసాగిరినరవరేణ్య! 426

గీ. ఓ యుధిష్ఠిర! పాలకయ్యుక్తులైన, లోకు లా రుద్రుఁడేరి యిక్కలు వచియించి
రధివ! త్రిపురాసుర వినష్టులైన మమ్ముఁ, దావకీనుల దీనులఁగావుమనుచు. 427

గీ. అపుడు వారియందు ననుగ్రహంబుకల్గి, వెఱవకుండు మీరటంచు నశ్వభుండువల్కి
శరముధనువున సంధించిపురములపయి, భీషణంబగు నస్త్రంబుశిడిచిపుచ్చె. 428

క. ఆయస్త్రమునుండి వెడలె, సాయకచయములు మయాఖిజాలములు వడిన్
దోయజహితమండలిఁ బలె, ధీయుత! పురము లవి మూఁ డశదృశ్యములయ్యెన్. 429

గీ. అపుడు తద్బాణనిహతులై త్రిపురవాసు
లవగతానువులై యెల్లఁగ్రవనిఁబడిరి
వారిఁ గొనిపోయి ఘనయోగబలయుతుండు
మయుడు గూపామృతంబునఁబ్రాణి నునిచె. 430

గీ. సిద్ధపీయూష రసవినిశ్చిత్తులగుచు, వార టురు శేజులున్ వజ్రసారులునయి
వేగలేచిరి ఘనమేఘుభేదులైన, నై మృతసముజ్జ్వలాగ్నులుభంగినపుడు. 431

సీ. వితత సం కల్పుఁ డురవిమనస్కుఁడునగు నా, వృషభధ్వజుని గాంచివిష్ణునూర్తి
భగవంతుఁ డప్పు డురపాయమొకండుఁ గ, ల్పించె నీరీతి భూభృల్లూమ!

అంత నజుడు లేగకయయ్యె నీవిష్ణువు, తానుసాక్షాత్తుగభేనువయ్యెఁ
 ద్రిపురంబులం జొచ్చినిపుణతఁ గూపామ్మ, తంబును ద్రావె మధ్యాహ్న వేళ
 గీ. నసురు లది కనుచుండియునడ్డగింప, నైరి మోహితచిత్తులై శయమొదవును
 నదియెఱిం? మహాయోగిశయగు మయుండు, పరిహసించెనా రసకూపకపాలురంగని.

ఉ. శోకసమేతులం దెగడుచున్ ఘనదైవ విలాసమెంచుచున్
 శోకముఁదక్కి యమ్మయుఁడుశ్లోణివరా! యిటుపాడె నొర! యీ
 లోకమునన్ సురల్ దనుజులున్ మనుజుల్ మఱి యన్యులెవ్వరేన్
 బ్రాకట దైవకల్పితముఁబ్రాణిఁ దొలంగగఁ జేయలేరుగా. 433

వ. అంత నీవిష్ణుండు ధర్మజ్ఞానవిరక్తి వృద్ధి తపోవిద్యా క్రియాదులగు స్వీయశక్తుల
 నమ్మహాదేవునకు రథ, సారథి, ధను, రశ్వ, ధ్వజ, వర్మ శరాదికంబులగు ప్రధన
 సాధనంబులు కల్పించె. 434

ప్రధర:- నన్నఁధుడౌచు నా యీశ్వరుండు కడఁకమైశ్వర్యందనంబెక్కి చాపం
 బు న్నారాచంబు హస్తంబునఁగొని విశిఖంబున్ శరానంబు నందున్
 గ్రన్నన్ సంధించి శుంభశర్దతిఁ ద్రిపురములన్రగాల్పె విష్ణుప్రభావా
 ఖిన్నుండై ధర్మపుత్రాశ్రక్షితిరమణ! రణశ్రీడ మధ్యాహ్న వేళన్. 435

ఉ. బోరన దివ్యమందు భుక్రమోగె దివంబున సిద్ధసాధ్య బృం
 దారక యక్షమాని పితృనాగపతుల్ జయ రావమొప్ప వి
 స్ఫారిత పుష్పవృష్టులు వెనం గురియించిరి యచ్చరల్ ముదం
 బారఁగఁగూడి యెల్ల రపురడాడిరి పాడిరి ధర్మనందనా!. 436

చ. పురరిపుఁ డితైఱంగుననుకూలుపురంబుల నీఱునేసి తా
 నరసభవాది సర్వసురకమండలిచేఁ బ్రతినంద్యమానుఁడై
 నరవరసత్తమా! నిజగ్రణంబులు తో నరుదేర నంతఁ జె
 చ్చెర విమలస్వధామమునుకేరఁగనేగె జగంబు మెచ్చంగన్. 437

ఉ. మానుష విగ్రహంబును స్వకమాయధరించి విడంబనంబిటుల్
 పూనెను కృష్ణదేవుని యశపూర్వములున్ మునిగీతముల్ సుశో
 భానిబిడంబులున్ భువనకావనముల్ మహితంబులైన యా
 మానితలీలలిట్టివి సుకమా వినఁగోరె దిఁకేమి దెల్పుమా. 438

అధ్యాయము 11.

— శ్లోకం వర్ణధర్మపదేశము శ్లోకం —

శ్రీశుకుడు:—

ఉ. పావనమున్ సభాజననభాజనభాజనమున్ ఘనంబునౌ
 శ్రీవరభక్తుడౌ దితిజర శేఖరు సాధుచరిత్ర మింపుగాఁ
 దా విని యయ్యుధిష్ఠిరుడునతామర సోద్యవనూను నారదున్
 దేవముసీంపు నిట్లడిగెగ్రధీవిభవం బెనంగంగఁ గ్రమ్ముటన్.

439

ధర్మరాజు:—

సీ. భగవత్స్వరూప! నేరవలఁతు వినంగ వ, ర్ణాశ్రమాచార సకమన్వితమగు
 నరుల ధర్మంబు సకనాతనం బద్దానఁ, బడయుఁగా పురుషుండునపరమపదము
 సాక్షాత్తునీవు ప్రజాపతినుతుండ వా, యతతపోజ్ఞానసకమాధియుక్తిఁ
 బరమేష్ఠి నుతులలోఁ బ్రభవమగణ్యుండవు, విబుధుని నత్తమ! రవిమలచరిత!

గీ. సాధువుల్ కరుణాశువుల్ శతాంతమతులు, త్యాదృశులగు నారాయణాపరులుగువ్యా
 ధర్మమును దా రెఱిగిరి యశాతథముగ, నాగతిం దెలియఁగ జాలర్యై రిశరులు.
 నారదుడు:—

క. జగదమల ధర్మసేతువు, భగవంతుఁడునైన హరికిరణమిల్లి విభుం
 డగు నారాయణముఖమునఁ, దగ విన్నమహాపురాణధర్మము వినుతున్.

441

ఉ. శ్రీయుతమూర్తియై యవతరించెను స్వాంశముతోడ మున్న దా
 తాయణియందు ధర్ముండనునయమివర్యునకున్ విభుండు నా
 రాయణుఁ డాదిదేవుఁడు పరరాత్పరుఁ డా పరమేశుఁ డీ జగ
 చ్ఛేయముకై తపంబు బదరీవనియం దొసరించు నిచ్చలున్.

442

గీ. ధర్మమూర్తిండునర్వ వేదమయుఁడుహరి, వేదవిమలకున్ స్పృతియౌచుర వెలయుచుండు
 దాన నాత్మకడున్ బ్రసాదంబునొందు, వింటివె? యుధిష్ఠిరా! సువశత్రుచరిత!

సీ. సత్యంబు దయయునుశౌచంబుఁ దపము నీ, క్షయను దితిక్షయశకమముదమముఁ
 ద్యాగంబు బ్రహ్మచర్యము సహింసయును స్వాధ్యాయంబుసంతోషసమాధివంబు
 సమదర్శనంబునుసత్సేవ గ్రామ్య వాం, ఛానివృత్తియు దానసమానములును
 భూతంబులం దాత్మైకబుద్ధియు దేవతా, మతియును నాత్మ విశమర్శంబు

గీ. శ్రవణమును గీర్తనంబునుసర్వరణ విధియు, సఖ్యమవసతియజన దానస్యములుసర్వ
 యనఁ జెలంగు త్రింశల్లిక్షరణాఢ్యమైన, ధర్మబుది చెల్లునరుల కంక్షదటకు నధిప!

వ. బ్రహ్మ చెప్పినవడువున మంత్రీవంతంబులగు సంస్కారంబు లవిచ్ఛిన్నంబుఁగాఁ
గలవాఁడు ద్విజుఁడని చెప్పంబడు. జన్మకర్మావదాతులగు ద్విజన్ములకు యజ
నాధ్యయనంబులు విహితంబులు. ఆశ్రమచోదితంబులగుక్రియ లాచరణీయంబులు.
అందు విప్రునకు యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహంబులు విధేయంబులు. రా జప్రతి
గ్రహుండై బ్రాహ్మణులుదక్క తక్కుంగలవారివలన గృహీతంబులగు కరదండ
శుల్కాదులచేఁ బ్రజాగోపనంబుఁ గావింపవలయు. నైశ్యండు వాణిజ్యవృత్తియై
బ్రహ్మకులానుయాయుగుచు మెలంగనగు. 445

వ. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూషయ వృత్తియగు, విప్రునకుఁ గృష్యాదివృత్తియు నయా
చితప్రాప్తంబును, యాయవారంబును, శిలోంఛనంబును నను నాల్గు తెఱంగుల
వృత్తులుతగు. అవి యుత్తరోత్తరంబులు శ్రేయోదాయకంబులై యుండు.
నీచుండగునరుం డనాపన్నుఁడగునప్పు డుత్తమవృత్తిని నేవింపరాదు. రాజు
తక్క తక్కినవారికి సర్వవృత్తు లవలంబనీయంబులు. ఋతామృతంబులఁగాని
మృతప్రమృతంబులఁగాని సత్యాన్యతంబునఁగాని జనుండు జీవింపవచ్చు. శ్వవృ
త్తిచే నెన్నఁడును జీవింపరాదు. శిలోంఛనంబు ఋతము, అయాచితం బమృ
తంబు, నిత్యయాఙ్గ మృతము, కర్షణంబు ప్రమృతంబు, వాణిజ్యంబు సత్యా
న్యతంబు, నీచసేవ శ్వవృత్తి. విప్రుండు సర్వవేదమయుఁడు, క్షత్రియుఁడు సర్వదేవ
మయుఁడుఁ గాన జగుప్సితంబగు నీచసేవను విప్రరాజన్యులు వర్జింపవలయును. 446

క. శమమును దమమును సంతో, షము శౌచము నార్జవంబుశ్శాంతి దయయు స
త్యము జ్ఞాన మచ్యుతాత్మ, త్వముఁ దలఁపఁగ లక్షణములుశ్రాబ్రాహ్మణునకగున్.

క. క్షమయును శౌర్యంబును వీర్యముఁ ద్యాగము ధృతిప్రసాదశ్రమాత్మ జయముఁ దే
జము బ్రహ్మణ్యత రక్ష బ, లము నియ్యవి యెన్న క్షత్రలక్షణములగున్. 448

క. గురుదైవత సజ్జనగో, వరభక్తియు నుద్యమంబుశ్రవణత్రితయీ

పరితోషణ మాస్తిక్యము, సరసత నైపుణము నైశ్యజన లక్షణముల్. 449

క. అవనతి శౌచమ్మును నా, ర్జనమును నిష్కపటమైనశ్రవణసేవ యమం

త్రవితానం బస్తేయం, ఋ విచగోరక్ష లక్షణముల్ శూద్రునకున్. 450

క. పతిదైవతలగు స్త్రీలకుఁ, బతిశుశ్రూషయుఁ దదీయశ్రవణధారణమున్

సత మనుకూలతఁ దద్భం, ధుతతి యెడ సమాదరంబుశ్రున్ లక్షణముల్. 451

సీ. ఓపిక సమార్జనోపలేపముల గృ, హాలంకరణముఁ జేరయంగవలయు

సుష్ట్యలంకృతయగుశుచును గృహో, పకరణములు నిర్మలములుఁగానలుపవలయు
వివిధకామంబులశ్రవినయదమముల స, త్యప్రియోక్తులఁ బఠింపదనుప వలయు

సర్వకాలమ్ములశ్రవణదశలయందు, మేళొని పఠినిఁ బ్రేరమింపవలయు

- గీ. అనలన యలాలనయు శుచిరయప్రమత్త, ధర్మచిత్త సంతుష్ట స్నిర్ధ యనవద్య
సూన్యతప్రియవాక్యయ్యుతనై నిరతము, నపతితుగఁ బతి భజయింపనగును సాధ్యి.
- క. శ్రీయువతి వోలెఁ దత్పర, మై యేసతిగొలుచుఁ బతినిరహరి భావముతో
నాయమ హరిలోకమ్ము న, శ్రీయటు హరిరూపుఁబతినిఁగజేరి సుఖించున్. 453
- గీ. భూపముఖ్య! యచోరు లరపాపులునయి, యలరు సంకరజాతులరకంత్యజులకుఁ
గులపరంపరాగతమయ్యిరచెలఁగునట్టి, వృత్తియ యగున్ జుమి పరిరకించిచూడ.
- గీ. ప్రతియుగంబునఁ దత్త్వస్వరభావవిహిత, మైన ధర్మమె నిక్కముగ నరులకు
నిందునందును సుఖముఁ గారవించునదిగ, వేదవేదులచే నిరూపింపఁబడియె. 455
- గీ. వినుస్వభావకృతంబగువృత్తితోఁ జ, రించుచు స్వకర్మముం బొనరించువాడె
మెల్లన స్వభావభవ కర్మమెల్ల విడిచి, నిర్గుణత్వంబుఁబడయునునిశ్చయముగ.
- గీ. మాటిమాటికిఁ దా నుప్యమానమగుచు, క్షేత్రముకడు నిర్వీర్యతంజెందుచుండు
మగుడ సన్యప్రసూతికిన్దగనిదగును, విత్తఁబడిన బీజంబునురవిఫలమగును. 457
- గీ. ఇతైఃపింగునఁ గామప్రవృత్తమైన, చిత్తము ప్రభూతకామాతిరసేవచే వి
రక్తిఁ జెందునుజుమి ధర్మరాజ! వహ్ని, పూర్ణ ఘృతధారలన్ శాంతిఁబొందినట్లు.
- వ. ఏపురుషునకు వర్ణాభిసూచకంబగు లక్షణంబు ప్రోక్తంబయ్యెనది వర్ణాంతరంబునఁ
జూడంబడునేని దల్లక్షణంబునన తద్వర్ణనిర్దేశంబుఁ జేయనగు. 459

అ ధ్యాయ ము 12.

అశ్రమధర్మపదేశము

నారదుఁడు:—

- క. గురుకులమున వసియించుచు, గురుహిత మొనరించుచున్ మిగుల దాంతుండై
గురునందుఁ జెల్చి దానుని, సరణిన్ నీచుఁడయి బ్రహ్మరచారి మెలఁగనా. 460
- వ. మఱియు వటుండు సమాహితచిత్తుండై సాయంప్రాతఃకాలంబుల గురుపావకార్యమ
దై వతోత్తముల నుపాసింపవలయు. మానవృతుండై యుభయసంధ్యల నేవింప
వలయు, ఆహూతుండగునేని నియమితుండై గురువువలన వేదాధ్యయనంబుఁ
గావింపవలయు, ఉపక్రమోప సంహారంబులయందు గురుచరణంబులకు శిరఃప్ర
ణామంబు లొనరింపవలయు, దర్భపాణియై యథాతథంబుగ మేఖలాజినవస్త్రం
బులును, జటాదండకమండలువులు, యజ్ఞోపవీతంబు ధరింపవలయు, సాయంప్రా
తఃకాలంబుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి తద్భిక్షాన్నంబును గురువునకు నివేదింప

వలయు, తదనుజ్ఞాతుండై భుజింపనగు; లేకున్ననుపవసింపవలయు. సాధుశీలుండును మితభోజియు, సమర్థుండు, శ్రద్ధధానుండు, జితేంద్రియుండునై స్త్రీలయందును, స్త్రీలోలురయందును యథావసరముగ వ్యవహరింపవలయు. బ్రహ్మచారి యగ్రహస్థుడై ప్రమదాప్రసంగమును విసర్జింపవలయు. బలవంతములగు నింద్రియములు యతేంద్రులమనంబునేనిఁ బ్రసభంబునహరించు. యువకుండగు వటుండు గురుకాంతలచేతను దదితరయువతులచేతను, దనకుఁ గేశప్రసాధనోన్మర్దస్నపనాభ్యంజనాదికములు సేయింపరాదు.

461

- గీ. తప్తపావకసంకాశ్రతరుణియనఁగఁ, బూరుషుండు ఘృతకుంభనశ్రముండుఁగాన
దుహితనై సనేకాంతమంత్రిదుందరియఁగ, జనదుమెలఁగంగనాబ్రయోజనముఁబట్టి.
- వ. ఆత్మసాక్షాత్కారమునంజేసి యీదేహాదిక ప్రపంచం బాభాసమాత్రమని నిశ్చయించి జీవుం డెంతదనుక స్వతఃత్రుండు కాండంతదనుక స్త్రీపుం భేదంబు విరమింపకుండు. ఆ ద్వైతభావంబు కతంబునన నీజీవునకు విపర్యయంబగుంగావున స్త్రీ సంపర్కంబు సర్వదా విసర్జింపనగు. ఈ సమస్తంబు వ్రతస్థుండగు బ్రహ్మచారికి యతికిని సమామ్నాతంబయ్యె. ఋతుకాలంబున భార్యాసంగమంబుంజేయు గృహస్థునకు గురువృత్తి వికల్పంబుననగు, ధృతవ్రతులై నవారు శరీరాంజన శిరోభ్యంజనోన్మర్ద కాంతాచిత్రకర్మామిషమద్యాదికంబులను జందనమాల్యానులేపాలంకృతులను ద్యజింపవలయు. ఇట్లు ద్విజుండు గురుకులంబున వసించి శిక్షాద్యం గోపనిషత్సమేతంబగు వేదత్రయంబును బఠించి స్వాధికారానుసారంబుగఁ దదర్థంబును విచారించి శక్తుండగునేని యథార్హంబుగ గురుని యభిలషితంబగు కామంబు నొసంగి గృహంబునుగాని వనంబునుగాని బ్రవేశించి ప్రవ్రజించి యందు నైషికుండై యుండవలయు.

463

- గీ. అగ్నియందు గురువునందుశనాత్మయందు, నఖిలభూతములందునారయచ్యుతుహరి
స్వీయశక్తులచేతఁ బ్రభవిష్టుఁగాఁగఁ, జిత్తమున సంతతంబు వీరక్షింపవలయు. 464

- వ. గృహస్థుఁ డీవిధంబున బ్రహ్మచారియు వానప్రస్థుండు యతియునై చరించుచు జ్ఞానోదయంబుగలిగి పరబ్రహ్మంబునొందు. 465.

- క. మునిసమ్మతములగు వనస్థుని నియమములన్ వచింతురక్షోణీశ్వర! వా
ని ననుష్ఠించినవాడగు, ముని వైశంబ ఋషిలోకశ్రముంబొందు నృపా! 466.

- వ. వానప్రస్థుండు కృష్ణపచ్యంబును భుజింపరాదు. అకృష్ణపచ్యంబునై నను సకాలమున నారగింపఁజనదు. అగ్నిపక్వంబొండె నామంబొండె భుజింపఁదగదు. అర్కపక్వంబై నదానిఁ గొనితెచ్చి భక్షింపవలయు, వన్యంబులచేతన నిత్యప్రేరితంబు

లగు చరు పురోడాశంబుల రచింపవలయు. అన్నాదికంబగు క్రొంగ్రొత్తపదార్థంబు లభ్యంబైనప్పుడు ప్రాతపదార్థంబులు పరిత్యజింపవలయు. హినువాయ్యగ్నివహ్న తపపీడలం దాను సహించువాడై యగ్నికార్యంబు నిమిత్తమ పర్ణశాలయొండై బర్హత కందరంబొండై నాశ్రయింపవలయు. జటాధరుండై కేశరోమ శృశునఖ మాలిన్యంబులందాల్చుచు దండకమండల్వజిన వల్కలాది పరిచ్ఛదంబులఁ బూనుచు నిపుణుండగు ముని పండ్రెండేండ్లుకాని యెనిమిదికాని నాలుగుకాని రెండుకాని వత్సరంబుకాని వనంబునం జరింపవలయు. నియతమతియై కష్టంబుల విపన్నుండు కాకుండవలయు. 467

- గీ. తెవులునంగాని లేక మురదిమిని గాని, క్రియలయందైన నాన్వీక్ష్యకీసువిద్య నైన దక్షుండుకానిచోరననశనాది, కంబుఁ గావింపవలయుఁ జరలంబుమీఱ. 468
- వ. ఆత్మయం దగ్నినారోపించి యహమ్మమత్వాభిమానంబు వర్జించి సర్వసంఘాతంబగు దేహంబును యథాయోగ్యంబుగఁ గారణంబులందు విన్యసింపవలయు. ధీమంతుండై యాకాశంబున దేహచ్ఛిద్రంబులను, వాయువున నిశ్వాసంబులను, బావకంబున నూష్ణంబులను, సలిలంబున రక్తశ్లేష్మ పూయంబులను, బృథివిని శేషంబగు నస్థిమాంసాదికంబును, మఱియు యథోద్భవంబుగ వహ్నియందు వక్త వ్యాంశసహితంబగు వాక్కును, ఇందునందు శిల్పసహితంబులగు కరంబులును, విష్ణునందు గతినహితంబులగు పదంబులును, బ్రహ్మపతియందు రతినహితంబగు నుపస్థంబును, మృత్యువునందు నుత్సర్గసహితంబగు పాయువును, దిక్కులయందు నాదయుతంబులగు శ్రోత్రంబులును, నధ్యాత్మమునందు స్పర్శయుక్తంబగు చర్మంబును, నాదిత్యునియందు రూపసహితంబులగు నేత్రములును, జలంబులందు వరుణ సహితంబగు జిహ్వను, భూమియందు గంధసహితమైన ఘ్రాణంబును, జంద్రునియందు మనోరథసంయుక్తంబగు మనంబును, గవియైన బ్రహ్మయందు బోధ్య యుతంబగు బుద్ధిని, నహంమమతా క్రియాజనకుండగు రుద్రునియందు నహంకార సహితమనుతయు, క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వసహితంబగు చిత్తంబును, పరబ్రహ్మమునందు గుణయుతుండగు క్షేత్రజ్ఞుని జూనుపందగు. మఱియుఁబృథివిని జలంబునందును, జలంబును బావకంబునందును, బావకంబును వాయువునందును, వాయువును సభంబునందును, సభంబును గూటస్థంబునందును, గూటస్థమును మహాత్మత్వంబునందును, సది యవ్యక్తంబునందును, సవ్యక్తంబు నక్షర పరబ్రహ్మంబునందును బ్రవేశపెట్టనగు. ఇట్లక్షరత్వంబునఁ జిన్మాత్రంబుగ శేషించినవానిగఁ దన్నెఱింగి యద్వయుండై దగ్ధేంధనుండగు పావకుండుంబోలె నుపరతుండు కావలయును. 469

అధ్యాయము 13.

—ఘోషప్రహారాజగరసంవాదము ఘోష—

నారదుడు:—

- క. విను వానప్రస్థాశ్రమ, మున దక్షుండై శరీరమునమాత్రము ని
ల్చినవాఁడు ప్రవజింపన్, జను నాపిమ్మటను ముక్తసంగుండగుచున్. 470
- వ. మఱియు నొక్కొక్కగ్రామంబున నొక్కొక్కరేయిచొప్పున నిల్పుచు నిరపే
క్షుండై భూమిం జరింపవలయు. కాపీ నాచ్ఛాదనమాత్రంబగు వస్త్రముమాత్రము
ధరింపవలయు. దండకమండులువ్యతిరిక్తంబు త్యక్తంబెద్దియు నాపద్వ్యతిరిక్త
కాలంబున ధరింపం జనదు. ఆత్మారాముఁడును, నిరపాశ్రయుండును, ననహా
యుండునై భిక్షువు చరింపవలయు. సర్వభూతసుహృదుఁడు, శాంతుఁడు, నారా
యణపరాయణుఁడునై కార్యకారణరూపంబును నవ్యయంబును బరంబునగు
నాత్మయం దీ విశ్వంబుఁగానవలయు. అసద్రూపంబగు విశ్వంబునందంతట
నాత్మను బరబ్రహ్మంబును వీక్షింపవలయు. జాగ్రత్సుషుప్తి సంధియందు నాశ్శ్చ
దర్శియై నాత్మగతిని వాస్తవంబు గాక మాయామాత్రంబగు బంధమోక్షంబును
బరికించుచు దేహంబునకు మృత్యువు ధ్రువంబనియు, జీవితం బధ్రువంబనియుఁ
దెలియుచుఁ గేవలము భూతోత్పత్తి వినాశహేతువగు కాలంబునకుఁ బ్రతీక్షింప
వలయు. మఱియు ననాత్మపరంబులగు శాస్త్రంబులయందు సక్తుండు కారాదు.
జీవనోపాయ వృత్తిం గైకొనరాదు. వాదివాదంబులగు తర్కంబులఁ బరిత్యజింప
వలయు. ఆగ్రహంబున నేదే నొకపక్షంబు నాశ్రయింపంజరదు. శిష్యులఁబెక్కురఁ
బరిగ్రహింపక బహుళగ్రంథంబుల సభ్యసింపక వ్యాఖ్యలనుపయోగింపక యెందు
నే యారంభంబుల నారంభింపక యుండవలయు. యతి కాశ్రమంబు ప్రాణికుంబుగ
లేదు. మహాత్ముఁడును, శాంతుఁడును, సమచిత్తుండు నగువానికి ధర్మహేతువులగు
నేని దండలింగాదులు ధరింపవచ్చు లేక త్యజింపవచ్చు. అన్యటచిహ్నుండును
నవ్యక్తార్థుండును మనీషావంతుండును గవియునగు ముని బౌలోన్మత్తమూకులవలెఁ
దన్న లోకులకు నగపఱపవలయు. 471

- క. భూదయిత! వినుము సూనృత, వాదులు కవు లుదహరింతుమ్రాస్తానమగు ప్ర
హ్లాదాజగర విమల సం, వాదన్మునెడి యితిహాసశవర మీయెడలన్. 472
- సీ. కతిపయామాత్యసంఘ యుతుఁ, పొచు భాగవ తాగ్రణియైన ప్రహ్లాదుఁడు మును
లోకతత్త్వ జిఘృక్షులలోకంబులం దగ, సంచరించుచు సహ్యాసానునండుఁ
గావేరి తీరభాగంబున సత్యంత, భూభిఘాసరిత గాత్రుఁడయి మిగుల
గూఢ తేజస్కుఁడగుచుఁ బడియున్నట్టి, యాజగరవ్రతురయతినిఁ గాంచె

గీ. ఆ యతీందుని కర్మలనాకృతులను, వాక్యముల లక్షణంబులవర్ణమునను
నాశ్రమాదుల సీతఁడేయతఁడగునొ, కాఁడొ తెలియఁగలేరు ముగ్ధులన్నవారె.

ఆ. పరమభాగవతుఁడుప్రహ్లాదుఁ డతనికి, మొక్కి యర్పిరీతిఁబూజఁ జేసి
యడ్గులన్ శిరమునననంబుచు జిజ్ఞాస, చేత నిట్టులడిగెనా తపసిని. 474

ప్రహ్లాదుఁడు:—

సీ. ఓ మహాభాగ! నీవుద్యమయుతుఁడగు, భోగవంతుని చంద్రమును ధరించి
యతిబలిష్ఠమగు కాయంబును దాల్చి తు, ద్యమవంతునకు నె విశ్రంతంబుఁగల్గు
విత్తశాలికె భోగమత్తమిల్లుచు భోగ, వంతుల దేహంబెరబలిసియుండు
నన్యవిధంబుననది సంభవింప ద, నుద్యమతం బడియన్న నీకుఁ

గీ. గలిగె నెచ్చటనుండి భోగములు? భోగ, రహితునకు నేగతిం బీవరమగు తనువు
విప్రసత్తమ! మాకు నిశ్చిషయమెల్ల, వినుట కర్హులమేని నెఱమ్మిని వచింపు. 475

క. కవిని నిపుణుండవున్ సముఁ, డవు ప్రియకరుఁడవును దక్షుఁడవునగు నీవీ
భువనంబు కర్మసలుపన్, దవులకపడియుందు వెల్లురదానిం గనుచున్. 476

నారదుఁడు:—

క. అని దైత్యభర్తయడుగన్, మునిపతి తద్వాక్కుధా విశనోదితమతిమై
వినయవినతుఁడగు ప్రహ్లా, దుని కిట్లనిపలికె నవ్వృతౌలుకాడంగన్. 477

బ్రాహ్మణుఁడు:—

గీ. ఆర్యసమ్మతుఁడ వగు నీవసురనాథ!, వివిధనరుల ప్రవృత్తి నిశ్చిన్తి గూఢ
కంబులగు స్థానముల నెఱుఁగంగఁగంటి, దివ్యతరమగు నాధ్యాత్మరవృత్తితోడ.

గీ. అనఘ! భగవంతుఁడైననారాయణుండు, నీదు హృదయాబ్జపీఠనిర్మిచ్చి
వినులతరమైన భక్తి సంప్రప్తఁడగుచు, దలఁగఁద్రోయునుదమమునననగణివోలె.

గీ. ఐన నీప్రశ్నములకు నిశ్శంకిత! నే య, భాశ్రుతంబుగఁ దగు సమాధానమిస్తు
నాత్మశుద్ధి వాంఛించువాఁడొచరింప, నలయు నీతోడి యుచిత సంభాషణంబు.

సీ. భూరి కామంబులంబూరింపఁబడక సం, సృతివర్తకం బగుతృప్తచేతఁ
గర్మమున్ నేయింపఁగఁబడుచును నే వి, విధయోనులందుఁ బ్రాప్తితుఁడ నగుచు
దిష్టవశమునఁ బొందింపఁగఁబడితి నీ, మనుజుదేహంబునననుజినాథ!

అది స్వర్గమోక్షతిర్యక్త్వపుసర్గాస, వత్స సంప్రాప్తికిరద్వారముకద

గీ. ఇందు సుఖలబ్ధిమఃఖనిశ్చిన్తులకయి
బహుళకర్మలఁ జేయు దంధపతుల యవ్వి
పర్యయము గన్గొని నిశ్చిన్తిపరుఁడ నగుచు
మెలఁగుచుంటిని వింటె యోయలఘు చరిత!

గీ. ఆత్మకు సుఖంబె రూపమకారనఖిలకామ, విరతియే దేహమగు నిదిరయరసి నేను
భోగములమనస్సర్వజరములుగ నెంచి, సారిదిఁ బ్రారబ్ధ మనుభవింతుచుఁబరుందు.

గీ. అనఘ! యిట్లాత్మరూపంబురస్వార్థయుతము
సతమునై యుండ మఱచితాజనుఁడు జడత
ద్వైతమున సత్యమైన యీతనువునందుఁ
జితమున్ ఘోరమైన సంసృతినిఁ బొందు.

483

శా. శైవాలాదితదుద్భవ ప్రచయ సంఘన్నాంబు పూరంబులన్
దా వర్జించి జడాశయుండు జలతృష్ణన్ వే ప్రధావించు నెం
తే విభ్రాంతిని నెండమావులకు నశ్లే యర్థదృష్టిన్ ఖలుం
డై వెన్నాడు స్వభిన్నమై పరగు దేహంబున్ విచిత్రంబుగన్.

484

గీ. కర్మపరతంత్ర దేహాదికంబుచేత, నాత్మకు సుఖంబు దుఃఖాత్యయంబుఁ గోరు
నట్టి నిర్భాగ్యులకును గ్రియాయతతులివి, వితథములగుఁ బునఃపునఃకృతములగుచు.

గీ. కడఁక నాధ్యాత్మికాతి దుఃఖములచేత, నొక్కచోట విముక్తుడై రయున్నఁ గాని
మర్త్యునకు సతిదుఃఖ సమాజ్ఞితార్థ, కామములచేఁ బ్రయోజనశ్రమేమి కలదు? 486

సీ. లుబ్ధులు సజితాత్మకులును భీతికతన న, లబ్ధనిదుర్ములును నెల్లజనులందు
శంకమానులునయిరచరియించు ధనులకుఁ, క్లేశంబె మదిఁ బరికించుచుందు
రాజులవలనఁ జోరతతి కతంబున, శత్రులవలన స్వరజనుల వలనఁ
బశువులవలననురబక్తి, సంఘంబు వ, లనఁ దనవలనఁ గారలంబువలనఁ

గీ. నర్థజనములవలనఁ బ్రాణార్థవంతు
లకు భయంబుప్పతిలు మర్త్యులకు భయంబు
మోహమును శోకమును గ్రోధమును శ్రమంబుఁ
గూర్చుధనకాంక్ష వీడనశగుం బుధుండు.

487

క. సరఘయు సజగరమును స, ధ్గురు లీ లోకంబునందుఁగొనకొని యేత
ద్గురుశిక్షన్ వైరాగ్యముఁ, బరిశోషంబును గ్రామానరబడసితి ననఘా! 488

గీ. సర్వకామవిరాగంబురసరఘవలన, నేను దగ శిక్షితుఁడనై తిరదానవేంద్ర!
దుఃఖసముపార్జితమగుమరఘువునుబోలెధనముఁదత్సామినుండియిరతరుడుఁగొనును.

క. అనఘ! యదృచ్ఛాలబ్ధం, బునఁ బరితుష్టుండ నౌదురమొగి నిస్సృహతన్
వినుమటు కాదే బలినై, పెనుబాముగతి శయనింతుఁడబెక్కు దినంబుల్. 490

మ. ఒకచో నల్పమ యారగింతు నధికంబొక్కష్ట మృష్టాన్న మిం
కొకచో దూషితమొక్కచో రసయుతంబొక్కొక్కచో నీరసం

- బొకచో శ్రద్ధ సమర్పితంబు నొకచోనుద్దేశ హీనంబు మా
నక భక్షింతు యదృచ్ఛమై గలుగు నశన్నంబున్ దివారాత్రముల్. 491
- సీ. కోమలక్షౌమదురకూలంబు జీర్ణవ, ల్కలమును నొకభంగిగట్టుచుందు
హర్ష్యపర్యంకశ్రయ్యలఁ బర్ణభస్మాశ్మ, తృణముల నొక్కరీతిశయనింతు
స్నాతానులిప్తుండ్రప్రగలంకృతుండను, సురుచిరాంబరుండనై రకరిరథాశ్వ
ములనెక్కి తిరుగుదురనెలమితోడఁ బృథుగ్ర, హంబుచందమున దిగంబరుండ
గీ. నగుచునొక్కడమెలఁగుదురనిశముఁబ్రకృతి, విషమచుగుజనంబునన్ రదెగడఁబొగడ
వారిశ్రేయంబెమనమునఁగోరచుందుఁ, బరమపురుషైక్యమునగడురవాంఛఁగొందు.
వ. తత్త్వదర్శియైన ముని వికల్పంబును జిత్తంబునందును; జిత్తంబును నర్థవిభ్రమం
బగు మనంబునందును; మనంబును సాత్వికాహంకారమందును; నయ్యహంకారం
బును మాయయందును; నమ్మాయ నాత్మానుభూతియందును హోమంబుఁజేసి
స్వస్వరూపానుభూతిస్థితుండై యుపరతుండు కావలయు. 493
- క. ధీయుతుండవు శ్రీమన్నా, రాయణభక్తుండవుగాననతిలోకంబా
నా యాత్మవృత్తము బుధవి, ధేయా! యతిగుప్తమైనఁ దెలిపితి నీకున్. 494
నారదుడు :—
- క. ఈరీతి మానివలనన్, బారమహంస్యమగు ధర్మపథము బుధాలం
కారుడు ప్రహ్లాదుడు విని, యారాధించి యతనిఁ జనెనస్వాలయమునకున్. 495

అ ధ్యాయము 14.

శ్లోక గృహస్థ ధర్మపథము శ్లోక

ధర్మరాజు:—

- క. గృహసక్తబుద్ధియును న, స్పృహుండగు మాదృక్షుండై నగృహమేధి యెటుల్
గ్రహించు నీ పథంబును, రహి నా కెఱిగింపుచూ సురరక్షితిలకమా! 496
నారదుడు:—
- క. ధీనిధి! యుధిష్ఠిరా! లో, కానుగ్రహకాంక్ష లెన్నగా నడిగితి వె
ద్దానన్ దగఁ గర్మంబుల, కా నైష్కర్మ్యము వచింతురనది నే నీకున్. 497
- క. క్షితిప! గృహస్థితుండై య, చ్యుతార్పణముగాఁగఁ గ్రియలనొనరించుచు, దా
నతి విస్రంభముతోడత, యతినత్తముల న్నరుం డురపాసింపవలెన్. 498
- ఉ. శాంతజనావృతుండగుచు శ్రద్ధమెయిన్ దగుకాలమందు న
త్యంతము విష్ణుదేవు నవరతారకథామృతమారగించుచున్

సంతత సాధుసంగతి శతనైర్గతి దారసుతాదిసంగవి

భ్రాంతిని వీడి యుత్థితుఁడుశ్వప్నమునుంబలె వారిఁ జూడనా.

499

గీ. అవసరంబెంతోయంతెదేహమునశేహ

ముననుపాసీనుఁడగుచుఁదాశబుధుఁడు కడు న

సక్తుఁడయ్యు సక్తునిభంగిశలవలయుఁ

బురుషకారంబు నరలోకమున నరేంద్ర!

500

క. జ్ఞాతులుఁ బితరులుఁ బుత్రులు, భ్రాతలు సఖు లొరులు దేనిశవలఁతురొ దేనిన్

బ్రీతి వచింతురొ నిర్మముఁడై తత్సర్వము నొనర్పరనగు సమ్మతిమై.

501

క. భామంబును దివ్యంబును, వ్యోమజమున్ దై నద త్తరమున్ సర్వధన

స్తోమముఁగొని ప్రాజ్ఞుఁడు ని,ష్కామతఁజేయవలె నిట్టికర్మములెల్లన్.

502

గీ. ఎంతమాత్రానఁగొక్షి భరరింపఁబడునొ, యంతదేహులకున్ సత్త్వరమా దలంప

నంతకెక్కుడు వాంఛించునాత్మనెవ్వఁడతఁడు పాటచ్చరుండు దంధాద్వంద్వఁడునగు.

క. మృగ గార్ధ భోష్ట్ర శాఖా, మృగ మూషిక మక్షికా సరీసృపములఁ జూ

డఁగనగుఁ దనవలె సుతులటు, వానికి వారికెంతరయంతరమెన్నన్.

504

క. తవిలి యతికష్టలబ్ధ, త్రివర్గమును గొల్వరాదుశృహమేధియు భూ

ధవ! దేశకాలగతి దై, వ వినిర్మితమును భుజింపశవలయు నియతిమై.

505

వ. శ్వానంబులకుఁ బతితులకు నంత్యజులకుంగూడ యథాతథంబుగ స్వభోజ్యంబు

లగు కామంబుల విభజించి యొసంగవలయు. మమత్వ హాపగ్రహాన్పదమైన

భార్యను నతిధిశుశ్రూషణంబున నియోగింపవలయు.

506

గీ. యన్నిమిత్తము ప్రాణంబులై నవిషుచుఁ, బితరులన్ గురునై సనుకబిల్కుమాడ్చు

నట్టి స్త్రీయందు మమతఁబారయంగలిగిన, నజితుఁడై నను నతనిచేతజితుఁడెయగు.

గీ. రూఢిఁ దుదిఁ గ్రిమివిడ్భన్నరూప మొందు, నట్టి యీ శభేబరమేడ?రయల తదీయ

రతికిఁబట్టెన సతియేడ?రయతులమైన, మహిమ సభమునుగప్పు నాత్మయదియేడ?

గీ. సిద్ధములు మఱి యజ్ఞావశిష్టములగు, సర్థములును గల్పింపనానాత్మవృత్తి

మమత వర్జించి పిమ్మటశమహితులై న, వారి పదవినిఁబొందునరప్రాజ్ఞుడనఘ! 509

గీ. దేవతల ఋషులను బితృదేవతలను, జనుల భూతచయముల నాత్మను బ్రతిది

నము స్వవృత్త్యాగతమగు ధనముతో య, జింపవలయు సంతర్యామినింపుమీఱ.

వ. అధికారాదికంబులగు సర్వయజ్ఞసంపదలుఁ దనకుఁ గల్గుటఁజేసి యాజ్ఞకంబగు

విధిచేత నాగ్నిహోత్రాదికంబుచేత యజ్ఞపురుషు యజింపవలయు.

511

చ. వరదుఁడు యజ్ఞభోక్త భగవంతుఁడు విష్ణుఁడు సర్వదైవతే
శ్వరుఁడు పరాత్పరుండు హరిత్రబ్రాహ్మణవక్త్రమునన్ హుతంబులై
పరగెడువానిచేతఁబలెవహ్నిముఖంబున వేల్వఁబడ్డ యా
చరువుకతంబునన్ నృపతిసత్తమ! ప్రీతుఁడు కాఁచొకింతయున్. 512

శ. కావున రాజా! బ్రాహ్మణ, దేవ నృ భూతోత్కరపితృదేవతలందున్
నీ వీ క్షేత్రజ్ఞుని భూ, దేవముఖు యజింపు తగు గృతిం గామతతిన్. 513

వ. విత్తవంతుండగు ద్విజుండు విభవానుసారంబుగఁ బితృదేవతలకుఁ దద్బంధులకు
నపరపక్షీయంబగు శ్రాద్ధంబుఁ గావింపవలయు. మఱియు నయనంబునను విషువ
కాలంబునను వ్యతీపాతయోగంబునను దినక్షయంబునందును సూర్యచంద్రోప
రాగమందును, ద్వాదశియందును, శ్రవణనక్షత్రంబునను, అక్షయ తృతీయ
యందును, శుక్లపక్ష నవమియందును, గార్తీకమాసంబునను, జతురష్టకముల
యందును, హేమంతశిశిరర్తువులయందును, మాఖమాసంబున శుక్లపక్ష సప్తమి
యందును, మాసనక్షత్రయుక్తములగు రాకానుమతులయందును, అనూరాధా
శ్రవణ ఉత్తరాత్రయ యుక్త ద్వాదశి యందును, ఉత్తరాత్రయ యుక్తకాదశి
యందును, జన్మనక్షత్ర శ్రవణయోగయుక్త దినంబునను యథావిధిఁ బితృదేవ
తాదులను బూజింపవలయు. ఈకాలంబులు నరులకు శ్రేయోవివర్ధనంబులు.
ఈకాలములయందు శ్రేయస్కాముడై కర్మంబులాచరించిన నమోఘాయుష్కు
లగుదురు. ఈ పుణ్యకాలంబులయందు స్నానంబును, జపంబును, హోమం
బును, దపంబును దేవద్విజార్పణంబును, బితృదేవనృభూతబలిదానంబును ననశ్వ
రంబులై శ్రేయంబుఁగూర్చు. భార్యకుఁ బుంసవనాది కార్యంబును; నపత్యంబునకు
జాతకర్మాదికంబును; దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును; బ్రేతంబులకు దహనాదికము;
సాంవత్సరికముఁ గర్మాభ్యుదయంబునకై యీ పుణ్యకాలంబుల నాచరించుట
శ్రేయోదాయకంబగు. 514

నీ. ఇంక దేశముల వ్రచింతు నాలింపు స, త్పాత్రమెచ్చోటఁ బ్రార్థప్తమగుచుండు
సట్టి ధర్మాదిభక్తదానహంబై పోలు, పు మిగులు దేశంబుపుణ్యతమము
మఱియుఁ జరాచరాత్మకమగు భగవంతు, ప్రతిబింబ మెచ్చోటఁబరగుచుండు
సతిపావనంబయితలరెడు దేశమ, య్యది శోభనమ్ములకాన్పదంబు

గీ. ఆరయఁగఁ దపోవిద్యాదశమూర్ధ్వితమగు
బ్రాహ్మణకులంబు నెచ్చోటఁబరగుచుండు

నెచట హరిపూజనంతత్రమెనక మెనఁగు

నట్టిదేశంబు మిగులపూణ్యమునుము.

515

ఆ. రాణమీఱఁగాఁ బుత్రరాణప్రసిద్ధగం, గాదినదులుఁ బుష్కరరాదినరసు

లర్హ సంత్రితంబులైన క్షేత్రంబులుఁ, బొదలుదేశ మధికపూణ్యతమము. 516

వ. మఱియుఁ గురుక్షేత్రంబు, హయశీర్షంబుఁ బ్రయాగంబుఁ బులహాశ్రమంబు నైమిశంబు ఫల్గుణంబు సేతువుఁ బ్రభాసంబుఁ గుశస్థలంబు వారాణసి మధుపురంబుఁ బంపయు బిందుసరంబు నారాయణాశ్రమంబు నందయు సీతారామాశ్రమాదులు సర్వకులాచలంబులు మహేంద్రమలయాదులు హరిపూజాశ్రయంబులగు నివి యెల్లఁ బుణ్యదేశంబులు. శ్రేయస్కాముఁడు పదింబదిగ నీదేశంబుల సేవింపవలయు. ఈ ప్రదేశంబులఁ గావింపఁబడిన ధర్మంబు పురుషునకు సహస్రగుణోదయంబగు. పాత్రజ్ఞులైన కవిపుంగవులచే నటఁ జరాచర మయుఁడగు నీహరియే పాత్రంబుగా నిర్ణయింపఁబడె. దేవతలు ఋషులు, నర్వులు, బ్రహ్మాత్మజాదులు నుండఁగాఁ ద్వదీయంబగు రాజసూయంబున నచ్యుతుండు సత్పాత్రంబుగ సమ్మతింపఁబడె. జీవరాశి పరివృతంబగు బ్రహ్మాండకోశపాదపంబునకు మూలభూతుండు నచ్యుతుండు పూజితుండును సర్వజీవాత్మ తర్పణంబగు. దేవమానవ తిర్యగృషిరూపంబులగు దేహంబు లీ యధోక్షజుచే నిర్మింపఁబడియె. ఈ పరమ పురుషుండు జీవరూపంబున నీ పురంబుల శయనించియుండు. ఈ పురంబులయందుఁ దరతమభావంబున సంతర్యామిరూపంబున వర్తించుచుండుఁగావున నీ పరమాత్మయగు హరియ సర్వవిధంబుల సత్పాత్రంబగు. పరస్పరము నసన్మానబుద్ధులై పరగు నీ సరులకుఁ ద్రేతాదియుగంబుల హరిప్రతిమ క్రియానిమిత్త మేర్పరుపఁబడియెఁ గావునఁ గొందఱు ప్రతిమయందు హరిని శ్రద్ధచేతను బూజచేతను నుపాసెను. అట్లుపాసింపఁబడినదయ్యుఁ బ్రతిమ హరిని ద్వేషించువారికిఁ బ్రయోజనకారి కానేరదు. తపస్సుచేతను, విద్యచేతను, దిష్టిచేతను, వేదమయంబగుహరి తనువునెవరు ధరింతురో యా బ్రాహ్మణులు పురుషులందు సత్పాత్రమని విజ్ఞులెఱింగిరి.

517

క. తమ పాదధూళిచే లో, కములను మూఁడింటిఁ బూత్రములు సేయు ద్విజో

త్తములు జగదాత్మకుం డత్యమలుఁడునగు నీ హరికరతయన్ దైవతముల్. 518

అధ్యాయము 15.

—అథ మోక్షలక్షణ కథనము—

నారదుడు:—

- గీ. కర్మనిష్ఠులుకొందఱుధర్మతనయ!, కొందఱు సుతపోనిష్ఠులగుదురు ద్విజులు
ఇందుస్యాధ్యాయనిష్ఠులుకొందఱు తొడులు, జ్ఞానయోగనిష్ఠులగుచుసంచరింతు.
- వ. అనంతఫలము నిచ్చగించు గృహమేధి పితృదేవతలనుద్దేశించి కవ్యంబును, దేవతల
నుద్దేశించి హవ్యంబును నొసంగవలయు. దైవకార్యంబునకు నిర్వురను, విశ్వ
కార్యంబునకు మువ్వురను భుజింపజేయవలయు. లేకున్న నుభయకార్యంబుల
నొక్కొక్కనినైన భుజింపజేయవచ్చు. సంపత్సంపన్నుండైనను శ్రాద్ధకార్యం
బును విస్తరించి చేయంజనదు. దేశకాలోచితశ్రద్ధాద్రవ్య. పాత్రార్చణంబులు
యోగ్యంబులగునట్లు, స్వజనార్చణంబున విస్తారంబున యోగ్యంబులుకావు. దేశ
కాల సంప్రాప్తంబు నారణ్యంబునగు నన్నంబు హర్యర్చితంబైన యథావిధిశ్రద్ధచే
బాత్రంబున సమర్పితంబైనయెడల నది యక్షయంబును గామదుఘంబు నగు.
దేవర్షిపితృభూతగణంబులకుఁ దనకు స్వజనంబునకు నన్నంబు విభాగంబుఁ గావిం
చుచు నదియెల్లఁ బరబ్రహ్మమయంబుగా నెంచవలయు. ధర్మతత్త్వవేత్తయగు
వాఁడు శ్రాద్ధకర్మంబున మాంసంబు నొసంగరాదు; తానును భుజింపరాదు.
వీర్యాదికంబగు మున్యన్నంబునంబలెఁ బశుహింసవలనఁ బ్రీతినింపదు.
యోగ్యమైన ధర్మంబు నిచ్చగించు నరులకు మనోవాక్కాయజన్యంబగు భూత
హింసను ద్యజించుటకంటె నుత్కృష్టంబైనధర్మంబు మఱొండెద్దియు లేదు. యజ్ఞ
విద్వరులైన కొందఱు నిరీహులై జ్ఞానదీపితమైన ఆత్మసంయమనయోగాగ్ని
యందుఁ గర్మమయంబులగు యజ్ఞంబులను హోమంబుఁజేయుదురు. “ఈతఁడు
జాలిమాలినవాడై ప్రాణతర్పకుడై మనలహింసించు”నని పశుహింసచే యటించు
నరులను గాంచి భూతంబులు జడియుచుండు. కావున ధర్మవిదుఁడు సంతృప్తంబై
దైవోప పన్నంబగు నన్నంబుచే నన్వహము నిత్యమై మిత్రీకక్రియలు గావింప
వలయు. విధర్మము, పరధర్మము, ఆభాసంబు, ఉపధర్మము, ఫలంబునను నీ
యధర్మశాఖలైదింటిని ధర్మజ్ఞంబు వర్జింపవలయు. విధర్మంబు ధర్మబాధంబు;
పరధర్మం బన్యచోదితంబు; ఉపధర్మంబు పాపండుంబు; ఆభాసంబు దంభంబు;
ఫలంబు శబ్దభేదియునగు.

520

- గీ. వినుమురాజోత్తమ! స్వభావశ్రవిహితధర్మ, మఘసముపశాంతికిన్ సునశమర్థమగును
ధర్మమునిమిత్తమైన యాత్రార్థమైన, నధనుఁడుధనంబుఁగోరరాదాత్మయందు.

- క. ఈహరహితాత్మనకు న,నీహయు భావించిచూడరవృత్తిదమగుఁజూ
బాహుటంబుగరాజ! మ,హాహికిఁబలె నిందు సందిరయములేదుకదా. 522
- క. పౌరవ! నిరీహుఁడును స్వా,త్మారాముఁడు నిత్యతుష్టుఁడైన సుఖముఁజే
కూరుఁజుమి కామలోభ స,మీరితుఁడై యర్థతృప్తిమెలఁగు ఖలుఁడిలన్. 523
- గీ. నిత్యసంతుష్టచిత్తుఁడైరనెగడువాని, కెల్లదిశలును శుభములై రయెనఁగుచుండు
బాదములఁజెప్ప లిడుకొన్నరవాని కెట్లు, లావహిలు? శర్కరాకంటకాదిబాధ?
- వ. సంతుష్టుం డెవండును దుఃఖంబునొందఁడు. జిహ్వోపస్థదై న్యంబునంగుండుజనుండు
గృహపాలకశునక సదృశుండగు, అసంతుష్టుండగు విప్రునకు నింద్రియతౌల్యంబునఁ
దేజోవిద్యాతపోయశంబులు, జ్ఞానంబును భిన్నఘటంబున జలంబుంబోలెనవిండు.
క్షుత్తృష్ణలచేఁ గామాంతంబును, ఫలోదయంబునఁ గ్రోధాంతంబును జనుండు పడ
యునుగాని సకలభూమండలంబును, దిశావలయంబును జయించి యనుభవించియు
లోభాంతంబు నెవ్వండుం గనంజాలండు. 525
- సీ. కామంబు నమితసంకల్ప వర్జనమునఁ, బ్రబలకోపము గామరవర్జనమున
నర్థమునందు ననర్థరేక్ష లోభమున్, దత్త్వవిజ్ఞానమునన్ భయంబు
సొరిదినాన్వీక్షకిన్ శశోక మోహంబులు, మహితాత్మనేవ దంభంబు మఱియు
నమలమానమున యోగాంతరాయంబులన్, హింసను దేహ ద్యురనీహవలన
- గీ. భూతజన్య దుఃఖంబునురభూరికృపను, మానసిక పీడలెల్ల సకమాధిచేత
యోగశక్తిఁ దనూపీడరనుచితసత్త్వ, సేవచే నిద్రబుధుఁడు నిర్జ్ఞింపవలయు. 526
- క. తమమును రజమును ఘన స,త్త్వమునన్ సత్త్వమును గెలువఁదగుశమమున స
ర్వమును గురుభక్తిచేతన్, శ్రమమున నిర్జ్ఞింపవలయుఁగా పురుషుఁ డిలన్. 527
- గీ. జ్ఞానదీప ప్రదుండు సాక్షాత్తుగభగ, వంతుఁడగు గురునందు నెశ్వనికిఁ బాడము
మనుజుఁ డనెడి యసద్బుద్ధిరమనుజనాథ!, వాని శ్రుతమెల్లఁ గుంజరరస్నాససమము.
- వ. ప్రధానపురుషేశ్వరుండును, సాక్షాద్భగవంతుండును, యోగేశ్వరగవేషణీయ
పాదకమలుండునగు నీ కృష్ణుని నీలోకంబు నరునిగాఁ దలంచుచుండు. అరిషడ్వర్గ
జయంబుఁ గలిగి యేకాంతులై యిష్టాపూర్తాదివిధు లాచరించుచుఁ దదేక నిష్ఠుల
య్య భ్యానధారణసమాధియోగంబుల సాధింపకున్న వారు కేవల శ్రమభాజ
నులగుదురు. కృష్యాదులు దత్ఫలంబులు, నిష్టాపూర్తంబులు, మోక్షసాధకం
బులు కావేని ననర్థదాయకంబులగు. చిత్తవిజయోద్యుక్తుఁడై నరుండు నిస్సం
గుండు, నపరిగ్రహుండు, వివిక్తవాసియు, భిక్షువు, భైక్షమితాశనుండు నే
కరూపుఁడునగుచుఁ బరిశుద్ధంబును, సమంబునగు ప్రదేశంబునస్థిరంబును, సుఖంబును

సమంబునగు నాసనంబుఁ గల్పించుకొని యందు ఋజుకాయుండై యాసీనుండు కావలయు. ఓంకారరూపప్రణవంబు నుచ్చరించుచు స్వనాసాగ్ర నిరీక్షణంబులచే మనంబును గామంబుల జయించుదనుక పూరక, రేచక, కుంభకంబులఁ బ్రాణాపానంబుల నిరోధింపవలయు, కామోపహతంబై భ్రమించుచు మనం బెందెందు నిర్గతంబగు నందందునుండి మరల్చి బుధుండు శనైర్గతి నమ్మనంబును హృదయంబునఁ జొనుపవలయు. ఇట్లభ్యాసంబుఁ గావించు యతీంద్రుని చిత్తం బల్పకాలంబున నిరింధనంబగు పావకంబుంబోలె నిత్యంబు నిర్వాణముం బొందు. కామాదులవలనఁ బ్రతిహతంబుఁగాక ప్రశాంతాఖిల వ్యాపారంబై యాత్మసుఖ సంస్పృష్టంబగు చిత్తంబు మఱియెన్నఁడును నుత్థితంబుకాఁజాలదు. త్రివర్గమూలంబగు గృహంబునుండి తొలుతఁ బ్రవ్రజించి క్రమ్మఱ నా ధర్మార్థకామంబుల సేవించు భిక్షుండు నిరపత్రపుఁడై వాంతాన్నంబును దినువాఁడగు- ఎవ్వరు విట్కిమిభస్మాధీనంబు మ్రియమాణంబునగు దేహంబును, నాత్మగా భావించుతో నా రసద్బుద్ధులై యీదేహంబును గొనియాడుదురు. గృహస్థునకుఁ గ్రియాత్యాగంబును, బ్రహ్మచారికి వ్రతత్యాగంబును, దపస్వికి గ్రామసేవయు, భిక్షువునకు నిందియలోలత్వంబును ననుచితంబులు. వీ రాశ్రమవిడంబనులగు నధములు. దైవమాయచే మోహింపఁబడిన వీరలను గృపారసంబున నుపేక్షింపవలయు. జ్ఞానంబున సమస్తవాసనలను దొలంగంజేసి పరమాత్మ నెఱింగిన యెడలనేకతమ్మున నేమి గోరుచుఁ బురుషుండు లంపటుండై దేహంబునుబోషించు?

౧. దేహంబె యరద మింద్రియములె హయములు, పగ్గము లింద్రియకృతమనంబె పంచతన్మాత్రలుకనంచారమార్గముల్, బుద్ధిసారధిచిత్తమున్ గ్రధనము దశవిధప్రాణముల్ కదలఁప నక్షింబు ధ, రాధర్మములవి చక్రక్రద్వయంబె రధికుండు జీవుండుప్రణవంబు ధనువు శ, రంబు జీవంబు పరరంబగు గుఱి

• భయ మద ద్వేష రాగ లోభభములు శోక మోహమానావమానముల్ శమిగి నసూయ మాయ హింసయు రజముఁ బ్రమాద నిద్ర లాఁకలియు మున్ను గాఁగలకవరిచయంబు.

530

౨. ఇరవౌచున్ నరకాయ రూపక రథంబీరీతి స్వాధీనమై పరఁగన్ నల్గురుపాదతోయరుహసేకవాశాత విజ్ఞాన వి స్ఫురితాసిన్ హరిసత్త్వంబై రిపుతతింబోకార్చి యానందసు స్థితన్ బూరుషుఁ డీ రథాదికము వర్జింపంగనాఁ బిమ్మటన్.

531

- శా. కాదేనిన్ సరునిం బ్రమత్తుని బలాత్కారంబునన్ ధర్మపు
త్రా! దుష్టేంద్రియవాజిసూతు లపమాన్యరంబందుఁ గొంపోయి పెం
పేదన్ దుర్విషయారికూటమును బొందెంపంగ నవ్వారు మృ
త్యుదగ్రోగ్రభవాంధకూపమునఁ గూతల్తుర్ సూతరథ్యాళితోన్. 532
- వ. వైదికంబగు కర్మంబు ప్రవృత్తమనియు, నివృత్తంబనియు ద్వివిధంబైయుండు.
అందుఁ బ్రవృత్తంబునన్ బునరావృత్తియు, నివృత్తంబునన్ మోక్షంబునుం
బడయు. హింస్రము ద్రవ్యమయము; కామ్య మశాంతిదంబు; అగ్నిహోత్రా
దికంబు దర్శము పూర్ణిమానయుఁ జాతుర్మాస్యముఁ బశుయాగము సోమ
యాగము వైశ్వదేవము, బలిహరణము నేవయాపమగు నిష్టంబును సురాల
యారామకూపోపాజీవ్యలక్షణంబగు పూర్తంబును ద్రవ్యసూక్ష్మ విపాకము,
ధూమము, రాత్రియు, బహుళపక్షము, సోముఁడు నోషధీవీరుధంబులు దక్షి
ణాయనము నన్నంబు రేతంబుననునది పునర్భవంబైన పితృయానంబగు. ఆను
పూర్వికంబుగ నొక్కొక్క జన్మంబు జంతువు పొందుచుండు. ద్విజుండు నిషే
కాదిశ్మశానాంతంబులగు సంస్కారంబులచే సంస్కృతుండై కర్మములను
జ్ఞానదీపితంబులగు నింద్రియంబులయందును నింద్రియంబులను, సంకల్పమూలంబగు
మనంబునందును, వికారయుక్తంబగు మనంబును వాక్కునందును, వాక్కును
వర్ణసమామ్నాయమునందును, ఆ శబ్దంబు నోంకారమునందును, ఓంకారంబును
బిందునాదంబునందును, ఆబిందువును బ్రాణాత్మకంబగు మహాబ్రహ్మమునందును
స్యసింపవలయు. అగ్ని, సూర్యుఁడు, పగలు, పూర్వాష్టాము, శుక్లపక్షము,
బ్రహ్మయు, విశ్వ, తైజస, ప్రాజ్ఞ, తుర్యాత్మకుండగు నాత్మయు ననునది దేవ
యానమని చెప్పుదురు. ఇట్లనుపూర్వికంబుగ నాత్మయాజియు నుపశాంతా
త్ముఁడు నాత్మస్తుండునగుచుఁ బునరావృత్తినొందక వేదనిర్మితంబులైన యీ పితృ
దేవయానంబుల నెవ్వఁడు శాస్త్రుచక్షువున నెఱుంగు వాఁడు దేహస్తుండయ్యు
మోహంబునొందఁడు. దేహముల యాద్యంతంబులు బహిరంతర్గతులు, ఉచ్ఛము
సీచము, జ్ఞానము జ్ఞేయంబును, వచనంబుఁ వాచ్యంబు, బ్రకాశంబుఁదమంబు
నన్నది తత్సర్వముఁ దానయని జ్ఞానియెఱుంగు. తర్కవిరోధంబున బాధింపఁ
బడినదయ్యుఁ బ్రతిబింబాది రూపంబగు నాభాసంబెట్లు వస్తురూపంబునఁ దోచు
నట్లీంద్రియసంబంధమగు సర్వంబు సర్థత్వంబునఁ గల్పితంబయ్యు దుర్ఘటం
బగుట పరమార్థంబుకాదు. ఇందు భూమ్యాద్యర్థములకు నాలంబనరూపమైన
దేహ మెద్దియుం గాదు. ఇది సంఘాతంబును గాదు. వికారంబును భిన్నంబును
గూడియున్నదియును గాదు. కావునఁ గేవలము మిథ్యయగు. మహాభూతం

బులుఁ దన్తాత్రంబులగు నవయవంబులం దక్కియుండవు. అవయవు లసత్యంబులుఁ గాఁగ నవయవంబులు నంతంబున నసద్రూపంబులగు. వస్తువునకు విల్పకమగు చుండ సాదృశ్యభ్రాంతి యుప్పతిల్లు. స్వప్నంబున జాగ్రత్సుషు ప్త్యవస్థలుంబలె శాస్త్రవిధినిషేధంబులగుచుండు. ఆత్మకు భావాద్వైతముఁ గ్రియాద్వైతమును ద్రవ్యాద్వైతమును యోచించుచు స్వానుభవమున ముని త్రివిధంబులై న స్వప్నంబుల నివర్తించుకొను. పటతంతువులకుఁబోలె వికల్పంబు మిథ్యయగుటఁ గార్యకారణరూపవస్త్యైక్యదర్శనంబు భావాద్వైతమనంబడు. సాక్షాత్ పరబ్రహ్మంబునందు మనోవాక్కాయంబులఁ గర్మసమర్పణంబు క్రియాద్వైతమని చెప్పంబడు. ఆత్మదారసుతాదులకుఁ దదితర దేహులకు నేకత్వంబు ద్రవ్యాద్వైత మనంబడు. ఏది యెన్వనికి నెచ్చట దేనిచేత నెందువలనను నిషిద్ధంబుగాక యుండు నాద్రవ్యంబుచేతనే కర్మంబులునరుండు చేయనిచ్చగింపవలయు. తదన్యంబులచే నెన్నండు నాపన్నండుగానివాఁడు ప్రవర్తింపరాదు. వేదోక్తంబులై న యీకర్మంబులచేతను, నన్యంబులచేతను నరుండు హరిభక్తియుతుండై గృహంబునఁ బ్రవర్తించుచున్నను దత్పరమగతిం బొందు. 533

చ. క్షీతిప! యుధిష్ఠిరా! యెవనిశ్రీయతపాదపయోజనేవ ని
ర్జితదిగ్విభవజండవయిత్రచేవదలిర్పఁగ రాజసూయ మా
యతమగురీతిఁ జేసితివోయాప్రభుచేతనె దుస్త్వజంబులౌ
వితతవిపత్సరంపరలశవీకమెయిం దరియింపుఁ డీరలున్. 534

క. ఉపబర్హణాఖ్యఁ బరగితి, నిపుణత గంధర్వుడనయిత్రనే మున్ను ధరా
ధిప! గతకల్పంబున న, చ్చపుఁదమి గంధర్వులెల్లనసమ్మతిసేయన్. 535

ఆ. మహితరూపసౌకుమార్యమాధుర్య మా, నితుండ నగుచు దర్శనీయుండనయి
తౌల్యగరిమ నింతులకుఁ బ్రియతముండనై, మత్తవృత్తిఁ బ్రాథితమన్ మెలఁగితి.

ఁ. ఒకనాఁడు విశ్వసృజ ల, య్యకలుషమగు దేవనత్రయమందు రమానా
యకుగాఢఁ బొడుటకుఁ బొం, దిక గంధర్వాపుర స్త్రతిం బిల్చిరటన్. 537

ఁ. అదియెఱిఁగి స్త్రీనృతుండ ను, న్మమండనగుచుఁ బోయి హేళనగ బాడితి నం
దదిచెలిసి విశ్వసృజలపు, డెదఁ గోధముఁజెంది శాపశమిడి రీసగిదిన్. 538

ఁ. హేళననొనర్చితివిగానశలోలచిత్త, శ్రీదొఱంగి శూద్రత్వముఁజెందుము వెన
ననుచు శస్త్రుండనయి జన్మశమందినాఁడ, బ్రహ్మవాదిదాసికిఁ గొంతభాగ్యముంట.

ఁ. తద్రాష్ట్రవాణాని శుశ్రూషచేతను, దత్సంగంబుకతంబునను బిమ్మట బ్రహ్మపుత్ర
త్వంబు పడసితి. 540

క. మహిపై నేధర్మమునన్, గృహపతి సన్న్యాసి పదవినిం బడయున్ పా
పహమగుచుం బరగెడు నా, గృహస్థ ధర్మంబు నీకుశ్చితిప! తెలిపితిన్. 541

మ. సరదేహంబున గూఢరూపుడగుచున్ శసాక్షా త్పరబ్రహ్మహా
హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పురణ్యాత్ముల్ జగత్పావనుల్
వరమానుల్ చనుదెంతుని చచ్చలును భూతపా! కావునన్ మీరలీ
సరలోకంబున నెంచిచూడఁగఁ గడున్రథన్యుల్ మహాభాగులున్. 542

చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సుతహృత్తుఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియు సయి మీకు నే హరి చరరించు నతండ్రె యుధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుపాధి కేవల సుతఖానుభవంబు మహద్విమృగ్య మ
వ్యయము నఖండమై పరఁగుతబ్రహ్మముగాఁగ మదిందలంపుమా. 543

చ. ఎవని నచుగ్రరూప మిదమిత్థమటంచును గేవలంబు నా
భవపరమేష్ఠి ముఖ్యులునుశర్వణ నమంబొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేము మానమునశశాంతిని భక్తిని సుప్రసన్నుఁగా
నెవనిని జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చులున్. 544

శ్రిశుకుఁడు:—

క. అనియిట్లు దేవముని చె, ప్పిన యదియెల్లవిని భరతశ్రవ్యభుఁడు పూజిం
చెను సుప్రీతాత్ముండై, యనఘమునినిఁ బ్రేమభరితుఁడై శ్రీహరినిన్. 545

గీ. పూజితుండయియా దేవమునియుఁ గృష్ణ, పార్థులన్ వీడుకొనియే గెనలయు నెడకుఁ
బార్థివుఁడుఁ గృష్ణునిం బరశబ్రహ్మముగను, విని యెనంబొందె నత్యంతశ్రవిస్మయంబు.

వ. రాజా! చరాచరంబులగు దేవాసుర మనుష్యాది లోకంబులెందుఁ గలనో యట్టి
దక్షదుహితల వంశంబు లితైఱంగున వేఱువేఱు నీకునర్ణించి చెప్పంబడియె. 547

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'

అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులచే

రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున

సప్తమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దాంధ్రభాగవతము

అష్టమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

స్వాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము

విష్ణురాతుఁడు:—

- సీ. నాల్గువర్ణములు సంతత మాశ్రయించు శుభంబులౌ వివిధధర్మంబు లెచట
జెలఁగు నెచ్చట విశ్వసృష్టర్ల మొప్పు నా, స్వాయంభువమనుసంతతప్రశస్తి
వినియున్నవాఁడ సకవిస్తరమ్ముగ నన్యులౌ మనువులఁ దెల్పునమయ్య! యింక
ఘనుఁడగు హరిజన్మకర్మంబులగ్గింతు, రెండెందుఁ గవులు యతీంద్ర! వాని
గీ. వినఁగ వేడుకపడు నాకుసవిస్తరింపు, సర్వమన్వంతరముల విశ్వాత్ముఁడు హరి
చేసెనెది? చేయుచుండెను? శ జేయఁగలడు, లీల భూతభవద్భావికాలములను. 1

బ్రహ్మరాతుఁడు:—

- క. ధీయుత! యీ కల్పంబున, స్వాయంభువుఁ డాదిగ మనుకషట్కము గడచెన్
ఏయెడ దేవాదు లొదవి, రాయాద్యుండైనమనువునాదిఁ దెలిపితిన్. 2
- క. క్షాకాంత! మనుదుహితతా, నాకూతియు దేవహూతియనుసతులందున్
శ్రీకాంతుఁడయ్యె నుతుఁ డల, వోకన్ ధర్మమును జ్ఞానమును బోధింపన్. 3
- క. సృపవర! భగవంతుండగు, కపిల్కునివర్ణ సముఁ దొలుతఁగావించితి నే
విపులంబుఁగాఁగ నింకఁ దె, లిపెదన్ యజ్ఞండు దా సకలిపినచరితమున్. 4
- గీ. కామభోగంబులందునుశగడు విరక్తుఁ
డగుచు శతరూపభర్త స్వాయంభువుండు
రాజ్యముం ద్యజియించి భౌతర్యాముతుఁడయి
చనియెఁ దప మాచరింపఁ గా శ ననమునకును. 5

ఆ. ఏకపాదమున మ్రహిన్ స్పశించుచు సునం, దాఖ్య నదిగడంగియబ్బశతము
ఘోరమైన తప మ్రవారణఁ జేయుచు, బలికె నిల్లు భరతశవంశముఖ్య! 6
మనువు: —

సీ. వసియించుచుండు నీరవాసుదేవుఁడు సర్వ, దేహంబుల ననన్యదృష్టియగుచు
జగమును జేతనంబుగఁజేయు నా దేవుఁ, డతనిఁజేతనుగఁజేయదు జగంబు
జగమిది శయనింపఁసాక్షియైయుండునా, తనిఁ దెలియఁగలేదుఁ తజ్జగమ్ము
ఈ లోకమునయందురనే కొంతగల దది, యెల్ల నాత్మవ్యాప్తమే యగుజాఁడి

గీ. కానఁ దత్పరివర్జితమైన ద్రవ్య, మీశ్వరార్పణబుద్ధి భ్రజంపుఁ డింతె
కాని యెవ్వనివిత్తంబుననేని స్వార్థపరతఁ గాంక్షింపఁబోకుఁడీరస్వాంతములను. 7

ఆ. చూచుచుండునెవనిఁజూడఁగఁజాలక, నయన మక్షమత విశస్వమగునొ
యట్టి భూతనిలయుఁడగు దేవదేవుని, వేదవేద్యుఁగొల్పఁవేడ్కపడుఁడు. 8

మ. నిజ మూహింపఁగ నే పరాత్పరునకున్రలే వాదిమధ్యాంతముల్
స్వజనుం డన్యఁడునుండఁ డెవ్వనికి విశ్వవ్యాపియెవ్వండు న
ర్వజగద్రూపుఁడెవండు విశ్వమది సర్వంబోలి నెవ్వనియం
దుజనించున్ బరిపూర్ణుఁ డవ్యయుఁడు నిర్గుండున్ విభుండాతఁడౌ. 9

మ. పరిపూర్ణుండును సర్వరక్షకుఁడు విశ్వాత్ముం డమేయుండు ను
స్థిరరూపుండుఁ బరాణమూర్తియగు నా శ దేవుండు భావింప న
బృరమై యుండెడు స్వీయమాయ జగము శ సృష్టించు గిట్టించు స
త్వర మా మాయను ద్రోసి వెల్లెడిని వి శ ద్యాశక్తి నిష్కాముఁడై. 10

వ. కావున శ్రేష్ఠులైన ఋషిపుంగవులు ప్రథమంబున మోక్షార్థంబు కర్మంబుల
నాచరింతురు. పురుషుం డీహమానుడయ్యను బ్రాప్తికంబుగ మోక్షంబుం
బొందు. 11

గీ. ఈహఁ జేయుచునుండు స శ ర్షేషుఁడు హరి
తలఁప నవ్వానియందును శ దగులుకొనఁడు
అనుసరిం త్రైవ్యరతనిఁ బూ శ ణ్ణాథులగుచు
వారు తగులంబునొందక శ పరఁగుచుండ్రు. 12

మ. నిరహంకారుని నిర్మలున్ బుధవరున్ శ నిష్కాము సంపూర్ణునిన్
నరులన్ శిక్షయొనర్చుపొంటె బుధమా శ న్యంబౌ స్వమార్గంబునన్
నిరతంబున్ జరియించుచుండువిభునిన్ శ దేవేశు సర్వాత్మునిన్
బురుషశ్రేష్ఠుని సీహమాను శరణం శ బుం బొందెదన్ భక్తిమై. 13

శ్రీశుకుడు:—

క. అని యీవడువున మంత్రో, పనిషత్తును ఘనసమాధిరపరుడయ్యెను బ
ల్కిన మనువుంగని యాతని, చినుటకునై యసురులు బహు తెంచిరి క్షుధలన్. 14

గీ. అట్లు మునుముట్టగ్రమ్మిన శ యసురులఁ గని
సర్వగుఁడు హరి యజ్ఞండు శ సరభసమున
యామ దేవాన్నితుండయి శ యాక్షణంబ
కసిమసంగి యా స్వర్గలో శ కంబు నేలె. 15

వ. స్వారోచిషుండను రెండవమను వగ్నిసుతుండయ్యె. ద్యుమత్సుషేణుఁడును రోచి
ష్మంతుండు మున్నగు వారతనిపుత్రులై పరగిరి. ఆ మన్వంతరమున రోచ
నుం డింద్రుండయ్యె. తుషి తాదులు దేవతలైరి. ఊర్జస్తంభాదులు బ్రహ్మవాదు
లగు సప్తర్షులైరి. వేదశిరుండను ఋషికిఁ దుషితయనుకాంత భార్యయయ్యె.
ఆమెయందు వేదశిరునివలన విభుండని ప్రసిద్ధుండైన దేవుం డవతరించె. ధృత
వ్రతులైన యష్టాశీతీసహస్రమహర్షులు కౌమారబ్రహ్మచారియైన యావిభునిచే
వ్రతం బాచరింపఁజేసిరి. 16

ప్రియవ్రతసుతుండగు నుత్తముఁడనువాఁడు మూఁడవ మనువయ్యె. పావనుం
డును సృంజయుండును యజ్ఞండును హోతయు మున్నగుఁగలవా రాతని నందను
లైరి. వసిష్ఠతనయులగు ప్రసుభాదులు సప్తర్షులు. సత్యభద్రాదులు దేవతలు.
సత్యజిత్తునువాఁడింద్రుండు. ధర్మనకు సూనృతయను సతీయందు భగవంతుండగు
పురుషోత్తముఁడు సత్యసేనుండని ప్రఖ్యాతివడసి సత్యవ్రతులతోఁగూడి జనియించె.
ఆసత్యసేనుం డనృతవ్రతదుశ్శీలురు ససజ్జనులునగు యక్షరాక్షసులను భూత
ద్రోహులగు భూతగణంబులను సత్యజిత్సహాయుండై వధియించె. 17

ఉత్తమభ్రాతయగు తామసుండనువాఁడు నాల్గవ మనువయ్యె. వృష, శ్వాతి,
సర, కేశుప్రభృతులగు పదుం డ్రతనికిఁ బుత్రులై పరగిరి. సత్యక, హరివీరులు
దేవతలు. త్రిశిఖుఁడనువాఁ డింద్రుండు. జ్యోతి ర్వ్యోమాదులు సప్తర్షులు. కాల
విసంప్తంబులగు వేదంబుల నిజతేజంబున నుద్ధరించిన విధృతిపుత్రులగు వై ధృతులను
వారు, మఱియు దేవతలుగఁ బరిగణింపఁబడిరి. హరిమేధునివలన హరిణియను
కాంతయందు భగవంతుండు హరియను నామంబున నవతరించి గజేంద్రుని
గ్రాహముక్తుంఁగావించె. 18

పరిక్షిత్తు:—

క. ఏగతి గ్రాహగ్రస్తుం, హౌ గజయూధపుని హరి దశయన్ విడిపించెన్
యోగింద్రా! దీనిన్ వినఁ, గాఁ గోరెద నేను దెల్పఁగదవే తెలియన్. 19

గీ. ఏకథలయందు సుత్తమశ్లోకుడు భగ, వత్స్వహాపుడునగు హరిఃపలుకబడునొ
యా కథలె యెన్న నధికపురణ్యములు మిగుల, ధన్యములు శోభనములు
వంశద్యమ్ములు నగు. 20

శ్రీసూతుడు:—

గీ. అట్లు పోయోపవిష్టుడై శ నట్టి యాప
రీక్షిడవసిండుఁ డడుగ యో శ గీందుడై న
బాదరాయణి పార్థివు శ నాదరించి
మునులు తమి వినుచుండ ని శ ట్లని వచించె.

21

అధ్యాయము 2.

— శ్రీ గజేంద్రమోక్షణ కథాప్రారంభము —

శ్రీసూతుడు:—

సీ. కువలయాధీశ! త్రికూటంబునాఁ బ్రసిద్ధంబైన యొక గిరింధ్రంబు కలదు
క్షీరాబ్ధివృతము సుశ్రీమంతమై యోజనాయుతోచ్ఛాయంబునంతఃపటపుఁ
గల్గి యెల్లెడలనుశగలయఁబర్వచు నది, రాజత లోహ హిరణ్మయోరు
శృంగత్రయిన్ విరాజిల్లఁజేయుచునుండు, వారాశినిన్ దిశావలయములను
ఆ. వె. మఱియు వివిధధాతుశుభివిచిత్రములొ, నితరశృంగముల సశనేక తరుల
తానికుంజముల సశనూననిర్ఘృత ఘోషములను సర్వదిశలనవలయఁజేయు. 22

గీ. ఆ గిరింద్రోరుకందరభాగములను, జారణులుఁ గిన్నరులును మఱహారగులును
నప్పరస్పిద్ధసాధ్యవిశద్యాధరులును, బ్రీతి గంధర్వులున్ విహరించుచుండ్రు. 23

క. సలలితసంగీతరవం, బులఁ దద్గిరిగుహలు మాఱుశ్రమోగన్ సింగం
బులు పరశంకంగొని యగ్గలచుగు క్రోధమున నందుశగర్జిలుచుండున్. 24

సీ. బహువిధారణ్యకరపశువితానాత్యంత, నంకులితద్రోణ్యరలంకృతంబు
సతివిచిత్రద్రుమాంశచితసురోద్యానసం, స్థితకలరావపశ్చక్షిప్రజంబు
స్వచ్ఛాంబువాహినీప్రదయుతంబును మణి, వాలుకాపులిన విశ్రభాజితంబు
సురసతీమజ్జసరభిశబలవాయు, యుతమునై యయ్యద్రితయొప్పుచుండు

గీ. అధిప! తన్మోణియందు మఱహాత్ముడైన, వరుణదేవుని సుందరోఽపవనమొక్క
డమరభామినులకును విశహారభూమి, యగుచు ఋతుమంతమనువేరరనెగడుచుండు.

వ. మఱియు నది దివ్యంబులగు నిత్యపుష్పఫలద్రుమంబులచే నలంకృతంబును; మందార, పారిజాత, పాటలాశోక, చంపక, చూత, ప్రియాళు, పన సామ్రామాతక, క్రముక, నారికేళ, ఖహ్లా, బీజపూరక మధూక, తాల, నాల, తహాలాష్ట నారిష్టోదుంబర, స్లక్ష, వట, కింశుక, చందన, పిచుమంద, కోవిదార, సరళ, దేవదారు, ద్రాక్షేక్షు, రంభా, జంబు, బద ర్యామలక, బిల్వ, కపిత్థ, జంబీర, భల్లాతకాది వృక్షపరివృతంబై యొప్పారుచుండు. 26

అందు సువిఫులంబును సంచితకాంచన పంకజంబును, గుముదోత్పల కల్పార శతపత్రోభా విరాజితంబును, మత్తమధుస కులసంకులంబును; హంస కారండవ చక్రవాక, సారస, జలకుక్కుట, కోయప్తి, దాత్యూహాది కలనిస్వనశకుంత సంతానపరివృతంబును; మత్స్య, కచ్చస, సంచార చలత్పద్మరజఃపరివృతజలంబును; గదంబ, వేతన, నల, సీప, వంజులక, పరివేష్టితంబును; గుండ, కురవ, కాశోక, కుట జేంగుద సంవృతంబును; కుజక, స్వర్ణయూధీ, నాగ, పున్నాగ, జాతి, మల్లికా, శతపత్రమాధవీ జాలకాది పరిశోభితంబును; దటజనిత్యర్చితర ద్రిమజాల విభాసితంబునైన యొక్క సరోవరంబురాజిల్లు. 27

చ. అట కొకనాఁడు తగ్గిరివనాశ్రయఁడౌ గజయూధనాథుఁడు
త్కటమదుడై కరేణుసము శ దాయముతో బహుకంటకాత్మమున్
బటుతరవేత్రికీచక స శ మావృతమున్ బృథుగుల్మకంబునౌ
నటవిఁ జరించుచుం దరుచ శ యంబులఁ గూల్చుచుఁ జేరె నేడ్డెఱన్. 28

మ. ధరణీనాథ! తదీయతీక్ష్ణమదగం శ ధాఘ్రిణమాత్రంబునన్
గరులున్ సింగములున్ మహారగములున్ శ ఖడ్గంబులున్ వ్యాళముల్
శరభంబుల్ చమరీమృగంబులు మహా శ శాస్త్రాలముఖ్యంబులున్
బరువుల్ వాఱుచునుండు మెండుగ భయ శ భ్రాంతంబులై దిక్కులన్. 29

మ. లలి నక్కాననసీమ త్సుద్రతరముల్ శ సాలావృకంబుల్ వృకం
బులు గోపుచ్చగణంబులున్ శశచయం శ బుల్ సూకరవాత్రముల్
సలుగుల్ చుప్పలు భల్లుకంబు లెనుముల్ శ శాఖామృగంబుల్ మృగం
బులు నందందుఁ జరించెడిం బరభయం శ బున్వీడి తత్సత్కృపన్. 30

చ. అలఘునిదాఘతస్తుఁడయి శ యా గజయూధపుండున్ మదోదకం
బాలుకఁ గరుల్కరేణువులు శ నుద్దవడిన్ దనుజుట్టిరా మదో
త్కలకలభవ్రజంబెదురు శ గాఁబఱతేర మదంబుఁగొలి మ
త్తిలు నెలతేంట్లుఁగొల్పొ నరు శ దెంచె గిరిన్ వణకింపఁజేయుచున్. 31

చ. వికచసరోజరేణుసముత్పతనరోవరమారుతంబు మూ

రుకొనుచు దవ్వునుండి మద్యరూక్షవిలోచనయుగ్మఙ్గాచు ద
ప్పికఁ గడు దోగుచున్ దవిల్గివెంబడివచ్చు స్వయాధాపంక్తిఁగూ
డి కొలనిక్రేవన్ గడువ్రడిన్ జనుదెంచె ననర్గళంబుగాన్.

32.

మ. కరియూధాధిపుఁ డట్లువచ్చి కడువేరడన్ మడ్వులోఁజొచ్చి భా
స్వరకార్తస్వరపంకజోత్పలరజస్సంవాసితంబున్ మనో
హరమున్ నిర్మలినంబునా నమృతతోయంబున్ యథేచ్ఛన్ స్వపు
ష్కరనాళంబున నెత్తితావెఁ దనువున్ సన్నంబుఁ జేయించుచున్.

33.

చ. ఎలమి గృహస్థుకైవడి గృతేంద్రుఁడు తోడి కరేణులన్ మదా
విలకలభంబులం జెలఁగిస్వీయకరోద్ధృతశీకరంబులన్
దలకొని స్నానపాన ముదితాత్ములఁ జేయుచు మూరుకొంచు వి
చ్చలవిడి పేర్చుచున్ విధివ్రశంబునఁ గష్టమునొందెఁ బిమ్ముటన్.

34.

శా. త్మనాథా! విధిచోదితంబగు బలిష్ఠంబైన గ్రాహం బాకం
డానీటన్ వెనఁబట్టె దంతివిభుపూర్వాంఘ్రిద్వయిన్ గిన్నమైఁ
దా నీ మాడ్కి యదృచ్ఛమై ఘనవిపరీతసంప్రాపితుండయ్యు న
న్యూనంబైన బలంబుతో నెదిరిచెన్ గుంభీంద్రుఁ డా గ్రాహమున్.

35

చ. ప్రసభమునన్ బలిష్ఠుచుగ్రాహముచే నపు డత్యైఘంకునన్
వెనఁ దివియంగఁబడ్డ యతీవిహ్వలుఁ గుంజరనాథుఁ గాంచి పో
డిసెడి కరేణువుల్ మొఱులిగెన్ వెనువెంటమెలంగు నన్యకుం
భినముదయంబు గూడ విడిగిపింపఁగనేరకయుండె దీనతన్.

36

శా. ఉగ్రప్రక్రియ లోనికిన్ వెలికిఁ దగ్గమొండొంటి బిట్టిడ్చి కొం
చాగ్రాహంబు నిభేంద్రమున్ బెనఁగుచున్ బ్రాణాలతోనుండఁ గా
లగ్రస్తంబగుచున్ గతించె నరపాశలక్ష్మేష్ఠ! వెయ్యేండ్లు దే
వగ్రామం బిది యెంతొ వింతయనుచున్ భావించి రుల్లంబులన్.

37

మ. జలమధ్యంబున కీడ్వఁగాఁబడు చిటుల్ ససారంబు గోల్పోయి వి
హ్వలతన్ జేడ్పడు నా గజేంద్రునకు నొక్కయ్యన్ దీర్ఘకాలంబునన్
బల ముత్సాహముఁ దేజమున్ దరిగె భూపాలా! జలావాసియా
నల గ్రాహంబున కివ్వెయొప్పెఁ గడుఁ బెండ్లపై వైపరీత్యంబునన్.

38.

చ. ఇటుల గజాధినాథుఁడు యదృచ్ఛను దేహియకానఁ బ్రాణసం
కటమును బొందె మిక్కుటముగా వివశుండయి యంతఁ దన్ను న

- య్యటమటనుండి పాపుకొనునట్టి సమర్థతలేక ధ్యానము
 త్కటముగ నాచరించె జిరకాలము దాన సుబుద్ధినిన్ గొనెన్. 39
- వ. అట్లు ధ్యానసముపార్జితబుద్ధియుక్తుడై యగ్గజేంద్రుం డిట్లనితలంచె 40
- శా. నా యీ జ్ఞాతిగజంబులన్నియును నశస్త్రప్పింసలేకుండె నౌ
 రా! యెట్లోపునికన్ గరేఁబసముదాఢ్యమం బేవౌ గాఢాత్మకా
 మేయాత్మ్యగ్రవిధాత్మచాశమున బ్రల్మింజేసి బద్ధుండనై
 త్రోయన్ జాలకయుంటిఁ గాన పరమాత్మన్ శ్రీకరున్ జేరుదున్. 41
- చ. కడువడిఁ బెంపుమై నెదురుగఁ బటతెంచుచు బల్మిమీఱగన్
 దొడరెడు సంతకోరగముననుండి ప్రిపన్నుని భీతియుక్తు నె
 వ్వఁడు తగఁ బ్రోచుచుండుఁ దలఁపన్ మఱియెవ్వని భీతి మిత్తి బె
 గ్గడిలుచుఁబాటు నాతని జగత్ప్రభు నే శరణంబువేడెదన్. 42

అధ్యాయము 3.

— ❧ — గజేంద్రకృత హరిస్తుతి ❧ —

శ్రిశకుఁడు:—

- క. అని బుద్ధినిశ్చయించియు, మనము సమాహితముఁజేసికమనుజేశ్వర! ప్రా
 జ్ఞనియందు సుశిక్షితమగు, పునీతమా స్తోత్రరాజ్యమున్ జపించెన్. 43
- గీ. ఎవనివలన దేహాదికమృతప్రపంచ, మెల్లను జిదాత్మకంబయ్యెనకమెనఁగు
 పురుషుఁడును నాచికారణభూతుడైన, యాపరేశ్వరునకును జ్యోహాన్లోనర్తు. 44
- గీ. ఎవనియందు నెవ్వనినుండియెవనిచేత, నీ జగముపుట్టుఁ బెరుగు లభించు నెవఁడు
 కార్యకారణపరుఁడు జగం బి డెల్లె, దానయగు నెవ్వఁడట్టియాత్మభవుఁ గొల్తు. 45
- మ. అమితంబౌ నిజమాయచే నెవఁ డభిరవ్యక్తంబుఁగావించు లో
 కము నొక్కప్పుడొకప్పు సంసిహితముంగావించు నా రెంటిచం
 దము లెవ్వఁ డకలంకుఁడౌచుఁ గనునోతా సాక్షియై యట్టి వి
 శ్వమయున్ శాశ్వతునిం బరాత్పరు నెదన్ భావించి సేవించెదన్. 46
- ఉ. కాలగతిన్ జగంబులు జగన్నిచయస్థితజంతువుల్ జగ
 త్పాలురు నందఱొక్క మొగిలబంచతనొంద సుదుర్గమంబు నా
 భీలము దుస్తరంబును గగభీరమునౌ తమ మావరింపఁగా
 లీల నెవండు దానికి వెలిన్ వెలుగొందునౌ వానిఁ గొల్చెదన్. 47

- చ. ఎననివదంబు వేల్పులు ముగ్ధసింధ్రు లెఱుంగరొ దాని నన్యజం
తువులవి యెల్లెఱుంగుటకు నుడ్డుటకోపును? పోల్చిచూడ న
ట్టివుక్రియఁ బెక్కుమూర్తుల గ్రహుంగడుఁ జిత్రముఁగాఁజెలంగుఁ దా
నెవఁడు సుదుర్గమప్రతిభునీశుని వానిని నన్ను తించెదన్. 48
- చ. మునులు విముక్తనంగులునుభూతసమాత్ములు సర్వసాధువ
ర్తనులును నౌచు మంగళతరంగగు నెవ్వనిః దివ్యమా పదం
బును గనఁగోరి నిష్కలుషశ్రమున్ శుభదంబు నలోకమా వ్రతం
బును బొనరించుచుందొ వనభూముల నాతఁడు నాకు దిక్కుగున్. 49
- చ. గణుతియొనర్ప జన్మమునుగర్మము నామము రూప మెన్నఁగా
గుణమును దోషమెల్లఁదనకకున్ లవమాత్రములేక యుండియున్
గణఁక నవన్ని యెవ్వఁడు జగంబులనెల్ల సృజింపఁ బెంపఁగా
నణఁప ధరించు నట్టి పరమాత్ముని నే శరణంబు వేడెదన్. 40
- క. పరమేశ్వరుం డహపుం, డురుహపుఁడు బ్రహ్మహపుఁడుజ్వలశక్తి
స్ఫురితుండునై వెలింగెడు, పరమాద్భుతకర్మనకునుభ్రాతృ లొనర్తున్. 51
- గీ. సాక్షియు స్వయంప్రకాశుండునవ్యయుండు
వాక్కులను మానసంబునఁబ్రకటచిత్త
వృత్తుల నగ్యముఁడును జగదీశుఁడునయి
పరఁగు పరమాత్మనకును నాశవందనములు. 52
- గీ. సత్త్వగుణయుతమైన నైశ్చర్యకలన
నిపుణునకు గమ్యుఁడగువాఁడునెర్పతిపర
వరసుఖానుభవుండు కైశవల్యపతియు
నైన పరమేశ్వరునకు జోహాల్లినర్తు. 53
- సీ. గూఢుండు శాంతుండున హైరుండు నిర్విశేషుండును జ్ఞానఘనండు నముఁడు
సత్త్వాదిగుణధర్మసాక్షి క్షేప్రజ్ఞుండు, మూలప్రకృతి యాత్మకమూలుఁడు నఖి
లాధ్యక్షుఁ డఖిలేంద్రియగుణ సంద్రప్త న, దాభాసుఁడును బరమాత్ముఁ డనులు
డజుఁ డసచ్చాయానశమన్వితుఁడును నిఖిలేంద్రియఘనవృత్తి సేతుమయుఁడు
- గీ. సర్వకారణుఁ డరయ నిశ్చార్ణుండు, నతివిచిత్ర కారణుఁడు సర్వరాయుండు
భూరినకలాగమామూయకవారిరాశి, మోక్షరూపుఁడునగు పరమమని భజింతు.
- సీ. సర్వగుణారణికృచ్ఛన్న బోధాగ్ని గుణక్షోభదీప్తమానసుఁడు మఱియుఁ
దత్త్వభావనివర్తితాగమరాశి స్వయంప్రకాశుండు నిరంజనుండు

దీనబంధుండు మృద్విధపశుపాశ విమోక్షణుండును సదాశుక్తుఁ డరయ
భూరికారుణ్య స్రముద్రుండు నవ్యయుఁ, డాద్యంతరహితుండునచ్యుతుండు
గీ. స్వాంశమున సర్వజీవులస్వాంతముల మె, లంగువాఁడు నవిచ్ఛిన్నరక్షణుండు
నఖిలతనుభృన్నియామకుఁడకలుషుండు, నైన సర్వేశ్వరేశ్వరునభినుతింతు. 55
చ. వివిధనిజాశ్శృజాప్తగృహశ్రవితృజనాదిక బంధనంబులన్
దలవినయట్టివారికి సతతంబును జేరఁగరానివాఁడు యో
గి వరహృదంతరాశపరికీలితుఁడై వెలుగొందువాఁడు దో
షవిరహితుండునైన గుణసంగవివర్జిత నీశుఁ గొల్పెదన్. 56

సీ. కడుబ్రీతి ధర్మార్థకామమోక్షములఁ గాంక్షించు వా రెవనిభరజించి తమయ
భీష్టగతింగాంతురంతియకాక యన్యములగు కోర్కులన్సనశ్వరమగు
దేహంబుఁగొందు రర్థింపకయున్ననా, కరుణామయుండు లోకైకవిభుఁడు
నా కిప్పుడు విమోక్షణుఁడను కేవలముఁ బ్రసాదించుఁగావుత సమర్థుఁడనితమతి
గీ. రక్తి నేకాంతభక్తులుకము క్తులైన, పురుషులు భజించుచున్ మహాద్భుతము భద్ర
తరమునై నట్టి తచ్చరితంబుఁ బాడు, చంగ ముప్పొంగఁగోర రెయ్యదియునుంత.
మ. నిరవద్యుండు సతీంద్రియుం డజుఁడు నిర్మలదుండు నాథ్యాత్మిక
స్థిరయోగప్రతిగమ్యుఁ డీడ్చుఁ డమలశ్రీయుక్తుఁడున్ సూక్ష్ముఁడున్
బరిపూర్ణుం డవికారుఁ డక్షరపరబ్రహ్మంబునై నట్టి యా
వరమేళుం గరుణార్ద్ర నిర్మలినభావనబొప్ప నేవించెదన్. 58

సీ. పరిపవనెవ్వనిస్వల్పాంశముననె త, తన్నామ రూపభేదములచేత
నమరబృందంబులునామ్నాయములుఁ జరా, చరలోకములను సృష్టంబులయ్యె
నన్నియం దర్చు లర్యమునందుఁ దీప్తు లెల్లువెలయు నణఁగు నశ్లేషనియందుఁ
గ్రమత గుణప్రవాహము బుద్ధి మన మింద్రియములును దనుస్మృత్యులడరు నణఁగు
గీ. దేవమానవదానవరతిర్యగాకృ
తియును స్త్రీషండపురుషాకృతియును గుణము
కర్మమును సత్తనత్తుగాతకయు స్వమాయ
నిన్నియును దానయగు నా పరేశుఁ గొల్తు. 59

మ. అవివేకావరణంబుచేత ననయంతరబంధుహింసంవృతం
బుపు నీ కుంజరజన్మనేమిఫలమారనట్లాట గ్రాహంబు నుం
డి విమోక్షంబును నిష్ఠా నేఁ బడసియున్శబింపఁగా నొల్ల నా
యవివేకావృతిమోక్షణంబును ద్రికాలాభ్యాధ్యమున్ గోరుదున్. 60

- గీ. ఘృక్తికాముడనగు నేనుభక్తిమీఱ, విశ్వరూపుని విశ్వేశ్వరవిశ్వసృజని
విశ్వని నవిశ్వ నజు బ్రభృపిష్ఠు జిష్ఠు, శాశ్వతబ్రహ్మరూపునిశరణు జొత్తు. 61
- క. యోగాగ్ని దగ్ధకర్మలు, యోగీశులు గాఢయోగరయుక్తములగు హృ
ద్యాగములఁగాంతు రెవ్వని, యోగేశ్వరు నమ్మహామృతమని భజియింతున్. 62
- గీ. కేవలుడనంతవేగశక్తిత్రయుండు, నఖిలబుద్ధింద్రియగుణుండునల స్రవన్న
పాలకుండు దుష్టేంద్రియారప్రప్యపథుఁడు, నగు దురంతశక్తికిమొక్కులొచరింతు.
- ఆ. ఎవనిమాయచేతఁబ్రవిహతబుద్ధినై, యెఱుంగకుంటి నన్నునీ దురూహ్య
మహిముడగుచు నొప్పుమహనీయమూర్తియా, నావిభుభగవంతునాశ్రయింతు.

శ్రీశుకుఁడు:—

- శా. దంతీందుర్ని డిటు నిర్విశేషపరతత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
నంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతిం బూని త
త్ప్రాంతక్షోణికిఁ జేరరై రపుడు విశ్వాత్ముండు విష్ణుండు న
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరి యందావిర్భవించెన్ వెసన్. 65
- మ. అటు లార్తుండగు నా గజేందుని స్తవంబాలించి తన్ దేవతా
పటలంబుల్ స్తుతియించుచున్ గొలిచిరారబల్వీక ఛందోమయో
దృట పక్షిప్రవరోహ్యమాణుడయి యారదంతీశ్వరుండున్న చ
క్కటికిన్ జయ్యన నేగుదెంచె హరి చక్రకంబొప్ప హస్తంబునన్. 66
- మ. ఉరునక్రప్రగృహీతుఁడౌచు నటు లశత్యుగార్తినింబొందు న
క్కరినాథుం డలచక్రముని గరుడస్కంధంబునన్ దోచు నా
హరిని న్నన్దొని మింట సాంబుజకరుండ్లై పల్కె ని ట్లోజగ
ద్గురునారాయణ! దేవదేవ! గుణసింధూ! యంచు దా నెట్టకేన్. 67
- ఉ. వీడితు నగ్గజేంద్రుఁగనిశ్రవీకే ఖగేంద్రునినుండి డిగ్గి దే
వేడితుండై నయట్టిహరిభీకరనక్రముఖంబు నెంతయున్
వాడగు చక్రధారలనుప్రప్య్యుగఁజేసి నమస్తదేవతల్
వేడుకఁజూచుచుండ విడిశిపించె గృహమతి నయ్యుభేందునిన్. 68

అధ్యాయము 4.

❀❀❀ కథిమకర శాపవిమోచనము ❀❀❀

శ్రీశుకుడు:—

క. కమలాసనశంభు పురో, గములగు దేవర్షి పరులుగంధర్వులు ను
త్తమహరికర్మముఁ బొగడుచు, సుమవృష్టింగురిసిరంత్రక్షోణీనాథా! 69

గీ. దివ్యదుందుభు లపుడు సకలైసల మోగెఁ
బాడి రాడిరి గంధర్వవరులుఁ బ్రీతి
చారణులు సిద్ధులును ఋషీశ్వరులు నెలమి
స్తోత్రమొనరించి రా పురుషోత్తము హరి. 70

మ. బలవన్ద్రాహముకూడ భూరమణ! దైతవప్రేరణంజేసి దే
వల శాపంబుననుండి తక్షణమ తేరవన్ ముక్తమై యద్భుతం
బాలయన్ జక్కనిరూపు దాల్చి యల సూరహూనామ గంధర్వుడై
యలరెన్ జూపఱ మానసంబులకు సకత్యాశ్చర్యము న్గూర్చుచున్. 71

గీ. ఉత్తమశ్లోకుడగు పురుషోత్తమునకు, నమలభక్తి శిరఃప్రణామములుంజేసి
స్తవ్యతర దివ్యగుణగణనతత్కథమగు, తద్యశంబు నతండు చోరద్యముగఁ బొగడె.

క. విను నృపవర! యతఁడు భగవ, దనుకంపితుడగుచు నా దరయామయునకు వం
దన మాచరించి లోకము, తను జూచుచునుండఁ జేరెదనలోకంబున్. 73

మ. జననాథాగ్రీణి! వింటె యిట్లు భగవత్స్పర్శంబునంజేసి నూ
తనబోధామృతసారసంకలితచిత్తస్ఫూర్తి నజ్ఞాన బం
ధనము క్షుండయి యా గజేంద్రిండు నటన్దదూప్రసాదృశ్యమం
దెను చీతాంబరుడున్ జతుర్భుజుడనై శదేవాళి యగ్నింపఁగన్. 74

మ. అవసీనాచుక! తొల్లి యా గజకులార్ధ్యక్షుండు భావింపఁగా
ద్రవిడశ్రేష్ఠుండుఁ బాండ్యభూరమణుఁ డింద్రద్రమ్యమునాముండు నై
ష్ఠపపుణ్యవ్రత తత్పరుం డలఘు విశ్వానుండు సాధూత్తముం
డవికారుండుఁ గృపాపరుండునగు యోగిస్వారెన్ ధరామండలిన్. 75

మ. అతఁడొక్కఁడైన సమర్చనావసరమందత్యంతలగ్నాత్ముడున్
ధృతమానవ్రతుడున్ జటాధరుడు యోగీంద్రుండునై భక్తి సం
ప్లుతచిత్తంబున నచ్యుతున్ హరిని దేవున్ సర్వలోకేశు భ
వ్యతపశ్చక్తిమెయిన్ భజించె మలయాహార్యాశ్రమోర్విస్థలిన్. 76

చ. అపు డటకేగుడెంచె నుమ్రహాయశుడైన యగస్త్యమౌని శి
వ్యవటల సంవృతుండగుచునాఋషినత్తము నల్లఁగాంచి భూ
మిపతి సపర్యసేయకయశమిన్నకయుండె రహస్థులంబునన్
గుపితమనస్కుడయ్యె నృపకంజరుపై ఋషివర్చుఁ డయ్యెడన్. 77

చ. జన్మపతి కిచ్చెశాపము నసాధుఁ డశిక్షితబుద్ధియైన దు
ర్జనుఁడితఁ డిట్లు మత్తుఁడయినన్నతవిప్రజనావమానమున్
వనమున సంచరించు మదరవారణమట్టులు స్తబ్ధబుద్ధియై
పొసరిచెఁగాన నా గజమునవోలెఁ దమివ్రముఁజొచ్చు నంచుటల్. 78

శ్రీశుకుఁడు:—

క. భూప! యగస్త్యుం డీగతి, శాపంబిడిచనియె సానుశచరుఁడై దైవ
ప్రాపితమని రాజర్షియు, శాపంబును స్వీకరించెస్వాంతమునందున్. 79

గీ. సరవరేణ్య! యాత్మస్మృతినాశనియగు, నట్టి కంజరయోనినిఁబ్రబుట్టె నతఁడు
హరి సమర్పనామహిమచేరనా గజప్వ, మందునుం దా ననుస్మృతినొంది పరఁగె.

మ. గజయాధాధిపతి నివిమోచితునిగాఁగఁగావించి యాపిమ్మటన్
నిజదాసాగ్రీణిఁగానొనర్చుకొని వాననినూడి బల్మీవి నం
బుజనాభుం డతిచిత్రమౌ స్వభువసంభుంజేరె రాజేంద్ర! యం
డజవాహుండయి సిద్ధసాధ్యసురగంధర్వేడితోత్కర్శుడై. 81

మ. క్షితినాథా! యిపు డేను నీకు ననురక్తిన్ దెల్పియున్నట్టి భూ
రితరంబైన గజేంద్రమోక్షమను శ్రీరకృష్ణప్రభావంబు నం
చితబుద్ధి నివ్వువారికిన్ ఘనయశశశ్శీర్షర్గముల్లులు న
దృఢతరీతిన్ గలికల్పపంబు లడఁగున్మమస్వప్ననాశంబగున్. 82

మ. ఏతత్పుణ్యగజేంద్రమోక్షకథ నెంతేత్రేయమున్ గోరుచున్
బ్రాతఃకాలమునందులేచి శుచులైరథక్తిప్రపత్తిక్రియా
జాతోత్కంఠను సాధు లేనుటక దుశస్వప్నాదిశాంత్యర్థమై
చేతఃప్రీతిగఁ బాడుచుందురు పరీక్షిద్భూమిపాలాగ్రణీ! 83

గీ. ఇదె నుడివెఁగారవేంద్ర గజేంద్రునకును
బ్రీతచేతస్కుడై సర్వభూతమయుఁడు
విభుఁడునై నట్టి హరి కడునవేడ్క యగ్గ
లింప సర్వభూతంబు లాశలించుచుండ. 84

శ్రీ భగవానుడు:—

వ. ఓ గజయూధాధిపా ! నిశావసానంబున లేచి సమాహితమనస్కులై యెవ్వరు నన్నను, నిన్నను నీనరోవరంబును గిరికందరకాననంబులను వేత్రకీచక వేణుగుల్మంబులను సురపాదపంబులను బ్రహ్మకు నాకు శివునకు నాననంబులగు యీశ్వంగంబులను నాకుఁ బ్రియనికేతనంబైన యీక్షీరసాగరంబును, భాసురంబగు శ్వేత ద్వీపంబును మదీయంబులగు శ్రీవత్స, కాస్తుభ, వనమాలా, కామోదకీ, సుదర్శన పాంచజన్యంబులను, బతంగేశ్వరుండగు వైనతేయుని, శేషుని, మదాశ్రయయైన శ్రీదేవిని, బ్రహ్మను, నారదమహర్షిని, మహేశ్వరుని, బ్రహ్మాదుని, మత్స్యకూర్మవరాహాద్యవతారంబులం జేయంబడిన నా యనంత పుణ్యకర్మంబులను, సూర్యుని, సోముని, బావకుని బ్రాణవంబును, సత్యంబును నవ్యక్తంబును గోవిందులను, నవ్యయంబగు ధర్మంబును, దక్షకన్యలగు సోమ, కశ్యప, ధర్మపత్నులను, గంగా, సరస్వతీ, నందా, కాళిందీ ప్రభృతిక పుణ్యస్రవంతులను; ఐరావతంబును, ధ్రువుని, సప్త బ్రహ్మర్షులను, బుణ్యచరిత్రులైన మానవులను స్మరించుచుందురో వా రఖిలపాపంబులనుండి విముక్తులగుదురు. మఱియు,

85

గీ. అమితమగు భక్తితోడ నిశాత్మయమున.

నెవరు మేల్కొంచి నను స్తుతియింతు రిట్లు

వారి కేను బ్రాణాత్యయాశనరమున స

ముజ్జ్వలంబగు సద్బుద్ధినొనఁగుచుందు.

86

శ్రీశుకుడు:—

మ. అని దంతీందుగి న కితైఱంగున నయంబారన్ హృషీకేశుఁ డొ
య్యన నాదేశమొనర్చి శంఖవరమౌననప్పాంచజన్యంబు నొ
త్తి నిలింపప్రకరంబులన్ ఘన ముదర్భిన్ దేల్చుచున్ లోకమో
హనుడై తాన్ముని స్కంధ భాగమునయంబదాసీనుడయ్యె న్నృపా!

87

అ ధ్యాయము 5.

— శ్రీరసాగరమథన కథసముత్థం —

శ్రీశుకుడు:—

క. జనవర! గజేంద్రమోక్షం, బను పుణ్యము నఘహరంబునగు హరికర్మం
బును దెల్పినాడ విను మిఁక, మన మలరంగ రైవతాఖ్యమన్వంతరమున్. 88

- నీ. వసుమతీ రమణ! రైవతతుడన నైదవ, మనువుగాఁదనరె తామనుని భ్రాత
యర్జునపూర్వ కుశలగు ప్రతివింధ్యాదు, లాతని నందనురై పరగిరి
విభుఁ డిందుగ్జైయొప్పెవిబుధగణంబులై, యలరిరి భూతరయ్యాదులెల్లఁ
బాసఁగ హిరణ్య రోముఁడు వేదశిరుఁ డూర్ధ్వ, బాహ్వదులొప్పిరిబ్రాహ్మణులయి
- గీ. పత్నియయ్యె వికుంత శుశ్రూషాయునకు, వారళిరువురకున్ భగవంతుఁడు హరి
స్వకశచేతను దానె పుత్రకుఁడగుచును, బరఁగె వైకుంఠుఁడనుపేరఁబ్రాభవమున.
- గీ. శ్రీరమాదేవిచేతఁ బ్రార్థింపఁ బడుచుఁ, దత్ప్రియంబుఁగావించెడుతలఁపుతోడ
లోక నుతమగు వైకుంఠలోకము నల, వోక నిర్ధించె వైకుంఠుఁడో కురువర!
- గీ. తదనుభావంబు నుమహాభ్యుదయములై న, గుణములునుజెప్పఁగాబడెఁగురువ రేణ్య
యెలమి భూరేణువులనేనినెన్న వచ్చుఁ, గాని విష్ణునిగుణము లగణ్యములగు. 91
- నీ. ఆరవమనువయ్యెనవనీతలేశ్వర!, చక్షువు కొడుకై నశచాక్షుషుండు
పురువు సుద్యముండుకపురుషుండుమున్న గు, వారుచాక్షుషుని కుశమారులిండు
డరయ మంత్రద్యుముండుమరులాప్యాదిక, గణములు మునులునుగౌరవేశ్వ
రా! హవిష్మద్వీరకాదులు వైరాజు, నకును సంభూతికిన్ నందనుఁ డయి
- గీ. అజితుఁడనుపేర భగవంతుఁడభిలలోక, విభుఁడు స్వాంశమునం బ్రభవించిమించె
నా మహాత్ముని యద్భుతంబైన మహిమ, నెట్టివారికినే నుతియింపఁ దరమె? 92
- గీ. దిరదిరన్నీటఁదిరుగు మందరనగంబు, కూర్మరూపంబుఁనందాల్చికూర్మిమీఱ
క్షీరవారాశిద్రచ్చి సుకథారసమ్ము, నా విభుం డిచ్చె సాధించియమరులకును. 93
పరిక్షిత్తు:—
- మ. అనఘా! యేక్రియ క్షీరవాద్ధి మధితంబయ్యెన్ గతంబేమి? యే
మి నిమిత్తంబునఁ గూర్మమాచు హరి నెగ్గెమ్మిన్ మందరాగంబు మో
సె నిలింపావళి కెఱ్ఱెఱంగున లభింపెన్ నవ్యపీయూష మా
వనధింబులైనె? యన్యమెద్దియయినన్ శవాక్రవృషమా తత్కథన్. 94
- క. డుడుగక యిటు కీర్తింపం, బడు భగవత్కథలవినియుఁబలుతాపమునం
బడి మృగ్గు నాదుమనమె, కుడు తృప్తిబొందకుండెగుణరత్ననిధీ! 95
సూతుఁడు:—
- గీ. ఇట్లు భగవంతుఁడు శుక యోగీంద్రుఁడా ప, రీక్షిదవనీంద్రుచేత సంకృష్టుఁడగుచు
నతనిఁగొనియాడి శ్రీహరియద్భుతప్ర, భావగరిమంబుఁజెప్ప నుకప్రమించె. 96
శ్రీశుకఁడు:—
- మ. బవరంబం దతిశూరులైన యసురప్రవాతంబుచే వాడి కై
దువులం గూల్పఁగఁబడ్డె య య్యమరయోధుల్ లేవ రింక న్గతా

సువులై సేంద్రజగత్త్రయంబును గడున్ శసాంపేదె నో రాజపుం
గవ! చుర్వాసుని శాపశక్తి జెడె యాగగాదిక్రియల్ సర్వమున్.

97

ఉ. ఆతటి నమ్మహేంద్రవరుణాది సురప్రకరంబులెల్లఁ దా
రీ తెఱఁగెల్లఁ గన్గొని యశనేకవిధంబుల మంతనంబులన్
నీతిపథంబుజొప్పడఁగఁగనేర్చునఁజేసియు నట్లు లెస్సయా
రీతి వినిశ్చయంబు నొనఁగరింపఁగఁజాలకయుండి డీనులై.

98

చ. పడఁపడి వానవా ద్యమరకవర్గములెల్ల నిఁకొం డుపాయ మె
య్యదియునులేక మేరుశిఖరాగ్రమున నెలకొన్నయట్టి సాం
పిదమగు బ్రహ్మకొల్వునకు శవేగమహోయి విరించిఁగాంచి త
త్పదములవ్రాలి సర్వమును దప్పకయప్పుడు విన్నవించినన్.

99

చ. సరసిజనూతియట్లు గతనత్త్వము నిష్ప్రభులైన జంభభి
ద్వరుణసమీరముఖ్యసురవర్యులఁగాంచి మహావివత్పరం
పరలకు నెల్లనగ్గమయ్యిమృగ్గు జగత్త్రితయంబు దీని క
త్సురుతర వై పరీత్యమున నొప్పు సురారులఁ జూచె నేర్పడన్.

100

ఉ. చూచి కడంకఁ దామరసనూతి సమాహితమాననంబునన్
ధీచతురత్వమేర్పడఁగఁగదేవుఁ బరేశుని సంస్కరింపుచున్
నూచితశోభనంబులగు శ చూడ్కులతో వికచాననాబ్జుడై
లేచి పురందరాద్యఖిలశేఖులతోననె నిట్లు భూవరా!

101

ఉ. నేను భవుండు మీరును గ్రణింపఁగ నా యసురాదు లెల్లరున్
మానవతిర్యగాదులు ద్విరమాదులుగూడ మునింద్రసంస్తుతి
స్థానమనంగనౌ య దవశతారకశన్ జనియింతు మట్టి తే
జోనిధి నీశునిన్వరణుజొత్తమురండు విలంబమేటికిన్.

102

చ. అతని కుపేక్షణీయము సరమాదరణీయమునైన పక్షమున్
వెతకిన లేద లేడు గమ్యనింపఁగ వధ్యుడు రక్షణీయుఁడున్
గ్రతుభజులార! యైనను జగంబు సృజింపను బెంపఁ ద్రుంప న
మ్మతిని రజంబు సత్త్వము దశమంబును చాలుచుఁ గాలరూపుడై.

103

ఉ. దేవతలార! నిర్భయమృతిన్ వినుఁ డా ఘనసత్త్వరూపుడౌ
దేవునకెన్నఁ గాలమిది దేహులసంస్మృతి నుండి ప్రోవఁగన్
గావున నేగి వేగమ జగద్గురునిన్ శరణంబుజొత్త మి
చ్చావిధి స్వీయులన్ మనలనాకు సురప్రియుడౌట సత్కృపన్.

104

శ్రీశుకుడు:—

క. అని సురలకు వాక్రుచ్చి న, లినసంభవుడౌ సురావ్యభినిగూడి వెసన్
జనియె నపార తమఃపర, మును గేవలమైన యవ్వీరభుని నెలవునకున్. 105

వ. ఇట్లు చని యందు నదృష్టస్వరూపుడు శుత్రపూర్వుండునగు నవ్వీరభుని నవహిత
చిత్తుండై దైవవాక్కుల నిట్లనిస్తుతించె. 106

మ. అవికారుండవు సత్యరూపుండవు సర్వాత్ముండవున్ గేవలుం
డ వనంతుండవు నిష్క్రియుండవు నఖండజ్యోతి వాచ్యుండవున్
భువనాధీశుండ వప్రమేయుండవు సంపూర్ణుండవున్ సర్వదే
వ వరేణ్యుండవునైన నీకు నివె దేశవా! మా నమోవాకముల్. 107

గీ. విభుని ప్రాణమనోబుద్ధిరవిదు ననిదురీ, బరు నదేహు నధేందిర్యాభాసు జీవ
పరములైనవిద్యావిద్యరలారయవెవని, నట్టియక్షురుఁ ద్రియుగుఁ బౌరయక
కొలుతుము. 108

ఉ. పంచదశారమున్ బటుజ్వలంబు మనోమయము న్నట త్తటి
చ్చంచలమున్ ద్రినాభియు స్రజాపరిచోదిత మప్తనేమి యా
నంచితజీవచక్రము యరదక్షముగా విబుధుల్ వచింతు ని
ష్కించనబంధు నయ్యమృత్యురజేరుమ మేము విపన్నివృత్తికై. 109

గీ. ఏది తలఁచ తమఃపరమేకవర్ణ, మగు నదృశ్య మవ్యక్త మరసంతమునగు
నది సుపర్ణునిమీఁదఁ బ్రోత్యక్షమయ్యె, ధీరు లురుయోగరథమునరదీనిఁ గొల్తు.

సీ. ఏ మాయచేత మోహితుడై జనుండు దా, నాత్మస్వరూప మారవంతయెఱుంగఁ
డట్టి యవ్వీరభు మాయురసధిగమింపఁగజాలు, నే? యెవ్వడేని యూహించి చూడ
నా పరేశుని నిర్జితాత్మమాయాశక్తి, గుణు భూతనమన ద్విగొలుతు మేము
యీ మేము ఋషులు దరదీశప్రియంబైన, తనువుతో శుభ్రసత్త్వంబుతోడఁ

గీ. బరగన్మృష్టింపఁగాఁబడ్డరవారమయ్యు, బ్రకటముగ బహింసరనాస్తమైన
సూక్ష్మగతినిఁదెలియమన్నరచోరజస్త, మోగుణులెఱుంగుదు రెసురముఖ్యులెన్న.

చ. అలఘు జంయుజప్రముఖమైన చతుర్విధభూతసృష్టి వ
ర్తిలునెట నా స్వయంకృతధర్మరిత్రియ యెప్పనికిం బదంబులౌఁ
దలఁపఁగ బ్రహ్మరూపుడు స్వతంత్రుఁడు దివ్యమహావిభూతియై
యలరెడు నమ్మహాపురుషుడౌ దృతి మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 112

ఉ. ఎంచ జగంబులున్ జగద్రథీశ్వరులుం జనియించు చొయ్య జీ
వించుచు సంతకంతకున్మరణెంపును జెందుచునుండు దేవ న

భ్యంచితమైన యా జల ముగ్ధారతరంబగు వీర్యమై ధృతిన్
మించునొ యట్టివాఁడు పరమేశ్వరుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుడయ్యెడున్. 113

చ. అమరుల కన్నముం బలము శ నాయువునై తనరారువాఁడు వృ
క్షములకు నీశ్వరుండును బ్ర శ జాపతికిం బరివర్ధకుండునౌ
నమృతగభస్తియెవ్వనికి శ నౌ మనమట్టి మహావిభూతి ది
వ్య మహిముడో విభుండు భగ శ వంతుఁడు మాకుఁబ్రసన్నుడయ్యెడున్. 114

ఉ. రాణువ రాజునుంబలె భ శ రంపడి మే మొనగూడియుండఁగా
రాణుదనర్చు నే విభుని శ ప్రాణమునుండి చరాచరాళికిన్
బ్రాణము నోజముం బలముఁ శ బ్రాకటశక్తియునై న వాయువుం
బోణిమివుట్టె నట్టి పర శ ముం డిట మాకుఁ బ్రసన్నుడయ్యెడున్. 115

వ. నకలకర్మనిమిత్తజన్మజ్ఞై యంతస్సముద్రంబున స్వధాతువులం బచించు జాత
వేదం డెవ్వనిముఖంబగు నా మహావిభూతినంపన్నుండగు దేవదేవుండు మాకుఁ
బ్రసన్నుడగు. దేవయానస్వరూపుఁడును, ద్రయీమయుండును, బ్రహ్మాపాన
నాస్థానంబునగు సూర్యుం డెవ్వనికి నేత్రంబగు నట్టి దేవుండు మాకుఁ బ్రసన్నుం
డగు. మతియు నెవ్వని శ్రోత్రంబునుండి దిశలును, హృదయంబునుండి దేహగత
చ్ఛిద్రంబులును, నాభినుండి నభంబును, బలంబునుండి మహేంద్రుండును, బ్రసా
దంబునుండి దేవతలును, గోపంబునుండి రుద్రుండును, బరుషంబునుండి బ్రహ్మయు,
నింద్రియంబులనుండి ఛందంబులును ఋషులును, మేధ్రంబునుండి ప్రజాపతియు,
వక్షంబునుండి శ్రీదేవియు, ఛాయనుండి పితృదేవతలును, స్తనంబునుండి ధర్మం
బును, పృష్ఠంబునుండి యధర్మంబును, శీర్షంబునుండి దివియు, హాసంబునుండి
యచ్ఛరలును, ముఖంబునుండి విప్రుఁడును గుహ్యమాబ్రహ్మంబును, భుజంబుల
నుండి రాజన్యండును బలంబును, సూరువులనుండి వైశ్యుండును నోజంబును,
బదంబునుండి శూద్రుండును నవేదంబును, అధరోష్ఠంబునుండి లోభంబును,
ఊర్ధ్వోష్ఠంబునుండి ప్రీతియు, నాసికనుండి ద్యుతియు, స్పర్శంబునుండి పశుహితం
బైన కామంబును, భ్రూయ్యుగంబునుండి యముండును, బక్షంబునుండి కాలుం
డును గలిగె నట్టి మహావిభూతినంపన్నుండగు పరమేశ్వరుండు మాకుఁ బ్రసన్నుం
డగుఁగాక. ద్రవ్య వయః కర్మగుణవిశేషంబుల నెవ్వనియోగమాయావిహితంబు
లుగా చెప్పదు రట్టి విభుండు మ మ్మనుగ్రహించుఁగాక. మతియుఁ బ్రశాంత
శక్తియుతుండును స్వారాజ్యలాభప్రతిపూరితాత్ముండును మాయారచితగుణం
బులయందు వృత్తులచేతం దగులువడక వాయులీలావినోదుండగు వానికి మా

సమస్కారంబులు. కావున నట్టి నీవు ప్రపన్నులమును దిదృక్షులమునగు మాకు
 సుస్మేరంబగు భవన్ముఖారవిందంబు నయనగోచరంబుఁ గావింపుము. ప్రతికాలం
 బున స్వేచ్ఛంజేసి ధరింపంబడిన యాయాయి చూపంబుల మా కసాధ్యంబైన
 కర్మంబును గావించుచుండువుకదా! అధిక క్లేశంబులును నల్పసారంబులగుకర్మం
 బులు విఫలంబులు. త్వదర్పితంబులైన విషయాద్ధులగు దేహులకర్మంబులు నిష్ఫల
 లంబులుకాఁజాలవు. అల్పంబయ్యును గర్మకల్పం బీశ్వరార్పితంబగునేని విఫలంబు
 కాదు. దయితుండును హితుండునగు నీశ్వరుండు పురుషునకు నాత్ముఁడగు. వృక్ష
 మూలావసేచనంబువలన స్కంధశాఖాదులకుంబలె విష్ణుసమారాధనంబు సర్వ
 రాధనంబు నాత్మారాధనంబును నగుఁ గావున ననంతండువు నవితర్క్యాద్భుత
 కర్ముఁడవును నిర్గుణండువును గుణేశుండువును సత్వస్థుండవగు నీకు నిప్పుడు మేము
 ప్రణమిల్లుచుంటిమి.

116

అ ధ్యాయము రి.

—ॐॐ ఆమృతేత్పదనోద్యమము ॐॐ—

శ్రీశుకుఁడు:—

క. ఈ తెఱఁగున గీర్వాణ, వ్రాతస్తుతుఁడై సహస్ర శ భానూదయ వి
 ద్యోతుఁడగుచు భగవంతుఁడు, ప్రీతుఁడు హరిమోల నవతరించె సురలకున్. 117

గీ. ఆ మహాతేజముననప్పుడఖిలసురలు, కనులు మిఱుమిట్లుఁగొలుప నారకపముదిశల
 ధారుణిన్ దమ్ముఁ గానంగరనేరరైరి, యింక నావిభు నీక్షింపనెట్లునేర్తు? 118

వ. అంత.

119

సీ. స్వచ్ఛంబు మరకతశ్యామంబుఁ బంకజాక్షంబును వనమాలికాన్వితంబు
 తప్తకార్తస్వరోధాస్వరకౌశేయ, వస్త్రంబుఁ జారుసర్వార్వాంగయుతము
 సుందరభ్రువముననసుముఖంబు మణికిరీటాంగదాఢ్యముఁ గౌస్తుభభారణము
 కర్ణాభరణదీప్తికలిత కపోల శోభావిరాజిత ముఖరవారిజంబు

గీ. హఠ నూపుర వలయకేయూరరత్న, మేఖలాభాసితంబు లశక్లీయుతంబు
 శంఖ చక్ర కామోదకీర్ణార్ణయుతము, నైన విభురూపముంగాంచిహర్ష మెనఁగ.

క. శర్వుఁడు దానును సర్వ సు, పర్వులు సాష్టాంగముగనుబ్రణమిల్లి మహా
 నిర్వాణపరుని హరినిన్, ముర్వొప్ప సరోజనంభరవుఁడు స్తుతియించెన్. 121

బ్రహ్మ:—

మ. అతిసూక్ష్మండువు దేవదేవుడువు సర్వాత్మండువున్ జన్మసం
స్థితి నాశంబులు లేనివాడువు గుణాతీతుండువున్ బావనాం
చితనిర్వాణసుఖార్ణవండువును నిర్ణద్రిదుండువున్ నైగమ
స్తుతిపాత్రుండువునైన నీకు నివే మారజోహార్లు లోకేశ్వరా!

122

శా. శ్రేయస్కాములు సంతతంబుఁ బురుషశ్రేష్ఠా! భవద్రూప మా
మ్నా యోక్తస్థిరయోగనై పుణమునన్ బాగొప్పఁబూజిత్రు దే
వా! యయ్యద్భుతపుణ్యమూర్తివగు నీరయందున్ బొడంగాంతుఁ గా
దే? యే నిప్పుడు సర్వలోకములు వేరయేలా? జగన్నాయకా!

123

గీ. ఆదిమధ్యాంతములును నీరయందుఁదోఁచె, నఖిలమైన యీ జగమునకాత్మతంత్ర!
ఆదిమధ్యాంతములు దీనికగుదువీవ, ఘటమునకు మృత్తికయుఁబోలెఁగారణాత్మ!

మ. శ్వావశంబైన త్వదీయమాయ నొగి విశ్వంబెల్ల నిర్మించి యం
దవికారత్వముతోడఁ జొత్తువు మహాత్మా! సర్వలోకేశ! వా
స్తవబుద్ధిన్ గుణయుక్తు నిన్నగుణఁగారసద్యోగయుక్తాత్మతా
చుఁవిలోకించుచునుందురెప్పుడు మనీరఘల్ కోవిదశ్రేష్ఠులె.

125

చ. అమృతరసంబు ధేనువులరయందు వసుంధరయందు నన్నమున్
సమిధల వీతిహోత్రు ఖననంబునఁ దోయము యోగ్యమైన యు
ద్యమమున జీవికన్ నరులురయత్నములన్ గనునట్లు బుద్ధియో
గమున గుణంబులందు నినుఁగొంచుచునుందురు పండితోత్తముల్.

126

చ. కమలదళాయతాక్ష! చిరకాలమునుండియుఁ గోరుచున్న య
ర్థమవయి మ్రోలఁదోచిన పరరాత్పరు నిన్నును దావపావకా
ర్తమగు మతంగజవ్రజ ముదంచిత గాంగజలంబునుంబలెన్
దమిఁగని యిప్పు నిర్వృతి పదంబునుజెందితి మెల్ల మేమిటన్.

127

చ. వెరవటి యే ప్రయోజనమురవేషుచు నిష్ఠా సమస్తలోకపా
లురమగు మేము భక్తజనలోలుఁడవైన త్వదంఘ్రిమూలమున్
స్థిరముగఁజేరియుంటిమదిరచేయుము దేవ! యశేషసాక్షివై
పరఁగెడు నీకు మేముఁ తెలురపం బనియున్నదె లోకనాయకా!

128

ఉ. పావకు విస్ఫులింగములభంగిని నేనును భూతనాథుఁడున్
దైవతముఖ్యులున్ మఱియురదక్షముఖుల్ పరికింపఁగా పృథ

స్థావితులైనవార మెఱుంగంగలవారమె యించుకంతయున్
దేవ! యొనర్చుమీవ గణురతించి యుపాయమొకండు సత్కృపన్.

129

శ్రీశుకుడు:—

ఉ. ఈ తెఱఁగొప్ప సారసభరవేశ్వరముఖ్యసమస్తదేవతా
వ్రాతసమీడితుండగుచురవారి మనోగతముం గ్రహించి జీ
మూతగభీరవాక్కుల విరభుండు కృతాంజలులున్ సుసంయమో
పేతమనస్కులైన సురభృందములంగని పల్కె భూవరా!

130

గీ. పార్థివా! దేవకార్య నిర్వహణమునకుఁ, దానొకండ దక్షుండయ్యుర్రీనివాసుఁ
డబ్ధిమథనాదికవిహారమాత్మయందుఁ, గోరి యాదేశ మొనరించెరవారికిల్లు.

131

శ్రీ భగవానుడు:—

క. దివులేటి కో నలినసంభవ! యోభవ! యో సురప్రవరులారా! మీ
రవహితచిత్తులరై యిప్పు వినుం డెల్లరును నా నుకడుల్ భద్రమగున్.

132

క. మీకు సమగ్రాభ్యుదయము, చేకురునందాక సంధిఁజేయుఁడు సురలా
రా! కాలానుగతికిఁ దగు, పోకగ దై తేయదానకపులతో నోర్మిన్.

133

గీ. మొనసి కార్యార్థగౌరవముననుజేసి, యరులతోడను సంధిజేయంగఁజెల్లు
నర్థసిద్ధిఁగై కొన్న యశనంతరంబు, బూనఁదగు నహి మూషికంకబులవిధంబు.

134

క. అమరవరులార! వడిని, ప్థమృతోత్పాదనమునకుఁ బ్రయత్నము కార్యం
బమృతమదిగ్రోల జంతువు, ప్రముదితమై మి త్తివాతఁబడియు నమృతమా.

135

సీ. క్షీరాబ్ధిలో సర్వరవీరు శ్రృణులతొష, ధీనముత్కరములురదెచ్చినై చి
వరమందరాద్రిఁ గరవ్వముఁజేసి వాసుకిన్, గడఁకఁ గవ్వపుత్రఁడురగాఁగఁజేసి
బాసటయై నేనుకవర్తింప నిర్జరో, త్తములార! మీరు నిరస్తంద్రులగుచుఁ
ద్రచ్చు డద్దాన దైత్యప్రకరంబు కే, వలము క్లేశమునకురభాజనమగు

గీ. మీరు ఫలమును బొందంగరలారుచూడఁ, గాన మీ రనురాధితోఁగలియుటకును
సమ్మతింపుఁడు కార్యముల్ సామమునను, బోలె సిద్ధింప వౌద్ధత్యమునద్రువంబు.

గీ. సాగరోన్మథనక్రియారజాతకాల, కూటవిషమునకును మదిఁగొంకవలదు
వస్తుజాలంబునందు లోరభంబుమఱియుఁ, గామరోషంబులుంబూనఁగగా వలవదు.

శ్రీశుకుడు:—

క. అని సురలకు నాదేశం, బు నొసఁగి భగవంతుఁడైనకపురుషోత్తముఁ డ
య్యనిమిషులు చూచుచుండం, జనియెన్ స్వస్థానమునకురస్వచ్ఛందగతిన్.

138

- క. ఆ కరుణాళునకు నమో, వాకములిడి నళినభవుడురభవుడును వెన స్వ
స్వాకములకుఁజనిరి సురా, నీకము బలిదానవేంద్రునిం జేరె నృపా! 139
- క. సమరోద్యమ రహితసురచ, యముపైఁ గవియంగఁ దిపురుతనసురులఁగని యు
త్తముఁడగు బలి వారింఁచెన్, సమర నయాభిజ్ఞుఁడగుటనృభటగణములన్. 140
- గీ. అసురయాధప పరివృతుఁడైనవాని, బ్రాభవ శ్రీసమేతుఁడై రపరఁగువాని
నిర్జితాశేషశత్రుఁడై రనెగడువాని, ఘనుని వై రోచనునిఁడా సెననిమిషతతి. 141
- చ. మృదుమధురోక్తిచే ననునరయించుచు నా దనుజేంద్రుతోడ స్వా
భ్యుదయముఁ గోరుచున్న పురురహూతుఁ డుదంచిత బుద్ధియాచు నిం
పొదవఁగ నల్లనల్ల పురురహోత్తమశిక్షితమైన సర్వమున్
వదలక చెప్పె న ప్థతనిరస్వాంతమునం గడు మెప్పు వుట్టగన్. 142
- ఆ. అది రుచించె బలికినన్యతా దానవే, శ్వరులు వీరవరులురశంబరుం డ
రిష్టనేమియు నలరతిపురవాసులు దాని, కిచ్చగించి రాత్మరహృదయములను. 143
- గీ. అంత దేవాసురులు సమరయంబుఁజేసి, కొని పరస్పరమైతి నెక్కొనఁగఁ గడఁక
నమృతసంపాదనమునకురసుమహితోద్యమంబుఁ గావించిరుమ్మడిన్ రమానవేంద్ర!.
- చ. ఉరవడి వారలప్పుడు మరదోజ్జ్వలులై నముదఁగశక్తి మం
దరగిరిఁబెల్లగించి బటునాదముఁజేయుచు వార్ధిఁజేర్చుచో
నరవర! దూరభారవహనక్లమవీడితులొచు నా పురం
దరబలిముఖ్యులున్ వివశ్రతం బడవై చిరి దారి నగ్గిరిన్. 145
- క. మందరగిరిపడ బెక్కురు, బృందారకదైత్యు లధికరవివశత్వమునన్
గ్రిందంబడి పొడిపొడియై, యందందం నలిగియుండిరవసీనాథా! 146
- గీ. అక్కరణిఁబెక్కురై న దేరవాసురు లతి, భగ్నహృదయులు భగ్నోరురబాహుకంఠు
లగుచుఁబడియుంట నెఱిగి దానచటికి భగ,వంతుఁడగు గరుడధ్వజుఁడంతఁదోఁచె.
- గీ. అద్రిపాతవినిష్పిష్టురలై న దేవ, రాక్షసులను గృపార్ద్రకరటాక్షరమ్య
వీక్షణంబులచేత జీరవింపఁజేసె, నిర్వ్రాణులు నిర్జరులునయిర నెగడుచుండ. 148
- క. గరుడుని మూపున మందర, గిరినిడి యలవోక నొక్కరకేలన్ లీలన్
హరి దానునెక్కి చయ్యన, సురాసురగణాన్వితుఁడగుతచుఁ జనె జలధికిన్. 149
- చ. పతగకులోత్తముండగు సురపద్ముని స్కంధమునుండి మందర
క్షితిధరరాజముం గడిమిఁగ్రిందకుదింపి సుధాపయోధిలో
నతిసులభంబుగా నునిచిరయంతట నచ్చటనుండి పోవ నా
నతియిడె నవ్విభుండు ఖగరనాథునకున్ సమయజ్ఞుఁడౌటచేన్. 150

అధ్యాయము 7.

—ఊహ కూర్మావతారకథ, శివకృత హలాహలభక్షణము ఊహ—

శ్రీశుకుడు:—

- క. నాగేంద్రవాసుకిన్ ఫల, భాగంబున కియ్య కొలిపిరవారు ముదముతో
నా గిరికిం దటిత్రాడుగ, లోగక వెనజుట్టి రమరులున్ దానవులున్. 151
- క. అమృతార్థులగుచు నంబుధి, ని మధింపఁగ వారు దొరకొనిరి హరిప్రాగ్భా
గముఁ దా గ్రహించె నపుడ, య్యమరులతని ననుసరించిరతికుతుకమునన్. 152
- చ. క్షీతివర! యమ్మహాపురుషురచేష్టిత మొల్లక “జన్మకర్మవి
శ్రుతులము వేదమార్గపరిశుద్ధులమై తనరారునట్టి మే
మతికుటిలం బమంగళమునా నహిపుచ్చము ముట్ట”మంచు నా
దితిసుతవర్యుల ప్దనుమతింపక మిన్నకయుండి మూర్ఖతన్. 153
- గీ. మానవేశ్వర! విస్మయమానుడగుచు
నమరయుతుడయి యగ్రభాగముఁద్యజించి
పుచ్చముంగొనె హరి కశ్యపపునిసుతులిటు
పరఁగ స్థానవిభాగ మేర్పరచుకొనిరి. 154
- మ. అమృతార్థంబయి దేవదైత్యులు కరంబాయత్తులై క్షీరవా
ర్ధి మధింపంగ గడంగిరప్పుడు ధరిత్రీనాథ! యా మధ్యమా
న మహాంభోనిధియందు నా గిరివరేణ్యంబు న్నిరాధారమా
ట మునుంగందొడఁగెన్ ధరింపఁబడియుండం బైన భారంబునన్. 155
- ఆ. అంత నతిబలీయమైన దైవంబుచే, స్వీయపౌరుషంబుఁబ్రజేడ్పడంగ
నేర్పు లుడిగి వారునిర్విణ్ణులై పరి, మ్మానవదనులగుచురమానుపడిరి. 156
- మ. పరమేశుండగు నా రమేశుడు ఘనప్రత్యూహముంగొంచి సు
స్థిర సంకల్పుఁ డనంతవీర్యుడు గృహశీలుండునున్ గాన న
చ్చెరువునూర్చెడునట్టి కూర్మతనువురజ్జేకొంచుఁ దోయంబునం
దు రహింజుచ్చి కులాచలేంద్రమును దోర్జున్ నెత్తె నువ్వెత్తుగన్. 157
- ఉ. భూవర! నీట నిట్టులు సకముత్థితమైన కులాద్రిజూచి యా
దేవతలున్ సురాసులు మరధింపఁగ వెండి కడంగి రష్ట్ర “పె
దీ”వన లక్షయోజన మితరింబొలుపౌ తన వీపునందు నా
దేవుడు మందరాచలమురధీరతమై ధరియించె బేరిమిన్. 158

ఉ. ఆయెడ దేవదానవ మరహత్తర బాహుబలప్రకంపితం

బై యదుదై భ్రమించెడు కుశలాద్రిని వీపునఁ దాల్చినట్టి య

త్యాయత మాదికచ్చపముతత్తుధరభ్రమణంబు నంగ కం

డూయన కర్మయంచని క్రశున్దలఁచెన్ దన మానసంబునన్.

159

వ. అంత నద్దేవుఁ డబోధరూపుఁడై యాసురరూపంబున నసురులయందును, దైవ రూపంబున సురగణంబులయందును నాగేంద్రుండగు వాసుకియందును జొచ్చి బలవీర్యంబుల నుద్దీపనంబుఁగావించుచుండె. మఱియు సహస్రబాహుండు యపర గిరీంద్రంబుంబోలె నా గిరీంద్రంబును హస్తంబునంబట్టి బ్రహ్మభవేంద్రముఖ్యులగు సురగణంబులచే సంస్తూయమానుండగుచుఁ బుష్పవృష్టి కురియింపంబడి యొప్పారుచుండె. గోత్రనేత్రంబులయందు నుపర్యధోభాగంబులఁ జొచ్చియున్న నా పరేశునిచే సంవర్ధితులగు నా దేవదానవులు మదవిహ్వలులై మందరమహాద్రి చేత సాగరంబును క్షోభిత నక్రచ్చక్రంబుగా మఢించిరి. ఘణిరాజగు నవ్వాసుకిఁ సహస్రదృఙ్ముఖశ్వాసాగ్నిధూమనిహత తేజస్కులై పౌలోను, కాలేయ, బలీల్వ లాద్య సురనాథులు దవాగ్నిదగ్ధంబులై న దేవదారుతరువులుంబలె నైరి. అమర గణంబులును దచ్చాస్వన శిఖాహతప్రభావంబులును, ధూమాంబరస్వగర్వరకంచు కాననంబులునై యుండ భగవద్వశంబులై న మేఘంబులువర్షించె, సముద్రవీచికా మారుతంబులువీచె.

160

క. ఆవడువునఁ జల మొప్పఁగ, దేవాసురవీరవరమృథితసాగరమం

దావిర్భవింప దమృతము, నా విధముం గని విభుఁడు తననంత మఢించెన్.

161

సీ. సజలవలాహకశశ్యాముండుఁ గనకాంబ,రుండును రక్తకంఠుండు మఱియు

శ్రవణయుగచలదుశ్జ్వలతటిత్తుండలా,ధ్యుండు విశ్వీర్ణకశచుండునై న

యా యీశ్వరుండు లోకకాభయదంబులౌ, జైత్రంబులై న భుజములచేత

నహిసార్వభౌమునింగ్రహియించి, యుద్ధృత గిరియకాచు నొప్పె నరపరగిరియన

గీ. మీనమకరాహి కూర్మతీమింగిల తిమి

కులములెల్లను మిగుల వ్యూరకులతఁజెంద

నుదధి మఢియింపఁబడుడు నరత్యుల్బణమయి

వెడలె హాలాహాలాఖ్యమకారవిషము తొలుత.

162

చ. గిరికొని దిక్కుదిక్కునకుఁగ్రిందికి మీఁదికిఁ బర్వచున్ నుదు

స్తరము నుదుస్సహంబు భయదంబు మహోల్బణముం బ్రతిక్రియా

విరహితమా తదుగ్రతరవేగము నోర్వక భీతులై ప్రిజో

త్కర మొరుదిక్కుఁగానక నరదాశివునిన్ శరణొంది రాత్తులై.

163

ఉ. భూవర! యీ జగత్త్రితయమున్ సృజియింపను బెంప ద్రుంపఁగా
దేవినిఁగూడి రాప్యజగత్తీధ్రమునన్ వసియించువాని స
ద్భావుని మానికోటి కపరవర్గముఁగూర్చు దపంబొనర్చు నా
దేవవరేణ్యుడైన హరదేవుని మొక్కిరి సన్నుతింపుచున్.

164

ప్రజాపతులు: —

గీ. దేవదేవ! మహాదేవ! రదివ్యరూప!, భూతభావన! భూతాత్మ! భూతనాథ!
జగములన్ దహియించు విరషంబువలన, నరసికాపాడుమా శరణార్థులమము. 165

గీ. దేవ! యఖిలజగంబులరక్షింకడవ, బంధమోక్షముల్ గలిగింపఁబ్రభుఁడ వగుదు
వట్లుగానఁ బ్రపన్నార్థిహరుని గురుని, నిన్ను నర్చించుచుందురు నిపుణమతులు.

గీ. బ్రహ్మవిష్ణుశివాఖ్యలన్ శవరునఁదాల్చి, గుణమయంబగు నిజశక్తిఁగూడిమాడి
విశ్వమునకు సృష్టిస్థితిరవిలయములను, గలుగఁజేయుదుగద స్వప్రకాశుఁడవయి.

సీ. దేవదేవా! సర్వదేవతాత్మకులైన, యగ్ని దేవుండు నీరకాననంబు
వసుమతియుం బాదరపద్మంబు కాలంబు, గతియెన్నఁగ దిశల్ కర్ణములగు
వరుణుండు రసన సరభంబు నాభితలంబు, శ్వసనంబు వాయుపురసకలదేవ
తాత్మకా! భాస్కరుండుక్షులు రేతమా, సంబువు నీకుఁ బరరాపరాత్మ

గీ. కాశ్రయంబౌ నహంకృతియాత్మయగును
సోముఁడు మనంబు దివి శిరంబో మహాత్మ!
సంద్రముల్ కుక్షి గిరు లస్థిరసంచయములు
మహిత సర్వాషధులును రోమంబు లీశ!

168

గీ. ఛందముల్ సస్తభాతువుల్ శసవనరూప!, ధర్మమెన్నఁగ హృదయంబున నిర్మలాత్మ
పంచవదనంబు లుపనిషత్వర్గమట్టి, నీదుమూర్తి పరంజ్యోతిరనిశ్చలంబు. 169

వ. దేవా! అధర్మోర్ములయందు సంహారంబు నీచాయయగు. సత్త్వరజస్తమో గుణం
బులు నీ నేత్రంబులగు. ఛందోమయంబగు ఋషియును, మనువును, శాస్త్రుకారు
లును నీదృష్టియగు. మతియు నిరస్తభేదంబును, సత్త్వరజస్తమో విరహితంబును,
బరంజ్యోతియునగు నీరూపంబు సకలలోకపాలురకును బ్రహ్మవిష్ణింద్రాదులకును
నగమ్యంబై యుండు. కామాధ్వర త్రిపురకాలగరాదులైన యనేక భూతద్రో
హుల సంహరించు నీకుఁ దత్కర్మంబు స్తుతిపాత్రంబుకాదు. మతియు నీవు
స్వనేత్రవహ్ని విస్ఫులింగంబుల నంతకాలంబున నీజగంబునుభస్మసాత్కృతంబుఁ
జేసియు నెఱుంగకుందువు. ఎవ్వ రాత్మారాములగు గురువులచే హృదయంబున
నితాంతంబు చింతింపంబడు పాదద్వంద్వంబుకలవానిని, నుమాతపంబునం దపింప

బడినవానిని నుగ్రపురుషుని శ్మశానవాసునిఁగా నిందించుచుందురో వారు భవ
త్ప్రతాపంబుఁదెలియని లజ్జావిహీనులని చెప్పంగఁదగుఁ గావున సదసత్పరుం
డవును బరమాత్ముఁడవైన నీ స్వరూపంబునుదెలియ బ్రహ్మాదులును సమర్థులు
కారన్న నతనిచే సృజింపఁబడిన మేము గొనియాడ నెట్లునేర్తుము. మహేశ్వరా!
నీకంటెఁ బరుండగువాని నెందునుం గానము. వ్యక్తకర్ముఁడవై లోకరక్షణంబు
కొఱకై ప్రవర్తింతువు. త్వద్దర్శనంబువలన మేము కృతార్థులము, అని యిట్లు
విషత్రిస్తులైన ప్రజాపతులు కీర్తించిరి.

170

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. వారి వ్యసనంబుఁగాంచి యశ్వ్యాజకరుణ
హృదయమున సందడింపఁగాఁగ్రబియసతిఁగని
సర్వభూతసఖుండగుశర్వుఁ డపుడు
పలికె నీరీతి మంజులభాషణములు.

171

చ. అరరె! భవాని! వీరల సురధాంబుధి నిర్మథనప్రభూత దు
స్తరతరకాలకూటవిషశాతమహావ్యసనంబుఁజూడు కా
తరులయి ప్రాణరక్షణవిధానముఁగోరెడు నీ ప్రజాళి క
ద్దిర! యభయంబొసంగఁదగుదీనజనావన మార్యధర్మమా.

172

గీ. భూతములు దైవమాయావిశ్రమోహితంబు, లయి పరస్పరశత్రువులగుచునుండఁ
బుణ్యపురుషులునశ్వరంబులగుతమదు, ప్రాణములఁబ్రోతు రితరమార్తప్రాణితతిని.

ఉ. భూతదయాపరత్వమునశబ్దలెచ్చువానికి శోభనాంగి! సం
ప్రీతుఁడగున్ జెలంగి హరివిశ్వమయుండగు నవ్విభుండు దాఁ
ప్రీతుఁడుగాఁగ నేఁ గనుదుఁద్రబ్రీతిజగంబును బ్రీతిఁజెందు నే
సీతటి నవ్విషంబు భుజియింతును భద్రమగున్ బ్రజాళికిన్.

174

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియి ట్లపర్ణతో మం, తనముం గావించి భూతనాథుఁడు వేగం
బున విషముంఁదినదొరకొనె, మనుజేశ్వర! దానిక య్యురమయు నియ్యకొనెన్. 175

క. పుడిసిట నిమిడ్చికొని య, ప్పాడు హాలాహల విషంబుభూతాత్ముండౌ
మృషుఁడు ననుకంపపెంపునఁ, గడుకొని భక్షించెఁ బ్రజలఁగఁచుటకొఱకై. 176

గీ. ఆ విషంబునకుం బ్రమరధాధిపతియు, దనదు శక్తిని జూపించెఁజనవరేణ్య!
యపుడుశివునికంతమునీలమయ్యెదలఁప, సాధుపురుషులకదియుభూతషణముకాదె.

- గీ. భూతసంతాపమున సాధురపురుషులధిక, తాపమును జెంచుందుగ్రాధరణినాథ!
యయ్యదితలంపఁగా నఖిలాత్ముడౌ న, నాథనాథు సమారాధనమ్ము సుమ్ము.
- క. ఆదేవదేవుడై న మ, హదేవుని మహితకర్మమహ్నగని భవా
నీదేవియుఁ బరమేష్ఠియు, శ్రీదయితుఁడుఁ బొగడి రిది విశ్వేశం బనుచున్. 179
- గీ. భవుఁడు త్రాగుచునుండఁ దత్త్వానినుండి, క్రిందఁబడినట్టియా విషరబిందువులను
వృశ్చికాహివిషాపధీరవిసరములును, దందశూకాదులుం గొనెధరణినాథ! 180

అధ్యాయము 8.

—ఊఊ ఐరావతాద్యుత్పత్తికథనము ఊఊ—

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. వృషభధ్వజఁ డీతెఱఁగున, విషమును ద్రావంగ మగుడరవిబుధులును సుర
ద్విషులు మధించిరి జలధిం, దృషితులగుచు నష్ట కామరధేనువువాడమెన్. 181
- గీ. బ్రహ్మలోకసంప్రాప్తకర్తృతువులందు, వేల్వఁబడెడు నాజ్యాది హరవిస్సుకొఱకు
నై నయంబున నాహవిర్ధాని నిచ్చ, కలిమిఁగొని రఘుబ్రహ్మవారదులగుఋషులు.
- గీ. చంద్రపాండురమైన యురచ్చైశ్శ్రీవంబు, నాఁబరగు హయరాజమంత్రతట జనించె
దానిఁ గైకొనె నబ్బలిరదానవుండు, చేకొనం డిందుఁ డీశ్వరశిక్షఁజేసి. 183
- క. అంతట నైరావతమను, దంతావళ మొదవె నాల్గుదంతంబులతో
మంతునకు నెక్కుచు శిఖర, వంతంబగు శ్వేతగిరి విశభవముఁ దెగడుచున్. 184
- గీ. అమరలోకవిభూషణంబగుచు సంతఁ, బారిజాతద్రుమంబు సుతృప్తన్నమయ్యె
సధిప! యర్థిజనాళికిరనర్థములను, వసుమతి న్నివువోలె నశవ్వారి నొసఁగు. 185
- క. కంబుగ్రీవలు నతిరుచి, రాంబరలున్ బెడగునడలఁ గ్రాల్గనుల నొయా
రంబుల స్వర్గులకున్ మో, హంబిడు నచ్చరలు వొడమిరటపై జలధిన్. 186
- గీ. క్రొమ్మెఱుఁగు కైవడి నిగంతమ్ములందుఁ
గుమ్మరించుచుఁ గాంతిపుంజమ్ము లపుడు
భగవదారాధన క్రియారపరవశయగు
నుజ్జ్వలాంగి రమాదేవిరయుద్భవించె. 187
- క. ఆదేవి సముజ్జ్వల రూ, పౌదార్య వయో విశేషవర్ణసుగుణ శ్రీ
లాది సమాకృష్ట హృదయు, లై దేవాసుర మనుష్యులట వలఁచి రొగిన్. 188

- సీ. ఆ రమా దేవికిరనభిషేక మొనరింప, ననిమిషనాథుఁ డాననముఁదెచ్చె
నాకృతిఁగొన్న దిశవ్యాపగల్ హేమకుంభంబుల స్వచ్ఛజలంబునిచ్చె
ధర యభిషేకోచితములై న సర్వంబు,లగు నోషధిసమః చ్ఛరయమ్ముఁ గూర్చె
నంచిత ధేనువుల్ శపంచగవ్యములిడె,మాధవుండు ఫల సురమంబు లొసఁగె
- గీ. మఱియుఁ బుష్పలు యథావిధిశమంగళాభి,షేక మొనరించి రపుడు విశేషగరిమఁ
బాడిరి శుభముల్ గంధర్వశవరులుఁ బ్రీతిఁ,బాడి రాడి రచ్చర లింపురై పెకొనంగ.
- క. తుములస్వనములగు మృదం,గ మురజవర గోము ఖానకముఖ వివిధ వా
ద్యములును వీణావేణు ద,రములున్ మొఱయించె ముమ్మరముగఘనంబుల్. 190
- ఆ. అంతఁబద్మహా స్త్రయైనశ్రీదేవిని,బ్రాహ్మణోక్తసూక్తవాకములను
సలిలపూర్ణకలశముల నభిషేకించె, నగ్గలికదనర్పదిగ్గజములు. 191
- గీ. అతివిచిత్రములై న రశత్నాభరణము,లర్మిలిఁ దలిర్ప నా విశ్వకర్మయొసఁగె
నా సరస్వతిహారంబునబ్జభవుఁడు,పద్మమును గుండంబులశఫణు లొసంగె. 192
- చ. నినదదళివ్రజంబును విరనిర్మలమున్ శుభదాయకంబునై
యొనరినయట్టి చారువికృతోత్పలమాలను గేలఁదాల్చి లీ
లను సుకపోలకుండలవిరలాసము సత్రపహాసమున్ సుశో
భనము మనోహరంబునగురవ క్త్రముతో నడయాడె లక్ష్మీయున్. 193
- చ. సమము నిరంతరంబు నవశచందసకుంకుమపంకెలంబుఁ బీ
నమును సువర్తులంబగు స్త్రనద్వయ మొప్పెసలార సింహ మ
ధ్యమ మణినూపురంబు లులిరయన్ నడయాడుచు నట్టునిట్టు నే
త్రములకుఁ బండువయ్యె రుచిరంబగు కాంచనవల్లికైవడిన్. 194
- చ. అమల మనింద్యమున్ ధ్రువమునవ్యభిచారిగుణంబునైన యీ
డ్యమగుపదం బట స్తనకురనై పరికించుచు లేశమేని నా
రమ మది నొల్లదయ్యెఁ గురుశరాజ! త్రివిష్టపవాసులై న య
య్యమరుల సిద్ధ చారణులయత్కుల సాధ్యులఁ గిన్నరాదులన్. 195
- వ. అంత నా రమాదేవి తనమనంబున నిట్లు విమర్శింపం దొడంగె. 196
- ఉ. ఈ యది నిశ్చయంబు తపశమెవ్వనికుండు నతండు కోపమున్
మాయగఁజేయలేఁ డెవఁడుశ్శానయుతుండగు వాఁడు సంగముం
బాయఁడు కామబుద్ధి గెలువండు మహత్వసమన్వితుండు న
హ్వ! యితరాశ్రయుండయిననవానిని వేఱుగఁ జెప్పనేటికిన్. 197

వ. మఱియు నొక్కచో ధర్మంబుగలిగియున్న భూతమైతి సున్న. త్యాగంబు
ముక్తికారణంబుగాకుండు. విక్రమంబు కాలవేగంబునం బరిత్యక్తంబగుచుండు.
ఒకచో శీలసౌభాగ్యంబున్నఁ జిరాయువు లేకయుండు. ఇట్టి సర్వలక్షణంబులు
కలిగియుండి కల్యాణాకారుండగు మహాపురుషుండు నన్నుఁ గోరనొల్లక యుపే
క్షించియుండె. 198

శ్రిశుకుడు:—

గీ. అని విమర్శించి రమ నిజైశ్చకాశ్రయుండు, గుణసమన్వితుఁడున్ వీతశగుణుఁడైన
యమ్ముకుందుని నిరపేక్షుత్తనఁగాని, వరునిఁగ వరించె హావభావములు సెలఁగ,

ఉ. ఆవిభు కంఠసీమను మరదాళివరూధవిగావనంకులం

జౌ వికచాజ్జమాలనిడియంతికభాగమునందునిల్చె శ్రీ
దేవి స్వకీయధామమునుశ్చివ్యమునౌ త దురస్థస్థలంబు ప్రీ
డావృతభాసమానదరశహాసవికస్వరదృష్టిఁజూచుచున్.

200

మ. త్రిజగన్మాత విభూత్యుపేతయగు నాశ్రీదేవికిన్నెమ్మిఁ దో
యజనాభుండు జగత్ప్రియీజనకుఁ డశభ్యంచ న్నివాసంబుగా
నిజవక్షంబునుజేసె నా రమయు క్షోరణీనాథ! యందుండియే
ప్రజలన్ సాధిపతిత్రిలోకములఁ గాశపాడెం గృపాదృష్టితోన్.

201

గీ. శంఖశూర్యమృదంగాదిసకలవాద్య, నాదములు నృత్యగానవిశనోదులగుచుఁ
దనరు సప్త్రీకులై న గంధర్వవరుల, నిస్వనంబులు ఘనములై శనెగడెనపుడు. 202

గీ. బ్రహ్మరుద్రాంగిరోమునిశ్రవభృతికులును, విశ్వసృజలెల్లరుచు బుష్పశవృష్టిఁగురిసి
పరమములును విష్ణుప్రతిపాదకములు, నై న మంత్రంబులంగొనితయాడి రంత. 203

క. శీలాది గుణసమృద్ధులు, ధీలలితులునగు ప్రజాపతియుత ప్రజలున్
వేలుపులును సుఖముండిరి, శ్రీలలనామణి సునృజ్నిరీక్షితులగుచున్.

204

క. శ్రీలలనోపేక్షితులయి, లోలాత్ములు విగతసత్త్వగుణ హతప్రభులున్
బాలిశులు నిరుద్యోగులు, నై లోఁగిరి దనుజుడై త్యురలందఱు నధిపా!

205

గీ. అంతటం బద్మలోచనశయైన కన్య, వారుణీదేవి క్షీరార్ణవమునఁ బుట్టె
శ్రీనివాసుని యనుమతిఁజేసి దాని, నెల్ల యసురులుఁ బ్రీతి గ్రహించి రపుడు. 206

గీ. అ య్యనంతరమం దమృతాంధులగుచుఁ
గాశ్యపులు వెండియు మధింపఁగఁ బయః ప
యోధినుండి నరేంద్ర! సకముత్థితఁడయి
పొల్చె బరమాద్భుతుండగుశపురుషుఁ డొకఁడు.

207

బొదలి కదలాడు చున్నట్టిరపదములంగు

మొఱయుచున్నట్టి నూపురంబుల నలరుచు.

216

గీ. పుచ్చడికతనంబుతోఁబొదలువఁబడిన, లేనగవుతోఁడ విక్సి ప్తమైన భూ వి
లాసములతో నెనఁగు చూడ్కుఁగలందగనది,దితిజమనముల వలపులఁజేపుఁగూర్చె-

అ ధ్యాయము 9.

—ఁఁఁ జగన్మోహనీ వేషధారణము ఁఁఁఁ

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అసురు లట్లునుహృద్భావమవలఁద్రోచి, యొండ్వారుల చేతియమృతంపురగుండనాచి
కొనుచు దస్యలభంగిఁ బైకొనుచు నెదుట, నేగుదెంచుచునున్న నరయ్యంతిఁగనిరి.

సీ. బాపురే! రూపలక్ష్మవణ్యా విశేషంబు, వహ్వరే! కాంతిసౌభాగ్యగరిమ
మాయురే! నవకంపుఁబ్రాయంపుమిసిమి మే,ల్బళిర! క్రీఁగంటి చూరపుల బెడంగు
అబ్బురం బని మదనావేశవివశులై, యసురు లక్కామినిననుసరించి
పరువులువాఱుచుఁబ్రశ్నించి రీరీతిఁ, గోర్కులు మనములంఁగుములాడ

ఆ. ఎవతెవీవు? తరుణి! యెందుండిరాక నీ, వేమిచేయ నిష్పృథిచ్చగింతు
వెవనిదానవగుదురవెఱిగింపు కమలాక్షి!, యుల్లములనుగలఁచురచుంటివిల్లు. 219

ఆ. గరుడ, సిద్ధ, సాధ్యగంధర్వ, చారణ, విబుధ, దైత్య, యోగరవిభులచేత
నతివ! సీవునిక్కఁగమస్పృష్టపూర్వవం, చెఱిఁగితిమిఁకఁ జెప్పరనేల నరుని. 220

చ. తరుణి! శరీరధారులకుఁదా నఖిలేంద్రియ చిత్తమోదమున్
వెరపునఁగూర్చునెంచి విధిరనిన్నిటు పంపె నటంచు నాత్మలన్
స్థిరముగ నెంచుచుంటి మిదిరసిద్ధముకావున పక్షులాక్షి! నీ
యురుకృప మాపయిన్నెరపురమోలి నధీనులమైతి మీయెడన్. 221

గీ. బద్ధవైరులమై యేకరవస్తువుకయి, స్పర్థగావించుకొను మాకుఁజ్ఞాతులకును
మదినిఁ బొరపొచ్చెములు సదరమదముఁజేసి, సంవిధానంబుఁగావింపురసారసాక్షి!

క. అతివా! మే మల కశ్యపు, సుతులము భ్రాతలము తలఁపరసుధకు సమముఁగా
జతనముఁజేసితి మగుట న, మృతము నిద్ధజించి యొనఁగుమీ పొరలుడుఁగన్.

మ. అని యా దైత్యులచేత నధిమయి నిశ్చలమంత్రితుండై విమో
హనమాయావనితాతనుండు హరి యొక్కయ్యారంబుగా నవ్వె యొ

య్యన నవ్వారలనెల్ల ధీరరుచిరాశాంగంబులం గాంచు చి
ట్లనియె న్నంజులవాక్యపుంజముల నాశ్లఘదంబు వుట్టించుచున్.

224

త్రిభగవానుడు:—

గీ. కశ్యపతనూజులార! యిక్కరణిమీర, లకట! పుంశ్చలియైన నారాయందు నిపుడు
ప్రత్యయము నుంచితిరి బాగు! శపండిత జను, లంగనల నమ్మజాల రొకప్పుడేని.

గీ. క్రొత్తక్రొత్తరుచులకొఱకు నన్వేషించు, స్వేరిణులగు శ్రీలతసఖ్యము లవి
యేల? యసురులార! శసాలావృకంబుల, చెలుముల ట్లసత్యములగుఁ గాదె! 226

శ్రీశుకుడు:—

క. అని నుడివిన విని యసురులు, మనమున నూటలు వొందితమంద్రంబుగ న
ల్లన నగి చేతి కమృతభా, జనము నొసంగి రపుడు వివశతఁ గురుముఖ్యా! 227

ఉ. భారతవర్య! య య్యమృతభాండముఁ గైకొని విష్ణుఁడంత సు
స్థైరముఖంబుతోఁ బలికెఱమీరిట మంచియొ చెడ్డయో నయో
దారత నా యొసర్చిన విధంబిది కాదన కీయకొందురేన్
నేరిమిమీఱఁ బంచుదునుననే నమృతంబును మీకు వింటిరే? 228

క. అనిపల్కిన తజ్జల్పిత, మునువిని యాదైత్యయాధరఫలు తన్నర్థం
బును దెలియలేక యట్లే, యని తమ యనుమతినిఁ దెల్పిరందఱు నొకటై. 229

మ. క్షితివర! యంత వా రుపవశసించియు స్నానముఁజేసి శౌచ సం
భృతులయి పావకంబును హరవిస్సుల లెస్సగవేల్చి విప్ర గో
తతులను దద్ధితంబులిడితన్ని ద్విజాతివరేణ్యు లెల్లరున్
స్తుతమతులౌచు స్వస్థ్యయననసూక్తములం బరియింప ధన్యతన్. 230

క. నూతన వస్త్రంబుల సం, ప్రీతిని ధరియించి పేరితమి విభూషితులై
యా తఱినిం బ్రాగ్రము, లైతగు దర్భలనుజొచ్చిరందఱు ననురుల్. 231

ఆ. ఆజ్యదీపకలితయగరు ధూపామోద, సంభరితయునై నశశాలయందు
సురలు దానపులుసునిరుపమమైన సం, తుష్టిఁ బ్రాజ్ఞుభోపకవిష్టులైరి. 232

సీ. అవనీశ! యాశాలయందుఁ బ్రవేశించె, దత దుకూలాధ్య నితంబభాగ
మందయానయు నతిశమదవిహ్వలాక్షియు, సర్వాంగలావణ్యసంకలితయుఁ
గలభోరువున్ స్వర్ణకలశ స్తనియు హేమ, నూపురవిరుతులన్ శమొలుయునదియుఁ
గనకకుండల చారుకర్ణ నాసా కపో, లాస్యయు పరదేవతాఖ్యయునగు

గీ. శ్రీసఖి స్థితస్తనశచేలనుగని, వెఱపుగదిరిన చూడ్కులరమణియు మణియుఁ
జూచి చూచి సురాసురుల్ శచోద్యపడుచు, బ్రబలతర మోహవార్ధి నిర్మగులైరి.

- గీ. పాములకుఁ బాలువోయుటభంగిదాన, వాళి కమృతంబొసగుట యశన్వాయమయని
యరసి జాతినృశంసకుశలై నవారి, కమృత మొసఁగ నొల్లండయ్యెనచ్యుతుండు. 234
- గీ. అంత వేర్వేటపంక్తులనా రమేశుఁ, డాదితేయ దై తేయులకనువుపఱచి
వారు తమతమ శ్రేణులంఁగూరుచుండ, నియమముంజేసె నష్ట ఖోరణీ కళత్ర! 235
- గీ. కలశముం గేలఁదాల్చి రాక్షసుల నెల్ల, నబహుమాన ప్రియోక్తులఁజక్క మొఱఁగి
దవులనున్న సుపర్వులంఁద్రావఁజేసె, నల జరామృత్యుహరమగునమృతరసము. 236
- మ. పరగన్ దత్కృతపూర్వమా సమయముంబాలించుచు న్నేదిని
శ్వర! యా దైత్యులు స్త్రీవివాదన జగురప్పంజేసి తత్సేహ బం
ధురులై మిన్నకయుండి రా పడఁతియండు న్నాథమాప్రేమ పెం
పు రహింబాయునొయన్నభీతి పలుకం య బో కప్రియంబౌ నుడిన్. 237
- గీ. అమర వేషంబుఁదాల్చియశయ్యమరపంక్తిఁ, జొచ్చి స్వర్భానుఁడప్పుడురసుధనుద్రావె
సూర్యచంద్రులు వానినిఁజూచివేగ, హరికి సూచనఁ జేసిరిధరణినాథ! 238
- క. అమృతముగ్రోలు నతని శీ, ర్షముఁ దునిమెన్ హరి నిశాతరచక్రాహతి భూ
రమణ! విను తత్కబంధం, బమృతాస్థావిశమగుచు రయంబునఁ బడియెన్. 239
- క. అమరత్వముఁ బడసిన శీ, ర్షము న య్యజుఁడపుడుఁ జేసెగ్రహముగఁ దాఁ బ
ర్వమునం జంఁదార్కుల వై, ర మనస్కుండగుచు వాఁ డురవడిం బట్టున్. 240
- క. దేవతలచేత నమృతము, ద్రావంబడినంత లోకరక్షకుఁడగు నా
దేవుఁడు నిజరూపముఁగొనె, త్నావర! య య్యసురవరులుగనుఁగొనుచుండన్. 241
- మ. క్షితివర! దేవదైత్యతతికిం దగ దేశముఁ గాల మర్థమున్
మతియును గర్మ మిన్నియు సకమంబులె యయ్యు శలంబునందు భి
న్నత గనుపట్టె నా కమలనాభపదాఙ్ఘసమాశ్రయంబునన్
ధృతి నమృతంబునొందిరి సురరేభ్యులు నిష్ఫలులైరి దానవుల్. 242
- శా. పార్థక్యంబున దేనిఁ బ్రాణధన హృద్యాక్కర్మలన్ లేశమున్
సార్థక్యంబదిలేకయే తనుతనూజాతాదికంబందుఁ దా
రర్థింజేయుదు రద్ది వమ్మెయగు మూలసేచనంబుంబలెన్
బార్థక్యంబును వీడి చేయుక్రియలేభద్రంబులౌ బార్థివా! 243

అధ్యాయము 10.

—❀❀❀ దేవాసుర యుద్ధప్రారంభము ❀❀❀

శ్రీశుకుఁడు:—

- గీ. వాసుదేవపరాజ్ముఖస్వాంతులగుట,దృప్తులగుటను సర్వదైతేయదాన
పులును దత్కర్మయుక్తులైతమెలఁగినను నృపాల!యట్లమృతంబునురబడయరైరి.
- క. సాధించి యమృతమును వసు,ధాధవ! స్వీయులగు నురలఁద్రావించి జగ
న్నాథుఁడు గరుడారూఢుం,డై ధృతిఁజనె భూతసంచరయము గనుచుండన్. 245
- చ. క్షితిప! నవత్నకోటి ఫలరసిద్ధిఁ గనుంగొని యోర్వరామి నా
దితిసుతు లుద్యతాస్త్రిలయితదేవగణంబులమీఁదఁజుట్టి యు
ద్ధతిఁబడి రా సుపర్వులు సురధారసపానవివృద్ధశక్తులై
ప్రతిరణమిచ్చి రచ్యుతపరాయణతన్ వివిధాయుధంబులన్. 246
- క. రోమాంచముఁగూర్చు చతి,స్థేమముఁ దుములంబు నగుచురదేవాసుర సం
గ్రామం బతిభీమంబై,భూమిశ్వరవర! జరిగెనరపుడు వార్ధితటిన్. 247
- క. వివిధాయుధులై యట నా,దివిజులు దితిజులును మిగులరథృతి నొండొరులన్
బవరమునఁ గొట్టుకొనిరి యి,మవులఁ గృపాణముల సరభశసులయి యురవడిన్.
- క. పొంగారు శంఖతూర్య మృ,దంగపటహభేరి డమరుతతి నిస్వనముల్
సంగరభువి రథహస్తితు,రంగ పదాతినముదగ్రరవములు సెలఁగెన్. 249
- క. తలపడె నట రణమున రథి,కులతో రథికులును నేనుఁగులతో నేనుం
గులుఁ గాల్వరతోఁ గాల్వరు, నలఘుగతి హయములతోడరహయములు నధిపా!
- సీ. కొంద టుష్ట్రంబులఁద్రగొంద తేన్గుల మఱి,కొందఱు ఖరములఁద్రగోలు పులుల
శౌరమృగంబులఁద్రగంక గృధ్రంబుల,శ్వేనభాసంబులరసింహ శరభ
గవయ భల్లుక వృకరఖడ్గ గో వృష మహి,ష తిమింగిలంబులరజంబు కాఖు
శునక బస్త్ర మనుష్యరసూకర కృష్ణసా,రంబుల మఱియు సరస్వంబులై న
- గీ. స్థల జల ఖగంబులన్ వికృతాకృతులగు,వివిధ సత్వములం గడురవేడబమున
నుభయ సైన్యంబులంగలరయోధులు రణ,భూమిఁజొచ్చిరిదారు మురన్తుందునగుచు.
- సీ. రాజేంద్ర! గుచిరచిత్రధ్వజాంశుకములుఁ,బ్రస్ఫీత ధవళాత్రపత్రములును
అత్యర్ఘ్య వజ్రదంఠడాత్తవ్యజనములుఁ,జారు కోమల బర్హరచామరములు
నురువాతధూతోత్తరరోష్ణీషములును వి,స్ఫుర దుదంచిత మణిరభూషణములు
ఖద్యోతదీధితిప్రద్యోతమానోగ్ర,నానాయుధవిరాజరమానములును

గీ. నై చెలంగెడునట్టి దేవవాసురభట, నేనలవి వీరకోటి విశిష్టములయి
బహుళ జలజంతువులతోడఁగ్రబఱఁగునట్టి, రెండు సాగరములు బోలెగండుమిగిలె.

వ. అయ్యవసరంబున

253

సీ. సర్వాద్భుతము సర్వసాంగ్రామికయుతంబు, మయనిర్మితంబు కారమగము ఘనము
దృశ్యమానంబు సదృశ్యం బనిదేశ్య, మప్రతర్క్యంబునుదీప్రమాన
మునగు నై హాయసమను విమానము నగ్గి, భాగంబునస్సర్వవాహినీశ
సంవృతుండై ఛత్రచామరాదులతోడ, బలిదానవేంద్రుండుశ్రౌఢిమెరయ

గీ. నుదయశైలాగ్రమున సమృద్ధ్యదితుండై న, పూర్ణచంద్రుండువోలెనుభాలుపుమిగిలె.
దైత్యగణములకెల్ల నుత్సాహశక్తు, లాత్మలం గల్గఁజేయుచునవనినాథ! 254

సీ. ఆ బలివీరునకన్ని తట్టులఁ జమూ, పతులై న దైత్యులుశ్రౌఢియుతులు
నముచి శంబర కాలనాభ ద్విమూర్ధ వి, రోచన వజ్రదంతస్తులును మఱియు
నిల్వల హేతి ప్రహేతి హయగ్రీవ, శకుని తారక మయశశంకు శిరులు
శుంభ నిశుంభులుజంభుఁడు మహిషుఁ డ, రిష్టుండుఁ గపిలుఁ డశరిష్టనేమి

గీ. కెరలి పౌలోములును గాలర కేయులును ని, వాతకవచులు మున్ను గాఁగ్రబఱఁగులాఁతి.
యసురులును క్లేశభాగులై రయమృతభాగ, మందమిన్నిల్చి రనిమొననలుక పేర్చి.

ఉ. భీషణసింహనాదములఁగ బేర్చుచు నార్చు చుదగ్రులై సుర
ద్యేషులు భూరిరావ సమురపేతములై న స్వకీయశంఖముల్
రోషముతోడ నొత్తిరి కురుప్రవరా! బలసూదనుండు వి
ద్యేషులఁగాంచి క్రుద్ధుఁడయిధీరతనిల్చె రణాంగణంబునన్.

256

క. గగనమున నమ్మహేంద్రుఁడు, దిగిభము నై రావతం బరధిష్ఠించి కడున్
నెగడె స్రవత్ప్రసవణం, బగు నుదయశిఖరినిఁ దోచునర్కుఁడు వోలెన్. 257

చ. నరవర! వాయు వహ్ని వరుణప్రముఖాఖిల లోకపాలకుల్
సురగణయుక్తులై బలసిఁచుట్టును నిల్చిరి స్వామియకా పురం
దరునకు బాసఁజూచు వివిధాయుధవాహన కేతుయుక్తులై
దురమున శత్రువీరుల మరదోద్ధతి నెల్ల నణంచు పూన్కితోన్.

258

ఉ. వారు పరస్పరంబు నిరురవాగులవారును ముట్టడించుచున్
వీరవిహారకేళి నతిభీకరవృత్తిని బిట్టు నెట్టుచున్
పేరులఁబెట్టి యొండొరులఁగబిల్చుచుఁ బెల్చున ముందుఁ జొచ్చుచున్
దారుణమా రణంబు సమురగ్రతఁ జేసిరి కారవేశ్వరా!

259

వ. ఆ సంకులసమరంబున బలిదై త్యేంద్రుండు నిర్జరేందుని, తారకుండు గుహుని, హేతి వరుణుని, ప్రహేతి మిత్రుని, కాలనాభుడు యముని, మయుడు విశ్వకర్మను, శంబకుండు త్వష్టను, విరోచనుండు సవితృని, నముచి పరాజితుని, వృషపర్వుం డశ్వినీదేవతలను, బాణప్రముఖ బలిపుత్రశతము సూర్యుని, రాహువు సోముని, పులోముఁ డనిలుని, నిశుంభశుంభులు దేవియైఁ భద్రకాళిని, జంభుండు వృషా కపిని, మహిషుండు విభావసుని, ఇల్వలవాతాపులు బ్రహ్మపుత్రులను, దుర్మర్షుండు కామదేవుని, ఉత్కళుండు మాతృగణంబులను, శుక్రుండు బృహస్పతిని, నరకుండు శనై శ్చరుని, నివాతకవచులు మరుత్తులను, గాలకేయులు వసువులను, జాలో ములు విశ్వేదేవులను, గ్రోధవశులు రుద్రులను గవిసి ఘోరంబగు పోరునలిపిరి. ఇట్లు దేవదానవు లన్యోన్యజిగీషులంజేసి ద్వంద్వసమరంబునఁ దీక్ష్యంబులగు బాణ, కృపాణ, తోమర, చక్ర, గదా, ముశుంతి, పట్టన, శక్తి, ప్రాస, పరశ్వధ, నిస్త్రింశ, భల్ల, పరిఘ, ముద్గర, భిండివాలా ద్యాయుధవిశేషంబుల నొండొరుల శీర్షంబులఁ దెగవేయందొడంగిరి. అప్పు డా సంకులసమరంబున రథ, గజ, తురగ, పదాతి సమూహంబు లారోహ వాహనందోహ సమన్వితంబులై చిత్ర విచిత్రంబులుగా ఖండింపఁబడియె. మఱియు నికృత్త బాహోరుకంధర చరణాది వివిధావయవులై చిన్నధ్వజ జ్యో తనుత్రాణ భూషణులై యోధవీరులు పొడగట్టిరి. గజ తురగ పదాతి పదాఘాతంబులను, రథాంగ నేమి ఘట్టనంబులను జూర్ణీకృతంబై యువ్వె త్తుగఁ బైకిలేచిన సంగరభూమి పరాగంబు దశదిశలను నాకాశంబును దివాకరునిఁ గప్పుచుఁ గ్రమ్మెఱ శోణితప్రవాహంబుల నణఁచివేయంబడుచుండె. ఉద్వృత్త కిరీటకుండలంబులగు శిరంబులచేతను, సంరంభోపేతములై న పరిదప్త దంతచ్ఛదం బులతోడను, నాయుధసహితంబులు నావరణయుతంబులు నగు మహాబాహువుల తోడను, గరభసదృశంబులగు నూరుకాండంబులతోడను బ్రచ్ఛాదితంబయి యా సంగరాంగణంబెంతయు శోభిల్లె. శిరంబులు నలుకంబడి కబంధంబులు కేలం గైదువులఁదాల్చి యావేశంబునఁ బరుగులిడుచుండెను. 260

క. బలి యపు డింద్రునిఁ బదిశరముల నై రావతగజేంద్రమును మూఁడిట వా జుల నాల్గిటి నాల్గిటఁ బెంపలరఁగ మావంతుఁ నొక్కరయమ్మున నేసెన్. 261

క. వడియును వాడియుఁ గల్గిన, బెడిదములగు నన్ని భల్లరవిశిఖంబులనే యడరించి వచ్చుశరముల, నడుమన ఖండించె నమరనాథుఁడు కడిమిన్. 262

చ. కనుఁగొని తత్ప్రశస్తమగురకర్మమునుం బలి యీసుపెంపునన్ గొనె నొక శక్తిబాణమునుగొంకకయంత సుషర్వనాయకుం

- డును భయదోల్కకై వడిఁ గడంగడు మండెడు న య్యుదగ్ర శక్తిని కరమందునుండఁగ నెత్తీవ్రతమై నురుమాడె వ్రేల్మిడిన్. 263
- గీ. అయ్యనంతరమున శూలశమవలఁ బ్రాస,మాపయిన్ దోమరంబు నిశ్చల్లుకమీఱఁ జెలఁగి బలిదైత్యుఁ డేదేనిశచేతఁబట్టె,వానినెల్లను దునిమె నశవ్వాసవుండు. 264
- శా. అంతన్ భీషణరోషపూర్ణహృదయుంఁడై యా బలీంద్రుండు దా నంతర్ధానముఁబొందె నాసురము ఘోరరాంతంబునా మాయ నశ్యంతోపప్లవదాయకంబయి మహాశహార్యం బొకండప్లు భూకాంతా! నిర్జర సైన్యకోటులపయిన్ శగన్పట్టె దుర్దాంతమై. 265
- చ. నృపవర! యత్యుదగ్రమగుశ్రీతి దవానలదహ్యమాన పాదపనివహంబు టంకసముదగ్రమహోగ్రశిలాసముచ్చయంబు బడియె బిట్టువేలుపులకమూక లవెల్లను బిండిపిండియై యపుడు కలంగి యాపు సెడితయత్యధికంబగు భీతిఁజెందఁగన్. 266
- సీ. అలఘు తరోరగంఁబులు దందశూకముల్,వృశ్చికంబులుఁ జేరినబిట్టుముట్టె నురువరాహమహాగ్రజోగ్రశాద్దూల భీ,కరసింహముల్ కడగండ్లఁబెట్టె బృథుశూలహస్తలుకవిగతవస్త్రులునయి, 'అడువుండు పొడువుఁ'డంఁచార్పు లిడిరి యాతుధానాంగనశలడరి వేనకువేలు,రక్షోగణంబులీక్రందుకొనియెఁ
- గీ. బ్రబలవాతాహతంబులై నపరుషతర గ,భీరనిష్ఠోషయుతములై నభూరితరములై న జలధరపటలములతిభయంక,రముగ నంగారవృష్టి మొత్తములఁ గురిసె.
- మ. అవసీంద్రా! బలిసృష్టమై విలయకారలాభీలమా లీలగాఁ బవనప్రేరితమాచు బావకము తీరవంబునృహోగ్రంబునై దివిజానీకములం దహింపఁగడఁగెన్ శఫృత్యున్నతిం గోలుపోయి వివేకంబులుదూల నెల్లఱును నిశమ్కృష్టాత్ములై చూన్పడన్. 268
- క. ఆతఱిఁ బ్రచండవాతో, ద్ధూత తరంగోత్కరంబుతో బెడిదంబై యే తట్టుఁగన్నఁదోఁచెను, భీతినిడుచు సాగర మతిశవేలంబగుచున్. 269
- చ. నరవర! వింటె? యీ వడుపునం గడుఘోరులు లక్ష్యచూర్ణ భీకరులును గూర్చిత్తులునుగర్వులునా దితిపుత్రు లన్యులున్ నిరుపమశక్తి మాయల నశనేకములన్ సృజించుచుండఁగా వెరవరి యప్పుడెల్ల సురశవీరులు గుందిరి ఖన్నచిత్తులై. 270
- క. ఆ కుహనాకర్మలకుఁ బ్రతీకారము నెఱుఁగకుండిరదేవేంద్రాదుల్ త్మూకాంతా! యంతట లక్ష్మీకాంతుఁడుఁ దోఁచె వారికి సృదయుండై. 271

మ. గరుడస్కంధకృతాంఘ్రిపద్మఁడుఁ బిశంకగస్థితవస్తుఁడుఁ దో
యగుహాక్షుండు విశాలవక్షుఁడుఁ బ్రకృతప్తాప్తాయుధోపేత సుం
దరబాహుండుఁ గిరీటకుండలసముద్యతౌక్తస్తుభాలంకృతుం
డు రమానాథుఁడు దృష్టిగోచరత నరప్థుం బొందె దేవాళికిన్.

272

ఉ. ఆ హరి సుప్రసన్నుఁడయ్యయందుఁ బ్రవేశముఁజేసి సంత దే
వాహితకూటకర్మజనితాఖిలవిస్తృతమాయలెల్ల దూ
రాహతమయ్యె స్వప్న మరయం బ్రతిబోధమునందుఁబోలె ద
న్మోహనశక్తిచేతను విరభుస్మరణం బఘనాశమాఁగదే.

273

ఉ. భండనభూమి నగ్గరుడరవాహనునిం బొడఁగాంచి సింహ వా
హుండగు కాలనేమి నిశితోజ్జ్వలశూలమువై చె బద్ధనా
భుం డలవోకమై గరుడరమూర్ధమునంబడు దానిఁబట్టి యు
ద్ధండత దానిచేతన యురదగు సవాహునిఁ గొట్టె శాత్రవున్.

274

ఉ. మానవనాథ! మాలియు సురమాలియుఁదాకిరి విష్ణు నాజి న
న్యూనబలాధ్యులై హరియురనుద్ధతి వారలఁ జక్కడంచె నా
లోనన మాల్యవంతుఁడు బరలోగ్రతఁ దార్జ్యునిఁగొట్టెఁ బెన్గదన్
బూనిక నష్ట వానిని విరభుండు వధించెను జక్రధారచేన్.

275

అ ధ్యాయము 11.

ॐ దేవ విజయము ॐ

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. ఉరుమహిమాధ్యుడైన పురుషోత్తమునత్కృప నప్పు డా పురం
దరవరుణానిలాద్యమరతనాథులు పోడిమిఁజెంది క్రమ్మఱన్
దురమునఁ దమ్ము మున్నట నెరదుర్మొనినట్టి యరాతివీరులన్
సరభసవిక్రమక్రమ మెరసంగఁగ గొట్టిరి వాడికోలలన్.

276

మ. దురమందున్ బలిదైత్యముట్టి భగవంతుండైన పాకారి బి
ట్టరుదా వజ్రముసాచివై చె బ్రజ హాహాకారముంజేసె న
స్థురుసంరంభసమేతు మానధను యురద్ధోర్వీచరిష్ణుం బలిన్
సురనాథుండుఁ దిరస్కరించిపలికెన్ శనోనాడు చగ్రస్థుడై.

277

క. మగాయాధీశులమగు మము, మాయలచే గెలువ నటునిరమాడ్కిఁ బఱఁగుదే?
యో యజ్ఞుడ! బాఁర నటుఁడోయనఁ గనుగట్టి కొనుగదోయి ధనంబున్.

క. దారుణమాయలచే నె, వ్వారలు స్వర్గాపవర్గఫలముల నొందన్
గోరుదురొ యుభయగతులకు, దూరులుగా వారిఁజేయురదు న్నూఢాత్మా! 279

క. శతపర్వోజ్జ్వలకులిశ, క్షతి దుర్మాయులగు మిమ్ముఞ్జాతియుతముగా
హతమార్తు నిల్వమెదుటన్, మతిహీనుడ! ఖలుడ! పెక్కురమాట లిఁకేలా!

బలి:—

సీ. కాలప్రచోదితకర్ములై భీషణ, సంగ్రామమునఁ బేర్చునరవృజనుల
కపకీర్తి కీర్తి జరయాజయమృత్యువు, లందెదియే నొక్కఁడౌవహించు
సూరివర్యులు కాలసూత్రితమీజనం, బని కనుచుండ్రు దామాత్మలందుఁ
బొంగ రావంతయుఁగ్రుంగ రెవ్విషయంబు, నందు వివేక శూన్యాత్ములరయ.

గీ. నందు దేహమె సాధనమంచుఁ దలఁచు
చుండ్రు జడులరు శోచనీయులరు నైన
మీదు మర్మస్పృశములై నరయీ దురుక్తు
లను సరకు సేయుదుమె? మేమునమనములందు.

281

మ. క్షీతినాథోత్తమ! యిట్లు దేవవిభు నాశ్నేపించి వీరోత్తముం
డతిధీరుండగు దైత్యరాజు బలి యశ్టాకర్ణకృష్టంబులౌ
శితనారాచగణంబులన్ మును ఘనాశ్నేపోక్తి బాణచ్ఛటా
హతుడౌ నాతనిఁగొట్టె గ్రమ్ముట నుదగ్రాటోప మేపారఁగన్.

282

ఉ. సూనృతవాదియుం బృథుయశోధనుఁడు స్థనుడైనయట్టి యా
దానవనాథుచే నిటులఁదాను నిరాకృతుడై వెస న్మహా
మాని మహేంద్రుఁ డట్టి యవశమానము నోర్వక యంకుశాహతం
బైన మదేభరాజము క్రియం బొలుపాటె నుదగ్రీమూర్తియై.

283

ఉ. ఆతటి గోత్రభేది బలిరయౌ బలిమీద నమోఘము నిఘ
వ్రాతమదాపహంబునగువజ్రమువైచె బిరాన దాన ధా
త్రీతలనాథ! యష్ట బలిరతెక్కలఁగొట్టిన యద్రిక్త వడిన్
జేతన శూన్యుడై పడియెశ్వీయవిమానసమేతుడై వడిన్.

284

చ. అతిరభసంబునన్ ఘనరక్షణాంగణపాతితుడైన యట్టి యా
దితిసుతనత్తమున్బలినిరధీరు సుహృత్తముఁ గాంచి తత్సఖుం

- డతులితశౌర్యశాలియు మరదాధ్యుడనై తగు జంభుఁ డప్పు డా
హతుఁడయియున్న మిత్రునెడఁనాదృతిఁజూపు చెదిరె శక్రునిన్. 285
- శా. ఆ జంభుండు మృగేంద్ర వాహుఁడయి యుగ్రాటోప మేపారఁగా
సాజంబౌ పృథువిక్రమంబున గదన్తసారించి దిజ్ఞాగమున్
దా జత్రుస్థలమందుఁగొట్టె గజమంత్రతం దద్గదాపీడితం
బై జానుద్వయి నేలముట్టు చనితాతయానంబు నొందె స్మృపా! 286
- క. రయమున మాతలి దశశత, హయములతోఁ గూడినట్టిరయరదము తేరన్
భయయుతకరిని విడిచి హరి, హయఁ డా న్యందనముఁ దోననధిరోహించెన్. 287
- క. ఆసారధికృత్యంబు 'సె, బా' సని మెచ్చుకొని దానశవశ్రేష్ఠుఁడు సం
త్రాసకరశూలమున స్మయ, భానురుఁడై మాతలిని జశవంబుననేసెన్. 288
- క. ధీరత నవలంబించి యు, దారుఁడు మాతలి సహించెదజ్జనితార్తిన్
గూరుఁడగు జంభుఁ గినిసి శ, తారమ్మగు వజ్రమున శతతమఘుఁడు దునిమెన్.
- గీ. రాజ! దేవర్షియైన నారరదునివలన, జంభుఁ డీల్లుట విని వానిశ్శాతులై న
నముచి శబలుండు పాకుండునాఁబరగెడు, వార లతిరభసంబునశవచ్చి రటకు. 290
- గీ. పోటుమాటలమర్మముల్ శముట్టునట్టు, లమరవిభు నధిక్షేపించురచ ద్దనుజులు
వర్ష ధారల మేఘముల్ శవర్షతమును, బోలె శరముల నాతనిశముంచిరపుడు. 291
- గీ. హస్తలాఘవ మొప్ప నశయ్యమరవిభుని, దశశతతురంగమముల యుగ్రధంబునందు
నన్ని శరములచేత నేరయబ్బరంపు, నురవడిం గొట్టె బలదై త్యుఁడొక్క మొగిని.
- గీ. భూవరా! సకృత్సంధానశమోక్షణములఁ, బాకుఁడు న్మాతలిని శతశబాణములను
నొవ్వనేసి రథంబునుగ్గునసేసె, దిలలయంతగఁ బెనువెంతగలిగె నంత. 293
- గీ. స్వర్ణపుంఖంబులై యొప్పురపంచదశమ, హాశరంబులఁ గొట్టి యారహావమునందు
నజలమై యొప్పు జలదంబురచాడ్పున న్న, హానినాదంబుఁ జేసె భరయంకరముగ.
- క. సారధి రథయుతుఁడగు రిపు, వీరున్సత్రాము బాణశృష్టులచే దే
వారులు గప్పిరి ప్రావృ, ట్సారుని సంభోధరము లరటుల్ నృపవర్యా! 295
- చ. అనిమిషనాథుఁ గానక భరయాతురులై దివిషద్గణంబు లె
ల్ల ననుగయుక్తులై రిపుబశలప్రతికల్పిత దుర్భరవ్యధన్
వనరు చనాయకత్వమునశవందురుచు న్నొఱవెట్టి రుమ్మడిన్
వననిధి భిన్న నౌకులగురవర్తకసంఘములట్లు భూవరా! 296
- ఉ. ఆయెడ మేఘవాహనుఁడురసాశ్వరథ ధ్వజయంత్రయుక్తుఁడై
సాయకపంక్తిసంజరమునంగతిఁబాసి వెలింగె నంతటన్

స్వీయరుచి న్నభంబు పృథివి ద్విశల స్మిగుల స్వేలుంగఁగాఁ
జేయుచు సుప్రభాతమునఁజెన్నెసలారెడు సూర్యుకై వడిన్. 297

గీ. ఆజి శత్రు నివీడితత్మమైన తనదు, సై న్యమును బొడగాంచి యాశతమఱుండు
ప్రకటరోషమునం జేతీరవజ్రమును వి, పక్ష సంహారమునకునై రపటపెఁ గడిమి. 298

క. ఆ కులిశధారచేతన్, బాకబలుల శీర్ష ములనుశ్రాఙ్గి హరించెన్
లోక మగల జ్ఞాతులును వి, లోకించుచునుండ నాకరలోకవిభుఁ డనిన్. 299

క. నముచి యపుడు స్వజ్ఞాతివ, ధముఁ గని శుగమర్ష రోషధర్మి తుండగుచున్
విమతుని నింద్రునిఁ జంపఁ బ, రమమగు నుద్యమ మొనర్చెరాజవరేణ్యా! 300

గీ. స్వర్ణకింకిణీయుత మశ్మరసారమయము, నైన శూలంబుఁదాల్చి యశద్దానవుఁడు తె
గించి చచ్చితి వనుచు భర్త ర్పించుచప్పు, డెమరుగాఁ బటతెంచె నశయ్యింద్రునకును.

చ. వెనఁ బటతెంచి యద్దనుజరవీరుఁడు గగ్గిలుచున్నసింగ మ
ల్లెసగుచుఁ బ్రాణిమీఱ నమరరేశ్వరుపైఁ జటులోగ్రశూలమున్
విసరె నభంబునందు నదిరవేడబమై పరతేఱఁ గేళి లా
లనుండగుచు న్సహస్రశకరలంబులుగా నటకె న్నురేంద్రుఁడున్. 302

క. నృపవర! సుపర్వవల్లభుఁ, డపుడు మహారోషసంభృతాత్ముండగుచున్
రిపువీరుని కంధరము దె, గిపడ న్గులిశాయుధ మొరగిఁ బ్రయోగించెన్. 303

చ. శతమఱుచేత నట్లు రభరసంబున నేయగఁబడ్డ విక్రమో
ర్జితమగు వజ్ర మ య్యసురశశేఖరు చర్మమునేనిఁ ద్రెంపలే
క తొలఁగెఁ జూడఁ జిత్ర మిదిగగా యతివిక్రమవృత్రభేదనా
ప్రతిహతవజ్రరాజము తీరస్కృత మా నముచిత్వచంబునన్. 304

సీ. వజ్రాయుధం బిట్లుప్రతిహతంబైనంత, దివిజేందుఁ డిట్లు జింతించె భీతి
నిది యేమి విధియోగ్రమెఱుంగంగరాదహో!, భూతలోకంబునుశ్రమోహపటచె
భారయుతంబులై రపక్షంబులన్ భూమిఁ, బడుచుఁ బ్రజాక్షయంబడరఁజేయు
శైలంబులకును బరక్షచ్ఛేదఘనకార్య, మును జేయునపుడేనిర మొక్క వోడు

గీ. మఱియుఁ ద్వాప్ప్రతపస్సారమయునివృత్తుఁ, జంపు నపుడేని గొంకదురనర్వశత్రు
సంచయాక్షతగాత్రులశౌర్యయుతుల, దుచుమఁజాలినదికద భీరదుర మిదార! 305

శా. ఆవజ్రం బిది యొక్కఁ డల్పుఁడగు దేవవారాతిపై ముక్తమై
చే వెల్లంజెడి మొక్కవోయినది యిరస్సీ! యింక నే దండమున్
తేవందాల్పఁగనేల? నింక పరిపాతటిన్బహ్నతేజంబునున్
దా వమ్మై చెడఁగాదె? యొండుపలుకునన్వాక్రువ్వఁగా నేటికిన్. 306

చ. అని మదిఁ గుందుచుండెడు బఠారికి నష్టశరీరవాణి యి
ట్లనియె 'మహేంద్ర! యీ యసురుఁడార్ద్రము శుష్కమునైన దానిచే
తను దెగఁ డట్టిదా వర ముదగ్రతపంబున మెచ్చియిచ్చితిన్
విను మును గాన యారయుమురవీనినిఁ ద్రుంచుట కొం డుపాయమున్'. 307

గీ. ఆనభోవాణి నమరేంద్రుఁడాలకించి, క్రమసమాహిత మతిని ధ్యానమునొనర్చి
యార్ద్రమును శుష్కమునుగానిరయట్టి దొక్క, ఫేనమే యనితెలిసెఁ బృథ్వీకళత్ర!

క. పూనిక శుష్కము నార్ద్రము, గాని నురువుచేత నముచిరకంఠరమును బొం
కానఁ దెగనటికె నింద్రుఁడు, మహానులు వొగడిరి ప్రసూనశమాల్యము లిడుచున్.

గీ. ఎలమి విశ్వావసు పరావశసులనఁబరఁగు
ప్రథితగంధర్వవర్యులుకాడి రష్ట్ర
ముఖ్యమగు దేవదుందుభుల్ శమోఽసె మఱియు
నాట్య మొనరించి రింపొప్పనటగణంబు. 310

క. ఆయదనున నన్యులయిన, వాయుకృశాను సమవర్తివరుణాదులు తే
జోయుతులయి గెడపిరి దై, తేయగణంబులను మృగతృతిన్ హరులు గతిన్. 311

క. పరమేష్ఠి ప్రేరితుఁడయి, సురముని నారదుఁడు పృథుయశుం డటకుం దా
నరుదెంచి యసుర విలయముఁ, బరికించి దివౌకసులనుకవారిం చె నిటుల్. 312

నారదుఁడు:—

శా. శ్రీవైకుంఠ మహాభజాశ్రితులరైరచెన్నారు మీ రిష్ట సు
శ్రీ విభాజితభాగధేయులకునైరసిద్ధామృతంబంది యో
దేవవ్రాతములార! యొప్పితిరి కారదే? కాన మీరల్సుహృ
ద్భావంబొప్పఁగ నింక దైత్యులపయిరన్వేరంబుఁ జాలింపుఁడీ. 313

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని యనువొంద నారదమరహర్షి పితామహు నాజ్ఞగా వచిం
చిన వచనంబు నాదరముఁజేయుచుఁ గ్రోధము నుజ్జగించి య
య్యనిమిషవర్యులెల్లరు నిశజానుచరు ల్కొనియాడుచుండఁ బెం
పెనయఁ ద్రివిష్టపంబునకురనేగిరి దోఁగిరి హర్ష వారిధిన్. 314

ఉ. రాజవతంస! యా కదనశరంగమునందు హతావశిష్టులై
తేజముఁ దక్కి న్రుక్కిన దిశతిప్రభవు ల్సరమానియాజ్ఞచే
నాజి విపన్నుఁడైన బలిశనస్తగిరిన్ దరియంగఁజేర్చి ర
ష్టోజదలిర్ప నార్యుఁడు భృగూద్వహుఁడుం జనుదెంచె నద్రికిన్. 315

గీ. ఉశనుఁ డంత శిరోధరయ్యుక్తులగుచుఁ, బ్రబలనష్టావయవులయ్యిసరఁగువారి
నారసి మృతసంజీవనిరయనఁబరఁగు న్వ, విద్యచేతను బేర్చి జీరవింపఁజేసె. 316

మ. భృగువర్యుండగుకావ్యుఁ డప్పుడు మహావిద్యాధ్యుడై తస్సప్ర శం
పఁగ దై త్యాధిపుడైన యా బలియు సంశ్రాప్తేంద్రియజ్ఞానుడై
తగ నానావిధలోకతత్త్వవిదుడైతా నొప్పుటంజేసి లో
వగ నొందండు పరాభవంబు దనకుంశ్రబాపించిన న్బృద్ధివా! 317

అధ్యాయము 12.

—॥ మోహినీ దర్శనజాత ఏపమనో విభ్రమము ॥—

శ్రీశుకుఁడు:—

క. మాయావనితాకృతి దై, తేయుల వంచించి హరి యరదితినందనుఁన్
బీయాషముఁ ద్రావించిన, యీ యఖిలోదంతము స్మరహేళుఁడు వినియెన్. 318

క. దేవీయుతుండగుచు మహా, దేవుఁడు వృషభేంద్రా. నెక్కిరధృతి భూతవితా
నావృతుడై చనియెన్ శ్రీ, దేవుఁడు గలచోటికి న్మరదిన్ ముదమొందన్. 319

ఉ. అంత రమామనోహరుఁ డుర మాన్వితుడైన మహేశుఁ బ్రితి న
త్యంతము గౌరవింప నుచిరతాసనమందు సుఖోపవిష్టుడై
యెంతయు నెమ్మి శంభుఁడు రశమేశునకుం బ్రతిపూజఁజేసి పె
న్వింతను బొందుచున్న మదిరవేమకదీరఁగఁ బల్కె నీగతిన్. 320

వ. దేవదేవా! నీవు జగద్వ్యాపకుండవు, జగదీశ్వరుండవు, జగన్మయుండవు, సర్వ
భావంబులకు హేతుభూతుండవు, పరమాత్మరూపుండవు. ఈ జగంబున కాదిమధ్యాం
తములు నీవ. అంతర్బహిర్వ్యాపకుండవు నీవ. అవ్యయుండవగు నీకు జగదాదులు
లేకుండుంగావున సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుడవై నెలుంగుచుందువు. శ్రేయ
స్కాములైన మునులు ఉభయసర్గంబును బరిత్యజించి భవచ్ఛరణాంబుజంబును
ఉపాసించుచుందురు. పరిపూర్ణంబును, అమృతంబును, గుణరహితంబును, విశో
కంబును, అవికారంబును, ఆనందమాత్రంబునగు పరబ్రహ్మవు నీవ. అసపేక్షుం
డవై జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులఁ గల్పించుటకుఁ దదపేక్షకత్వంబున నాత్మేశ్వరుండ
వైన నీవు ప్రవర్తించుచుందువు. నీ మోక్షండవ సదనదూర్పుండవు. అద్వయుం
డవు, నుభయుండవగుదువు. స్వర్ణంబు వస్తుభేదంబున విభిన్నంబుగానియట్లు
నీ వవిచ్ఛిన్నుండవై విరాజిల్లుచుందువు. జను లజ్ఞానవశంబున నిరుపాధికుండ

వైన నీయందు గుణవ్యతికరంబు గల్పించుచుండురు. కొందఱు నిన్ను పరబ్రహ్మ
వని చెప్పుదురు. మఱికొందఱు ధర్మంబుగా వక్కాణింతురు. వేఱొకకొందఱు
సదసత్పరుండవగు పురుషుండవని పల్కుచుండురు. అన్యులు కొందఱు నవశక్తి
యుతుండవగు పరమపురుషునిగా నుగ్గడింతురు. ఇతరులు మఱికొందఱు అవ్య
యాత్మకత త్వస్వరూపుండవగు మహాపురుషునిగా వక్కాణింతురు. మహాయుస్సం
పన్నుండనగునేనును, మరీచిప్రభృతులైన ఋషులును, సత్త్వగుణప్రధానులమైనను
భవత్కల్పితమైన మాయాప్రభావంబు నెఱుంగంజాల మనిన యశుభప్రవర్తనులు
త్వన్నాయావంచితమనస్కులునగు దైత్యమర్యాదు లేమెఱుంగనేర్తురు? అట్టి
నీవు భూతంబులకు జన్మస్థితినిశంబులుచు భవబంధమోక్షంబులును గల్పించు
చుండువు. వాయు నెట్లాకాశంబునుజొచ్చునట్లు స్థావరజంగమాత్మకంబగు నీసర్వ
విశ్వంబును తదాత్మకత్వంబున జొత్తువని నేఁ దలంచెద.

321

గీ. ఈశ! గుణములతో రమియించునట్టి, నీ శుభావతారములననేను గంటి
నిపుడు యోషిత్తునుపుడొల్చిరయింపుసొంపు, నింపు నవతారమును జూడరనేఁ
దలఁచితి. 322

ఉ. ఏ యవతారలీల నను శ రేంద్రులు మోహితులైరి వేల్పు లా
ప్రాయముగా సుధారసము శ పానముఁజేసిరి లోకమోహనా!
యా యవతారవైభవము శ నర్మిలిఁ జూడఁగఁ గోరి మేము దే
వా! యిటువచ్చినారము మ శ హత్తరమైన కుతూహలంబునన్. 323

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అని గిరీశునిచేత న శ భృద్ధితుండయి, విష్ణుదేవుండు భావ గం శ భీరముగను
నవ్వి యా శూలపాణి యాశననముఁ జూచి, ప్రతివచన మిచ్చెనీగతిఁబార్థివేంద్ర!

శ్రీహరి:—

గీ. అమృతభాజన మపహృతశ్రమగుడు సకల, నిర్జరులకార్యములఁజూచుననేను దైత్య
గణములకుఁగొతుకంబెదఁగలుగుపొంఁటె, బూనినాఁడ యోషిద్రూపశ్రమునుగిరీశ!

క. కామిజనాదరణీయము, కామోద్దీపకమునగుచుఁ శ గమనీయంబౌ
భామినిరూపముఁ జూడం, గామించెడు నీకుఁ జూపఁ గలను మహేశా! 326

నారదుఁడు :—

క. అని నుడువుచునే కమలన, యనుఁ డంతర్ధానమొందె శ నన్నిదేసలకున్
గనుగవఁ ద్రిప్పుచుఁ గాత్యా, యనితో నా చంద్రమాళి శ యటనుండె నృపా!

చ. అపుడు నవప్రవాళకును శ మాంచితవృక్షవిరాజమానమా
నుపవనసీమఁ గాంచె శివుఁ శ తొప్పుగఁ గందుక కేళినక్తయై

- నిపుణత నాడుచున్ హఱయలు శ నింపుచుఁ జారు దుకూలచేల యు
క్తపృథునితంబభాగమునఁ శ గాంచినిఁ దాల్చిన మోహనాంగినిన్. 328
- చ. అనుపమసౌకుమార్యఖని శ యై నమనోన్నమనప్రకంపిత
స్తనపృథుహఱభారవశ శ తం గృశమధ్యమునం బదింబదిం
దునిసెడుభంగిఁ జూడ్కికిని శ దోచుచుఁ గమ్రపదప్రవాళ మి
ట్టునటు గదల్చుచుం దనరె శ డున్ లలితాంగి వినోదభూమియై. 329
- చ. దెసల భ్రమించు చెండువయి శ దృష్టు నిగుడ్చుచుఁ గర్ణకుండలో
ల్లసితకపోలయుగ్మయుఁ జ శ లచ్చికురాళివృతాననాబ్జయై
వననము జాఱఁ గొప్పువిడ శ వామకరంబునఁ జక్కనొత్తుచున్
వెనఁ బెఱకేలఁజెండు విను శ వీధికిఁగొట్టుచుఁ దన్వి బేర్చెడిన్. 330
- చ. భువనము నాత్మమాయఁ గడు శ ముగ్ధముఁజేయు చొకించుకంత సి
గ్గు వొడమఁ బిన్ననవ్వొలయఁ శ గూర్మిఁ గనుంగొనఁ దాన వంచితం
డవుచు భవుండు నిహ్వలత శ రాశయుడై తనుఁ జెంతనున్న యా
ళివను స్వభృత్యవర్గమును శ జిత్తమునంఘ నెఱుంగఁ డయ్యెడన్. 331
- ఉ. ఆ యువతీలలామ స్వక శ రాగ్రమునుండి సుదూరభూమికిన్
బోయిన చెండుకై వెనుకఁ శ బోవుచునుండఁ దదీయవస్త్రమున్
వాయుకిశోర మా వృషభ శ వాహుఁడు సూడ హరించె నంతఁ దా
నా యెలనాగ సోయగము శ నండు మనంబిడఁ గామవై రియున్. 332
- క. భూనాథ! త దపహృతవి, జ్ఞానుండయి పంచశర వ శ శంకరుఁడగుచున్
దా నా శంకరుఁ డపుడు భ, వాని గనం దానివెంటఁ శ బడియె నిన్వంటే. 333
- గీ. విగతవస్త్రయు మిగుల స్రవీడయునయి,తన్నుఁ దరియంగవచ్చుభూతపతిఁగాంచి
తరుచయంబులమాటునదాగు చామె,యల్లనవ్వుచు నటనుండనొల్ల కరిగె. 334
- క. ప్రమథితసకలేంద్రియుఁడగు, ప్రమథాధిపుఁ డపుడు కామ శ వసుఁడయి తా నా
రమణి న్వెన్నంటిచనెన్, దమిఁ గరిణిన్ దంతివిభుఁడు శ దవిలినభంగిన్. 335
- ఆ. అనుగమించి పోయి శ యన్ముహదేవుండు, వలవకున్ననతిని శ బలిమిఁబట్టి
కేశబంధమునను శ గీలించి బాహుల, లీలబిగ్గఁ గాఁగి శ లించుకొనియె. 336
- క. కరిచేఁ గరిణితెఱంగున, హరుచే గాఢోపగూఢ శ యై యిట్టటు లా
తరుణి పెనంగుచు విలులిత, శిరోజయై పొలుపుమిగిలె శ క్షితివరమూలీ! 337
- గీ. ఎట్టకేలకుఁ దస్మిన్మరథేశు సుదృఢ, బాహువులమధ్యనుండి వీరద్వడఁగఁజేసి
విష్ణుకృతమాయయైనయాశపృథునితంబ,రభసగతిఁ బాఠిపోయె నోరరాజతిలక! 338

- క. అరినిర్జితుండువోలెన్, స్మరనిర్జితుడగుచునపుడు శ శంకరుడ మహా
పరమాద్భుతకర్ముండగు, హరిజాడంబట్టిపోయె శ నవనీనాథా! 339
- మ. ఎదఁగొన్నట్టి కరేణువుం దవిలి యురద్వృత్తిన్ వెసం బాటు ను
స్మద దంతీంద్రమువోలె నయ్యువిదవెంకటం బోవ సత్పూజకున్
బదమాదేవు నమోఘవీర్యము పడెన్ శమార్గంబునన్ స్కన్నమై
మదిరాక్షీ నవయావనార్ణ వవినిర్మగ్నాత్ముడై యుండుటన్. 340
- గీ. ఎటనెట నమోఘవీర్యుడౌనీశు రేత, మట్లు మార్గమునంబడెనవ్వియెల్ల
రాప్యహేమంబులకును క్షేత్రత్రంబులయ్యె, వసుమతీనాథ! భూరికృతపాసనాథ! 341
- గీ. నదులయందును బెంపగునదములందు
బర్హతములందును వనోపశవనములందు
ఋషులుగల స్థలములయందుశవృషభవాహుఁ
డు హరుఁ డప్పుడు పేర్మిసరన్నిహితుడయ్యె. 342
- క. ఘనమగు శ్రీవైష్ణవమా, యను మృత్యుంజయుడ సకన్నశమగు నిజరేతం
బునను జడీకృతుడన్నున్, గనుఁగొని వినివృత్తుడయ్యెఁగలుషపథమునన్. 343
- మ. జగదాత్ముండును దేవదేవుఁ డమలశజ్ఞానాత్ముడను బుణ్యుడను
భగవంతుండు విభుండునై న హరి దిశవ్యంబైన మాహాత్మ్యమున్
దగురీతిన్ స్వమహాత్వముం దెలిసికొంటుంటేసి యా సర్వభూ
తగణాధీశ్వరుఁ డంత స్వాంతమున వింతంజెందఁ డావంతయున్. 344
- చ. అవికృతుఁ డత్రపుండును సకమాహితచిత్తుడనై చెలంగు నా
భవుఁ గని దేవదేవుడ సకభంగుర నిష్కలుష ప్రభావుడను
భువననుతుండునై న హరితపూని స్వపూరుషమూర్తిఁ దాల్చి దీ
ప్తివికసితాననుండయి గతభీరతరోక్తులఁ బల్కె నీక్రియన్. 345
- క. నాయువతీరూపంబగు, మాయ న్మోహితుడవై యుశమారమణా! నీ
వీయెడల నాత్మనిష్ఠ న, జేయుడవై నిల్చితివి వశీకృతచిత్తా! 346
- క. అకృతాత్ములైన పూరుషులకు దుస్తరభావవికృతులంగూర్చెడు మా
మకమాయావాగుర జి,క్కక యెవ్వఁడు నీవు దక్కరగడవ న్గల్గున్. 347
- గీ. కాలరూపుని నన్ను భాగములతోడఁ
గూడివ ర్తించునట్టియాశగుణమయమగు
మాయ నిన్నును బరిభవింపంగలేదు
మహితసద్గుణపూత! యుశమాసమేత! 348

శ్రీశుకుడు:—

క. శ్రీవత్సలాంధనునిచే, నీవడువున సత్కృతుడయిరవృషభధ్వజుఁ డా
దేవుని వీడ్కొని స్వీయగణావృతుడయి చనియె వెన నిరజాలయమునకున్. 349

క. తనచే ననుభూతంబగు, ఘనమగు హరిమాయఁ దెలిపెఁగౌతుకమెనఁగన్
మునిముఖ్యులెల్లరుం దమి, వినఁ గాత్యాయనికి మానరవేశ్వర! వింటు? 350

రుద్రుడు:—

ఉ. మోహవశంబునం బరమరూపుఁడుం బరదైవతంబునా
నాఁ హరిమాయచేత నణిరమాదికళాపతినై న నేనె దూ
రాహృతమానసుండనయిరయట్లు గలంగితి నన్న నింక నో
హోహో! యెరుల్ భరించుటకునోర్తురొకో పరతంత్రులౌ జనుల్. 351

గీ. శైలనందన! వేయేండ్లురచన్న సిదప, యోగముననుండి యప్పుడరయుపరతుండ
నైన నను డాసి యడిగి తెరవ్వానిఁ గాల, వేదగమ్యుఁడుగాని యరవ్విభుఁడితండె.

శ్రీశుకుడు:—

గీ. జలధిమథనంబునం గులారచలము పృష్ఠభాగమునఁ దాల్చె నెవ్వఁడుఁ ప్రధితవికృ
మక్రముండగు నా హరిరమహిమ మిపుడు, నీకుఁ దెల్పితి నోధరణీకళత్ర! 353

ఉ. ఈ కథ నెవ్వఁడేనిఁ బఠియించిన విన్న నొకప్పు వాని య
స్తోకతరప్రయత్నములుకదొద్దడివో వవనీంద్ర! యుత్తమ
శ్లోకగుణానువర్ణనముశోభనమై కలయంతకాలమున్
భీకరమైనసంస్కృతి జరనించెడుదుఃఖము నిస్తరించెడున్. 354

చ. జనవర! సాగరోన్మథననంజనితామృతముం బ్రపన్నులౌ
ననిమిషకోటిచేత ముదరమారఁగఁ ద్రావఁగఁజేసి క్రూరులం
దనుజుల మోహపెట్టి కుహరనాంగనరూపముఁ గొన్న మేటి న
జ్జన గణగోప్తయుం గుజనశశాస్తయునైన హరి స్మరించెదన్. 355

అ ధ్యాయము 13.

—ॐॐ వైపస్వతాదిమను వృత్తాంతము ॐॐ—

శ్రీశుకుడు:—

గీ. శ్రాద్ధదేవుండు మనువయ్యెనస్తమముండు
వర్తమానుం డతఁడు వివరస్వంతునుతుఁడు

వాని పుత్రులు పదుగురుగవారి నామ

ధేయములు దెల్పుదును విను శ్రధీవరేణ్య!

356

వ. ఇత్వాకుండు, 'సభగుండును, ధృష్టుండును, శర్యాతియు, సరిష్టంతుండు, నాభా
గుండును, దిష్టుండును, గరూశకుండును, బృషధుండును, వసుమంతుండు సని
వారి నామంబులు ప్రసిద్ధంబయ్యె. ఆదిత్యులు, వసువులు, విశ్వేదేవతలు, మరు
ద్గణంబులు, అశ్వినీదేవతలు మున్నగువారమరులు, పురందరుం డింద్రుండు,
కశ్యపాత్రివసిష్ట విశ్వామిత్ర, గౌతమ, జమదగ్ని భరద్వాజులనువారు ఋషులై
పరగిరి. అందుఁ గశ్యపునివలననదిత్యుండు భగవజ్జన్మంబుగలిగె. భగవంతుండగు
విష్ణుండు వామనరూపధరుడై యాదిత్యుల కవరజుండయ్యె. ఇట్లునష్టమమన్వంత
రంబునీకు సంక్షేపంబుగా నాచే జెప్పంబడియె. విష్ణుశక్తి బృంహితంబులగు
భవిష్యన్మన్వంతరములుగూడ చెప్పెద వినుము. వివస్వంతునకు విశ్వకర్మ దుహిత
లైన సంజ్ఞాఛాయలనువార లిరువురు భార్యలు. వారు పూర్వము నీకుఁజెప్పం
బడిరి. బడబయను మూడవభార్యకూడ కలదనికొందఱు చెప్పుదురు. వారలలో
సంజ్ఞకు యముండు, శ్రాద్ధదేవుండు సని యిరువురుకుమారులును యమున
యనునొక కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. ఇక ఛాయ యపత్యంబును వినుము. ఆ
ఛాయకు సావర్ణియు, సంవరణునిభార్యయగు తపత్యునుకన్యయు, శనైశ్చరుండును
నుద్భవించిరి. బడబకు నశ్వినీదేవతలు జన్మించిరి. రాబోవు నష్టమమన్వంత
రంబున సావర్ణిమనువు కాఁగలఁడు. సావర్ణిమనువునకు నిర్మోహవిరజస్కాదులగు
నృపాలురు తనయులగుదురు. అందు సుతపస్కులు, విరజులు, నమృతప్రభులు
నగువారు దేవతలు, వారికి విరోచన సుతుండగు బలి యింద్రుండు కాఁగలఁడు.
అతండు పదత్రయంబును యాచించు విష్ణువునకు నీ భూమినొసంగి సమిద్ధంబగు
నింద్రపదవిననుభవించి యనంతరంబు సిద్ధింబొందఁగలండు. ఆ బలిసార్వభౌముండు
సుతలలోకంబున భగవంతునిచే బద్ధుండై పదంపడి సంప్రీతుండగు నతనిచే స్వర్గం
బునకన్న మిన్నయగు నాలోకంబున నివేశితుండై యింద్రుండుంబోలె నిప్పుడు
విరాజిల్లుచుండె. గాలవుండును, దీప్తిమంతుండును, పరశురాముండును, ద్రోణ
పుత్రుండగు నశ్వత్థామయుఁ, గృపుండును, ఋష్యశృంగుండును, నాకు దండ్రీయు
భగవంతుండునగు వ్యాసుండు నా మన్వంతరంబున నష్టర్షులు కాఁగలరు. ఇప్పుడు
స్వయోగంబునవారు తమతమ యాశ్రమంబులనుండిరి. వేదగుహియగు సరస్వతి
యందుసార్వభౌముండని ప్రసిద్ధుండై పరమేశ్వరుండగు హరియింద్రునుండి స్థానంబు
హరించి బలికి నొసంగఁగలఁడు. వరుణసంభవుండైన దక్షసావర్ణి నవమ మను
వుకాఁగలఁడు. ధృతకేతు, దీప్తకేతుప్రభృతులగు నృపాలురు తత్పుత్రకులై పరఁగు

దురు. పరుడు మరీచి గర్గుడు మున్నగువారు దేవతలు. అద్భుతండునువాఁ డింద్రుండు, ద్యుతిమత్ప్రముఖు లందు ఋషులుకాఁగలరు. ఆయుష్మంతునకు నంబు ధారయందు భగవంతుం డవతరించు. ఆ భగవంతునిచే గుప్తంబగు త్రిలోకంబును నద్భుతం డనుభవింపఁగలండు. ఉపశ్లోకసుతుండగు బ్రహ్మసావర్ణి దశమ మనువు కాఁగలడు. భూరిషేణాదులగు తత్పుత్రకులు నృపతులు. హవిష్మత్తు, సుకృతి, సత్యుడు, జటామూర్తి, ఋషులు. శంభుండనువాఁ డింద్రుండు, విరుధ్యాదులు దేవతలు, విశ్వసృజనకు విషూచియందు బొడమిన విష్వక్సేనుడు శంభునకు శక్తి నొసంగఁగలడు. ధర్మసావర్ణి యేకాదశమనువు కాఁగలడు. సత్య ధర్మాదులు పదుం డ్రతనిపుత్రులు భూపతులు. విహంగములు, కామగములు, నిర్వాణులు, రుచులు ననువారు దేవతలు. వైధృతుఁ డింద్రుండు, అరుణాదులు ఋషులు. అందు సూర్యునకు ధర్మసేతువను సుతుండై హరి వైధృతునకుఁ ద్రిలోక ధారణశక్తి నొసంగఁగలడు. భద్రసావర్ణి ద్వాదశమనువు కాఁగలడు, దేవ పంతుడు, ఉపదేవుడు, దేవజ్యేష్ఠుడు మున్నగు తత్పుతులు నృపతులు, ఋతు ధాముం డింద్రుండు, హరితాదులు దేవతలు, తపోమూర్తి, తపుండు, ఆగ్నిధ్ర కుండు మున్నగువారు ఋషులు. సత్యతపస్సూసృతులకు సంభవించు స్వధామాఖ్యంబగు విష్ణుంశం బామనుప్రయోజనంబు సాధించు. దేవసావర్ణి త్రయోదశమనువు కాఁగలడు. చిత్రసేనవిచిత్రాదు లతనిపుత్రులు నృపతులు కాఁగలరు. సుకర్మ, సుత్రామసంజ్ఞాకులు దేవతలు. దివస్సతి యింద్రుండు. నిర్మోహ, తత్త్వ ధర్మాదులు ఋషులు. దేవహోతృనకు బృహతీయందు సంభవించిన విష్ణుంశుం డేగు యోగేశ్వరుండు దివస్సతికి సంపాదకుండు కాఁగలడు. ఇంద్రసావర్ణి చతుర్దశ మనువగు. ఉరుగంభీరవస్వాదు లతనిసుతులు భూపతులు. పవిత్రులు, చాక్షు షులు అనువారు దేవతలు. శుచియనువాఁడింద్రుడు. అగ్నియు, బాహువు, శుచి, శక్రుడు, మాగధుడు మొదలుగాఁగలవారు ఋషులు. సత్రాయణునకు వితానయందు కుమారుడైన బృహద్భానుండను హరి కర్మ సంతానంబుల విస్తరింపంజేయు. రాజేంద్రా! యీ త్రికాలానుగతంబులైన చతుర్దశమన్వంతరంబులు నీకుం దెలుపంబడె. నీ మన్వంతరంబులచే యుగసాహస్రపరివర్తంబగు కల్పంబు సమృతంబయ్యె.

అధ్యాయము 14.

—ఊఊ జగత్పరిపాలనక్రమము ఊఊ—

విష్ణురాతుడు:—

గీ. వరమునీశ్వర! సకలమనన్వంతరముల, నీ మనుప్రభృతుల నెవ్వరే క్రియలను
జేయనియమించుచుందురు? చెప్పమయ్య, యయ్యుదంతమువినవేడ్డతయయ్యెనాకు.

బ్రహ్మరాతుడు:—

క. మనువులు మనుపుత్రకులును, మునులును శక్రాదిసుర సకలసహంబులు నో
జనవర! పరమపురుషు శా, సనమున వర్తించుచుండ్రుసర్వవిధములన్. 359

గీ. క్షితివరా! మున్ను నాచేతఁజెప్పఁబడిన, యట్టి యజ్ఞప్రభృతిపూరుషావతార
ములను జోదితులై మునిశ్రముఖ్యులెల్ల, నయగతి న్లోకయాత్రనునడుపుచుండ్రు.

గీ. ఘనచతుర్యుగాంతమ్ము నఁగలకబళి, తంబులగు శ్రుతిగణములఁదపముచేతఁ
బడయుదురు ఋషుల్ గ్రమ్మఱవనివలనఁ, దనరుఁగాదె సనాతనధర్మ మధిప!

క. ఆదృతిమిఱఁగ శ్రీహరి, నోదితులై ధర్మమును మనసుపు లెల్లఁ జతు
ష్పాదముల నడుపుచుందురు, గాదే? సృపవర్య! స్వస్వకాలములందున్. 362

క. విను మన్వంతరములు కడ, చనుదనుక విభక్తులయి ప్రజాపాలురు భూ
మిని బాలింతురు సురలు స, వనభాగంబులు భుజింతురపార్థివముఖ్యా! 363

క. భగవద్దత్తంబైన త్రి, జగదూర్జితలక్ష్మిఁ బొందిశక్కుఁడు తగ ము
జ్జగముల నేలుచు నుండును, మిగులం గామములఁ గురియునమేదిని మీఁదన్. 364

గీ. ఒసఁగు జ్ఞానోపదేశంబునయుగయుగమున
హరి సమిద్ధసిద్ధేశదేశహంబుఁ దాల్చి
మఱియు ఋషిరూపమునను గర్మంబుఁ దెల్పు
దెల్పు యోగంబు యోగేశురదేహమునను. 365

క. వినుము ప్రజాపతి రూపంబున సృష్టి యొనర్చు రాజకూర్మియగుచు ద
స్యనిధనముంజేయును నే,ర్చున నభవము నిచ్చుఁ గాలరూపుం డగుచున్. 366

గీ. నామరూపాత్మకంబు ననంతమునగు, ప్రబలమాయావిమోహితస్వాంతులై న
జనులచేబహురూపశాస్త్రములచే ను, తింపఁబడుచుండియున్ హరిదేలియఁబడఁడు.

అధ్యాయము 15.

బలియుద్ధయాత్ర-వామనావతారకథా ప్రారంభము

విష్ణురాతుఁడు:—

క. మూఁడడుగుల నేలను హరి, వేడెన్ బలి నేల? గృహణ్యవిధి విభుఁడయ్యున్
బోడిసెడి మేలతని మో, మోడక యర్థంబువడసిరయు న్బంధించెన్. 368

చ. ఇది తెలియంగ మాకు నుదరయిం చె ఘనంబగు కౌతుకంబు మా
హృదయములందు సంయమివర రేణ్య! మహాత్మ! యెఱుంగఁ జెప్పుమా
ముదమున యజ్ఞనాయకుఁడుఁ బూర్ణుఁడనౌ హరిదేవు విన్నయ
ప్రదమహిమోన్నతి నిరపరాధుని బంధనము న్నమంబునన్. 369

శ్రుశుకుఁడు:—

చ. బలరిపుచేఁ బరాజితుఁడుఁ బ్రాణవియుక్తుఁడనై నయట్టి యా
బలివిభుఁ డప్పు డార్యభృగువర్యులకుం బ్రియశిష్యుఁడౌచుఁ గే
వలమగు భక్తిపెంపుననురవారలకుం దగు పూజఁ జేసె న
త్యలఘుతరాశయుండగుచునర్థసమర్పణబుద్ధితోడుతన్. 370

ఉ. ఆతని భక్తిపెంపునకునర్థనివేదనబుద్ధికి న్నదిం
బ్రీతినిఁ జెంది బ్రాహ్మణవరరేణ్యులు శ్రీభృగువుల్ జగత్త్రియా
జేతృతఁ గోరుచున్నబలిరచే ఘనవిశ్వజిదధ్వరంబు వి
ఖ్యాతిగనల్పఁజేసి రధిరపా! యభిషేకవిధు ల్పెలంగఁగన్. 371

గీ. పదఁపడి హిరణ్మయోజ్జ్వలరపట్టబద్ధ, మైన రథమును హర్యశ్వరహాయసమాన
వర్ణతురగంబులును సింహాభాసమాన, కేతువును సవనాగ్ని నురదూభితమయ్యె.

మ. స్మయదూరా! విను మస్తు హేమలతీకానంబద్ధమౌ చాప మ
క్షయతూణీరయుగంబు భవ్యమగు భారస్వద్వర్మముం బుత్రమో
హయుతుండై యొసఁగెం బితామహుఁడు బ్రహ్మోమండు శుక్రుండు వి
స్మయమౌ వాడనిపూలదండను మహాశంఖంబు నిచ్చెం గృపన్. 373

మ. అవనీనాయక! యిట్టు లా బలియు నొరయ్య నిప్రసంపాదితా
హవసామగ్రిని బొంది స్వస్త్వయనముల్ రహ్నించి యా బ్రాహ్మణ
ప్రవరులెప్పఁగ సప్రదక్షిణనమోరవాకంబు లర్పించి తా
తవు ప్రహ్లాదుని కర్మలి న్సలిపె సాక్షాంగప్రణామంబులన్. 374

ఉ. అంత మహారథుండు బలిరయా భృగువర్య సమర్పితంబు న
త్యంత మనోహరంబునగునన్యందనరాజము నెక్కి పేర్చి య

క్లాంత లతాంతమాల దనకంతమున స్థరియించి యెంతయున్
 వింతగు బాణతూణములు విల్లును దాల్చి కడు నివారాజిలెన్.

375

గీ. స్వర్ణ కేయూరవిలసితరబాహుయుగుడు, మకరకుండలయుగళ సరస్వతితుండయి
 కుండసంజ్వలితాగ్నిహోత్రుండువోలె, దేరుపై నెక్కి యా బలిరేజరిల్లె. 376

చ. ధృతిమెయి సంతరిక్షమునురదృక్కులఁ గోలెడులీల నత్యహం
 కృతిమెయి దిక్కుల న్నమలిమింగెడుభంగిఁ జెలంగుచున్న యా
 త్మతులితవై భవాధ్యులగుదై త్యనతంసులతోడఁగూడి యా
 దితిసుతసత్తముండు బలరేజముల న్వెలుగొందె నెంతయున్.

377

క. ఘనమగు రాక్షససేనలఁ గొనుచు న్రోదోంతరాశ్రకుహరంబును బె
 ల్చన వణఁకించుచుఁ జెల్వొం, దిన సురనగరంబునకుఁ జరనె న్రభసగతిన్.

378

వ. ఇట్లుచని కూజద్విహంగమిధునంబులును, విరుతస్మత్తమధువ్రతంబులును, బ్రవాళ
 ఫలపుష్పభారానతశాఖామర ద్రుమంబులును, శ్రీమంతంబులు నగు నందనా
 ద్యుపవనోద్యానంబులచే రమ్యంబును, హంస సారస చక్రాహ్వయ కారండవ
 కులాకులంబులై సురసేవితప్రమదాజనవిహారభాసురంబులగు సరోవరంబులచే
 మనోహరంబును, బరిఘభూతంబగు నాకాశగంగాన్రవంతిచే నావృతంబును, అగ్ని
 వర్ణంబు సట్టాలకసహితంబు సమున్నతంబునగు ప్రాకారంబుచేఁ బరివృతంబును,
 హిరణ్మయపట్టకవాటంబులగు ద్వారంబులచేతను స్ఫటికమయంబులగు గోపురం
 బులచేతను బరివేష్టితంబును, విశ్వకర్మవినిర్మితంబైన సభాచత్వర రథ్యాధ్యము,
 న్యర్బుదవిమాన సమన్వితము, మణిమయ శృంగాటక వజ్రవిద్రుమవేది సంక
 లితము, విభక్తపథంబునగు సభాస్థానంబును బొందినదియు, నిత్యవయోరూపాభి
 రామలు, శ్యామలు, విరజవస్త్రులు, రూపవతులు నగు సుదతులచే నర్చులచే
 నగ్నియుంబోలె విభ్రాజమానంబైనదియు, నమరాంగనా కేశవిభ్రష్టసౌగంధిక
 స్రాగామోదభరిత మారుతసురభిత వివిధమార్గంబును, జాంబూనదజాలవినిర్వృద
 గరుగంధిపాండరధూపప్రతిచ్ఛన్న పథంబును, ముక్తావితానమణిహేమ కేతు
 నానాపతాకవలభి పరివృతంబును, శిఖండి పారావత భృంగనాదితంబును, వైమా
 నికస్త్రీ కలగానమంజులంబును, మృదంగ శంఖానకదుందుభిస్వనంబులచేతను,
 దాశయుక్త వీణామురజ వేణు నాదంబులచేతను, వాద్యనయ్యుక్త నృత్యంబుల
 చేతను, ఉపదేవగీతంబులచేతను, హృదయంగమంబును స్వప్రభావినిర్జిత సమస్త
 ప్రభంబును, అధర్మిష్ట, ధర్మవిదోహ, శత, దురభిమాని, కాముక, లుబ్ధాగమ్యం
 బును నగు నా దేవనగరంబును జమానమేతుండై బహిర్భాగమునందంతటను

నా బలిసార్వభౌముఁడు నిరోధించి మహాస్వనంబును నాచార్యదత్తంబునగు శంఖంబును నింద్రకాంతలకు భయోత్పాదకంబగునట్లు పూరించె. 379

క. శతమన్యుం డంతట నా, దితిజేందుఁగి మహోద్యమంబునదెలిసి సురగణాన్వితుఁడయి నిజగురువాచ,స్పతినిం గని పలికె నిట్లునవినయఘణితిన్. 380

గీ. పూర్వరిపుఁడై న బలిదై త్యరసార్వభౌముఁ, డిపుడు గ్రమ్మఱఁ గావించునవిపులమైన యద్భుతోద్యమ మి దవార్హమంచుఁ దలఁతు,నిట్టితేజముబలి కిష్టరఁడెట్లుగలిగె?

చ. ఎవఁడును దీని మానుప నశధీశుఁడు కాఁడని తోఁచుచుండెఁ దీ వ్రవిలయకాలవహ్ని వలెఁబైకొని లోకములందహించు రీతి వెలుఁగుచున్ గడంగి పదిరదిక్కుల మ్రింగుగతిం జెలంగె శాత్రవుఁ డిటు లోజముం బలమునదర్పముఁ బొందుట కేమి హేతువో! 382
వాచస్పతి:—

క. శతమఖ! విను శాత్రవు ను, న్నతి కే నెఱుఁగుమను గార న్ నము భృగువులచే నతని కమిత తేజము సంభృతమయ్యెన్ శిష్యుఁడగుట న్ నిది నిక్కువమా. 383

క. ఒక్కవిభుండగుశ్రీహరి, దక్కఁగ మఱి సీవుగాని న్ త్యాదృశుఁడగు వేఱొక్కఁడుగాని యెదుటఁదా, నొక్కగడియయేని నిల్వనోపఁ డతనికిన్. 384

క. కావున మీరెల్లరు నిక, స్వావాసంబగు త్రివిష్ట న్ పంబు విడిచి పొండా వైరివిపర్యయకా, లావధినిన్వేచియుండుఁ న్ డమరాధీశా! 385

క. విప్రబలోదర్కుండై, దీప్రప్రతిభం జెలంగె న్ దితిజవిభుఁడు దద్విప్రానమతికఁడఁడు దా, స్వప్రభసెడఁజెడును నపరి న్ వారుం డగుచున్. 386

గీ. అధిప! యారీతి కార్యజ్ఞుఁడైన గురుఁడు, కార్యనిశ్చయమొనరింపఁగ ననురులు సరభసంబగు గతిఁ ద్రివిష్టపమువిడిచి, యెల్లఱును గామదూపులై న్ మెటకొ చనిరి.

క. సుర లిట్టు లఁగియుండన్, విరోచనసుతుండు బలి త్రి న్ విష్టపమును జెచ్చెర నాకృమించి త్రిజగము, లురవడిఁ దన వశముగాఁగ న్ నొప్పె నరేంద్రా!

చ. భృగువులు శిష్యవశ్యులు న్ విశ్వజయంబునుబొంది సత్ప్రథన్ మిగిలెడు నాశ్మశిష్య హయ న్ మేధశతంబొనరింపఁజేసి నొప్పుగ బలిసార్వభౌముఁడును న్ బూర్ణశశాంకుఁడువోలె దిక్కులం దగణిత కీర్తిచంద్రికలు న్ వ్యాస్తముఁజేసె దనుజ్జ్వలప్రభన్. 389

క. కృతకృత్యునిఁగాఁ దన్ను, ద్దితిజవరుఁడు దలఁచికొనుచు న్ ద్విజవర్యప్రాపితమగు సమృద్ధలక్ష్మిం, గుతుకంబున ననుభవించెఁ గురుకులముఖ్యా! 390

అధ్యాయము 16.

అదితిప్రార్థనము

శ్రీశుకుఁడు:—

- వ. అంత. 391
- క. స్వతనయు లీ చాడ్చునఁ బెను, వెతలంబడి చెడుటయుం ద్రివిష్టప మనురా
వృతమగుటయుఁ గని యదితి ప,రితపించె ననాథక్రియ ధరదితీనాథా! 392
- గీ. కశ్యపబ్రహ్మ దాఁ జిరకాలమునకు, నురుసమాధివిరతుఁడయ్యెయొక్కనాఁడు
వ్యపగతోత్సవము న్ని రాక్షసదమునగు, నదితియాశ్రమభూమికిరగుదెంచె. 393
- గీ. అదితిదేవీనమర్చితుండగుచుఁ దత్కృత, తాసనంబున నుపవిష్టుఁడై నరేంద్ర!
దీనముఖయైన భార్యనురదేటిచూచి, న్యాయసమ్మతమగు వచనంబుఁ బలికె. 394
- క. ఓ కల్యాణీ! భద్రం, బేకద గో బ్రాహ్మణులకు శ నిష్ట జగమునన్
బ్రాకటధర్మమునకును భ,యాకరమృత్యువశవర్తి శ యా జనమునకున్. 395
- క. ఏ గృహములఁ గనుచుందు ర,యోగులు ధర్మార్థకామ శ యోగవిధానం
బా గృహములందు నకుశల,మో గృహమేధిని! యొకింతశ్రయన్ లేదుకదా. 396
- మ. చెలియా! స్వీయకుటుంబసక్తవగు నీ శ చేఁ బూజితుల్లాక ని
ష్ఠులై పోవుచునుందురొక్కొక్క! యతిథుల్ శ భావించి వీక్షింపఁగన్
సలిలాభ్యర్చితులై నఁగా కతిథు లే శ సద్దంబులందుండి వి
హ్వలతం బోదురొ యాగృహంబులు సృగా శ లావాసతుల్యంబులౌ. 397
- గీ. తోయజాక్షిరొ! నే బోషితతుండనగుడు, మద్వియోగాసహిష్ణుతశ మదిఁగలంగ
వేళయందు నీచేత హావిస్సులఁదగ, నగ్నులు యథావిధి హుతంబులగుటలేదె?
- గీ. నిఖిలదేవాత్మకుండయినెగడు ఎష్టు, పునకుబ్రాహ్మణుఁడగ్నియుర ముఖముఁగాదె!
కాన వారినిబూజింపఁగ గృహస్థ,కామదుఘములౌ లోకముల్ శగాంచుచుండు.
- గీ. మానినీమణి! నీదు కుశమారులెల్ల, లోక బెడదలేక కుశలులై శయున్నవారె?
నిన్ను సస్వస్థచిత్తఁగారనెన్నుచుంటి, వెలఁది విపరీతలక్షణశములనుబట్టి. 400
- ఆదితి:—
- గీ. బ్రాహ్మణులకు గోవులకు ధర్మంబునకును, జనమునకుఁ గుశలమై సూరమునివతంస!
ప్రకటధర్మార్థకామంబులకును క్షేత్ర,మగుచు గేహంబులెల్లఁజెరలఁగు గృహపతి!
- గీ. అగ్ను లతిథులు భృత్యులు శ నద్భులైన, బిత్తువులు నెల్లరుం దగు శ విధముఁగాఁగ
నిన్ను ధ్యానించుకొనుటనోరనిర్మలాత్మ,వరమునీంద్ర! యారాధింపఁగబడుచునుండె.

గీ. అనఘమతిఃబ్రజాధ్యక్షుండశ్రవై న నీవు, ధర్మముల నిట్లు నాకు బోధపఱుపంగ
మునివతంసమ! నామనంబునఁగలిగిన, కామ మేదినంపన్నముగకయుండు? 403

చ. సదమలదివ్యరూప! ముని శ సత్తమ! సత్త్వరజస్తమోగుణా
స్పదులగునట్టి యీ ప్రజలు శ త్వచ్ఛుభమానసదేహజాతులే
కద? యఖిలాసురప్రభృతి శ కప్రజలందు సముండవయ్యు నీ
పదభజనంబులన్సలుపు శ వారియెడ స్థయయుంతు వెంతయున్. 404

ఉ. కావునఁ జిత్తమందు నధి శ కంబగు భక్తిభజించు మా కిటన్
నీవు శుభంబుఁగూర్చు మవి శ నింద్యచరిత్ర! మహానుభావ! యో
దేవ! సపత్నకోటు లతి శ దృష్టత శ్రీపదపుల్ హరింపఁగా
లావణియున్న నా కొడుకు శ ల న్గరుణించి యనుగ్రహింపవే! 405

గీ. పరజనంబులచేత నుశద్వాసితనయి, వ్యసనసాగరనిర్మగ్నశ్రవై తినేను
ప్రబల వైరులచే మదై శశ్వర్యము మఱి, శ్రీయు యశము స్థానము నప శ
హృతము లయ్యె. 406

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యారీతి నదితిచే, ననఘుండగు కశ్యపుఁడు సకమభ్యర్థితుఁడై
జననాథోత్తమ! తగ నిట్లనె మృదుమధురోక్తు లొలయనల్లన నగుచున్. 407
కశ్యపుఁడు:—

శా. ఆహా! యద్భుతమానుగాదె? హరి మా శ యాశక్తి యత్యంతమున్
స్నేహవ్యాప్తమైస దీ భువన మి శ స్సీ! భౌతికంబైన యీ
దేహంబేడ? పరాత్మయేడ? పతిప శ తీపుత్రమిత్రాదిక
వ్యాహం బెవ్వరి కెవ్వరెన్న నిట మో శ హోద్రేకమే హేతువా. 408

గీ. సర్వభూతగుహావాసు శ జగదధీశు, వాసుదేవుని భగవంతుఁడబరమపురుషు
నా జనార్దను నత్యంతశ్రమైనభక్తి, బూజఁజేయంగవలయు నోరపూవుఁబోడి. 409

క. దీనదయాళుండగు లక్ష్మీనాథుఁడు హరి యొసఁగుఁజురమీ నీ కోర్కుల్
శ్రీనాథార్చ యమోఘం, బౌ నన్యంబట్లుకాదరటంచుఁ దలంతున్. 410
అదితి:—

క. నందనసహితముగా గడు, వందురు నాయెడలఁ బ్రీతిఁబరఁగునటుల గో
విందుని పూజావిధి నా, కుం దగ నుపదేశమిమ్ముగగుణరత్ననిధీ!
కశ్యపుఁడు:—

క. మగువ! ప్రజాకాముండనయి, భగవంతుండైన పద్మశభవు మును ప్రశ్నిం
పగ నాకుఁదెల్పెనెది యా, భగవత్ప్రీతికరమైనశ్రవత మెఱిఁగింతున్. 412

గీ. ఫాల్గుణంబునఁ దగ శుక్లశపక్షమందుఁ

బరమభక్తినమేతుఁడై నరసింహాక్షి!

శ్రీమ దరవిందనయను నర్చింపవలయు

ద్వాదశాహంబులుగ బయోధ్రవతముచేత.

413

క. వనకిటి విదీర్ణమృత్తిక, యొనఁగూడినమేన నలఁదిరయు నదీసోతం

బునఁ దానమాడి కర మర్థిని నీ మంత్రంబు నుదహరింపఁగవలయున్.

414

క. మేదిని! స్థానముఁగోరెడు, నాదివరాహమ్ముచే రసాభ్యుద్భృతవై

తో దేవి! నీకు మ్రొక్కులు, నా దురితసముచ్చయం బణంపుము వేగన్.

415

వ. అని భూదేవిఁ బ్రార్థించి మఱియు నిర్వర్తిత నిత్యనైమిత్తిక కర్ముఁడై సూర్య జల

వహ్ని గురువులందు దేవభావముంచి యర్చింపవలయు.

416

గీ. సర్వభూతాశ్రయిండుపురశాశ్వతుఁడవు, పరమపురుషుండవును భగవంతుఁడవు వి

భుఁడవు, సాక్షివి, వాసుదేవుండవునగు, నీకుఁ గావించు నే నమోఽవాకములను.

వ. అవ్యక్తుండవును సూక్ష్ముండవును బ్రథానపురుషుండవును జతుర్వింశగుణజ్ఞుండవును

గుణసంఖ్యానహేతుండవునగు నీకుఁ బ్రణామంబు. ద్విశీర్షుండవు, త్రిపదుండవు,

చతుశ్శృంగుండవు, తంతురూపుఁడవు, సప్తహస్తండువు, యజ్ఞమయుండవు, త్రయా

విద్యాత్మకుండవునగు నీకు నమస్కారంబు. శివుండవు, రుద్రుండవు, శక్తిధరుం

డువు, విద్యాధిపతివి, భూతపతివి నగు నీకు వందనంబు. హిరణ్యగర్భుండవు, ప్రాణ

రూపుఁడవు, జగదాత్మకుండవు, యోగైశ్వర్యశరీరుండవు, యోగహేతు

భూతుఁడవునగు నీకుజాహారు. ఆదిదేవుండవు, దేవదేవుండవు, నారాయణుండవు,

నరుండవునగు నీకుఁ బ్రణామంబు. మరకత శ్యామలదేహుండవు, పీతాంబరుండవు,

శ్రీమంతుండవు, కేశవుండవునగు నీకు నా మ్రొక్కులు. దేవా! నీవు పురుషులకు

సర్వవరదాయకుండవు కావున పండితోత్తము లాత్మశ్రేయంబునకై భగవత్పా

దారవిందరేణువు నుపాసించుచుందురు. మఱియు వేల్పు లెవ్వని ననుసరించు

చుండ్రు, శ్రీయును నెవని పాదపద్మంబుల పరీమళంబుఁగోరుచుండు నట్టి భగ

వంతుండవునగు నీవు నాకుఁబ్రసన్నుఁడ వగుము. అను మంత్రంబులచే నావాహన

పురస్సరంబుగా శ్రద్ధాయుక్తుఁడై పాద్యోపస్పర్శనాదుల హృషీకేశు నర్చింప

వలయు. గంధమాల్యంబులచే నర్చించి యవిభుని క్షీరంబులచే స్నానమాడింప

వలయు. పదంపడి వస్త్రోపవీతాభరణపాద్యోపస్పర్శసంబులను, గంధపుష్పాదు

లను ద్వాదశాక్షరవిద్యచే నా పరమపురుషు నభ్యర్చింపవలయు. యథావిభ

వంబుగ సఘృతంబును, సగుడంబును, క్షీరసిక్తంబునునగు శాల్యన్నంబును నై వే

ద్యంబొసంగి మూలవిద్యచే హోమంబుఁ గావింపవలయు. హృషీకేశనివేదితం
 బగు నీపదార్థంబును భక్తున కొసంగవలయు లేదేని తాను స్వయముగ భుజింప
 వలయు. ఆచమనం బొసంగి యర్చించి తాంబూలంబును సమర్పింపవలయు. అష్టో
 త్తర శతస్తోత్రంబులచే నవ్విభుని జపింపవలయు. అనంతరంబు ప్రదక్షిణంబుఁజేసి
 భూమియందు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులు గావింపవలయు. తచ్చేషంబును
 శిరస్సునం దిడుకొని యద్దేవు నుద్వాసం బొనర్పవలయు. పిదప నిరున్మరకంఠేఁ
 దక్కువకాని బ్రాహ్మణులకు యథోచితంబుగఁ బాయస్నానంబుచే భోజనంబు
 పెట్టవలయు. ఆ బ్రాహ్మణులచే ననుజ్ఞాతుండై శేషపదార్థంబును నాస్తనహి
 తుండై భుజింపవలయు. ఆ రాత్రి బ్రహ్మచారియై ప్రభాతంబుకాఁగ ప్రథమదినం
 బున స్నానంబుఁజేసి శుచియై యథావిధి సమాహితుండై పయస్నానంబు
 గావించి వ్రతసమాప్తి పర్యంతంబు నర్చింపవలయు. విష్ణుర్చనాదర సంభృతుండై
 యీ పయోభక్షవ్రతంబు నడుపవలయు. యథాపూర్వకంబుగా నగ్నిని వేల్వ
 వలయు, విప్రులను భుజింపజేయవలయు. ఇట్లుప్రత్యహంబును ద్వాదశాహంబులు
 పయోవ్రతంబుఁ గావింపవలయు, విష్ణుసమారాధనంబును, హోమంబును, బూజ
 యును ద్విజతర్పణంబును, బ్రతిపద్దినంబు మొదలుకొని శుక్లత్రయోదశి పర్యం
 తంబుఁ జేయవలయు. అనంతరంబు బ్రహ్మచర్యంబును న్వషంబును, స్నానంబును,
 త్రిషవణంబు నొనర్పవలయు. అనన్తోష్ఠియును ఉచ్చావచంబులగు భోగంబులును
 వినశింపవలయు. వాసుదేవపరాయణుండై సర్వభూతంబులను హింసింపక త్రయో
 దశియందుఁ బంచగవ్యంబులచే విభుండగు విష్ణుదేవుని స్నానమాడింపవలయు.
 శాస్త్రదృష్టంబగు విధానంబున విత్తశాత్యంబు గానరానీయక విధిజ్ఞులైన విప్రు
 లచే మహాపూజఁగావింపవలయు. జగత్స్వరూపుఁడగు విష్ణువునకుఁ బయస్సు
 నందు చరువును నిరూపించి సమాహితబుద్ధియై నూక్తంబుచే నప్పరమపురుషుని
 యజింపవలయు. అధికగుణంబుగల పురుషోత్తమతుష్టిప్రదంబగు నైవే
 ద్యంబు నొసంగవలయు. జ్ఞానసంపన్నుండగు నాచార్యుని, ఋత్విజులను, వస్త్రా
 భరణ భేనుగణంబులచే సంతోషపఱచవలయు, త దారాధనంబు విష్ణుసమా
 రాధనంబుని యెఱుంగందగు. గుణవంతంబగు మృష్టాన్నంబున నవ్విపుల
 భుజింపజేయవలయు. మఱియు నితరులైన యుక్తబ్రాహ్మణు లెవ్వరచ్చటికి
 వచ్చిరో వారికి దక్షిణల నొసంగవలయు. గురువునకు, ఋత్విజులకును యథా
 ర్హసత్కారంబులు గావింపవలయు. అన్నాదికంబుచే శ్వపాకులుకాని వారిని
 బ్రీతింబొందింపవలయు. దీనాంధకృపణాదులగు నెల్లరును భుజించినయెడల
 దాన విష్ణువు సంప్రీతుండగు. అనంతరంబు బంధుసహితుండై తాను భుజింప

వలయు. నృత్య, వాద్య గీతంబులను, స్వస్తివాచకంబులగు స్తుతులను, భగవత్కథలను, భగవత్పూజ ననుదినంబు గావింపవలయు. ఇది పయోవ్రతంబనుపేరఁ బరమపురుషారాధనంబై పరఁగుచుండు. బ్రహ్మచేఁ దెల్పఁబడిన యీ వ్రతంబు నాచే నిప్పుడు నీ కుదాహృతంబయ్యె. నీవును ఓ మహాభాగురాల! యీ వ్రతంబుచే లెస్సగఁ గేశవు నర్చింపుము. శుద్ధభావంబగునాత్మచే నియతచిత్తవై యవ్యయుం డగు నా మహాపురుషు నర్చింపుము. ఈ వ్రతంబు సర్వయజ్ఞాఖ్యంబనియు, సర్వ వ్రతంబనియుఁ జెప్పంబడు. ఈ వ్రతంబు తపస్సారంబును నీశ్వరతర్పణంబుననై యొప్పురు. కళ్యాణీ! అవే నియమంబులు. అవే ప్రశస్తయజ్ఞంబులు. కావున ప్రవృద్ధంబగు శ్రద్ధ నీ వ్రతం బనుష్ఠింపుము. దానఁ బరితుష్టుండై భగవంతుండు నీకు సత్వరంబ వరప్రదానంబు గావింపఁగలండు.

418

అధ్యాయము 17.

పయోవ్రత విధానము

శ్రీశుకుఁడు:—

శ. అవసీశా! యి ట్లదితి స్వ, ధవుచేఁ దెల్పంగఁబడి య్రతంద్రితమతియై
యవలంబించెను స్తవ్యం, బవురీతిం ద్వాదశాహారమగు నా వ్రతమున్. 419

చ. అరసి తదేకబుద్ధియయ్యిభునెంచుచు నెమ్మనంబుచే
దురుసగు నింద్రియంబులనుగదృష్టహయంబుల బిగ్గఁబట్టి సు
స్థిరతరబుద్ధి నమ్మనమురదేవునియందునఁ బాదుకొల్పి య
త్యురు నియమంబులొప్పఁగఁ బయోవ్రతము న్నడపెన్ యథావిధిన్. 420

వ. అంత. 421

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుషుండుం జతుర్భుజుడ౯జ్జనాభుండు స్వ చ్ఛవి
చ్చాది తేతరకాంతిపుంజుడ౯శంఖచక్రగదాదులొ
కై దువుల్లయికొన్న దేవుఁ డ౯ఖండరూపుడ౯నైన దా
మోదరుం డల దేవమాతకుఁమోలఁదోచెఁ గృపామతిన్. 422

గీ. అక్షిగోచరుడైన యాయజ్ఞనాభుఁ, జూచి సంభ్రమాదరములరలేచియంతఁ
బ్రీతివిహ్వలహృదయయైపుణివి దేహ, మంట దండప్రణామంబులొచరించె. 423

ఉ. అంతటలేచి యా యమ కృతాంజలియై పృథుభక్తి నా రమా
కాంతు సుతింపనెంచియునుగన్నఁగవన్ బ్రమదాశ్రు పూరముల్

దొంతరలై దొరంగ నొడరలుం బులకింపఁగ గాత్రకంపమున్
వింతగు దర్శనంబున జరనింపఁగ మిన్నకయుండె వేడుకన్.

424

చ. ఒడవినవేడ్కఁ గొంతతడరవుండి పదంపడి నెట్టకేల కా
యదితి రమాసతీపతినిరయజ్ఞ పతిం ద్రిజగత్పతిన్సుభ
ప్రదుఁ దమిఁదీరఁగాఁ గనులఁద్రావు తెఱంగునఁ జూచుచుండి గ
ద్గదమధురోక్తులొప్ప వసుధావర! ప్రస్తుతిఁజేసె నీగతిన్.

425

అదితి:—

తరల. శ్రవణమంగళనామధేయ పరరాత్పరా! క్రతుపూరుషా!
సవననాథ! కృపాసనాథ! ప్రసన్నరూప! విపన్నలో
కవృజినోపశమోదయా! ససరకాది సన్నతపాద! నీ
వవికృతుండ వనాథనాథుఁడరవౌట మా కిడు భద్రముల్.

426

మ. భువనశ్రేణికి సృష్టిసంస్థితిలయంబుల్సేయ స్వేచ్ఛ స్థరిం
తువు మాయాగుణముల్దలంపఁగ జగద్రూపుండ వీవౌదు ని
త్యవివృద్ధామలబోధ నిర్దళితమాయాశక్తి వప్రాకృతుం
డవు స్వస్థుండవునైన నీకు హరికిన్దండంబుఁ గావించెదన్.

427

శా. దేవా! తుష్టుండవైన నీవలనఁ బ్రాప్తింతు న్నరశ్రేణికిన్
భావింపంగఁ జిరాయువు నిరియు నిరవ్యంబైనదేహంబునున్
ద్యావాపృథ్విరసాతలంబులును యోగై శ్వర్యముల్ జ్ఞాన యో
గావిరూఢితి త్రివర్గమన్న నుడువంగనేల యన్యంబులన్.

428

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యిట్టు లదితి తన్ను, నినుతింపఁగ నాలకించిరప్రీతుండగుచున్
వనజాక్షుఁడు భూతేశుఁడు, ననఘుఁడునగు హరి వచించెనాయమతోడన్.

429

శ్రీ భగవానుఁడు:—

మ. రిపుసంఘంబులచే బలా దపహృతశ్రీకుల్ పదభ్రష్టులై
విపు లార్తింబడియున్న మీ చిరమనోభీష్టంబు స్పష్టంబు నా
కిపు డో నిర్జరమాత! యా విమతులశ్చస్తాస్మలం దానవా
ధిపులంగెల్చి సమృద్ధతా సుతుల యురత్సేకంబు వాంఛింతుగా.

430

మ. ధృతిమీఱన్ రణరంగమందు మఘవశ్యేష్ఠ స్వపుత్రాభిచే
హతులౌడై త్యులఁ జూచి దూపిలు తదీరయస్త్రీల వీక్షింపఁగా
మతి వాంఛింతువు వెండి కీర్తి సిరి సంరపాదించి స్వస్థాన ము
న్నతిఁ గైకొంచు సమృద్ధులైన సుతులన్దర్శింపఁ గాంక్షింతుగా.

431

- ఉ. ఐనను దేవమాత! వినుశ్రమా యిపు డేరి కవారణీయు లా
దానవయాధనాథు లిదితథ్యము సు మ్మనుకూల దక్షులౌ
మానిత విప్రపుంగవులుశ్రమన్నన వారినిఁ గాచుచున్కి య
న్యూనపరాక్రమం బిచటశనొప్పదు సౌఖ్యము నీ దొకింతయున్. 432
- శా. దేవీ! వి న్మటులై న నీ వ్రతవిధింబదృష్టుండనౌ నేను నీ
కీ వేళన్ నదుపాయ మేదయిన నూహింపంగనౌఁ గాదె నా
నేవాకర్మ నిరర్థకంబగుచు నశష్టింజెంద దెడ్డేని ని
ష్టావాప్తిస్సలిగించుఁ దత్తదుచితశ్రద్ధానుమాపంబుగన్. 433
- మ. అమలోద్యాపనమా పయోవ్రతమునన్ శస్వాపత్యగుప్త్యర్థమౌ
యమ! నీచేత సమర్చితుండనయి యశ్రయ్యర్చావిశేషప్రభా
వమునంజేసి సకృత్సమీరితుండనై శస్వాంశంబున న్నీకు నా
ర్య మరీచాత్మజ సంగతి న్సుతుండనై శరక్షింతు నీపుత్రులన్. 434
- క. విను దేవరూపసంస్థితు, ననుగాఁగఁ బ్రజాపతియు నశనఘుఁడు నగు మహా
త్ముని నీపతినిన్నిర్జర, జననీ! భావించు చతనిశసంగతిఁగనుమా. 435
- గీ. ఇంతకున్నించి యింక వచిరయింపరాదు, దేవగుహ్యము సుమ్మిదిర దేవమాత!
అరసిచూడ సుసంవృతంబయ్యెనేని, దేవగుహ్య మభీష్టసిద్ధిప్రదమగు. 436
- శ్రీశుకుఁడు:—
- చ. నృపవర! యింతవట్టు వచిరయించి తిరోహితుఁడయ్యె నా విభుం
డపు డట దేవమాతయునశనన్యసుదుర్లభమైనయట్టి ది
వ్యపురుషుజన్మమట్లు తనశయందు ఘటిల్లుట కాత్మబొంగి క
శ్యపు స్వపతిన్ భజించె నధిరకామలభక్తిఁ గృతార్థచిత్తయె. 437
- గీ. ఘనసమాధియోగంబునఁ శ గశ్యప ప్ర
జాపతి యమోఘదృష్టియై శ జ్ఞానశక్తి
నపుడు దనయందు నత్యద్భు శ తాచ్యుతాంశ
మెలమిఁజొచ్చుట యది గ్రహి శ యించె నధిప! 438
- ఆ. ఉరుతపంబుకలనశ్రజిరసంభృతంబగు, నాత్మవీర్య మదితీరయందు నునిచె
యమివరుఁడు సమాహితమనస్కుఁడై యర్చి, ననిలుఁడెలమి దాదరవందుఁబోలె. 439
- ఆ. అంత నదితిగర్భశ్రమం దధిష్ఠితుండయి, పరఁగు నచ్యుతు భగవంతు నెఱిగి
నలినసూతిబ్రహ్మశనామంబులం దగఁ, బ్రస్తుతించె నిల్లునప్రోధిమెఱయ. 440

బ్రహ్మ:—

- సీ. ఉరువిక్రమాధ్యాయశపరపురుషాయ ను, జ్ఞానస్వరూపాయశ తేనమోస్తు
పుష్పిగర్భా యోరువేదగర్భాయ ను, ధీరాయ వేదసేతే నమోస్తు
విష్ణవే జీవప్రవిష్టాయ స్వాశ్రితా, ధీనాయ భూయసేతే నమోస్తు
త్రిభువననాభాయశవిభవే త్రిపుష్టాయ, దేవాదిదేవాయశ తే నమోస్తు
గీ. దీనసంరక్షణచణాయశ తే నమోస్తు, మానిహృతోక్టరచరాయశ తే నమోస్తు
శ్రీనివాసోరువక్షసేతే నమోస్తు, మానితానంతశక్తయేతే నమోస్తు. 441
- ఉ. ఆరయ నీ జగంబునకుశనాదియు మధ్యము నంతమాచు నొ
ప్పారెడుదేవుని నిబుధులందురుగాదె యనంతశక్తివి
స్ఫూరితుడైన పూరుషుగతసర్వజగంబును గాలయావతన్
దారిచి యీడ్చుచుండు స్వగతంబగు దానిని సోతముంబలెన్. 442
- ఉ. స్థావరజంగమంబులుఁ బ్రజాపతి సంచయమున్ బ్రజాళియున్
దావకమాయచే నవశతం బొడము న్బెరుగు న్నశించుఁగా
దేవ! త్రివిష్టపచ్యుతులదేవతలం జలరాశిమగ్నులన్
నావయుఁబోలె వేగమ పునస్స్వపదస్థులజేయుమా ప్రభూ! 443

అ ధ్యాయము 18.

—ॐ వామనమూర్త్యావిర్భావ ముట్టము ॐ—

శ్రీశుకుఁడు:—

- గీ. ఈ తెఱంగున మహితవిశ్వాత్మవినుత, కర్మవిక్రముడైన లోకైకనాథుఁ
డదితిదేవిగర్భంబునతయందునుండి, యననినాథ! ప్రాదుర్భూతుడయ్యె నపుడు.
- సీ. శ్యామలాంగుఁడు శంఖచక్రగదాబ్జయు, తుండు మనోజ్ఞచక్రుర్భుజుండు
మకరకుండలదీప్తినికరరంజితవద, నేందుండు నలినాయశ తేక్షణుండు
శ్రీవత్సలాంఘనాంతచితమహోరస్కుండు, కౌస్తుభాలంకృతశకంధరుండు
దృష్టాళికలనినాదితవినిర్మలవన, మాలాభిరాముండురబాలనూపుఁ
- గీ. డైన శ్రీవిష్ణుదేవుడత్యచ్ఛమైన, తగ తనూకాంతిపటలిచేతనసముడైన
యా ప్రజాపతివర్యసేవహంధకార, మెల్ల మాయుంపఁజేసె మరహితలేంద్ర! 445
- చ. దెసలుఁ గొలంకులుం గలకఁదేరెఁ బ్రజాసముదాయమెల్ల సం
తసమునఁ దోఁగె నంచితగుణాన్వితమై ఋతుషట్కమొప్పె నా

కసమును నాకలోకము నశగంబులు గోవులు విప్రకోటులున్

వసుమతియుం బ్రమోదకలనన్విలసిల్లెఁ గురుక్షితీశ్వరా!

446

క. మొఱసె శంఖదుందుభులు మురజ పణవా, నక మృదంగములునునకలచిత్ర
వాద్యతూర్యముల రవము తుములంబై చె, లంగె నెల్లదిక్కుల న్నరేంద్ర! 447

గీ. ఆడి రచ్చరల్లిన్నరుల్తపాడిరడ్డు, మునులు వేల్పులు పితరులురమనువు లగ్ను
లరగ గరుడ విద్యాధ్ర కింఠపురుష కిన్న,రులును యక్షరక్షఃప్రవశరులుఁబొగడిరి.

క. పాడుచుఁ గొనియాడుచుఁ దమి, నాడుచు విబుధానుయాయురలందఱును బ్రజల్
సూడ నదితియాశ్రమమునఁ, గూడికొని ప్రసూనవృష్టిఁగరిసిరి పెలుచన్. 449

ఉ. అంత స్వగర్భజాతుఁడగునా భగవంతుని నాదిపూరుషున్
వింతదలిర్ప నయ్యదితిరవేడ్కమెయిన్ గని మోదమందె న
త్యంతము విస్మితుండగుచునమ్మునియు నిజయోగమాయ శ్రు
త్యంతమనోజ్ఞుమా తనువుఁదాల్చినదేవు జయింపు మం చనెన్.

450

మ. అరుదౌ చిన్నెలతోడ నీపగిదిఁ దానవ్యక్తచిద్రాపుఁడౌ
హరి నానావిధభూషణాయుధములన్తవ్యక్త స్వరూపంబుఁ దా
ల్చి రిరంసారతి వామనుండగుచుఁదోఁతచె న్భావరా! తల్లి దం
డిరి వీక్షించుచునుండ నర్తకునిమారడ్కి నివ్వస్మితిం గూర్చుచున్.

451

గీ. వామనుండగు నవ్వటురప్రవరుఁగాంచి, ముదముఁగనుచుఁ బ్రజాపతిరన్మందిడుకొని
యంతట మహర్షిపుంగవులనువుమీఱ, జాతకర్మాదికంబునునలిపి రధిప! 452

క. ఉపనయనవేళ నతనికిఁ, దపనుఁడు గాయత్రిజెప్పెఁదగ గీష్పతియున్
సృప! బ్రహ్మసూత్రమిడెఁ గ, శ్యపుఁడొనఁగె న్నేఖిలం బ్రహర్షకలితుఁడై. 453

గీ. భూమియొనఁగెఁ గృష్ణాజినమును దమి స్వ,నస్పతియగు సోముండు దంధంబునిచ్చె
మాత కాపీనమునొసంగెఁత్రీతిమెఱయ, ధరణినాథ! నభంబు ఛత్రంబు నిడియె.

గీ. నలినసంభవుఁడుం గమంధలువునిచ్చె, దర్భలనొసంగిరపుడు సత్త్వర్షివరులు
నవ్యయాత్మున కతనికిరనక్షమాల, నిమ్మగ సరస్వతీదేవియిచ్చె నధిప! 455

క. ఈ వడువున నుపనీతుం, డౌ వటువునకిచ్చె పాత్రసర్థపతియు నా
దేవి జగదంబ యీశ్వరి, కేవలము నొసంగె భిక్షుక్షితిలోకేశా! 456

క. ఈ విధి సమస్తజనసం, భావితుఁడౌ వటువరుండుబ్రహ్మర్షి వితా
నావృతమగు నా సభను బ్ర, భావంబునమించియొప్పెరవసుధానాథా! 457

గీ. తనర నాహితాగ్నిని సమిధద్ధంబుఁజేసి, ప్రోగుగానున్న దానినిరసాగఁదివిచి
పూజఁగావించి యవ్వటురపుంగవుండు, సమిధల స్తోమ మొనరించెఁగ్రమముమీఱ.

చ. అలఘుతరప్రభావకలి శ తార్యభృగుప్రవరప్రవర్తితం

బులయిన యశ్వమేధములఁ శ బూన్కి యజించెడు వానిఁ గా బలిం

దెలిసి వటూత్తముం డటకు శ ధీరతనేగె నశేషభారసం

కలితత నుండుగాన నడు శ గడ్గున భూమినిఁ గ్రుంగఁజేయుచున్.

459

మ. తగ రేవోత్తరతీరభూమి భృగువ శ త్సక్షేత్రమందున్ బ్రశ

స్తగతిన్ భూరితరంబుఁగాఁగ బలి య శ జ్జంబు స్ఫృవర్తింపఁజే

యు గురుశ్రేష్ఠులు భార్గవు ల్పుగుణధు శ ద్యుల్పేంగటం గాంచి రా

భగవంతు స్వటుకూపు న ప్లదితుఁడౌ భాస్వంతు చందంబునన్.

460

గీ. నృపవరా! యజమానుఁడున్ శబ్బుత్విజులును, వామనుని తేజమునఁదమశ్రవణు సెడఁగ

నెంచిరప్పుడు యజ్ఞదిశదృక్ష రవియొ, వహ్నియొ సనత్కుమారుఁడౌ శ్రవచ్ఛేననుచు.

చ. అలఘుతరప్రభావులగు శ నా భృగుసత్తము లీ గతిన్ సశి

ష్యులయి వితర్కముల్పులుపు శ చుండఁగ వామనదేవుఁడయ్యెడన్

జలయుతమా కమండలువు శ ఛత్రము దండముఁ గేలనుండఁగా

సులలితవిభ్రమం బెనఁగఁ శ జొచ్చె మహాహయమేఘవాటికన్.

462

చ. వినుము నృపాలవర్య! యుప శ వీతముగా నజినోత్తరీయమున్

గొనబుగఁదాల్చి దర్భమొల శ నూలునుజుట్టియుఁ జొచ్చినట్టి వా

మనుఁ గుహనావటుం గని క్ర శ మంబునఁ దన్మహిమాభిభూతులై

వనరుహసంభవోపములు శ భార్గవులప్పుడు లేచి రల్లనన్.

463

మ. వసుధాధీశ్వర! దర్భనీయతరదీ శ వ్యద్రూపు యాపానుకూ

పనమస్తావయపు స్వటుప్రవరు దృ శ క్షర్వంబుఁగాఁజూచి య

య్యసురేందుగ్రిం డుచితాసనంబు నిడి యొ శ య్యన్వాగతంబడ్గి యిం

పెనఁగం బాదయుగంబునుంగడిగి య శ ర్చించె స్థను న్వామనున్.

464

మత్తకోకిల:—దేవదేవుఁడు చంద్రమాళి సు శ ధీనుతుండు గిరీశుఁడున్

దీవరంబగు భక్తిపెంపున శ దేనినిం దలఁదాల్చె నా

పావనంబు సఘాపహంబగు శ పాదశౌచముఁబూనె ధా

త్రీవరేణ్య! స్వధర్మమర్మవి శ ధిజ్ఞుఁడౌ బలి యకాదలన్.

465

బలి:—

గీ. స్వాగతంబు మహాత్మ! బ్రహ్మాస్వరూప!, నతులివే నీకు నే నే మొనర్పవలయు

రూపుఁగన్న బ్రహ్మర్షి వశ్యులమహోగ్ర, తపముగా నిన్ను నే నాశ్మర

దలఁచుచుంటి. 466

- ఆ. ఆర్య! నీవు మాగృహంబునకరుదేర, నిపుడు మా పితరులుశతృవులైరి
అరయ మా కులంబునతిపునీతంబయ్యె, నీ మఖంబు సమ్యగిష్టమయ్యె. 467
- క. నిజ మాడెదఁ ద్వత్పదపం, కజసేచనపావనోద శ కధ్వస్తమహా
వృజిన్ఁడనగు నా యగ్నులు, ద్విజసుత! యిప్పుడు యథావిధి హుతములయ్యెన్.
- క. వడుగా! సూక్ష్మములగు నీ, యడుగుందమ్ములు శుభంబు శ లై సోకఁగ నీ
పుడమి యిపుడు దలపోయం, గడుఁబావనమగుచునొప్పెఁగదె నిజముగన్. 469
- క. నిను నే నర్థినిగా నా, మనమున భావించితిని స శ మంచితమతిఁ గా
పున మాణవకోత్తమ! నీ, కు నిపుడు వాంఛిత మదేదోశకోరు మొసఁగెదన్. 470
- శా. భూమిమండలమో గజవ్రజమొ గో శ పూహంబొ సంపన్నమా
గ్రామవ్రాత మొ స్యందనప్రచయమో శ కన్యాజనంబో హయ
స్తోమంబో సుఖదాయకావసధనం శ దోహమ్మొ మృష్టాన్నమో
హేమంబో యివికాక విప్రసుత! యొం శ డెడేని నర్థింతువో. 471

అ ధ్యాయము 19.

❀❀❀ యాష్ట ❀❀❀

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. అని యీ వడుపున నుడివిన, యనఘము సూనృతము ధర్మ్య శ మగు నవ్వైరో
చని వచనమ్మును విని వా, మనదేవుఁడు మెచ్చి పలికె శ మదిఁ బ్రీతుండై. 472
- శ్రీభగవానుఁడు:—
- ఉ. దానవనాథ! నీపలుకు శ ధర్మయుతంబుఁ గులోచితంబు న
త్సాసృతమున్ యశస్కరము శ స్తుత్యమునై కడు నివ్వటిలై వి
జ్ఞానవినోద్యులైన భృగు శ సత్తములున్ గులవృద్ధు శాంతతే
జోనిధి నీ పితామహుఁడు శ చూడఁ బ్రమాణము నీ సుబుద్ధికిన్. 473
- మ. అలఘుప్రాభవయుక్తులై పృథులకీ శ ర్థావాసులై యొప్పు త్వ
త్కులసంజాతులఁజేరి దాసకదనా శ ధృల్ వ్యధులై రిత్తచే
తులతోఁబోవుట గల్గెనే యచటఁ జం శ ద్రుం డంతరిక్షంబునం
బలెఁ బ్రహ్లాదుఁడు నీపితామహుఁడు బ శ ర్వంజేయుఁ గీర్తిద్యుతుల్. 474
- మ. ఆధిపా! మీ కులమందుఁబుట్టిన హిర శ క్యాక్షుం డొకండే గదా
యుధుఁడై గ్రుమ్మలుచుండి వీరభటు న శ న్యుం గానఁ డీ యుర్వి నం

త ధరోద్ధారపరుండు విష్ణుఁడెటా యా ర దై త్యేంద్రు నిజించి త
త్పృథుశౌర్యంబు స్మరించి తన్నుజయిఁగా ర నెన్నండు స్వాంతంబునన్. 475

మ. పూతమతీ! హిరణ్యకశి ర పుండను నాతని భ్రాత యంత స్వ
భ్రాతృవధంబును నివిని దు ర రత్యయభీషణరోషమూని యా
భ్రాతృనిహంతయా హరిని ర బల్కి వధింపఁగ నిశ్చయించి పృ
స్థీతగదాధరుండగుచుఁ ర జేరె రయంబున విష్ణుగేహమున్. 476

ఉ. కావరమొప్పఁగా విలయశకాలకృతాంతునిచాడ్చునన్ భయం
బావహిలంగఁజేయుచునురబై పట తెంచెడు దైత్యుఁజూచి మా
యావినరుండు కాలవిదుఁడైన ముకుందుఁడు పద్మలోచనుం
డా విషయంబునెల్ల దనశస్వాంతమునం దలపోసె నీగతిన్. 477

ఉ. ఏ నెటకేగిన నివిడువశకీతఁడు వెంబడి నేగుదెంచెడున్
దా నటకెల్లఁబ్రాణినమురదాయమునొంచెడు మి త్తికై వడిన్
గాన బహిఃప్రదేశముననన్ను గవేషణముం బొనర్చు ని
ద్దానవలోకనాయకు హృదంతరభాగముఁ జొత్తు నిత్తఱిన్. 478

మ. తన హృతోక్తరసంస్థితుండనగు నన్తదాఁ జూడఁగాఁజాలఁ డీ
దనుజేంద్రుండని నిశ్చయించి హరియంతన్ జొచ్చెఁబై వచ్చు శ
త్రునిమేనన్ బహుసూక్ష్మనూపుండయి తోరఁజ్జో ఘ్రాణరంధ్రంబునన్
దనుజాధీశ్వర! చొచ్చెఁ గంపితమతిన్తదచ్ఛాప్స లీనాంగుడై. 479

మ. అతివీర్యుండగు నా హిరణ్యకశిపుంరడా శూన్యగేహంబు ను
ద్ధతిమై డగ్గఱి యందు విష్ణు గన కార్తమ్మన్ గుర్తింపఁజై యార్చి భూ
రితరాటోపముతోడఁ బిమ్మట ధరిత్రిన్ నాకమున్ మిన్ను ది
క్తతులన్ వాద్ధుల విష్ణుని న్నెమకుచున్తగానం డతం దాతనిన్. 480

చ. సకలజగంబులందు జలశజాత్ముని విష్ణునిఁగాన కా హిర
ణ్యకశిపుఁడిట్లునున్ నెమకురలాడితి నే నిఖిలంబు భ్రాతృహం
తకుఁ డెచటన్ గనంబడఁచుతథ్యము నాదగు ధాటికోర్వ నే
రక తనుదాన వాఁ డపునశరాగమమైన పదంబుఁ జెందెఁగా. 481

గీ. మృత్యుపర్యంతమయగు శరీరధారు, లకును నై రానుబంధంబుప్రకటగతిని
జర్చసేయంగ నజ్ఞానశబ్దమగుట, నెన్నఁగ్రోధ మహమ్మానశబ్దంహితమగు. 482

ఉ. ఓ దితిజేంద్ర! యో వరగుణోదయ! యో బలిసార్వభౌమ! ప్ర
హ్లాదసుతుండు నీ పితయురనైన విరోచనుఁ డింపుమీట దా

మోదరతత్పరుండయి ప్రామోదమున ద్విజవేషధారులౌ
ఆ దివిజవ్రజంబునకురనర్థి యుండె యొసఁగె న్నిజాయువున్.

483

క. ద్విజులున్ గృహమేధులు పూర్వజులున్ దదితర మహాప్రభావగరిమ యు
క్తజనులు నొనర్చుధర్మములు జనప్రీతికరముగ సరలుపు దీ వధిపా!

484

క. కాన వదాన్యశిఖామణి, వైననినున్ భూమి యించుకంత యడిగెదన్
నే నిట మత్పదసమ్మిత, మైన పదత్రయము నొసఁగుమా బలిరాజా!

485

చ. దనుజకులాగ్రణీ! విను వరదాన్యుడవున్ జగదీశ్వరుండవున్
ఘనుడవునైన నిన్ను నడుగన్ మఱియెద్దియు నర్థసంగ్రహం
బును విబుధోత్తముండు సలుపున్ దగినంతయ యంతకెక్కుడౌ
ధనమును గోరుచో ద్విజుడగుదండ్యుడగున్ జుమి పెక్కులేటికిన్.

486

బలి:—

చ. భళిర! ద్విజాత్మజోత్తమ! భరవద్వచనంబులు వృద్ధసమ్మతం
బులు మఱి నీవు బాలుడ వరబుద్ధుడవై తివి స్వార్థలబ్ధి గే
వలము జడాశయుండవు సురవాక్కులఁదన్నియుఁ ద్వీపదున్ జగ
ద్వలయవిభున్ ఘనున్ నను బరదత్రయివేడునె? ప్రాజ్ఞుఁ డెవ్వఁడేన్.

487

ఉ. మాణవకాగ్రగణ్యా! విసురమా ననుబొందియుఁ బూరుషుండు దాఁ
బోణిమిదక్కి క్రమ్మఱఁగఁగబోవుట గల్గునె యన్యువేడ సం
ప్రీణితమానసుండవయ్యివృత్తికి నీకును జాలినంత నీ
క్షోణితలమ్ము నావలనఁగొమ్ము ముదమ్మున నీ కొసంగెదన్.

488

వామనుడు:—

చ. ఎవఁడు నిజేంద్రియంబుల జరయింపఁగఁజాలఁడౌ యట్టిపూరుషున్
భువనచయంబునందలి ప్రభూతములౌ సకలార్థజాలముల్
వివిధములౌ విభూతులునురలేశముఁ దృప్తిపరీతుఁడేయ నే
ర విది యథార్థమింతయునురరాజవతంసమ! పెక్కులేటికిన్.

489

క. మూఁడడుగులతోఁ దనియని, వాఁడిక నవవర్ష యుతశుభద్వీపంబున్
గూడియుఁ దృప్తింజెందునె, యేడగుదీవులనుబడయురనిచ్చ జనించున్.

490

ఉ. హేలగ నేడుదీవులకురనేలికలై నృగ వైన్యముఖ్య భూ
పాలురుగూడ నో దనుజరపాలక! యాత్మను దృష్టి నొందిరే?
లోలత నర్థకామములలోఁగి కలంగిరిగాని యింక వే
యేల? నిజాశ కంత మొకరయించుకయేనియుఁ బొందఁజాలిరే?

491

మ. శ్రీమకుం బాల్పడకుండఁ బాడ్ధివ! యదృశ్చాల్పబమైనట్టి య
న్నముచేఁ దుష్టినిఁజెందువాఁడు సుఖమైరచానాఁడు వడ్ధిల్లు భా
వమునన్ దా నజితేంద్రియుండు తనకున్ శబ్దాస్త్రంబులౌ మూఁడు లో
కములన్ దృష్టినిబొందలేక మిగులశ్లాఘింబడు నీనతన్.

492

మ. నుతశీలా! విను మర్థకామములయందున్ దుష్టిలేకుంట నం
సృతికి న్గారణమౌను బూరుషునకుర్వీశా! యదృశ్చాగతిన్
బ్రతిలబ్ధంబగుదానఁ దృష్టి వడుచేరభావింపఁగా ముక్తి సం
గతికిన్ గారణమౌనటండ్రు బుధలోకగ్రామణుల్ వింటివే?

493

మ. జననాథాగ్రాణి! విప్రకోటికి యదృశ్చాల్పలాభసంతుష్టిచే
ననయంబున్ గడువృద్ధి సెందును దదీరయంబై నతేజమ్ము సు
మ్మనలం బంబువుచేతనుంబలె నదృశ్యంబై యతుష్టాత్ముఁడౌ
జనుతేజంబు నశించు నన్వహము నిశస్సందేహ మూహింపఁగన్.

494

క. కావున మూఁడుపదంబుల, నేవేడెద దానశౌండుని న్ననురేంద్రా!
యావత్ప్రయోజనంబగు, నో విత్తం బంతమాత్రనొందును సిద్ధిన్.

495

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీ నడువున నుడువన్, విని నవ్వుచుఁ గొనుము భవ దశభీష్టంబని వా
మనునకు మహిమోనగం గై, కొనె జలకలశంబు బలి యరకుంతమతియై.

496

మ. భగవంతుండగు విష్ణుదేవునకు సరద్భావంబు సంధిల్లి నీ
జగతిన్ దానముఁజేయనున్న బలిరారజన్యున్ విపశ్చిద్యయం
డగు నా శుక్రుఁడుగాంచి శ్రీవిభుని చేయంబోవు చైదంబు ని
మ్ముగ నాత్మన్ గనుచున్ స్వశిష్యు బలినిన్ శబోధింపఁగా నిట్లనున్.

497

శుక్రుఁడు:—

ఉ. ఉద్భవమందెఁ గశ్యపునకు త్తమయా సురమాతెయందు సా
క్షాద్భగవంతుఁ డవ్యయుఁడునర్వవిభుండగు విష్ణుఁ డీతఁ డ
త్యద్భుతమైనరీతి సమరరావళికార్యముఁ జక్కఁ బెట్టఁగాఁ
దద్భరమూని వచ్చె నిటునదక్షత దానవలోకనాయకా!

498

చ. క్షీతివర! భా వ్యనర్థము నొకకింత యెఱుంగక యీ గతిన్ బ్రతి
శ్శ్రుతమొనరించి తీతనికిరూఢిగ క్షేమకరంబుగాదు నా
మతినిఁ డలంపబో నిది సకమంజనకార్యమటంచు దైత్య సం
తతికి నుపప్లవంబొదవెరదారుణమై యనివార్యమై యిటన్.

499

- శా. మాయామాణవకుండు విష్ణుఁ డితఁ డీరమ్మాడ్కిన్ నినుంగోరి నీ
శ్రీయుం దేజము వైభవమ్మును యశశ్రీయున్ భవత్థానమున్
వేయేలా! సకలంబు బల్మిఁగొని యీరబృందారకశ్రేణికిన్
ధీయక్తిన్ గ్రమమొప్ప సీఁగలఁడు దైర్యత్యేంద్రోత్తమా! ప్రౌఢిమై. 500
- క. మూఁడుపదంబులతోడన్, మూఁడుజగంబులను విశ్వరమూర్తియగుచు నీ
ప్రోడ వడి నాకృమింపఁగఁ, బోడిమిసెడి మెలఁగుదెల్లురమూఢుని పగిదిన్. 501
- క. ఒకయడుగున భూమిని వే, తొకయడుగున దివము నభమునరుతనువున నిం
డికొని హరి యాకృమింపఁగ, నిక మూఁడవయడుగు నిల్పరనేది గతి నృపా! 502
- సీ. అధిప! ప్రతిశ్చతంత్రబగుదాని నీకున్న, నీకును నరకంబునశ్చయంబు
మొనసి ప్రతిశ్చతంత్రబునుద్రోసిపుచ్చ నీవనమర్థుఁడవ యశాదురవసురనాథ!
ఐన నాలింపు మేరదానంబునన్వృత్తి, యడఁగు దానమ్ము గారదండు దాని
దానమ్ము యజ్ఞమ్ముతపమును గర్మంబు, వృత్తిమంతునకె యుర్ర్వింజెలంగు
- గీ. కడఁక ధర్మార్థములకునుగ్రామమునకు, సద్యశమునకు స్వజనవ్రజంబునకును
బంచవిధములుగా విభజించి విత్త, మిందునందును మోదంబునొందుజనుఁడు.
- వ. మఱియు దైత్యోత్తమా! యీవిషయంబున బహ్వాచ మను గీతం బొండు కలదు
వినుము. ఔ ననుట సత్యంబు, కాదనుట యన్యతంబు. 504
- సీ. ఆత్మవృక్షమునకునన్యతంబు మూలంబు, సత్యంబు ఫలపుష్పరసముదయంబు
ఫలపుష్పములులేకరబ్రతుకును వృక్షంబు, మూలంబులేకున్నఁగూలుఁగాదె
అట్లే నష్టాన్యతంత్రబగునాత్మశోషిల్లుఁ, జర్చింపనిందు సంతశయములేదు
సర్వంబు సతిధి కొరసంగెదననరా దె, దో కొంతయిడిన రిక్తుండుఁగాఁడు
- గీ. ఉన్నయఖిలంబునర్థికిరనొసఁగెనేని, తనకులేదుకావున నన్యతంపుఁ బలుకు
సమరుసంశయఁబోవలేరదంచుఁజెప్ప, వాఁడెనుష్కీర్తియుతుఁడుజీరవన్మృతుండు
- క. పరిణయ, వృత్తి, స్త్రీజర, పరిహాస, ప్రాణభంగవై శసగతులన్
వర గో విప్ర హితార్థము, ధరఁ బొంకుట యది జుగుప్సితము గా దధిపా! 506

అధ్యాయము 20.

—ఊఊ బలి నిశ్చయము ఊఊ—

శ్రీశుకుడు:—

క. కులగురుడగు శుక్రుఁడిటుల్, దెలుపన్ క్షణమూరకుండితేజోనిధి యా
బలిచక్రవర్తి గురునకుఁ, బలికెన్ రాజేంద్ర! ధీరభావముతోడన్. 507

బలి:—

క. భగవత్స్వరూపయుక్తుడ, వగు నీచేఁ దెలుపఁబడినయది నత్యం బె
న్నఁగ నర్థకామవృత్తుల, కగు నీధర్మం బఖిలగృహస్థులకుఁ దగున్. 508

క. ఏ దడిగిన నిచ్చెదనని, సాదరముగఁజెప్పి విత్తశాత్రుంబునఁ బో
లే దను పెట్టులకో! ప్ర, స్తోదకులుడ నేను గితపురస్థు మహాత్మా! 509

గ. ఎన్న సత్యంబుకన్న నురనిన్నయైర, ధర్మమున్నదె? భూదేవిభాతతోడ
అన్యతమాడునరునిఁ దక్కరనఖిలము న్వ, హింపఁజాలును ననివచిరయింపదె?మును.

ఉ. కొంకను పాపలోకమునరకు న్నగు దుర్భరమైన లేమికిన్
జంకను దుఃఖసాగరమునంబడియుండుటకున్ దలంక నే
నింక మహాపదచ్యుతికిరనేని నణంకను మృత్యుదేవికిన్
బింకమువీడి భీతిలనురవిప్రనిరాకరణంబునం బలెన్. 511

క. మృతుని విడుచు నీజగమున, క్షితిముఖ సకలంబు దానిరచే విప్రుడు ప్రీ
ణితమతి గాకున్నన్ ద, త్కృతమగు త్యాగమ్మునలనరనేమిఫలమగున్? 512

ఉ. మానితకీర్తిసాంద్రులు సరసుగ్రగుణాఘ్నలు సాధుసత్తముల్
ధీనుతసత్త్వశాలులు దరధీచి శిబి ప్రముఖుల్ త్యజింపఁగా
రాని యమూల్య కంబులగుప్రాణములన్ దగ భూతతోటి కెం
తేనియు మేలుకూర్చిరికరనేటికిఁ జెప్ప ధరాది కాన్యమున్. 513

ఉ. ఎందఱు రాజు లీపుడమిరనేలఁగలే నధికారగర్వముం
బొందఁగలేదు దిగ్విజయముంగొని మిట్టిపడంగలేను వా
రందఱు నిల్చిరే యిట గతతాయువులై వెనఁ బోరి పోవుచో
వెందగిలించుకొంచు పదరవి న్గొనిపోయిరె? చెప్పు భార్గవా! 514

క. కలన వెరుదివని దై త్యే, భ్యులచే నీభూమి నముపరభుక్తుచుకా? వా
రల భోగములను గాలము, బలిమిస్త్రింగెను యశోవిరభవ మది నిలిచెన్. 515

చ. అతి సులభక్రమంబున ద్విరజాగ్రీణి! పూర్వము ధీరు లాహవ
క్షితిఁదమదైన దేహముఁ ద్యరజించిరి కొంకక పాత్రదాన సం
గతి దొరకొన్న యప్పు డటురగాక ధనంబు పరిత్యజింప లే
క తికమక న్నలంగి రటురగాన ధనంబు త్యజించు టొప్పదే? 516

చ. ధృతిమెయి నర్థి కామితముఁదదీర్చుటచే నుపపన్నమైన దు
ర్గతి యది మానవంతునకుఁగారుణికాగ్రీణికిన్ శుభంబె ను
వ్రతులగు బ్రహ్మవిద్వరులరవాంఛలు దీర్పఁగఁ జెప్పనేల? వి
ప్రతిలక! యట్లుగాన వటురవాంఛితమున్ దగఁదీర్తు నిత్తఱిన్. 517

మ. క్రతుయజ్ఞాదులతోడ నిత్యము జగత్కల్యాణము న్గోరి యా
ధృతి నామ్నాయ విధానకోవిదులు మీరెవ్వని నర్చింతు ర
య్యతులుండౌ వరదుండు విష్ణువె యితఁడౌఁగాక కాకున్నచో
నితరుండే యగుఁగాక యివ్వటువరాభీష్టంబు నేఁ దీర్చెదన్. 518

ఉ. ఈతఁ డధర్మమార్గమునరనిప్పుడు న న్నకృతాపరాధునిన్
తైతవవేషధారియయిరకట్టినఁ గట్టఁగనీ ద్విజోత్తమా!
ఈతఱి బ్రహ్మమూర్తి ధరియించిన యీ పరమాత్ము విష్ణునిన్
ప్రీతిభరింతుఁగాని వినుకమీ యొక సేగి నొనర్చుబో నిటన్. 519

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁ డితఁడు నిరజోరుయశముఁ, బాపుకొనకున్న నన్న నిరన్బట్టికట్టు
లేక నాచేత నిహతుఁడైరవీకమెఱయ, వీరశయనంబు నొందు నోరవిప్రవర్య! 520
శ్రీశకుఁడు:—

మ. తన యాదేశమునందు లేశమును శ్రతద్ధన్ జూపకున్నట్టి య
ద్దనుజాగీశు స్వశిష్యు మానధను సత్యాధ్యు న్బలిం గాంచి చి
వ్వస శాపంబునొసంగె నీపగిది దైరవప్రేరిత స్వాంతుఁడై
ఘన శోభిండు భృగుద్వహుండునగు నారకావృండు ఖోణీధవా! 521
శ్రీశకుఁడు:—

ఉ. పండితనూని వజ్రాడవురబొల్బడి మయు నుపేక్షఁ జేయుచున్
దండితనంబుఁ గోల్బడినరస్తబ్ధుఁడ విప్పుడు మా నిదేశ మొ
క్కండు నిరాకరించితివిరగావున స్వీయపదంబునుండి భి
ష్టండవుకమ్ము సర్వులునుకజూచుచునుండఁ వదాన్య డాంబికా!
శ్రీశకుఁడు:— 522

మ. స్వగురూత్తంసుఁడు శుక్రుఁడట్లు తనకున్రశాపం బొసంగంగ న
త్యగరిష్టండు మనస్విశేఖరుఁడు దైరత్యాధీశముఖ్యుండు ధ

ర్మగుణోపేతుఁడనైన యాబలి చలింపంబోక వాఃపూర్వకం
బుగ దానం బిడనెంచె వామనున కీర్తభూభాగ ముర్వీశ్వరా!

523

ఉ. భూవర! యంత దానవవిభుండగు నాబలియాజ్ఞఁజేసి త
ద్దేవి యరాశకుంతల సుశ్రీనుతశీల మరాశయాన విం
ధ్యావళి స్వచ్ఛవారికలితంబగు హేమఘటంబు బెచ్చె నా
పావనుఁడౌ వటూత్తమునిరపాదముల స్థగుగ న్రయంబునన్.

524

క. ఆ యజమానుఁడు బలి తా, నై యా వామను శుభావశహంబగు నడుగుం
దోయిఁగడిగి పావనతర, మై యొప్పు తదంబుకణముతొదలఁ దాల్చెన్.

525

మ. గగనంబుందున నిల్చి దేవగణముల్ గంధర్వ విద్యాధరో
రగ కింపూరుష సిద్ధు లమ్మహితకర్మమ్మున్ బ్రశంసించుచున్
మిగులన్ బ్రస్తుతిపాఠముల్ నలుపుచున్ శబ్దభీష్టలం బంతటన్
సాగసాప్ప న్గురియించి రంత సుమవృక్షుల్ రాజచూడామణి!

526

మ. ఉరురావంబున దుందుభుల్ మొఱసె నింకపొప్పంగ గంధర్వ కి
న్నర కింపూరుష సిద్ధచారణవితానంబుల్ నభోవీధిఁ బా
డిరి లోకత్రితయంబెఱింగి యిడఁ బ్రాశస్తిన్వేరికి నేల్మహా
త్తరకార్యంబొనరించె నీ బలిస్మప్తాశ్చంతంబుండటం చెంచుచున్.

527

ఉ. అంత ననంతఁడుం బరముఁడౌద్యుఁడనె హరి గుఱ్ఱహాప మ
త్యంతమువృద్ధిఁజెందెఁ ద్రిగుణాత్మకమై సరిపూర్ణమౌచు న
ల్లంత నృ మౌని తిర్య గమరరాస్పద సాగర శైల భూ రసా
భ్యంతర నాకలోక వివరరాదులకు నివిప్పు లాలవాలమై.

528

ఉ. ఆర్యనుతప్రభావుఁడగునా బలి దైత్యవిభుండు ఋత్విగా
చార్యసదస్య దైత్యగణానందయుతుఁడై త్రిగుణాత్మకంబు గాం
భీర్యయుతంబునైన హరిశమేన గుణాత్మక సర్వవిశ్వ మా
శ్చర్యముతోఁ గనుంగొనియెత్తావరజంగమనందయుతంబుగన్.

529

వ. మఱియు నింద్రసేనుఁడగు నా బలిసార్వభౌముఁడు విశ్వహావుఁడగు నా త్రివిక్ర
మదేవుని పాదతలంబున రసాతలంబును, పాదంబుల మహీతలంబును, జంఘుల
శైలంబులను, జానువులఁ బతత్రిగణంబులను, ఊరువుల మరుద్గణంబులను, వననం
బున సంధ్యలను, గుహ్యంబున బ్రజాపతులను, జఘనంబున నాత్మముఖ్యులను,
నాభియందు నభంబును, కుక్షియందు సప్తసింధువులను, నురస్థలంబున నక్షత్ర
గణంబులను, హృదయంబునధర్మంబును, స్తనంబుల ఋశి సత్యంబులను, మనంబునఁ

జంఘాని, వక్షంబున నరవిందహస్తయగు శ్రీదేవిని, కంఠంబున సామాది సమస్త
 నేదంబులను, భుజంబుల నింద్రాది బృందారకబృందంబులను, కర్ణంబుల దిక్కులను,
 మూర్ధంబున దివంబును, కేశంబుల మేఘంబును, నాసికయందు శ్వసనంబును, నయ
 నంబుల సూర్యుని, వదనంబున వహ్నిని, వాణియందు ఛందంబులను, రసనయం
 దు వరుణుని, భూయంగంబున విధిని పే. ధంబులను, పక్షింబుల నహో రాత్రంబులను,
 లలాటంబున గ్రోధంబును, అధరంబున లోభంబును, స్పర్శంబున గామంబును, రేతం
 బున జలంబును, పృష్ఠంబున సధర్మంబును, క్రమణంబుల యజ్ఞంబును, ఛాయయందు
 మృత్యువును, హాసంబున మాయను, రోమంబుల నోషధిజాతంబులను, నాడులయందు
 సదులను, నఖంబులయందు శిలలను, బుద్ధియం దజుని, ప్రాణములయందు దేవ
 గణంబులను ఋషులను, గాత్రంబున స్థావరజంగమంబులను దర్శించె. సర్వాత్ముఁ
 డగు నమ్మహాపురుషునం దీనకల ప్రపంచంబును వీక్షించి సర్వసుషక్ష్మలుం
 బరమాశ్చర్యచకితులై యుండి రంత.

530

సీ. ప్రకటతేజము సుదర్శననామచక్రంబుఁ, జారునిర్ఘోషంబురశార్ఙ్గ ధనువు
 జలదస్వనముఁ గాంచరజవ్యాఖ్యశంఖంబు, వేగాత్తకామోదరకీగదయును
 శతచంద్రివర్మ సంఘతమగు విద్యాధ, రాఖ్యఁజెల్వొండెడునసివరంబు
 అక్షయసాయకంఠబగు తూణయుగమును, గలిగి విభ్రాజిల్లునలఘురూపు

గీ. నుత్తసుష్లోకుహరినిధృతశ్శోతములగు, నల సునందముఖ్యులు స్తోత్రములుసలిపిరి
 సకలలోకపాలకవర్మనహితులగుచు, డెందమందు నానందంబునందడింప. 531

మ. విధుఁ డొచ్చఁగిఁ ద్రివిక్రమస్ఫురణఁ బృథ్వీనాథ! శ్రీవత్స కా
 మ్నుభకాంచీ గుణకాంచనాంబర పరీతతుండున్ సదదృష్టంగవుం
 జధరాంచద్వనమాలికాకలితుఁడున్ శంపాయుతాంభోద న
 స్నిభఁడున్ గమ్రగరీటకుండల సమరన్వీతుండునై యత్తతిన్.

532

మ. ఒక పాదంబున నాక్రమించె హరి యీశయుర్వీతలంబెల్ల మే
 చకదేహంబున పీనబాహువుల నాశశాస్త్రముమున్ వ్యోమమున్
 బ్రకటంబౌగతి నిండియుండె దివమున్ శవ్యాపించె వేటొంట లే
 దిలక లేశంబుఁ దృతీయపాదమున కుర్రవీశా! స్థలం బెందునున్.

533

వ. ఇట్లొంగున నయ్యగుక్రము పాదంబు మీఁదిమీఁదికిం బరిక్రమించుచుం గ్రమం
 బున మహాస్లోక, జనోలోక, తపోలోకంబుల నతిక్రమించి సత్యలోకంబునుంజేరె.

అధ్యాయము 21.

— శ్లోక త్రివిక్రమ విజృంభణము —

శ్రీశుకుఁడు:—

- చ. ఘనతరలీల నీగతి జగంబుల నెల్ల నతిక్రమించి చ
య్యన నరుదెంచి నట్టి హరిత్రయంఘ్రినభేందుమరీచికోటులన్
దనదగు సత్యలోకమును నుదానును దీప్తిదోటంగి బ్రహ్మ యా
సనకమరీచిముఖ్యమునితనంయుతుడై యెఱుగెన్ దదంఘ్రికిన్. 535
- వ. మఱియు వేదోపవేద నియమయుక్తులు, నయాన్వితములును, దర్శితహాసపురా
ణాంగపారంగతులును, యోగానిలదీపితజ్ఞానానలసిద్ధగర్భకలుషులు నగు నన్య
యోగిపుంగవులును బ్రణమిల్లి తత్కరణ ప్రభావంబునంజేసి నైష్కర్మ్యలలితం
బగు స్వాయంభువధామంబుం బొందిరి. అంతఁ బ్రోన్నమితంబగు విష్ణుపాదంబునకుఁ
బద్ధోద్భవుం డర్హణోదకంబును గొని తెచ్చి యాత్మప్రభవకారణంబగు నాభిషంకే
రుహంబుచే నొప్పారు శ్రీవిష్ణుదేవుని చరణంబు నర్పించె. 536
- ఉ. ధాతృ కమండలూదకముతత్పదముం గడుగం బునీతమై
భూతలనాథ! యప్పు డదితవ్యోమమునంబ్రవహించి మించి య
త్యాతతరీతి స్వర్గధునితయై భువన త్రితయంబుఁ బేర్చి నం
పూతముఁజేయు చొప్పుఁ బరశురామ నిర్మలకీర్తిమో యనన్. 537
- నీ. అంతట నుపసంహృతాత్మవిభూతియై, వామనాకృతిఁ దొంటివశువునం న
నర్చెడు నిజనాథునకు సమాదరమున, ననుచరయుక్తులై యజ్ఞజాదు
లగు లోకనాథులుండగ బలిఁదెచ్చియొ, నంగిరి భరతవంశశాగ్రగణ్య!
సలిల్వార్థానగ్రక్షతమాల్యగంధాను, లేసన సురభిశ్శధూపదీప
గీ. ఫలములఁ దదీయవీర్యప్రభావవైభ, వాంకితములుగు విజయశక్త్యముల స్తుతుల
స్తోత్రవాద్యగీతంబులననిబిడములగు, శంఖమందుభిధ్వనులఁ బ్రశస్తగతిని. 538
- గీ. ప్రౌఢి జాంబవంతుఁడు ఋక్షుశపతి మనోజ,నంబుతోడ భేరీనినాదంబు చెలఁగ
నద్భుతానందపారవశ్యమునఁజేసి, నర్వదిశల విజయమహోత్సవముఁజూపె. 539
- ఉ. దైత్యులు విష్ణుఁడిట్లు త్రివర్తదచ్చలయాజ్ఞ ననుస్తపృథ్వీ నా
దిత్యులకై హరించుట మృతిన్ గమనించి యమర్షతోడి యా
ద్ధత్యమునం జెలంగుచు నుదారుని దీక్షితు నాత్మనాథు నం
స్తుత్యగుణున్ బలీంద్రు గనుశచున్ రథసంబునఁబల్కి రీగతిన్. 540

దైత్యులు:—

గీ. అరరె! బ్రహ్మబంధుండు మాయావివరుడు, విష్ణుఁ డీతఁడు బ్రాహ్మణ్యవేషియగుచు
దేవకార్యభారంబును దీర్చఁదలఁచి, యిట్టి యత్యాగతంబు గాఢవించి యుండె.

క. వటురూపధారియై రిపుఁ, డిటులితనింగొనెఁ బదత్రయీఛలమున న
క్కట! యస్మత్పతి బలియుఁ గ, పటమెఱుఁగక కోరినట్లునవాని కొనంగెన్. 542

గీ. సత్యసంధుండు సతతదీక్షాయుతుండు, నగుట మనవిభుఁ డనృతంబులలాడఁజనదు
కానఁ గపలుని నీ వటుంగసిమనఁగుట, భర్తృశుశ్రూషణంబును బాడి మనకు. 543

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని బలిచక్రవర్తియనురయాయులు సర్వనిశాచరాధిపుల్
ఘనతరశూల పట్టిన ముఖాఖిలశాతముఖాయుధంబులన్
గొని తమతేనియాజ్ఞఁగయ్యికోక యనాదృతిఁజేసి యంత వా
మను వధియింపఁ గ్రోధగరిమ నృపతెంచిరి సంభ్రమంబునన్. 544

చ. అలఘుబలంబుతోడ నెదుర్తరై పఱతెంచెడు దైత్యయాధ ము
ఖ్యులఁగని పెల్చనవ్వి విజయండు జయాహ్వాయుఁడున్ సునంద నం
దులు ప్రబలోద్బలుల్ వినుతదోర్బలు లచ్యుత కింకరుల్ చలం
బలరఁగ నొక్కపెట్టిన నుదాయుధులై యరికట్టి రందఱన్. 545

చ. మఱియుఁ గుముదుండును, గుముదాక్షుండును, బతత్రినాథుండగు విష్వక్సేనుం
డును, శ్రుతదేవుండును, బుష్పదంతుండును, సన్మృగ విష్ణుభటులును వారలకు
బాసటయై నిలిచి రంత. 546

మ. సరనాథోత్తమ! యిట్లు కూడుకొని యానాగాయుతప్రాణులౌ
హరిభృతోత్తములెల్ల రున్ బ్రబలదైత్యానీకము న్నిట్లు కొ
ట్టి రిటుల్ వైష్ణవహన్యమానులయి సకష్టింబొందు నాత్మీయులన్
గురుశాపంబు స్మరింపుచున్ బలి విధిశ్శృంఢై యని న్నానిచెన్. 547

బలి:—

శా. ఆయాసంపడనేల నాదువచనంబాలింపుఁ డో విప్రచి
త్త! యో రాహువ! దైత్యులార! రణనీరతింబూని మీరెల్ల రిం
గీ యుద్ధంబును జేయమానుఁడు చలంబేలా? సమస్తంబుఁ గా
లాయత్తం బదియెన్న నిష్టననుకూలంబయ్యె దైత్యాళికిన్. 548

ఆ. అఖిలభూతములకు నుఖదుఃఖములుఁ గూర్చ, నెవఁ డధీశుఁడగుచు నెనయునట్టి
ప్రభుని దైత్యులార! ధౌరుషవృత్తుల, దాటఁజాలరెట్టిదక్షులైన. 549

క. మనకును మును సంపత్తియు, ననిమిషతతికి నిష్పత్తియగునట్లులు చే
సిన విభుడే నేడీ రీ, తినిజేసె విపర్యయంబురదితిసుతులారా! 550

గీ. బలముచేఁగాని సచివులరవలనఁగాని
దుర్గబుద్ధిమంత్రౌషధారదులనుగాని
అరయ సామాదిచతురుపాయములఁగాని
జనుఁడు గాలంబుఁగడవ సశక్త క్తుఁడెయగు. 551

క. పలుతడవలు మీచే మును, గెలువఁబడినయట్టి విష్ణుకరింకరులు సము
జ్వలులయి దైవబలంబున, గెలిచి మనల నాద్యుచుండిరకృతమతులగుచున్. 552

ఉ. దైవ మనుగ్రహించిన పరదంపడి దానవులార! చేవయున్
లావు సెలంగ నీ యరిబరలంబులనెల్ల జయింప మార్గతిన్
గావున స్వానుకూలమగురకాలముకై తగ వేచియుండుడి
తీవరపాటుఁబూనఁదగరదేకద యేరికి నన్వదప్పుచోన్. 553

శ్రీశుకుఁడు:—

క. తమపతి నుడి విని పురుషో,త్తను భటపీడితులు దైత్యగణానననాఘున్
కృష్ణమునఁచొచ్చిరి రాజో,త్తను పాతాళమును గార్వరశంఖ మెఱుఁగుచున్. 554

గీ. అంతఁ దార్వసుతుండు ఖరగాఢపుండు, బుద్ధి నీకు చిన్నీ తంబును గ్రహించి
అమల సోమాభిషవ దిసంకలండు బలిని, బలివిభుంగ బ్ధ వాచుణపాతములను. 555

క. శ్రీహరి యనుమతిచే బలి, బాహులు పాదములు నిట్లురబంధింపఁబడెన్
హాహాకారములొదవెన్, బాహుభముగ మేదినిన్ సరభంబున దిశలన్. 556

ఉ. వారుణపాశబద్ధ స్థిరభావు నుదారయశస్కుఁ బ్రాజ్ఞునిన్
ధీరుని నప్టవైభవు సురధీవినుతున్ బలిసార్వభౌము నే
పారఁగఁజూచి యడ్డు భగవంతుఁడు వాచునమూర్తి మేఘ గం
భీరతరోక్తులన్ జలమురమీఱఁగ నిట్లనిపల్కెఁ బ్రార్థివా! 557

క. మూఁడడుగులభూమి నొసఁగి, నాఁడవు నా కీర్తు ద్విచరణాక్రాంతంబో
తేడా! యీ పుడమి యిఁకన్, మూఁడవయదుగునకు స్థానమును బూపఁగ జే. 558

చ. మిహిరుఁడు స్వీయభానువులరమించి తపించినయంతమేగ యా
తుహితకరుండు తిక్క గమితోఁబరియించిన యంతవట్టుఁ దా
దహనుఁడు వారివాహుఁడుచురదప్పుక గ్రుమ్ములు సంతదప్ప-యి
మ్మహి యిదియెల్ల నాకు గరితమంబున గైవసమయ్యె దానవా! 559

- క. ఏకపదంబున నీ భూ,లోకము నాకసము దిక్కుల న్నిండితి స్వ
 ల్లోకము ద్వితీయపదమున, వీరకన్దస్థితిని నీవురపిక్షింపంగన్. 560
- సీ. ఎవ్వఁడిచ్చెదననిరయికుండు వానికి, నిరయనివాసంబునశ్చయంబ
 యదిగాన గురునిచేరననుమోదితుండవై, నిరయలోకంబునురజౌరుము దైత్య!
 యధికిచ్చెదనన్నరయర్థమొసంగ నో, పనివానికిన్ రిక్తరవాంఛగాని
 స్వర్గంబు దూరమాశ్రయ నధోగతికిని, మనమునందు సుభగరమ్మన్మృడవగు
 గీ. నీవు దైత్యేంద్ర! నాతోఁద్వరదీప్సితంబు, నిచ్చెదనటంచుఁజెప్పి. వంఠచించి తిట్లు
 లట్లగుట నశీక ఫలంబుననుభవింపు, కతిపయాబ్దముల్ నిరయలోకమునఁగూలి.

అ ధ్యాయము 22.

బలి సుతల ప్రవేశము

శ్రిశుకుఁడు:—

- క. నృప! యిల్లు వామనునిచే, నపకృతుడై భిద్యమానుఁడయ్యున్ దైత్యా
 ధిపుఁడు చలింపక హరికి నశ్శృణాంబగు వచనముపలిరకెన్ స్థిరబుద్ధిన్. 562

బలి:—

- ఉ. ఓ కమలాయతాక్ష! వినురమో భువనత్రయనాథ! యుత్తమ
 శ్లోక! మదీయవాక్యము ప్రకలోభనమంచుఁ దలంతువేని నే
 శ్రీకరసత్యవాక్యమునురజేయుదు నాకు నశీకదోషమున్
 దే కిట నిల్పు నీదగు తృతీయపదంబును నా శిరంబునన్. 563

- ఉ. భీతిలనేఁ బదచ్యుతినిరభీతిల నారకలోకలబ్ధినిన్
 భీతిల నర్థకృచ్ఛమునరభీతిల నీదగు నిగ్రహంబునన్
 భీతిలఁ బాశబంధమునరభీతిల దుర్వ్యసనానుభూతినిన్
 భీతిలుచుందు నిత్య మపరనిందను నాహృదయాంతరంబునన్. 564

- క. మాతాపితరులు మిత్రులు, భ్రాతలు బోధింపలేనిరపరమార్థము వి
 ఖ్యాతిగఁదెల్పెడి యార్యుల,చేతన్ దండంబు గొను టురచిత మని యెంతున్. 565

- సీ. అధికమదాంధులరమగు మాకు విభ్రంశ, చక్షువు నేర్పి నొనంగుచున్కి
 నసురులమగు మాకురనరయ నీవు పరోక్ష, పరమగురుండవురభవ్యచరిత!
 రూపింప నీయందురూపాశనై రానుబం, ధముఁ బూని బెక్కురుదనుజవరులు
 వరయోగిన త్తముల్ రవడసినసిద్ధినిఁ, గనిరికాదే? భూరికర్ముడవగు

గీ. నీవు నన్నీ తెఱంగుననగ్రహించి, వరుణపాశబద్ధునిఁజేసితరయ దాని
కేను లజ్జింపఁ గుండ ననన్నిట్లునుగ్రహించుటకె చేసితని మదిరనెంచుచుంటి. 566

మ. అతిపుణ్యుండగు నా పితామహుఁడు ప్రహ్లాదుండు త్వద్భక్త స
మ్మతుఁడున్ ద్వత్పరముండునై పరఁగి దుర్మానుండు త్వద్వైరి త
త్పితయా దానవభర్తచే వినుతబుర్రుద్ధిన్ బీడితుండయ్యు ధీ
రతఁ ద్వత్పాదముఁజేరె సంసరణభారక్లిన్నచేతస్కుఁడై. 567

వ. మఱియు నా ప్రహ్లాదుండు తన మనంబున నిట్లు చింతించె. 568

చ. తనువు త్యజించు నంతమునదస్యపులట్లు చరింతు బంధువుల్
ధనము హరింతు పుత్రకులురదారలు సంస్మృతిహేతుభూత ల
త్యనుపమమైన యాయువువ్యయంబున కిక్కలు మందిరంబులున్
మనుజున కిట్టివానివలనన్ ఫలమున్నె? యొకించు కేనియున్. 569

మ. అని యారీతిని నిశ్చయించి ఘనబోధానందసాంద్రుండు స
జ్జనగణ్యుండగు మత్పితామహుఁడు సంసారాటవీత్రస్తుఁడై
యనిరోధుండగుచున్ స్వపక్షజనసంహారుండనై నట్టి నీ
యనపాయం బకుతోభయంబునగు పాదాబ్జంబు సేవింపఁడే? 570

ఉ. కావున శ్రీనిఁ బాపి కడఁగక న్నను మాపయి నిచ్చలున్ ద్విష
ద్యావముఁదాల్చు నీకడకురదైవము దెచ్చె నటంచు నెంచెదన్
శ్రీవిభవంబుచేత గమననింపఁడు నన్నిహితోగ్ర మృత్యుహా
జీవితమున్ జనుండు మతిరచేచ్ఛడి నిక్కువ మింఁగ యో ప్రభూ! 571

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని బలిదైత్యోత్తముఁ డొ,య్యనఁ బుక్కుచునుండ నుదితుఁడగు రాకేందుం
డునుబోలెను బ్రహ్లాదుఁడు, కనుపట్టె నరేంద్ర! తత్సకాశమునందున్. 572

మ. కనియెన్ మ్రోల బలిప్రభుం డసురలోకగ్రామణిన్ ధీమణిన్
ఘనపీతాంబరధారు ధీరు విమలారకారున్ సదాచారు పు
ల్లనవాంభోజదళాయతాక్షు సువిశారల ప్రోల్లసద్వక్షు మో
హనివృత్తోజ్జ్వలభక్తి దత్తహరిచిత్తాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదునిన్. 573

చ. బలిదనుజోత్తముం డిపు డరవారణవారుణపాశబద్ధుఁడై
తొలుతటియట్టు లర్హణవిధుల్ నలుపంగ నశక్తుఁడౌట హ్రీ
కలితవినమ్రవక్త్రుఁడు శురగశ్రుసమాకులనేత్రుఁడౌచుఁ గే
వలము శిరమ్ముతోడుతనైవంగి ప్రణామముఁజేసె దాతకున్. 574

శా. ఆ దై తేయకులావతంసుడగు ప్రహ్లాదుండు నెమ్మిన్ సునం
దాదిస్వానుచరార్చితుండగుచు నందాసీనుడై యున్న యా
శ్రీదేవీవిభు లోకనాథుఁగని ధాత్రీనాథ! రోమాంచ స
మ్మోదాశ్రుత్ నిగుడన్ నమచ్ఛిరమునన్ మ్రొక్కె న్ధర న్వాళిలుచున్. 575
ప్రహ్లాదుఁడు:—

శా. దేవా! నీవ యొసంగి తింద్రపద మారదిన్ బ్రీతిమై గ్రమ్మెన్
నీవే దాని హరించినాడ విది చింతింపంగ భద్రంబె కా
దా? వేయేటికి నాత్మమోహక వినింద్యశ్రీపదభ్రంశితుం
గా వేగం బొసరించు టీతనియెడన్ గాఢప్రసాదంబె యా. 576

మ. స్థిరచిత్తుండగు కోవిదుండు నమిత్రశ్రీసంయుతుండై నచో
నురుమోహంబున మ్రగ్గునన్న మఱి యశన్యుండింక నేరీతి నా
సిరి గల్లంగ సుదుర్గమాత్మగతి వీక్షింపంగలండో పరా
త్పర! నారాయణ! దేవ! నీకివె నమోఽవాకంబు లర్పించెదన్. 577
శ్రీశుకుఁడు:—

స. అనియిట్లు ప్రహ్లాదుం డార్తతాణపరాయణుండగు నారాయణు నగ్గించి కృతాం
జలియై నిలువంబడి యాకర్ణించుచుండ భగవంతుండగు హిరణ్యగర్భుండు మధు
సూదనుం గనుంగొని యత్కించిద్వక్తుకాముండగుడు సంత. 578

ఉ. పావనశీల సాధ్వీ బలిరపత్ని సమీధ్యగుణానపేత విం
ధ్యావళి బద్ధుడైన నిజనాథుఁగనుంగొని దుఃఖతాత్మయై
భావమునందు భీతిఁగొనిరవామనమూర్తి కుదగ్రభక్తి భా
రావనతాంగియై యెఱఁగిరయంజలిఁబూని వచించె నీగతిన్. 579
వింధ్యావళి:—

శా. క్రీడార్థంబు ప్రకల్పితంబులగు లక్ష్మీనాథ! యీ లోకముల్
మూఁడున్ నీకిట స్వాధికారమును జాతల్ములే పూనుచుం! దుష్టిత
వ్రీడుల్ గావున కర్తవున్ బ్రభుఁడవున్ విధ్వస్తవో నీకు నే
జాడన్ దేని నొసంగఁజాలుదురు విశ్వాత్ముండ వీవొటచేన్. 580
బ్రహ్మ:—

శీ. భూతభావన! భూతేశ! భూతరూప!, దేవదేవ! జగన్మయ! రదివ్యపురుష!
వీని నపహృతసర్వస్వరవిడుపుమయ్య! నిగ్రహనర్హుఁడౌట నశనుగ్రహింపు. 581

శీ. అఖిలమగు భూమినిచ్చెఁగరార్పణితంబు, లగు జగంబులఁగూడ నొనఁగెఁగడకును
నాత్మసర్వస్వమును దా సకమర్పణంబు, నల్పె నవికృతమతి రాక్షసప్రభుండు.

- మ. సలిలంబై న నొసంగి నిశ్చలమనీరపన్ శ్యామదూర్వాంకురం
బులచేనై న యథార్హరీతిని భవతత్పూజావిధానక్రియల్
సలుపన్ సద్గతినందునన్న మతినైశ్శబ్యంబు లే కీతఁ డె
ట్టులు త్రైలోక్యము నీ కొనంగియును గీరదున్బంద నన్బుండగున్? 583
- శ్రీవాసుడు:—
- చ. ధనమదనంగతుండగుచుర స్తబ్ధమతిన్ బురుషుండు దా జగం
బునకును నాకుఁగూడ పరిభూతినొనర్చుచు సంచరించుఁ గా
వునఁ జతురాస్య! యే నెవనిఁబూనికతోడ ననుగ్రహింతుఁ ద
ద్ధనము సమ స్తమున్ సదమరదంబొనరించెద ముందు వింటివే? 584
- ఉ. జీవుఁడు స్వీయకర్మములకే నవశుండయి సంతతంబు నా
నావిధయోనులందు జననంబును బొందుచునుండు నాపయిన్
జావునుజెందెడు న్నలినశసంభవ! వేయు నిఁకేలఁ దెల్పుఁగా
దై వవశంబునంగడకుఁదానిటఁ బూరుషజన్మము న్నొనున్. 585
- గీ. జన్మ కర్మ వయో ధనై శ్వశ్వ రూప
వంశ విద్యాదికముల నెవ్వనికి డంభ
మొదవదో మదనుగ్రహమదియటంచుఁ
దెలియుమా హృదయమ్మనశజలజగర్భ! 586
- గీ. మాన దంభ నిమిత్తమునై నితాంత, మెల్ల శుభములఁ బ్రతిఘటిరయించునట్టి
జన్మరూప ధనాదికనకలమందు, మదిని మోహంబునోండఁచునత్పరుండు. 587
- ఉ. దానవదైత్య శేఖరుఁడీతండు యశోవిభవాభివర్ధనుం
డై నెగఁజొంది యెవ్వరికిరైన నఁ దరింపఁగరాని మాయనున్
దాను జయించి మించె ఒహురధావ్యధితుండయి దుర్భరాక్షిన్
లోనయియుండియున్ మనమునలోఁ బెనుమోహమునొందఁ డింతయున్. 588
౪. క్షీణనై భవుఁ డధిక్షిప్తుండు స్థానవి, భ్రంశితుండును బాశకబద్ధతనుఁడు
బంధువర్జితుఁడునుర బాధితుండును గురు, శప్తుండునయ్యఁ దానత్యపథముఁ
దప్పఁడితండు కై రతనవాక్యముల నేను, ధర్మంబుఁదెల్ప నశ్చేదమువిడఁడు
కాన నమర్చులకేనిఁబొందఁగరాని, నా స్థాన మితఁడు బొందంగలండు
కృమిత సావణ్ణిమన్వంతరమున మత్స, దాశ్రయుండైన యింద్రుఁడొనంతదనుక
కన్యవిరహితమున్ విశ్వకర్మకృతము, నై న సుతలలోకంబునశనధివసించు. 589
౫. అని పద్మగర్భునకుందెల్పి యప్పురుషోత్తముఁడు ఒలిదిక్కు మొగంబై. 590

శా. రాజేంద్రోత్తమ! యింద్రసేన! విను భద్రద్రంబౌఁజుమీ నీకు ని
ర్వాజానందకరంబు స్వర్గులకునుం బ్రార్థ్యంబు సంపత్తులన్
సాజంబై విలసిల్లు నా సుతలమున్ శ్రజ్ఞాతుల్ స్వభృత్యవ్రజం
బోజంగూడి వసింప నందు సుఖవైరయుండంగదే? పేర్నిమై.

591

మ. బలిరాజోత్తమ! నిన్నునుం బరిభవింపంజాల రా లోకనే
తలు నింకన్యులఁ జెప్పనేల వినుమాతృచ్ఛాసనంబున్ మదో
జ్యులై దైత్యు లతిక్రమించునెడ మరచ్చక్రాయుధం బాత్మని
స్తులధారాహతిచేత వారి శిరముల్ శదున్మాడు నువ్వెత్తుగన్.

592

ఉ. సానుచరుండనై న నినురసాకుచునుందు స్వయంబుగన్ సదా
జానుగఁజూచుచుందువటనన్నిహితత్వమున న్మెలంగు నన్
దానవదైత్యసంగమునఁదట్టెడు నాసురభావమున్ మద
న్యూన మహత్త్వముంగన విరనున్నమగున్ విను తత్త్వణంబునన్.

593

అధ్యాయము 23.

శ్రీశుకుఁడు—

చ. అనియిటుఁ బల్కుచున్న నిగ్రమాంతవిరోధుఁ బురాణపూరుషుం
గనుఁగొని సాధునమ్మతుఁ డ్రఖండయశోనిధి సుప్రభావుఁడౌ
దనుజవతంసుఁ డా బలి మురదశ్రుకళాకులనేతుఁడౌచు నిం
పెనయఁగ దోయిల్లాగ్ని వచిరయించెను దా నిటు గద్గదోక్తులన్.

594

బలి:—

మ. పురుషశ్రేష్ఠ! కృపాగరిష్ఠ! వరదా! రమున్నెన్నఁ డే లోకపా
లురు నే పేల్పులుఁ బొందరాని త్వదసంరలుప్త ప్రసాదంబుఁ బా
మరుఁడన్ దైత్యుఁడనై న నాపయిని బ్రేరమంబొప్పఁ జూపించి తో
పరమేశా! నిను నెన్న నేరితర మరవ్యాజానుకంపామతీ!

595

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని వచియించి దైత్యవిభుఁడౌ హరికిన్ బరమేష్ఠికిన్ గిరీ
శునకు నమస్కరించి కడుఁజోద్యముగా ననుయాయుక్తుడై
చనె సుతలంబుఁజేర నృపనత్తమ! యీ పరముం డొసంగి శ
క్రునకుఁ ద్రివిష్టపం బదితికోరికఁదీరిచి యేలె లోకముల్.

596

చ. భగవదనుగ్రహంబుఁగనితవంశసముద్ధరణంబుఁజేసి వా
సిఁగొనినయట్టి యా బలివిశిష్టతకున్ బ్రమదంబుసెంది భ
క్తిగరిమఁ దత్పితామహుఁడుధీరమనస్కుఁడు వలె నిట్టు లా
నిగమశిరోవతంసము మురనిస్తుతుఁడౌ హరి యాలకింపఁగన్.

597

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. నలినజుఁ డీ ప్రసాదముఁ గరనండు భవుండును బొందఁబోఁడు శ్రీ
లలనయుఁ గాంచ బో దితకుశలన్ మఱివేఱుగఁ జెప్పనేల దై
త్యులమగు మాకునెల్లరకుశదుర్గవిభుండగు నీ బలీంద్రుఁడే
తలఁపఁగ విశ్వవంద్యవినుతాంఘ్రియుగుండయి యొప్పుచుండుటన్.

598

చ. ప్రకటభవత్పదాబ్జ మకరరందరసాభ్యనుభూతిచేత వీ
తకలుషులై విరించిముఖ్యదై వతముఖ్యులై సిద్ధిపొంది రి
ట్లీక ఖలయోనిజన్మలముతహీనచరిత్రులమైన మేము తా
వకకరుణార్ద్రదృష్టులకుఁ బాత్రులమైతి మదేమిభాగ్యమో!

599

చ. ఘనమగు యోగమాయఁ ద్రిజగంబుల నిర్మితఁజేసి మెప్పు వొం
దినచతురుండ వీ వరయశనీదు సమీప్సిత మద్భుతం బహూ!
అనుపమదివ్యరూప! సకలాత్ముఁడవున్ సమదర్శనుండ వ
య్యను విషమాత్మకుండవగుశదొక్కఁడఁ గల్పతరుస్వభావశన్.

600

శ్రీభగవానుఁడు:—

గీ. శుభమగున్నీకుఁ బ్రహ్లాదశనుతలమునకు, నీవునుం జనుచుయ్య విశనిర్మలాత్మ!
నీదుమనుమనిఁగూడి ప్రశమోదమందు, చెలమి నుఖమునునీచు జ్ఞాతృలకుఁగూర్పు.

గీ. అనిశమును గదాపాణినై శయటవసించు, సన్నఁగనుగొనుచుందు వాతనందమలర
నాదు దర్శనజనిత ప్రశమోదకలన, ధ్వస్తమగు నీకు కర్మబంధనంబులెల్ల.

602

శ్రీశుకుఁడు:—

శా. ఆ దై తేయకులాగ్రగణ్యుఁడగు ప్రహ్లాదుండు శ్రీనాథు ది
వ్యాదేశంబు శిరంబునంగొని యనింతద్యప్రజ్ఞుఁడై నిర్భరా
హ్లాదంబాప్సఁగ దోయిఁగొని నిజదైత్యానీకసంయుక్తుఁడై
యా దేవుం బ్రణమిల్లి వీడ్కొని చనెన్ శహ్నించి యా లోకమున్.

603

గీ. వేదవాదులసభను ఋశిత్విజులమధ్య, సారిది నాసీనుఁడై యున్న శశుక్రుఁజూచి
అంత నారాయణుఁడు హరిశయచ్యుతుండు, కువలయేశ్వర! యితైశ్వర్యగునవచించె.

శ్రీభగవానుడు:—

క. భృగువర్యా! నీశిష్యుం,డగు బలికర్మమునఁ గొఱతేతయది దీర్పుము వి
ప్రగణము గన్నన్ విషమం,బగునదియెల్లను నమంబరయగుఁగాఁదలఁపన్. 605

శుక్రుడు:—

సీ. కర్మవైషమ్యమెక్కడిది? యో పరమేశ!, నకలకర్మముల శకీశ్వరుఁడ వీవ
యజ్ఞేశ్వరుండవురయజ్ఞపూరుషుఁడవు,ప్రత్యక్షముగ భగవంతుఁడవగు
నీ వెన్నఁగా సర్వభావంబులన్ దగఁ,బూజింపఁబడితివిశుభ్రాపురుష!
మంత్ర తంత్రంబులకమతి దేశకాలవస్తువులఁ గొఱంతఁదీర్చును ద్వదీయ
గీ. కీర్తనంబట్టులయ్యునుగేవలముగ,నీవు సెప్పితిగావుననిర్వహింతుఁ
గడమవడియున్నయట్టి యీరకర్మములను,భద్రదంబు త్వదాజ్ఞానుకూలనంబు.

శ్రీశుక్రుడు:—

క. హరియానతిఁగొని యా భృగు,వరుఁడు గొఱతవడినయట్టిరబలిదై త్యుని య
ధ్వరకర్మంబును బ్రాహ్మణ,పరివృతుఁడై పూర్తిఁజేసెఁబార్థివముఖ్యా! 607.

గీ. ఈ పగిది రాజ!వామనకూపుఁడుహరి,బలిని యాచించి ధరణినిరబడసి యన్న
యైనయింద్రునకొసఁగెదనదపహృతమగు,త్రిదివలోకంబుతోఁగూడఁబృథివినాథ!

సీ. జననాథ! యంత బ్రహ్మజాపతీశ్వరుఁడగు,సారసగర్భంశుకనన్మదమున
అంగిరోదక్షభృతగ్వాదులతోడ దే,వర్షి మనుక్షమాకపతులతోడ
కృత్తికానందనకృత్తివాసులతోడ,నదితికశ్యపుల ప్రీత్యర్థ మఖిల
భూతకోటికి సుఖకముచుగూర్చుపొంటె మ,హావిభవాతిశయంబుసెలఁగ

గీ. లోకసంచయములకుఁ దత్త్వోకపాల,కులకు నేకైకవిభునిఁగాకనలిపెనంత
వామనున్ సర్వభూతరక్షక్షామనున్ శు,భావహంబగు కోర్కెతోఁబార్థివేంద్ర!

గీ. వేల్పులకును సర్వములైననశేదములకుఁ, దపమునకు ధర్మమునకు వ్రతంబులకును
భద్రములకును స్వర్గాపరవర్గములకుఁ, బాలనక్షమా వామనుఁబతినిఁ జేసె. 610

క. అపు డఖిలవిభూతికినయి,యుపేంద్రుఁగా వామను విధియొనరించెదగన్
సృప! సర్వభూతములు మో,దపరీతస్వాంతములయితనరెన్ మిగులన్. 611

చ. పదఁపడి దేవయానమునకవామను మున్నిడుకొంచు గోత్రభే
ది దుగినుసమ్మతిం జనియెదిక్ష్వతినంయుతుఁడౌచు మంగళా
స్పదము దివం బుపేంద్రభుజకపాలితలోకము లంది భూరి సం
పద సకుతోభయండుయి యకసార ముదంబునఁ బేర్చె నింద్రుఁడున్. 612

- చ. శతధృతి శంకరుండు శరణజన్ముడు నా భృగుముఖ్యుల మునుల్
పితరులు సర్వభూతములు వేల్పులు సిద్ధులు సాధ్యులున్ జగ
త్పతియగు విష్ణుదేవుని శుభప్రదకర్మములన్ స్తుతించుచున్
సతి నదితిన్ నుతించుచునుశజయ్యనఁజేరిరి స్వీయధానుమున్. 613
- క. శ్రోతలకుఁ బాపమోచక, మై తనరు త్రివిక్రముని యుదంతంబిది వి
ఖ్యాతముగ నీకుఁజెప్పితి, జేతఃప్రీతి యొదవంగక్షితిలోకేశా! 614
- గీ. ఆ త్రివిక్రమ దేవునియద్భుతగుణ, మహిమల గణింపలేఁ డణుమాత్రమేని
పార్థివములగు రేణువుల్ పంతమూని, తగ గణింపఁగఁజాలినన్ శదానెవఁడును. 615
- చ. పొడమినవాఁడుగాని మతిశృష్టుఁగఁబోయెడువాఁడుగాని యొ
క్కఁడును గణింపనేరఁ డధికకాద్భుతవిష్ణుగుణంబులంచు నే
ర్పడఁగ వసిష్ఠమాని మునుకపల్కఁడె నిర్మలమంత్రకర్మయై
నుడులవి సత్యముల్ మదిఁ గనంగొన నో కురురాజన శ్రమా! 616
- గీ. పార్థివా! మానుషములుకన్నైశ్వరములు, దేవములునగు కర్మముల్ తగనొనర్చు
నదనులం దిది కీర్తితమైనయెడల, సుకృతము లభించు నందుకు సూరివరులు. 617

అధ్యాయము 24.

— శ్రీ మత్పాదపరంభ ముట్టము —

పరీక్షితు:—

- మ. అనఘా! యద్భుతకర్ముడైన హరి మాయామత్స్యరూపప్రభా
ఘనమా నాద్యకథన్ వినంగ మదిలోఁగొఱుమాహలంబయ్యె న
ర్వనుతప్రాభవుఁ డా రమాధవుఁడు కర్మగ్రస్తుఁడుంబోలె నెం
డు నిమిత్తంబు ధరించె మత్స్యతనువున్ శదుర్ధ్వమున్ హేయమున్. 618
- క. ఏత దుదంతము మాకు య, భాతథముగఁజెప్పు యతివశతంసమ! చేతః
ప్రీతికరంబులు కావే, భూతశ్రేణికిఁ బురాణశుభుషు చరితముల్. 619
- సూతుఁడు:—
- గీ. అని పరీక్షిన్న రేంద్రుచేతనడుగఁబడి మ, హాత్ముడగు బాదరాయణియా నృపునకు
వాసుదేవుఁడు మాత్స్యరూపమునఁజేసె, నెద్దియా భవ్యచరితంబునెల్లు సెప్పె. 620
- శ్రీశుకుఁడు:—
- మ. అనఘాత్మా! విను గోద్విజాత్యమరసాధ్వామ్నాయ ధర్మార్థ గో
పనముంజేయ విభుండు తాల్చుఁ దనువున్ శనైచిత్ర్య సంయుక్తభూ

త నికాయంబులయందు గాలిగతి నిత్యంబున్ బ్రవర్తించు చు
న్నను దా నిర్గుణుడౌట నే వికృతినొందం డందు ధాత్రీశ్వరా!

621

గీ. ఘోరధవ! యతీత కల్పాంతశసమయమునను
బ్రాహ్మమనెడు నై మిత్తికశ్రవణయమందుఁ
బరఁగ నుద్వేలసాగరోరపద్రుతంబు
లయ్యె భూరాదిలోకచరయంబు లెల్ల.

622

గీ. పెద్దకాలంబు నిద్దురవిడిచియుంట, జలమునన్ బవ్వలింపఁగాఁదలఁచి బ్రహ్మ
కన్నుమూయఁగ నతనిముఖంబునుండి, వేదములు నాల్గు నత్తఱివెలికి వెడలె. 623

క. ఈ విధిని వెలికివెడలిన, యా వేదము లంతికమునశహరియించె హయ
గ్రీవుఁ డనియెఱిఁగి హరి వే, శదావనతత్పరత మత్యంతనువున్ దాల్చెన్. 624

మ. నియమాధ్యండు మహాయశుండును మహానిష్ఠుండు సత్యవ్రతా
హ్వయరాజుర్నివరేణ్యుడందు హరినేశవాతత్పరుండై శుభో
దయబుద్ధిన్ సలిలాశనుండగుచు నిర్దంబౌ తపశ్చర్య స
త్పై యతిశ్రేష్ఠులకే నసాధ్యమగు పోతల్కిన్ రాజవంశోత్తమా! 625

గీ. అరయ నితఁడు వివస్వంతుశాత్మజుడయి, శ్రాద్ధదేవుండునానొప్పుశసంజ్ఞఁబరఁగి
యీ మహాకల్పమునఁబరమేశు చేతఁ, బాలుపుగమనుత్వమున నెలకొలుపఁబడియె.

మ. అనవద్యుం డితఁడొక్కనాఁడు కృతమారలాభిఖ్య పుణ్యస్రవం
తినియందున్ జలతర్పణంబు గర మర్థిన్ జేయుచుండంగ నా
తనిదోయింటి జలంబునం దపుడు మతస్త్వంబొందు గన్నట్టై దా
నిని దస్తోయముతో నదిన్విడిచె త్తోరణీనాథుఁ డుద్యత్ప్రభన్. 627

ఉ. ఆతఱి మత్యపోతము దశయామయమానసుడైన యా ధరా
నేతను గాంచి యీ గతి నశనెన్ 'వసుధారమణాగ్రగణ్య! యీ
జ్ఞాతివధోద్యతోగ్రజలశంతుచయంబున కితైఱంగునన్
భీతినిగుందుచుండు ననుభవీడఁగఁజన్నె? సరిజ్జలంబునన్.' 628

క్రిశ్నుడు:—

ఆ. త న్ననుగ్రహింపఁదా మత్యరూపంబు, గొన్నహరిగఁదెలిసికొనఁగ లేక
సదయహృదయుడైన సత్యవ్రతుండు మ, త్యమునుగావమదినినమ్మితించె. 629

ఉ. దీనదయాథుఁ డాతఁ డతిశదీనములైన తదీయవాక్యముల్
జానుగ నాలకించి కలశాంబువులన్ బదిలంబుగాఁగ నా

మీనమునుంచి మించి యెలకమిన్ గొనిపోయె నిజాశ్రమోన్వి కా
పై నొకరాత్రిలోఁ బెరిగెఁబాత్రమునిండఁగ మీనడింభమున్.

630

చ. కలశమునం దొకింత యవశకాశములేమి నిలాతలేళు న

ర్మిలిఁగని పల్కె నీపగిదిరమీనము 'నే నిక నిప్పు డీ కమం
డలువున నుంట కష్టమగుటన్ నివసింపఁగఁజాలఁ జాలఁగా

'నెలపు ఘటింపు మొండు ధరణీధవ! నే సుఖిన్ మెలంగఁగన్.'

631

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అలిపలికిన యా మత్స్యంబును గలశముచుండి దివిచిరభూనాథుఁడు దా

నునిచెఁ బృథుశరావోదక,మున హస్తత్రయము మూర్త్యమున నది పెరిగెన్. 632

ఉ. క్రమ్మెట నా ఝషంబనియెఁరాజవతంసను! యిందునేను సా

ఖ్యమ్ముగనుండఁజాల నధికమ్మగు నొండుపదంబు నాకు నీ

విమ్ము నయమ్ముతోడ నినుననే శరణొందితిగాన'నంచు మ

త్స్యమ్మువచింప నప్పలుకునమ్మతితో వినియెన్ నయాచుతిన్.

633

ఉ. ఆతటి నా ఝషంబుఁగొనిరయా నృపుఁ డొక్క సరోవరంబునన్

బ్రీతిగనుంచె మీను పెనుకమేన సరోవర మాక్రమించి 'యో

హ్లాతలనాథ! నా కిది సుకఖం బొనరింపదుగాన నింత క

త్యాతతమైన స్థానమునఁదార్పుము మత్తనుగోపనార్థమై'.

634

చ. అని వచియింప నా ఝషమునయ్యయితావులఁదార్చి తార్చి చ

య్యన నవియెల్ల నిండునటులంతకునంతకు వృద్ధిఁజెందఁగాఁ

గని నృపసత్తముండు కడఁకన్ గొనిపోయి మహాజలార్ణవం

బున నునిచెన్ ధరారమణ!రమోదము స్వాంతముచందు నెక్కొనన్.

635

శ్రీశుకుఁడు:—

ఉ. అంబుధి నుంపఁగాఁబడుచునా ఝష మిట్లను తీనితోనము

ద్రాంబువులందు నన్నువిడరనాడి తహో! ప్రబలంబులైన న

కృంబులు మున్నఁగాఁగల కరరాశమహాజలజంతుకోటు లు

గ్రంబగురీతి మీఁదఁబడిగ్రక్కుసమింగకయున్నె నన్నిటన్.

636

క. కావున నో సత్యవ్రత!, యీవీ జలరాశివిడువనెంచుట తగ' నం

చీ వడువునఁ బల్కఁగ నుర్వీవరుఁ డా మీనుపల్కురవిని యిట్లనియెన్.

637

సీ. ఎవ్వఁడవీవు మోహింపఁజేయుచునన్ను, మత్స్యరూపంబునం త బరఁగుచుంటి

కన్నది విన్నదిరకామ మాచేత నీ, దృగ్విర్యయుత ఝషంబెనియుఁ దొల్లి

- ఒకనాట వ్యాపించియుంటివి నీ వహా! యోజనశత మురుతేజ మెనఁగ
భగవంతుఁడవు పరాత్పరుఁడ వవ్యయుఁడవు, సాక్షాత్తు హరివి నారాయణుఁడవు
- గీ. అఖిల భూతగణానుగ్రహార్థమిట్లు, లీల మత్స్యరూపంబుఁదాల్చితి ధ్రువంబు
లోక సృష్టిస్థితిలయేశ! రసీకు నతులు, మాకు భక్తుల కీవె యాత్మవు నిజంబు.
- గీ. తావకములగు లీలావ్రతారము లవి, యెల్ల భూతవిభూతికిర హేతువులగు
దేవ! యెందుల కీ రూపమిచ్చుదాల్చి, నాఁడవొయెఱుంగఁగోరెదరనాకుఁజెపుమ.
- గీ. జ్ఞానరూప! దేహద్యభిరమానులైన, యితరులంబోలె నిన్నాశ్రయించువారి
యభిమతార్థంబు నిష్ఫలమగుటకాన, మేల చూపి తద్భుతమైనతయీతనువును.
శ్రుశుకుఁడు:—
- మ. అని యారీతి వచించుచున్న జనలోకకాధీశు సత్యవత్రుం
గని యత్యద్భుతమత్స్య రూపతనుఁడై రకల్పాంతవేశన్ లయా
భిని గ్రీడించు తలంపున న్మెలఁగు చాత్మీయాళికిన్ గామ సి
ద్ధిని గావించెడు నవ్విభుండు భవనారాధీశుండు తా నిట్లనెన్. 641
- శ్రీభగవానుఁడు:—
- గీ. జనవరా! నేటికేడవరదినమునందు, భూర్భువాదికలోకముల్ రమూఁడు నొక్క
పెట్టునన్ బ్రళయాంభోధిరవీచికలను, భంగపాటును గనుచు మురనుంగఁగలవు. 642
- క. విలయజలంబున లోకంబులు మూఁడును లీనమగుడురభూమినాథా!
అలఘుతరనొక యొక్కటి, చెలువుగ మత్సేరితమయిరచేరు నిన్నున్. 643
- క. రాజా! పెక్కువిధములగు, బీజము లఖిలౌషధులునురవెంటఁగొని నుహా
తేజుఁడవయి సప్తగులతోఁ జయ్యన నావ యెక్కురదువు నీ వెలమిన్. 644
- శా. ఈరీతిన్ బెనునావనెక్కి నృప! సప్తర్షి ప్రభావంబుచే
ధీరస్వాంతుఁడవై తమోవృతలయాభిన్ సంచరింతీవు సు
మ్నో రాజర్షి వతంసమా! ప్రబలవారతోద్ధూతమా నావ బెం
పారన్ జేరిన నాదు శృంగమునకున్ రబంధింపు బెన్బాముతోన్. 645
- గీ. పార్థివోత్తమ! సప్తర్షిరవరులతోడ, నిన్ను బ్రళయార్ణవంబునన్ రదిప్పి చేను
బ్రహ్మకున్ రేయిగడచు పర్యంతమందు, సంచరించుచునుండుదురస్వైరగతిని.
- గీ. నా యనుగ్రహమునను బ్రశన్నములమిగుల, బ్రకటితంబగుచున్ బరబ్రహ్మమనుచుఁ
బలుకఁబడు నాదుమహిమంబుఁ దెలియఁ గలవు, నీవు సత్యవ్రతాఖ్యావరసీ కళత్ర!
- క. అని యీగతి హరి రాజేం, ద్రున కానతి యిడి తిరోహితుండయ్యె నృపుం
డును వేచియుండె మధుసూ, దనుచే నాదిప్తమైనతత్కాలముకై. 648

గీ. అధిప! యా రాజయోగి ప్రాగ్రగ్రములుగ
దర్భలం బఱచియుఁ బ్రాగురదజ్జుఱుడయి
భావవీధిని మత్స్యరూపధరుడయిన
విష్ణుపాదముల్ దలఁచుచురవెలయుచుండె.

649

గీ. అంత నుద్వేలమా ప్రళయార్ణవమ్ము, ఖోణిమయనౌక నెలమిఁగ దేల్పుచుఁ జెలంగి
పెరుగుచున్ బిట్టుగురి సెడురపెను మొయిలుల, మొత్తములతోడఁజూపట్టెభూపవర్య!

మ. హరిపాదంబుల సంస్మరింపుచు ఘనుండౌ రాజచంద్రుండు దా
దరికి న్వచ్చిన నావఁ గన్గొనియె నంతన్ సర్వబీజౌషధుల్
వరశక్తింగొని యెక్కె నా ఋషులతోరవాక్రుచ్చి రా తేనికిన్
'హరి ధ్యానింపు శుభంబుఁ గూర్చు నెత బ్రాయ జ్ఞేయ'నం చా మునుల్. 651

మ. అమలాత్మండగు రాజసత్తముఁడు తత్త్వానింపఁగా మోల హై
మమునున్ న్యర్బుదయోజనాయుతమునౌకమశ్యేంబు దృశ్యత్వ మం
దె మహీశుండు పురాకృతాచ్యుతశుభాదేశంబునన్ దాని శృం
గమునందున్ బెనుపాఁపత్రాటఁ బృథునౌకన్ గట్టి నుత్సాహియై.

652

రాజు:—

మ. తతమైనట్టి యవిద్యచేఁ బ్రవిమలాత్మజ్ఞానమెల్లన్ బరా
హతమై పోవఁగ దాన సంస్మరిగతాయాసమ్మునన్ గ్రుంగుచున్
వెతలం బుంగుచు నీ యనుగ్రహమునన్రసి ప్రాపుగాం త్రట్టి యా
శ్రితబంధుండవు నీవు నద్గురుడ వశక్తిణప్రభావోదయా!

653

మ. అవివేకుండగుచున్ జనుండు నిజకర్మరూపాన సంబద్ధుడై
పవలున్ రేయు సుఖేచ్ఛచే నసుఖరూపంబైన కర్మంబు న
ల్పు విభూ! యెవ్వనిసేవచేఁ దెగు నసకద్బుద్ధ్యాహ్వాయగ్రంథి యా
భువనేశుండవు నీవె నద్గురుడ వెశ్టన్ మాకు లోకేశ్వరా!

654

మ. పరికింపన్ భువిఁ గాంచనం బనలసంకపర్కంబునం బోలెఁ దాఁ
బురుషుం డెవ్వనిసేవ హృద్గతమలంకరున్ సర్వమున్ బాసి సు
స్థిరమై యొప్పెడునట్టి స్వీయమగు శక్తిన్ బొందునో యట్టి యా
పరమేశుండవు నీవె నద్గురుడ వోరపద్మాక్ష! మా కెప్పుడున్.

655

చ. గురువులు నన్యదేవతలుఁగూడి స్వయంబుగఁ బూని యే మహా
పురుషు ప్రసాదభాగలవరము న్గలిగింపఁగ నేరరట్టి యీ

శ్వరుఁడు పరాత్పరుండు భగవంతుఁడనై చెలువొందు నిన్ను నే
శరణము వేడెదన్ మదినిరసర్వజగద్వలయాధినాయకా!

656

ఉ. కాననివానికిన్ గనులుగల్గినవాఁడును బోలె నిప్పు డ
జ్ఞానహతాత్ములై చెడు జనంబులకున్ సకలార్థవేత్త వ
న్యూనకృపారసార్ద్ర హృదయండువు నీవు గురుండ వైతిగా
భానుదృశుండవై కడు ప్రభానిచయంబులఁ బర్వజేయుచున్.

657

మ. తలఁపన్ బ్రాకృతుఁడౌ గురుం డతి దురంతంబైన సంసార చిం
తలు గల్గించు ననన్దతిన్ దెలుపు తత్తద్భవంత నీ వన్నఁ గే
వలమున్ స్వీయపదంబుఁ జేర్చెడు నఖిర్వ జ్ఞానయోగంబు న
ర్మిలి బోధించెడు సద్గురూత్తముండ వర్ధిన్ మమ్ము రక్షింపుమా!

658

శా. నీవే యా యఖిల ప్రపంచమునకున్రనేస్తుండ వీశుండవున్
భావింపంగ గురుండ వాత్ముండవు తత్త్వాంఘ్ర సందాయివిన్
దేనా! ధైర్యము బోక మన్యమతియైకనిత్యంబు హృత్సంస్థితున్
దేవేశున్ నిను గామబద్ధమగుచున్రణింతింపలే దింతయున్.

659

ఉ. దేవవరున్ బరున్ జగద్రథీశుని నిన్ శరణంబుఁ బొందితిన్
గావున నాకు జ్ఞానమునుగల్గఁగఁ జేయుము (తెంచివేయు మ
య్యా! విపులార్థదీపకమురతా నుడులన్ హృదిలోని గ్రంధులన్
బావనచూ స్వరూపము గృహపామతి మాకు ననుగ్రహింపుమా.

660

క్రిశ్నుఁడు:—

క. అని యీగతిఁ బలుకు మహీ, పునిగని భగవంతుఁ డాదిరపురుషుండు మహాం
బునిధిన్ నరయుషరూపం, బునఁ గ్రుమ్మలు చాత్మతత్త్వమున్ బోధించెన్. 661

గీ. అమలమును సాంఖ్యయోగ క్రియాన్వితంబు
నగు పురాణ సంహితఁ దల్పిరయవల నాత్మ
గుహ్యము సశేషముగ నృపకరుంజరుండయి
పొదలు సత్యవ్రతుసకుసురబోధఁజేసె.

662

ఆ. నావయందు ఋషిగణంబుతోఁగూడ నా, నీనుండైన రాజశ్రేఖరుండు
భగవదుక్తమగుచుఁబరఁగు పరబ్రహ్మ, తత్త్వమును మహామురదమున వినియె.

గీ. ప్రళయకాలికమైన యుగపల్లవంబు, తొలఁగ న ప్లుతితుండగునలువకు హరి
క్రూరుండగు హనుగ్రీవాసురున్ వెసన్ వ, ధించిగ్రమ్మఱవేదముల్రతెచ్చియిచ్చె.

- గీ. జ్ఞానవిజ్ఞాన సంయుతుఁడై నిపుణత, నెనఁగు సత్యవ్రతాఖ్యరాజర్షి వరుఁడు
పరఁగ నీ కల్పమునను వైశ్వనాథమను, వయ్యె విష్ణునుగ్రహముననవనినాథ! 665
- గీ. అధిప! రాజర్షియైన సత్యవ్రతునకు, మత్స్యరూపధరుండగురమాధపునకు
నైన సంవాదరూప కౌశఖ్యానము విని, పురుషుఁడప్పుడె కలుషవిశముక్తుఁడగును.
- క. ఎవఁడు ప్రతిదినము నీ హరి, యవతారముఁ బొగడుచుండునా నరువాంఛా
నివహములు సిద్ధిఁ బొందును, స్తవనీయంబగు సుగతి నతఁడును బొందున్. 667
- మ. విలయాబ్ధిన్ విధివక్త నిర్గతములౌ వేదంబుల నృల్లి ము
చ్చిలి గొంపోయిన దైత్యుఁ మన్ని యల జేరజేపెద్ద కర్పించి కే
వలమున్ నిత్యమునై తనరౌఁగు పరశబ్రహ్మాంబు సత్యవ్రతా
దులకుం దెల్పిన మత్స్యరూపు నఖిలార్తున్ శ్రీహరిం గొల్చెదన్. 668

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టికి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున
అష్టమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ మ దాంధ్ర భా గ వ త ము

నవమ స్కంధము

అ ధ్యాయము 1.

శ్రీ సూర్యవంశాభి వర్ణనము, సుద్యుష్టాపాఖ్యానము శ్లోకం

విష్ణురాతుడు:—

గీ. ఋషివతంసమ! నీచే వ్యచింపఁబడిన, యఖిలమన్వంతరంబులుకనం దనంత
వీర్యుడగు హరిచేతఁగూర్చింపఁబడిన, విక్రమక్రమములుఁ బ్రీతికలిగి నేను. 1

క. ద్రవిడేశుడు రాజుని, ప్రవరుడు సత్యవ్రతుండుబ్రహ్మజ్ఞానం
బు వడసెఁగాదే? యతివుం, గవ? హరిసేవల సతీతకల్పాంతమునన్. 2

గీ. ఆ వివస్వంతునుతుడు సత్యవ్రతుండు, తాను మనువయ్యె ననివెంటికాపసేంద్ర!
వానినందనులై న యిక్ష్వాకుముఖ్యు, లధిపులై రంటిగా తదశనంతరమున. 3

గీ. సంయమిశ్వర! వారివంశమును వేలు, వేట వంశానుచరితంబుకవి స్థరింపు
భూరికౌతుకమున వినఁగోరుమాకు, నో మహాభాగ! సాజమాన్యప్రేమతోడ. 4

నూతుడు:—

గీ. బ్రహ్మవాదులసభయందుకరాజవర్యుడగు పరీక్షితుచే నిట్టులడుగఁగఁబడి
పరమధర్మవిదుడు భగవంతుడునగు, శుకమహర్షి వచించె రాజునకు నిట్లు. 5

శ్రీశుకుడు:—

క. మనువంశంబును దెల్పెద, విను సంక్షేపముగ నది సరవిస్తారముగా
జననాథా! వర్ణింపఁగఁ, జన దెవ్వరికేని వర్షశతముననై నన్. 6

మ. పరుఁడెవ్వఁడు సమేయమా ప్రకృతికిన్ బలబ్ధుండులౌ నీ పరా
పరభూతంబుల కాత్మ యెవ్వఁ డల కల్పాంతంబునం దాతఁ డొ

క్కరుడే యీ సకలంబు విశ్వము నగుంకగా! యన్య మొం డెద్దియున్
ధరణీనాయక! లేదు లేశమును దశధ్యంబింతవ ట్టారయన్. 7

గీ. ఉద్భవించె నా హరినాభిరనుండి యోజ, స్వర్ణమయమగు పద్మకోశంబు రాజ!
పొడమెనందు స్వయంభువుభువనకర్త, తస్మనమున మరీచి యుద్భవమునొందె. 8

గీ. ఆ మరీచికిఁబుట్టెఁ గశ్యపమహర్షి, కశ్యపప్రజాపతికి దాక్షాయణియగు
నదితీయందు వివస్వంతుఁడగుదయమయ్యె, నధిక తేజముతోడ ధరాధినాథ! 9

గీ. ఆ వివస్వంతునకు సంజ్ఞయందుఁ బొడమె, శ్రాద్ధదేవుండు మనువు రాజన్యతిలక!
ఆత్మవంతుఁ డతండు శ్రద్ధాఖ్యయందుఁ, బుత్రకులను బదుండ్రనుబొడమఁజేసె.

వ. వారలు ఇత్వాకు, నృగ, శర్యాతి, దిప్తి, ధృష్ట, కరూశక, సరిష్కంశ, వృషధ్ర,
నభగ, కవి నామధేయంబులఁ బరఁగిరి. 11

గీ. మున్ను మను వనపత్యుఁడై శయున్నతటి వ, సింహముని యాతనికిఁబుత్రశిద్ధికొఱకు
నెలమిమీఱ మిత్రావరుణేష్టి సలిపె, విధివిధానంబున స్మరిరవీతలేంద్ర! 12

గీ. అంత మనురాజవరపత్నిరయైఁ శ్రద్ధ
కూతుకొఱకునై కరమర్థిహోతఁజీరి
శ్రద్ధ యొప్పంగ ఘన పయోనాత మొనర్చి
ప్రణతినొనరించి యాచించెఁబాణి వేంద్ర! 13

గీ. కౌరవా! మునిపత్ని సరమీరితుండయి, దానిన శలంచుచుండి హోతయు యజించె
గడఁగి యాజ్యాదికహవిస్సురగై కొనినపు, డాపగిది వషట్కారంబునాచరించె. 14

గీ. కూతురుజనింపవలెననిరహోతవేల్పు, నిలయనెడుకన్య యట జనిరయించె నధిప!
మనువు దానింగని వసిష్ఠమూనితోడ, నాతిహృష్టమనస్కుడై శయనియె నిట్లు.

మ. అమలాత్మా! విపరీతమయ్యెనిది యేరలా? యిట్లు బ్రహ్మర్షి న
త్తములౌ మీదగుకర్మపూతవరమంత్రంబొందబో దన్యధా
త్వము మంత్రజ్ఞులు యోగయుక్తులుఁ దపోదద్ధాఘులౌ మీ శుభో
ద్యమసంకల్పము తారుమారగునె? వ్యర్థంబౌ నె యార్యోక్తియున్. 16

ఉ. ఆతనివాక్యముల్ విని మరహామహుఁడైన వసిష్ఠుఁ డాత్మలో
హోతవ్యతిక్రమంబిదనిరయోజ నెఱింగి వచించె నర్కనం
జాతునికిట్లు హోతవ్యభిరచారమునన్ విషమత్వ మేర్పడెన్
ఖ్యాతిగ నా ప్రభావమునరసాత్మజుఁజేసెదఁజూచు మిత్తతీన్. 17

చ. అని మది నిశ్చయించి సుమరహాయశుఁడున్ ఘనుఁడౌ వసిష్ఠ న
స్మరికులవర్యుఁ డయ్యిలకుఁబుం స్త్యముఁగూర్పఁగ నాదిపూరుషున్

వినుతి నొనర్చ హృష్టఁడయ్యివిష్ణువుతీర్చె మునీందురీవాంఛితం
బు నిలయుఁ దత్ప్రభావమునఁగ్రబూచుమఁడై తనరారె నయ్యెడన్. 18

మ. విను సుద్యుమ్నసమాఖ్య నప్పురుషుఁ డొరప్పెన్ ఖ్యాతిమీఱంగ నా
మనుపుతుఁగి డొకనాఁడు దాఁ గతిపయ్యామాత్యాన్వితుండు వనా
వనియందున్ మృగయానురక్తి జవనాశ్వంబెక్కి విల్లమ్ములన్
గొని యేగెన్ హరిణంబువెంబడి నుద్రగ్భూభాగమున్ జేరఁగన్. 19

గీ. ఎట నుమాదేవితోఁగూడినయీశ్వరుండు
గోరి రమించుచుండు నాశమేరునగము
క్రిందనొప్పాటు నుపవనశ్శీతినిజేరె
మారనముండు సుద్యుమ్న కుశమారుఁడధిప! 20

గీ. అవ్వనంబుఁబ్రవేశించినంత శత్రు, మారకుండు సుద్యుమ్న కుశమారకుండు
పడఁతిగానై న తన్నునుగబడబయైన, వారువమ్మును గాంచె నశబ్దంబుతోడ. 21

అ. అంత నా కుమారుననుచరులందఱు, నాత్మలింగభేదమగుట నరసి
కొనుచు నొండొరులనుగనుఁగొంచుఁ గడు విమనస్కులై రివింపెనరవరేణ్య! 22
రాజు:—

ఆ. ఆ ప్రదేశమట్టిదగుట యెల్లెవ్వని, చేత ము న్నదట్లురచేయఁబడియె
తెలుపుమయ్య మాకురదీని యుదంతంబు, వినఁగ వేడ్కయయ్యెకవిప్రముఖ్య! 23
శ్రీశుకుండు:—

మ. ఒకనాఁ డచ్చటికి న్నరేంద్ర! ఋషివర్యుల్ సుప్రీతుల్ స్వప్రభా
ప్రకరధ్వస్తనమస్తదిక్తిరురులై శభగ్గుం గనంబోయి రం
బిక యుత్సర్జితవస్త్ర వారిఁగని నీరవింగూర్చె స్వప్రాణనా
యకు సుత్సంగమునుండిలేచి పృథు లశ్జాయత్త చిత్తంబునన్. 24

క. రమమామలగుచుఁబరఁగెడు, నుమామహేశ్వరుల బ్రాణయ్యక్తినిఁగని సం
యము లరిగిరి మగిడి శుభోద్భవ నరనారాయణాశ్రమమావనికి వెనన్. 25

చ. పడఁపడి నా భవుండు భగవంతుండు స్వప్రియురాలి కోలి న
మ్మదమును గూర్పనెంచి మృదురమంజుల వాక్కులఁబల్కె నిట్టు లో
నుదతిరొ! యెవ్వఁ డీ వనమునఁజొచ్చునో వాఁడు పడఁతియకా నటం
చది మొదలెల్ల పూరుషులునా వనభూమిఁ ద్యజించి రో నృపా! 26

జా. ఆ సుద్యుమ్న కుమారుఁడీపగిది రాజా! యింతియై యావన
శ్రీ సంపత్తిఁదల్కిం గా ననుచరీరబృందంబులున్వొంటరా

నాసల్మీఱ వనంబునుండి వనమొరయ్యన్ జేరుచున్ గ్రుమ్మఱెన్
భూసంచారముఁగోరి ద్రిమ్మరెడు వేళ్లుంబోటి చందంబునన్.

27

చ. మెలఁతలఁగూడి యాశ్రమసకమీపమునన్ జరియించుచున్న యా
నెలఁతలమిన్నఁగాంచి యవిరనింద్యయశుండు బుధుండు కూరిమిన్
వలచె నరేంద్ర! యామె యుడురనాధసుతుం బతిఁగా వరించె నిం
పలరఁ బురూరవుండు సుతుఁడై జనియించెను వారి కయ్యెడన్.

28

మ. జననాథోత్తమ! దైవయోగమునకున్ శస్వాధీనుడై యీ విధం
బున ప్రీత్వంబునుదాల్చినట్టి మనురాట్టుత్రుండు సుద్యుమ్నుఁ డా
త్మను భావించె వసిష్ఠునిన్ గులగురున్ శదా నవ్వసిష్ఠుండు నా
తని సంశోచ్యదశం గనుంగొని కృపాతంత్రాత్ముడయ్యెం గడున్.

29

క. తమి సుద్యుమ్నునకుం బుం, స్త్వముఁ గోరుచుఁ బ్రస్తుతించెశంభుని నతఁడున్
బ్రముదితుడై యా బుషిన, త్తమునకు ననె తనదు నుడి యశధార్థపటంచుచున్.

క. ఒకనెల పురుషుండగు వేఱొకనెల యింతియగుఁజూ త్వరమగ్రితపమునన్
ఇఁక నీవ్యవస్థతోఁబాం, దిక సుద్యుమ్నుండు దా క్షిరతివలయ మేలున్.

31

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. కడవని గుర్వనుగ్రహమురకల్మినిఁ బుం స్త్వము నీ వ్యవస్థతోఁ
బడసి యిలాతలంబుఁ బరిరపాలనఁజేయుచునుండునంత నా
యొడయని తద్విధంబుఁగనిరయుల్లములం దొకయించుకేనిఁ దా
రొడఁబడకుండి రొక్కనెలరయుగ్మలియకాటకు ధారుణీప్రజల్.

32

గీ. ఉత్కలుఁడు విమలుండు గతయుండు ననఁగ
ముగురుపుత్రు లా రాజోత్తమున కొదవిరి
ధర్మవత్సలులౌ వారురధరణినాథ!
యుత్తరాపథరాజులై శయ్యుప్పెనఁగిరి.

33

గీ. వార్ధకమునఁ బ్రతిష్ఠానరస త్తనేశ్వ, రుండు సుద్యుమ్నునృపతి పురూరవుడను
నిజకుమారునకున్ ధరణీతలంబు, నిచ్చి తాను వనంబునర కేగ నధిప!

34

అ ధ్యాయ ము 2.

పృషద్ధృ చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

- సీ. ఈగతి సుద్యముఁడేగ వై వస్వతుఁ, డై నట్టిమనువు పుత్రతార్థియగుచు
యమునాతటిన్ శత్రహాయనంబులు మహా, గ్రమగు తపంబునుగడకఁ జేసెఁ
బిమ్మటఁ ద్రిభువనవిభుఁడును దేవదే,వుండునా విష్ణుదేవుని యజించె
నంత శ్రీహరి ప్రసాదాతిశయమున నా, మనురాజతిలకుండురవినుతయశుల
- గీ. నాత్మసదృశులఁ బదుగురనాత్మజులను, పూతహృదయుల నిక్షాకురపూర్వజులను
బడసెదన్నామధేయముల్ శవరుననీకు, మున్ను వివరించితినిజుమీశభూపవర్య! 35
- మ. మనువుత్రిండు పృషద్ధృనామకుఁడు నేరమం బొప్ప గుర్వాజ్ఞఁ గై
కొని వీరాసనయుక్తుడౌచు నిశలన్ శగోపాలనంబున్ జలం
బునఁ గావించుచునుండ నొక్కనిశి జీరమూతంబు వర్షింప గ్ర
క్కున శార్దూలమొకండుసొచ్చె నటఁ దర్దోష్ఠంబునన్ భూవరా! 36
- చ. కలుగుడువాటునొంది భయశకంపముతో శయనించియున్న గో
వులు వడి లేచి పాతెఁ బలురపోకలుగా నపు డొక్కధేనువున్
బలిమినిఁ బట్టెఁ గూరమగురవ్యాఘ్రము కుయ్యిడె గోవు దానిని
దెలిసి పృషద్ధృఁడంతఁ బఱుతెంచె రయంబున మందలోనికిన్. 37
- ఉ. శాతకృపాణముం గొని పృషద్ధృఁడు వేగమ వచ్చి ఋక్షునం
జాతముగోచరింపని నిశశాసమయంబున వ్యాఘ్రశంకచే
నాతటి నానవాలు తెలియందగు జ్ఞానములేక నో నసుం
ధ్రాతలనాథ! ధేనువు శిరముఁ గలుక్కునఁ గోసె నుగ్రతన్. 38
- మ. కరవాలాగ్రనికృత్తకర్ణమయి వ్యాఘ్రంబున్ వడిం బాతె నె
త్తురుమార్గంబునఁ గారుచుండఁ గడుబీతుంజెందుచున్ ధీరుఁడున్
బరవీరఘ్నుఁడునొ పృషద్ధృవిభుఁ డాఠవ్యాఘ్రుంబె యష్టీలై నం
చరసెన్ వేకువ ఖండితంబయిన యరయ్యావున్ గనెన్ దుఃఖియై. 39
- చ. హతవిధిదుర్విపాకముననాతెఁడు భ్రాంతమనస్కుఁ డౌట నా
గతి నపరాధి యయ్యె నదిగొంచి గురుండు శపించె వాని దు
ర్గతిమెయి త్నత్రబంధుఁడవుగక దురాగతమైనకర్మచే
క్షితితలమందు నీవు పరికింపఁగ శూద్రుఁడ వౌదు వంచిటుల్. 40

- శా. భూనాథా! యతః డీగతిన్ స్వగురుశత్రుంజై వెసన్ దోయిటన్
దా నా శాపము సంగఃహించుకొని యాతం డూర్ధ్వచేతస్కుండై
శ్రీనారాయణదేవునందుఁ గర మశ్ధిన్ భక్తిఁ గావించుచున్
నానాభూతసుహృత్తముండు నముఁడున్ శాంతుండునై భాసిలెన్. 41
- సీ. నియతేంద్రియుండు విశనిర్మలమతి యదృచ్ఛోపబంధానతుశ్చ్యుండుఁ బుణ్యుఁ
డపరిగ్రహుండు సకమాహితచిత్తుండు, జ్ఞానతృప్తుండునై శసంతశంబు
నాత్మరూపంబునకనాత్మనునెలకొల్పి, బధిర జడాంధ హాసములుఁ దాల్చి
ఈ మేదిసీచక్రమెల్లడఁ జరియించె, నేకాంతభావంబుననేర్పడంగ
- గీ. నిట్లుమెలఁగుచు వనమునకేగియందుఁ, బ్రజ్వరిల్లుచునుండు దాశవానలంబుఁ
గాంచి యట దగ్ధదేహుండై శఘనతరమగు, బ్రహ్మపదమును బొందెనాశపార్థివుండు.
- మ. కవి నాముండు కనిష్ఠపుత్రుండు మదింకగామంబులన్ ద్రోసి బం
ధువులన్ రాజ్యము మందిరంబులను దోశఁజ్ఞో వీడి సుజ్ఞాననై
భవుండై నిల్పె స్వయంప్రకాశుని హరిన్ శభావంబునందున్ గిశో
రవయస్కుండయి పొందె నుత్తమగతిన్ శరాజేశ్వరా! చెచ్చెరన్. 42
- వ. మఱియు మనుసంభవుం డగు కరూశుం డనువానివలనఁ గరూశ క్షత్రజాతులుత్స
న్నంబయ్యె. బ్రహ్మణ్యులు ధర్మవత్సలులునై వారుత్తరాపథంబునకు నేలిక
లైరి. ధృష్టుండనువానివలన ధ్వాన్యంబను క్షత్రియవంశంబు కలిగి బ్రాహ్మణ
ప్రియంబై ధరిత్రి నొప్పాటె. సృగుండనువానివలన సుగుతియు, నతనికి భూత
ద్యోతియు, నతనికి వసువును గలిగిరి. వసువునకుఁ బ్రతీతుండును, నతనికి నోఘ
వంతుండును, నతనికిఁ దన్నామధేయుండగు పుత్రుండును, నోఘవతియను కన్య
కయుం గలిగిరి. ఆ కన్యను సుదర్శనుండు పరిణయం బయ్యె. నరిష్యంతుండను
వానివలనఁ జిత్రసేనుండు వొడమె. అతనికి దత్తుండను వాఁ డుదయించె.
దత్తునకు మేధ్వంతుండును, మేధ్వంతునకు శర్వుండు, నతనికి నింద్రసేనుండును
బొడమిరి. ఇంద్రసేనునివలన వీతిసోమంతుండును, నతనికి నత్యశ్రవుండును,
వానికి సురుశ్రవుండును, నతనికి దేవదత్తుండును సుతులైరి. దేవదత్తునకు నగ్ని
వేళుండు పుత్రుండయ్యె, నతండు కాసీనుం డని ప్రసిద్ధిఁబడసి జాతుకర్ణుండను
మహర్షియయ్యె. అతనివలన నాగ్ని వేశ్యాయనం బను బ్రహ్మకులంబు సంజాతం
బయ్యె. రాజేంద్రా! యిట్లు నరిష్యంతువంశంబుఁ దెల్పంబడియె. ఇక దిష్టవంశంబు
వివరించెద వినుము. దిష్టపుత్రుండగు నాభాగుండనువాఁ డన్యుండు కర్మంబునం
జేసి వైశ్యత్వంబునుంబడసె. హలంధనుం డనువాఁ డా నాభాగుని కొమరుఁ

డయ్యె. హలంధనునకు వత్సప్రీతియు, నతనికిఁ బ్రాంశువును, బ్రాంశువునకుఁ బ్రమతియు, బ్రమతికి ఖమిత్రుండును, నతనికి చాక్షుషుండును, నతనికి వివింశతియు, వివింశతికి రంభుండును, రంభునకు ఖనినేత్రుండును, ఖనినేత్రునకుఁ గరంధనుండును తనయులై జన్మించిరి. ఆ కరంధనునకు నవిక్షత్తుండును, నతనికి మరుత్త చక్ర వర్తియును బొడమిరి.

44

సీ. ఆ మరుత్తునిచేతరయజ్ఞంబుఁ జేయించె, నంగిరస్సుతుఁడు మరహర్షివరుఁడు సంవర్తనాముండురజగతి మరుత్తుని, యజ్ఞంబుసాటి యశన్యంబు లేదు పాత్రాదికంబు సరస్వంబును నీయజ్ఞమున హిరణ్మయము శోభనము నయ్యె మత్తిలై నిందుఁడీరమఖమున సోమపానమున ద్విజులుదక్షిణల మురిసిరి

గీ. యల మరుత్తులు పరివేష్టలైరి మఱియు, నా క్రతువున విశ్వేదేవులమలమతులు సభ్యులై యొప్పి రన్న యశ్జప్రభావ, మింక వేఱుగ వాక్రువ్వరనేల యధిప! 45

వ. ఆ మరుత్తచక్రవర్తికి దముండను సుతుఁడు వొడమె. అతనికి రాజవర్ధనుండును, నతనికి సుధృతియు, నతనికి నగుండును, ఆనగునకుఁ గేవలుండును, గేవలునకు బంధువంతుండును, నతనికి వేదవంతుండును, నతనికి బంధుండును, బంధువునకుఁ దృణబిందుండును గ్రమంబునఁ బొడమిరి.

46

తరల. వినుత సద్గుణుడైన యా తృణబిందుభూపతిఁ గాంచి యొ య్యన నలంబున పేర నొప్పెడురనప్పరోంగన మీనకే తనుని పెంపగు పూవుటంపర ర దాడికోర్వఁగలేక యా జనవరేణ్యుని పొందుఁ బొందెనురసంభ్రమాగతయై నృపా!

47

వ. అంతఁ దృణబిందునకు నయ్యలంబునవలనఁ గొందఱు పుత్రులును, నిలబిల యను కన్యకామణియుఁ బొడమిరి. ఆ యిలబిలయందు విశ్రవసుండు కుబేరునిఁగల్గించె. ఆ ధనదుండు యోగేశ్వరుండగు తండ్రివలనఁ బరవిద్యంబడసె. విశాలుండు, శూన్యబంధుండు, ధూమ్రకేతుండు ననువారు తృణబిందు పుత్రకులు. వంశకరుండగు విశాలుండనురాజు తనపేర వైశాలీపురంబు నిర్మించె. ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండును, హేమచంద్రునకు ధూమాక్షుండును గొడుకులైరి. ధూమాక్షునకు సహదేవుండును, సహదేవునకుఁ గృశాశ్వండును బొడమిరి. కృశాశ్వనకు సోమదత్తుండు పుట్టె. అతఁ డశ్వమేధంబుల నిడస్పతి యగు పురుషుయజించి యోగేశ్వరాదృతంబగు పరమగతిం బొందె. సోమదత్తునకు సుమతియు, సుమతికి జనమేజయుండును బొడమిరి. వీరు వైశాల భూపాలులని ప్రసిద్ధిం బడసి తృణబిందుకీర్తి విస్తరింపఁజేసి రాజ్యంబు పాలించిరి.

48

అధ్యాయము 3.

శ్రీశ్రీ శర్యాతి చరిత్రము, సౌకన్యోపాఖ్యానము శ్రీశ్రీ

శ్రీశుకుడు:—

సీ. వినుము శర్యాతినాథుని మనుపుత్రుండు, బ్రహ్మణ్యుడై కడుఁబ్రణుతికెక్కె
నంగిరుసత్రంబునందు నాతఁడు ద్వితీ,యాహ్నికవిహితకృత్యంబుసెప్పె
కమలలోచనయగుకన్య సుకన్యాభి,ధేయ శర్యాతికినాయె దుహిత
యా కన్యఁ గూడి శర్యాతికానకు నేగి, చ్యవనాశ్రమంబు డాశయంగఁ జేరె

గీ. జెలులతోఁ గూడి ఫలపుష్ప శములకుఁ దరుల
నెమకు చొకపుట్టబిలమున శ న్నిణుగురులన
వెలుఁగుజ్యోతుల రెంట న శ వ్వెలఁది కాంచి
కంటకంబునఁ బొడిచె మౌనగ్ధ్యమునఁజేసి.

49

ఉ. ఖోణితలేశ! యిట్లు విధిచోదితయాను సుకన్య గుచ్ఛఁగా
శోణితధార లొక్కె నటఁజోద్యముగా మలమూత్రబంధ మా
రాణువ కంతకు స్థలిగెఠరాజవరేణ్యుఁడు విస్మితాత్ముడై
పోణిమిఁదప్పియున్న నిజరూపులం గని పల్కె నీ గతిన్.

50

క. ఈ యాశ్రమమున మీ రెవ, రే యపరాధము సలిపిరి? యెఱిగింపుఁ డింకన్
వేయేటికి సువ్యక్తం, బాయెన్ భాగవుని చెయినరమని యిది మనకున్.

51

ఉ. అంత సుకన్య భీతమతిశయై తనతండ్రికిఁ బల్కె నిట్లు
క్రింత యకృత్య మిప్పు డొనరించితి నే నిట తండ్రి! నింకె పె
న్వింతగఁ బుట్టిలో వెలుఁగునెల్లుల రెంటినిఁ జూచి చంచల
స్వాంతముతో నిజం బెఱుఁగఁగజాలమి గ్రుచ్చితిఁ గంటకంబునన్.

52

ఉ. కూఁతురుచెప్పినట్టిపలుకుల ములుకుల్వలె వీనుసూచ శ
ర్యాతి మనంబునన్ బ్రబలతమైన భయంబును బొంది యంత న
త్యాతతమైన నల్కికమునందుఁ దిరోహితుడైన భాగవున్
జేతమున న్ననన్నునిగఁజేసి శనైగతి సాంత్య నోక్తులన్.

53

చ. చ్యవనమహర్షి యాశయమున నా నృపవయ్యఁ డెఱింగి యా ముని
ప్రవరునకున్ స్వపుత్రకనుకబ్రాభవ మొప్పు నొసంగి యీమె ము
గ్ధ వెత లెఱుంగ దించుకయుఁగవునఁ గావుమటంచు నప్పగిం
చి నెడలెఁ బట్టణంబునకున్వీయులతోఁ దదనుజ్ఞఁ బొందియున్.

54

గీ. పరమకోపనుఁ జ్యవనునిఁబతినిఁగాఁగఁ, బడసి యాతని చిత్తమురవచ్చునట్లు
నప్రమత్తానువృత్తులనహరహంబు, నా సుకన్య యాతనిఁ బ్రీణితాత్ముఁజేసె. 55

ఉ. ఆ యెడఁ గొంతకాలముసకం చ్యవనాశ్రమభూమి కుజ్జ్వల
శ్రీయుతు లశ్వదేవతలరచేరఁగ వారల కర్హరీతి నా
ప్రాయముతో నుదంచిత సకపర్యలుఁజేసియు వారిఁ జూచి లే
బ్రాయము నాకు నిం డనుచుఁబ్రార్థనఁ జేయుచు మాని యిట్లనెన్. 56

ఆ. సోమపానభాగశూన్యతా మీకును, సోమపాత్రమిడుదురసాంపుమీఱ
అంగనలకు నిష్ఠమైన ప్రియమొసంగుఁ, డయ్య నాకు మీరలశ్వలార! 57

చ. అని యడుగంగ వలై యనిరయా సురవైద్యులు విప్రవర్యుఁ గాం
చి నియమమొప్ప నీ విపుడుశిద్ధవినిర్మితమైన నీ హ్రదం
బునను మునుంగుమంచు మునిశ్రముఖ్యునిఁ బెన్నుదిమి న్నలంగు వా
ని నమరవైద్యు లా మడుఁగునీటను జొన్నిరి తాము దోడుగన్. 58

క. వనితాప్రియులు మనోజ్ఞులు, వనజసృగ్భాషితులునురవరకుండలులున్
ఘనతుల్యరూపు లమల వ, సనులు ముగురుపూరుషులు వెనసన్ లేచి రటన్. 59

ఉ. అంతటఁ దుల్యరూపుల సకహర్పతితేజులఁ దేఱిచూచి య
క్కాంత పతివ్రతామణి స్వకాంతు నెఱుంగఁగలేక దీనయై
స్వాంతమునందు నయ్యమరకవర్యులఁ దా శరణంబుఁ జొచ్చె న
త్యంతము నామె భక్తికిఁ బ్రయంపడి రాత్మల నశ్వదేవులున్. 60

గీ. ఆ సుకన్య పాతివ్రత్యహర్షితులయి, పతినిఁ జూపించి యామెకురయతివరేణ్యు
భవ్యుఁ జ్యవనుని వీడ్కొనిరవారిచేతఁ,బొగడఁ బడుచుఁ ద్రివిష్టపరమునకుఁ జనిరి. 61

క. చ్యవనాశ్రమభూభాగము, సవన మొనర్పంగఁ జేరెశర్యాతి యటన్
రవితేజుం బురుషు సుకూ, పవంతుఁ బొడఁగాంచె దుహితృపార్శ్వమునందున్. 62

క. పాదాభివందనము తన, కాదరమునఁ జేసినట్టిరయాత్మజ కాశీ
ర్వాదము లొసఁగక మనమున, మోదించక పల్కె నిల్లురపుతికతోడన్. 63

శర్యాతి:—

చ. తనయ! యిదేమి నీ యభిమతం బల లోకనమస్కృతున్ మహా
మునిని జరావిజ్జేర్ణు నతిరపూజ్య నసమ్మతితోడ నిల్లు వం
చన మొనరించి యధ్వగునిరజారుని నీతనిఁగూడి యుండఁగా
ననుమతిఁజేసి తిల్లు కులకటా! పతినిం బెడఁబాయు టొప్పునే? 64

- మ. అకటా! సత్కులజాత వీ వెటులు నిరద్యంబయ్యె నీ బుద్ధి య
మ్మకచెల్లా! కులదూషణమొదవె జరమ్మా నీదు మూలమ్మునన్
ఇక లజ్జన్ ద్యజియించి కూడితి వహో! యీ జారుని న్నిపు తం
డి కులంబున్ బతివంశమున్ జెటిపితొనిర్భాగ్యురాలా! యిటుల్. 65.
- క. అని వచియించెడు తండ్రిం, గని స్మయమానయయి చిరునగవు మొలకెత్తన్
జనకా! యీతఁడు భృగునం, దనుడగు నీ యల్లుడె యనితమణి వచించెన్. 66
- గీ. మఱియుఁ బతివయోరూప సంప్రప్తివిధము, నర్వమునైలుపంగ విశ్మయముఁజెంది
అమితసంతుష్టుడగుచు శరర్యాతివిభుఁడు, కన్న కూతు సుకన్యనుగౌఁగలింఁచె. 67
- గీ. చ్యవనుఁ డంత శర్యాతినిశశక్తిమెఱయ, సోమమున యజింపంజేసిసోమపాత్ర
మును గ్రహించియు నిజతేజముననుజేసి, సోమపాసంబులేని యశ్వల కొనంగె.
- మ. చ్యవనుం జంపఁ దలంచి యత్తటి నమశ్నావేశముంబూని దు
శ్చ్యవనుం డుగ్రతనెత్తెఁ గూరమగు వశ్రజంబున్ ధరాధీశ! భా
ర్గవవర్యుండు నుదాత్త శక్తిని సవశ్రజంబై విరాజిల్లు వా
సపు నుద్యద్భుజదండ మద్భుతగతిన్ శస్త్రంభింపఁ జేసన్ ధృతిన్. 69
- గీ. వైద్యులనుచును మును సోమభాగమున బహిష్కృతుల నశ్వదేవులనెలమిసోమ
భాగము నొసంగఁగా సురప్రకర మెల్ల, ననుమతిం జూపె నయ్యెడతమనుజనాథ!
- వ. ఆ శర్యాతి మహారాజునకు నుత్తానబట్టి, ఆనస్తుండు, భూరిషేనుండను ముగ్గురు
పుత్రులు బొడమిరి. అం దానస్తునకు నై నతుండుకలిగె. అతండంతస్సముద్రం
బునఁ గుశస్థలియను పట్టణము నిర్మించి యందుండి యానర్తాడిదేశంబులఁ
బాలించె. ఆ నైవతునకుఁ గకుద్మిజ్యేష్ఠులగు నూర్వురుకొడుకు లుదయించిరి.
నైవతుండును రేవతియను తన కుహితకు వరుం గోరఁదలంచి యపావృతంబగు
బ్రహ్మలోకంబునకుఁబోయి యందు గంధర్వులనండడి నల్భూవకాశుండై తుణం
బూరకుండె. అయ్యనంతరం బాద్యుండగు విరించిం బూజించి తన యభిప్రాయం
బెఱింగించె. అదివిని భగవానుండగు బ్రహ్మదేవుండు పెల్చున సప్వియా నైవతున
కిట్లనియె. ఓరాజా! నీవు హృదయంబుననిడుకొన్న రాజకుమారు లందఱుఁ గాల
గ్రస్తులైరి. తత్పుత్ర, పౌత్ర, నప్త, గోత్రంబులు నిష్పాకు వినంబడవు. ఇప్పు
టికి సప్తవింశతి చతుర్యుగవిభక్తంబగు కాలం బతిక్రమించె. 71
- సీ. కావున సందిష్టురదేవదేవాంశుఁడౌ, బలదేవుడచు మహాబలుఁడు గలఁడు
ఆ నరాగ్రణికి కరన్యారత్నమైన యీ, రేవతీదేవినిఁ బ్రీతిమీఱ

- నొనఁగుము రాజేంద్ర! శ్రవసుమతీభారావ, తరణార్థ మఖిలభూతప్రియుండు
ను త్తమశ్లోకుఁడై శయొప్పారునట్టి శ్రీ, హరి నిజాంశమున నిశ్చలవతరించె
గీ. అని విరించి వచించినశనాలకించి, యతనికి నమస్కరించి రైశవతుండు స్వపురి
కరుగుఁదెంచి జక్కులభీతిఁబురి విడిచిన, భాతలు దివంగతులగుటఁగ్రమత నెఱిగె.
క. బలశాలికి బలునకు నుజ్జ్వలగాత్రిన్ బుత్రినొనఁగిజనపతి దపమున్
సలుప బదర్యాఖ్యము నిర్మలమా నారాయణాశ్రమంబును జేరెన్. 73

అ ధ్యాయము 4.

అంబరీషః పాఖ్యానము

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. మనుపుత్రుఁడైన నభగున, కును నాభాగుండనంగఁగొడుకుఁ గలం డా
తని బ్రహ్మచారి కవియని, ధనమొనఁగక పంచికొనిరితద్రాభతలొగిన్. 74
- సీ. అంతట నాభాగుండటకరుదెంచి యో, భాతలారా! నాకుఁబంచినట్టి
భాగ మేదన సీదుభాగము తండ్రియే, యనఁ దండ్రుఁ జేరి యోయయ్య! నిన్ను
నాకు భాగముగ నశన్నలుపంచిరేమన, నది విశ్వసింపరార్హదైన వినుము
అధికమేధావు లీయంగిరుల్ సత్రయా, గమున షష్ఠదినార్హకర్మమందు
గీ. మూఢు లయ్యెద రప్పుడురపోయి నీవు, దక్షతన్ వైశ్వదేవసూక్తములు రెండు
దెలిసిన స్నీకుఁ దుదివారురదివి కరుగుచు, సత్రపరిశిష్టధనము నొనంగఁగలరు. 75
- క. కావున నీ వట కేగుము, నావుడు నది యాలకించిరనాభాగుండు తా
నా విధి నొనర్ప నంగిరు, లా విభునకు ధన మొనంగిరయిరిగిరి దివికిన్. 76
- ఉ. ఈగతి నంగిరుండు తనరకిచ్చిన యజ్ఞధనంబు నెల్ల నా
భాగుండు స్వీకరించునెడరబల్మినిఁ గృష్ణశరీరుండున్ మహా
భాగుండు పూరుషుం డొకఁడురవచ్చి నృపాలకుమార! యజ్ఞభూ
భాగధన మ్మదెల్లఁ దలరపంగ మదీయముసుమ్ము పొమ్మనన్. 77
- క. మునివరదత్తం బిది నా, దని నాభాగుండు పలికెనంత నతఁడు నీ
జనకుండు చెప్పినచందం, బున విందము మన ముభయులరముం దగ ననినన్. 78
- శా. ఆ నాభాగుండు తండ్రు నప్లడిగె నార్యంశంబు నాతండనెన్
జ్ఞానుల్ మౌనులు యజ్ఞవాస్తుగతమారసర్వంబు నుచ్చిష్టమున్

- జానా రుద్రునికున్ విభాగ మని యోజన్ జెప్పి రల్లాట న
ద్దానిన్ మానక రుద్రదేవుడె ననుర స్తంబున్ గొనంగాఁ దగున్. 79
- మ. సరనాథా! పితృవాక్యమెల్ల విని యానాభాగుఁ డంతన్ మహే
శ్వరుడే రుద్రుని పాలికిం జనియు సాశ్వాంగంబుగా మొక్కి యీ
శ్వర! మృత్యుంజయ! దేవ! వాస్తుగతపశాతసర్వంబు నీదంచుఁ సం
డిరి వాక్రుచ్చెఁ గృతాపంధు నను మనన్నింపన్ నినున్ వేడెనన్. 80
- రుద్రుడు:—
- గీ. పలికె నీతండ్రి ధర్మంబునపలికి తీవు, సత్యవచనంబు గావుననత్రీశిష్ట
ధనమొసంగితి మఱి సనాతనము మంత్ర, ఘనమునై స బ్రహ్మజ్ఞానమునునొసంగితి.
- చ. కడవగరాని యాపదలుగల్గిన నొక్కపుడే నసత్యమున్
నుడువగరాదు సత్యముననున్ బరితుష్టుడనొందు నేను నా
తండుఁ బ్రియుడొను నాకు నిద్రద్రవ్యము గొ మ్మఖిలమ్ము నిష్టా నీ
కిడితి నటంచు రుద్రుడు వ్రచించి తిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 82
- మ. అతిభక్త్యున్నతిమై ప్రభాతమున సాశయంకాలమందున్ సమా
హితచిత్తుండయి సంస్మరించునొ యెవండ్రి పుణ్యాచారిత్రమున్
మతిమంతుండగు నా జనుండు కవియున్ శమంత్రీజ్ఞుడై యాత్మన
ద్గతినింబొందు నిజమ్ము సుమ్మిది నరేంద్రదా! పెక్కు లిం కేటికిన్. 83
- ఉ. ఏ గుణశాలినిన్ బృథుకుశ్రధేరితభీషణ బ్రహ్మశాసమున్
లోగి స్పృశింపలేక యవశలోపముఁజెంది యడంగెనట్టి నా
భాగజుఁ డంబరీషుఁడు ప్రభావధురంధరుఁ డీశ్వరున్ మహా
భాగవతోత్తముండునయివన్నెకు నెక్కి ధరాతలంబునన్. 84
- శిష్యురాతుడు:—
- ఉ. మానివిమోచితంబు గ్రీసకమాన దిగంతమరంశతీస్రక్ష్మ
త్యానల మెవ్వనింజెఱుపదక్షుముఁగాక యడంగె నట్టి భూ
జానివతంసుడున్ బృథుభుజాబలగర్భుఁడు భూర్భుజుడైన యా
శ్రీనిధి యంబరీషుని ప్రశస్తిధచరిత్ర వినంగాఁ గోరెదన్. 85
- శ్రీశుకుడు:—
- మ. ప్రసృతోత్కృష్టత భూరిసంపదలు సత్వద్వీచనంయుత్తయశా
వసుధం బొందియు సంబరీషుఁడు మహాభాగుండు పుంస్కృటికిన్
బాసగం దుర్లభమైన తత్సకలమున్ శబుద్ధిన్ విమర్శించి స్వ
ప్నసమానం బనియెంచు నిత్యముచు దరన్నాశంబు గుర్తించుచున్. 86

మ. భగవంతుండగు విష్ణునందు మఱి తరద్భక్తవ్రజంబందు సా
ధుగణంబందును మౌనిబృందములయందున్ భక్తిఁగావించు స
త్యగవేషుండగు నంబరీషుఁడు సమస్తసంబైన నిస్సారమా
జగమున్ డెందమునన్ నికృష్టమగు లోకప్రబంబులు భావించుచున్. 87

సీ. హృదయంబు శ్రీకృష్ణుని పదపద్మములయంద, సూక్తు లీశుగుణప్రసాద
పాణులు విష్ణుభక్తవనమార్జనములంద, వీనులు హరికథల్ న వినుటయంద
కనులు వైకుంఠ నాథకారదర్శనమంద, మూర్ధంబు కేశవుని మ్రొక్కులంద
ఘ్రాణంబు తత్పదకంజసౌరభమంద, తగులంబు విభుని యూడిగమునంద
గీ. సంగము ముకుందజన తనునస్పర్శనుంద, రసనయుం దులసీదళ న గ్రసనమంద
పొసఁగఁ గామ్యకర్మంబుల న పొంతఁబోక, శ్రీకరగుణాకరుం డంబరీషుఁడలరె. 88

మ. సతతంబిట్లు స్వకర్మకాండమును యశజ్ఞాధీశుఁ డామ్నాయసం
స్తుతుఁ డాత్మేశుఁడనౌ యధోక్షజునియందున్ భక్తి నర్పించుచున్
కృతకృత్యుండయి యంబరీషుఁడు మహానిష్ఠున్ ద్విజేంద్రప్రసాద
దితుఁడై యేలఁ గురుక్షి తీర్థర! ధర్మత్రీమండలం బంతయున్. 89

సీ. అలఘు సరస్వతీ న పులినభాగముల ని, ర్జలదేశమునఁ బ్రకృతప్రత వసిష్ఠ
గౌతమాసితముఖ్యుని కారితంబులు భూరి, దక్షిణంబులు విస్తృతములునైన
అశ్వమేధంబుల న యజ్ఞేశు హరి నదో, ఘండగు నంబరీషుఁడు యజించె
దత్తత్రువులను సకదస్యులు ఋత్విజల్, జనులును గీర్వాణ న సదృశరూపు
గీ. లగుచు ననిమిషభావంబునందుచుండ్రు, విష్ణుదేవుని చెయిదముల్ నవినుచుఁ బాడు
చుండుఁ దజ్జనుల్ స్వర్గమే న నొల్లరన్న, నింక నయ్యంబరీషు వరచింపనేల. 90

గీ. శ్రీమహావిష్ణు మదిని వీక్షించుచున్న, అంబరీషుజనుల బ్రమరయంగఁజేయ
వలఘుతరములై సిద్ధులకై నఁగాని, యందఁగారాని కామమ్మరలైన నధిప! 91

గీ. ధరణివిభుఁ డంబరీషుఁడు న ధర్మయుతము, నురుతపోయుక్తమగు భక్తిరయోగ
మునను
హరినిఁ బ్రీతునిఁ జేయుచునఖిలసంగ, ములను మెల్లన వర్జించెనలఘుశక్తి. 92

ఉ. దారసుతాదులం దవసరధంబులయందు రథంబులందుఁ బె
న్వారణవాజులందు వసననాభరణాయుధరాజులందు భం
దారములందు బాంధవగ్రణంబులయందును నంబరీష ధా
త్రీరమణాగ్రగణ్యుఁ డొనరించె నసన్నతి సంయతాత్ముఁడై. 93

- గీ. ఘనతరై కాంతభక్తియోగమునఁజేసి, ప్రీతుఁడై హరి రిపుజనభీషణంబు
భక్తజనపోషణంబునై శపరఁగు చక్ర, రాజమునొసంగె నన్తుహారరాజునకును. 94.
- క. సమశీలయైన నిజప, ట్టమహిషితోఁగూడి పెనుగడంకన్ బురుషో
త్తము నారాధింపఁగ న, బ్దముబూనెన్ ద్వాదశీవ్రతము యుక్తుండై. 95.
- చ. కడఁకమెయిన్ వ్రతాంతమునఁ శ గార్తికమాసమునన్ ద్రిరాత్రమున్
బుడమివిభుండు తాను సముత్పాపితుఁడై యమునాస్రవంతినిన్
గడునియమంబు నిష్ఠయెనఁగన్ దగ స్నానముఁజేసి భక్తిసం
దడి నొకనాఁడు దా మధువనంబున నర్చ నొనర్చె శ్రీహరిన్. 96.
- గీ. అఖిలసంభారములను మహాభిషేక, విధుల హరి నభిషేచించి శ వివిధగంధ
మాల్యభూషణార్ఘ్యాది సకమస్తవస్తు, తతులఁ బూజించె నవ్విభుఁడస్మయఁడయి.
వ. మఱియు సిద్ధార్థులును, మహాభాగులు నగు బ్రాహ్మణోత్తములను బరమభక్తిం
బూజించి. 98.
- ఉ. రాజవరుండు రాజతఃఖరంబులు భాసురహేమశృంగముల్
రాజిల లేతబ్రాహ్మయమునఁ శ గ్రాలుచుఁ గ్రేపులతోడ నొప్పుచున్
సాజములైన రూపయులఁ శ జక్కవెలుంగుచుఁ బాలవెల్లులొ
నా జను నాల నన్దొనఁగె శ న్యర్బుదషట్కము విప్రకోటికిన్. 99.
- మ. మనసారన్ దొలుతన్ ద్విజేంద్రుల భుజింపఁజేసి మృష్టాన్నముల్
వెనుకన్ భూవరుఁ డంబరీషుఁ డధిక శ ప్రీతాత్ములౌ వారి చే
త ననుజ్ఞంగొని పారణంబునకు యత్నం బల్లనంజేయు నం
తన దుర్వాసుఁడువచ్చెఁ దా నతిథిగాఁ శ దత్త్వప్రధోల్లాసుండై. 100.
- శా. దుర్వాసోముని లోకనాథునకుఁ బ్రత్యుత్థానమున్జేసి యా
యుర్వీశుం డుచితాసనంబునిడి విశ్వుక్తప్రకారంబునన్
హర్వోష్పంగ సపర్యఁజేసి యిట మాతయాతిథ్యముంగొమ్ము లె
మ్మర్వదేవవరా! యటంచు వినయం శ బొప్పంగ వేడెన్ మునిన్. 101.
- శా. ఆ మాసీంద్రవతంసుఁడున్ నరవరేశ్వరభ్యర్థనప్రక్రమం
బామోదించి చనెన్ వెనన్ సలుపఁ గాతల్యంజైన కృత్యంబు నో
భూమినాయక! యాతఁడంత పరమాత్ము న్భక్తిధ్యానించుచున్
దా ముగ్ధున్ యమునానదీజలమునన్ శ జ్ఞానాభిరక్తాత్ముండై. 102.
- గీ. ధర్మవిదుఁ డంబరీషభూతధవుఁడు ద్వాద, శీతిథియు ముహూర్తార్ధావశిష్టయగుట
ద్విజవరుండు రాకుంటయుఁడెలిసి మదిని, ధర్మసంకటమునఁబడితా నలంగె. 103.

గీ. ద్వాదశీతిథిఁగఁచు నరపారణమున, సద్విజాతిక్రమమున దోరపంబుగల్గు
నేదిసల్పిన మేలుప్రార్థపించు నాకు, నెటు లధర్మమ్ము నను స్పృశిరయింపకుండు. 104

క. కేవలము నలిలపాసము, చే వెస వ్రతపారణంబుఁ ర జేయుదు ఖోణీ
దేవులు జలభక్షణమున్, భావిం త్రశనంబు ననశనంబు నటంచున్. 105

గీ. ఇట్లు జలభక్షణం బొనర్గించి మదిని, శ్రీహరిధ్యానపరుఁడు రాజర్షి వరుఁడు
బ్రాహ్మణాగమనమునకై శభ క్తిమీఱ, నెదురుఁజూచుచునుండె మరహీతలేశ! 106

మ. అట స్నానాదికకృత్యముల్ నెఱపి పూజ్యంబౌ కళిందాత్మజా
తటభాగంబుననుండివచ్చె ముని యాధాత్రిశుఁడున్మోక్కె నం
తటఁ దచ్చేష్ట నెఱింగి క్రోధవిచలశ్లాఘాత్రుం డురుభూకుటీ
కుటిలాస్యండు వచించె నిట్టులు భుభుక్షుండై నృపుం జూచుచున్. 107

దుర్వాసుఁడు:—

శా. శ్రీమత్తుండు నృశంసకుండు నతి దర్శిష్టుండునై నట్టి యీ
భూమినాథుని దుష్టమైన చెయిదంఠబు స్సంటిరే మీర లి
ష్టి మూఢాత్ముఁడు విష్ణుభక్తుఁడె? ధర్మత్రీశాభిమానంబుతో
నీ మాడ్కిన్ జరియించెఁ బాపమతియైరయీతం డుపేక్షార్థుఁడె? 108

క. ఆతిధ్యమునకు నన్నుం, బ్రీతిఁ బిలిచి నా కొకింతఁబెట్టక ధృష్టుం
డై తా భుజించె నీతని, నీ తఱిఁ దత్ఫలమునెల్లరనేఁ గుడిపింతున్. 109

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యిట్టులు నుడువుచు రో,షనిబద్ధుండగుచు మానిరజటను బెఱికి దా
నినిఁ గాలానలసమకృ,త్యను గావించి వడిఁబనిచెనా నృపు పైకిన్. 110

చ. బెడిదపువాలు కేల ఝళిరపించుచు మండుచు నడ్గురాపిడిన్
బుడమి వడంకఁజేయుచునురబోరన మీఁదికి నుగ్రరీతిఁగా
నడరుచుచున్న కృత్యను మరహామహిమాన్వితుఁ డంబరీషుఁ డ
య్యెడఁ బొడఁగాంచి యొక్క యడురగేనిఁ జలింపకయుండె ధీరతన్. 111

ఉ. అంతట భక్తుఁగావఁగ మరహాపురుషుండు రమాకళత్రుఁ డ
త్యంతభయావహంబును సురదర్శన నామకమైన చక్రమున్
వింతఁగఁ బంచె నయ్యదియురవేగమ కృత్యను దావవహ్ని దు
ర్దాంతమహోరగంబును విరధంబున వెల్కిడిఁ జేసె వ్రేల్కిడిన్. 112

మ. తన యాయాసము వ్యర్థమౌటయును గృత్యన్ దగ్ధఁ గావించియుం
దసపైఁ జక్రము బాటుదెంచుటయు నంతన్ భీతచేతస్కుఁడై

కని దుర్వాసుఁడు దిక్కులం బఱచె వేగన్ బ్రాణగత్థాద్ధియై
యనఘా! భాగవతాపచారులకు శ్రేయం జానె యెందేనియున్. 113

మ. విను భూనాయక! విష్ణుచక్రము మునిశ్చన్వన్నంటి తోడ్తోచనెన్
ఘనదావాగ్ని మహాహినింబలె నుదగ్రప్రక్రియన్ ఘోరమై
తను వెంటాడెడు చక్రము న్ననుచు సంతతస్తాత్ముడై యమ్మహా
మునియుంబొతె సుమేరుభూధరగుహాభూభాగమున్ జేరఁగన్. 114

శా. ఆకాశంబును మేదిసీతలము నాశశాంతంబులన్ వార్ధులన్
లోకాధీశ్వరసంయుతంబులగు నాశలోకంబులన్ దివ్యమా
నాకంబున్ వివరంబు లి ట్లెట నెటన్ బ్రాణేచ్ఛఁ బాటున్ దురా
లోకంబౌ హరిచక్రముం దపసి యాశలోకించె నందందునన్. 115

ఉ. ఎందును దిక్కుఁగానక ముగ్ధసీంద్రుఁడు భీతమనస్కుడై శతా
నందునిఁ బద్మగద్భు శరణంబును బొందఁదలంచి యాత్తిచేఁ
గుందుచు సత్యలోకమునకుంజని యో పరమేష్ఠి! దేవ! యో
జం దయఁజూడవే యతివిశ్రాంతటచక్రమునుండి కావవే. 116

బ్రహ్మ:—

మ. ద్విపరార్థాహ్వాయకాలమందుఁ దగఁ దత్త్వీడావసానంబునన్
విపులంబైన సమస్తవిశ్వమును మృద్వేశ్మంబునున్ శ్రీరమా
ధిపుఁడున్ గాలమయుండునై తనకు నాశదేవేశు భూభంగ మా
త్ర పరివ్యాప్తిసళించుఁ జూవె యతివశ్రర్యా! సిక్కులింకేటికిన్. 117

ఉ. ధాతను నేను శర్వుఁడునుకదక్షభృగుప్రభృతుల్ ప్రజాపతుల్
భూతపతుల్ సురేశులునుకబోలఁగ నెల్లరమున్ జగత్త్రియా
ప్రీతివిధాయకంబగు పరదేశుని యాజ్ఞను మూర్ఖసీనులన్
భ్యాతిగఁ దాల్చు మట్లగుటనా విభుచక్రము మాన్వశక్యమే. 118

క. అనిబ్రహ్మ వచింపఁ దపో,ధనుఁ డుజ్జ్వలచక్రతాపతప్తుండగుచున్
జని కైలాసనివాసినిఁ, బినాకినింగాంచి శరణువేడెఁ గృపణశక్. 119

శంకరుఁడు :—

సీ. ఎం దవశత బ్రహ్మయింతుమొ మే హృత్తి, బ్రహ్మాండపంగు లేకరమపురుషు
వలనఁ గాలంబునన్ బ్రభవింతు నశియించు, నట్టి శ్రీవిష్ణుచక్రకాయుధంబు
నేమును వారింపరలే మేను బ్రహ్మయు, నారదుండు సనత్కుమారుఁడు కపి
లుఁడు ధర్ముఁడును దేవతలుఁడు ననురేంద్రపుత్రుఁడు మరీచ్యాదులుకూడాధీశస్వ

గీ. పారదర్శులౌసిద్ధేశులారయంగ, మునివర! యమేయమాయావిరమోహితులయి
యించుకేనియుఁ దన్నాయశనెఱుఁగలేక, స్రుక్కుచుండుదుమింతయుశనిక్కువంబు.

క. ఆ విశ్వేశునిచక్రిం, బేవారికి మాన్సరానిరదిది ధ్రువముసుమీ
కావున నీ విఁకఁజని యా, దేవుని శరణంబువేడుతృప్తి యొద వెడున్. 121

మ. వసుధాధీశ! నిరాశుడై పిదప దుశ్శర్వాసుండు శ్రీదేవితో
నసమానోజ్జ్వలవై భవాధ్యుడయి యెందా దేవదేవుండు సొం
పెసలారన్ వసియించుచుండునొ యతిప్రీతిన్ వికుంఠాఖ్య నొ
ప్పు సుపూజ్యంబగునట్టి శ్రీహరిపురంబుం జేరె ధన్యాత్ముడై. 122

మ. హరిచక్రానలదహ్యామానుఁ డురుకంఠపాయ త్తగాత్రుండునై
వెరవొండెద్దియుఁ గానరామి నల శ్రీవిష్ణుప్రభున్ జేరి త
చ్చరణంబు న్సరణంది యిట్లనె నధీశ! యచ్యుతా! శ్రీధవా!
వరదా! నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గృపఁ గాఢపాడంగదే దీనునిన్. 123

ఉ. నీ మహిమంబెఱుంగుటకు శనేరనినేను భవత్ప్రియాళికిన్
బాములఁ గల్గఁజేసితినిరపాచితము న్దగ దాని కిమ్ము నీ
నామము సంస్మరించునెడనారకుడై నను ముక్తి నొందెడున్
ప్రేమమయస్వరూప! పరశమేశ్వర! దీనజనావనోత్సుకా! 124

శ్రీ భగవానుడు:—

క. నే నెప్పుడు భక్తపరా, ధీనుడనై యుందుఁగానశద్విజ! స్వాతంత్ర్యం
బూనను భక్తజనుల్ మ, న్మానసము హరింత్రు తజ్జనహితుఁడ నగుదున్. 125

గీ. నాకునై నేను గోర నెన్నఁడును మదిని, నీవె దిక్కని యితరమునన్విడిచి నన్నుఁ
గోరి కొల్చు మద్భక్తులకొఱకెకాని, సకలసాభాగ్యలక్ష్మణులన్ శసంయమింబ్ర! 126

క. దారసుతబంధువిత్తా, గారప్రాణముల నిహసుఖము పరసుఖమున్
ధీరతఁ ద్యజించి నన్నున్, జేరెడు భక్తులను విడువనేర్తునె చెపుమా. 127

గీ. సంయమి! సమదర్శులౌసాధుజనులు, మనసు నాయందు నిల్పి నిర్మలినభక్తి
నన్నులోఁగొనుచుండ్రుపుణ్యమతులై న, నతులుయోగ్యవర్తనుడై నశపతినిఁబోలె.

క. నాదగు సేవన్ సాలో, క్యాదిచతుష్టయము ప్రాప్తమైనఁ గొనరు సే
వాదృఢబుద్ధులు తా మా, మోదింతురె కాలగళితముల నన్యములన్. 129

గీ. సాధువులునాకుహృదయంబునసాధువులకు, నేనుహృదయంబునగుదునుశ్రమానివర్య!
నన్నుఁ దక్కంగవార లశస్యం బెఱుంగ, రేనుఁగూడ వారలకంఠెరనితర మెఱుంగ.

- గీ. కాన నెవ్వనివలన నీరగాసి నీకు, నయ్యె నతనినే శరణంబునందుమయ్య!
సాధుజనులందుఁబఱపు తేజంబుదత్ప్ర, యోక్తకె యమంగళంబుబిరట్టొదవఁజేయు.
- గీ. తపము విద్యయు విప్రవ్రతంసులకును, రెండుఁగల్గించుచుండు నిశ్రశ్చేయనంబు
నవియ యవినీతికరులగునా ద్విజులకు, విప్రవర! యశుభంబుఁ గాఠవించుచుండు.
- క. మునివర! చను నీకున్ శో, భనమగు నాభాగసుతునిఁ బౌర్ణిమముఖ్యున్
గని వేడు క్షమాపణమును, ఘనతరతాపోపశాంతిగల్గును దానన్. 133

అధ్యాయము 5.

— ధర్మ సాగర్వభంగము —

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. భూదయితా! యిట్లు భగవ, దాదిష్టుండై సుదర్శనానల తప్తుం
డా దుర్వాసుఁడు పోయి వి, పాదముతో నంబరీషునచరణముఁ బట్టెన్. 134
- క. ఆ దుర్వాసునిఁ గనుఁగొని, పాదస్పర్శమున సిగ్గునపడి నృపుఁ డెద నెం
తే దయగదురఁగ నా దా, మోదరవరచక్రరాజుమున్ స్తుతియించెన్. 135

అంబరీషుఁడు:—

- సీ. వైశ్వానరుఁడ వీవశభాస్కరుండవు నీవ, యుడుపతిమైన సోమముఁడవు నీవ
సలిలంబ వీవ విశ్వంభరవును నీవ, వ్యోమంబ వీవ వాయువును నీవ
సకల మాత్రేంద్రియసంచయమ్ములు నీవ, సర్వాత్మకుఁడ వీవసాక్షి నీవ
ధర్మంబు నీవ సత్యంబును నీవ పెం, ధృతియును నీవ సత్రక్రతువు నీవ
- గీ. యజ్ఞభోజివి నీవ యశయ్యఖిలలోక, పాలురును నీవ తేజంబుఁబొరుషంబు
నీవ మ్రొక్కెద ద్విజుఁబ్రోవునిఖిలశత్రు, సంహారా! యచ్యుతప్రియా! రచక్రరాజ!
- చ. అనఘ విశుద్ధ తేజమపునచ్యుతభక్త సమస్త కార్య సా
ధనమపు ధర్మసేతువ వశధర్మపరాసుర ధూమకేతునై
దనరెడు నట్టి దానపు నుదగ్రజవంబునై జగత్ప్రియా
వనకృతివై న నీకు నిద్రేవందన మో శుభచక్రరాజమా! 137
- చ. తమమును భాస్కరాదులయుదంచితమైన వ్రణాశమున్ నిర
స్త మగునుగాదె యారయఁగఠధర్మమయంబగు తావక్కిన తే
జమున సుదర్శనాఖ్య హరిరచక్రమ! యెన్నఁగలేడు నీదు ది
వ్యమహిమ బ్రహ్మయున్ సదసరదాత్మక విశ్వము నీదు రూపమా. 138

ఉ. ఓ విజయాలచాల! పురుషోత్తముచేత విసర్జితంబవై
నీ వల దైత్యయోధుల యశనీకములం జొరఁబాటి ఘోర యు
ద్ధావని వారిబాహులు పశదంబులుఁ గుత్తులు గొంతు లూరువుల్
ప్రేవులు ప్రోవులై పడఁగఁగ్రవీల్చుచుఁ బెంపెసలారు దెంతయున్. 139

చ. ఖిలులను సంహరింపఁగ జగత్ప్రయరక్షణ దత్తు నిన్ను న
ర్మిలిని గదాధరుండు నియమించెగదా యదియట్టులౌట మా
కులము శుభోన్నతి న్గనుటకు న్గరుణించి సుదర్శనంబ! వి
హ్వలుని ద్విజేంద్రుఁ గావు మిపుడయ్యది మాయెడల ప్రసాదమా. 140

గీ. నేను దానముఁజేసితిరనేని యజ్ఞ, ముల నొసర్చితినేని నిశ్శుమ్మల స్వధర్మ
మునఁ జరింతు నే న్నాకు విశ్రప్తుండు స్వకుల,దై వమగు నేని ద్విజుఁడు వీరతజ్వరుఁడగు.

గీ. నిఖిలభూతాత్మభావుఁడైర నెగడుచున్కి, నొక్కఁడును సమ స్తగుణాశ్రయండునై న
విష్ణుదేవుఁడు నా సేవఁబ్రీతుఁడేని, దప్పకీ ద్విజవరుఁడు భద్రద్రంబుఁ గనుత. 142

శ్రి శుకుఁడు:—

చ. అని ఘనుఁ డంబరీషుఁడు నశయంబునఁ బ్రస్తుతిఁ జేయఁగా సుద
ర్శనమను పేరనొప్పు హరిశచక్రము శాంతివహించి తేని పా
ర్థనమునఁజేసి తాపసవ్రతంసునకించుకయేనిఁ దాపమున్
దనువునకు న్మనంబునకుఁదాఁ గలిగింపకయుండె న త్తతిన్. 143

మ. జవనంయుక్త సుదర్శనాహ్వయ మహాశక్తకానల జ్వాలచే
బ్రవిముక్తుండును భద్రయుక్తుఁడయి దుర్వ్యాసుండు సంప్రీతితో
నవనీనాథున కంబరీషున కమోహఘోషః ప్రదానంబు న
ర్హవిధిన్ జేయుచుఁ దద్గుణాళిఁ బొగడెన్రబ్రజ్ఞ విశేషంబునన్. 144

దుర్వాసుఁడు:—

ఉ. ఔర! కృతాపరాధునకునైన నను బాయక శోభనంబులం
గూరిమిఁ గూరుపంగఁ బలకొన్నమహాత్ముఁడ వీవు గావునన్
భూరమణాగ్రణీ! పరమకృపారుషభక్తుల యత్యుదారగం
భీరమహత్త్వ మిప్పు డీదశమిథ్త మటంచు నెఱుంగఁ గల్గితిన్. 145

గీ. దుష్కరం బొక్కఁ డున్నె సాధులకు మఱియు
దుస్త్వజం బున్నె యమ్మహాత్ముల కొకింత
పరమపూరుషుఁ డా భగవంతుఁడు హరి
వారి హృదయంబులందుఁ గైవస మగుటను. 146

ఉ. ఏ నరుడేని నొక్కపటి నెవ్వని నానుము విన్నయంత మా
త్రాన సమస్తపాప సముదాయములు న్నశియింపఁ బావనుం
డౌను బరాపరేశుడగునా హరి ప్రేమకుఁ బాత్రుఁడున్ శుభా
ఖ్యానుఁడునైన భక్తునకుఁగల్గునొకో! యవశిష్ట మెద్దియున్.

147

చ. నరవర యంబరీష! వినునా యపరాధము వెన్కఁద్రోచి య
బుర్రముగ నాదుప్రాణములఁబ్రోచి కృపారససిక్తదృష్టి దు
స్తరతర చక్రవర్షిపరితాపముఁ బాపియు నెయ్యమొప్పు న
న్నరసి యనుగ్రహించితి జరయంబగు నీ కింకఁ బోయినచ్చెదన్.

148

శ్రీశుకుండు:—

గీ. తిరిగి చనుదెంచు ననెడుబుర్రుని గుడువక, యున్నయయ్యంబరీష నృకపోతముండు
పాదములువట్టి మునినిఁ బ్రసాదకలితుఁ, జేసి మృష్టాన్న మెలమి భుజింపఁజేసె.

క. యతితిలకుం డాత్మకు స, మృతమగు భోజనముఁ జేసిరమదిఁ నృపుండై
హితమతియై త్వరఁబెట్టెన్, క్షితిపతిని భుజింపు మింక భుజింపు మటంచున్.

150

దుర్వాసుండు:—

ఆ. పార్థి వేంద్ర! పరమభాగవతుండవౌ, నిన్నుఁ గంటి వింటిరనీదు నుడులు
అంటితిని భవచ్ఛరభాంగంబుఁ బ్రీతుండ, నైతి భవదనుగ్రహమ్ముకతన.

151

మ. జననాథాగ్రణి! యంబరీష! యతిపూజ్యుండైన యేశద్భవ
ద్భవకర్మన్ దివియందు దేవవనితల్కగానంబుఁ గావించు) మే
దినియందున్ గడుఁ బావనంబగు భవశ్రీర్తిన్ ముదావిప్రుడై
జనముల్ గీర్తనచేయుచుండ్రు చుమి యాశాంతంబులన్నిత్యమున్.

152

శ్రీశుకుండు:—

క. అనికీర్తించి నరేంద్రుని, మునిపతి దుర్వాసుఁ డధికరముదితాత్ముండై
చనఁగడిఁది బ్రహ్మలోక,మ్మున కా విభు వీడుకొని సభామాన్యమునన్.

153

గీ. భూప! నదికి దుర్వాసుఁడురపోయి మగిడి, గాక తడవిన సంనశ్చరఁ గుగడిచె
సంతదనుకం బుభుక్షునైరయట్లువేచి, యుండె మునిరాకకై స్మృతాశోతముండు.

శా. దుర్వాసుండు చనంగ నంత నరనాథుం డంబరీషుండు నా
హర్వోషుంగ ద్విజోపయోగనుసారితాన్నంబు భక్షించి ని
ర్గర్వుండై ఋషివర్మకేశము స్వవీర్యంబున్ విమర్శించుచున్
సర్వం బెన్న హరిప్రభావ మనుచున్ భావించె స్వాంతంబునన్.

155

చ. అరసి మది స్విరించిపదకమాదిగఁగల్లు సమస్తభోగముల్
హరిపద భక్తుఁ డుగ్గినిరతయంబునకున్ సరిగాఁగ నెంచి యా
పరముఁడు నాదిపూరుషుఁడుబ్రహ్మయునౌ హరియందు గాఢని
ర్భరతరభక్తి నిల్పి సుకరరంబుగఁ జేయుఁ గ్రియాకలాపమున్. 156

చ. అమలినచిత్తు లాత్మనముత్తలై న కుమారులయందు రాజ్యభా
రమునిడి ధీరచిత్తుఁడయిరాజయుషీశ్వరుఁ డంబరీషుఁ డో
ర్పుమెయి వనంబుఁజొచ్చి పరితపూర్ణతరుండగు వాసుదేవు నం
దు మనసుఁ బాదుకొల్పెఁ గడుఁదూలిచనంగ గుణప్రవాహముల్. 157

గీ. పరమపుణ్యంబు భక్తిబంధురమునై న, అంబరీషన్మపాలకాఖ్యానము రహి
మించఁ గీర్తించుచున్ స్మరి యించుచున్ జ,నుండు భాగవతుండగుఁడబాండవేయ!

అ ధ్యాయము 6.

—ॐॐ ఇష్టాకుపంశానుక్రమము-మాంధాత్మ ప్రభృతికచరిత్రము ॐॐ—

శ్రీశుకుఁడు:—

- సీ. విను మంబరీషభూతవిభునకుఁ దగ విరూ, పుండును గేతుమంతతుండు శంభుఁ
డనుమువ్వు రుదయించిరాత్మజు లందు వి, రూపనామునకుఁ బుత్రుండగుచును
బృషదశ్వుఁడొప్పెనాశప్రథివీశునకు రథీ,తరుఁడనువాఁడు దాఁదనయుఁడయ్యె
ననపత్యుఁడైన యాతని కశత్రమునందు, బ్రహ్మవర్చస్కులైరపరఁగు సుతుల
- గీ. నంగిరుండు పుట్టించెవారాంగిరసులు, నల రథీతరగోత్రులై రవెలయు చితరు
లగు రథీతరుల నిమించిరనెగడుచుండి, బ్రాహ్మణోత్తము లై కురువంశముఖ్య!
- గీ. మానవేశ్వర! మనువుతుమ్మంగ నతని, ఘ్రాణముననుండిపొడమె నిశ్చక్షాకునాముఁ
డతనికిన్ బుత్రకులు నూర్వరరందు జ్యేష్ఠు, లై రల వికుక్షినిమిదండకాఖ్యులధిస!
- గీ. ఇర్వదేవు రార్యావర్తపూర్వభాగ, మేలిరందు మతిర్వదితయేవు రేలి
రరయఁ బడమర మువ్వురేలిరి నడుమను, దక్షిణోత్తరమేలిరితదితరులును.
- సీ. అవనీశ! యొక్కనాఁడప్తక శ్రాద్ధంబు,నందు నిక్షాకుండునందనుగని
యో వికుక్షి! తడవుండక మేధ్యమాం, సమ్మును వని కేగిరతెమ్ము పొమ్ము
నావుడు నాతఁడున్రదా వల్లెయని వన,మ్మునకేగి శ్రాద్ధార్హముల మృగములఁ
జంపి యాకట మ్రగ్గిరశ్రాంతుఁడై యొక్కశ, శమును భుజించె నశప్తస్మృతియయి

గీ. తండ్రికి నేమమొసంగె నాతండు గురుని
బ్రోక్షణకుఁ బ్రోత్సహింప గురుండుదెల్పె
నతని దుష్కర్మ విధిబాహ్యుత్తానసుతుని
నెట్టివై చె దేశమునుండిరపువరుండు.

162

గీ. పార్థివేంద్ర! యిత్వాకుభూతపాలుఁడు గురు, నరుడగు వసిష్ఠుతోడ సంభవాదముతగఁ
జేసి యోగియై తనువుఁ ద్యజించి దాన, పరమపదమును జేరె నిరర్థరముకాఁగ.

గీ. తండ్రి యారీతిఁ బరమభద్రుఁడెంద, మగిడి నచ్చి వికుక్షి భూతనుండలంబు
నేలుచును యజ్ఞములచే యశ్రజించె హరిని, జగతిని బ్రసిద్ధికెక్కెశ్రశామఁడనుచు.

గీ. జనవరా! తత్సతుండు పురంజయుఁడనియును
బ్రాభవంబొప్పఁగా నింద్రభవాపాలుఁడనియు
మఱి కకుత్స్థుండని పిలువంబడియె వినుము
కర్మసిద్ధములగు దదాశఖ్యులఁ దెలిపెద.

165

చ. అసురులతో సురాభికిఁ గృతాంతమునందుఁ బ్రవృత్తమైన ఘో
ర సమరమందు దానవపరాజితులై ధృతిఁదూలియున్న దే
వ సమితిచే వరింపఁబడెరబాసటగా జగదేకవీరుడై
యెసఁగు శశాదుపట్టి పరమేశ్వరుడొ హరియాజ్ఞచొప్పునన్.

166

మత్తకోకిల. దేవదేవుఁడు విశ్వరూపుఁడగు దేవలోకహితుండు దీ
నావనుండును వేదవేద్యుఁడగునై న విష్ణుని యాసతిన్
భూవరోత్తమ! వాహనత్వముఁబొందెఁ దాను మహోత్తమై
దేవవల్లభుఁ డింద్రుఁ డర్హమశ్రతిన్ శశాదుని పట్టికిన్.

167

మహానర్థర. నరనాథా! భూమిభృన్నంధనుఁడు సమరసన్నద్ధుడై దివ్యమౌ భా
సురచాపంబున్ నిశా తేజఃపులనుగొని సంస్తూయమానప్రదుండై
హరి తేజస్సంభృతుండై రయలరుచు వృషవాహం బధిష్ఠించియున్ మూ
పురమందు స్థూరుచుండెరనొప్పులగుఁ డ్రిదశశ్రవ్యాహముల్ దన్నుఁ గొల్వన్.

గీ. వృషభరూపేంద్రకకుదుపరవిష్టుఁడగుచు, దేవతలఁగూడి పడమటిరదిక్కునందుఁ
జుట్టి దైత్యులపురములురముట్టడించె, దైత్యకాంశల యుల్లముల్ రదల్లడిల్ల. 169

క. తుములము మహాద్భుతమునయి, యమరారిగణములకా శ్రశాదసుతున క
య్యె మహారణ మటనెదిరిన, వినుతులనానృపుఁడు యమునిరవీటికిఁ బుచ్చెన్. 170

చ. ఉరవడిఁగ్రమ్ముదెంచు విలరయోగకృశానునిభంగి మందు ని
ష్ఠురశరపాత వేగమునురజూచి కలంగి హతావశిష్టులా

సురరిపువీడులెల్లఁ దమశూరతడించి నిహన్యమానులై
వెరవటియోడి నల్లడలరవిచ్చిరిజొచ్చిరి స్వాలయంబులన్.

171

గీ. ఇ ట్లరిపురం బతండు జరయించి వజ్ర
కఖిలధనమిచ్చుట పురంజరయాఖ్యఁ దనరె
వాహముగ నిండ్రుఁగొన నింద్రవాహుఁడయ్యె
గురువృష! కకుత్స్థుఁడౌటఁ గరకుత్స్థుఁడయ్యె.

172

గీ. తత్సుతుండు శ్రవస్తుఁ డాతఁడు నిజాఖ్య, మించి శ్రావస్తిపురము సీరర్చించెనధిప!
ఆ శ్రవస్తుపుత్రుఁడు బృహదశ్వఁడతని, పుత్రకుం డయ్యెఁగువలయాశ్వఁడనంగ.

చ. అవనితలేశ! యా కువలరయాశ్వఁడుదంకుని పీఠికి మహా
హవమున నేకవింశతి సరహస్రయుతాన్వితుఁడై వధించె ను
క్కివుఁడగు దుందు దానపునిరగీ ర్తితుఁడయ్యె జగాన దాన రా
జవరుఁడు దుందుచూరుఁడనునంజను బెంపగు ఖ్యాతిఁ జెందుచున్.

174

గీ. దుందుముఖవహ్నిచేతఁ దత్పుత్రులెల్ల, రొక్కమొగి మ్రగ్గిపోయిరోరయ్యుర్విదాధ!
ముగురుమాత్రమువారిలోమిగిలిరిల దృఢాశ్వకపిలాశ్వభద్రాశ్వరల నెడువారు.

వ. అందు దృఢాశ్వనకు హర్యశ్వండును, వానికి నికుంభండును, నికుంభనకు బర్హి
ణాశ్వండును నతనికిఁ గృతాశ్వండును, గృతాశ్వనకు సేనజిత్తును వానికి యువ
నాశ్వండును బొడమిరి.

176

మ. యువనాశ్వావనిపాలవర్యుఁ డసపరత్వంఁడౌట నిర్వేద మం
ది వనక్షోణికి నేగెఁ దాను శతపరత్నీయుక్తుఁడౌచున్ గృపా
భువుతా మహానివరుల్ సమాహితమతుల్ రపొందొప్పఁగా నైంద్రమా
సవనంబున్ యువనాశ్వభూవిభునిచేరనల్పించి రత్నున్నతిన్.

177

ఉ. ఆ యువనాశ్వభూరమణుఁడద్దనురేయి విదాహకృత్ పిపా
సాయుతుఁడై కడంగి మఖరశాలను జొచ్చి ఋషీంద్రులెల్లరున్
హాయిగ నిద్రోవోవఁ గనిరయల్లన నుజ్జ్వలమంత్రపూతమా
తోయముఁ ద్రావెఁ దాను దమితో సమితోతుకతన్ నృపోత్తమా!

178

గీ. అంత మేల్కొంచి నిర్జలరమగు కలశముఁ గాంచి ప్రశ్నించిరాక్షమారకాంతు విప్రు
లెవనిపని యిదియిట్లుపుంసవనజలము, పాన మొనరింపఁబడియె భూరపాల! చెపుమ.

గీ. అనియడిగి దైవచోదితుఁడై నృపుండై, త్రావుటయెఱింగి విప్రులారత్మల నల పర
మాత్ముఁడగు నీశ్వరునకునరమస్కరించి, తలఁచి రపుడు దైవబలమెరబలమటంచు.

గీ. అంతకాలంబు పావృత్తమగును నాక్షి, తీశు దక్షిణకుక్షి భేదించి చక్ర
వర్తిగాఁగలపుత్రుండురసభవమందె, ధారుణీధవ! యత్యద్భుతంబుగాఁగ. 181

సీ. స్తన్యమ్మునకును రోదనముఁ గావించు నీ, కొమగుం డిఁ కేమిత్రాగుసని ద్విజులు
దురపిల్లుచుండ నింకద్రుఁడు చనుదెంచి యీ, తండుభావింప మాంధాత యనుచుఁ
బలుకుచు వత్స! యేడ్యకుమని యూరడించుచు నోటఁ దర్జనికసారిది నుంచె
విప్రదేవప్రసాదసభావమునఁ ద, జ్జనకుండు నయ్యెడఁజావకుండె

ఆ. పిదప నతఁడు దపమురపేర్చిసిద్ధినిఁ బొందె, రావణాది దన్యురరాజి కితఁడు
త్రాసమొసఁగుఁ గానఁద్రనదన్యుడను నామ, మిడియె బాలున కమర రేశ్వరుండు.

సీ. అంతట నయ్యువనాశ్వభూవిభు తనూ, జాతుండు మాంధాతరచక్రవర్తి
పాలించె నొకఁడ సకప్తద్వీపపరివృత, హ్లాస్థలిన్ విష్ణు తేజంబుతోడ
నాత్మజ్ఞుడగుచు సర్వార్వాగమమయుని స, ర్వాత్ము సతీంద్రియునచ్యుతు హరి
భూరిదక్షిణలతోఁబాలుపొందుసట్టి య, త్యలఘుపావనయజ్ఞముల యజించె

గీ. ద్రవ్య మోషధిచయము సంకత్రంబు యజ్ఞ
మరయ యజమానుఁడును ఋత్విరకాదిగణము
ధర్మదేశకాలంబు లేతత్సమస్త
ముం బరబ్రహ్మమయమనిరబుద్ధిఁగనుచు. 183

గీ. అర్యముం డుదయించి తానస్తమించు, సంతకున్ సర్వసర్వంసకహావలయము
యకావనాశ్వఁడౌ మాంధాతృభూవరేణ్యు, క్షేత్రమనిపండితులచే వశచింపఁబడియె.

గీ. క్షితిప! మాంధాతృ భూపతికి శతబిందు, పుత్రియగు నిందునుతియందరమువృత్తైన
కొడుకు లున్బివించిరి పురుగుతుండంబ, రీషుఁడును ముచికుందుఁడుఁస్త్రితి నిడుచు.

వ. వారిచెల్లెండ్రు మాంధాతృకస్య లేబండ్రు సౌభరివహ్వాగ్ని సత్తముఁ బతిగావరించిరి.
త దుదంతంబు నెఱింగించెన నాకన్గింపుము. 186

మ. ఘనకాళిందిని 'మున్గి యుగ్రతపమురగ్నావించు నశ్మాని మై
ధునధర్మమ్ముననున్న మీనపతి యకాత్సుక్యంబు వీక్షించి యా
త్మను జాతస్పృహఁడై బిరాసఁ జని మాంధాతృక్షీతీంద్రుం గనుం
గొని 'రాజా! యొకకన్యని'మ్మనుచుఁ దాఁగోరెన్ నయంబొప్పఁగన్. 187

వ. అని యిట్లు సంసారకాంక్షియై సౌభరిచే సభ్యర్థితుండై మాంధాతృచక్రవర్తి
యమ్మహ్వాగ్నిగాంచి యోబ్రహ్మస్వరూపా! నాకన్యలను స్వయంవరంబున స్పరి
గ్రహింపు మనవును నతండు నేను మునుసలిని, పలితకేశుండను, వశీకలితుండను,

కంపితశిరస్కుండను గావున నేనెట్లు స్త్రీజనంబునకుఁ బ్రీయుండనగుదునని విత
ర్కించుకొని, 188

ఉ. కానఁజెలంగి నే నమరకాంతలకేని నభీష్టమైన నె
మ్మేను ధరింతు నిప్పు డుపకమింపఁగ నయ్యది మానవేంద్ర క
న్యానివహంబులన్ వలపునందగ ముంపకయున్నె యంచు న
మ్మాని వినిశ్చితాత్ముండయ్యమంజులదేహముఁ దాల్చె నయ్యెడన్. 189

క. అంత లలితకన్యాశు, ధాంతంబునఁ జేర్చె మునిని శ దావారికుఁ డా
కాంతశరీరుఁ వరించిరి, యెంతయుఁ దమి రాజకన్య శ లేబం డ్రొకనిన్. 190

ఉ. ఆ వరహానిమూలమున శ నా నృపకన్యక లాత్మలన్ సుహృ
ద్భావము డించి “నా కితఁడు శ దా ననురూపుఁడు మీకుఁ గాఁ” డటం
చీ విధిఁ గ్రుమ్మునుద్దులొనరించుచునుండిరి తద్గతాత్మలై
యీ విధ మెల్లఁ గన్గొని మురసీందుఁడు దక్షిణతాపటిష్ఠుడై. 191

సీ. మంత్రసామర్థ్య సంకపన్నుండు సౌభరి, రాజకన్యా ప్రకరరంబుఁగూడి
నిజతపస్సంపద్విరనిర్మిత లలిత ప, రిచ్ఛదయుతములౌ శ గృహములందు
నానావిధోపవరనక్షోణులందును, బ్రవిమలాంభస్సరోరవరములందు
నత్యర్ఘ్యవస్త్రశ్రయ్యాసనభూషణ, స్నానానులేపన శ సౌక్యములఁ
గీ. జక్కఁ గై సేసికొని విలారనములుచెలఁగ, గాయదళిపంక్తి వందిమార్గధులభంగిఁ
జెలుపుమీఱఁ గై వారముల్ శజేయుచుండ, నిచ్చలు రమించెఁ గోర్కులురనిండ
మదిని. 192

వ. అంత సప్తద్వీపాధిపతియైన మాంధాతృచక్రవర్తి సార్వభౌమలక్ష్మీసమన్వి
తుండై యొకనాఁడువచ్చి సౌభరిముసీంద్రుని గృహస్థభావంబును వీక్షించి మహా
శ్చర్యసంభృతమానసుండై నిజైశ్చర్యదర్పంబును బరిత్యజించె. 193

క. ఈ విధి గృహభిరతుండయి, భూవర! నానాసుఖానుభూతి విషయముల్
సేవింపుచు మదిఁ దనియఁడు, పావకుఁ డాఙ్గప్రసృతులరబలె సౌభరియున్. 194

గీ. క్షితివరా! యొక్కనాఁ డుపాశీనుఁడగుచు, మనమునన్ మీనసంగసంకజనితమైన
నిజతపోభంగమును గమరనించిచూచె, సౌభరిమహర్షి వర్యుఁడుశ్శానగరిమ. 195

ఉ. తాపసముఖ్యులన్ సుచరిత వ్రతసంకలితుండనై న నా
యీ పతనంబుఁ గంటిరె? యిరసీ! యమునాసలిలంబులోపలన్
బాపురె! మీనసంగమును శ బట్టి యిటుల్ చిరకాలసంభృతం
బై పెనుపొందు నాతప మిరదంత నశించెను జూచుచుండఁగన్. 196

- క. దాంపత్యధర్మయుక్తుల, సంపర్కము విడువవలయు శ సర్వవిధములన్
దేంపరియగుచు ముముక్షువు, పెంపేదన్ విడువఁజనదు శ నెలి కింద్రియముల్. 197
- క. ఏకాకియగుచుఁ దాపసి, యేకాంతమునందు సంచరించుచుఁ బుణ్య
శ్లోకు మదినిల్పి విబుధా, నీకిముతోడం బ్రసక్తి శ నెఱపఁగవలయున్. 198
- సీ. కటకటా! తపసి నేరకాకి నే నంతర్జ, లమునందు మీనసంగమునఁజేసి
బలిమిఁ బంచాశత్సత్రులయుఁ బంచసహస్ర, సుతులయుఁ దగులంబునసారిదిఁగల్గి
మాయాగుణధ్వస్తమతినయి యైహికా, ముష్మికవిషయ సమదయమందు
నర్థభావంబుంచి శ వ్యర్థుండనై తినం, చీ భంగి భావించి శ సౌభరిముని
- గీ. తద్దయుం బెద్దప్రాద్దు సదృశంబునందుఁ, గడపుట విరక్తిఁ జెంది సంగంబులెల్ల
నవలఁద్రోసి వనంబునకరిగె నతని, నతులు నాతని వెనువెంటఁజనిరి క్షితిప! 199
- గీ. ఆత్మవిదుఁడైన యాముని శ యచట దేహ, కర్మసంబగుతపము నుగ్రముగ నల్పిపె
నాత్మ నగునలతోఁ బరమాత్మయందు, యోజనముఁజేసె నంతనాథయోగివరుఁడు.
- క. తమపతి యాధ్యాత్మికమగు, నమలగతింగాంచి నతులు శ నా మూని ప్రభా
వమున ననుగమించిరి పెం, పమరన్ శాంతమగు నగ్నిశనచ్ఛులువోలెన్. 201

అధ్యాయము 7.

— పరిశ్చంద్రపాఖ్యానము —

శ్రీశుకుఁడు:—

- సీ. భూతలనాథ! మాంధాతృసుత జ్యేష్ఠు, సంబరీమాహ్వయు శ నతనితాత
సుతునిగాఁ గై కొనెనతని పుత్రుఁడు యాన, నాశ్వఁడు హరితుం శ డతనిసుతుఁడు
అంబరీషుఁడు యశావశనాశ్వహరితులును, దలఁప మాంధాతృ గోత్రప్రవరులు
భ్రాతౌ నాగులకచేత నీయంబడె, నర్మదఁ బురుకుత్స శ నామునకును
- గీ. నాగరాజచోదితయయిననర్మద గొని, పోయెఁ బతిని రసాతలమునకు నచట
వధ్యులైన గంధర్వులఁబట్టించిపె, నతఁడు వైష్ణవశక్తి సమన్వితుఁడయి. 202
- గీ. ఈ యుదంతము మది స్మరియించువారి, కుగ్రసర్పభయంబు భేరకుండునట్టి
లోజమెఱయంగ నా నాగరాజువలన, వరముగాఁబొందెఁ బురుకుత్సధరణివిభుఁడు.
- వ. ఆ పురుకుత్సపుత్రుండు త్రనదస్యుండు. అతని కనరణ్యండు సుతుండయ్యె. అన
రణ్యునకు హర్యశ్వుండును, నతనికి నురుణుండును, వానికిఁ ద్రిబంధనుండును,
త్రిబంధనునకు సత్యవ్రతుండును బాడమిరి. ఆ సత్యవ్రతుండు త్రిశంకుండనుపేరఁ
బ్రసిద్ధుండయ్యె.

మ. గురుశాపాహతిః బీడితుండయి త్రిశంకుక్షోణినాథుండు దు
 ర్భరచండాలతః బొంది యాపిదప విశ్వామిత్ర తేజంబునన్
 సురలోకంబును బొందెతోఁ బడసి యశ్చోఁ ద్రోయ జేజే లవా
 క్షిరుఁడై గూలుచునుండ గాధిసుతుఁడౌచెన్ మింట నప్పార్థివున్. 205

వ. ఆ త్రిశంకుండు నేఁడును నంతరిక్షంబునఁ గానంబడుచుండు. 206

మ. చతురాత్ముండు త్రిశంకు పుత్రుఁడు హరిశ్చంద్రాఖ్యుఁ డామేదినీ
 పతిమూలంబున నవ్వసిష్ఠుఁడును విశ్వామిత్రుఁడున్ శాపసం
 గతుతాచున్ బకగృధ్రరూపముల నుగ్రంబైన ద్వేషంబుతో
 క్షితిపాలాగ్రణి! పెక్కువత్సరము లాశం జేసి రత్నృద్ధతిన్. 207

సీ. అనపత్యతన్ విషశ్లాత్ముఁడై యా ధరి, త్రీపాలకుఁడు నారకదోషదేశ
 మునఁజేసి వరుణదేవుని శరణొంది ప్ర, భూ! నాకుఁ బుత్రునిన్రబాడమఁజేయు
 దేని నాతనిచేతన నే నిన్ను యజియింతు, ననుడు వల్లె” యటంచునామతించి
 నట్టి యా వరుణు దశయన్ క్షోణివిభునకు, రోహితుండనెడి పుత్రుండువాడమె
 గీ. నంత వరుణదేవుఁడు పేర్కొనరుగుదెంచి, సుతుఁడు జనియించెఁ గదనీకురనతనితోడ
 నన్ను యజియింపుమనఁ బదిరనాభ్యుపురుడు, చనినఁ బశువు మేధ్యంబగుననియె
 నృపతి. 208

సీ. పురుడై నపిదప నరవ్వరుణదేవుఁడు వచ్చి, యజియింపు మన్ననరయ్యవని విభుఁడు
 దంతముల్వొడమినరతదనంతరంబు మే, ధ్యంబగు పశువనిరతరలఁజేసె
 దంతముల్ రాజూచిరతగ వేల్పు మన్న దంతము లూడినం గానిరతగ ది దనియె
 పండ్లుడై వేల్పు నారపశువు నిష్టన్నఁ గ్రమ్ముటఁ బండ్లువచ్చినరమంచి దనియె
 గీ. మగుడ దంతముల్ మొలచె నోరమనుజనాథ!
 వేల్పుమన్ననా హరిశ్చంద్రపృథ్వివిభుఁడు
 సమరసన్నాహాయతము రాజన్యపశువు
 మిగులశౌచయుతంబగుమేధ్య మనియె. 209

మ. అని యిబ్బంగి సుతానురాగమున స్నేహకృష్టచేతస్కుఁడై
 జననాథేంద్రుఁడు కీర్తిసాంద్రుఁడు హరిశ్చంద్రావనీంద్రుండు వం
 చనతో నెప్పటికప్పు కాలముల నోరజ న్నెట్టుచుండంగఁ దాఁ
 గనుచుండెన్ వరుణుండు మానసమునన్రక్షాంతిన్ బ్రదర్శించుచున్. 210

క. తనతండ్రి సలువఁగా నెంచి యాకర్మము నెఱింగిరశీఘ్రంబునఁ గా
 ననమున కేగె బ్రాణా,వనరతి రోహితుఁడు చాపరబాణధరుండై. 211

క. వరుణగ్రస్తుడయి మహా, దరరోగ నివీడితుడగుతండ్రని విని తా
బురికిం బోవుచునుండఁగఁ, బురుహూతుం డడ్డగించెఁమొగి రోహితునిన్. 212

గీ. పావనక్షేత్రతీర్థనిరపేవణముల
భూమిపర్యటనం బదిరపుణ్యమనుచుఁ
దెలిపె రోహితునకు సురారధిపతియొక్క
యేడు వసియించె వనిని క్షీరతీంద్రసుతుడు. 213

సీ. దివిజేంద్రుఁ డిట్లు రెండవయేట మూడవ, యేటను న్నాల్గవయేట మఱియు
నైదవయేటఁ దానరుదేంచి వృద్ధవి, పుండ్రయి యా కుమారరునిగడంక
యలర నిరోధించెఁనాటవయేట రో, హితుడు పురంబునకేగుచుంచు
చందు నజీగర్తుడనువాని మధ్యమ, సుతుని శునశ్శేపునసామునెట్టి

గీ. విలిచి తన జనకునకు నరప్పించితనిపె, నాహరిశ్చంద్రభూపాలుడలఘుయశుఁడు
పురుషమేధంబునయజించెఁవరుణదేవు, నంత ముక్తదరుండయ్యెనాతఁ డధిప!

వ. అప్పురుషమేధంబున విశ్వామిత్రుండు హోత యయ్యె. ఆత్మవంతుండగు జను
దగ్గి యధ్వర్యుండును, వసిష్ఠుడు బ్రహ్మయు, నాయాస్యం దుగ్ధాతయునైరి. ఆ
యజ్ఞంబువలన సంతుష్టుండై యిందుగ్రిం డా హరిశ్చంద్రునకు స్వర్ణమయంతైన
రథంబొసంగె. రాజేంద్రా! శునశ్శేపుని మాహాత్మ్యంబు మీఁదఁ జెప్పంగల
వాడ. 215

సీ. పత్నీసమేతుడైరపరఁగునా జేనినూ, నృతసారకలితచూరధృతినిఁగాంచి
సంప్రీతుడగుచు విశ్వామిత్రముని యవి, నశ్వరమైన జ్ఞానంబు నొసఁగె
అంతట నిస్తంద్రుడౌహరిశ్చంద్రుండు, మనమును బృథివినిఁజొనిపి దాని
జలమునం దానినిఁజ్వలనంబునందు దానిని నాయువునను దానిని నభమున

గీ. నా నభంబు నహంకారమందు దాని, ఘనమహాత్మత్వమునఁబాదుకొనఁగఁజేసి
జ్ఞానకలచేతఁ జెఱచి యశ్శానగ్గింధి, ముక్తబంధచుడై పొందెఁమోక్షసుఖము.

అధ్యాయము 8.

— శ్రీ నగరచక్రపత్రి కథా ప్రారంభము —

శ్రీశుకుడు:—

సీ. క్షోణీశ! రోహితీనూనుండు హరితుండు, చంపుడాతనిపట్టిరచంపయనెడు
పురిగట్టె నతనికొరమరుడు సుదేవుండు, కొడుకా సుదేవునకు విజయుండు

రురుకుఁ డాతనికుమారుఁడు వృకుండాతని, కొడుకు వానికి బాహుకుండునుతుఁడు
రిపుజనహృతధరిత్రీమండలుండయి, వనికేగె నతఁడు సభార్యుఁడగుచు

శీ. నందు ముదుసలియై మృత్యుబొందె నంత, నతనితో మరణింప నార్యు త్తపడిన
తత్సతిం గర్భవతినిగాఁగదానెటింగి, యాఁర్వఁడను మునివల్ల భుంకడడ్డగించె. 217

శీ. తత్సపత్నీజనంబు మారత్సర్యసంభృ, తాత్మలై గరయు క్త తోరయంబు నామె
కొసఁగి రాశిశువును గరయ క్తుఁడగుచుఁ, బ్రభవమందెను సగరాఖ్యుఁడబార్ధి వేంద్ర!

వ. ఆ సగరుండు చక్రవర్తియయ్యె. ఆసగరచక్రవర్తి పుత్రులచే సాగరంబు విరచితం
బయ్యె. మఱియు నా సగరసార్వభౌముండు తాళజంఘులగు యవన, శక,
హైహయ, బర్బరులను గురువాక్యంబునంజేసి చంపక కొందఱ వికృతవేలుషుగను
మఱికొందఱ ముండులుగను, కొందఱ శ్మశ్రుధరులుగను, కొందఱ నర్థముండితు
లుగను, గొందఱ సంతర్వస్త్రరహితులుగను, గొందఱ బహిర్వస్త్ర రహితులుగను
నొనర్చె. 219

సీ. అశ్వమేధంబులరయజయించె నౌర్వోప, దిష్టమార్గంబునశదేవదేవుఁ
బరమాత్ము నీశ్వరురహరిఁబురుషోత్తము, నధ్వరోత్సృష్టతద్ధయపశువును
హరియించె నల పురంకదరుఁ డంత నాతని, సతులలో సుమతికిరసంభవించి
నట్టి పుత్రకులు పిత్రాదేశకారులై, దృఢులై యజ్ఞవీరతి న్నెమకుచు

ఆ. వసుధఁ డ్రవ్వుచు నటఁగ్రబాగుదీచీదిశఁ, గపిలునంతికమునఁగఁచిహయము
వాజిహరుఁడు వీఁడెరపాటచ్చరుండు ని,మిలితాక్షుఁడగుచురమెదలకుండె. 220

శా. పాపుం డీతనిఁ జంపుఁడంచుఁ బటు కోరపవ్యగ్రచేతస్కులై.
చాపాద్యాయుధసంచయంబు పెలుచన్రసారించుచున్ బింకముల్
దోపన్ షష్ఠిసహస్రసంఖ్య నృపపుత్రుల్ జట్టుముట్టన్ ద దా
టోపంబుల్ చెవి సోకినంతఁ గపిలుండున్ గన్నువిచ్చెన్ వెసన్. 221

మ. అమరాధీశహృతాత్ములై సకలలోకకారాధ్యమానివ్యతి
క్రమదోషంబునఁజేసి యా సగర భూతకాంతాత్మజుల్ పెల్చునన్
దమదేహంబులయంద పుట్టిన ప్రచంకడాగ్నిచ్చటాకీలలన్
నిముసంబందున దహ్యామానులగుచున్రనీతైరి రాజోత్తమా! 222

చ. మనుజవరేణ్యనందనులరమానికులోత్తమకోపదగ్ధులై
రనుట యసాధువాదమగునంచితసత్త్వమయుండు లోకపా
వన హృదయుండునై న మునిరవల్లభునందుఁ దమోగుణంబు దో
చునె? పరికించిచూడ భువిఁజొప్పడు ధూళి దివిన్ జనించునే? 223

మ. గురుసాంఖ్యాత్మికనౌకఁ గూడిచి ముముక్షుశ్రేణి ఘోరంబు దు
స్తరమున్ మృత్యుభయాన కంబునగు సంతసారార్థవంబున్ ధృతిన్
దరియింసంగ నొనర్చె నే ఘనుఁడు తత్త్వజ్ఞానసంయాధుఁ డా
పరిపూర్ణుండు పరేశుఁ డెట్టిలు పృథగ్భావంబునుం బొందెడున్.

224

క. క్షితిపతికిన్ గేళినియను, సతీయం దనమంజనుండుశజనియించెన్ ద
త్సుతుఁ డంశుమదాఖ్యుండా, యతపడియెన్ నిజసితామశహ హితముఁగూర్చున్.

సీ. మును దాను యోగి యశయ్యును సంగజనితదో, వంబునఁ దద్యోగశచాలితుఁడయి
జాతీస్మరుండయితజననంబునంది య, య్యసమంజసుండు తత్సన్నిలజనుల
కనమంజసుని గాఁగతనగపటచుచు జ్ఞాతి, జనుల కప్రియములునలుపుచుండి
లోకగర్హితుఁడయితలోలతఁ గ్రీడించు, బాలురం గొనిపోయితప్రసభగతిని

గీ. ప్రజలు బెగ్గిల సరయాన్రవంతియందుఁ, బాటనై చుచునుండె నీశవశువునన్ బ్ర
మత్తురీతి వర్తించెడుతత్తనయుని, తండ్రివిడనాడె నెయ్యంబుఁదలఁగఁదొచ్చి.

గీ. ఆత్మయోగవిభూతి సత్యవర్భకులను, వెండియుం జూపి యతఁ డటశనుండిచనియె
మగిడివచ్చిన బాలురఁదలఁబొడఁ గని, యంతసాకేతవాసులురవితపడిరి. 227

వ. సగరచక్రవర్తియుఁ దన పుత్రుని నిర్లమనమునకు దురంతచింతాక్రాంతస్వాంతుం
డయ్యె నంత. 228

మ. నుతయజ్ఞాశ్వగవేషణార్థము నయశజ్ఞం డంశుమంతుండు చో
దితుఁడై స్వీయపితృవ్యభాతమెచటన్ శరీరంచు నచ్చొటి క
ప్రతిమోత్సాహముతోడఁ బోయి యటఁ దదృఢస్మాంతికంబందు య
జ్ఞతురంగంబును గాంచె నెట్టెమట నోశజన్ రాజచూడామణీ!

229

గీ. అచట నాసీనుఁడగు కపిశలాఖ్యవిష్ణు, వరయతీశ్వరుఁ బొడఁగాంచిప్రణతుఁడగుచుఁ
జేతులొగ్గి సమాహితశచిత్తుఁడునయి, భక్తి నిల్లంశుమంతుండుప్రస్తుతించె. 230

చ. అజుఁడునుగానలేఁడు పరశమాత్ముని నిన్ను సమాధియుక్తిచే
నిజముగ నేఁడునుం దెలియనలేఁడనంగ మహాత్మ! యా సరో
జజుని మనశ్శరీరభవనర్గవిస్మయమై మెలంగుచుం
డు జడులమైన మే మిక నెరటుల్ గననేర్వఁ గలార మో ప్రభూ!

231

మ. అనఘా! యద్భుతతావకీనఘనమారయామోహితస్వాంతులై
యనయంబున్ ద్రిగుణప్రధానులయి బాహ్యజ్ఞానసంయుక్తులై
తనుధారుల్ పొడఁగానలేరు నిను నాశ్మశ్మన్ గుణవ్రాతమున్
గనుచుందొక్కపు డద్దియున్ గనకయేకన్గొండు పెట్టికటిన్.

232

ఉ. రాగము ద్వేషమున్ విడిచిపొజ్జినలిర్ప స్వతోనిరస్త మా
యాగుణభేదమోహులగునట్టి సనందనముఖ్యులౌ మహా
యోగుల నిన్నెదన్ దలఁపనోర్తురు కేవలమున్ జడుండ నే
నే గతిఁబూని నిన్ను గణియింపఁగనేర్తును జ్ఞానభాస్కరున్. 233

వ. మఱియును భవన్మాయావిరచితమగు లోకంబునఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ,
మద, మాత్సర్య, విభ్రాంత చేతస్కులై, గృహదులయందు వాస్తవికబుద్ధిం దవిలి
యజ్ఞులు భ్రమించుచుండురు. ఓ పరమయోగిపుంగవా! ఇప్పుడు సర్వభూతాత్ముం
డవగు నీ శుభదర్శనంబునఁ గామకర్మేంద్రి యాశ్రయంబగు మదీయ మోహపా
శంబు విచ్ఛిన్నంబయ్యె. 234

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీ వడువునఁ దన మహి, మను బొగడిన ధీరు నంశుమంతునిఁ గని య
మ్మునిపతి కపిలాచార్యుం, డనె నాతనిపై ననుగ్రహము పొడ సూపన్. 235

క. నీ తాతయజ్ఞ పశు వగు, నీ తురగమును గొనిపోమ్మరధృతి వత్సా! యీ
నీ తండ్రులకు సుగతి గం, గాతోయంబునన కల్లుఁగా దితరమునన్. 236

శ్రీశుకుఁడు:—

ఆ. అంత నంశుమంతుఁడతనికి శిరమున, మ్రొక్కి హయమును గొనిపోయెఁబురికి
సగరచక్రవర్తిసరగ నా పశువుతో, యజ్ఞ శేషమును సకమాప్తిచేసె. 237

గీ. అంశుమంతునియందు రాజ్యంబునిల్పి, సగరభూపతి నిస్సృహుండగుచు ముక్త
బంధనుండయి యుత్తమశపథముఁ బొందె, ఘనతరావోపదిష్టమార్గమునఁ జేసి.

అ ధ్యాయము 9.

—ఐఐగంగావతరణము, ఖట్వాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము ఐఐ—

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అంశుమంతుఁడు గంగానయనదృఢేచ్ఛఁ, దద్దయున్ బెద్దకాల మురదగ్రతపము
సల్పెఁ గాని యందులకు నశశక్తుఁడగుచు, గడకుఁ గాలధర్మంబునురబడసె సధిప!

క. అతనిసుతుండు దిలీపుం, డతని తెఱఁగుననె యశక్తుఁడయి మడిసెన్ ద
త్సుతుఁడు భగీరథుఁడు మహా, గ్రతపంబొనరించె సమధికనియమయుతుఁడై.

శా. గంగాదేవియు నా భగీరథునకున్ గానంగనై భావము
ప్రొంగన్ నీకు వరంబు నిత్తు నన నారభూపాలవర్యుండు స

శ్యాంగాలింగిత భూతలుండగుచుఁ నశత్రుదాంబుజాతద్వయిన్
భృంగంబట్లు మెలంగుచున్ దెలిపె స్వాభిప్రాయమున్ సర్వమున్.

241

గంగాజీవి:—

చ. నరవర! యిచ్చుహీతలమునంబడు నాదగు వేగభారమున్
దిరముగఁ దాల్చుఁగాఁ గలుగుతదిట్టి యెవం డటుగాక యున్నచో
ధరణితలంబుఁ జీల్చుకొనితత్క్షణమంద యనార్యవేగవి
స్ఫరణ రసాతలంబు వడిఁజొచ్చెన నేఁ బలుమాట పోకిరిన్.

242

చ. విను మది గాక నేను బృథ్వివీతలమున్ జొర నిచ్చగించ నె
ల్ల నరులు స్వీయపాతకములన్ దృఢియింతురు నా జలంబులన్
మొనకొని యెట్లు లా యఘనశ్రమూహముఁ బొందుకొనంగ పోయి నో
జనవరసత్తమా! తగ విరచారముసేయుము దీని నెన్నుదిన్.

243

రాజు:—

గీ. సాధువులును సన్యాసులుశాంతమతులు, భాస్కరులు లోక సావనుశత్రురితము
నంగసంగంబున హరితురహరహంబు, సఘహరుండువిష్ణుఁడు వాదితయందునుంట.
గీ. తంతువులయందుఁ బటముచందమున నెవని, యందు విశ్వమోక్షప్రోత్సాహి తనప్పు
నఖిలదేహులకాశ్చర్యమూర్తస్థి దుద్ర, దేవుఁడు భరించఁగలఁడు శ్లోకద్వేగభరము.

మ. అని యిట్లాడిన యా భగీరథుని వాక్యంబోడి నాలించి యి
ట్లనియె స్థంగయు నోసృపాలకవరేశ్వర్యా! నీ విఁకన్ సుప్రస
న్నునిగాఁ జేయుము దేవదేవుని భవునశ్రమార్థమూ మృలం
బును దాల్చున్ దృఢభక్తితో సతనికినోరమాదంబుఁ గల్పించుచున్.

246

శా. ఆ గంగావచసంబు భూరిగనుగుండాలించి యోక్షో మహా
భాగుండైన మహేశ్వరుం గాలించె విరభాజితసర్వర్వచేన్
నాగేశభరణుం డుమారమణుఁడునోరదా సల్పకాలంబులో
శ్రీగంగాజలధారణార్థమయి యర్ఘిన్ సమ్మతించెన్ పృచా!

247

మ. సృపతిప్రార్థితుడౌచు నల్లెయని గౌరీనల్లభుం డా శివుం
డు పరాధాభిరతుండు గావుటను యోక్షో విష్ణుపాదాబ్జసం
గపునీతోదకయైన యా విచులగంధగన్ రంగమస్తుంగభం
గపునూత్సేకను దాల్చెఁ దా సవహితోత్కంఠన్ మహీనాయకా!

248

నీ. వీరరాజున్ భగీరథుం డఖిలలోకైక సావనియగునాక భునిని
స్వపితృదేహములు భరస్మావశిష్టంబులై, యెటఁ బడియుండె నశచ్చటికి వాయు

రయసమన్వితమహారథ మధిగోహించి, యురవడిఁ గొంపోవురచుండ నదియు
నా నృపశేఖరుననుగమించుచు దగ్ధ, తనులగు సగరపుత్రకులఁ దడిపి
గీ. పావనులఁ జేసెఁ దజ్జలనస్పర్శఁజేసి, సగరసుతులును దేహభరస్మములతోన
చనిరిబ్రహ్మాదండహతులయ్యును దివికిని, పరమపావనగుణసాంద్రపార్థి వేంద్ర!

ఉ. నాకధునీజలంబు జననాయక! వెల్కిడియైన మేనులన్
సోకినమాత్ర నా సగరసూనులు స్వర్భువనంబుఁజెంది ర
స్తోకధృతవ్రతాఘ్యులయితోరపుశ్రద్ధ వహించి యే ప్రజా
నీకము గంగనున్ గొలుచురనిచ్చలు వారలఁ జెప్ప నేటికిన్.

250

నీ. అవనీశ! విచులాత్మురలై నమునీంద్రు ల, వితథమాశ్రద్ధ నేరవిభునియందు
నెలమిడెందము పాదుకొలిపి దుస్త్వజమైన, దేహబంధనము నొరద్దికఁద్యజించి
దైర్యంబుమీఱ సరద్యఃకాలమునఁ దా, దాత్యమున్ బొందుదురట్టివిష్ణు
చరణసంజాతయైరసంసారకాంతార, ఘోరతరకుఠారధారయగుచు

గీ. నలరు త్రిభువనసావనయైనయట్టి, యమరధునిదివ్యమహిమలంఠదలఁతియైన
యీదృశంబగుకార్యమూహించిచూడఁ, గాదుపరమాద్భుతంబు నిరక్కంబురాజ!

వ. ఆ భగీరథునకు శ్రుతుండును, నతనికి నాభావరుండును, నతనికి సింధుదీపుండును,
నతనికి నయుతాయుతుండును జన్మించిరి. ఆ యయుతాయునకు ఋతుపర్ణుండు
వొడమె.

252

గీ. నలసఖుఁడు ఋతుపర్ణుఁడునలునివలన, సశ్వవిద్యనుగొనియెఁ దారనక్షహృదయ
మనెడువిద్యను నిపుణతనతనికొసఁగి, యతనికిన్ సర్వకామాఖ్యరసుతుఁడువొడమె.

వ. ఆ సర్వకామునకు సుదాసుండను పుత్రుండుకలిగె. ఆ సుదాసునకు మిత్రసహుం
డనఁబడు దమయంతీ పతియగు సౌదాసుండు జనించె. అతండు పదంపడి కల్మాష
పాదుఁ డనఁబరఁగె. ఆ సౌదాసుండు వసిష్ఠశాపంబున రాక్షసుండై నిజకర్మంబున
ననపత్యుండయ్యె నని వినిపించిన

254

విష్ణురాతుఁడు:—

క. అనఘాత్ముండగు సౌదా, సునకున్ గురుశాపమేలకొప్పడె దీనిన్
వినుచు రహస్యముకాదే, న్వినఁగోరెద నాత్మయందురవిప్రవరేణ్యా!

255

శ్రీశుకుఁడు:—

నీ. వినుము సౌదాసుఁడురవేటగ్రుమ్మరు చటన్, రక్కసు నొక్కనిఁజక్కడంచెఁ
దానఁ దద్భ్రాత వంశతన్ గుందుచున్ బ్రతిక్రియఁ జేయఁ దలఁచి దురమ్మృత

మతియయి

- నూదరూపముఁ దాల్చిరక్షోణీశుగ్రహమున, నుండి బుభుక్షుఁడైతయున్న గురున
కనువొంద నరమాంసమునువండిపెట్ట న, భక్ష్యమౌ దానినిరబరఁగఁ జూచి
గీ. గురుఁడు క్రుద్ధుఁడై శపియించెనరవ రేణ్యు, రక్కసుఁడవుగమ్మనియంతరక్కసుండె
యట్లుగావించుట యెఱంగిరయతఁడె శాప, భుక్తిద్వాదశవాన్వికంఠబుగ నొనర్చె.
క. ఆసాదాసుఁడు జలమును, దోసిటఁ గొని గురు శపింపఁగొడరియు మదయం
తీసతిచే వారితుఁడయి, యా సలిలము విడిచెఁ దా నిరజాంఘ్రులయందున్. 257
- వ. ఇట్లుభూమ్యాకాశంబులును ద్విగిగంతంబులునుసర్వంబును జీవసుయంబుగాఁగనుచుఁ
దనపాదంబులయంద తచ్చాపజలంబును విసర్జించి, దానఁ గల్మాషపాదాంధై గురు
శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది చరించుచుండె నంత నొక్కనాఁడు, 258
- చ. క్షితివర! యాతఁడాఁకటనుశిక్కి వనాకసులైన విప్రదం
పతుల వ్యవాయకాలముసకమక్కువఁ గన్గొని యందు విప్రుఁ గ్రూ
రతమెయిఁ బట్ట నాద్విజపుత్రకంధి విషాదపరీతచిత్తయై
యతికృపణత్వ మేర్పడఁగనాశనితో ననె నిత్యైశ్వరింగునన్. 259
- క. రాక్షసుఁడ వీవు కా విక, సాక్షాదిత్వాకుస్మపమరహరభుఁడవు ప
ద్మాక్షి మదయంతినాభుఁడ, వీ క్షితినిన్ దగ దధర్మమట్లులుచేయన్. 260
- ఉ. త్సాధవ! యీగతిన్ మిధునకర్మమునం దకృతార్థ విపు నా
నాథు నపశ్యకానునగునాకు నొసంగుము వేడుచుంటి న
య్యా! ధరణిన్ ననుస్తపుదురష్ఠాములన్ నమకూర్చునట్టి న
త్సాధన మానుగాదె పురుషపాలికి దేహము నిశ్చయంబుగన్. 261
- సీ. బ్రాహ్మణుఁడితఁడు విరద్వాంసుఁడు వరతప, శ్రీలగుణాభ్యుదయస్థిరహృదయుఁడు
కావున నో రాజ!రయీ విప్రవరవధ, యఖిలార్థవధగాఁగనాత్మఁ దలఁపు
సకలభూతాత్ముఁడై సకలభూతముల గుణంబులతోడ సంతృప్తితుఁడగు
పరపురుషాహ్వయురబ్రహ్మ నారాధింపఁ, దలఁచిన ఘనుఁడు శాంతతన్వరూపు
గీ. డట్టి బ్రహ్మర్షివరుఁ డితఁడక్కటకట!, నేడురాజర్షివరుఁడ పౌనీనలనను
తండివలనఁ బ్రేమాన్న దాఁతత్మజుఁడువోలె, వధమునకు నప్పుడగు నెట్టిరలధిప
చెపుమ. 262
- గీ. వైదికుం డనఘుండునురబ్రహ్మవాది, సాధుశీలుఁడునగు నీద్విరజన్ముఁబట్టి
మొదవునుంబోలె నెట్లు చంఠపుటకు నీవు, సమ్మతింతువు న్జ్ఞననమ్మతుఁడవు.
- ఉ. ఈతని మానకీవు భుజిరయింపఁ దలంచితివేని ముందుగా
నా తనువున్ భుజింపు జనననాయక! యొక్కక్షణంబుగూడ నే

సీతనిఁబాసి పీనుగతిసీక్ష్మితినిన్ బ్రతుకంగలేను జ
మ్మితెఱఁగెల్ల నీదుమదిరనెంచి యనుగ్రహ ముంపు నాపయిన్.

264

గీ. అనదగతి నిట్లు కరుణోక్తులలాడు చామె, పనవుచుండంగ వ్యాఘ్రంబురపశువునట్లు
బలిమి భక్షించె బ్రాహ్మణుఁరబట్టి శాప, మోహితుండయిసౌదాసరభూపవరుఁడు.

శా. ఆ నారీమణియైన బ్రాహ్మణియు గర్భాదానసంధాయకుం
డౌ నాథుం బురుషాదుఁ డిట్లు తిన శోరకావేశయుక్తాత్మయై
త్మనాథుం బొడఁగాంచి యుగ్రసముద్రగ్రక్రోధదష్టోష్ణయై
చానం గూడినఁ జత్తు వీవు ననుచున్ శాపం బొసంగెన్ వెనన్.

266

గీ. ఇట్లు మిత్రసహున్ శపిరయించి మగని, ననుగమింపఁగ నెంచి తరదస్థులను స
మిద్ధవహ్నియందుంచి యారమెలఁత దాని, యందుఁబడి భర్తృగతిఁ బొందె
ననువుమీఱ.

267

ఉ. ద్వాదశహాయనాంతమునఁదద్గురు శాపవిముక్తుఁడౌచు నా
త్మాదయితుండు పెన్దమినిరమైధునకర్మకుఁ దా సముద్యతుం
డై దృఢవాంఛనుండ మదరయంతియు నాథునిఁజూచి కూడఁగా
రాదని మాన్చివైచె నలరబ్రాహ్మణిశాపము జ్ఞప్తిఁజేయుచున్.

268

ఉ. ఆపయి స్త్రీసుఖంబు విడరనాడె గడింది స్వకర్మజేసి ధా
త్రీపతి సంతులేమికి మరదిన్ గడుఁ గుంది గురున్ వసిష్ఠుఁ దా
నా పనికై యనుజ్ఞయిడరనంత వసిష్ఠమునీందుఁ డుద్యతుం
డై పరిపాటితోడ మదరయంతికిఁ గల్గఁజేసె గర్భమున్.

269

ఉ. ఆ మదయంతి గర్భమునురహాయనసప్తక మోలిఁ దాలిచెన్
భూమిప! యెంతకు న్నిసువురపుట్టకయున్న వసిష్ఠమానియున్
గోమలి గర్భ మశ్మమునఁగ్రొచ్చినఁ దత్త్వణమంద పెంపుతో
నామెకు నుద్భవించెఁ గొడురకశ్మక నామమున న్రబసిద్ధుఁడై.

270

వ. అశ్మకువలన జనించినకుమారుండు నారీజనపరిరక్షితుండగుట నారీకవచుండనియుఁ
బరశురామునివలన నిఃక్షత్రంబైన కులంబునకు మూలభూతుండగుట మూలకుం
డనియుఁ బేర్కొనంబడియె. ఆ నారీకవచునకు విశ్వసహుం డుదయించె. ఆ విశ్వ
సహునకు ఖట్వాంగఛక్రవర్తి యుద్భవించె.

271

మ. అమరాభ్యర్థితుఁడై యజేయుఁడగు ఖరట్వాంగావనీజాని యు
ద్ధమునన్ దైత్యుల సంహరించి సురబృందజ్ఞాపితుండై ముహూ

- ర్తము స్వీయాయు వటం చెటింగి దృఢనైశరాగ్యంబునంజేసి వై
శమ వీటిన్ దరియంగఁజేరి నిలిపెన్ శలక్ష్మీశుపై డెందమున్. 272
- మ. కులదై వద్విజజాతికంటె మఱినాశకుం గూర్చఁగాఁ జాల వ
ర్జిలిఁ బ్రాణంబులుఁ గాంతలున్ దనయులున్ శ్రీయున్ మహీరాజ్యమున్
దలఁపన్ బాల్యమునందె నా మనము పొందంబో దధర్మంబుఁ గే
వలుఁడౌ విష్ణువుకంటెఁగాన నిఁక నేరవ స్త్వంతరం బెద్దియున్. 273
- ఉ. కామవరంబు నాకు నొసఁగన్ భువనత్రయ నాధులైన ను
త్రామముఖాఖిలామర విశతానము నాయెడఁ బ్రీతిఁ జూపఁ నేఁ
గామితమున్ వరింపక నిశకారముఁ జేసితి భూతభావనుం
డౌ మధుసూదనున్ మనమునందు నితాంతము సంస్మరించుచున్. 274
- గీ. ఆ వశీకృతేంద్రియబుద్ధులగునుపర్వు, లైన సహృదయసంస్తతునాత్మహూపు
శాశ్వతున్ బ్రయుఁ దెలియంగఁగజాల రన్న, నితగులగు వారలన్ వచిరయింపనేల.
- మ. హరిమాయారచితంబులున్ బ్రబలమోహోపాదకంబుల్ విన
శ్వర గంధర్వపురోపమంబులగు నైశ్వర్యాది నానాగుహో
త్కర సంగంబును దుస్త్వజప్రకృతిసిద్ధంబున్ విసర్జించి యా
హరి సర్వం బని యెంచి తచ్చరణముల్ శఙ్ఖానింతు సశ్రాంతమున్. 276
- సగ్ధర. శ్రీమన్నారాయణాంఘ్రిశ్రితహితమతి రంజిల్లి ఖట్వాంగభూపుం
డీ మాడ్కిన్ నిశ్చయంబున్ శధృతినొసరిచి తానీ శరీరాత్మ నూప
వ్యామోహంబెల్ల భవోద్వేదముఁడగుచును బోరనాడి పిరిక్కిన్ బరీక్షి
ద్భూమిశా! బ్రహ్మభావంశును విమలగతిన్ శబాండె నన్యజగీశన్. 277
- గీ. పరమభాగవతుల్ భగవంతుఁ డజుఁడు, వాసుదేవుఁ డటంచు నెశ్వనిభజింతు
సూక్ష్మమును శూన్యకల్ప మశూన్యమునగు, నా పరబ్రహ్మ మెన్నంగనతఁడుచూపె.

అ ధ్యాయము 10.

శ్రీరామ చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

- వ. రాజా! ఆ ఖట్వాంగచక్రవర్తికి దీర్ఘబాహుండును, దీర్ఘబాహునకుఁ బృథుయశ
స్కుండగు రఘువును, సతనికి నజుండును, నయ్యజునకు దశరథుండును బాడమిరి.
- మ. చరితాద్ధుండయినట్టి యా దశరథశ్రద్ధాజానికిన్ బ్రోల్లస
చ్చరితుండున్ భగవంతుఁ డాద్యుఁడును సాక్షాద్బ్రహ్మహూపుండునౌ

- హరి పుత్రత్వమునందె నిర్జరనికారయాభ్యర్థితుండై సరే
శ్వర! యంశాంశముచేత నిమ్మగఁ జతుర్భాగంబులన్ జెందుచున్. 280
5. అట్లు శ్రీవిష్ణుదేవుండు జన్మించి శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్ను నామ
ధేయంబులఁ బరఁగె. తత్త్వదర్శులగు మునిపుంగవులచే వర్ణింపఁబడిన యా సీతా
పతి పవిత్రచరిత్రంబు నీవు మున్నువింటి వైనను గ్రమ్మఱ వినిపింతు వినుము,
అని యిట్లనియె. 281
6. ధరణీశ! పితృవాక్యపరిపాలనార్థంబు, త్వక్తరాజ్యండయిత్యమృదులము
లగు పదాంబుజములనడవులఁ దిరుగుచు, మారుతపుత్ర లక్ష్మణులు భక్తి
మార్గశ్రమంబు డింపంగ శూర్పణఖా వి,రూపతాహేతు సంప్రప్రాపితోరు
కాంతావిరహరోషఘటితభ్రుకుటిపరి, త్రస్తాంబురాశియైరప్రాభవమున
7. నా పయోధివిజ్ఞాపనమవధరించి, సేతువున్ గట్టి రిపుధూమకేతువగుచు
ఖలజనమహాటవీదవశ్యులనుఁ డైన, కోసలేంద్రుఁడు మమ్ము సాకుత సతంబు. 282
8. సారోదారపరాక్రముండగుచు విశ్వామిత్రయాగంబునన్
మారీచాదికయామినీచరుల భీరమాటోపమేపారఁగన్
దా రాముండు సుమిత్రపట్టి కనుచుండన్ లిప్తమాత్రంబునన్
బోరన్ బెల్చన బిల్కుమారైచు సుపరద్వుల్ చూచి యగ్నింపఁగన్. 283
9. నరవర! వీరలోకము గ్రనంగ సుశోభనమైథిలీస్వయం
వరసదనంబునన్ ద్రిశత్రువర్గసమాహృతభర్గచాపమున్
గరికలభంబు దాఁ జెఱకుఁగట్టునుబోలెను లీలఁబట్టి చె
చ్చెర నరివోసి పెల్చ విఞ్చితచెన్ బెనుమ్రోత జనింప మధ్యకున్. 284
10. మునువక్షస్థులమందు నెక్కొనియె నేరపూఁబోడి పెంపొప్ప ని
ష్ఠనురూపాంగవయస్సుశీల గుణయైరయన్వొంది సీతాసమా
ఖ్యులు జెన్నారెడు నా రమారమణినిన్ రగల్యాణమై లోకపా
వననాముండగు రాముఁడొప్పెసఁగె నిరక్షాక్వన్వయస్థేముఁడై. 285
11. ధరణిజఁ బెండ్లియై యిటు మురదంబున నేగుచు మార్గమధ్యమం
దిరువదియొక్కమాఱులు మరహీస్థలమెల్ల నరాజకంబుగా
బరువడిఁజేసినట్టి భృగువర్యుని యుద్ధృతదర్పమున్ బొరిం
బొరి నణఁగించె భానుకులముఖ్యుఁడు శ్రీరఘురాముఁ డేపునన్. 286
12. ప్రకట కేకయానుతావరదాసరూప సూ, నృతపాశపరివీత్రపితృనిదేశ
మూదలఁ దాల్చి భార్యాయుక్తుఁడగుచు రా, జ్యశ్రీని మిత్రులనాప్తజనుల

- భవనంబు నసువులభంగిఁ ద్యజించి యు, య్యితసంగుడై వనశ్శీతికి నేగె
నచటఁ గిల్పిషబుద్ధియగురావణస్వసన్, వికృతిరూపిణిగఁ గాఢవించి పిదప
గీ. నాపెకున్ ముఖ్యబంధువులై నఖరుఁడు, ద్రిశిరుఁడునుదూషణుండునాశదిగఁగల పదు
నాల్గువేలరక్కసులగంధడచిచాప, హస్తుడై గ్రుమ్మఱుచురాముఁడడవిమెలఁగె.
మ. క్షీతిపా! శూర్పణఖానివేదిత లసత్సీతాకథా కర్ణన్
త్థితపుష్పాయుధవిభ్రముండగుచుఁ బంక్తిగ్రీవుఁ డంపంగ ద
ర్పితుడై హేమకురంగరూపమున మారీచుండు తన్నాశ్రమో
ర్వి తొలంగింప వధించె రాముఁడతనిన్ శవేధన్ శివుండుం బలెన్. 288
- మ. అసమక్షంబున రాక్షసాధముఁడు లంకాకాథీశుఁ డక్కానలో
వసుధాపుత్రినిఁ బెన్వృకంబుకరణిన్ బల్కిన్ హరింపంగ స్వీ
య సతిం బాసి యతండు భ్రాతృసహితుండుడై గ్రుమ్మఱెన్ దీను రీ
తి సతీసంగులపాటు లిట్టి వని వ్యూతస్థింజేయు నట్లయ్యెడన్. 289
- మ. తగ నాత్మార్థము చంపఁగాఁబడిన గృధ్రస్వామిఁ బండించి యో
జఁ గబంధు న్దునుమాడి వాసరులతో సత్సఖ్యమున్ జేసి జా
లిగ నీతాసతి వార్తఁదెల్పు విని వాఱింగూల్చి బ్రహ్మేశ్వరుల్
వొగడన్ సానుజుడై సముద్రతటికిం బోయెన్ జ్ఞవంగాళితోన్. 290
- క. అమరన్ ద్రిరాత్ర ముపవా, సముఁ జేసి స్రీతీక్షణేయసాగరుఁడు రఘూ
త్తముఁడగు శ్రీరాము సను, తుమునకు రాకుండె సంతఁగౌరవముఖ్యా! 291
- ఉ. రామునిక్రోధదృష్టి మకరరంబులు నక్రములుం గలంగ ను
ద్దామరవం బడంగఁ దనుకదాన సముద్రుఁడు రూపుఁదాల్చి ను
శ్రీమహితార్ఘ్యపాద్యములుశరీర్షమునన్ ధరియించి వచ్చి యా
స్వామిపదాంబుజద్వయినిశ్రవాళి నయంబునఁ బల్కె నీ గతిన్. 292
- చ. సనకముఖేద్యుఁడౌ నెవనిశసత్త్వమునన్ సురసంఘమున్ రజం
బున నఖిలప్రజాపతులుభూతపతుల్ తమమందు నొదుర
య్యనఘు నినున్ గుణేశ్వరునినాద్యు జగత్పతిఁ గాలరూపునిన్
ఘనమహిమున్ జడాత్ములముగన్గొననేరము మేము సుంతయున్. 293
- చ. ధృతి నలవోకమై జలనిశధిం దరియింపుము విశ్రవఃపురీ
షతులితుఁ గూర్చురావణునిఁ శరణుము వీరవరా! గ్రహింపు త్వ
త్సతిని గకుబ్ధిజేతలగుత్పాపులుచేరి నుతింపఁ బొల్పు న
ప్రతిహతమైన నేతువు నశవారణకట్టు యశోభిలాషివై. 294

వ. అని సముద్రుండు వలుక.

295

మ. బహుళాటోపముతోఁ గపింధ్రులు గిరిత్రవాతంబులున్ బెక్కనో
కహముల్ వైవఁ బయోధిసేతు వలవోకంగట్టి సుగ్రీవ నీ
ల హనూమత్ప్రముఖుల వంగతతితోఁగలంకాపురంబున్ రఘూ
ద్వహుఁడౌరాముఁడు తద్విభీషణమతిన్ బాటించి చొచ్చెన్ వెనన్.

296

సీ. కొట్టంబు లరికట్టిగుమ్మముల్ పడఁగొట్టి, కొల్వుకూటమ్ములుగూలఁద్రోచి
గవనులఁగూర్చి బొక్కసములఁ బెకలించి, కొణిగల వలబిటాకలఁ దెమల్చి
చదుకంబులను బేర్చిసదమదం బొనరించి, యరుగుల మెట్ల నూటాడఁజేసి
పెక్కెములనుజించియొక్కుమ్మడి పసిండి, కుండలనెల్లనుగూల్చివైచి

గీ. కవికులశ్రేష్ఠులెల్ల నీకరణిఁ జెలఁగి, ఘనతరోత్సాహములను లంకాపురంబుఁ
జొచ్చి కలగుండువెట్టిరిత్రోణినాథ!, మత్తగజయాధ పంక్తులుమడుపునట్లు. 297

వ. అంత రాక్షసేశ్వరుండగురావణుం డది విలోకించి నికుంభ, కుంభ, ధూమ్రాక్ష, దుర్ముఖ, సురాంతక, సరాంతకాదులను, బుత్రుండగు నింద్రజిత్తును, సమాత్యుండగు ప్రహస్తుని, సతికాయుని, సకంపనాది సర్వానుచరులను, గుంభకణ్ఠుని యుద్ధంబునకుఁ బనిచె. వారును శూల, చాప, ప్రాస, శక్తి, శర, తోమర, ఖడ్గాద్యా యుధసమేతులై తన్నెదురింప సుగ్రీవుండును, లక్ష్మణుండును, హనుమంతుండును, గంధమాదనుండును, సీలుండును, నంగనుండును, బనసుండును మున్నుగా ననేక వానరయూధపులఁ గూడి రామభద్రుండు రాక్షస సైన్యంబును మార్కొనె. అంత శ్రీరామచంద్రుని యయ్యంగదాది చమూపతు లెల్లరు సీతాపహరణదోషంబునజేసి హతభాగ్యుండగు రావణుండు ప్రభువుగాఁగల చతురంగబలసమేతంబులగు విరోధిసైన్యంబుల నెదుర్కొని గదా శర పరంపరల బిట్టు మర్దింపఁ దొడంగిరి. అంత

298

మ. తనసైన్యంబు వినాశముంగనుట దైత్యస్వామి వీక్షించి కృ
న్నన రోషాన్వితుఁడౌచుఁ బుష్పకవిమానారూఢుడై పుణ్యకీ
ర్తను మాతల్యుపసీతదీప్తికలితేంద్రస్యందనాధిష్ఠితున్
ఘనధామున్ రఘురాముఁ గొట్టె సురుపుంఖక్రూరబాణంబులన్.

299

శా. రాముం డాతనితోడ నిట్లనియె నౌరరా! రావణా! మూఢ! నా
లేమన్ శ్వాస మటుల్ పరోక్షమున బ్రల్మిన్ నాఁడు గొంపో తిసీ!
యీమై రోతగుకర్మఁ జేసిన గతశ్రీకుండవౌ నీకు సం
గ్రామక్షోణిని దత్ఫలంబుఁ గుడుపంగ నౌ జముండుంబలెన్.

300

- శా. శ్రీరామప్రభుఁ డిట్లు రావణు నధిక్షేపించుచున్ గూరమా
నారాచంబు నిగిడ్చె వజ్రముక్రియన్ శవదృక్షమున్ జీల్చె న
ద్దా రక్షఃపతి నెత్తుఁ గ్రక్కుచు నశాన్యశ్రేణి యుద్ధోర్వి వి
స్ఫారత్పుష్పకమందునుండి పడియెన్ శ్రుబక్షిణపుణ్యంబలెన్. 301
- ఉ. భేదముతోడ డెందములుగీడ్చడ నత్తటి లంకనుండి మం
దోదరితో నిశాచర సకతుల్ నటించెంచిరి ముక్తకంఠులై
రోదనము నొప్పనర్చుచునుర్రొమ్ము శిరమ్మును బానుకొంచుఁ జె
న్వేదనతోడ బిట్టు పలకవించుచుఁ గన్నుల నీరువెట్టుచున్. 302
- గీ. సంగరక్షోణి లక్ష్మణశతవిశిఖ, హతులఁ దనుతమ బంధుసంకశములనెల్లి
గొంగిటం జేర్చి యేడ్వంగఁగడఁగి రఘు, యాతుధానాంగనల్ కౌరవవాధినాథ! 303
- వ. పదంపడి వారెల్లరు రావణు నుద్దేశించి 304
- గీ. లోకరావణ రావణ! శ్రమాకు నెల్లి, దిక్కునగునీపు నేడు గతించి మేము
హతలమైతిమి నైరిజనాద్వితయగు, లంక యెవ్వని శరణంబునెరింగఁ బొందు. 305
- శా. కామావేశవశంగతుండవయి లంకాధీశ! పౌలస్త్య! నీ
తామాహత్య మెఱుంగనైతి నణుమాశ్రమ జీనియు న్నివయో!
నీ మాధ్యంబు నికేమి చూఱుదుము నిర్ణయప్రభావాన్యమా
భూమిజం గొనితెచ్చి పొండితివిగాకమున్నట్ట నీన్యస్తశన్. 306
- గీ. లంకయును మేముఁగూడఁ గురలప్రసీప!, నేడు విధనలమైతిమిశరయభోగ
మనుభవింపఁగ నయ్యె నీరయాన్య సీత, రీర మాహారమయ్యెఁగాకగృధ్రములకు. 307
- వ. అని పరిపరివిధంబుల నిశాటాంగనలు నిలపించిరనిచెప్పి నుజ్జయు యకుం డిట్లనియె. 308
- గీ. కోసలేంద్రునియనుచుతింఁగొని విభీషణుఁడు యథావిధి స్వీయ శనులకు నౌర్ధ్వ
దైహికములగుకర్మజాతంబులెల్లఁ దా నలిపె చిన్మమేధవిరధానమునను. 309
- చ. అసఘుఁడు రామభూరనుఁబడంత సశోకవసినీకేతనం
బున ఘనశింశుసాఖ్యతరుమూలసమాశ్రిత్యమై నితాంశమున్
దన యెడబాటునన్ బెనునెత నృడి గున్సిన మట్టి భూసుం
దన నతిదీనచిత్త దయితం బొడఁగాంచెఁ గురుక్షీతీశ్వరా! 310
- శా. ఖ్యాతశ్లాఘ్యచరిత్రసంకలితఁబురణ్యాన్ స్వీయసందర్శనో
ద్భూతాఘ్లాదవికన్వరామలముఖాంశభోజాతసంపూత నా
సీతంగాంచి రఘూత్తముండుఁ గరుణింశచెన్ బుష్పకంబందు భూ
జాతన్ జేరిచి యెక్క భాశృయతుఁడున్ శసామీరియక్తుండునై. 311

శా. ఆరాముం డపు డవ్విభీషణుని రక్షిరోధీశుఁగాఁజేసి పొ
ల్పారన్ దద్దుణరక్తి లంకయును గల్గల్పాంతాయువున్ గూర్చి పెన్
భారంబౌ వ్రతదీక్షఁదీర్చి హనుమత్త్రద్భాత్రర్కజోపేతుఁడై
దారిన్వేల్పులు పుష్పవృష్టిఁగురియన్ శదా వీటి కేఁగె న్వెసన్. 312

సు. స్మయదూరుండు విరించిముఖ్యునుతనశ్చారిత్రికుండున్ శుభో
దయుఁడౌ రాముఁడు వల్కలాంబరధరున్ శధర్మాత్ము గోమూత్రప
క్వ యవాన్నాశినిఁగా జటాధరునిఁగాతభవ్యాత్ముఁగా స్థండిలే
శయుఁగా బుద్ధి నెఱింగి తమ్ము భరతున్ శసంతపుఁ డయ్యెన్మదిన్. 313

సీ. అగ్రజుఁడగురాముశనాగమనమ్మను, విని పౌరసచివాస్త్రజనపురోహి
తాదిగణోపేతుఁడై మస్తకమునందుఁ, బాదుకలిమ్ముగఁగబాదుకొలిపి
నెఱి భరతుండు సంశయిగామమందలి, స్వశిబిరముననుండిసాధురీతి
బహువిధశుభగీతశవాదిత్రనిక్వాణ,ములు భూనభోంతరంశబులఁ జెలంగ
గీ. వినయమును భక్తి యనురక్తిపెనగొనంగ, నన్నయగు రామచంద్రునిశకభి
ముఖముగఁ

బరఁగఁ జనుదెంచె నుజ్జ్వలశభాగధేయ, పండితజనవిధేయ! యోశపాండవేయ!

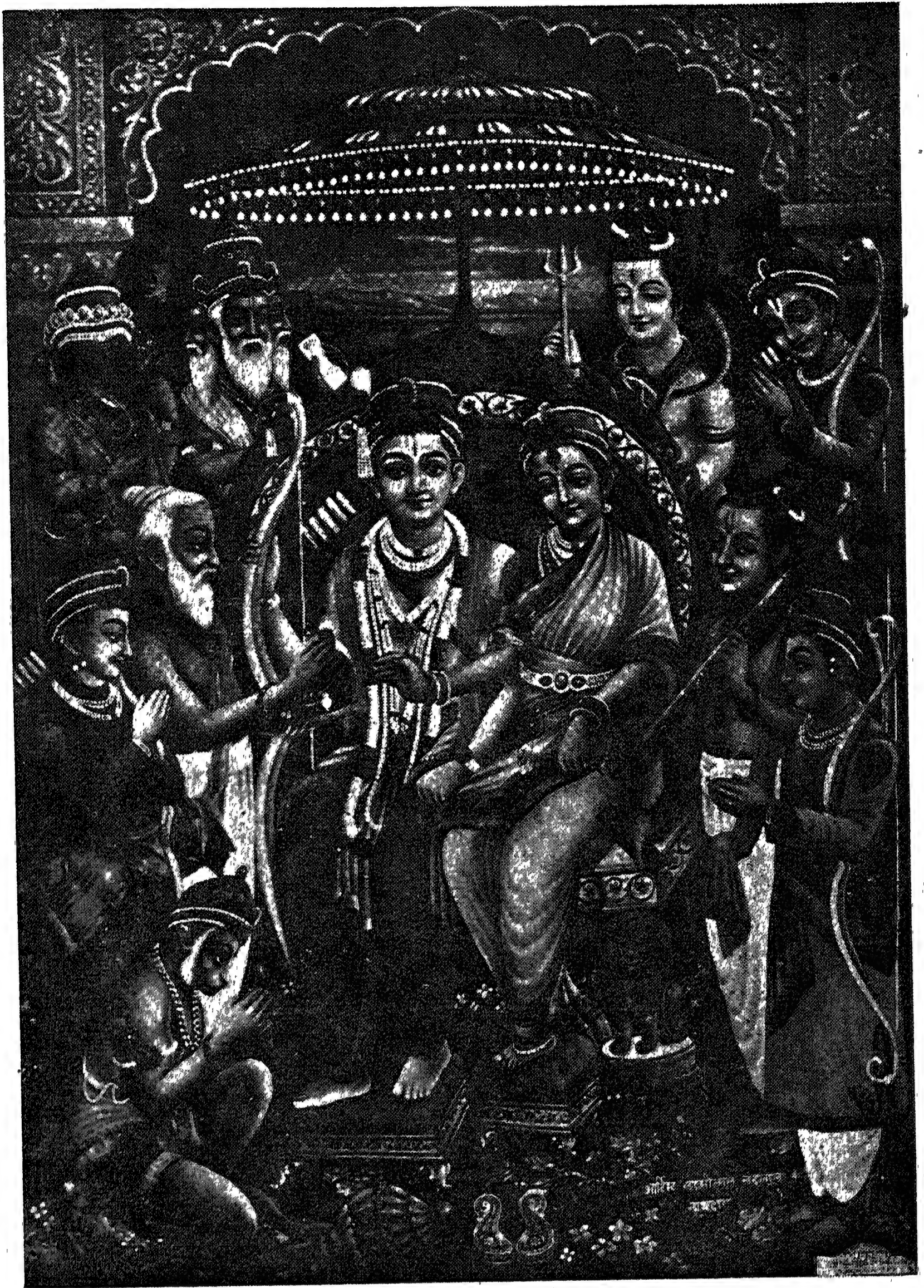
సీ. సారెకున్ బ్రహ్మఘోషంబునఁ బరియించు, సద్బ్రహ్మవాదివ్రజంబుతోడ
స్వర్ణపతాకావిశభాసురచిత్రవ, ర్ణక కాంచనస్యందశనములతోడ
నానావిధోపాయశనవాత్రభారవా,హకభృత్యజనసమూహంబుతోడ
కసకనేపథ్యయూక్తతురంగములతోడఁ, దులలేని వెలవెలంశదుకలతోడ
గీ. ఛత్రచామరముఖ్యరారజార్హర్హవివిధ,వస్తువులఁ గొని భరతుండుశపాదుకలట
నెదుట నిడి సాశ్రునయనుఁడైశయెడఁదఁ బ్రేమ,గదురఁ బ్రాంజలియై పడెన్ శ
బదములందు. 315

సీ. భరతు వాత్సల్య సంభరితుఁడై బాష్పపూ,రంబులఁ దడుపుచుశరామవిభుఁడు
బాహుల దృఢపరిశ్రవ్వంగంబుఁ గావించి, జానకీలక్ష్మణశనహితుఁడగుచు
నఖిలవిప్రులకుఁ బూజ్యతములౌ పెఱలకు, స్వయముగఁ బ్రణమిల్లిశప్రజలుతనకు
ప్రణతులు గావింపశగాణఁ బ్రసన్నుఁడై,యర్హరీతిని వారిశనాదరించె

గీ. నోజ నుత్తరకోసలుశలుత్తరీయ, ములను వినరుచుఁ దమ యమాశత్యులనుగూడి
యుల్లములు జూర్షవారిధిశనోలలాడ, నృత్య మొనరించి రపు డవశనీతలేశ! 316

సీ. భరతుండు పాదుకల్ శనట్ట విభీషణా, ర్కతనూభవులే చామశరములు వీవ
వాతాత్మజుండు శ్వేతతాతపత్రీముఁ బూన, శ్రీతీర్థకలశంబుశసీత దాల్ప

- ఖడ్గరాజంబు నంగదండం ధరింపంగ, వందిమాగధులు కైరవారములిడ
జాంబవంతుండు ఋతూధినాథుండును, భస్మచర్మంబునుశ్రాణిఁ బూన
గీ. నంగనాపరివేష్టితుడగుచు సకల, జనులు ప్రస్తుతిఁ జేయఁ బురష్కమునెక్కి--
యుప్పరమున గ్రహములతో నుదితుఁడైన, చంద్రుగతినొప్పె శ్రీరామక
చంద్రుఁ డధిప! 317
- గీ. సోదరులు మానసంబులకొద మంద, ననుసమోత్సవవిలసితకమగు సయోధ్యఁ
దగఁబ్రవేశించి యా వికర ర్తనకులుండు, రాజభవనంబుఁజొచ్చెనికభయముమెఱయ
గీ. అందుఁగేకయనందనకయాదిగ గురు, సతులను స్వమాతృమైన కౌశల్యను గురు
పులను జెలికాండ్రననుచరకప్రహములను, నాదరించెరాముండుతనదాదృతుఁడయి.
వ. సీతాలక్ష్మణులును యథాతథంబుగ నారాము సనునర్పించి రంత 320
- క. తనువులు ప్రాణములంబలెఁ, దనయులఁ గ్రమ్మఱఁగఁ బడసికన్లు లొడి న్వా
రిని జేర్చి బాష్పపూరము, లను దడుపుచు వగచిరి మిగులంబులన్. 321
- సీ. కులవృద్ధసహితుఁడై గురుఁడు జటాబంధ, మోక్షంబుఁజేసి స్వకన్ధువననాథు
గతిఁజతుస్సాగరాహృతజలాదుల యథా, విధి తేని కభిషేకకవిధి నొనర్చె
శ్రీరామవిభుఁడ్లొకకృతశిరస్సొన్నుఁడై, క్రమమొప్పుఁ బట్టుపురట్టములు గట్టి
తొడవులఁ దొడిగి పొంతదుగ ధృతచేలురు, సుష్ట్యలంకృతులునై న్నసాగసుమిగులు
గీ. భ్రాతలును భార్యయును నిడుకపక్కియలను, జెన్ను మిగులంగ నోపకీర్తిన్న రేంద్ర!
సకలజనులకు లోచనోత్సవముగాఁగ, దివ్యతేజముతోఁ గడుఁగ జేజిల్లె. 322
- చ. భరతుఁడు భక్తి మ్రొక్కి పలుకభంగులఁ దన్నఁ బ్రసన్నుఁ జేయ నా
దరమును బూని యాసనముఁదా గ్రహించెను రామభూవరుల
డరయఁ బ్రజల్ స్వధర్మపరులై తమ వర్ణము లాశ్రమంబులున్
సరియయినట్టిధర్మములకసాగుచునుండ మెలంగి రిమ్మలన్. 323
- చ. ప్రజలను దండ్రవోలెఁ బరికపాలనఁ జేసెను రామభద్రుఁడా
ప్రజలును దండ్రగాఁగఁ దమకభావములన్ దలపోసి రా విభున్
ద్రుజగములు న్నుతింపఁదగుశ్రీ రఘురాముని రాజ్యమందుఁ దే
త జరుగుచున్న నయ్యది కృతప్రతిమంబయి యొప్పె భూవరా! 324
- సీ. ధర్మజ్ఞుఁ డఖిలభూతసుఖావహుండునో, రామభద్రుం డట్లుకరాజుగాఁగ
వనములు నదులుచువర్షంబు లదుర్లుఁ, జెలఁగి ద్వీపంబులుకసింధువులును
మున్నగాఁగలసర్వమున్ బ్రజాతతులకు, మక్కువదీఁగ గామములఁగురిసె
భరతరాజు భక్తవ్యాధు లాధులు జరా, యుత్తృష్ణులున్ దుఃఖశోకభయము

శ్రీ శ్రీ రామమూర్తి

- గీ. లించు కేనియు లేకుండెనెంచిచూడ, నెవరు మరణింపఁగోరరోయవనివారిఁ
జెనకఁగాఁబోదు మృత్యువుంఁజెప్పనేల, నన్యవిషయంబు రామరాజ్యంబునందు.
- సీ. రాజర్షి చరితుఁడై రాముండు దా నేక, పత్నివ్రతంబునురబరఁగఁ దాల్చి
యోజ గృహస్థులకుచితధర్మముల శి,క్షించుచు వ్రతములఁజేసె నెలమి
సౌశీల్యమునఁ బ్రేమనంగతిన్ వినయవి, నమ్రయై భయమునునయముఁదనర
సాధ్యశిరోవతంసమనంగ నెగఁదొంది, యనుకూలవర్తనంబనువుమీఱ
- గీ. భర్తృభావంబు నెఱిఁగి సరపర్యల మది, నేమఱక సంతతంబు గాఢవించుచుండి
నెమ్మిఁ బుట్టించి నాథునినెమ్మనంబుఁ, జూరగానియె నీతాసతిక్షోణినాథ! 326

అ ధ్యాయము 11.

శ్రీరామ కృతాశ్వమేధయాగవర్ణనము

శ్రీశుకుఁడు:—

- సీ. వసుమతీనాయక! భగవంతుఁడగు రామ, భద్రుండు నాచార్యురవంతుఁడగుచు
నిఖిలదేవాత్మకున్ దేవునిఁ దనుఁదాన, యజియించె సత్కల్పరయజ్ఞములను
హోతకుఁ బ్రాగ్విశ్రాంతంసఁగె దక్షిణదిశ, బ్రహ్మకు నొసఁగె నశ్వధ్వర్యునకును
పశ్చిమదిశ నిచ్చెరవరసామగాతకు, నుత్తరదిశ నష్టరదొసఁగె విభుఁడు
- గీ. నాల్గుదిగ్భాగములకునునడుమనున్న, జగతి నంతయు నొసఁగె నాచార్యునకును
బ్రాహ్మణుం డర్హుఁడీ మహీభాగమునకు, ననిమనంబునఁదలఁచి నెరయ్యంబుతోడ.
- గీ. కట్టుపుట్టముఁదక్క సరకలమునిట్టి, లొసఁగె రాముండు రాణియైయొప్పునీత
గరిమ మంగళసూత్ర మొక్కండు దక్క, నాభరణముల నన్నింటినర్థినొసఁగె.
- మ. తలఁపన్ బ్రాహ్మణదేవుఁడై పరఁగు తశద్వాత్సల్య మీక్షించి వా
రలు సంప్రీతమనస్కులై హితమతిన్ రామావనీజాని క
ర్మిలి నర్పించుచుఁ గ్రమ్మఱన్ సకలధాత్రీభాగముల్ బ్రీతి ని
ట్టులు భాషించిరి రాముమోముపయిఁ జూరడుక్తుల్ నింపుచున్ మెల్లనన్. 329
- తరల. భువననాయక! సర్వదేవ విభూ! ప్రభూతదయుండవై
తవిలి మాకు నొసంగనట్టి పశుదార్ధ మొక్కఁడు లేదు సా
ధ్వవనతత్పర! నీవు మా హృదయాయాంతరంబులఁ జొచ్చి వా
స్తవిక నిర్మల రోచులన్ బెలురచన్ దమంబు హరింతుగా.

- గీ. పుణ్యాతమచరితుండు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ, సగులబుద్ధియు సర్వలోకాధివిభుఁడు
మానిజనపాదముల నిజశమానసమున, నిల్పు శ్రీరామభూమిజాత! చోహారు.
- వ. అని విప్రోత్తములు ప్రస్తుతించిరి. అంతఁగొంతకాలముకడచన నొకనాఁడు. 332
- క. లోకోదంతముఁ దెలియన్, గాకున్ధుఁడు గూఢవృత్తిఁగనరాక నిశన్
జోకఁ జరించుచు నొక్కని, వాకును పిన భార్యఁగుఱిచిరసలుకుచుచుండన్. 333
- క. పరగేహగతన్ గుంటను, భరియింపఁగనొల్ల నేనుభరియించెను శ్రీ
పరుఁడై రాముఁడు సీతను, దిగుగం బొందంగ నమ్మరతింపుచు ననఁగన్. 334
- వ. అట్లు విని, 335
- గీ. బహుముఖము దురారాధ్యమౌ సామరణగ, మునకు భీతుఁడై తనవృత్తుండుదన్ను
వివినభూములవినువ సాధ్వియగుసీత, చేరె వాల్మీకియాశ్రమక్షితిచందంబు. 336
- గీ. ప్రసవకాలము రాఁగ గర్భవతి సీత, కొడుకులం గనె నిర్వరఁగులెల్లలను
అపుడు వారికి జాతకశ్రద్ధాదిక క్రి, యాకలాపము జరిపె వాల్మీకి చూచి. 337
- గీ. అంగదుఁడు చంద్రకేతుండునన నెరువురు
సుతులు లక్ష్మణునకుఁ బుట్టిరతులమతులు
తత్తుఁడున్ బుష్కలుండు నాఁడనయు లిర్వు
రుదయమందిరి భరతరాజోత్తమునకు. 338
- గీ. నందనయుగంబు శత్రుఘ్నునకు నుభాహుఁ
డనఁగ శ్రుతసేనుఁ డన నుదయంబునొందె
దిగ్విజయసమయంబునభృతి భరతుఁడు
కోట్లకొలఁది గంధర్వులఁ ర గూల్చివైచె. 339
- వ. మఱియు వారల సర్వధనంబులన్ గొనితెచ్చి శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పణంబుఁ
గావించె. 340
- మ. నుధుపుత్రున్ లవణాఖ్యు రాక్షసు ననిన్ ర గూఁఁగించి శత్రుఘ్నుఁడున్
మధునామంబుననొప్పు కాననమునన్ ర ప్రజ్ఞావిశేషాఘ్నై
మధురాఖ్యున్ జెలుకొందు దివ్యపురమున్ ర బాగొప్ప నిర్మించె న
వ్విధ మత్యంతము విస్మయాపహాము పృ ర స్వీనాథమాజానుజీ! 341
- చ. తనయుల నిర్వరన్ మునివ ర తంసుని నన్నిధిమంచి లోకపా
వనసుతి సీతయున్ బతి వి ర వానితమాటకుఁ జింతనొంది నా
ధునిచరణంబుజంబులను ర దోరపుధక్తిని సంస్మరింపుచున్
జనవరసత్తమా! వెన ర ర సాతలసీమను బొచ్చె వేల్కిడిన్. 342

- సీ. అంత సీతోదంతశమాలించి భగవంతుఁ, డైనరాముండు శోశకాతిశయము .
 ధీపతిమన్నివర్తించువాడౌచు నీ, శ్వరుఁ డయ్యు నరికట్టఁజాలఁడయ్యె
 ప్రీపుంప్రసంగ మింతియ యెల్లయెడలను, నెంతయు భయ మావశహిల్లఁజేయు
 నీశ్వరులగువారెయ్యిట్టైన నీక గృహ, చిత్తుల నచ్యులఁజెప్ప నేల
- గీ. నంతమీఁదట బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుఁ, బూని శ్రీరామచంద్రుండురపాలుపుమీఱ
 నగ్నిహోత్రంబు వేలిచెననవరతము, శ్రీకరధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠుఁడగుచు. 343
- వ. ఇట్లు పదుమూఁడువేలవత్సరంబు లవిచ్ఛిన్నంబుగ నగ్నిహోత్రంబువేల్పుచు
 నిరంతరంబుఁ దన్నుస్మరించువారి హృత్పద్మంబుల స్వపాదపల్లవవిన్యాసంబుఁ
 గావించి యనంతరం బాత్మగతింబొందె. 344
- మ. అమరప్రార్థనఁ గేళిదేహుఁడయి సా శ మ్యాధిక్యముక్తప్రభా
 విమలుండౌ రఘురామమూర్తి కిది భా శ వింపన్ యశంబే? సము
 ద్రముబంధించుట యస్త్రసంతతులచే శ రక్షోవధంబున్ బ్లవం
 గమసాహాయ్యము మున్నగాఁగలుగు నీ శ కార్యంబు లాటల్గదే! 345
- సీ. ఆశాంతవిశ్రాంతశమమలంబునగు నే రఘూద్వహు సద్యశంభాష్పమీఱ
 నృపసభాంతరములశనేడును ఋషివరుల్, సెలువొప్ప గానంబుఁజేయుచుండ్రు
 త్రిదివపాలకధరిత్రీపాలకకిరీట, ఘటితమణిఘృణిశకర్బురమగు
 నా విభు శుభచరణకారవిందంబును, శరణంబు వేడెదశసంతతంబు
- ఆ. ఆ కకుత్స్థవంశ్యుశనంతుచుఁ గాంచుచుఁ, గూడి తిరుగుచుఁ బలుకుచును నగుచు
 నుండి కోసలులు మరహోత్తమయోగులు, పొందనట్టిగతినిరబొంది రధిప! 346
- క. పురుషుఁడు వీనుల రాఘవు, చరితము వినెనేని సదుపశశమనిష్ఠాత
 త్వరుఁడయి విముక్తుఁ డగు న, బృరముగ ఘనకర్మబంధములనుండి నృపా! 347
- వ. అనిచెప్పినవిని పరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. మునీంద్రా! భగవంతుండగు
 రామచంద్రుండు భ్రాతలయెడ స్వజనులయెడఁ బ్రజలయెడఁ జారులయెడ నెట్లెట్లు
 వర్తిల్లే? వారును సతనియెడ నెట్లుమెలంగి రెఱింగింపు మనవుఁడు 348
- శ్రీశుకుఁడు:—
- వ. రాజా! త్రిభువనేశ్వరుండగు నా రామభూవరుండు దిగ్విజయార్థంబుఁ దన సోద
 రుల నియోగించె. స్వకీయులకు దర్శనంబొసంగుచు ననుయాయిబృందసమేతుండై
 యయోధ్యాపురంబుఁ దాను వీక్షించె. 349
- సీ. గంధోదకంబులఁగరిమదశీకరం,బుల రొంపియగు మార్గములఁదనరుచు
 స్వామిరాకం గాంచిరపారవశ్యమునఁ బ్ర,కామమత్తసురభిగతిఁ జెలఁగుచుఁ

- బ్రాహ్మదైత్య సభా గోపురాగ్రదే, వాలయస్థానవిశ్వస్తములగు
సౌవర్ణ కలశభాగస్వరసతాకలచేత, శృంగారముగ సలంకృతయగుచును
గీ. వృంతయుతపూగతరువులుకెంపుగెలల, యనఁటిచ్చెట్లులు పట్టికశలలనుచుండ
దర్పణాంశుకస్రగ్గ్రీభతశుభతోర, ణముల భాసిల్లుచు సయోధ్యకొమరునిగిలె.
- చ. అట నటఁ జారు లెల్లరు సకమాగతుఁడౌ రఘురానుమూర్తిచెం
గటి కొగి నర్ఘ్యపాద్యములుకైకొని వచ్చి యొసంగి దీననన్
'దిటముగ నుద్ధరించితి క్షిరతిన్ దొలి నీవు వరాహనూసిన్
యటు లగుటన్ గృపన్ మనుపుత్రమయ్య' యటంచుచు వేసి రుక్మజిన్. 351
- ఉ. అంతఁ బ్రజాతతుల్ చిరసకమాగతుఁడౌటను రామచంద్రునిన్
వింతగఁజూచువేడ్కమెయిరవీడి గృహంబులు స్త్రీలుఁ బూరుషుల్
ప్రాంతగతోరుహర్మ్యములకై కెగఁబ్రోగుచుఁ బద్మనేత్రుఁ డ
న్వింతయులేని నేత్రములకనింపుగఁజూచిరి పూలునల్లుచున్. 352
- సీ. చిత్రస్రజములు విశచిత్రభజములు న, త్యమలమాణీక్యగణాంశువులును
విద్రుమశేనాభీరవిలసితద్వారముల్, గురుతరస్ఫాటికశకుడ్యములును
శస్త్రవెడూర్యమశయస్తంభతతులును, మరకతరత్నరశమృద్ధులములు
చిద్విలాసంబులై శుభలఁగుచు భోగభా, జనముఁగముత్యాలశరణులును
- గీ. బరఁగసురచిరభూషదీప్తములు నెలయ, లాలితస్త్రీపురుషసువిశలాసయుతము
పూర్వరాజోపయుక్తమైభూరికోశ, కలితమగు స్వగృహముఁగొచ్చెరత్నాథపుండు.
- ఉ. రాముఁడు కీర్తిధాముఁ డభిరరాముఁడు ధీరజనోత్తముండు న
త్రేమసమేతయున్ మిగులఁత్రబేయసియున్ గమనీయమైన నీ
తామహిళాలలామ సతతం బనుకూలతమై మెలంగ నా
శ్రీమహితోరువేశ్యమునఁత్రబ్రీతిమెయిన్ విహరించె భూవరా! 354
- గీ. ధర్మపీడగాకుండ యథాతథముగ, మొనసి పెక్కింట్లు కామంబులనుభవించె
నరులు నిత్యము తన చరణారవిండ, ములను గొలువంగ నా రామభూవరుండు.

అ ధ్యాయ ము 12.

శ్రీరామపుత్ర కుశాన్వయాభి వర్ణనము

శ్రీశుకుడు: —

వ. ఆ శ్రీరామునకుఁ గుశుండును, నా కుశునకు నతిథియు, నతనికి నిషధుండును, నిషధునకు నభుండును, నా నభునకుఁ బుండరీకుండును, నతనికి క్షేమధన్వుండును బాడమిరి. క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండును, నతనికి నహీనుండును, నహీనునకుఁ బారియాత్ముండును, నతనికి బలుండును, బలునకు జలుండును, నతనికి నర్కాంశజుండగు వజ్రినాభుండును, నతనికి శంఖుండును, నతనికి విధృతియుఁ గలిగిరి. విధృతికి జైమినిశిష్యుఁడుఁ గౌసల్యుఁడునగు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డేవనివలన నధ్యాత్మయోగంబు వడసెనో యట్టి యోగాచార్యుండగు హిరణ్యనాభుండు వొడమె. ఆ హిరణ్యనాభునకు బుష్పండును, నతనివలన ధ్రువసంధియు, నతనికి సుదర్శనుండును, నతనికి నగ్నివర్ణుండును, వానికి శీఘ్రుండును, వానికి మరువును నుదయించిరి. ఆ మరువు యోగసిద్ధిం బొంది కలాపగ్రామము నాశ్రయించియుండె. కలియుగాంతమున వినష్టంబగు సూర్యవంశం బతండు పునరుద్ధరింపఁగలండు. ఆ మరువునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండును, వానికి సంధియు, సంధికి నమర్షుండును, వానికి మహాస్వంతుండును, నతనికి విశ్వసాహ్యుఁడును గలిగిరి. అతనికి భారతరణంబున నీ తండ్రియగు నభిమన్యుచే జంపఁబడిన బృహద్బలుండు వుట్టె. వీరలు గతించిన యిత్వాకుభూపాలురు. ఇంక భావిభూపతుల వక్కాణించెద నాకర్ణింపుము. 356

బృహద్బలునకు బృహద్రణుండు పుత్రుండు కాఁగలండు. అతనికి మరుక్షతుండు పొడము. అతనికి వత్సప్రీతుండు జనింపఁగలండు. వత్సప్రీతునివలనఁ బ్రతివ్యోముండును, నతనివలన దేవసేనాధిపతియగు భానుండును, ఆ భానునకు సహదేవుండును, నతనికి వీరుండగు బృహదశ్వండును, నతనికి భానుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రతీకాశ్యుండును, నతనికి సుప్రతీకుండును, వానికి మేరుదేవుండును, వానికి హతక్షతుండును, వానికి ఋక్షకుండును బాడముదురు. ఆ ఋక్షకున కంతరిక్షుండును, వానికి సుతపుండును, వానికి నమిత్రజిత్తును, వానికి బృహద్వాజయు, వానికి బర్హియును, వానికి ధనంజయుండును గలుగఁగలరు. ఆ ధనంజయునకు రణంజయుండు, నతనికి సృంజయుండును, వానికి శాక్యుండును, వానికి శుద్ధాదుండును, నాతనికి లాంగలుండును, నా లాంగలునకుఁ బ్రసేనజిత్తును, వానికి త్సుద్రకుండును, వానికి ఋణకుండును, వానికి సురధుండును, వానికి సుమిత్రుండు ననంబరఁగు వారు జనియింతురు. వీరు బృహద్బలవంశీయులు. ఇ ట్లిత్వాకువంశంబు సుమి

త్రాంతం బగును. ఆ సుమిత్రాఖ్యరాజును బొంగి కలియుగంబున సూర్యవంశంబు
నిల్చిపోవును. 357

అ ధ్యాయము 13.

—ఊఊ నిమిషంశాసుకృపణిక (జనకచరిత్రము) ఊఊ—

శ్రీశుకుడు:—

- సీ. జననాథ! యిత్యుక్తుతనయుండు నిమి యొక్క, సత్ర మారంభించెనవినయముగ
ఋషిఘోషంగవు వసిస్థురఋత్విజుఁగాఁ గోరె, నాతని కాతఁ డిట్లునియె నన్నఁ
గోరెఁ దొడ్డొల్త శత్రుఁడదినిర్వర్తించి, చనుదెంతు మగిడి యంగననుక వేచి
యుండు మనన్ మిన్నరకుండెను నిమి గురు, డరిగె నింగ్రుని జన్మమాచరింప
గీ. నస్థిరము జీవితం బిదితయనుచు నెఱిగి, యాశ్మశ్మకోవిమండగు నిమియన్యతైన
ఋత్విజులతోడ మఘ మొరరింపఁజేసి, రాణమీతి నసిఘండుఁ గాకమున్న.
గీ. మఘప్రమఖముముగించిక్రతన్ముఁగఁచి, శిష్యుని వ్యతిక్రమంబువీక్షించిగురుఁడు
నిమిచ్చపాలుని శపియించెనీతను విది, సమమగాప్రతనునుచుఁ గోరసంబుఁ గోవ.
గీ. ధర్మవర్తచుండొ గురుతల్లజునకు, నిమియుఁ బ్రతిశాపమొసఁగె ధోరణీతలేశ!
'ప్రబలలోభంబుకతన ధర్మవర్తియొక, కడఁగు నీదేహమును బుష్కరాత'మనుచు.
వ. ఇట్లు గురుని శపించి యధ్యాశ్మకోవిమండగు నిమిచూపాలుండు తన శరీరంబు
నుజ్జగించె. అంతఁ బ్రసితానుహంబుండగు నసిఘండును మిత్రానదులు కూర్వశి
యందు జనించె. 361

మ. నిమిదేహంబును గంధవస్తుశతునిన్తనిక్షిప్తముం జేసి న
ర్వమురిశ్రేష్ఠులు సత్రయాగము మధ్యాహ్నంబున నీతిన్ సమా
ప్తముఁగావించి సమాగతానునతనిన్తనాన్ధింది రీ జీవి దే
హము జీవించుత మామెడన్ గృహఘనంబున మీ యెడన్ గల్గిసన్. 362

అ. అరిస నట్లికాకతనునుచు నేల్పులు నల్క, గాకు దేహబంధనము రవంశ
కలుగకుండుఁగాకకల్పనై న సనుచుచు, బలికె నపుడు నిమిస్మరపాలకుండు. 363

వ. మఱియు నిట్లనియె. 364

చ. మునులు శరీరయోగమునుబుద్ధినిఁ గోరకు తస్యహాసనా
శనభయకాతరాత్ములయినంతతమున్ ధీరమై స మాససం
బున హరిపాదపంకరుహమున్ భజియించుచునుండు గాఢమై
యనుపనుమైన భక్తిని దధదాత్రయలాభమె కాంక్షఁజేయుచున్. 365

గీ. సలిలభాగమునన్ మత్స్యములకుఁ బోతె, నన్నిచోట్ల దానికి మృత్యువావహిల్లు
నట్లగుట దుఃఖమోహభయాయాశ్రయమగు, మేన నేను బ్రవేశింపఁబూన నింక.

వ. అని నిమి వలికినంత దేవతలు మునులఁ గాంచి శరీరధారులలోచనంబులం దితండు
విదేహుండై యున్నేష, నిమేష లక్షణుండై యధ్యాత్మస్థితుండై నివసించుఁ
గాత మని వాక్రుచ్చి రంత. 367

గీ. నరులకు నరాజకభయంబురవరఁగు నని గ,ణించుచు మహర్షి వర్యులుననిమిసృపాలు
దేహమును బేర్చితోడ మరణించి రంత, నుద్భవించెఁ గుమారకుంఠాక్కరుండు.

వ. అతండు స్వదేహంబునం జనించుటంజేసి జనకుండనియు విదేహజుండగుట వై దే
హుండనియు మధనజాతుండగుట మిథిలుండనియుఁ బరఁగె. ఆ మిథిలునిచేతనే
“మిథిల”యను పురంబు నిర్మింపఁ బడియె. ఆ జనకునివలన నుదావసుండును, వాని
వలన నందివర్ధనుండును, వానివలన సుకేతుండును, నా సుకేతనృపతికి దేవరా
తుండును, వానికి బృహద్రథుండును, నతనికి మహావీర్యుండును, వానికి సుధృ
తియు, సుధృతికి ధృష్ కేతుండును, వానికి హర్యశ్వుండును, నతనికి మరుండును,
మరునకుఁ బ్రీతింధకుండును, వానికిఁ గృతరయుండును, వానికి దేవమీధుం
డును, వానికి విధృతుండును, విధృతునకు మహాధృతియు, నతనికిఁ గీర్తిరాతుం
డును, వానికి మహారోముండును, వానికి స్వర్ణరోముండును, నతనికి హాన్వ
రోముండును, నా హ్రాన్వరోమునకు సీరధ్వజుండును జన్మించిరి. 369

గీ. జన్మమునకై యతఁడు భూమిరదున్నెడునెడఁ, బ్రభవమందెను నీత నీరరాగ్రమందు
దాన సీరధ్వజుండనిధారుణీంద్ర!, యతఁడు ప్రఖ్యాతుండయ్యె ష్రోత్రణితలమందు.

వ. ఆ సీరధ్వజునకుఁ గుశధ్వజుండు, నతనికి ధర్మధ్వజుండు, వానికిఁ గృతధ్వజ మితధ్వజ
లను నిర్వరుపుత్రులుం గలిగిరి. అందుఁ గృతధ్వజునివలనఁ గేశధ్వజుండును, మిత
ధ్వజునివలన ఖండిక్యుండును జన్మించిరి. కర్మతంత్రజ్ఞుండగు ఖండిక్యుండు విద్యా
విశారదుండగు కేశధ్వజునివలన భీతుండై యెటకేని జనియె. కేశధ్వజునకు
భానుమంతుండును, నతనికి శతద్యుమ్నుండును, వానికి శుచియును, వానికి సన
ద్వాజుండును, వానికి నూర్ధ్వకేతుండును, వానికి నజుండును, నజునకు గురుజిత్తును,
వాని కరిష్టనేమియు, వానికి శ్రుతాయువును, వానికిఁ బార్శ్వకుండును, పార్శ్వ
కునకుఁ జిత్రీరథుండును, జిత్రరథునకు మిథిలాధిపతియగు ష్టేమాపియు, వానికి
హేమరథుండును, వానికి నత్యరథుండును, నతనికి నువగురుండును, వానికి నగ్ని
సంభవుండై న యుపగుర్వుండును, వానికి సావనుండును, సావనునకు సువర్చుం
డును, సువర్చునకు సుభూషణుండును, వానికి శ్రుతుండును, వానికి జయుండును,

వానికి విజయుండును, నతనికి హృతుండును, వానికి ననఘుండును, వానికి వీతి
హవ్యుండును, వీతిహవ్యునకు ధృతియు, ధృతికి బహుళాశ్వుండును, బహుళాశ్వు
నకుఁ గృతియుఁ, గృతికి మహానశియును జనించిరి. 371

గీ. ధారుణీశ్వర! మైథిలుల్ శవీర లధిగ, తాత్మవిద్యావిశారదుత్తై నవాసు
విమలయోగేశ్వరప్రసాదమున గృహము, లందునుండియు నిర్ద్వంద్వుత్తై నెగడిరి.

అ ధ్యాయము 14.

— శ్లో చంద్రవంశశ్చైతహసము - పుహరప శ్చరిత్రము శ్లో —

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. అవసీనాయక! యింకఁ బావనతరంగజౌ చంద్రవంశంబు నీ
వివరింతున్ వినుమయ్య! పుణ్యయశ్శుభైశ్చ సెంపొందు నై ధా భూ
పవరేణ్యుల్ నుతియింపఁగాఁబడుదు రశ్వంశంబునం దా చరి
త్ర విసంగా హృదయంబునందు నధికోత్సాహంబు చొప్పిల్లెడిన్. 373

చ. మునుపు సహస్రశీర్షుడగుశ్చూరుషు నాభిసరస్సరోరుహం
బున జగముల్ సృజించుటకుఁబట్టినబ్రహ్మకు నగ్గుణాదులన్
జనకసమానుఁడై ఘన యశశంబునుబొందిన యత్రోన్నత్య నా
తని నయనంబునం దమృతభాముఁడు సోముఁడు పట్టెఁ బట్టియె. 374

శా. ఆ సోమున్ సరసీరుహాసనుఁడు విశ్రప్తోషధ్యుమశ్శ్రేణికెన్
జేసెన్ నాథునిగాఁ ద్రిలోకముల నాశన్ గల్పి యత్యున్నతిన్
దా సల్పెన్ ఘనరాజసూయమఘమునోదారావిభుం జాపయిన్
ద్రాసం బించుకలేక దేవగురుదాశరన్ దారఁ బల్కిన్ గొనెన్. 375

ఉ. దేవగురుండు దీనతనుఁ దేవకుఁ దేవకుఁ దన్ను వేడినన్
గావరమొప్ప నాతని నిశకారముఁజేసి యొసంగఁ డయ్యెఁ దా
రావనితాలలామను దుర్రంబు భరంబుగ నయ్యె నప్పు డా
దైవతకోటికిన్ సమదశదానవకోటికిఁ దన్నిని త్తెనె. 376

చ. సురగురునందుఁ గోపమునశశుక్రుఁడు దానవయుక్తుఁడై నిశా
కరునకు నూతయై నిలిచెత్కూరమణా! యిదివింటె స్నేహభా
స్వరుడయి సర్వభూతగణనంయుతుఁడౌచు హరుండు ధీరతన్
గురుసుతుఁడౌ బృహస్పతినిఁగూడె రణంబున కాయితంబుగన్. 377

- గీ. సర్వసురగణోపేతుఁడై శశర్వుఁ డెలమి, గురుననుసరించె నిటు సురారసురవినాశ
కారణంబగు భీమసంక్రమా మయ్యెఁ, దారకొఱకునై యత్తఱిగౌరవేంద్ర!
- ఉ. పిమ్మట సంగిరోముని నిరవేదితుఁడై కమలాసనుండు న్యా
యమ్మిది కాదు నీ కనుచునా యమృతాశను మూఁదలించి శీ
ఘ్రమ్ముగ దారనున్ బఱికిఁగ్రమ్మట నీయఁగఁ జేసె నంత గ
ర్భమ్మునుబూనియున్న దనిరభర్తగ్రహించెను నెమ్మనమ్మునన్. 379
- సీ. నాక్షేత్రమునఁ బరశనిక్షిప్తమైన యీ, కడుపును వేవేగరవిడువు విడువు
పొలఁతి! యపత్యకాశముఁడనొట నేను నిన్, భస్మమ్ముఁజేయఁ బూసను నిజమ్ము
అని బృహస్పతి పల్కునంతలో సిగ్గిలి, తార స్వర్ణాభుఁ గురమారుఁ గనియె
నక్కుమారునిఁ గాంచిరయలబృహస్పతియును, జుండుండుఁబుత్రవారత్సల్యమొదవ
- గీ. నాకొమరుఁ డీతఁ డరయంగ్రసీకొమరుఁడు, కాఁడటంచును వాదంబులలాడుచుండఁ
దాపసులు దేవతలుఁగూడతార నడుగఁ, జెప్ప దయ్యె నింతేనియురసిగ్గుకతన.
- మ. కొమరుం డప్పుడు తల్లిఁ జూచి పలికెన్ గ్రుద్ధాత్ముఁడై యిట్టు లో
యమ! యీ టక్కరిలజ్జయేటికి? యసరద్వ్యాపార వైతీవు నీ
చమణిన్ దాపఁగ నేమిలాభ మిఁక దుశ్శృంకల్ విసర్జించి వే
గమ యెవ్వానికి నన్నఁగంటివా యెఱుంగన్ దెల్పుమా యేర్పడన్. 381
- గీ. తార నేకాంతమునకు విరధాత పిలిచి
యనునయించుచుఁ దదుదంతరమడిగె నేర్చి
సోమునకుఁబుట్టె ననుచు నారసుదతి పలికె
నల్లనఁ దనూజు గ్రహియించెనమృతకరుఁడు. 382
- గీ. ఆ సుతునకు నజుఁడు బుధుఁడనేడినామ, కరణముం జేసె బుద్ధివిరకాసయుక్తుఁ
డై చెలంగునటంచు నరయ్యమృతరశ్మి, తనయునిం గాంచి యమితమురదంబునొందె.
- సీ. బుధునకు నిలయందుఁబాడమెఁ బురూరవుం, డతనిపుట్టువు మున్నెరయధిప! వింటి
వింద్రనభన్ విబురభర్తగీతములై న, తద్రూపగుణగణౌరదార్యశీల
విక్రమాదుల శర్ధిరవిని మెచ్చి యూర్వశి, పూవిలుకానితూరపులఁ గలంగి
అతనియంతికమునరకరుదెంచి మిత్రావ, రుణశాపవశతఁ దారొక్కన్నమనుజు
- గీ. భావమును బొందినట్టిదిరకావున సుమ, బాణసదృశరూపంబునఁబరఁగునట్టి
యా పురూరవుఁ గాంచి ధైర్యంబువిడిచి, యతనిపజ్జను నిలిచె ధరరాధినాథ! 384
- ఉ. పొచ్చెములేక వచ్చి తనరపొంతను మచ్చిక నిల్చియున్న య
య్యచ్చరలేమనుం గని ప్రహర్షవికస్వరలోచనాబ్జుఁడై

మెచ్చి పురూరపుండు తమిరమించిన డెంగముతోడ నిట్లు వా
క్రుచ్చె లతాంగితో సుమధుర్రోక్తుల నెమ్మిఁ బ్రహృష్టరోముండె. 385

పురూరపుండు:—

గీ. స్వాగతము నీకు నో యెలరనాఁగ! యిందు, నిల్వమా యేమి నేయును? నీకు నేను
మెలఁత! నాతోడఁ గూడిరమింపు మనకు, శాశ్వతసమంబు లురురతిఁ సౌఖ్యమగుత.

ఊర్వశి:—

శా. భూపా! సుందరయాప! యెవ్వరి మనంబున్ దృష్టియున్ మక్కువన్
నీపై లగ్నముగాకయుండుఁ జెప్పుమాఁనిక్కంబుగాఁగన్ మన
స్తాపంబున్ హరియించు తావక తనూనంగం బశుత్నంబుగాఁ
బ్రాపింపన్ వలదంచు నెట్టుకొనిపోనన్ శక్యమే యేరికిన్. 387

క. ధీరత నీన్యాసములగు, నీరెండుసౌఖ్యేల్లఁ గావురమీ నీ తోడన్
నే రమియించెద శ్లాఘ్యుండె, కా రమణులకున్ నరుండుత్సావరముభ్యా! 388

గీ. ఘృతము నాకు భక్ష్యమ్మగుకీతివరేణ్య! కడఁగ్గతి మైదు నీతరకాలమందు
విగతవస్త్రిండనై కానుకపింపరాదు, నా కనఁగ నీయకొనెనట్లకా'కని వతి. 389

నీ. సరలోకసమ్మోహనములగు త్వద్రూప, భావంబు లత్యద్భుతానహములు
మనుజుఁ డెవ్వఁడు స్వయంసంప్రాప్తవగుదేవి, నిన్నిన్నఁ గొల్వఁ నృణేకరించు
నని యుగ్గడించు చరయ్యతివతోఁగూడి య, ధాన్వరీతిన్ బ్రహ్మాదంబుతోడఁ
గమనీయ బృందారకవిహారభూముకొ, నైత్రగభాసులనీరసంతతంబు

గీ. సబ్జకింజల్కగంధ సకమంచితశుభ, తరముఖామోదముమితచేతస్కుండగుచుఁ
బెక్కువత్సరగణములురస్రీతి మెలఁగు, చోలిమై హర్ష నానిధి, నోలలాడె. 390

వ. అంత 391

గీ. శక్రుఁ డూర్వశిలేని యాశ్లాఘ్యసభూమి, యింపు జనియింపకుండె నాశించు కేనిఁ
గాన మీరలు గొని తెండుకడఁకఁ బోయి, మనుచు గంధర్వులం బన్వేరజననరేణ్య!

ఆ. వారు రేయి సందర్శకారమ్ము గ్రమ్మంగ, సరవరోత్తమునకుఁ న్యాసములఁగు
యూర్వశికిని గూర్చురనురణకంబులఁబట్టి, బలిమి వనహరించితరలఁగుమాయ. 393

గీ. ఉరవడిం గొనిపోఁబడుచున్న తనదు, మఱుగు మొఱవిని యూర్వశిఁగుతిఁ గలంగి
కువతి, వీరమాని, నపుంసకకుండునై న, యితనిచే హతగై తి నింక కేమి కలదు? 394

చ. చెడితిని వీని నచ్చికనుకజెచ్చెర మ్రుచ్చులు మాయఁజేసి నా
కొడుకుల మ్రుచ్చిలించి రధికుండని యెంచితి వీని నాత్మ నీ

తఁడు పురుషుండెయ్యు నెడఁదన్ బెనుభీతి కలంచి వైవఁగాఁ
బడఁతియుఁబోలె నీపగిదిఁబాన్పును వీడకయుండె భీరుఁడై.

395

వ. అని పురూరపు నుద్దేశించి

396

చ. విడువిడు నాదుమేనఁ బెనకవేసిన బాహువులన్ గునాథ! నా
కడను వసింప కీపు తొలఁగన్జను మెయ్యెడకేనిఁ జూడ న
ల్పుఁడ వతికాతరుండ వతిశలోలమనస్కుఁడ వైన నీ వి టా
గడమున నన్మొఱంగితివిరగా యిది యెల్లను దెల్ల మియ్యెడన్.

397

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. బరికోలన్ గరిరాజువోలెఁ గటువారఁబాణావళీవిద్ధుఁడై
ధరణీశోత్తముఁ డా పురూరపుఁడు శాతంబౌ కృపాణంబు ను
ద్ధరలీలన్ వలకేలఁదాలించి వివరస్తుండ్ల నిశీధంబునన్
గురురాజోత్తమ! ప్రౌఢిమీఱఁ బఱచెన్రబౌట్ల రక్షింపఁగన్.

398

గీ. అంత నా మేషముల డించిరయచటవారు, దేజరిల్లిరి యుజ్జ్వలరదీప్తులెనఁగఁ
దగరులన్ గొని చనుదెంచుకమగనినగ్న, వేషుఁ గని బాసఁదప్పుటన్రవెడలెనుదతి.

శా. ఐలుండైన పురూరపుండు నట శరయ్యన్ జాయనుంగాన కు
ద్యేలోద్విగ్నమనస్కుఁడై సతతమున్రబెచ్చంతలన్ గుందుచున్
వ్యాలోలత్వమునన్ సమస్తధరణీభాగంబు నున్నేత్తుఁడుం
బోలెన్ దగ్ధతచిత్తుఁడై తిరిగె నోభూపాలకగ్రామణి!

400

మ. చెలువారంగఁ బురూరపుండును గురుక్షేత్రంబునందున్ రహ
స్థిలి నయ్యూర్వశి నేవురన్ జెలుల నోజన్ గాంచి యత్యంత హ
ర్షలసద్వక్త్రసరోరుహుండగుచు నురత్సాహంబు దీపింపఁగన్
బలికెన్ శోభనమైనయట్టి పలుకున్రబౌరవ్యవంశోత్తమా!.

401

గీ. ఓహూ! నా జీవితేశ్వరి!ర యుండుముండు, కఠినహృదయా! ననున్వీడఁగఁజనదిట
మంతనంబును బాటించిరయింతదనుక, నన్నుఁ దనుపక యేగుటరచన్నె!నీకు. 402

ఉ. నీవు త్యజింతువేని వినుకనిక్కము మేదినిమీఁదఁ గూలెడున్
దేవిరా! నామనోజ్ఞుగురదేహము గృధ్రములు న్వృకములున్
దావకసుప్రసాదరహితమ్మగు నాతనువున్ భుజించెడున్
గావున నంతకన్న మునుకగావుము నన్నుఁ గృపార్ద్రబుద్ధివై.

403

ఊర్వశి:—

- చ. పురుషుడ వీవు గాన నృసరపుంగవ! చావఁ దలంపఁ బోవు వి
స్ఫరిత భవచ్ఛరీరమునుకమ్ముట్టి వృకమ్ములు మెక్కఁకండుతన్
గరము భయంకరమ్మగు వృకమ్ముల డెందముతోలఁ గ్రూరహా
తరుణులతోడి పొత్తెపుడుఁ ద్యాజ్యము పూజ్యముకాదు భూవరా! 404
- క. క్రూరలు నదయలు దురహం, కారలుఁ బృథుసాహస ప్రశకారలు నగుస్త్రీ
లూరక యల్పార్థమునకె, దోరింతురు మగని నేనిఁగోఁబుట్టువు నేన్. 405
- ఆ. కల్లనచ్చికలనుగల్పించి మైత్రిపోఁ, దివిచి కొత్తకొత్తచవులు మఱి
స్వైరవృత్తులగుచుఁజారిణులగుచును, మెలఁగుచుండు రేపుడు మెలఁతలెందు. 406
- క. వినుమో వల్లభ! యొకరే, ననుఁగూడి వసెంతు హామనాంతంబున నం
దను లన్య లింక నీకున్, జనియింతురునుమ్ము ప్రకటనసౌజన్యసిద్ధి! 407
- క. అంతఁ బురూరవుఁ డూర్వశి, సంతర్పత్నిగ నెఱింగియరిగెఁ బురికి న
ద్వాంతమున మగిడివచ్చి యు, పాంతమునన్ వీరమాతనయ్యతినఁ గనెన్. 408
- క. రేయిఁ గడపెఁ బ్రేమదంబున, నా యూర్వశిఁ గూడి యభిప్రేదించునట్లు నా
తోయలి విరహాతురుడగు, నా యొడయని దీనుఁగాంచియనె నీరీతిన్. 409
- క. పాద్ధివ! గూఁగంధర్వుల, నద్ధింప మిడుమడు నన్నునన నవ్విభుచే
దుర్ధర్షులు గంధర్వులు, ప్రాధితులై యొసఁగి రతనికగ్నిస్థలిన్. 410
- గీ. దాని నూర్వశిఁగా మదిఁదలఁచి వనినిఁ, గుచ్చులుచునిఁగిమఱిఁగెఁ బురూరవుండు
నడవినాస్థాలినునిచియారతఁడుగృహమున, కేఁగియూర్వశిన్ని శలఁధ్యాయించుచుండె.
- వ. అంతఁ ద్రేతాయుగంబు సమాప్తత్తంబగుడు నా పురూరవుని మనంబున వేదత్ర
యంబు ప్రాదుర్భవించె. అప్పు డాతఁడు స్థాలి నునిచిన చక్కటికిం జని తత్సమీ
పంబున శమిగర్భనంబాతంబగు నశ్వత్థంబు నుపలక్షించి యయ్యశ్వత్థంబున నర
ణిద్వయంబుఁ గల్పించి యూర్వశీలోకంబుఁ బొందంగోడి క్రింది యరణి యూర్వశి
గా మీదియరణి తానుగా నుభయమధ్యకాష్ఠంబు పుత్తుండుగ మంత్రంబుల
ధ్యానించుచు మఱించె. తన్నిర్మథనంబున విభావసుండు జన్మించి జాతవేదుండ
నంబరఁగి రాజగు పురూరవునివలనఁ ద్రయవిద్యచేఁ ద్రేతాగ్నిసూపపుత్రత్వం
బునఁ గల్పితుడయ్యె. ఇట్లు. 412
- గీ. ఊర్వశీలోకమును గోరియర్చినాఁకు, డాకలదేవస్వరూపు నరఁగోక్షజ హరి
నభవు భగవంతునాద్యునియజ్ఞవిభునిఁ, బేర్చియజయించెనాజాతవేదుకతన. 413

- గీ. ప్రథమమున సర్వవాఙ్మయశ్రవణవరూప, వేద మొక్కఁడ యొక్కఁడ భావవింప దేవుఁ
డాదినారాయణుండు లేరడన్యడెవఁడు, నొక్కఁడేయగ్ని వర్ణంబునొక్కఁడేయగు.
- వ. త్రేతాముఖంబున నియ్యది త్రైవిధ్యంబుఁ జెందె. అనంతరం బా రాజేంద్రుం డప
త్యంబగు నగ్నికతన గంధర్వలోకంబుం బొందె. 415

అ ధ్యాయము 15.

పరశురామచరిత్ర

శ్రీశుకుఁడు:—

- వ. ఇలాపుత్రుండగు పురూరవున కూర్వశివలన నాయువు, శ్రుతాయువు, సత్యాయువు, రయుఁడు, విజయుఁడు, జయుఁడు నను నార్వురు కొమరు లుద్భవించిరి. శ్రుతాయువునకు వసుమంతుండును, సత్యాయువునకు శ్రుతంజయుండును, రయునకు నేకుండును, జయునకు నమితుండును, విజయునకు భీముండును బొడమిరి. ఆ భీమునకుఁ గాంచనుండును, నతనికి హోత్రీకుండును, వానికి గంగను బుక్కిటం బట్టిన జహ్నుండును, నా జహ్నునకుఁ బూరుండును, నతనికి బాలకుండును, నతనికి నజకుండును, నతనికిఁ గుశుండును, గుశునకుఁ గుశాంబుండు, ధూర్తయుండు, వసువు, కుశనాభుండు నను నలువురుకొడుకులును గలిగిరి. కుశాంబునకు గాధి జనించె. సత్యవతియను నా గాధికన్యను ఋచీకుండను బ్రాహ్మణుండు యాచించె. అననురూపుండగు నా వరుంగాంచి గాధిరా జిట్లనియె. 416

- సీ. ఒకచెవి నల్లనై రయొడలెల్ల జాబిల్లి, యోజను దెల్లనై రతేజరిల్లు
గుట్టముల్ వేయి యుంకవగాఁగఁ గన్యకై, కొనితెచ్చి యొసఁగుముకకుశికవంశ
జాతుల మే మనిరయీ తెఱంగునఁ బల్కఁ, బృథ్వీశు నభిమతంబెఱిగి తోన
వరుణదేవునికడరకరిగి యా హయముల, వెనఁ దెచ్చియిచ్చి యరబ్బిసరుహాక్షిఁ
- గీ. బెండ్లి యాడె ఋచీకుండురపిదప సతియు, నత్తయు నపత్యకాంక్ష నెత్యంబుతోడఁ
దన్ను సంప్రార్థనముఁ జేయఁదత్ప్రియంబు, సల్పఁగా నెంచి యా ఋషిసత్తముండు.
- గీ. బ్రహ్మమంత్రంబులన్ దనరపత్నికి మఱి, క్షాత్రమంత్రంబులన్ దగరశ్వశ్రువునకు
చరువుఁ గల్పించి యమ్మునిరసరభసమున, స్నానమొనరించుటకునయిరచనియెనదికి.
- వ. అంత. 419

- చ. చరువు మదీయ మి మ్మనుచురసత్యవతిన్ జనయిత్రి వేడఁగా
మురిపెమునన్ స్వకీయచరువున్ దన తల్లికి నిచ్చి తల్లిదా

చరువును దాభుజించె సదీరసంయమినర్యుఁ డెఱింగి భార్యతోఁ
బరువడి నిట్లు వలె మగునవా! యొసరించితి కష్టకార్యమున్. 420

గీ. ఘోరుఁడున్ దండధరుఁడు నొకొడుకు నీకుఁ గలుగు నీభాతబ్రహ్మవిఠ్ఠ నుడగునన
నట్లు కాఁజనదనుచు సత్యవతి తనదు, వల్లభుని వేడె వినయసంభ్రమమెసంగ.

గీ. భార్యయెడలఁ బ్రసన్నుఁడై భర్తవుండు, పల్కె నీరీతి నట్లేనిఁడౌత్రుఁడట్టి
వాఁడగు నటంచు సంతఁ దత్పత్ని కుద్భ, వించె జమదగ్ని పౌరవోధ్యోతలేశ!

వ. ఆ సత్యవతి మహాపుణ్యయు, లోకపావనియునగు శాశికి యను స్రవంతి యయ్యె.

ఆ. రేణునుహితయైనరేణుకాదేవిని, విజ్ఞుఁడు జమదగ్నిరపెండ్లి యయ్యె
వరుస నామెయందుభర్తవఱుషికిని, ననుచునాదినుతులుకప్రభవన్తెరి. 424

ఉ. వీరలలోన రాముఁ డనిత్రవిశ్రుతుఁ డయ్యెఁ గనిష్ఠపుత్రుఁ డిం
పారెడు వైష్ణవాంశముననభ్యుదయంబును గాంచి మించి హే
లారతి సర్వసాహాయకులంబును నీచమణించి నీరుఁడై
ధారుణిఁ జేసె త్తతరహితంబుగ నిర్వదియొక్క మాఁగిన్. 425

ఉ. రాజకులావతంస! యపరాధము స్వల్పమెయ్యు నమ్మహా
తేజుఁడు జామదగ్న్యుడతిశృంఖల భూభరహేతుభూతులన్
రాజుల బ్రాహ్మణాహితులత్రాకటకీతిని బిల్కుమాఁచెఁ దా
రాజసతామసాత్ముఁడు నిరంకుశవృత్తియునై పొరింబారిన్. 426

పరీక్షితుః—

ఉ. మాటికి మాటికిం జలమునమానక త్పత్రియకోటిసట్లు బా
హుటముగా నధించుటకునా భగవంతున కేమియెగు మో
మోటములేకచేసి రలభభూభుజులెల్లరు నయ్యుడంశమున్
సూటిగఁ దెల్పుఁగాఁ గదవె? సూరిజనోత్తమ! యోగవిత్తమా! 427

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. అష్టనాభిఖ్య నొకప్పారెడు ఘనుఁడు త్పత్రియశృంగవుండు ధైర్యహయస్థపాలుఁ
డచ్యుతాంశాంశు దత్తాత్రేయు వివిధార్చ, నంబుల నారాధనంబుఁడేసి
బాహుసహస్రంబుత్రబత్కర్ణిజయము న, వ్యాహతేంద్రియములుకయశము బలము
నోజంబు శ్రీయునురదేజంబు యోగేశ్వ, రత్వంబు నణిమాదితరాజితగుణ
గీ. భరితమైన యైశ్వర్యముంబడసి యెలమి, నఖిలలోకంబులందుఁ దానప్రతికాత
గతిని విచ్ఛలవిడి నదాగతియుఁబోలె, సంచరించుచునుండె రాజ్ఞివర్య! 428

మ. మదవిస్ఫురితుఁ డర్జునుండు నిజభారమారత్న సంయుక్తుఁడై
హృది రంజిల్లఁగ నర్మదాజలములన్ శ్రగ్గీడించుచున్ విస్మయ
ప్రదబాహుబలనంపదన్ వెన నదిన్ బంధింప నయ్యేటి నీ
రెదురై పాటుచు ముంచివైచె గురురారజేంద్రా! తటీభాగముల్. 429

ఉ. క్షౌవర! యత్తటిన్ విడిసిశర్వు జపించెడు వీరమానియా
రావణుఁడ త్తటిన్ స్వశిబిరంబు ప్రతీపజలప్రవాహ వి
స్లావితమాటఁ గన్గొని కరలంతను బొందుచుఁ గార్తవీర్యధా
త్రీవరవిక్రమంబు సయిరరింపక ప్రౌఢి నెదిరె నాతనిన్. 430

గీ. అంతటఁ గృతాపరాధు దశశాస్త్రుఁ బట్టి, యతివల సమక్షముచఁగట్టిరయర్జునుండు
తనదు మాహిష్మతీపురంబునను బెట్టి, వానరమునట్లు నెట్టె నశవజ్ఞఁ దుదిని. 431

క. అతఁడొక్కనాఁడు మృగయా, రతుఁడగుచు వివిక్తమగు నశ్రరణ్యంబున ను
ద్ధతిఁ గ్రమ్మఱుచున్ జేరెన్, యతితిలకుఁడగు జమదగ్నిరయాశ్రమపదమున్. 432

గీ. తాపసోత్తముఁడగు జమదగ్ని యంత, సైనికామాత్యవాహనశసహితుఁడై న
యా మహిపాలవర్షునశ కర్షణంబుఁ, గామధేనువుకతన నశగ్గలికఁజేసె. 433

మ. తనయైశ్వర్యముకన్న మిన్నయగు నుద్యత్సంపదన్ బేర్చు న
మ్మనిచందున్ జమదగ్ని నచ్చటఁ దపోభూమిన్ బొడంగొంచి యా
తని యాతిధ్యము నాదరింపక తమిన్ శదా నా హవిర్ధానిపై
మనమున్నిల్పెను హైహయాధిపతి నిర్మర్యాదుఁడై పార్థివా! 434

మ. అవలేపంబునఁ జేసి హైహయవిభుండవక్తానిరాడ్చోమధే
నువు బల్మిన్ హరియింప స్వీయభటసంఘదోహంబుఁ బ్రేరేప వా
రు వడిన్ లేగనుగూర్చి యమ్ముదవు నాశ్రోశింపుచుండంగ మ
క్కువ మాహిష్మతి పట్టణంబునకునుంగొంపోయి రువ్వెత్తుగన్. 435

గీ. రాజు వెడలినపదపడిరరాముఁ డాశ్ర, మావనికి నేగుదెంచి యశయ్యవనినాథు
డాప్త్యమును విని పృథుదండశతాడితమగు, కృష్ణసర్పంబుకరణిఁ బెరన్కినుకఁజెందె.

గీ. ఘోరపరశువు సశరతూణీరయుగముఁ, గవచమును గార్ముకంబునుగడఁకఁదాల్చి
యాధపతిపై కి దుముకుమృగగాధినాథు, పగిది రాముండు హైహయశపతినిఁగవిసె.

మ. పురినిన్ బొచ్చుచు నర్జునుండు కనియెన్ భూరిప్రతాపానల
స్థరణున్ శత్రుచమూమదాపహరణున్ సూర్యాంశుదీప్యజ్జటా
భరణున్ బాణధనుఃపరశ్వధధరున్ బ్రస్ఫీతకృష్ణాజినాం
బరు సంత్రాసకరున్ భృగుప్రవరు సంహారక్రియాతత్పరున్. 438

- మ. కని యా హైహయచక్రవర్తి చటుల్లోగ్రహిణిని నున్నది న్యం
దనహస్త్యశ్వపదాతియుక్తములు నానాశస్త్రజాలోగ్రమున్
హననోద్యోగచణంబులైన పదునేడక్షాహిణు ల్పంచెన్
దునిమెన్ దా నొకరుండ పేర్చి భగవంతుండైన రాముం డటన్. 439
- చ. పవనమనోజవుండు రిపురవర్గనిషూదనుడైనయట్టి భా
ర్గవుండు కడంకతో నిజపరశ్వధమున్ నిగిడించె నందు బా
హువులును గుత్తుకల్ పదములూగువులున్ దెగ యుద్ధభూమి వా
రువములు సారధుల్ మడియరోజుచుఁ గూలిరి విద్విషన్భటుల్. 440
- వ. ఇట్లు శోణితకర్దమంబగు సంగరాంగణంబున భార్గవరామకుఁచారసాయకంబులఁ
గవచంబులును, ధ్వజంబులును, గార్ముకంబులును, గజేంద్రంబులును నిశ్చింతంబులై
నేలంగూలంబడిన నిజపై న్యంబును బొడఁగాంచి రోషకుటిలభ్రుకుటియుగఘండై
ఉ. అంచితవిక్రమాధ్యుడగునర్జునుఁ డాత్మనహస్రబాహులన్
బంచశతాంబకంబులనుబంచశతోగ్రధనుస్సులందు నం
ధించెను రాముపైఁ బటపరధీరుఁడు రాముఁడు నేకధన్వుడై
సించెను వాని నన్నిటినిశజేవ దలిర్పఁగ నన్నికోలలన్. 442
- చ. ద్రుమములఁ బర్వతంబులను శ దోర్బలమొప్పఁగఁ బల్లగించి వే
గమ పటతెంచు నర్జునునిఁ శ గాంచి తదీయ మహాభుజానహ
స్రము నుఱుమాడ్కిస్తచె నహి శ రాజశణంబులఁబోలె యుద్ధరం
గమున భృగుప్రకాండుఁ డతి శ కర్కశనేమి కుఠారధారలన్. 443
- క. పిమ్మట ఖండితభుజుడగు, నమ్మనుజేంద్రుని శిరంబునలఁతిన్ గిరిశృం
గమ్మువలెన్ గూల్చె నుద, గ్రమ్మగుపరశువునఁ బరశురాముఁడు క్షితిపా! 444
- క. తమతండ్రి హతుండైనన్, సమరక్షితి నిలువ కయుతనంగ్రాకులు భూ
రమణుని కొమరులు కడు వే, గమునన్ బాటిరి భయప్రకంఠితమతులై. 445
- చ. పదపడి వైరిఘస్మరుఁడు శ భార్గవరాముఁడు లేగతోడ న
మ్మొదవును వే మరల్చుకొని శ పోయి నిజాశ్రమభూమి యల్లనన్
గదిసియుఁ దండ్రి కర్పణముఁ శ గా నిడి యాత్మకృతంబు సర్వమున్
వదలక తెల్పఁ దండ్రికిని శ భ్రాతలకున్ గరువంబుఁదోపఁగన్. 446
- వ. అది విని జనుదగ్గి పుత్రుని కిట్లనియె. 447
- క. వినుసర్వదేవమయుడగు, జననాయకుఁబట్టి యుఱక శ చంపుటకతనన్
ఘనభుజ రామా! పాపం, బొనరించినవాడవైత శ యో! యిదితగునే? 448

- గీ. మనము బ్రాహ్మణులముగదా? శతనయ! సర్వపూజ్యతం బొందితిమి తాల్మి
మూలమునన
లోకగురుడగు దేవుండుగైకొనెఁజుమి, తాల్మి నాపారమేష్ఠ్యపతదంబు నిజము.
క. విప్రులసిరి భాసిలు సౌ, రసభయంబలె నిరంతరము క్షమకతనన్
క్షిప్రగతి హృష్టఁడౌ లో, కప్రిభుఁ డా హరి క్షమావిశ్వాసయుతులకున్. 450
గీ. అన్న! విను బ్రహ్మవధమునకన్న మిక్కుటమ్ము మూర్ధాభిషిక్తవరధమ్ము కానఁ
జిత్తమా యచ్యుతునియందుఁగజేర్చితీర్థ, సేవచే బాతకమ్ముఁ ద్యజింపు మయ్య.

అధ్యాయము 16.

— శ్లోక విశ్వామిత్ర చరిత్ర శ్లోక —

శ్రీశుకుఁడు:—

- గీ. ఓ క్షితీశ్వర! జనకోపశశిక్లితుండయి, వల్లెయని రాముఁడొక్క సంవత్సరంబు
తీర్థయాత్రలఁ గావించితిరిగి తనదు, పుణ్యతరమగు నాశ్రమశ్రామిఁ జేరె. 452
క. ఒకనాఁడుగంగకున్ రే, ణుకచని యట నప్పరోగశోపేతుండై
వికచాబ్జమాలియై మ, చ్చిక గంధర్వసతి క్రీడనీయుటఁ గాంచెన్. 453
గీ. నదికి జలమునకై చన్నరముదిత యట్లు, క్రీడఁగావించు నతని వీక్షించుచుండె
నెలమి నాచిత్రరథునిపైఁగెనించుకంత, స్పృహ మదిజనింపఁగా హోమశ్రవేళ మఱచి.
క. కాలాతిపాతమగుటన్, లోలో మునిశాపశంకశలోఁగుచు నాలో
నా లేమి వచ్చి కలశము, మ్రోలన్ బెట్టియును గేలురమొగిడిచి నిలిచెన్. 455
గీ. దారవ్యభిచారమున్ జమరదగ్ని యెఱిగి, కోపఘూర్ణితనయనుండైకొడుకులఁగని
దీనిఁ బాపాత్మురాలి వశింపుడనిన, నాక్రియన్ జేయరైరి వారవనినాథ! 456
గీ. పిదప రాముండు దాఁ బితృప్రేరితుండయి, తల్లితోఁగూడఁ దనదు భ్రాతృల వధించె
మునివరుండగుజనుదగ్గిరఘనతపస్స, మాధిదివ్యప్రభావ మశ్రద్ధాఁ డగుట. 457
గీ. అంత జమదగ్ని సంప్రీతుడగుచు నిజత, నూజ వరమును వేడ స్రవగ్రహించె
హతులబీవిశమును దద్వరధాస్మృతియును, రాముఁడధ్ధించె వరముగారాజతిలక!
గీ. కుశలులై నిద్రానుండి మేల్కొన్నయట్లు, తక్షణము వారు లేచిరిధరణినాథ!
పితృతపోవీర్యవైభవాభిజ్ఞఁ డగుట, నిట్లు రాముండు సేసె సురహృద్వధంబు. 459
గీ. ధామశీశ్వర! యన్జునాశ్రమజుల మదిని, సంస్కరింపుచుఁ దమలోననృసింహవధము
రామవీర్యాతిరేక తిరస్కృతులయి, యెందు సౌఖ్యంబులేశంబుఁబొందరైరి. 460

శా. ఆ రాముం డొకనాఁడు భ్రాతృసహితుం యై నీతిమీఱంగఁ గాం
తారక్షోణికిఁ బోవ నర్జుననుతుల్ య తచ్చిద్రమునబ్బట్టి ప్రా
వై రంబున్ దగఁ దీర్చఁగాఁ దలఁచి దు య ప్పారంభులై పావకా
గారాసీను ముకుందభక్తుని మునిన్ య ఖండించి రుద్రీశ్వరా! 461

చ. కృపణత రామమాతయగు య రేణుక యెంతగఁ గోరివేడినన్
గృహ యొకయింతలేక చలి యింపక యీగతి దుష్ప్రవర్తనున్
నృపనుతు లెల్లదున్ వరము య నీంద్రునిరంబును బల్కిఁ గోసి ని
త్రుపులయి యేగి రాశ్రమప య దంబును వీడి కురుక్షితీశ్వరా! 462

చ. ఉరము శిరమ్ము మోదికొనుచు మృలికమ్మున “రామ! రామ! న
త్వరమున నేగు దెమ్మిటు సు య తా” యనుచున్ విలపించె నుచ్చక్తి
స్వరమున రేణుకాతరుణి య వాసును దవ్వలనుండియే తదా
ర్తరవము నాలకించి వెనఁ య దా రదుదెంచిరి స్వాశ్రమోద్వికిన్. 463

మ. హతుఁడౌ తండ్రినిఁ గాంచి దుఃఖశృఙ్ఖరో య మామర్షశోకాత్తిమా
హితులై “యక్కట! తండ్రి! ధర్మరత! యో య గీంద్రా! మమున వీడి యే
గితె స్వగ్లోకముఁ జేర నీ”వను చతి య క్లేశంబునన్ దూలి పె
క్కుతెఱంగుల్ విలపించి రహ్మ తనయుల్ య ధోవీతలేశాగ్రగణి! 464

వ. అప్పుడు. 465

మ. పితృదేహంబిడి భ్రాతృసన్నిధిని న య వీరుండు రాముం డున
గ్రతమై ఘోరపరశ్వథంబుఁగొని య య త్రాంతంబుఁ గావింపఁగా
మతి నూహించి ద్విజఘ్ననాశిత రమన్ య మాహిష్మతిం జేరి యు
ద్ధతిఁ గావించె మహాగిరిన్ నగరమ య ధ్యన్ దచ్చిరఃపంక్తులన్. 466

గీ. వారి రక్తంబుచేత సకర్వారిగాఁగ, గ్రాహ్మణాహితులకు నతిభయదన్విత
“ఘోర” యనియెడిపేరిటిగొప్పనదిని, వాసిగా నందుఁ బ్రవహించఁగజేసెనధిప!

చ. జనకవధంబుహేతువుగ య త్రియజాతిని నుట్టువెట్టఁగా
మనమున నెంచి యిర్వదొక య మాఱు వసుంధర త్తత్రకూన్యమై
యొనరఁగఁజేసి రాముఁడు మ య హోష్టిల్లుఁడౌచు శమంశవంచకం
బున నొనరించెఁ బేర్చి వ్రాద య మున్ దగఁ దొమ్మిది రక్తయుక్తమున్. 468

గీ. రాముఁ డంతటఁ దండ్రిశిరంబుఁ దెచ్చి, శత్రువుతోడ సంధించి నర్భునిడి
యభిలదేవచుయుండు సకర్వాత్ముఁడైన, దేవు యిచ్చించె మఖములభూవరేణ్య.

గీ. ప్రాగ్విశన్ హోతకు నొసంగెరబ్రహ్మకొసంగె, దక్షిణాశఁ బ్రతీచి వశధ్వర్యునకిడఁ
బ్రీతి నుత్తరదిక్కు నుత్తరాత కొసంగె, నిచ్చె సంతరదిశలఁ దరదితరులకును. 470

గీ. కశ్యపునకిచ్చె మధ్యభాగంబు మఱియు
బొలుపుమీఱ నార్యావర్తమును భృగూద్వ
హుం డొసంగె నుపద్రష్టకుర్వినాథ
తదితరం బెల్ల నొసంగె సరదస్యులకును. 471

గీ. పిదప సంతృప్తహృదయుడై శభృగువరుండు
బ్రహ్మనదియా సరస్వతీన్త్రబాకటముగ
నవభృథస్నాననిర్మూలిత తాఘుడగుచు
జలదనిర్ముక్తభానుండునవలె వెలింగె. 472

గీ. అంత జమదగ్ని స్మృతియుక్తమైనతనువుఁ
బడసి రామార్చితుండై యశపారమహిమ
సరగ ఋషిమండలంబుననస్తమ్యుడయి
తేజరిల్లెను వింటె యో రాజముఖ్య! 473

గీ. పద్మదళలోచనుడు భగవంతుడజుడు, జామదగ్న్యుడపారమహామహిముడు
రాముఁ డాగామిమన్వంతరంబునందుఁ, బొసంగ సప్తర్షిమండలంబున వెలుంగు.

గీ. న్యస్తదండుండు శాంతమనస్కుడనయి
నేడును మహేంద్రశిఖరి నున్నాడతండు
భూరమణ! సిద్ధగంధర్వశచారణులు త
దీయ చరితంబు సతముఁ గీర్తించుచుందు. 475

చ. జగదధినాయకుండు హరినర్వమయుండు జనార్దనుండు దా
భృగువులలోన ని ట్లవతరించి నృపాలురనెల్లఁ జేవ యొ
ప్పఁగ నుఱుమాడియాడి మహిభారము సర్వము డించివైచె నా
భృగుకులవర్యు నచ్చతచరిత్రము పాత్రముగా? పొగడ్తకున్. 476

గీ. గాధికి సమిద్ధపావకుశకరణిఁ బొడమె
సవనినాథ! విశ్వామిత్రుడమితతేజుఁ
డతఁడు తపమున క్షత్రకాయంబుఁ దొఱఁగి
ప్రకటమగు బ్రహ్మతేజంబుఁబడసెఁ జూవె. 477

చ. రాజా! ఆ విశ్వామిత్రునకు నేకశతపుత్రు లుద్భవించిరి. అందు మధుచ్ఛందుం
డనువాఁడు మధ్యముడు. ఆ గాధేయుండు దేవరాతుండును, భృగుకులజాతుం

డును, నజీగర్తనామాంతరుండు నగు శునశ్శేషుఁ బుత్రుఁగా నియ్యకొని తన కొడుకులంగని యీతని మీకు జ్యేష్ఠునిగా నొనరించుకొండని యాదేశించె. ఆ యజీగర్తుఁడు హరిశ్చంద్రయాగంబునకై విక్రయింపఁబడిన పురుషశశువు. ఆతండు ప్రజాపతి మున్నఁగాఁగల దేవతలఁ బ్రస్తుతించి శాశ్వతంబునుండి విముక్తం డయ్యె. భార్గవుండైన శునశ్శేషుండు దేవయజనంబునన్ దేవతలచే రక్షింపఁ బడుటంజేసి దేవరాశుండనంబరంగె. మధుచ్ఛందునకు జ్యేష్ఠుడైన యేబండ్రును దమతండ్రి యాదేశంబు కుశలంబుకానని యియ్యకొన్నది. దానంతటి క్రుద్ధుండై కౌశికుండు దుర్మతులారా! మీరు స్నేచ్ఛలు కంఠని వారల శపించె. అంత శాపభీతుండై మధుచ్ఛందుండు తనకుఁ గనిష్ఠులైన యేబండ్రం గూడి తండ్రిం జూచి నీ యానతిచొప్పున మే ముండంగలవారి మని శునశ్శేషు జ్యేష్ఠునిగా నంగీకరించి తా మాతని ననుసరించిరి.

478

విశ్వామిత్రుండును నిజాజ్ఞానువస్తులైన కొడుకులంగని మీరు నా మానంబుఁ గాపాడి నన్ను వీరవంతునిగా నొనర్చితిరి. కావున మీరును వీరవంతులుకండని యనుగ్రహించి “యో కుశికవంశజాతులారా! యీ దేవరాశుండు మీ కగ్రజుండు. ఈతని ననుసరించి మెలంగుఁడు” అని యాదేశించె.

479

అష్టక హారీత జయంత సుమదాదు లజీగర్త వంశజాతులు. ఇట్లు కౌశిక గోత్రంబు విశ్వామిత్ర పుత్రులచే భిన్నభిన్నంజ్ఞ ప్రవరాంతరంబునుం బొందె. ఇది దేవరాతజ్యేష్ఠత్వంబునఁ బ్రకల్పితంబయ్యె.

480

అధ్యాయము 17.

— రజిచరిత్ర —

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. రాజేంద్రా! పురూరవుని పుత్రుండైన యాయువునకు నిహుషుండును, క్షత్ర వృద్ధుండును, రజయు, రంభుండును, వీర్యవంతుండును, సనేనసుండు నను సుతు లుడ యిచ్చిరి. అందు క్షత్రవృద్ధవంశంబు నెఱింగించెద నాలింపుము. క్షత్రవృద్ధ సుతుం డగు సుసోత్రునకుఁ గాశ్యండు, కుశుండు, కృత్స్నమదుండు నను మువ్వురు కొడుకులు గలిగిరి. అందుఁ గృత్స్నమదునివలన శునకుండు సంభవించె. ఆ శునకునకు బహుమంత్రప్రవర్తయైన శౌనకుండుత్పన్నుండయ్యె. కాశ్యునకుఁ గాశియు, సతనికి రాష్ట్రండును, రాష్ట్రునకు దీర్ఘతపుండును, దీర్ఘతపున కాయు ర్వేద ప్రవర్తకుండగు ధన్వంతరియుఁ బొడమిరి. ఆ ధన్వంతరి యజ్ఞభాజియు,

నారాయణాంశుంశునై స్మరించినంతమాత్రంబున నార్తుల యార్తులం బోగొట్టుచుండు. ఆ ధన్వంతరికిఁ గేతుమంతుండును, గేతుమంతునకు భీమరథుండును, నతనికి దివోదాసుండును, నతనికి ద్యుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రతర్దనుండును గలిగిరి. ఆ ప్రతర్దనుండే శత్రుజిత్తుగు ఋతధ్వజుడనియుఁ జెప్పబడె. అతనికిఁ గువలయాశ్వుండును, నతనివలన నలర్కాదులును గలిగిరి. 481

అరువదియాఱువేల సంవత్సరంబు లలర్కుండు భూమి ననుభవించె. అలర్కున కంటె నన్యండగు రాజెవ్వండును భూమి నంతకాలం బనుభవించినవాఁడులేడు. అలర్కునివలన నన్నతియు, నతనివలన సుసీతుండును, నతనివలన సుకేతుండును, నతనివలన ధర్మకేతుండును, వానివలన సత్యకేతుండునుబుట్టిరి. సత్యకేతునివలన దృష్టకేతుండును, నతనివలన వీతిసోత్తుండును, నతనివలన భర్గుండును, నతనివలన భార్గభూమియు జనియించిరి. వీరు క్షత్రవృద్ధనంశంబు ననుసరించిన కాశనంబంధీకులైన భూపాలకులు. రంభుండనువానికి రభసుడను కొడుకు కలిగె. అతనికి గంభీరుండును, నతనికిఁ గృతుండును గలిగిరి. అతనిక్షేత్రంబున బ్రహ్మకులం బుదయించె. ఇఁకి ననేనసుని వంశంబుఁ జెప్పెద వినుము. అనేనసునకు శుద్ధుండును, నతనికి శుచియు, నతనికి బ్రహ్మసారధియైన త్రికకృతుండును, నతనికి శాంతరజుండును బొడమిరి. అతండు చరితార్థుఁడు నాశ్మజ్ఞానియు నయ్యె. రజి యనువాని కేనూఱుగురు కొడుకు లుదయించిరి. ఆ రజి దేవతలచే సంప్రార్థితుండై దైత్యులను వధించి యింద్రునకు స్వర్లోకంబొసంగె. ఇంద్రుండు మగుడ దివం బతని కొసంగి యతని చరణంబులు ముట్టి స్రిష్టాదునివలన శంకితుండై తన్ను సమర్పించుకొనియె. అంత రజి ముడసినపిమ్మట నతని కొడుకులు యాచించుచున్నను నిబదునకు స్వర్గంబొసంగగైరి. యజ్ఞంబులయందలి భాగంబులను నపహరింపఁదొడంగిరి. అంత మహేంద్రుండు గురునిచే వేల్వంబడు హోమాగ్నియందు మార్గచ్యుతులగు నా రజిపుత్రకుల నందఱ దహించె. అందొక్కఁడును శేషింపఁజయ్యె. 482

క్షత్రవృద్ధజాతుండగు కుశునివలనఁ బ్రీతియు, నతనివలన సంజయుండును, నతనివలన జయుండును గలిగిరి. ఆ జయునకుఁ గృతుండును, గృతునకు హర్యధ్వనుండను సృపుండును గలిగిరి. అతనివలన సహదేవుండును, వానికి భీముండును, వానికి జయత్సేనుండును, వానికి సంకృతియు, వానికి జయుండును, వానికి మహారథుండైన క్షత్రధర్ముండును బొడమిరి. వీరలు క్షత్రవృద్ధ సంజాతులైన భూపాలురు. ఇఁక సహుషవంశజాతులైన భూపతులను జెప్పెద వినుము. 483

అధ్యాయము 18.

యయాతి చరిత్ర. ఉత్తర.

శ్రీశుకాచార్యుః—

నహుషభూపాలునకు యతియు, యయాతియు, సంయాతియు, నాయాతియు, వియతియు, గృతియు నను పుత్రులు జేహికి పడింద్రులునును నోతె నుత్పన్నులైరి. అందు యతియుననాడు పితృకత్తవైతే నాశ్వంబును నాశ్వశ్విసంసారంబునంబడి పునఃపుండు తన్నెలుంగకుండుగా నామని తత్పరిజానాంతరింగినచాడగుటంజేసి యొల్లడయ్యె. తండ్రిగను నహుషుండు ననీజేరిని గారుంచుటంజేసి యగస్త్యాని యునిచదులచే స్థావరంశంబు నాగరశ్యాలు కొంకింపంబడ యయాతి రాజయ్యె.

454

చ. సలుపురతమ్ములన్ గ్రహకర్తలుగున్కుల నిన్ పుష్కర
బలుండు యయాతి యధ్వరశిశువుండు కాశ్యపనూధనన్ గుహ
జ్వలయు నుశీలయైన వృషభశర్వునిమాంబును పెండ్లియై నా
విలసనమొప్పు సర్వపృథివీశులు మేలి పర్యవంతులగుట.

455

పరిక్షితుః—

గీ. కావ్యుడెన్నంగ బ్రహ్మార్పితప్రియుండు, నానూలగు ప్రాణిలోను నెకవాహుమ్ము
త.ప్రియబ్రాహ్మణులకునునంధవిష్ణు, తెలియక నట్లును నాన చురగింక! వీని.

ప్రిశుకాచార్యుః—

నీ. వృషభశర్వుడనువానకపేంద్రునిపుత్రిక, శర్మిష్ఠు జేవురెకబులు నాకి
యన్నిగి గుహకృత్రి మగు జేవమాంబుతో, నాననాగు వని కగ్రకోపచరము
నందుఁ బుష్పిశభూనకహంబులచుండును, కొడఁ జీము నుమ్మకర్తలగులులు
తమ్మికోలునిస్త్రీకృతములు విహరించు, చందలి పనియార్జమంబుఁ జేరి
గీ. కనులలోచనలై నయాకకశ్యలెల్లె, కనునకునుమాంబులును నకర్తలుములందు
నునిచిహ్నాదమునఁబోలుచుడిగియిరిమీఁద, నొకరుగాఁజేప్పినట్లు వర్ణుకొనుచుండ్రె.
గీ. వృషభవాహనమిక్కి శారీరమేనుఁ, డగునుఁబడచుమ్మని నెకాకశ్యునఁగనుఁగొని
వేగ నొడ్డెక్కి యంగఁబోకప్రిజితలును, స్వర్ణాది పోయలులభావజేంక! 458
గీ. తెలియక స్వకీయును యుంచునవలందె తా న,రించె గుహకృత్రివల్పు శర్మిష్ఠువేగ
నదియెఱింగి కడుం గుహకృత్రియగుచు, నిష్కరంబుగ జేవమార్చి యులులనియె.
గీ. ఔర! చూడుండు మా దానికయైన వీని, యలునుఁబడు మిదియెన్న కర్తవ్యమమెకద?
తాను గైకొనె నా కట్టకదగినబట్ట, గ్రహపునందును కుని హవిరర్భాగమునలె.

- సీ. ఎవ్వారు తపముచేరనీ నను స్తజగత్త్రి,యంబును సృష్టించిరలఘుశక్తి
నెవ్వార లలపరమేశునకును ముఖం,బగుచు సగ్రస్థానమందియుండి
రెవ్వారు తగ ధరియింతురు కల్యాణ, దాయకమైన యాతన్నాయచయము
నెవ్వారలకు మ్రొక్కురచెపుడు స్తుతింతురు,జేజేలు దిక్పతుల్ శ్రీపతియును
- గీ. సట్టి ద్విజులలోభృగువులరమరయ మేము,దీనితండ్రి శిష్యుఁడు మాకుఁదెంపుతోడ
దాను దాలిచె నా తాల్పఁదగినవలున,నుష్టయగుచు వేదంబు తురద్రుండువోలె.
- క. అని యాడెడు గురుపుత్రిన్,గని కినుకన్ రోజుచుఘణితకన్యయువోలెన్
గిననొచు నొడుగఱచుచు,ననె సీగతి రోషభీషణాలాపములన్. 492
- చ. ఎఱుంగక యాత్మవృత్తము నిరసీ! యిటులేటికి దుర్వికల్పనం
బుఱక యొనర్చుకోఁగడగితోసి యభాగిని! యోసిభిక్షుకీ!
మఱచితె? వాయసంబువలెనమా గృహసీమలఁ గాచిపెట్టుకొం
చఱిముఱిఁ బొట్టివోసికొనురటన్నది యంతన నింతయైతివే. 493
- శ్రీశుకఁడు:—
- క. ఏనంవిధపరుషోక్తుల, నా వృషపర్వనుత శైగడిరయాచార్యనుతన్
బావిన్ బడదోయిందియు, వావిరిజనె సఖులఁగూడినవస్త్రముఁగొనుచున్ 494
- గీ. ఆమె స్వగృహంబుఁజేర యతయాతిసృపతి,యాపురోద్యానమున మృగేతయాభిరతిని
స్వేచ్ఛఁ గుగ్మిన్ముఖుచుండి యతదృచ్ఛఁజేసి,నూతికడ కేగి కావ్యతనూజఁగాంచె.
- ఆ. విగతవస్త్రమైసతనెలఁదికి రాజన,రేణ్యుఁడపుడు స్వాత్తరీయ మొసఁగి
తన కరంబుచేతఁదత్కరంబును బట్టి,యెత్తి లాగెఁ గరుణతయ త్తమిల్ల. 496
- సీ. ఆ వీరవర్య యతయాతిభూపతిఁగాంచి, కాన్యపుత్రిక ప్రేమకలితసుమధు
రోక్తులఁబల్కె నిరట్లొరాజనత్తమ!, నైరిఘస్మర! నాదురపాణి నీవు
సృష్టికాన నీరసట్టిన నాచేయి, యొరుఁ డెవ్వఁడును బట్టరకుండుఁగాక
స్థాన! యిదియు దైరవకృత సంబంధంబు, పూరుషకృతము కాఁబోదునుమ్ము
- గీ. కూపమునఁ జిక్కియున్న నాకు భవదీయ, దర్శనప్రాప్తి యిందు నిరదర్శనంబు
సశ్యుది దీనిఁ ద్రోసిపురచ్చంగ నెవరి, తరము కానేర దో వసుధాకళత్ర! 497
- మ. తొలి నాచే శనియింపఁబడ్డ గురుభ్రాతుఁడొ కచుం డడ్డ పే
కలుకన్ నన్నుశపించె త్రోణిరమణా!తయా శాపమూలంబునన్
బలుకూబర్ పలుకంగనేల నిక నాతపాణిన్ గ్రహింపంగఁ బోఁ
డిలలో గ్రాహ్మణుఁ డెవ్వఁడేనియు నిజంబీవాక్యము న్నమ్ముమీ. 498
- వ. అని పలికిన దేవయాని వాక్యంబులు విని. 499

గీ. తన కనభిమతమయ్యునున్నదై వవిహిత, మగుటయున్ దగ్గతంబయ్యి స్వాశయంబు
నుంటయు నెఱింగియడ్డునాకహుషుండు దేవ, యానివచనంబున్రీతినిశ్చయ్యకొనెనధిప!

గీ. జనపతి యయాతి యటనుండిరచన్నపిదచ, నేప్పుచున్ బట్టణంబులకేగియండు
జెప్పె శర్మిష్ఠునుడువులుంఁజెనుదములును, దండ్రుడుగు నొక్కునకు నున్నస్తాపమడర.

చ. అడలుచు సుక్కుచున్న తనయంగని యా భగవంతుడై న గ

క్రుండు విమనస్కుడై నిజపురరోహిణకన్యయు నీనడించుచున్

గడుకొని యుంఁచవృత్తియె సురభిసృగమంచని యుగ్గడించుచున్

వెడలె పురంబునుండి పృథ్వీధన! పుత్రికతోడఁ దెచ్చునన్.

502

గీ. అంత వృషపర్వుఁ డెఱిగి యశయ్యనుదవిజయు

కావ్యతోడ్పాటు తనుకు ముఖ్యుం బటంచుఁ

దలంచి తెరువున కడ్డుగాఁదత్సదముల

సాగిలంబడి గురునిఁ బ్రసన్నుఁ జేసె.

503

ఆ. సులభకోపుడై నరమకుంఁడు కలక తే, రి నిజకన్యగాంచిరయనియె నిల్లు

క్షితిప! నీమెకోర్కెనజెల్లింపఁగాఁ దగు, నీమె విడిచియుండఁదనిచ్చగించె.

504

ఆ. అనిన పల్లెయనుచునతఁడియ్య కోర్దెల్లు, దెల్పె హృన్దతంబున దేవ మాని

జనకదత్తయగుచుశర్మిష్ఠునానుగ, యగుచు ననుసరింపఁదగుచు నన్ను.

505

మ. అని కావ్యాత్మజ పల్కినట్టి వచంబుబాలించి శర్మిష్ఠ యొ

య్యన నాత్మీయుల సంకటంబును దగ్గర నూర్చికి యాగొరవం

బును లోలోఁ దలపోసి చేడియలతోఁబొందొప్పగా దేవయా

నిని దా దాసిక్రియన్ గడంగి కొలిచెకొరవెన్నంగి వత్తించుచున్.

506

గీ. అధిప! సహుషాత్మజుడగుయశయాతినృపతి, కొనఁగెశర్మిష్ఠుతోఁగూడి యున్న సుతను

బ్రీతి నిట్లనిపలికె శర్మిష్ఠు నెపుడు, తల్పమునఁ జేర్చుచోకుమార్ధరణినాథ! 507

చ. ఇట్లు యయాతినరపాలకుండు రాజ్యయగు దేవ మానింగూడి చరింపుచుండ నభిజన

పరివృతయైయున్న శర్మిష్ఠయు రహస్యస్థలంబున నశనినే నరించె. అపత్యాగంబున

రాజదుహితృప్రాధికుండై ధర్మవికుండగు యయాతి ధర్మంబుఁ బరికించి శుక్రవచ

నంబు న్మరించియు నది దైన నిర్ణీతంబుగా భావించి శర్మిష్ఠుం గ్రహించె. 508

క. జనవర! యదుతుర్వసులను, తనయులఁగనె దేవయానికవనుజాధిపనం

దన శర్మిష్ఠయు ద్రుహ్యువు, ననువున్ బూకు నను మువ్వరనాత్మజులఁ గనెన్.

క. పతివలనన్ శర్మిష్ఠయు, సుతులఁగనుట యెఱిగి కోర్ధరతోకవివశయై

పితృగేహమునకు మానిని, యతిరయమునఁ జనియె దేవరమాని కడంగన్. 510

గీ. కాముకుండు యయాతి యాశ్రకాంతవెంటఁ
బడి కలఁకఁదేర్చు నుడులఁ దశత్పాదయుగము
నంటి చాలఁగ వేడియురనా సతిం బ్ర
సాదకలితఁగాఁ జేయ నశశక్తుఁడయ్యె.

511

గీ. కుపితుఁడై తేనిఁజూచి శుశ్రుకుండువలె, నంగనాకాముకుండవై శయాజ్ఞ మీటి
వర్తిలితిగాన వికృతయాశమునుగూర్చు, ముదిమి నిన్నా వరించుతరమూఢహృదయ!

చ. అనిన యయాతిభూమిపతిశయార్య! భవత్సుతయందుఁ గోర్కులన్
దనివినిజెంద కుండితి నశనన్ విని భార్గవుఁ డెవ్వఁడేని యా
వనము నొసంగి నీముదిమిఁబాల్పడి తాలుచునేని నవ్వయో
వినిమయవృత్తిచేతఁ బృథిరవీశ! యథేచ్ఛ సుఖంబునొందుమా.

513

చ. అని స్వజరావ్యవస్థఁదెలియం బలుకన్విని యప్పు డ య్యయా
తిన్మపతి జ్యేష్ఠపుత్రకునిరథీయుతునిన్ బొడఁగాంచి యో యదూ!

తనయ! ధరింపు నా ముదిమిఁదావక యావన మిమ్ము గోర్కులన్
దనియని నేనుఁ దాన మమృతన్ రమియించెదఁ గొన్నియేం డ్గిలన్.

514

యదువు:—

గీ. నడుమదొరకొను ముదిమిచేరనిడుమలువడ, నిచ్చగింపను నేను క్షోభణీశతీలక!

గ్రామ్యమైన సుఖంబెఱుంగక పురుషుఁడు, శాంతిఁబొందంగలేడు నిశజమ్ముసుమ్ము.

న. అని యదువు పితృనిదేశంబు నిరాకరించిన.

516

గీ. స్వపితృయాచితులగుచుఁదుశర్యనుఁడుద్రుహ్యుఁ, డనువుధర్మానభిజ్ఞులై శయస్థిరముల
స్థిరములనియెడు బుద్ధిఁజింతించు చతని, వాంఛితముఁ దీర్చునొల్లనిశవారలై 8.

517

వ. అంత.

ఉ. ప్రియమునందుఁ బిన్న గుణవర్గమునందున మిన్న యైన మే
ధాయతుఁ బూరువున్బిలిచితండ్రి యయాతి వచించె నిట్లు వ
త్సా! యిదె నాదుమాటవినుతమగ్రజలట్లు నిరాకరింపఁగా
నీ యెడలోఁ దలంపకుమునీవెహితుండవు నాకు నన్నిటన్.

519

పూరుఁడు:—

క. తనదేహము సృజియించిన, జనకునకున్ బ్రత్యుపకృతిశనలుపఁగ లోకం

బున నెవఁడు సమర్థుండగు?, జనకుని కృపఁగాదె? సుతుఁడుశసౌఖ్యము వడయున్.

గీ. నుడువకయచేయుసుతుఁడు త్రయముఁడునుడివిన, యవలఁజేసెడివాఁడుమృత్యుముఁడుశ్రద్ధ
యుడిగియొనరించు నాఁడధరముఁడు నిరాక, రించువాఁడెన్న జనకపురరీషసముఁడు.

- మ. అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి పూరుడు తనీశయంగ జరందాల్పి న
వ్వనమిచ్చెన్ దగ నయ్యయాతిన్మృషుడున్ భావంబు పొంగాఱి నా
తని లేబ్రాయముఁదాల్చి స్వైరగతి నుత్తాపాప్రపూణ్ణాను ర
క్తిని నానావిధకామభోగములఁబొందెన్ బాధిలోన్దంసనూ! 522
- గీ. ఏడుదీపులలో వసిరయింనుప్రజల, లెన్నమైఁ దండినోలేఁ బాఠలించుచుండి
యిందియవశంపదుండై నర లేంద్రుఁడంత, ననుభవించె యథాప్రీతిఁ నమితసుఖము.
- గీ. దేవయానియుఁదాఁబ్రతిదినముఁగూడి, వాఙ్మనఃకాయవృత్తులనల్లభునకు
నుడుగ కేకాంతమున సకలలోపచార, ములనుజేయుచు సంప్రీతిఁగలుగఁ జేసె. 524
- ఆ. సర్వదేవమయునిసర్వయజ్ఞాత్ముని, దేవదేవు హరినిఁ భావములర
భూరిదక్షిణలఁ బ్రభూతంబులగుయజ్ఞ, ముల యమాతిభూధర్మపుఁగు యజించె.
- సీ. అంబుదమాల యశ్రభంబునవలె నిజ్జి, గంబెల్ల నానావిధంబుగాఁగఁ
దోఁచు నెవ్వనియందుఁడోవోపదు స్వప్నమా, యామనోరథమృత్యుశ్రద్ధరమయి
యా వాసుదేవు గురహావాసు సూక్ష్ముని, నారాయణున్ మదిన్ భాదుకొలిపి
నిస్పృహుండయి ధరణీవల్లభుండు య, యాతియజించె నరయంబుగదుర
- గీ. నిల్లు వేయెండ్లుకామభోగగేచ్ఛఁదవిలి, యమితసుఖములనొందియునె య్యయాతి
యించుకంతయు మదిఁగుత్పితేంద్రియములఁ, నృత్తి పందకయుండెధాత్రీవరేణ్య!

అధ్యాయము 19.

❀❀❀ బస్తోపాఖ్యానము. ❀❀❀

శ్రీశుకుఁడు:—

- శా. స్త్రీలోలుండయి యా యయాతినృపతిశ్రేష్ఠుండు కామంబు లీ
లీలన్ బెక్కులుపొందుచున్ మదిఁ గనున్ శ్రద్ధేశంబు సంధిల్లఁగా
లోలో నాత్మవిమోహముండెలిసి యాలో దేవయానీముఖం
బాలోకించి వచించె గాథయొకటిశ్రద్ధత్యంత నిర్విఘ్నతన్. 527

యయాతి:—

- క. విను భార్గవి! మనకథఁబో, లినదగు నొకగాథనేఁ దెలిపెదన్ బాసఁగన్
వనవాసులల్ల గ్రామ, స్థుని కథవిని మనములందుఁజోకింతు గనున్. 528
- గీ. ఛాగమొక్కటి ప్రియగవేషణపరతను, గాన నేకతమునఁ దిరుగఁగనుచుండి
కనుఁగొనియె నొక్కచో నిజకర్మవశతఁ, గూడఁపతితను ఛాగినిఁగూర్చిమీఱ. 529

- గీ. కామియగుఁచాగమయ్యెడఁగడఁకగడలు, కొనఁ దదుద్ధరణోపాయమునువెదకుచుఁ
దత్తము కొనకొమ్ములఁద్రవిత్తవిత్త, రేవుగానొనరించె నేరరిమి సెలంగ. 530
- గీ. పిదప నా ఛాగి కూపంబురవెడలివచ్చి, కోరె నా ఛాగవిభు దానిఁగూడితిరుగు
పుష్టకాయుని శ్రేష్ఠులముఖునిఁబ్రాథుఁ, గాంతుఁగాఁగోరి బహ్వాజాగణముపొందె.
- గీ. అయ్యజర్వభుఁడొకఁడ య్యరజాంగనలను, గూడి యశ్రాంతమును రతిఁకోవిదుఁడయి
రాణమీఱఁగామగ్రహగ్రస్తుఁడగుచుఁ, దృప్తిఁజెందక తనుదానురదెలియకుండె.
- క. లోఁగక్కప్రియయగు నన్యఁ, ఛాగినిగూడి రమియించురఁచాగర్వభు న
య్యాగడముసైఁపనేరక, తాఁ గూపప్రాప్త మిగులఁదాపముఁజెందెన్. 533
- గీ. దుర్హదున్ గాముకున్ సుహృద్రద్రాపుక్షణిక, సౌఖ్య నింద్రియపరుఁగాంచిరచాల
వగవుఁ
బూని యా కూపసంప్రాప్తయైనఛాగి, యుజ్జగించి నిజస్వామియొద్దకరిగె. 534
- గీ. దీనతన్ ఛాగవద్యుఁడురస్త్రిపరుఁడయి, సారె కిలిబిలి శబ్దంబురసలుపుకొనుచు
చనియె వెన్నంటి దానిఁ బ్రసన్నపఱుపఁ, గాని సంధింప శక్తుండురగాకపోయె.
- గీ. అ య్యజస్వామియైన బ్రాహ్మణుఁడు కినిసి, లంబమానమాతద్వృషణంబుఁగోసెఁ
బిమ్మటఁబ్రయోజనార్థియైరవెరవెఱింగి, యతికె వృషణంబునెప్పటిరయల్లమగుడ.
- గీ. లబ్ధివృషణుఁడై యా కూపరల్బయైన, ఛాగితోఁగూడి నిత్యంబురఁచాగవిభుఁడు
పెక్కు తెఱఁగులొకోర్కెలఁదబద్ధతడవుఁ, గ్రీడసేయుచు నేటికిన్రదృప్తిఁగనఁడు.
- గీ. ఉవిద! నే నట్లు కూపరల్బవగు నీదు, బంధురప్రేమచేత నిరబద్ధుఁడనయి
మొనకొను త్వదీయమాయచేరమోహమంది, యింపు కేనియు నన్ను నేరనెఱుఁగ
కుంటి. 538
- గీ. పుడమిఁ గామోపహతుఁడై నరపూరుషునకు, స్త్రీ పశు హిరణ్య గేహముల్ ర
ప్రీహి యవలు
నాదిగాఁగల్గు సర్వపరదార్థ ములునొ, కింతయేని మనఃప్రీతినిడఁగలేవు. 539
- గీ. బహుళకామోపభోగమ్మురవలన నెపుడు, కామ మడుగంటఁబోదునిరక్కములతాంగి!
పెక్కు లేల? యాజ్యదిహారవిస్సుచేత, హుతవహుండునుబోలెఁ బెంరపొందుమఱియు.
- గీ. సర్వభూతములం దప్రకృత స్తమైన, భావమును బూనకుండుఁ గృతపార్ద్రబుద్ధి
పాసఁగ సమదృష్టియైనయారపూరుషునకు, నఖిలదిశలప్పుడేయగురసుఖమయములు.
- గీ. దుర్మతులకు నజస్రమురదు స్త్యజమయి, జీర్ణమగు శరీరంబునఁజివుకకుండు
నట్టి దుఃఖైకకారణమైనయాశ, నుజ్జగించును సుఖకాముఁడొక్క మొగిని. 542

గీ. తల్లితో, చోడబుట్టినదానితోడ, గూతుతో నివసించగార్హసూడదు నరుఁ
డేకతంబున బలవంతమింఁచియతతి, మొఁసి విచ్చాటనైన న లోఁగొనును బలిమి.

గీ. విషయముల నట్టినిట్లు సేరవింపుచుండ, నిండె వన్నసహస్రంబున నేడునాకు
నై ననున్ బ్రతికాలంబునందు నాకు, నడలేదున్ దృష్ట ముష్టిపరచుంబులందు.

గీ. కాన నేను విషయతృప్తిగడఁకవిడిచి, బ్రహ్మనుందున డెలవంబున బొందుకొలిపి
ద్వంద్వరహితుండనై యహంకారమునకులు, డించి మృగములఁ బాడి చరలించు

వాడ. 545

గీ. కన్నదియు విన్నదియు నసత్యకల్పమనెను, బుద్ధితో దానిఁగొనరాదుకృపూనరాదు
సంస్మృతిక్షేప మాత్మనాశంబుదాన, నగుటయెఱిగినయూతఁడౌ దానియెడను.

క. అనిభార్యకుఁబలికి నహుషతనయుఁడు, పూరుసకునొసఁగితనద్యోననమున్
దనముదిమి యతనివలనన్, గొనె నిస్సృహుఁడగుచు మనసుకుమగుపడంగన్.

వ. అయ్యసంతరంబు ద్రుహ్యుని దక్షిణపూర్వదిశను, యమపును దక్షిణంబునను,
దుర్వసుని బల్చిమంబునను, ననువును నుత్తరంబునను నభిరముగఁజేసి. మఱియు-

గీ. అఖిలభూమండలమునకుఁ నర్హతమునిఁ, బూరు సభిషిక్తుఁడేసి తనశూర్వకాలను
వానివశముననునిచి యకస్పృహను, కాననన్లోకిన్ జేరఁగారవేంద్ర! 549

గీ. పెక్కుసంవత్సరంబులు విషయతృప్తి, కలిలియుండిన గుండ్రియోత్కరము నయ్య
యాతి తెక్కలువొడిమిసకమట్టివల్లె, గూడునుంబోలె దా విడతనాడ వింట.

ఉ. ఆ సహుషాత్మజుండగు యశమాతి నిముత్త సమస్తసంగుఁడై
స్వానుభవంబుచేతఁ ద్రిగుణాత్మకలింగముఁ ద్రోసిపుచ్చి తా
మానసవీధియందుఁ బరమంబగుబ్రహ్మము వాసుదేవునిన్
జానుగనిల్పి భాగవతసగ్గతిఁబొందె జగత్ప్రసిద్ధుఁడై.

551

గీ. అప్పు డా గాథ విని దేవతయాని స్వపతి, స్త్రీపురుషులకుఁగలిగెనున్న హావినశ
తన్ఘలోక్తులఁదెలుపుటతనునివృత్తి, మార్గమునఁజొన్నుటయెగాఁగకమదిఁదలంచె.

మ. బలవద్దేవవిలాసతంత్రులగుచున్ బానీయశాలన్ ముదం

బలరన్ జేరెడు పాంథులట్లు ప్రభుమాత్రమాబద్ధులై ప్రియవి

హ్వలుగాచున్ మగఁడాలుబిడ్డలనుచున్ శిష్యామోహముంజెంది యుం

టలు నిత్యంబులు కావటంచు నతిడండ్లదంబందు భావింపుచున్.

553

గీ. స్వప్నసదృశంబులనియెంచిరస్వాంతమందు, దిగవిడిచి నర్వసంగమున్ దేవయాని
కృష్ణునందు జిత్తుంబునుగీలుకొల్పి, యాత్మమోహంబునెల్ల, మాయంగఁజేసి.

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవత్స్వరూపుఁ, డాద్యుఁడవ్యయుఁడవికారుఁడమరుఁడజుఁడు
సర్వభూతనివాసుండుశాంతమూర్తియైన వాసుదేవునకు జ్యోహార్లొనర్తు. 555

అ ధ్యాయము 20.

—ॐ భ ర త చ రి త ॐ—

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. ఎందునీవుజనించితిరవెచటరాజ, వంశ్యులును బ్రహ్మవంశ్యులున్ బ్రభవమైరి
భారతోత్తంసమా! యట్టిరపూరువంశ, మేను సాంతంబుగావచిరయింతు వినుము.

వ. పూరునకు జనమేజయుండను కొడుకుగలిగె. అతనికిఁ బ్రాచిన్వంతుఁడును, వానికిఁ
బ్రవిరోధనమన్యువును, వానికిఁ జారువును జన్మించిరి. ఆ చారువునకు సుద్యువును,
నతనికి బహుగతుండును, నతనికి శర్యాతియు, వానికి సంయాతియు, నా సంయా
తికి రాద్రాశ్యుండును బ్రభవించిరి. ఆ రాద్రాశ్యునకు ఋతేపుండును, కక్షే
పుండును, సలేపుండును, కృతేపుండును, జలేపుండును, సన్నతేపుండును, ధర్మే
పుండు, సత్యేపుండు, వ్రతేపుండు, వనేపుండు నను పదుండ్రుకొడుకులు జగదాత్మ
భూతుండగు జగత్పాణునకు నిందియంబులుంబోలె ఘృతాచియను నప్పరస
యందుఁబొడమిరి. అందు ఋతేపునకు నంతిసారుం డుద్భవించె. అతనికి సుమతియు,
ధున్రుండును, నప్రతిరథుండు నను మువ్వురుపుత్రు లుదయించిరి. ఆ యప్రతిరథు
నకుఁ గణ్వుండు వొడమె. ఆ కణ్వునకు మేధాతిథియు, నా మేధాతిథివలనఁ
బ్రస్కంద ప్రభృతులగు ద్విజాతులును సంభవించిరి. సుమతికి రాభ్యుండుగలిగె.
రాభ్యునకు దుష్యంతుండు జనియించె. 557

మ. అతిలోకప్రతిభాసమన్వితుఁడు దురవ్యంతావసీజాని భూ
రితరాటోపముతోడఁగూడి మృగయాక్రీడావినోదార్థియై
కుతుకంబొప్పఁగఁ గానలం దిరుగుచున్ శ్రోణీశ! కణ్వాశ్రమ
క్షితికింబోయెఁ దదాశ్రమస్థలిని వీక్షింపంగ నుత్కంఠతోన్. 558

సీ. ఆ కణ్వామాని పురణ్యాశ్రమసీమ ను, ఖాసీనయై యిందిరరాసతిగతి
స్వప్రభాపటలిచేరనాప్రదేశంబెల్లఁ, జెలువొప్పఁగాఁ గయిరసేయుచున్న
కాంతాలలము నొక్కర్తును బొడఁగాంచి, కంతునిబారి కర్గమయియతఁడు
కతిపయభటపరివృతుడౌచు దేవతా, మాయనుబోలినశ్రమగువఁజేరి

గీ. అందుఁ దద్దర్శనప్రహృతస్త్వాంతరంగుఁ, డగుచు మార్గశ్రమంబెల్లెనంతరించ
మృదుమధురమైనవాక్కులఁ బ్రీతిపుట్ట, నా సరోజానసంగాంచిరయనియెనిట్లు. 559
దుష్యంతుఁడు:—

క. ఎవ్వతెవునీవు సుందరి?, యెవ్వరిదానవు? సరోరుహహేక్షణ! చెపుమా
యి విజనవిసినమున నో, జవ్వని! యేకార్యమీవునల్పఁ గడఁగిపో! 560

క. తనుమధ్యా! నిను నే నా,మనమున నెఱిగితిని రాకుమారినిఁగా మా
నిని! యిది ధ్రువం బధర్మం,బున మెలఁగదుగాదె? పౌరశ్రవుల మన మిపుడున్.

శకుంతల:—

క. రాజా! విశ్వామిత్రత, నూజను మేనక వనిన్ సత్తున్ విడిచె మహా
తేజుఁడు కణ్వుఁడుపెంచెన్, నేఁ జేయంపగినదేది? నీ కిటు నధిపా! 561

క. నిలువు మిటు రాజవర! మా, సలిపెను పూజలగ్రహింపునన్మృతిఁగొనుమా
పాలుపగు నెవ్వరియన్నము, నెలమిన్ వసియింపు మిందేరయిష్టంబేనిన్. 562

దుష్యంతుఁడు:—

గీ. కుశికకులజాత వైన నీరకునుగృహంగి!, వాక్యమిదియెంతయే నుజ్జ్వలన్నముగద
తరుణిరో! రాజకన్యలురతనుకుఁదామ, కోరుకొందురు తమ కనుకసూలవరుని. 563

గీ. అనిపలికి నల్లెయని యీయకొన శకుంత, లా లతాంగిని దేశకాశలజ్ఞుఁడగుచుఁ
బ్రీతి గాంధర్వవిధిచేతఁ బెండ్లియాడె, ధర్మసరణిని దుష్యంతశధరాశివిభుఁడు. 564

ఉ. అంత నమోఘవీర్యుఁడు మరహామహిమాభ్యుఁడు రాజయోగి ను
వ్యంతసృపాలుఁ డ మ్మహిషిరయందు స్వవీర్యమునుంచి మేదిని
కాంత! స్వపట్టణంబునకుఁగ్రమ్మితి యా మఱునాఁడువోయె నా
కాంత శకుంతలాఖ్య తగుకాలముచన్దనెఁ బుత్రుని నొక్కనిన్. 565

ఉ. మానివరుండు కణ్వుఁడు కుశమారునకున్ వనసీమయందు వి
జ్ఞానముతో శిభోపనయతనాదికకర్మము లొచరించెఁ దే
జోనిధి యక్కుమారుఁడుచురశూరతదోషఁగ విక్రమించి య
క్కాన మృగేంద్రడింభములఁగట్టి రహిన్ విహరించె భూవరా! 566

చ. అతులసరాక్రముండగు నిరజాశ్మజునింగొని యేగుడెంచె న
య్యతివలమిన్న నాభుకడక య్యవనీందుఁ డనింద్యులన్ సతీ
సుతులఁ బరిగ్రహింప మనశనుంగొనఁ డన్దశరీరవాణి య
ద్భుతముగ నిట్లనెన్ సకలభూతములున్ వినుచుండ తేనికిన్. 567

- చ. జనకునిచేతఁ బుత్రకుఁడుఁజన్మము నొందుటఁజేసి తండ్రియే
తనయుఁడుగాఁగఁ జెప్పఁబడుతల్లియొ భస్మిక కేవలమ్ము గా
వునఁ దనయున్ భరింపు మిఁకభూరమణాగ్రణి! యన్య మేమియున్
మనమున నుంచఁబోకు మవశమానము సేయకు మీ శకుంతలన్. 569
- శా. వైముఖ్యంబు నహింపఁబోకు తరియింకపన్ జేయుఁ బుత్రుండె పు
న్నామంబౌ నరకంబునుండి జనకున్రరాజర్షివర్యా! యశో
ధామా! జన్మవిధాతవై తితనికిన్రదధ్యంబుగా నీవ చూ
రామారత్నము తా శకుంతల యథార్థంబాడె లో నమ్ముమీ. 570
- గీ. వాసుదేవాంశసంభవుఁ బ్రాహ్మణహితు, సత్యసంధు గుణాఢ్యు లరస ద్యశోభి
వృద్ధికరుఁబుత్రు భరతు భరంపుమయ్య, సరసగుణధామ! దుష్యంత్రసార్వభౌమ!
- ఉ. పౌరవముఖ్యుడల్లు వినకవచ్చిన యా యశరీరవాక్యమిం
పారఁగ నాలకించి వినకయాధ్యుఁ గృతజ్ఞుని వృద్ధసేవకున్
ధీరుఁగుమారుసన్ వరసకతిన్ సుగుణోజ్జ్వల నా శకుంతలన్
జేరఁగఁదీసి మక్కువనుకస్వీకరణం బొనరించె నత్తటిన్. 572
- గీ. జనకుఁడు గతింపఁ బృథులయశస్కుఁడైన, భరతుఁడు ధరిత్రికిన్ జక్రవర్తియయ్యె
జగతి శ్రీవాసుదేవాంశజనితుఁడైన, యతనిమహిమ గానంబు సేయంగఁబడియె.
- క. వలకేలన్ జక్రం బం, ఘ్రులయందును లలితపద్మకోశంబులు భా
సిలు విభుఁ డభిషిక్తుండై, వెలసెన్ భరతుండు భూరివిభవం బెనఁగన్. 574
- వ. ఆ భరతచక్రవర్తిదీర్ఘతపునిం బురోహితునిఁగాఁ గైకొని గంగాకూలంబున నేఁబ
డియై దశ్వమేధ యజ్ఞంబులును, యమునాతీరంబున డెబ్బదియెనిమిది యశ్వమే
ధంబులను గావించి ప్రకృష్టధనంబు నొసంగె. మఱియు దుష్యంత్రపుత్రుండైన
భరతుండు వేయిద్వంద్వంబుల గోవులను వేవురు బ్రాహ్మణుల కొసంగె. ద్వంద్వం
బునఁ బదుమూఁడువేలయెనుబదినాలుగు. ముప్పదిమూఁడువందల నశ్వంబుల బం
ధించి నృపాలకులను విస్మితులఁ గాపించుచు దేవమాయ సతిక్రమించి తదంశసంభ
వుండగుటఁజేసి పూజ్యుండగు హరిని బొందె. శుక్లదంతంబులు కృష్ణంబులు మృగ
జాతీయంబులు, హిరణ్యసమావృతంబులునగు పదునాల్గుర్బుదంబులు గజంబులను
మహారకర్మంబున దానంబొసంగె. భరతుని మహనీయంబగు కర్మంబు
పూర్వాపరనృపాలు రెవ్వరును జేయరు. మఱియు భరతునికై వడి బ్రాహ్మణులఁ
ద్రదివంబును బొందినవారుఁ బొందఁగలవారునులేరు. కిరాత, హూణ, యవన,
ఆంధ్ర, వంగ, శక, కష, స్లేచ్ఛాదిరాజుల నబ్రాహ్మణ్యుల దిగ్విజయంబున బల్మి

నోడించె. తొల్లి రాక్షసులు దేవతల జయించి దేవకాంతల రసాతలంబునఁ గారా
గారంబుల బంధించిరి. అట్టివారి విముక్తలఁగావించి వారివారి పతులం జేర్చె.

చ. భరతనృపాలు రాజ్యపరిపాలన మం దఖిలప్రజాకిన్
ధరణియు వ్యోమమున్ బితికెడ త్త దభీష్టములైన కోర్కుల
ల్లిరువదియేడు వేలయిననయేండ్లు దిశావలయంబునందు ను
స్థిరమగు రాజ్యచక్రమునుద్రవిష్టుచునేలె సతండు ధీరతన్. 576

గీ. లోకపాల భాగ్యాతిగతశ్రీకుండైన, యా భరతచక్రవర్తి స్వనైభవంబు
దారపుత్రులు ప్రాణముల్ తదీతరములు, కల్లలనియెంచివై రాగ్యకలితుండయ్యె.

గీ. అతనికి విదర్భరాజేంద్రసుతులు ముపురు, సాధుసమ్మతశీలలు రజాయలైరి
పితృసమానులు కారనిసుతులఁబట్టి, యా సతులు సంహరించిరి త్యాగభీతి. 578

గీ. తనదు వంశ మీ రీతి వ్యర్థంబుగాఁగ, నాతఁడు సుతాన్ధు మరుద్యాగ మ్మీఁ
జేసెను మరుత్తులున్ బ్రీతికెడెది యతని, కోపనానఁగిరి సుతు భరతద్వాజనాము.

వ. ఆ భరద్వాజుం డెవ్వం డన 580

గీ. భాతృజాయయుఁబూర్ణగర్భనతియు నగు, మమతఁగాంచి బృహస్పతిర్మమిషునంబుఁ
జేయ దొరకొని గర్భస్థశిశువుమాన్స, నలుక మ్మి శరణుంచి వీర్యమును విడిచె.

సీ. తద్వీర్యజనితుండై తనయుని మమత ప, తిత్యాగశంకఁ బరిత్యజింపఁ
దలఁప భరింపుమీరద్వాజ నీవని బృహ, స్పతిపల్క మమతయురద్వాజ నీవ
భరియింపుమనె యిట్లుకపలికియూ తలివంపు, లగుగుటచేత నాయర్భకుండు
తనరె భరద్వాజుండను పేరభ్యాతుండై, యమరులు ప్రేరేపకమమతయట్లు

గీ. విడిచె వ్యర్థునిగాఁగ భావించి సుతుని, బదపడి మరుత్తులెల్ల నాశబాలకుని భ
రించి కొనిపోయి యొనఁగిరి స్రయ మెనంగ, నధిప! విచ్చిన్న భరతాస్వరయంబునకును.

వ. నాటంగోలె సతఁడు వితథనంజ్ఞం బ్రతీతుండయ్యె. 583

అధ్యాయము 21.

— రంతి దేవ చరిత్ర —

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. ఆ వివితధునకు మన్యువు, మన్యువునకు బృహత్క్షత్రుండు, జయుండు, మహావీర్యుండు,
నరుండు, గర్గుండు నను పుత్రులు దయించిరి. అందు నరునకు సంకృతియు,
సంకృతికి గురుండు, రంతిదేవుండునుం బొడమిరి. 584

- సీ. జనవర! రంతిదేవునికీర్తి కీర్తింపఁబడియెడి నిం దం ద్రభంగరమయి
యా తేఁడు తన ధనంబర్థిజనాళికి, లేదనకొనఁగి తాఁతేదవడియె
తనకు లబ్ధంబగుదాని బుభుక్షితుఁడయ్యు యాచింపఁ గారదనక యిచ్చు
సకుటుంబుడై యకింతనుఁడయ్యు ధీరత, నలుబదియెనిమిదిసనాభ్యుక్రమత
- గీ. సలిలపానమ్ము లేమి కాఁకలియుదప్పి, క్రుంగఁజేయఁగవణకు మేరనంగదిరిన
యాన్మపతికిఘృతంబుపాత్రయనముజావ, యంబువులును బ్రాతస్సమ్రయమునదొరకె.
- సీ. భూరమణుం డదిరయారగింపఁదలంప, నతిథిబ్రాహ్మణుఁడొక్కఁడరుగుదెంచె
శ్రీధాసమన్వితస్వాంతుఁడై యెల్లెడ, హరిని దర్శించుచునాదరమున
విభజించి యొసఁగె నశ్రవ్విప్రునకన్నంబు, నయ్యది భుజియించియాతఁడరిగె
గ్రమ్మఱ భుజియింపఁగడఁగిన నన్యుఁడొ, క్కఁడువచ్చెనాతనికడకు వృషలుఁ
- గీ. డాత్మహరిని స్మరించుచునవనివిభుఁడు, పంచియిచ్చె బ్రీతుండయిరవాఁడరిగిన
కుక్కగమితోడవచ్చి వేరటొక్కఁడధిప!, యన్న మిడుమాకుక్షుధితులకనుచువేడె.
- క. ఆ నృపుఁడాతనికి సబహు, మానముగా గడఁగి హరిసమర్పణ మనుచున్
తా నవశిష్టాన్నంబిడి, శ్వానములకు శ్వవిభునకును బ్రణతులొసర్చెన్. 587
- గీ. తనకు నింక తోయంబుమాత్రంబు మిగుల, దానిఁ గ్రోలంగడంగినతేని కడకు
పుల్కునుఁడువచ్చిపల్కెఁబాత్రపుండనయిన, నాకుసలిలంబునొసఁగుభూతనాథయనుచు
- గీ. జాలిఁగూర్చు తద్వచనంబునాలకించి, కరుణదళొత్త నమ్మహీర కాంతుఁ డంత
నెంతయేని సంతాపంబునాహ్లాదిఁగలంప, నమృతవాక్కులఁబల్కె నిశ్లనినరేంద్ర!
- గీ. అపునరావృత్తియు సణిమాద్యప్రసిద్ధి
యుతమునై న యోగేశ్వరగతినిఁగోర
నఖిలదేహులలోనుండియటఁదదార్తిఁ
బొందెదన్ దాన సుఖములునొడముచుండు. 590
- మ. మనఁగాఁగోరెడు దీనమానవునకున్ బ్రాణంబులన్నిల్ప జా
లిన యీ శోయ సమర్పణంబుననె యోలిన్ తుత్తిపాసల్ భ్రమం
బును దైన్యంబును శోక మోహములు నిరర్మూలంబులై వానియం
తన నా కన్ని తొలంగుఁగాన దగ మాతనం గోలుమా నీరమున్. 591
- చ. అని కరుణాస్వభావుఁడు సకమంచితభావుఁడు రంతిదేవుఁ డీ
యనువునఁ బల్కి దుర్విషహృమైన పిపాసను మ్రగ్గుచుండియున్
మనుజువరేణ్య! తెంపుమెయిరమాలసికిన్ గలశంబులోని తి
య్యనిసలిలంబుఁబోసె వెసస్వార్థపరత్వము నుజ్జగించుచున్. 592

గీ. అంతఃక్రిభువనాధీశ్వరులటకువచ్చి, ధీరసమస్తై న యా రంతిర దేవుఁకును
విష్ణుకల్పితమాయలరవిశదపటచి, తమ్ముఁజూసి రభీష్టచరము బొసంగ. 593

శా. ఆ రాజేంద్రుఁడు రంతిదేవుఁడు త్రిలోకకాధీశులైనట్టి యా
నీరేజాతభవాదిదేవతలకున్ శరీర్వంబుతోడన్ నను
స్కారంబున్ బొనరించి నిన్పుష్కలంబు నిరస్సంగుండునై భక్తి న
ర్వారాధ్యుండగు విష్ణు నాత్మనిడి కోరండయ్యె నొం డెట్టియున. 594

గీ. డెందమును వాసుదేవునియందుఁ బాదు, కొలిపి తదితర ముద్దియైఁగోరకుండు
నా నృపాలునకున్ ద్రిగుణాత్మకంబు, లైన మాయలు న్వత్సంబులల్లుడంగె. 595

గీ. జనవరా! యా నరేంద్రప్రసంగమహిమ
నతని యనుయాయులందఱునశ్రమమున
నాదినారాయణసరాయణాత్ములగుచుఁ
బరమయోగీంద్రులైరి భూతపాలనర్య! 596

వ. గద్గునివలన శిని యుద్భవించె. శినివలన గాన్ధ్యంబువృత్తి సుత్రిమన్వంబునుండి
బ్రహ్మాత్వంబువడసె. మహావీర్యున కురుక్షయంబు వొడమె. ఆ యురుక్షయనకుఁ
ద్రయ్యారుణి, కవి, పుష్కరాగుణి యను మువ్వురుకొడుకులు జన్మించిరి. వారు
క్షత్రివంశంబున బ్రాహ్మణత్వముఁబడిసిరి. మన్యుపుత్రులలో శ్రేష్ఠుండగు
బృహత్పత్ని తుక్రినకు నుహోత్రుండు కలిగె. ఆ నుహోత్రునకు హస్తీ యుదయించె.
ఆ హస్తీ హస్తీనాపురంబు నిర్మించె. హస్తీకి నజమీఘండు స్వమీఘండు నుకు
మీఘండును మువ్వురుకొడుకులు గలిగిరి. అజమీఘవంశజులు ప్రియమేధాదులు
బ్రాహ్మణులైరి. అజమీఘునకు బృహద్రథుకలిగె. అతనికి బృహద్దనుండు, వానికి
బృహత్కాయండు, వానికి జయద్రథుండును పొడమిరి. ఆ జయద్రథునకు విశ్వ
జిత్తును, వానికి సేనజిత్తును, వానికి రుచిగాత్వుండును, శృఙ్గహనుండు, కాశ్యుండు,
వత్సుండు సనువారలు కొడుకులైరి. అంకు రుచిగాత్వునకుఁ బ్రాజ్ఞుడువొడమె.
ప్రాజ్ఞునకుఁ బృథుసేనుండు జన్మించె. అతనికిఁ బాదులమకలిగె, పాదునకు నీపుం
డను పుత్రుండుదయించె. ఆ నీపునకుఁ బుత్రశతంబు కలిగె. 597

క. ఆ యవనీపుండు నీపుండు, తోయజదశనేత్రి శుకునిరమహితయు సుగుణ
ధ్యేయయగు కృత్వీయందుఁ బ్రభాయుతుయోగీశుబ్రహ్మరత్నవిఁ గనియెన్.

గీ. 'వాణి'యనుభార్యయందు నాశబ్రహ్మదత్తుఁ, పురుతిరజ్జ్ఞానకలితుండుఁ బోగివిభుండు
సతవిధేయువిష్వక్సేననామధేయుఁ, బుత్రునొక్కనిగనియె నోభూషవర్య! 599

వ. మఱియు నా బ్రహ్మదత్తుండు జైగిష్యోపదేశంబున యోగతంత్రంబుఁగావించె. ఆ విష్వక్సేనునకు నుదక్సేనుండును, వానికి భలాదుండును గలిగిరి. వీరెల్లరును బృహదిషువంశసంజాతులనం బరఁగుదురు. ద్విమీధునకు యమీనరుండును, నతనికిఁ గృతిమంతుండును, వానికి సత్యధృతియు, వానికి ధృఢనేమియు, దృఢనేమికి సుపార్శ్వండును, సుపార్శ్వనకు సుమతియు, నతనికి సన్నతిమంతుండును, నతనికిఁ గృతియును జన్మించిరి. ఆ కృతి హిరణ్యనాభునివలన యోగంబునుంబొంది షట్సంహితల విభజించి సామాసంహితాధ్యయనంబుఁ జేయించె. ఆ కృతికి నుగ్రాయుధుండు, నతనికి డ్నేమ్యుండు, వానికి సువీరుండు, సువీరునకుఁ బురంజయుండును, నతనికి బహురథుండును గలిగిరి. పురుమీధుఁ డనపత్యుండయ్యె. అజమీధునకు నలినియండు నీలుండు శాంతియు నను తనయులు పొడమిరి. శాంతికి సుశాంతియు, నతనికిఁ బురుజుండును, వానికినర్కుండును గలిగిరి. అర్కునకు భర్త్యాశ్వఁడునయించె. వానికి ముద్గలుండు, యవీనరుఁడు, బృహదిషువు, కాంపిల్యుండు, సృంజయుండు నను నేవురు కొడుకు లుదయించిరి. భర్త్యాశ్వంఁడె యా పుత్రులు పంచదేశంబులఁ గాపాడ వలంతులగుదురని నుడువుటంజేసి వారు పాంచాలసంజ్ఞకు లైరి. ముద్గలునివలన మాద్గల్యసంజ్ఞతంబైన బ్రహ్మగోత్రంబు నిర్వృత్తంబయ్యె. భార్మ్యుండగు ముద్గలునివలన మిథునం బుద్భూతంబయ్యె. అందు దివోదాసుండు పురుషుం డయ్యె. అహల్య కన్యయయ్యె. ఆ యహల్యయందు గౌతముని వలన శతానందుండు వొడమె. ఆ శతానందునకు ధనుర్విద్యావిశారదుండైన సత్యధృతియును పుత్రుం డుదితుండయ్యె, అతని సుతుండు శరద్వంతుండ. ఆ శరద్వంతువీర్యం బూర్వశీదర్శనంబువలన శరస్తంబంబునంబడియె. అది శుభంబగు మిథునంబయ్యె. మృగయావిహారంబుఁగావించు శంతనుం డా మిథునంబును గాంచి కృపచేఁ బరిగ్రహించుటంజేసి కృపుఁడు కృషియునని యమ్మిథునంబు ప్రసిద్ధంబయ్యె. కృషి ద్రోణపత్నియై పరఁగె.

600

అ ధ్యాయము 22.

—కరువంశ కథనము—

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. ఆ దివోదాసునకు మిత్రాయువు పుట్టె. మిత్రాయునకుఁజ్యవనుండుకలిగె. అతనికి సుదాసుండును, వానికి సహదేవుండును గలిగిరి. ఆ సహదేవునకు జంతుజన్మకరుండగు సోమకుండు జన్మించె. ఆ సోమకునకు నూర్వురుకొడుకులు పొడమిరి. అందు

జంతువనువాడు జ్యేష్ఠుడు, పృషదుండు కనిష్ఠుండు. అతనికి మ్రుపదుండుజన్మించె
ఆ మ్రుపదునకు ద్రౌపదియును కన్యయు, దృష్టద్యుమ్నాని కుమారులుం బొడమిరి.
దృష్టద్యుమ్ననకు ధృష్టకేతువు కలిగె. వీరు పాంచాలకులనం బరంగిరి. మఱియు
నజమీధునకు ఋక్షుడు, వానివలన సంవరణుండు, నతనికిఁ గురువుఁ, గురువునకుఁ
బరీక్షిత్తు, సుధనువు, జహ్నువు, నిషధుఁడును జన్మించిరి. సుధనువునకు సుహా
త్రుండుకలిగె. అతనికిఁ జ్యవనుండును, వానికిఁ గృతియును, వానికి నుపరిచరవసు
వును గలిగిరి. ఆ వసువునకుఁ గుసుంభ, మత్స్య, ప్రత్యగ్ర, చేదిమాది చేదిపతులును
బృహద్రథముఖ్యులు జన్మించిరి. ఆ బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండును, వానికి ఋష
భుండును, వానికి సత్యయుతుండును, వానికిఁ బుష్పవంతుండును, వానికి జహ్ను
వనువాడును గలిగిరి.

601

సీ. రాజేంద్ర! యా బృహద్రథభూధవున కన్య, జాయయండు జనించె శకలయుగము
తల్లి వానిని వెలిన్ శద్యజియుంపఁగానందు, గ్రీడించు జర వానిఁ గేలఁబట్టి
బ్రతుకుము బ్రతుకుమంతచతికింపఁగా జరా, సంధనామకుఁడై యెకసంగనాతఁ
డతనికి సహదేవుఁడాత్మజుడయ్యె సో, మాపి యాతనికిఁ గురమారకుండు

గీ. పాసఁగ సోమాపికి శ్రుతశ్రువుండునొడమె, వసుమతిం బరీక్షి శ్రుతపత్యుడయ్యె
జహ్నువునకును సురథుండుజననమయ్యె, వానికి విదూరధుండనుకవాడుకలిగె.

వ. ఆ విదూరధునకు సార్వభౌముండు నొడమె. అతనికి జయశ్చేనుండును, వానికి
రథికుండును, నతనికి నయతాయువును, వానికిఁ గోధనుండును, వానికి దేవాతి
థియును, నతనికి ఋక్షుండును, ఋక్షునకు భీమసేనుండును, నతనికిఁ ప్రతీపుండును
జనియించిరి. ఆ ప్రతీపునకు దేవాపి, శంతనుడు, బాహ్నికుండను మువ్వరు కొడు
కులు పుట్టిరి.

603

సీ. అధిప! దేవాపి పితృవంబగు రాజ్యంబు, విడిచి కానలకును నడలిపోయె
రాజయ్యె నంతట ప్రాప్తాన్మను మహాభి, షాఖ్య జెన్నొందిన శంతనుండు
తన కరమ్ముల ముదిరిన జనుం దాక యో, వనవంతుఁడేసి శాంతిని వహించు
దాన శంతనుడసఁగా నొప్పె నతనిరా, వ్రమున ద్వాదశవత్సరములుఁ గ్రమత

గీ. ధోణిమీఁదఁ బర్జన్యండుకురియకున్న, ననిరి శంతనుతో విప్రులగ్రభోక్త
వగుటఁ బరివేత్తువైతి విరట్లగ్రజునకు, రాజ్యమిమ్ము పురమ్మురాష్ట్రమ్ముడనర.

సీ. బ్రాహ్మణు లీ క్రియఁబలికిన నాలించి, శంతనుండు నిజాగ్రజన్మవేడె
రాజ్యంబుఁగొనుమనితరాజ! యంతకుమున్న, మంత్రిచోదితులు బ్రాహ్మణులుకొండ
ఱిగి యా దేవాపిరాగమభ్రష్టుఁడే, యఁగ వేదనిందలనతఁడు నలిపె
దాన దేవాపి రాజ్యానర్హుఁడైనంత, దోన శంతనుడు నిరర్దోషుడగుట

గీ. కువలయంబున వర్షంబుగరిసె సకల, రాష్ట్రము సుభిక్షమై యొప్పెరబ్రకటరీతి
యోగమునుబూని దేవాపిరయును గలాప, గ్రామముననుండెఁబొరవరరాజతిలక!

వ. ఆ దేవాపి కలియుగంబున సోమవంశంబు నష్టించెంద మగుడఁ గృతయుగాదిని
స్థాపింపఁగలండు. బాష్టాకునివలన సోమదత్తుండును, సోమదత్తునివలన భూరియు,
భూరిశ్రీవుండును, శలుండు నను మువ్వురుకొడుకు లుదయించిరి. 606

ఉ. శంతనురాజవర్యునకుఁ జాహ్నా వియండు నయాన్వితండు ధీ
మంతుఁడునై న భీష్ముఁడు కుశమారుఁడుగా నుదయించె నాతఁ డ
త్యంతము వీరయోధమణిధర్మవిదగ్రణి భక్తవర్యుఁడున్
శాంతుఁడునై సెలంగెఁ గదనంబునఁ దృప్తునిఁజేసె భార్గవున్. 607

సీ. శంతనుమేదిసీశ్వరునకుఁ దాశక, న్యకయై చెలంగు సత్యవతియందు
చిత్రాంగదుండు విశ్చిత్రవీర్యుండునా, పుత్రులువొడమి రిశ్వరు నరేంద్ర!
పోర స్వతుల్యనాశముఁడగు గంధర్వుచేఁ, బ్రతిహతుఁడయ్యెఁ జిత్రాంగదుండు
ఆ సత్యవతియందెరయవతరించెఁ బరాశ, రుండనుమాని వర్యునకుమున్న
గీ. వేదగోప్తయు సాక్షాత్తురవిష్ణుకళయుఁ, దండ్రినాకు శ్రీభాగవతప్రవక్త
బాదరాయణుఁడున్ భాగవంతుఁడునగు, మునివరేణ్యుండు వ్యాసుండుశమనుజనాథ!

గీ. అతఁడు శాంతుఁడఁ బుత్రుఁడనై న నాకు, పైలముఖ్య స్వశిష్యగణాల విడిచి
పరమగుహ్యము మిగులఁ బావనమునై న, భాగవత పురాణమునుశ్రవ్యక్తపఱచె.

సీ. పెనుస్వయంవరరంగమున బలాదాసీత, లై న కాశీవిభునాత్మజలను
నంబి కాంబాలికాఖ్యాకలఁబెండ్లియా, డె విచిత్రవీర్యుండుశరేవమెఱయ
సంతతంబును దదాన క్తచేతస్కుఁడై, రాజయత్నువ్యాధిగ్రస్తుఁడగుచు
ననఁజుట యై గతింఁచిన భ్రాతక్షేత్రంబు, నంకు నా బాదరాయణమహర్షి

గీ. జననియానతిఁజేసి యోజ ధృతరాష్ట్రుఁ, బాండు విదురుని నుద్భవింపంగఁజేసె
దలఁప ధృతరాష్ట్రునికును గాంధారియందుఁ, బుత్రశతకంబు జనియించె
భూవరేణ్య! 610

వ. అందు దుర్యోధనుండు జ్యేష్ఠుండు. మఱియు నా నూర్వరయనంతరంబు దుస్సల
యను కన్యకయుఁ గల్గె. శాపభయంబునఁ బాండుభూవిభుండు తన భార్యలం
గవయ వెఱచియుండె సంత. 611

గీ. కుంతియందు నా పాండుభూకాంతునకును
యమసమీరణేంద్రుల ప్రసాదమునఁ బొడమి

రోలిని యుధిష్ఠిరుండు వృకోదరుండు

నర్జునుండు సనంగ మరహారధికులు.

612

గీ. మఱి నకులసహదేవులుశ్రమాద్రియందు, నుద్భవించి రమ్యాశ్వనేత్రయుల వరమున
నెలమి ద్రోవదియందునశయ్యే పురకు జ, నించి నీవురు శనయులుగ జనకులు.

వ. యుధిష్ఠిరునకు ద్రోవదియందుఁ బ్రతివిందును, భీమునకు శ్రుతసేనుండును,
నర్జునునకు శ్రుతకీర్తియు, నకులునకు శతానీకుండును, సహదేవునకు శ్రుతకర్ముం
డును జనించిరి. మఱియు యుధిష్ఠిరునకుఁ బౌరసతియందు దేవకుండును, భీమ
సేనునకు హిడింబయందు ఘటోత్కచుండును, గాఢియందు సర్వగతుండునుగలిగిరి.
అర్జునున కులూపియందు నిలానంతుండును, మణిలూపిపతిమహిళయందు బభ్రు
వాహుండును గలిగిరి. ఆ బభ్రువాహనుండు మాతామహనుండయ్యె. నకులు
నకుఁ గరేణుమతియందు నిరమిత్రుండును, సహదేవునకు విజయయందు సుసహో
త్ముండును బొడమిరి.

614

క. సర్వాతిరథమహారథ, గర్వాపహరణ దమంశుశుచుఁ డభిమన్యుం

డుర్వీధవ! నీ జనకుండు, ముగ్ధోష్ఠ పుభద్రయందుఁ బొడమె నకునకున్.

615

వ. ఆ యభిమన్యునకు నుత్తరయం దీవు జన్మించితివి.

616

గీ. ద్రాణిబహ్మత్రు తేజంబుతాని మెల్లి, కారపులు పరిక్షిణులుగఁగ నంత

నీవు శ్రీకృష్ణదేవు ప్రభావమున న, నీవుఁడవయితి మృత్యుమోచితుఁడవగుచు.

వ. జనమేజయపూర్వులైన శ్రుతసేన, భీమసేన, ఉగ్రసేన, వీర్యవంతులనువాగు నీ
కుమారులై పరగిరి.

618

గీ. తక్షకునిచేత నీవు నిరథనముఁ గనుట, దెలిసి జనమేజయుండు కోర్కెఁదేరితుండయి
సర్పయాగ సమిధాగ్నిశబ్దాలలందు, నెన మయిన్ సర్పముల నెల్లఁదేర్వఁ గలఁడు.

గీ. కావమేయుఁ బురోహితుఁడగా నొనర్చి, యశ్వమేధ యాగంబుచేతనఖిలమైన
మేదినింగెల్చి యా జనశమేజయుండు, పెక్కులగు మృచ్చములఁ జీసికొనియఁగిలఁడు.

గీ. అతనిసుతుఁడుశతానీకుఁడతులయతుఁడు, యాజ్ఞనల్కునివలన వేదాధ్యయనము
గృహనివలన నస్త్రుజ్ఞాననిపుణతయును, శౌనకునితోడ నాశ్మవిజ్ఞానముఁగొను.

వ. ఆ శతానీకునకు సహస్రానీకుండును, నా సహస్రానీకున కశ్వమేధుండును, వానికి
నానీమకృష్ణుండును, వానికి నిచకుండును బొడముదుగు. ఆ నిచకుండు నదిచే గజా
హ్వయపురంబు హరింపండఁ గౌశాంబియందు వసింపంగలండు. ఆ నిచకున
కు పుండును, వానికిఁ బితరథుండును, వానికి శతపితరుండును, నతనికి వృష్టిమంతుం
డును, వానికి సుషేణుండును, నతనికి సునీతుండును, వానికి నృపతుండును, వానికి

సుఖానిలుండును బొడమఁగలరు. ఆ సుఖానిలునకుఁ బరిష్కృతుండు, నతనికి మేధా, వియు, వానికి సునయుండును, వానికి నృపంజయుండును, నతనికి దూర్వుండును నతనికి నిమియును జనియింపఁగలరు. నిమికి బృహద్రథుండును, బృహద్రథు నకు సుదాసుండును, వానికి శతానీకుండును, వానికి దుర్దమనుండును, వానికి విహీనరుండును, వానికిదండపాణియు, వానికి మిత్రుండును, వానికి క్షేమకుండును, వానికి బ్రహ్మక్షత్రుండును గలుగుదురు. ఆ బ్రహ్మక్షత్రుండు నిర్వంశుండై దేవర్షి సత్కృతుండై క్షేమకునిఁబొంది కలియుగంబున నుండఁగలవాఁడు. ఇంక భావి మాగధరాజుల వివరించెద వినుము. 622

జరాసంధపుత్రుఁడగు సహదేవునకు మార్జారి, వానికి శ్రుతశ్రీవుండు, వాసి కయుతాయువు, వానికి నిరమిత్రుండు, వానికి సునక్షత్రుండును, వానికి బృహత్కృతుండును, వానికిఁ గర్మజిత్తును, వానికి శ్రుతంజయుండును, వానికి విప్రుండు, వానికి శుచి, వానికి క్షేముఁడు, వానికి సువ్రతుఁడు, వానికి ధర్మనేతుఁడు, వానికి శుత్రుండు, వానికి దృఢ సేనుఁడు, వానికి సుమతి, వానికి సుబలుఁడు, వానికి సునీతుఁడు, వానికి సత్యజిత్తు, వానికి విశ్వజిత్తు, వానికిఁ బురంజయుండును జనియింపఁగలరు. వీరు సాహస్రవత్సరులగు బార్హద్రథులైన భావిభూపాలురు.

అ ధ్యాయము 23.

యదువంశ చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. యయాతికొడుకగు ననువునకు సభానరుండు, చక్షువు, పరోక్షుండు నను మువ్వురు కొడుకులు వొడమిరి. సభానరునకుఁ గాలనాథుఁడు, నతనికిసృంజయుండు, వానికిఁ బురంజయుండు, వానికి జనమేజయుండు, వానికి మహాశాలుండు, వానికి మహా మనసుండు, వాని కుశీనరుండు, తితిక్షువు నను నిర్వురుకొమరులుఁ గలిగిరి. ఆ యుశీనరునకు శిబియు, వనుఁడు, క్రిమి, దర్బుఁడు నను నలువురు తనయు లుద్భవించిరి. అందు శిబికి వృషదర్బుఁడు, సువీరుఁడు, మద్రుఁడు, కేకయుఁడు నను నలువురు పుత్రులు పుట్టిరి. తితిక్షునకు రుశద్రథుండు, వానికి హేముండు, వానికి సుతపుండు, వానికి బలియు జనించిరి. ఆ బలికి, అంగ, వంగ, కళింగ, సింహ, కుంజ్ర, ఆంధ్రులను పేర్లంబరగు నార్వురుసుతులు జనించి తమ తమ పేర్ల నాడే శంబులకిడి పాలించిరి. సువీరునకు హవిరథుండును బొడమె. 624

గీ. అతనికిని ధర్మరతుండనుసతుండు పొడమె, వానికి జనించె ననపత్యుడైన చిత్ర
రథుండతడె రోమపాదాఖ్యురబధితుండయ్యె, దత్సఖుండై ప్రవర్తిల్లెనశరఘండు.

గీ. దశరథుండు శాంతయనియెడుతనమకన్య, దుహితగానిచ్చె రోమపాదమనకుఁబ్రీతి
ఋష్యశృంగుఁడా శాంతనుశ్రవేమమీఱఁ, బెండ్లియయ్యెను శారవోత్కృష్టలేశ! 626

మ. మనుజాధీశ్వర! పౌరవోత్తమ! యొగింబర్జన్యదేవుండు మే
దిని వర్షింపకయుండినన్ వివిధవారదిత్రంబులున్ గీత న
ర్తనముల్ శీలలుఁ గాఁగిభుల్ సెలఁగఁ, గాంతారత్నముల్ మూనినా
ధుని సదోభధుని ఋష్యశృంగుఁ బురికిన్దోడ్చి రింపొప్పఁగన్. 627

వ. అంత ఋష్యశృంగుం డనపత్యుండైన దశరథునిచేఁ బుత్రకామేష్టిఁ జేయించి
సంతానవంతుఁగావించె. ఆ రోమపాదమనకుఁ జతురంగుండును, నతనికిఁ బృథు
త్తుండును గలిగిరి. వానికి బృహద్రథ, బృహత్కర్మ, బృహద్భానులను మువ్వరు
కొడుకులు పుట్టిరి. బృహద్రథునకు బృహస్పతినుండు, వానికి జయనాథుండు,
వానికి విజయుండు, వానికి సంభూతి యను భార్యయందు ధృతియు, నా ధృతిఁ
ధృతవ్రతుండు, వానికి సత్వకర్ముండు, నతనికి నతిరథుండును నుద్భవించిరి. 628

గీ. అతిరథుండు గంగాతటమందుఁ గ్రీడ, జేయుచున్ గుంతిచేశఁ ద్యజింపఁగఁబడి
పెట్టెలోనున్న కానీనుఁబట్టిఁగా గ్ర, హించె ననపత్యుడొటఁ బృథ్వీశనర్య! 629

వ. కానీనుండగు నా కన్లునకు వృషసేనుండుపుట్టె. యమాతి కొడుకైన ద్రుహ్యునకు
బ్రధుండును, వానికి సేతువును, వానికి నార్భుండును, నతనికి గాంధారుండును,
నతనికి ఘర్ముండును, వానికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్ముండును, వానికిఁ బ్రచే
తనుండును బొడమిరి. ప్రచేతనునకు నూర్వురు కొడుకులు పుట్టి స్థేచ్ఛాధిపతులై
యుత్తరదిశ నాశ్రయించిరి. తుర్వుసునకు వహ్నియు, వానికి భగ్గుండును, వానికి
భానుమంతుండును, నతనికిఁ ద్రిసానుండును, వానికిఁ గరంధముండును, వానికి మరు
త్తుండును జనించిరి. మరుత్తుఁ డపుత్రకుండై పౌరవుండగు దుష్యంతుని పుత్రునిగా
గ్రహించెఁగాని యా దుష్యంతుండు రాజ్యకాముండై తిరిగి స్వవంశంబును వీరె.

సీ. క్షితిప! యయాతికిరజ్యేష్ఠపుత్రుండగు, యదువు వంశంబు సరరావళులకు
నతిపుణ్యమును గిల్పిరమాపహరంబునై, నెగడొందుచుండు దానిం దెలిపదఁ
బరమాత్ముండగు భగవంతుండు మాసవా, కారుడై యెట నవరతారయొందె
నెయ్యది విని సరుంధడొయ్య సకలపాప, ములనుండి సద్యోవిరముక్తుండగును

గీ. సట్టి యదువంశచరితంబుసూర దాయ, కంబుగాదొకొ! సర్వలోకంబులకును
నింపుమీఱంగ దాని నాశలింపుమయ్య! కీర్తి, గుణసాంద్ర! యో పరీక్షిన్న రేంద్ర!

వ. యదువునకు సహస్రజిత్తు, క్రోష్టువు, నలుండు, రిపువు ననఁ బ్రసిద్ధులైన నలువురు కొడుకులుగలిగిరి. అందు సహస్రజిత్తునకు శతజిత్తును, వానికి మహాహయ, వేణు హయ, హేహయులను మువ్వురు కొడుకులుగలిగిరి. హేహయునకు ధర్ముండును, ధర్మునకు నేత్రుండును, వానికిఁ గుంతియు, వానికి సోభంజియు, వానికి మహిష్మంతుండును, వానికి భద్రనేనుండును, వానికిఁ దుర్మదుండును, వానికి ధనికుండును, వానికిఁ గృతవీర్య కృతాగ్ని కృతవర్మ కృతౌజులను నలువురు కొడుకులును గలిగిరి. కృతవీర్యునకు నర్జునుండు జనించె. ఆ యర్జునుండు — 632

సీ. హర్యంశసంభూతుఁడైన దత్తాత్రేయ, గురుకృప ఘనయోగగుణముఁబొంది యేడుదీపులకుఁ దానేలిక యగుచుఁ జె, న్నారె నా కార్తవీర్యార్జునుండు కార్తవీర్యుని మేలుగతినిబొందఁగలేరు, పార్థివులెవరు ధ్రువమ్ము సుమ్ము హరిని బ్రత్యహము సంస్మరియించు చెనుబది, యెదువేలేండ్లు నశవ్యాహతగతి గీ. రాజ్యమొనరించె నాతఁడుప్రాజ్యవిత్తు, లబ్ధిఁదలుగని సౌఖ్యముల్ నవడసె నతని సుతసహస్రంబులో రణక్షోణిఁబడక, మిగిలిరేవురు మాత్రమకమేదిసీశ! 633

వ. ఆ యేవురు జయధ్వజుండు శూరనేనుండు వృషణుండు మధువు నూర్జితుండు నను వారలుగఁ బ్రభూతిఁ జెందిరి. అందు జయధ్వజునకుఁ దాళజంఘుండుఁ గలిగె. వానికిఁ బుత్రశతంబు ప్రభవించె. తాళజంఘాఖ్యమైన క్షత్రియజాతి యశ్వత్తేజంబున నుపసంహరింపఁ బడియె. ఆ పుత్రశతంబున జ్యేష్ఠుండు వీతిహోతుండు, మధువునకు వృక్కుండను పుత్రుండును, వానికిఁ గులవిస్తారకంబును పృష్ఠిజ్యేష్ఠంబును నైన పుత్రశతంబునుదయించె. తద్వంశ్యులకు మాధవులు, వృష్ణులు, యాదవులు, నను సంజ్ఞలుకలిగె. యదువురెండవపుత్రుండైన క్రోష్టువునకు వృజినవంతుండును, వానికి శ్వాహితుండును, వానికి భేరుశేకుండును, వానికి జిత్రరథుండును, వానికి శశిబిందుండును బుట్టిరి. 634

మత్తకోకిల:- రాజయోగి మహాచతుర్దశరత్నుఁడౌ శశిబిందుఁ డ
వ్యాజవిక్రముఁ డింపుగన్ వరకవర్ణినుల్ పదివేపు రం
దోజమై పదివేలలక్షలయజ్జ్వలాత్ములఁ బుత్రులన్
దా జనింపఁగఁ జేసెఁ గీ ర్తినిరధాన! పుణ్యచరిత్రుండై. 635

వ. ఆ శశిబిందుని పుత్రుల మొత్తంబునఁ బ్రధానులైన యార్జురయందుఁ బృథుశ్రవుండు ముఖ్యుండు. ఆ పృథుశ్రవునకు ధర్ముండును, వానికి నుశనుండును బుట్టెను. ఆ యుశ నుండు నూఱశ్వమేధంబులఁగావించె. వానికి రుచికుండును, నా రుచికునకుఁ బురు జిత్తు, ద్రుముండు, రుక్మేషువు, పృథువు, జ్యామఖుండు నను వారేవురుఁబుట్టిరి.

- సీ. శై బ్యాధవుండగుజ్యామఖుం డనపత్యుఁడయ్యును బత్ని భరయమునఁజేసి
యన్యయాసతి నొల్లఁడయ్యె నయ్యునుశత్రు, మందిరభ్రష్టనుగువ నొకఁడె
గొనితేర న్యందనంబుననున్న నా సతి, గాంచి శై బ్య యమన్ద కలితయగుచు
వంచకా! యీమె యెవ్వరిత? నాచోట ని, ట్లుంచితి వని యదళించి యడుగ
గీ. నతఁడు నీ కోడ లనవుడునల్ల నగుచు, నేను వంధ్యను నా సకత్నియగుఁ గాని
కోడలెట్లుగునన్న నీరకున్ జనించుఁ, గొడుగు ధ్రువమని యతఁడు వాఁడ్రుచ్చెనతికి.
వ. ఇట్లు జ్యామఖుండు పుత్రుండుద్భవించునని భార్యతోఁ బ్రసంగించుటంజేసి విశ్వే
దేవతలు, పితృదేవతలు తమకు గతులుగలుగునని ప్రమాదభరితులైరి. అంత.
గీ. గర్భమునుదాల్చెఁ దాఁ గొంతకాలమునకు
శై బ్య పదపడి కొమరుండుజననమయ్యె
నా కొమారుండును విదర్భుఁడనఁగఁబడియె
జ్యామఖుఁడొనంగె నతనికాశనతిని క్షితిప!

639

అధ్యాయము 24.

❀ పసుదేవపంశానుక్రమణిక ❀

శ్రీశుకుండు:—

- వ. ఆ కన్యకయందు విదర్భునకుఁ గుశక్రతులును, వైదర్భకులదీపకుండగు రోమపా
దుండును జనియించిరి. రోమపాదునకు మధువును, వానికిఁ గృతియు, వానికి
నుశికుండును, నతనికిఁ జేదియును, చేదికి దమఘామాదులును జనించిరి.
కుశునకుఁ గుంతియు, వానికి ధృష్టియు, వానికి నిర్వృతియు, వానికి
దశార్హుండును, వానికి వ్యోముండును, వానికి శిమూగుండును, వానికి
వికృతియు, వానికి భీమరథుండును, వానికి సవరథుండును, వానికి వశరథుండును,
వానికి శకునియు, వానికిఁ గుంతియు, గుంతికి దేవరాతుండును, వానికి దేవక్ష
తుండును, వానికి మధువును, వానికిఁ గురువశుండును, వానికి సనువును, వానికిఁ
బురుహోత్రుండును, వానికి నంశువును, వానికి సాత్వతుండును గలిగిరి. ఆ సాత్వ
తునకు భజమానుడు, భజి, దివ్యుడు, వృష్టి, దేవావృషుఁడు, నంధకుఁడు,
మహాభోజుఁడు, సనునేహ్వరు జనియించిరి. అందు భజమానునకుఁ బ్రథమభార్య
యందు నిమ్రోచి, కంకణ, వృష్ణులను మువ్వరును; రెండవకళత్రమునందు శత
జిత్తు, సహస్రజిత్తు, అయుతజిత్తు సను మువ్వరును బుట్టిరి. అందు దేవావృషు
నకు బభ్రువుకలిగె. వీ రిరువురవిషయమై పెద్దలిట్లు పద్యనూపంబునఁ జరింతురు.

గీ. దూరముననుండి దేనివింధదు మొదరియఁగఁ, గందు మద్దానిమనయంతిరకంబునందు
మానవులలోనను త్తముంఁడగునుబభ్రు, వమరసముఁడు దేవాపృథుఁడరసిచూడ.

వ. బభ్రు) దేవాపృథుల యుపదేశ ప్రభావంబువలనఁ బమనాలుగువేల యకువది
యేవురు నకు లమరత్వముఁజెందిరి. మహాభోజుఁ డతిధర్మాత్ముఁడు, తదన్వయ
జాతులు భోజులనం బరఁగిరి. వృష్ణికి సుమిత్రుండును, యథాజిత్తును గలిగిరి.
అందు యథాజిత్తునకు శినియును, శిని కనమిత్రుఁడును, వానికి నిమ్నండును,
నతనికి సత్రాజిత్ప్రసేనులును జనించిరి. అనమిత్రునకు శినియును వేటొక కొమ్మ
రుండుకలఁడు. ఆ శినికి సత్యకుఁడు, వానికి సాత్యకేయనంబరఁగు యయుధానుఁడు,
వానికి జయుఁడు, వానికి గుణియు, వానికి యుగంధరుఁడును గలిగిరి. మఱియు
ననమిత్రునకుఁ బృశ్నియును వేటొకపుత్రుండు గలండు. ఆ పృశ్నికి శ్వఫల్కు-
చిత్రకులు పొడమిరి. అందు శ్వఫల్కునకు గాదిని యనుదానియందు సక్రూరుఁడు,
నసంగుఁడు, సారమేయుఁడు, మృదుకుండు, మృదుపచ్చివుండును, వర్మదృక్కును,
ధృష్టవర్మయు, క్షత్రోపేక్షుండును, నరిమర్దనుండును, శత్రుఘ్నుండును, గంధ
మాదనుండును, బ్రతిబాహువు నను పన్నిద్దఱు కొడుకులు, సుచారువను కూతు-
రును జనించిరి. అందక్రూరునకు దేవలానుపదేవులను నిర్వురు పుట్టిరి. చిత్రకునకు
బృథుండును, విదూరధాదులగు పెక్కురును జనించిరి. వృష్ణికి భజమాన, కుకుర,
శుచి, కంబళ, బర్హిషులను నలువురు కలిగిరి. అందు కుకురునకు వృష్ణియు, వానికి
విలోమతనయుండును, వానికిఁ గపోతరోముండును, నతనికిఁ దుంబురసఖుండగు
యనువును, వానికి దుందుభియు, వానికి దవిద్యోతుండును, వానికిఁ బునర్వసువును,
వానికి నాహుకుఁడను కుమారుఁడు నాహుకియను కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. 642

ఆహుకునకు దేవక, ఉగ్రసేనులను నిర్వురు జనించిరి. దేవకునకు దేవలాను
పదేవ సుదేవ దేవవర్ధనులను నలువురు కొడుకులును; ధృతదేవ, శాంతిదేవ,
ఉపదేవ, శ్రీదేవ, దేవరక్షిత, సహదేవ, దేవకియను నేడ్వరు కూతులును
బాడమిరి. ఆ యేడ్వరును వసుదేవుని భార్యలైరి. ఉగ్రసేనునకుఁ గంస, సునామ,
న్యగ్రోధ, కహ్వా, శంకు, సుభూ, రాష్ట్రపాల, విసృష్ట, తుష్టిమంతులను దొమ్మండ్రు
కొడుకులును; గంస, కంసవతి, కంక, సురాభూ, రాష్ట్రపాలిక యను కూతులును
గలిగిరి. వారు వసుదేవునితమ్ముని భార్యలైరి. భజమానసుతుండగు విదూరథు-
నకు శూరుండును, వానికి శినియు, వానికి భోజుఁడును, నతనికి హృదికుండును
గలిగిరి. అందు హృదికునకు దేవమీధుఁడు, శతధన్వుండు, కృతవర్మ యను
వారలు పుట్టిరి. శూరుండనఁబడు దేవమీధునకు మారిషయను భార్యయందు

నకల్మషులగు వసుదేవుడు, దేవభాగుడు, దేవశ్రవుడు, ఆనకుడు, సృంజయుడు,
శ్యామకుడు, కంకుడు, అనీకుడు, వత్సకుడు, వృకుడు నను పదుగురుకొడుకు
లును; బృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవన, రాజాధిదేవి నను నేవురు
కూతులును గలిగిరి. 643

ఆ. ఆనకాహ్వయంబురలగు దేవదుందుభుల్, మొఱసెను వసుదేవుఁ పుట్టువునను
దానఁబలుకుచుందురరానకదుందుభి, యంచుహరికి స్థానర్హున యతని. 644

గీ. తనసఖుండగు కుంతిభోజున కపుత్రు, నకును బృథయను తనదు కరస్యకనొసంగె
శూరుఁ డామె దుర్వాసుశుశ్రూషఁజేసి, దేవహూతియా విద్యబొందెన్న కేంద్ర!

మ. పృథయున్ శౌచపరీతయైయపుడు తరద్విద్యాపరీతార్థమై
విధియుక్తంబగు పద్ధతిన్ దినమణిన్ బిల్వంగ నన్దేవుఁడున్
బృథువేగంబున నేగుదెంచె నతనిన్ రవీక్షించి యాశ్చర్య నం
గ్రధితస్వాంతసమేతయాచుఁ బలికెన్ రరాజోత్తమా! యీ గతిన్. 646

క. దేవా క్షమియింపుము సన్నీవిద్యామహిమఁదెలియఁగనినల నలిపితిన్
నీ వింక మగిడియేగు ని,దే వేడెద దోయిలొగ్గియెనసిన భక్తిన్. 647

వ. అనిన నాదిత్యుండు పృథ కిట్లనియె. 648

గీ. తరుణిరో! వినుదేవసంధర్మనం బ, మోఘమనుచు నెఱుంగుముశుశ్రూసీకు
గలుగఁజేసెద దాన నీరకన్నెటికము, చెడకయుండ ననుగ్రహింపదను బామ్ము!

మ. అని వాక్రిచ్చి దినేశుఁ డా పృథకు గర్భార్థానమున్ జేసి చ
య్యన నాకంబునకేగె నా నతికి సరద్యుకాలమందే విక
ర్తనతుల్యుండగు నాత్మజుండు నొడమెన్ రరాజేంద్ర! లోకాపవా
దనభీతిన్ దృజియించె నందనుని నాతత్త్వంగి కష్టంబునన్. 650

వ. ఆ పృథాదేవిని భవత్ప్రసితామహుండును, సత్యవిక్రముండు నగు పాండుభూపా
లుండు పెండ్లియాడె. ఆ పృథ చెలియలగు శ్రుతదేవను, గామాపకుండగు వృథ
శర్మ పరిణయంబయ్యె. వారిరువురకు మునిశాపంబున దానవుఁడు దంతవ్రతుఁడై
జనించె. దాని చెలియలగు శ్రుతకీర్తిని కేకయుండగు ధృష్టకేతుండు పెండ్లియాడె.
వారిరువురకుఁ బ్రేతర్దన ప్రముఖులేవురు జనించిరి. దాని చెలియలగు రాజాధి
దేవిని జయత్సేనుఁడు వివాహంబయ్యె. వారికి విందానువిందులు జనించిరి. దాని
చెలియలగు శ్రుతశ్రవనను చేదిరాజగు దమఘోషుఁడు గ్రహించె. ఆ జంటకు

శిశుపాలుఁడు కలిగె. వసుదేవసోదరుఁడగు దేవభాగునికిఁ గంసయందుఁ జిత్రకేతు బృహద్బలులను నిరంపురు కొడుకులు జన్మించిరి. వాని తమ్ముఁడగు దేవశ్రవునకుఁ గంసపతియందు సుపీఠ, ఇషుమంతులు జనించిరి. వాని సహజన్ముఁడగు కంకునికి గంకయందు బక, సత్యజిత్, పురుజిత్తులను మువ్వరుదయించిరి. వాని యను జాతుఁడగు సృంజయునికి రాష్ట్రపాలియందు వృషదుర్గర్షణాదులు కలిగిరి. వాని యనుజన్ముఁడగు శ్యామకునకు సురభూమియందు హరికేశ, ఫిరణ్యాక్షులుకలిగిరి. వాని యవరజుఁడైన వత్సనకు మిశ్రకేశియను నప్పరసయందు వృకాదిసుతులు కలిగిరి. వాని జఘన్యజుఁడైన వృకునకు దూర్వాక్షియందుఁ దక్ష, పుష్కర, సాశ్వాదులుఁ గలిగిరి. వాని యవీయుఁడగు ననీకునకు సుదామినియందు సుమిత్ర, అనీక, బాణాదులు పుట్టిరి. వాని తోఁబుట్టువగు నానకునకుఁ గర్ణికయందు, ఋతు ధామజయులుకలిగిరి. వసుదేవునకు రోహిణియందు బలుఁడు, గదుఁడు, సారణుఁడు, విపులుఁడు, ధ్రువుఁడు, కృతుఁడు మొదలగువారలును, జౌరవియందు సుభద్రుఁడు, భద్రబాహుఁడు, దుర్మదుఁడు, భద్రుఁడు, భూతుఁడు మున్నగువారలును, మదిర యందు సందోపనంద కృతకశూరాదులును, గౌసల్యయందుఁ గులవర్ధనుఁడగు కేశి యను నొకకొడుకును, రోచనయందు హస్తహేమాంగాదులును, ఇళయందు యదుముఖ్యులైన యురువల్కాదులును, ధృతదేవయందుఁ ద్రిపుష్టుండును, శాంతి దేవయందుఁ బ్రశ్రమ ప్రశ్రితాదులును, ఉపదేవయందుఁ గల్పవృష్ట్యాదులు పదుం డ్రును, శ్రీదేవయందు వసుహంస సుధన్వాదులగు నార్వురును; దేవరక్షితయందు గదాదులు తొమ్మిది; సహదేవయందు ధర్మంబునకు వసువులువలె పురూఢ త్రుశముగ్ధాదు లెనమండ్రును; దేవకియందుఁ గీర్తిమంత, సుషేణ, భద్రసేన, ఋణ, సనుదన, భద్ర, సంకర్షణులను నేడ్వరును గలిగిరి. మఱియు నా దేవకీ వసు దేవులకు శ్రీమన్నారాయణుండు స్వయముగ నష్టమసుతుఁడై జనించె. రాజో త్తమా! శ్వత్పితామహియగు సుభద్రయు వారికిఁ గడగొట్టు కూతురయ్యె.

గీ. ఎన్నఁడెప్పుడుధర్మంబునముప్పుఁజెందుఁ

బాపమునకును వృద్ధియుఁబరిధవిల్లు

నప్పుడు భగవంతుఁ డీశ్వరుఁడౌద్యుఁడు హరి

ధరణి నృజియించుకొనుచుండుఁడన్నఁ దాన.

652

గీ. అఖిలసాక్షియు నీశుండుకనై నహానికి, దనదు మాయావిలాసంబెతప్పవిడిచి

మహిని జన్మంబునకును గర్మంబునకును, గారణం బన్యమెద్దియుఁగానరాదు. 653

- గీ. నృపతిలాంఛను లక్షాహింసాశీలునగు, ససురనాథులచేతఁ బెర్లలొక్కమింపఁ
బడిన విశ్వంభరాదేవిభారమెల్లఁ, బాపఁగఁ గృతోద్యముండయ్యెభవ్యుఁడుహరి.
- గీ. అతని మాయావిచేష్టితమఖిలభువన, సృష్టి సంస్థితలయములుకచేయుపొంఁకుఁ
గాని యాత్మలాభమునకుఁగఱా దొకింత, యేనిఁ జూడఁ బరీక్షిస్తాఁగొకతత్ర! 655
- గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవంతుఁడునగు, శార్లపాణి సంకర్షణసహితుఁడగుచు
నమరవల్లభులకు మానసముసనేని, నెన్నఁగారాని కర్మంబులెన్నోచేసె. 656
- గీ. కలియుగంబున జన్మింపఁగలస్యకీయ, భక్తజనుల ననుగ్రహింపంగ తొరి
పుణ్యమును దుఃఖశోక తరమోపహంబు, నైన స్వీయయశంబునుఁ వ్యాప్తిఁజేసె.
- గీ. సరవరోత్తమ! సుజనకర్ణామృతమగు, తద్యశస్త్రీర్థమందు శ్రోత్రాంజలిపుటి
నాచమించి జనుండు తానాక్షణంబు, కర్మవాసనలన్ దొలఁగంగఁ జిమ్ము. 658
- వ. మఱియు సమ్మహామహుండు భోజ వృష్ట్యంధక మధు తూరసేన దశావర్త
రాజన్యులచేతను, గురు సృంజయ పాంశుభూపాలురచేతను భృగునీయ మహి
ముఁడయ్యె. 659
- ఉ. భూరమణాగ్రగణ్య! యదురముఖ్యుఁడు నందకపాణి నిర్వృతి
ద్వారములై న వాగమృతభారలతో సఖిలాంగసందరా
కారముతో విలోచన సుఖప్రద విభ్రమలీలతో శుచి
స్మేర ముఖాబ్జుండై తమి రక్తమింపఁగఁజేసెఁజుమీ స్మలోకమున్. 660
- చ. కురువర! ప్రోల్లసన్నకరకకుండలమండితకర్ణ యుగ్మవి
స్ఫురితకపోలరమ్యము శుభోదయమున్ సవిలాసహాసభా
సురమగు కృష్ణ మోముఁదమిత్ర జూడ్కులఁ గ్రోలుచు సంశ్లష్టజేం
దరు పురుషున్ నెలంతలు నెరదన్ నిమిషై వహియింతుఁ కోపమున్. 661
- సీ. నిజరూపమునను జన్మించియు మనుజురూపముతోడఁ బిదప వ్రేపల్లెకరిగి
వారి యభీష్టంబుఁదీరిచి ఖలహృదయుల నరాతులనెల్ల శనుక్కడంచి
పెక్కండు కాంతలఁబెండ్లాడి పలుపుర, నందనులను వారిరయండుఁ గాంచి
యాత్మవిద్యారహస్యంబును సువ్యక్త, ముగ భక్తజనులకురవోధఁబలిచి
- గీ. తన్నుఁదా ననేకములగురజన్నములను, జెలఁగి యజియించుకొనియెనాశ్రీవసుండు
లోకసంగ్రహమున కతితలోకమహిముఁడయ్యు నీరీతి నర్చింపఁగదానాథ! 662

మ. అవసీభారముఁదీర్ప నెంచుచును బరద్మాత్ముండు కృష్ణుండు కౌ
రవభూపాలురలోన కేగిన కలిన్కరాజా! యనిన్ జూడ్కిఁ బా
ర్థివులన్ గూలిచి కీడియందు విజయశ్రీఁగూర్చి తత్త్వజ్ఞు ను
ద్ధవుఁగావించి స్వధామమున్ బరమమున్ శదాఁబొందె సమ్యక్గతిన్.

663

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున
నవమ స్కంధము సంపూర్ణము.